DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Rönesans dönemine dair
son zamanların en etkileyici tarihi romanı.
-The New Republic

LUCIFER BLISSETT

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

LUTHER BLISSETT

1994 yılında yüzlerce Avrupalı sanatçı ve eylemci aynı kimliği benimseyip paylaştılar. Kendilerine *Luther Blissett* dediler ve gerilla kampanyalarıyla kültür endüstrisinin altını üstüne getirdiler. İnsanlara inanılmaz bir hikâye anlatmak, bir efsane yaratmak, dünyaya yeni bir kahraman getirmek için birlikte çalıştılar. Bu beş senelik bir plandı. Bu süre içerisinde dört İtalyan yazar -Roberto Bui, Giovanni Cattabriga, Federico Guglielmi ve Luca Di Meo- ortaya gerçekten de inanılmaz bir hikâye anlatan *Q*'yu çıkarttılar. 1999 yılında *Luther Blissett*'in sona ermesiyle yazarlar *Wu Ming* adını benimsediler. *Asce di guerra*, *54* ve *Manituana*, Wu Ming adıyla yayımladıkları kitaplardan bazılarıdır.

HANDE LODDO

1974 yılında İstanbul'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Bir yıl Floransa Üniversitesi'nde İtalyan Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne devam etti. Çeşitli dergilerde çalıştı. Marco Polo'nun *Çin Seyahati* kitabını çevirdi. Halen Icon Üniversitesi'nde çeviribilim ve İtalyanca öğretimi üzerine eğitim görmektedir.

HARUN MUTLUAY

1946 İstanbul doğumlu. Orta ve lise öğrenimini İtalyan Lisesi'nde tamamladıktan sonra 1971'de İstanbul Üniversitesi'nden kimya mühendisi olarak mezun oldu. 1982'de doktor, 1991'de doçent, 1997'de profesör unvanlarını aldı. 1974'te akademik kariyerine başladığı İstanbul Üniversitesi'nden emekli oldu. Çevirdiği kitaplar arasında *Prens* (Il Principe), *Böyle Dedi Bellavista* (Cosi Parlo Bellavista), *Kara Delikler* (Black Holes) ve *Bir Başka Barış* (A Separate Peace) bulunmaktadır. Ayrıca mesleki alanda yazmış olduğu *Su Kimyası* ve *Malzeme Bilgisi* isimli iki kitabı, *Sekizgen İplikler* ve *Karanlığın Kadife Örtüsü* isimli öykü kitapları ve *Aşkla Savaş Genel Müdürlüğü* isimli bir romanı yayımlanmıştır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

LUTHER BLISSETT

Q

Türkçesi:
Hande Loddo ve Harun Mutluay

§

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Çağdaş Dünya Edebiyatı **118**

Q
Luther Blissett

Kitabın Özgün Adı:
Q

Yayına hazırlayan: Berrak Göçer
İspanyolcadan çeviren: Hande Loddo Harun Mutluay
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Mizanpaj: Bahar Kuru

© 2000; Giulio Einaudi editore s.p.a., Torino
© 2008; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Akçalı Ajans aracılığıyla Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Ekim 2009

ISBN: 978 975 289 - 645 1
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Tel: (212) 674 97 23
Fax: (212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
Genel Dağıtım: Alfa, Tel: (212) 511 53 03 Faks: (212) 519 33 00
e-posta: everest@alfakitap.com
www.everestyayinlari.com

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Marco Morri'ye

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Çağdaş Dünya Edebiyatı **118**

Q
Luther Blissett

Kitabın Özgün Adı:
Q

Yayına hazırlayan: Berrak Göçer
İspanyolcadan çeviren: Hande Loddo Harun Mutluay
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Mizanpaj: Bahar Kuru

© 2000; Giulio Einaudi editore s.p.a., Torino
© 2008; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Akçalı Ajans aracılığıyla Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: Ekim 2009

ISBN: 978 - 975 289 645 1
Sertifika No: 10905

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Tel: (212) 674 97 23
Fax: (212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
Genel Dağıtım: Alfa, Tel: (212) 511 53 03 Faks: (212) 519 33 00
e-posta: everest@alfakitap.com
www.everestyayinlari.com

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Marco Morri'ye

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Teşekkür

Yazarlar, vazgeçilmez katkılarından dolayı: Silvia Urbini, Andrea Alberti, Susanna Fort, Guido Novello Guidelli Guidi, Gianmassimo P. Vigazzola, Antimo Santoro'ya teşekkür ederler.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Giriş

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Avrupa'nın dışında, 1555

İlk sayfada şu sözler yazıyor: Freskte, fondaki figürlerden biriyim sadece.

Yazı özenli, ince, sağa sola taşmalar yok. İsimler, yerler, tarihler, düşünceler... Son, çalkantılı günlerle ilgili bir günce.

Sararmış, tiridi çıkmış mektuplar, geçen yılların tozları.

Çılgınlar krallığının parası insan yazgılarının ebedi salınımlarını hatırlatırcasına göğsümde sallanıyor.

Elde kalan belki de son nüsha olan kitap bir daha hiç açılmamış.

İçindeki isimler ise ölülere ait. Bizimkilere ve dolambaçlı dar yolları aşan diğerlerine...

Yaşadığımız yıllar, dünyanın masumiyetini sonsuza dek gömdüler.

Unutmayacağım, diye söz vermiştim size.

Size her şeyi hafızamda sağ salim getirdim.

Tüm detayları, rastlantıları, olayların akışını, en başından itibaren bir arada tutmak istiyorum. Aradan geçen zaman seslerin, silahların ve orduların sağır edici gürültüsünü, kahkahaları, çığlıkları azaltarak geçmişe yöneltilen bakışı donuklaştırmadan önce. Yine de yalnızca zaman, insanın muhtemel bir başlangıca geri dönmesine izin veriyor.

1514, Hohenzollerin hanedanından Albert, Magdeburg Başpiskoposu oluyor. O zaman yirmi üç yaşında. Papa'nın kasaları yeni altınlarla doluyor. Halbertstadt Piskoposluğu'nu da satın alıyor.

1517, Mainz. Almanya'nın kiliseye bağlı en büyük prensliği yeni bir piskoposun atanmasını bekliyor. Ataması gerçekleşirse Albert tüm Alman topraklarının üçte birine ele geçirmiş olacak.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Teklifini yapıyor: Başpiskoposluk sıfatı için 14.000, tüm yetkileri kendisine verecek Papalık izin belgesi içinse 10.000 düka altını öneriyor. Augsburg'taki Fugger Bankası, parayı peşin ödeyince işlem tamamlanıyor. İşin bitiminde Albert'in Fuggerlere olan borcu tam 30.000 düka altını.

Ödeme şartlarını bankerler belirliyor. Buna göre Albert, Papa X. Leo'nun çıkardığı endüljanslarla ilgili vaazları topraklarında başlatmakla yükümlü. San Pietro Kilisesi'nin inşası için katkıda bulunan müminlere, yardımları karşılığında, günahlarının Papa tarafından affedildiğini gösteren bir belge veriliyor.

Elde edilen gelirin yalnızca yarısı Roma'daki inşaata gidiyor. Geri kalanı ise Albert tarafından Fuggerlere olan borcun ödenmesinde kullanılıyor.

Satış görevi, meydanların en tecrübeli vaizi Johann Tetzel'e veriliyor.

1517 yılının yaz ayları boyunca Tetzel kasabaları dolaşıyor. Ama Saksonya Dükü Frederick'in hâkimiyeti altındaki Thüringen bölgesinden içeri giremiyor, sınırda durmak zorunda kalıyor.

Frederick kutsal emanetlerin satışıyla endüljanslardan kendine gelir sağlıyor. Topraklarında rekabete tahammülü yok. Fakat Tetzel anasının gözü. Frederick'e bağlı olan halkın sınırı geçip seve seve birkaç mil yol yürüyeceklerini biliyor. Cennette yer bulmak için kısa bir seyahatin lafı mı olur?

Vicdanlarını rahatlatmak için insanların bu sürekli gidiş gelişi, Wittenberg Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Augustinusçu genç bir keşişi öfkeden deliye döndürüyor; Tetzel'in Papalık mührü ve armasıyla gösteriş yaparak hayata geçirdiği bu rezil ticaret karşısında sabrı taşıyor.

31 Ekim 1517'de keşiş, endüljans satışına karşı kendi eliyle doksan beş tez yazarak Wittenberg Kilisesi'nin kuzey kapısına asıyor.

İsmi Martin Luther. Bu hareketiyle Reform başlıyor.

Olayların başlangıç noktası bu. Bir çağın parçalarını bir araya getiren hatıralar. Benim çağımın. Ve düşmanımın: Adı Q.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Carafa'nın gözü
(1518)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Saksonya'nın Wittenberg şehrinden Roma'ya, Papa X. Leo Hazretleri'nin teoloji kurulu üyesi Gianpietro Carafa'ya gönderilen 17 Mayıs 1518 tarihli mektup.

Papa efendi ve X. Leo Hazretleri'nin Roma'daki teoloji kurulu görevlisi sayın ve saygıdeğer rahip Giovanni Pietro Carafa'ya.

Saygıdeğer rahip ve saygıdeğer efendimiz,

Yönetiminizin en çok itimat edilen hizmetkârı son bir senedir her tür tartışmanın merkezi haline gelmiş gibi görünen bu gözden ırak topraklarda neler olup bittiğinin hesabını vermeye hazırlanıyor.

Augustinus öğretisine bağlı Martin Luther adlı bir keşişin rezil iddialarını sekiz ay önce katedralin kapısına asmasından sonra Wittenberg adı, ağızdan ağıza her tarafta dolaştı.

O inanılmaz teorileri keşişin kendi ağzından dinlemek için komşu eyaletlerden genç öğrenciler bu kente akın ediyor.

Özellikle de keşişin endüljans alım satımına karşı verdiği vaazlar yeniliklere açık, genç dimağlar arasında en büyük rağbeti görüyor. Günahların kiliseye yapılan kutsal bir bağış karşılığında affedilmesi daha düne kadar üzerinde hiç tartışılmayan, yaygın bir uygulamayken, bugün sanki iğrenç bir skandal gibi eleştirilir gözüküyor.

Aniden gelen böyle bir şöhretle Luther kendini beğenmiş ve küstah bir hale geldi. Sanki kendisine doğaüstü bir görev verildiğini hissediyor. Bu durum onu daha da cüretkâr kılıyor ve sınırı aşıyor.

Her pazar olduğu gibi dün de kürsüden günün İncil'i üzerine vaaz verirken (Yuhanna'nın kitabı 16:2. "Sizi havra dışı edecekler"

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ayetinden bahsediyordu) endüljans ticareti "rezaleti"ni bana göre daha tehlikeli başka bir görüşle birleştirdi.

Luther, halka, adil olmayan bir aforozun sonuçlarından korkulmaması gerektiğini, çünkü bunun yalnızca Kilise ile dış birliği ilgilendirdiğini, iç birliği etkilemeyeceğini, imanın kul ile tanrı arasında kurulan bir bağ olduğunu ve bu bağı kimsenin, hatta Papa'nın bile koparamayacağını söylüyordu. Zaten haksız bir aforoz ruha kesinlikle zarar vermeyecek, hatta böyle bir olay, Kilise'ye karşı evlatlara özgü bir tevekkülle katlanılması halinde, değerli bir erdem haline gelebilecekti. Yani böyle adaletsiz bir şekilde aforoz edilenlerin, aforoz edildikleri davadan söz ve eylemleriyle vazgeçmemeleri, bu şekilde ölmeleri, kutsanmış topraklara gömülmemeleri gerekse bile buna tevekkül göstermeleri gerektiğini, çünkü tüm bunların gerçek ve doğruluk karşısında hiç de önem taşımadığını anlatıyordu.

Sonunda sözlerini şöyle bitirdi: "Adaletsiz bir şekilde aforoz edilerek ölen insan mübarek ve mutludur. Susmak ve terk etmek istemediği adalet aşkı için bu sert cezaya maruz kalan kişi tanrının lütfuyla kurtuluşun ebedi tacına sahip olacaktır."

Siz efendimizin bana gösterdiği itimada duyduğum minnetle hizmet etme arzumu birleştirerek, yukarıda belirttiğim hususlarla ilgili fikirlerimi şimdi yazma cüretini göstereceğim. Siz çok saygıdeğer efendimizin naçiz bir gözlemcisi olan ben, Luther'in de, tıpkı bir tilkinin havada tazıların kokusunu aldığı gibi kendisini beklemekte olan aforozu sezdiğini düşünüyorum. Öğretisel silahlarını bileyerek yakın gelecekte yanında yer alacak müttefikler aramaya başladı bile. Özellikle de Rahip Martin hakkındaki düşüncelerini şu âna dek açıkça beyan etmemiş olan efendimiz Saksonya Elektörü Prens Frederick'in desteğini kazanmaya çalıştığını zannediyorum. Elektör'e "Akıllı" lakabının takılması boşuna değil tabii. Saksonya Prensi, keşişin niyetini iyice anlamak için, sarayın kütüphanecisi ve danışmanı olan Spalatin adlı becerikli arabulucudan yararlanıyor. Son mektubumda kısa bir tanımını yaptığım Spalatin de güvenilmez, kurnaz bir adam. Luther'in savunduğu fikirlerin ne kadar

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

yıkıcı ve tehlikeli olduğunu siz efendimiz ben hizmetkârınızdan daha iyi anlar; ama bana sorarsanız amacı, Papalığın elindeki en önemli silahı, aforozu almak. Konunun önemini ve kendisine getireceği zararı gayet iyi bilen Luther'in bununla ilgili görüşlerini yazıya dökmeyeceği de açık. Bu nedenle, bu lanet olası rahibi durdurmak amacıyla gerekli tüm önlemleri vaktinde almanız için bu mektubu bizzat kendim yazmayı uygun buldum.

Saygıdeğer efendimizin ellerinizden saygıyla öperken her zaman emrinizde olduğumu bildiririm.

Wittenberg, 17 Mayıs 1518
Emrinizdeki sadık gözlemciniz
Q

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Saksonya'nın Wittenberg şehrinden Roma'ya, Papa X. Leo Hazretleri'nin teoloji kurulu üyesi Gianpietro Carafa'ya gönderilen 10 Ekim 1518 tarihli mektup.

Papa X. Leo Hazretleri'nin teoloji kurulu görevlisi pek saygıdeğer rahip Giovanni Pietro Carafa'ya, Roma.

Saygıdeğer rahip ve saygıdeğer efendimiz,

Sadık bir hizmetkârınız olarak zatınızın bana göstermiş olduğu büyüklük içimi gururla doldurdu. Sizin gibi kutsal bir şahsa hizmet etmek bile benim için bu denli büyük bir ayrıcalıkken faydalı olduğumu bilmek beni gerçekten çok mutlu etti. Martin Luther adlı rahibe yöneltilen ve aforoz hakkındaki vaazından sonra iyice kesinleşen resmi sapkınlık suçlaması, siz efendimizin de temenni ettiği gibi, sonunda Elektör Prens Frederick'i de bu keşişin karşısında yer almaya sevk edecektir. Bildireceğim hususlar, üniversitesindeki teoloji kürsüsünü güçlendirmeye hazırlanan Elektör'ün böyle beklenmedik bir ivme kazanan olaylar karşısında verdiği belki de ilk tepkiler olarak yorumlanabilir. 25 Ağustos günü Yunanca dersleri vermek üzere Wittenberg'e ünlü Tübingen Üniversitesi'nden Philip Melanchthon geldi. İmparatorluğun hiçbir üniversitesinde onun kadar genç bir profesör bulunmadığına inanıyorum. Yalnızca yirmi bir yaşında ve o zayıf, güçsüz görünümü nedeniyle olduğundan da genç gösteriyor. Yola çıktığı andan itibaren şöhreti dilden dile yayıldıysa da Wittenberg'deki alimler başlangıçta onu pek sıcak karşılamadılar. Ancak bu klasik bilimler dehasının özgün metinlerdeki yazılar üzerinde titiz bir çalışma gerektiği hakkında yapmış olduğu açılış

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

konuşması özellikle Luther'in ve diğerlerinin kendisine karşı olan davranışlarını değiştirmeye yetti. O andan itibaren Martin Luther'le güçlü bir ittifak kurdular. Birbirlerinden bu kadar farklı olmalarına rağmen dayanışma halinde olan bu iki profesör, Saksonya Elektörü'nün elinde güçlü birer silahtır. Roma'ya karşı gerçek bir tehlike teşkil etmek için birinde eksik olan yönleri diğeri tamamlıyor. Luther kaba ve düşüncesiz olmasına rağmen ateşli, gözüpek; Melanchthon ise son derece kültürlü ve eğitimli, dolayısıyla meydan savaşlarına değil, fikir savaşlarına uygun, daha genç ve nazik birisi. Bu ittifakın ilk tehditkâr meyvesinin ise Almanca yazılmış İncil olacağı açık. Bunun üzerinde birlikte çalıştıkları söyleniyor. Melanchthon bilgileri ile bu iş için gökten zembille inen bir lütuf.

Siz efendimizin yalnızca ehemmiyet taşıyan konularla ilgili özel bilgilere sahip olmak istediğini bildiğimden, ileriki günlerde de bu iki alimi dikkatle takip ederek size faydalı olabilmek ümidiyle her ayrıntıyı bildireceğim.

Saygıdeğer ellerinizden öperim.

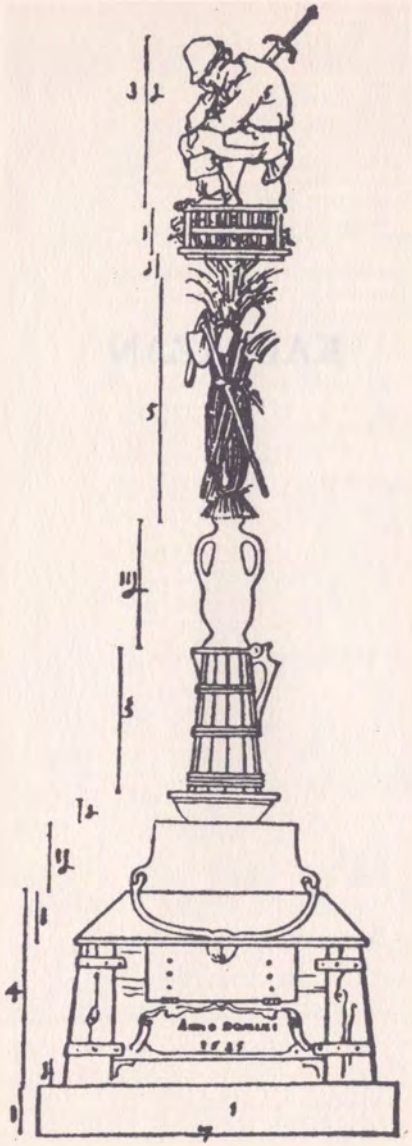
Wittenberg, 10 Ekim 1518
Emrinizdeki sadık gözlemciniz
Q

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

KALPAZAN

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Frankenhausen
(1525)

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bölüm 1
Thüringen, 15 Mayıs 1525, öğlen

El yordamıyla.

İşte yapmam gereken bu.

Top mermilerinin gürültüleriyle uğuldayan kulaklarımda yankılanan çığlıklar, bedenime çarpan gövdeler. Kan ve terden bir toz bulutu genzimi tıkıyor, öksürükten boğulacak gibi oluyorum.

Kaçanların bakışlarında ise korku var. Sargılı kafalar, parçalanmış kollar ve bacaklar... Sürekli başımı geriye çeviriyorum. Elias tam arkamda. Kocaman vücuduyla kalabalığı yarıyor. Omuzlarında Üstat Thomas'ın hareketsiz vücudunu taşıyor.

Her yerde bulunan Tanrı nerede? Sürüsü kasabın elinde.

İşte yapmam gereken bu. Çıkınlar sıkı sıkı bağlı. Durmamam lazım. Belimde asılı hançer, kalçama vuruyor.

Elias hep arkamda.

Belli belirsiz bir gölge bana doğru koşuyor. Yüzünün yarısı sargılarla örtülü, etleri parça parça. Bir kadın bu. Bizi tanıyor. Üstadın nerede olduğu bilinmemeli. Yapmam gereken bu. Kadını tutuyorum: Sakın ses çıkarma. Arkamdan haykırıyor: "Askerler, askerler!..

Onu oradan sağ salim uzaklaştırıyorum. Sağda dar bir sokak. Koşuyorum, Elias arkamda, başı önde. Giriş kapılarını aşmam gerek. Önce ilki, sonra ikincisi, en son da üçüncüsü açılıyor. İçerdeyiz.

Büyük kapıyı arkamızdan kapatıyoruz. Gürültü uzaklaşıyor. Bir pencereden zayıf bir ışık sızıyor içeri. Odanın öbür ucundaki köşede, oturma yeri çökmüş, samandan bir iskemlede ihtiyar bir kadın oturuyor. İçeride eski püskü birkaç eşya var: Harap bir sıra, bir sı-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ra ve isten kapkara olmuş şöminenin içinde kısa bir süre önce bir ateşin yakılmış olduğunu gösteren korlar.

Kadına yaklaşıyorum: "Rahibe, bir yaralımız var. Tanrı aşkına bize bir yatak ve su verin...

Elias kapıda duruyor, girişi tamamen kapatıyor. Üstat hâlâ sırtında.

"Yalnızca birkaç saat için, rahibe."

Nemli gözleri boş boş bakıyor. Kafası bir aşağı bir yukarı sallanıyor. Hâlâ uğultular kulaklarımda. Elias'ın sesini duyuyorum: "Ne diyor?"

Yanına iyice yaklaşıyorum. Dışarıda kıyametler koparken bir ölüm ağıtı mırıldanıyor. Söylediklerini anlamıyorum. İhtiyar burada olduğumuzun farkında bile değil. Şimdi yapmam gereken, vakit kaybetmemek. Üst kata çıkan bir merdiven var, Elias'a gösteriyorum, çıkıyoruz; işte sonunda Üstat Thomas'ı yatırabileceğimiz bir yatak. Elias gözlerine kadar inen terini siliyor.

Bana bakıyor sonra: "Jacob ve Mathias'ı bulmalıyız."

Hançerimi şöyle bir yoklayıp çıkmaya hazırlanıyorum.

"Hayır, ben gideyim, sen Üstat'la kal."

Cevap verecek vakit bile bulamıyorum, hemen merdivenlerden iniyor. Hareketsiz yatan Üstat Thomas'ın gözleri tavana dikili. Boş boş bakan gözlerini kırpmakta bile zorlanıyor, hatta neredeyse nefes bile almıyor.

Dışarıya bakıyorum. Camdan kısa kısa evler görünüyor. İçinde bulunduğumuz bina sokağa bakıyor, aşağıya atlayamayacak kadar yüksekteyiz. Birinci kattayız ama en az bir tavan arası daha olacak. Tavana baktığımda yukarıya açılan bir kapağın küçük aralıklarını güçlükle fark ediyorum. Yerde bir merdiven duruyor. Tahtakurtları için bir yemek, ama gene de işe yarıyor. Tavan arasının çatısı o kadar alçak ki içeri dizlerimin üzerinde giriyorum, yerler samanla örtülü. Her adımımda tahtalar çıtırdıyor. Pencere yok. Yalnız kirişler arasından biraz ışık sızıyor. Çatının tam altındayım.

Yine kirişler ve saman. Neredeyse tamamen yatarak durmalıyım. Bir delikten çatıyı görüyorum, akıyor. Üstat Thomas burada kalamaz.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Yanına geri dönüyorum. Dudakları kupkuru olmuş, alnı yanıyor. Su arıyorum. Alt kattaki masanın üzerinde biraz fındık ve bir sürahi var. Dışarıdaki gürültü hâlâ devam ediyor. Suyu Üstadın dudaklarına yaklaştırdığımda çıkınları görüyorum. En iyisi bunları saklamak.

Tabureye oturuyorum. Bacaklarım ağrıyor. Kafamı bir an için ellerimin arasına alacak oluyorum ki uğultu, at ve nal seslerinin, çığlıkların sağır edici bir gürültüsüne dönüşüyor. Prensin emrindeki paralı piçler şehre giriyorlar. Koşarak cama gidiyorum. Sağda, ana caddede, süvariler doğrultulmuş mızraklarla sokakları tarıyor, hareket eden her şeye acımasızca saldırıyorlar.

Elias tam karşı yönde dar bir sokakta beliriyor. Atları fark ediyor. Duruyor. Ama tam arkasından piyadeler çıktı işte. Kaçacak yeri yok. Çevresine bakınıyor. Her şeye gücü yeten Tanrı nerede?

Askerler silahlarını üzerine doğrultuyor.

O ise gözlerini kaldırıyor, beni görüyor.

Yapması gerekeni biliyor. Kılıcını kınından çıkardı, bağırarak askerlerin üzerine atılıyor. Bir tanesinin karnını deşti bile, diğerini ise bir kafa darbesiyle yere serdi. Üzerinde hâlâ üç kişi var. Aldığı darbelere rağmen bana mısın demiyor; kılıcının sapına tıpkı bir orak tutar gibi iki eliyle sarılmış, kılıç vuruşlarına devam ediyor.

Askerler geri çekiliyor.

Arkada: Ağır, yavaş ilerleyen atının üzerinde bir süvari sırtına nişan alıyor. Darbe Elias'ı yere deviriyor. İşi bitti. Hayır, yeniden ayağa kalkıyor; yüzünde kandan ve öfkeden bir maske. Kılıcı hâlâ elinde. Kimse yanına yaklaşmıyor. Soluk alıp verişini duyuyorum. Süvari dizginleri sertçe çekiyor, at dönüyor. Balta havaya kalkıyor. At yeniden dörtnala gidiyor. Elias bacaklarını açıyor, iki kök gibi. Kolunu ve başını gökyüzüne kaldırıp kılıcını yere düşürüyor.

Ve son darbe: "*Omnia sunt communia*,* köpek soylular!"

Kafası tozun içine uçuyor.

---

* Her şey halkındır. (ç.n.)

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Evleri yağmalıyorlar. Kapılar tekmelerle ve balta darbeleriyle indiriliyor. Sıra birazdan bize de gelecek. Vakit kaybetmemeliyim. Üstada doğru eğiliyorum.

"Üstat, dinle beni, gitmeliyiz, geliyorlar... Tanrı aşkına Üstat...

Omuzlarından tutup sarsıyorum. Yanıt: Bir fısıltı. Hareket edemiyor. Tuzak, tuzağa düştük işte. Tıpkı Elias gibi. Elindeki kılıcı sıkı sıkı tutuyor. Tıpkı Elias gibi. Ondaki cesaret keşke bende olsaydı.

"Ne yapabilirsin ki? Bu kadar şehit yeter. Git buradan, kendini kurtarmaya bak."

Sesi. Sanki yeryüzünün derinliklerinden geliyor. Bir şeyler söylediğine inanamıyorum. Öncekinden bile hareketsiz. Aşağıdan gürültüler geliyor. Başım dönüyor.

"Git!"

Yeniden sesini duyuyorum. Ona doğru dönüyorum. Hareketsiz.

Birkaç tekme. Kapı kırılıyor.

Neyse, çıkınları bulmamaları lazım, haydi bakalım; hepsini omzuma attım. Merdivenle yukarıya, askerler ihtiyar kadına küfür ediyor, ayağım kayıyor, tutunacak bir yer de yok, aşırı yük taşıyorum, çıkınlardan biri düştü işte, kahretsin! Yukarıya çıktılar bile, içeri girecekler, merdiveni içeri çekiyorum, kapağı da kapatıyorum, kapı açılıyor.

İki kişiler. Paralı Alman piyadeleri.

Kirişlerin arasındaki bir çatlaktan onları rahatlıkla görebiliyorum. Hareket etmemem lazım, en ufak bir çıtırtı duyarlarsa canıma okurlar.

"Şöyle bir göz atıp gideriz, burada bir şey yoktur nasılsa... Ama, bak, birisi var sanki!"

Yatağın yanına gelip Üstat Thomas'ı omuzlarından sarsıyorlar: "Kimsin sen? Burası senin evin mi?"

Cevap yok.

"İyi, iyi. Günther, bak burada ne buldum!"

Çıkını gördüler. İçlerinden birisi onu açıyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

"Kahretsin, burada yalnızca kâğıt var, demir para falan yok. Ne acaba bunlar? Okuma yazman var mı?"

"Hayır!"

"Benim de yok. Belki de önemli bir şeydir. Gidip komutanı çağır bakalım."

"Ne yani bana emir mi veriyorsun? Neden sen gitmiyorsun ki?"

"Bu çantayı ben buldum ama!"

Sonunda karar verdiler, adı Günther olmayan alt kata iniyor. Umarım komutanları da okuma yazma bilmiyordur, yoksa her şey biter.

Ağır adımlar duyuluyor, merdivenleri çıkan komutan olmalı. Hareket edemiyorum. Damağım yanıyor, tavan arasındaki tozlar boğazımı tıkıyor. Öksürmemek için, yanağımın içini kanatana kadar ısırıp akan kanı emiyorum.

Komutan okumaya başlıyor. Tek umudum hiçbir şey anlamaması. Sonunda gözlerini elindeki kâğıtlardan kaldırıyor: "Thomas Müntzer bu, Kalpazan... yani Bozuk Para."[1]

Kalbim yerinden çıkacak gibi. Sonuçtan memnun bir şekilde birbirlerine bakıyorlar; maaşları ikiye katlanacak tabii. Prenslere savaş açan adamı sırtlanıp götürüyorlar.

Çıt çıkarmıyorum, parmağımı bile oynatamıyorum.

Her şeye gücü yeten Tanrı ne burada ne de başka bir yerde.

1 Almanca bir kelime oyunu yapıyor; kalpazan anlamına gelen "Müntzer"i, "bozuk para" anlamına gelen "müntzel" şeklinde söylüyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Bölüm 2
16 Mayıs 1525

Gökyüzü şafakla aydınlanıyor. Yorgunluktan yığılıp kalıyorum.

Gözlerimi gecenin ve varoluşumun karanlığında açtığımda hissettiğim ilk şey, kollarımı ve bacaklarımı saran tam bir uyuşma hissi oldu.

Ne kadar oldu acaba onlar gideli?

Sokakta sarhoşların küfürleri, cümbüşlü şölen gürültüleri, paralı askerlerin yasasına boyun eğen kadınların çığlıkları yankılanıyor.

Hâlâ hayatta olduğumu bana lanet olası bir kaşıntı anımsattı. Tüm gövdem terden, samanlardan ve tozdan örülmüş bir zırhla örtülü sanki.

Yaşıyorum, özgürce öksürüyor, inliyorum.

Yalnızca, ayağa kalkıp sırtımdaki çıkın ve belimdeki hançerle çatıya tırmanmak oldukça zahmetli oldu. Ölümün kol gezdiği şehri inceleyerek karanlığa alışmam için gereken sürenin geçmesini bekledim.

Ulaştıkları en kolay zaferin bedelini içerek kutlayan askerlerin o alaylı gülüşlerini aşağıda, gelişigüzel dağılmış kamp ateşlerinin ışığı aydınlatıyordu.

Karşısı ise karanlık. Kırsal alanlara özgü zifiri karanlık. Solumda, birkaç adım ötede diğerlerinden daha yüksek bir çatı, aşağıda uzanan dar sokağı geçerek zifiri karanlığın sınırına kadar gidiyor. Çatıların üzerinden sürünerek paramparça olmuş gövdemi o çatının sonuna kadar sürükledim. Karşıma surlar çıktı. Üç adam boyunda surlar, nöbetçi yok. Onları da geçtim.

Önceleri koku falan duymadım. Ağzımın içi lağım çukuru gibiydi, ter ve pislikten burun deliklerim tıkanmıştı sanki. Sonra an-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

ladım: Gübreydi bu. Tam aşağıda yığılmıştı. Kendimi karanlığa bırakıp aşağı atladım, ne önemi vardı ki...

Gübre yığını işte.

Susuzluktan ölmüş bir şekilde koşarak, hızla ilerledim önce, sonra yürümeye başladım, takılıp düştüm, yürümeye devam ettim, acıktım, bacaklarım müsaade ettiğince, beni sıyırıp geçen ölümden ve peşimi bırakmayan dışkı kokusundan daha hızlı ilerledim.

Nihayet şafak söktü.

Bir çukura uzandım, çamurlu bir su içiyorum. Güneş yükselirken karanlığa gömülüyorum.

Batıda gökyüzü yanıyor sanki. Dışkı ve çamurdan bir kabukla kaplı gövdemin her noktası yanıyor. Ama yaşıyorum.

Tarlalar, balyalar, birkaç mil güneyde bir orman başlıyor. Kendimi toparlayıp kaçmalıyım. Karanlığı beklemem gerek.

Yalnızım. Yoldaşlarım, Üstat, Elias yok.

Yalnızım. Kardeşlerimin yüzleri, ovaya serilmiş cansız gövdeleri.

Sırtımdaki çıkın ve belimdeki hançerin ağırlığı iki katına çıktı sanki. Güçsüz düştüm. Bir şeyler yemeliyim. Birkaç adım ötede buğdayların yeşil saplarını görüyorum. Birkaç tanesini yoluyorum. Yutması biraz güç oluyor.

Nasıl görünüyorum acaba, toprağa vuran upuzun gölgemi inceliyorum. Bir elini kaldırıp yüzüne götürüyor. Gözleri, sakalları; ben değilim bu. Bir daha asla böyle olmayacağım.

Düşünmem gerek.

Yaşadığım korkuyu unutup düşünmeliyim. Sonra harekete geçmeli ve yaşadığım korkuyu aklımdan çıkarmalıyım. Daha sonra, bu korkuyu yenip yaşamalıyım.

Yani düşünmem lazım: Yiyecek, para, kıyafet.

Buradan uzak emniyetli bir yer, haber alabileceğim ve kurtulan kardeşlerimin izini sürebileceğim bir sığınak bulmalıyım.

Düşünmem gerek.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Hans Hut, kitapçı. Katliamdan önce, Dük Giorgio'nun zırhlı süvarilerinin gözü önünde ovada kaçıp kayboldu. Kurtulan birisi varsa o da Hut olmalı.

Basım atölyesi Nürnberg'e yakın Bibra'da. Seneler önce bile kardeşlerimizin birçoğu yanındaydı. Çok kişi için bir liman oldu.

Gecenin karanlığında, yolları kullanmadan, ormanın içinden, tarlaların arasından en az on iki gün sürer oraya ulaşmak.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Bölüm 3
18 Mayıs 1525

Askerlerin konaklama yeri.

Uzun gölgeler ve kuzeyin kaba şiveleri...

Tam iki gün iki gecedir ormanın içinde yürüyorum. Tüm duyularım tetikte, en ufak bir gürültüde yüreğim ağzıma geliyor. Kanat çırpan kuşlar, sırtımı ürperten ve bağırsaklarımı gevşeten kurtların uzaktan gelen ulumaları. Orada, dışarıda, dünyanın sonu gelmişti belki de, hiçbir şey yoktu artık.

Güneye doğru bacaklarım artık hareketsiz kalana kadar ilerledikten sonra yere yığıldım. Midemi aldatmak için meşe palamutlarını, yabani meyveleri, açlığım iyiden iyiye arttığında ağaç kabukları ve yaprakları bile yedim. Kollarım ve bacaklarım giderek ağırlaşmıştı; iliklerime kadar ıslanmış, bitap düşmüştüm.

Ormanın karanlığında bir ateşten gelen pırıltıları gördüğümde güneş çoktan batmıştı. Bir meşe ağacının arkasına dek sürünerek yaklaştım.

Sağımda, yüz adım kadar ötede üç tane at bağlı duruyor. Kokumu alabilirler. Tereddüt içinde, hareketsiz beklerken bir yandan da bunlardan birinin sırtına atlasam ne kadar vakit kazanabileceğimi düşünüyorum. Gene ağacın ilerisine bakıyorum. Battaniyelerine sarınmış bir halde ateşin etrafına toplanmışlar, bir matara elden ele dolaşıyor, nefeslerindeki alkol kokusunu duyuyorum neredeyse.

"Vay be! Biz arabalara yüklerken bile hâlâ koyun sürüsü gibi kaçışıyorlar mıydı yoksa? Aynı mızrağa üçünü birden dizdim ben de! Tam çevirmelik şiş!"

Sarhoş kahkahalar.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

"Ben daha iyisini yaptım. Şehri yağmalarken kadınlardan beşini becerdim... Aralarda soluklanmak içinse sefilleri gebertmeyi ihmal etmedim tabii. Hatta o orospulardan biri kulağımı öyle bir ısırdı ki yarısını koparttı! Baksanıza..."

"Sen ne yaptın peki?"

"Gırtlağını kestim, ne halt edeyim!"

"Boşuna yorulmuşsun, kafasız. Birkaç gün bekleseydin o da diğerleri gibi kocasının cesedini almak için hiç nazlanmadan sana verirdi..."

Kahkahalar yeniden yükseliyor. İçlerinden biri, ateşe bir odun daha atıyor.

"Yemin ederim, bu askerlik hayatımın en kolay zaferi oldu; tek yapmamız gereken sırtlarına ateş etmek, onları güvercinler gibi şişlere dizmekti. Ne manzaraydı ama: Uçan kafalar, dizlerinin üzerine çökmüş, dua eden insanlar... Kendimi bir kardinal gibi hissettim!"

Bu arada parmaklarıyla dolu bir keseyi tıngırdatıyor, öteki ikisi de kıs kıs gülerek ona eşlik ediyordu; içlerinden biri istavroz çıkardı.

"Kutsal sözler ettin. Amin."

"Gidip bir su dökeyim. Şu içtiğinizden bir yudum da bana bırakın...

"Hey, Kurt, git işini biraz uzakta gör, uyurken senin sidik kokuna katlanmak zorunda kalmayalım!"

"Kafan o kadar iyi ki suratının ortasına sıçsam dahi farkına varmazsın...

"Haydi oradan, serseri!"

Arkadaşına yanıt olarak geğiren Kurt ışıklı daireden ayrılarak bulunduğum yöne doğru gelmeye başladı. Yalpalaya yalpalaya birkaç adım öteden geçerek ilerledi ve ormanın içerisinde kayboldu.

Şimdi karar vermem gerek.

Üzerindeki kıyafetler. Benimkilerden daha temiz, hem kemerindeki kese de para dolu.

Ağaçları teğet geçip otların üzerinde çıtırdayan adımlarının sesi kaybolana kadar arkasından sürünüyorum. Hançerimi sıkı sıkı kav-

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

radım. Bir elinle ağzını kapat ve asla tereddüde kapılma; tıpkı Elias'ın öğrettiği gibi. Daha ne olup bittiğinin farkına varmadan gırtlağını kesiyorum. Ne olup bittiğinin ben bile farkına varmadım. Belli belirsiz, boğuk bir iniltiyle kanını ve ruhunu tükürüyor parmaklarımın arasından. Düşmesini engelliyorum.

Daha önce hiç adam öldürmemiştim.

Kemerini çözüp kesesini alıyorum, ceketini ve pantolonunu çıkarıyorum, hepsini paltosunun içine doldurup çıkın yapıyorum. Şimdi koşmadan, gürültü etmeden uzaklaşmalıyım, bir elim dallardan ve çalılardan korunmak için yüzümde. Ellerimde, tıpkı ovada, Frankenhausen'da olduğu gibi kan kokusu...

Daha önce hiç adam öldürmemiştim.

Uçan kafalar, dizlerinin üzerine çökmüş, dua eden insanlar, Elias, bir kurtçuğa dönmüş Üstat Thomas...

Daha önce hiç adam öldürmemiştim.

Zifiri karanlıkta duruyorum, sesler belli belirsiz duyuluyor. Elimde hançer.

Cehennemin ağzını bu piçler için ardına kadar açmak.

İşte yapmam gereken bu.

Geri dönüyorum, her bir adımımda sesler daha da yakınlaşıyor; torbayı ve çıkınımı atıyorum; iki kişi; büyük adımlarla ilerliyorum; iki kişiler, tereddüt edecek vaktim yok.

"Kurt, hangi cehenneme...

Işıktan dairenin içine giriyorum.

"Ulu İsa!"

Tam kafasına sağlam bir darbe.

"Lanet olsun!"

Bıçağı göğsüne, tüm gücümle, kan kustuğunu görene dek saplıyorum.

Eli silahına doğru uzanıyor ama çok geç: Önce omzuna sonra da sırtına darbeler indiriyorum.

Kesilmekte olan bir domuz gibi bağırarak dirseklerinin üzerinde ormana doğru sürünmeye çalışıyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Ben: Hareketlerim üzerinde giderek ağırlaşıyor. Hançeri iki elimle kavradıktan sonra kürekkemiklerinin arasına indiriyor, kemiklerini ve kalbini parçalıyorum.

Korkuyu yenmek bu işte!

Sessizlik. Gecenin içinde tek görünen benim sıcak nefesim ve ateşin çatırtısı. Çevreye bakıyorum, tek bir kıpırtı bile yok. Artık yok.

Tanrı adına hepsini geberttim.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Bölüm 4
19 Mayıs 1525

Üzerimde o rezil üniforma, atlardan birine atlıyorum.

Şimdilik beni bu üniforma koruyacak. Belki de bu bir kurnazlık, alışmam lazım belki de. Rezilliğin paralı askerlerinin maskesi işte, ama rezillik hüküm sürdüğünden yapacak başka bir şey de yok.

Buna alışmam lazım. Daha önce hiç adam öldürmemiştim.

Tarlaları ve tepeleri erguvani yansımalarla boyayan, kenar çizgilerini belirsiz kılan, her nasılsa geride kalan birkaç gerçekliği de eritip yok eden bir günbatımı daha.

Belli belirsiz bir umudun eyerinde hep güneye, Bibra'ya doğru millerce yol gittim. Geçtiğim köylerde cani çapulcu sürüsünün bıraktığı izler, bir felaketten geriye kalan unsurlar hâlâ duruyor: Bir daha asla verimli olmayacak topraklar, iğrenç çapulcu sürüsünden kalan demir hurdaları ve her tür kalıntı, çürümeye yüz tutmuş birkaç ceset, yolda katledilen zavallıların iskeletleri, ipinden boşanmış bir şekilde kim bilir hangi kıyımdan gelip yeni bir yağmaya giden askerlerin flamaları...

Karanlık ufuk çizgisini ve son gölgeleri yuttuğundan beri ormanda yürüyerek ilerliyorum. Ağaçların arasından, uzaktaki ışıkları görüyorum. Belki başka ordugâhlar bunlar. Birkaç adım daha atıyorum ki sağır edici bir gürültü duyuluyor. Atlar, zırhların tiz sesi, metalin üzerinde yansıyan meşaleler. Atım huysuzlanıyor, bir ağacın gövdesinin ardında gizlenerek bir yandan da onu idare etmeye çalışıyorum. Korkusunun geçmesi için boynunu okşarken öylece bekliyorum.

Gürültü, yükselmekte olan bir nehir gibi. İlerliyor. Nal sesleri, parıldayan silahlar. Birkaç metre ötemden bir hayalet ordusu geçip gidiyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Sonunda gürültü şiddetini yitiriyor, ama gece bir türlü susmak bilmiyor.

Ormanın ötesindeki ışık şimdi daha şiddetli. Hava durgun, ama ağaçların tepeleri hafif hafif salınıyor: Bir duman. Yanan tahtaların çatırtısını duyana kadar yaklaşıyorum. Ağaçlar bir anda açılarak mutlak bir yıkımı sergiliyor.

Tüm kasaba alevlerle sarılmış. Sıcağı yüzümde hissederken gökten kor parçacıkları ve kurum yağıyor. Tatlımsı bir koku, yanmış et kokusu midemi altüst ediyor. İşte o zaman onları görüyorum: Kömürleşmiş gövdeler, ateşte yakma cezasına terk edilmiş, tanınmayacak hale gelmiş cesetler; midem ağzıma geliyor, nefesim kesiliyor.

Ellerimle eyere yapışıyorum, götür beni buradan, gecenin içinde başım önümde, korkudan ve cehennemin iğrenç istilasından kaçır beni.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Bölüm 5
21 Mayıs 1525

Her şey görev değişim merkezi çevresinde olup bitiyor: Yağmalanan kasabalardan yüklenen mallarla dolu, durmadan gidip gelen arabalar, farklı lehçelerde etrafa emirler yağdıran komutanlar, her yöne giden asker flamaları, elde edilen ganimetlerle ilgili üstleri başları benimkinden bile kirli askerler arasında yol ortasında yapılan değiştokuşlar, alışverişler, arta kalanları almak için bekleyen serseriler... Yolda rastladığım yıkımın diğer yüzü: Sınır tanımayan bir savaşın perde arkası, katliamın yağının süzdürüldüğü bir çukur burası.

Atımın dinlenmesi gerek, benim de doğru düzgün bir şeyler yemem. Ama esas yapmam gereken yönümü tayin etmek, beni önce Nürnberg, ardından Bibra'ya götürecek en kısa yolu bulmak.

"Bu aralar atınızı öylece başıboş bırakmanız pek de uygun bir hareket olmaz asker."

Ses sağdan, yola çıkmak üzere olan piyadelerin arkasından geliyor. Üzerinde deri bir önlük, ayağında pislikten görünmeyen uzun çizmeler olan iriyarı bir adamdan.

"Hana giriyorsun, akşam yemeği diye önüne atını koyuyorlar insanın... Ahırda çok daha güvencede olur."

"Ne kadar?"

"İki esküdo."

"Çok pahalı."

"Atının leşi daha ucuz o halde...

Parasını alan ve terhis olarak evine dönecek olan asker: "Tamam ama hayvana saman ve su da vereceksin."

"Tamam buraya alalım."

Gülümsüyor: Sokaklar dolu, işler bayağı iyi.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

"Fulda'dan mı geliyorsun?"

Savaştan dönen asker: "Hayır, Frankenhausen'dan."

"Oradan senden başka gelen olmadı daha... Anlatsana biraz, vaziyet nasıl? Büyük bir savaş diyorlar...

"Askerlik hayatımda hiç bu kadar kolay para kazanmamıştım."

Ahır sahibi dönüp birisine sesleniyor: Hey, Grosz, Frankenhausen'dan gelen biri var burada!

Gölgenin içinden dört kişi çıkıp geliyor, hepsinin de yüzü, diğer paralı askerler gibi kaba.

Grosz'un yüzünde sol yanağını yarıp boynuna kadar inen bir yara izi var, çene kemiği bıçağın kemiğe çarptığı yerde çatlamış. Çok savaş görmüş insanlara mahsus ifadesiz gri gözlerinden ceset kokusuna alışkın olduğu anlaşılıyor.

Sesi sanki bir mağaranın içinden geliyor: "Bütün o köylüleri öldürdünüz değil mi?"

İçimdeki paniği bastırmak için derin bir nefes alıyorum. İnceleyen bakışlı yüzler.

Savaştan dönen asker homurdanarak yanıtlıyor onu: "Hem de hepsini."

Grosz'un gözü kemerinde asılı para dolu keseye takılıyor: "Prens Philip'le mi birlikteydin?"

Diğeri soluğunu tutmuş, dinliyor. Asla tereddüde kapılmamak lazım.

"Hayır komutan Bamberg'le, Dük Giorgio'nun birliğinde."

Diğerinin bakışları hâlâ sabit, hatta belki biraz şüpheci. Kese.

"Philip'in ordusuna katılmak için ona yetişmeye çalıştık ama Fulda'ya gittiğimizde çok geçti. Yola çıkmışlardı bile: O kıçı kırık, çılgın gibi koşuyordu. Smalcalda, Eisenach ve Salza'yı zorlu bir yürüyüşle geçti, helaya gitmek için bile durmadı...

Diğeri: "Bize de kırıntılar kaldı, etraftaki yağmalardan o da. Öldürecek hiç köylü kalmadığından emin misin?"

Ovadaki köylülerin hepsini öldüren askerin gözleri Grosz'unkilere benziyor, cam gibi.

"Hayır. Hepsi öldü."

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Çarpık yüzlü olan bana dikkatle bakmaya devam ediyor, o an ne yapacağını düşünüyor. İnsanın kesesini yanına alması ne kadar tehlikeli. Bire karşı dört kişiler. Diğer üçü o hareket etmeden parmaklarını bile kıpırdatmıyorlar.

Ağır ağır konuşuyor: "Mühlhausen. Prensler orayı kuşatmaya gidiyorlar. Ganimet esas orada. Fakir çiftçilerin değil tüccarların evleri söz konusu olan... Bankalar, dükkânlar da cabası...

"Kadınlar da var," diyor arkasından sırıtarak boyu Grosz'un omuzlarına gelen en kısa boylu olanı.

Ama canavar Grosz gülmüyor. Ben de gülmüyorum, boğazım kurumuş, nefes alamıyorum. Durumu değerlendiriyor. Elim, para kesesiyle birlikte kemerimde asılı duran kılıcın sapında. Anladım: Tek bir darbeyle işini bitiririm. Gırtlağını kesebilirim, kesin yaparım bunu. Yüzüne diktiğim bakışlarımdan da anlaşılıyor zaten.

Belirsiz bir ürperme hissediyorum, göz açıp kapayıncaya kadar karar veriyorum. Tehlikeye girmeye değmez.

"İyi şanslar."

Çamura gömülen çizmelerin gürültüsü yanımızdan usulca geçiyor.

Karşımda, bir keçi budundan iri lokmalar koparan, dev bira bardağından aldığı koca yudumlar yağlı sakalından süzülen, sol gözünün üzerindeki sargı yüzünü neredeyse tamamen saklayan bir şişko oturuyor. Pis ve yıpranmış ceketi, senyörlerin hizmetinde geçen onlarca yıl içinde içilen varillerce biranın oluşturduğu göbeğini saklamakta güçlük çekiyor.

Yemeğe ara verdiğinde beni sorgulamaya başlıyor domuz: "Bu lağım çukurunda senin gibi bir beyefendinin ne işi var?"

Dudaklarının kenarından akan birayı eliyle silip geğiriyor ardından.

Suratına bakmadan cevap veriyorum: "Atımın dinlenmesi lazım, benim de yemek yemem."

"Hayır küçük bey. Bu boktan savaşın ortasındaki göt deliğinin içinde ne yaptığını sordum."

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

"Prensleri isyancılardan koruyorum..." diyecek oluyorum ki devam etmeme fırsat vermeden sözümü kesiyor.

"Aferin doğrusu, dört tane bitliden mi, -lokmasını çiğniyor- hırpani ayaktakımından mı, -lokmasını yutuyor- ne günlere kaldık, senyörleri ayaktakımı köylülerden gencecik çocuklar koruyor." Yeniden geğiriyor. "Sana bir şey söyleyeyim mi küçük bey, bu savaş, bu tek gözümle gördüğüm tüm boktan savaşlar içinde en boktan olanıydı. Para, arkadaş, sadece para ve o Romalı pisliklerle çevrilen dolaplar. Bakmaları gereken tüm o fahişeler ve çocukları ile piskoposlar! Prenslerin, düklerin, o götverenlerin paradan başka düşündükleri yok, söyleyeyim sana. Önce o hödüklerin elinde ne var ne yok alıyorlar, sonra da isyan edenlere sopa çekmek için bizi gönderiyorlar. Belki bu saçmalıklar için ben çok yaşlıyım. Pezevenkler! Topları prenslerle papanın o bok yiyenlerine çevirmek vardı esas; köylüler kim olduklarını tam da göstermeye başlamışlardı: Kaleleri içindekilerle birlikte ateşe veriyor, kontesleri beceriyor, rahipleri haklıyorlardı! Onlar da habire Tanrı'dan bahsederler ama her şeyi mahvederler, neredeyse ben bile katılacaktım aralarına, ama sonunun ne olacağını biliyordum, onların içinde zavallılara şans yok ki. Bizim elimize üç kuruş para tuttururlar o kadar. Diğer her şey onların, -yelleniyor, sırıtıyor, önündeki bardağı ağzına dikiyor- siktirip gitsinler!"

Şaşkınlık ve tiksinti içinde yemek yemeyi bırakıyorum. Bu domuz bayağı sevimliymiş, dili çok çirkef ama senyörlerden nefret ediyor. Bana cesaret veriyor: Onlar da demirden değil ki, etten kemikten insan.

"Sen neredeydin?" diye soruyorum.

"Önce Eisenach'taydım sonra Salza'ya gittim, sonunda yumruklarımı zavallıların sırtlarına indirmekten sıkıldım. Gerçekten iğrenç bir şeydi. Bu saçmalıklar için çok yaşlıyım, kırk yaşındayım tam ve yirmi senedir bu bokun içindeyim. Ya sen küçük bey?"

"Yirmi beş."

"Hayır, hayır. Neredeydin?"

"Frankenhausen."

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

"Vay canına!.. Kıyamet gününün ortasında ha?.. Bir laflar dolaşıp duruyor, böyle bir şey ilk defa duyuyorum."

"Duydukların doğru dostum."

"Anlatsana biraz... O vaiz, o kâhin, yani, şu inatçı herif var ya, adı neydi?.. Aaa, evet. Der Müntzer. Kalpazan. Ne oldu ona?"

Dikkatle bakıyor.

"Yakaladılar."

"Ölmedi mi?"

"Hayır. Onu götürülürken gördüm. Onu yakalayan mangadan birisi aslanlar gibi savaştığını söyledi, çok zor olmuş, bakışlarından ve sözlerinden korkmuş askerler. Arabayla götürürlerken hâlâ, '*Omnia sunt communia*!' diye bağırıyordu."

"Ne demek o?"

"Her şey halkındır."

"Vay canına, ne adam ama. Peki sen Latince biliyor musun?"

Bıyık altından gülümsüyor. Gözlerimi kaçırıyorum.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Bölüm 6
24 Mayıs 1525

Vahşi Thüringen tepeleri, sadece birkaç saat süren yolculuğun ardından, arkamda kalmış, gökyüzünün koyu griliğinde solgun bir yansımaya dönüşmüştü. Coburg kalesini kısa bir süre önce geçmiş, Ebern kasabasındaki hana doğru ilerliyordum. Yukarı Frankonya'nın önümde sergilemeye başladığı ormanlı vadiler boyunca iki, en fazla üç günlük bir yürüyüş kalmıştı. Normal zamanlarda Itz ve Meno arasında ticaret yapanların arabalarıyla dolu, geniş bir yoldu burası. Bamberg'teki saygısız bakışlardan kaçmak için o akşam Ebern'e, ertesi gün Forscheim'a, ardından Nürnberg'e ve sonunda Bibra'ya varacaktım.

Bunu başarabileceğimi ilk defa hissediyordum. Gövdemi yeniden düşlemeye başlayan bu yorgunluğu, unutmuştum. Yenilginin sınırı ötesine tırmanan kuvvetle yok olmuştu.

Karşıma çıktığında gökyüzü bulutlarla ağır ağır örtülüyordu; uzaklardan gelmişti: Acı içinde, üstü başı paramparça, feci bir durumdaydı. Günbatımına kadar geçmeyi umduğum daracık vadinin yamacında, görüşü azaltan, soluk almayı güçleştiren hafif bir yağmurla birlikte, yumuşak, grimsi bir ışıkla boyanmış ince bir sis perdesinin ardından beliriverdi.

Çok yavaş hareket ediyordu; geceyi, duraksız bir yolculuğun dayanılmaz karanlığını karşısına alarak kim bilir hangi şartlarda geçirmiş, muhtemelen gün ağardıktan sonra birkaç saat yürümüştü.

Arabaları, öküzleri, atları yoktu. Çuvalları sırtlarına yüklenmişlerdi. Bir sürü kaçak, Coburg'un görkemli kulelerine doğru ilerleyen bir sefalet dalgası.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Katliamdan kaçanlar, devasa gökyüzünün altında ezilmiş, savunmasız bir şekilde sürünüyorlardı. Eşyaların güçlükle sürüklenişi, terli sargılar içindeki hastaların iniltisi, sedyelere yatırılmış yaşlılar, bitmek bilmeyen dualar ve ıstırabı vurgulayan çocuk ağlamaları.

Kadınlardan yalnızca birkaçı diğerlerine yol gösteriyordu. Kollarında, omuzlarında ya da göğüslerinde sımsıkı tuttukları bebekleri, kederli ve soylu yüzleriyle o dağınık kuyrukları baştan sona defalarca dolaşıyor, yaralılara yardımcı oluyor, felakete artık teslim olanlara ilerlemeye devam etmeleri için cesaret veriyorlardı. O akıl almaz, muhteşem kudretleriyle, belki birkaç gün önce geçtikleri talihsiz bir köye, belki de bir diğerine yaşam soluğunu getiriyorlardı. Kıyametten kaçabilecek bir şey var mı dünyada?

Sonsuza dek sürecekmişçesine, adeta durmuş gibi görünen bir zaman boyunca sağdan, birkaç metre kadar rüzgâra karşı ilerleyerek yorgun adımlarını takip ettim. Her an, ordan burdan gelen bir bakış, yalvaran bir iniltiyle karşılaşıyordum. Tek bir askere boyun eğen yüzlerce insan: Ne bir küçümseme, ne bir tepki işareti. Hepsi tükenmiş, felaketin karşısında şaşkına dönmüş. Katilin kıyafetleri içindeki benim gibi bir kaçağa yakarıyorlardı hiçbir şeyleri kalmamış bu insanlar.

Ardından, bir kadın, suskunluğu bozarak yanıma geldi. Beraberinde getirdiği aç iki yavrusunu başka kollara emanet ettikten sonra, sızlanan kalabalığın içinden sıyrılarak tüm yorgunluğuna rağmen capcanlı karşımdaydı.

"Elimizde avucumuzda hiçbir şey kalmadı asker. Topalların yaraları ve bebeklerimizin gözyaşlarından başka. Daha ne istiyorsunuz?"

Ete saplanmış çiviler gibi duran mağrur bakışlar karşısında güçsüzlükten doğan vicdan azabını ve hayatta kalmış olmanın suçluluğunu hafifletecek bir söz gelmedi aklıma. Atımdan inmem, çocuklarını toplamam, onlara para verip yardım etmem gerekiyordu. Artık kurtulmak istedikleri çamurun içinde perişan olmuş insanlarıma, bu seçkinler kitlesine yardım etmeliydim. İnip burada kalmalıydım.

Atımın sağrısına kuvvetli bir şekilde vurdum. El yordamıyla.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Bölüm 7
Eltersdorf, Frankonya, 10 Haziran 1525

Ekmeğini kazanmak gerçekten çok zor ve acıklı. İnsan iş için acındırıcı yalanlar uyduruyor. İşte bir başka ve iğrenç bir putperestlik, sopayı yalayan bir köpek: İş.

Gündoğumundan beri odun ve balta elimde. Bostanı ve ahırı Vogel'in evinden ayıran bahçede odun kesiyorum.

Wolfgang Vogel: Herkes onu Luther yanlısı Eltersdorflu çoban olarak tanıyor. Hut'un kitapları, kitapçıkları, bildirileri yayması için mükemmel bir yardımcı. Ayaklanan köylüler ise ona "İncilioku" lakabını takmışlar hep aynı nakaratı tekrarladığından: "Artık Tanrı sizin dilinizi konuşuyor, İncil'i tek başınıza okumayı öğrenmelisiniz. Alimlere ihtiyacınız yok artık." En sık aldığı cevap, "O halde sana da ihtiyacımız yok," olsa da cesareti asla kırılmıyor.

İyi bir insan İncilioku: Misafirperver, sırtımı sıvazlar, kim ölü, kim diri bilgi verir, sonra da bir odun yığınının karşısında elimde baltayla bulurum kendimi. Yalnız iki gün oldu buraya geleli; misafirperverliğini kazanmalıyım.

Hut, Bibra'da değildi, matbaa kapalıydı. Bir hafta öncesine kadar oradaymış ama hemen ardından mümkün olduğunca çok insanı vaftiz etmek için Kuzey Frankonya'ya gitmiş. Alev alev yanan bir hana girip akşam yemeğinde ne olduğunu soran bir yolcu gibi. Vogel'in yeniden Eltersdorf'da olduğunu öğrendiğimde atımı değiştirip biraz erzak aldıktan sonra yeniden yola koyuldum.

Eltersdorf. Bir odam, bir tabak çorbam ve yeni bir ismim var burada: Gustav Metzger. Nasıl olduğunu bilmiyorum ama hâlâ yaşıyorum. Yeniden yollara düşmek ise şimdilik söz konusu değil.

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

Eltersdorf, 1525 yazı

Dayanılmaz derecede uzun günler. Ahırı temizlemek, odun kesmek, domuzların yemliğini doldurmak, dişinin doğurmasını beklemek. Ayrıca küçük bostandan sebze, meyve toplamak, derileri germek üzere aletleri tamir etmek. Bahçelerdeki köpeklere verilen bir kâse yemeği hak etmek için tekrarlanan görevler, kol ve bacakların zorlanmasından başka bir şey değil.

Bu arada dışarıdan gelen haberler ise her yerde katliamların sürdüğü yönünde. Prenslerin misillemesi verdiğimiz gözdağının altında kalmamış. Köylülerin başları sabanları üzerine eğilmiş; bir zamanlar oraklarını kılıçlarına sarılır gibi sımsıkı tutan köylüler değiller artık.

Tüm kasabada iki laf edebileceğim hemen hemen hiç kimse yok. Vogel'in buğdayını çektirmek için değirmenin oraya kadar giderken yolda birine rastlıyorum, kasabada değirmenci için elinde buğday bulunan tek kişi olan çoban Wolfgang'la ilgili şakalaşıyoruz.

Günün sayılı hoş şeylerinden biri, Vogel'in bostanına göz kulak olan yarım akıllı bir çiftçi olan Hermann'la yaptığımız tartışmalar. Aslında daha ziyade yalnızca o konuşuyor, kütükleri baltayla yararken, herkes hak ettiği ellere sahip olur diyor; söylediğine bakılırsa elleri daha doğduğunda bile nasırlarla kaplıymış, benim gibi alimler yalnızca kitaplarla uğraşmalıymış. Yarısı dökülmüş dişleriyle hafifçe gülümserken bu savaşı asıl kazananın kendisi gibi zavallılar olduğuna yemin ediyor. Kontun kalesini nasıl ele geçirdiklerini, on gün boyunca hem kontun kendisinin hem de uşaklarının onlara nasıl hizmet ettiklerini, geceleri kontun karısıyla kızlarını nasıl becerdiklerini anlatıyor. Onlar için büyük bir zafer olmuş tabii bu: Kimse iktidar sahiplerini uzun bir süre için devirmeyi düşünemez. Eğer çiftçiler yönetse toprağı beyler işlese herkes de açlıktan ölür zaten; herkes hak ettiği ellere sahiptir. Bir bey için bir uşağın ayaklarını ya-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

lamak, bir hödüğün soktuğu yere şeyini sokmak, yenilgilerin en ağırıdır. Hermann gibiler içinse hazların en kutsalı. Etrafına tükürükler saça saça gülerken geri zekâlıları andırıyor; onu daha da eğlendirmek için, doğacak kontun belki de kendi oğlu olacağını, iktidar sahiplerini alt etmenin en iyi yönteminin soylarını kirletmek olduğunu söylüyorum.

Oysa Vogel'le tartışılacak bir şey yok. İyi bir adam, ama pek de hoşuma gitmiyor. Kaderin ve yüce iradenin olayların böyle gitmesini, savunmasız insanların feci şekilde katledilmesini, o akla sığmaz, yüce kudretin uğursuz ve acı veren işaretleri yardımıyla, her ne kadar dürüst ve egemen olmaya layıksalar da insanların iradesinin Tanrı'nın yeryüzündeki vaatini gerçekleştirmeye yetmediğini anlatıyor. Vogel, vaatler ve gerisi kimin umurundaysa.

Gustav dediklerinde başımı çeviriyorum artık, benim olmayan bir ada alıştım artık.

Akşamları, mumların ışığı İncil'den birkaç sayfa okumaya ancak yetiyor. Odam ahşap duvarlar, bir branda, bir tabure ve bir masadan ibaret. Üstadın çıkını masanın üzerinde, kurumuş çamurla kaplı şekilsiz bir yığın. Kimse ona elini sürmedi.

Tutulmayan sözleri ve geçmişi, Frankenhausen'dan buraya kadar getirilmiş bu çıkın,dışında hatırlatan bir şey yok. Onu saklama riskine değecek hiçbir şey yok. Onu hemen yakmam gerekirdi, ama ne zaman onu elime almak için yaklaşsam, o merdivenin tepesinde, Üstadı kaderine terk ederken beni aşağıya çeken o ağırlığı duyar gibi oluyorum.

İlk defa açıyorum içini. Neredeyse ellerimde parçalanıyor. Mektuplar hâlâ duruyor, ama nemden yenmiş, küflenmiş hepsi. Yapraklar zorla bir arada duruyor.

Emrindeki adamları ve ailelerini her kış aç bıraktığı, umutsuzluğa sürüklediği ve onlara eziyet ettiği için aşağılık Senyör Sigmund

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - https://rantey.org

von Lupfen'e karşı hep birlikte tüm güçleriyle ayaklanan Kara Orman köylüleri ve Hans Müller von Bulgenbach, Büyük Üstadımız Bay Thomas Müntzer de Quedliburck'a selamlarını sunarlar.

Üstadım, on iki maddemizin Villingen şehri konseyine sunulmasının üzerinden bir hafta geçtiğini bildirmek için yazıyorum; konsey ise bunlardaki yalnızca bazı talepleri kabul edeceğini beyan etti. Bunun üzerine köylülerin bir bölümü daha fazla bir şey elde edemeyeceklerini düşünerek evlerine döndüler. Ama önemli bir bölümü ümidini kesmedi ve protestoyu sürdürmeye karar verdi. Ben de bu haklı savaşta destek bulmak için yakın bölgelerdeki çiftçilere ulaşmaya çabalıyor, size yola çıkmaya hazırlanan bir adamın telaşıyla yazıyorum; tüm Almanya'da benim bu kısa mektubumu haklı bulacak tek insanın siz olduğunu biliyor ve bu mektubun size ulaşmasını yürekten diliyorum.

Tanrı daima yanınızda olsun.

Çiftçilerin dostu,
Hans Müller von Bulgenbach
Villingen, 1524 yılının kasım ayının 25. günü

Müller muhtemelen ölmüştür. O zamanlar ne kadar da çok tanımak istemiştim onu. Kelimeleri gibi sanki dünyanın öteki tarafından kalan bir sene. Olup bitenler gerçekten olduysa o sene içinde her şey mümkündü.

Çıkını karıştırmaya devam ediyorum. Sararmış, buruşmuş bir sayfa daha.

Ulu Tanrımızın Mühlhausen'daki kilisesinde kâfirlere karşı inançlarımızı savunan, çiftçilerin üstadı Bay Thomas Müntzer'e.

Üstadım, kutsal Paskalya günü çiftçiler, Kont Ludwig'in yokluğunu da fırsat bilerek Helfenstein kalesine saldırdılar, Kontes'i ve çocuklarını ele geçirip esir ettikten sonra Kont'un ve ona bağlı asillerin sığındıkları şehrin surlarına doğru yola çıktılar. Köylülerin de yardımıyla içeriye girmeyi başararak hepsini yakaladılar. Daha sonra ardından Kont'u ve yanındaki on üç asili kırsal alana götürüp boyunduruğa vurdular. Kont, canını bağışlamaları karşılığında

çok para vaat ettiyse de onu şövalyeleriyle birlikte öldürdüler, sonra onu çırılçıplak soyup ormanın ortasında, omuzları boyunduruğa bağlı bir şekilde öylece bıraktılar. Kaleye döndükten sonra her şeyi ateşe verdiler.

Bu olaylar civardaki kontluklarda kısa sürede duyuldu; Kont Ludwig'le aynı kaderi paylaşmalarının işten bile olmadığını anlayan asiller arasında büyük bir endişe yarattı. Bu olayların, on iki maddenin bütün şehirlerde tanınması açısından son derece önemli bir manevi destek olacağından eminim.

Bu Paskalya gününde İsa, alçakgönüllülerin ruhlarını hayata döndürmek, ezilenlerin kalplerine yeniden can vermek için ölüleri diriltir (Is 57, 15). Tanrı'nın lütfu daima yanınızda olsun.

Neckar ve Odenwald çiftçi grupları başkanı
Jäcklein Rohrbach
Weinsberg, 1525 yılının nisan ayının 18. günü

Küflenmiş kâğıdı avucumun içinde sıkıyorum. Bu mektubu biliyorum, Üstat Thomas, intikam anının çok yaklaştığını herkese hatırlatmak için yüksek sesle okumuştu bir kere. Sesi, Almanya'yı alev alev yakan ateş olmuştu işte.

Doktrin, bataklık (1519-1522)

Bölüm 8
Wittenberg, Saksonya, Nisan 1519

Boktan bir şehir Wittenberg. Sefil, fakir, çamur içinde. Sağlıksız, sert bir iklim; etrafta ne bir bağ ne de bir meyve bahçesi, dumanlı ve buz gibi bir birahane yalnızca. Kaleyi, kiliseyi ve üniversiteyi çıkarsan Wittenberg'te ne kalır ki? Pis sokaklar, çamurlu caddeler, bira tüccarları ve eskicilerden ibaret barbar bir toplum.

Zihnimi dolduran bu düşünceler ve elimde fırından henüz çıkmış bir çörekle üniversitenin bahçesinde oturuyorum. Bir taraftan öğrencilerin verdiği, günün bu saatlerine damgasını vuran molayı izlerken bir yandan da soğutmak için ellerimin arasında çeviriyorum çöreğimi. Ilık güneşin tadını çıkaran öğrenciler, bir sonraki dersi beklerken ekmek ve çorbadan ibaret öğle yemeklerini dışarıda yiyor. Kulağıma farklı aksanlar çalınıyor; çoğumuz yakınlardaki prensliklerden gelse de Hollanda, Danimarka, İsveç'ten gelenler de var. Dünyanın yarısından birçok öğrenci, Üstadın etkileyici sesini dinlemek için buraya akın ediyor. Martin Luther'in ünü rüzgârın kanatlarıyla, hatta birkaç sene öncesine kadar Tanrı ve kulları tarafından unutulmuş olan bu yere şöhretini kazandıran yayıncıların mengeneleriyle uçtu. Olaylar... olaylar hızla değişiyor. Daha önceleri Wittenberg'in adını duyan yoktu, şimdi ise giderek artan sayıda, giderek daha genç insanlar geliyor, çünkü bu harekete katılmak isteyen burada, bütün Hıristiyanlığın bu en önemli bataklığında olmalı. Belki doğrusu da bu: Papanın dişlerini uğraştıracak ekmek burada fırına veriliyor. Dünyayı Roma'nın satılmış pençelerinden kurtaracak olan yeni neslin bilimadamları ve din bilimcileri burada yetişiyor.

İşte ilerliyor, benden sadece birkaç yaş büyük, sivri bir sakalı, peygamberlere mahsus zayıf ve çökmüş bir görünümü var. Prens

Frederick'in üniversiteye saygınlık kazandırmak için Luther'le birlikte çalıştırdığı, klasik bilimin temel taşı Melanchthon. Dersleri göz kamaştırıcı, Aristoteles'ten yaptığı alıntıların arasına İbranice aslından okuyabildiği kutsal metinleri serpiştirirken bitmek bilmez bir bilgi kuyusundan yararlanır gibi bir hali var. Yanında erdemli rektör Karlstadt duruyor, mütevazı kıyafetiyle ondan birkaç yaş daha büyük olmalı. Arkasındaki Amsdorf ve güvenilir Franz Günther, görünmez bir tasmayla bağlı köpek yavrularını andırıyorlar. Sözlerini onaylamaktan başka yaptıkları yok.

Karlstadt ve Melanchthon yürürken tartışıyorlar. Son zamanlarda sıkça oluyor bu. Bazen kulağa birkaç cümle çalınıyor, kimi zaman Latince parçalar, ama konuştukları konu gizemini koruyor. Merak, üniversite duvarları boyunca bir sarmaşık gibi büyüyor. Genç dimağlar sütdişleriyle sınayabilecekleri yeni sorular için yanıp tutuşuyor.

Bahçenin öbür tarafına, tam karşımdaki basamağa oturuyorlar. Onlarla ilgilenmiyor gibi görünen bir sürü öğrenci etraflarını sarıyor. Melanchthon'un bir oğlan çocuğunkini andıran sesi bana kadar ulaşıyor. Sınıfta olduğu gibi açık alanda da insanın içine işleyecek kadar tiz.

Artık kesinlikle anlaman lazım azizim Karlstadt, havarinin sözleri o kadar açık ki: 'Herkes kurulu düzene uymalıdır, çünkü her düzenin tek kurucusu Tanrı'dır, mevcut düzenler de onun tarafından kurulduğuna göre, bunlara karşı gelen, Tanrı'nın düzenine karşı gelmiş olur.' Aziz Pavlus Romalılara yazdığı mektubunda böyle der."

Karlstadt itiraz ederken yerimden kalkarak diğer izleyicilerin arasına karışmaya karar veriyorum.

"Hıristiyanlar için 'kanun ölüdür' diyen Aziz Pavlus'un sözlerine göre, Tanrı'nın insanlar için koyduğu ahlak yasasının, insanlar tarafından yapılmış çoğu zaman adaletsiz yasalara körü körüne itaat etmesi gerektiğini düşünmek gülünçtür! Ne diyor İsa: 'Sezar'ın hakkını Sezar'a, Tanrı'nın hakkını Tanrı'ya verin.' Museviler Roma otoritesini tanıyor, Sezar'ın bastırdığı paraları kullanıyorlardı. Dola-

yısıyla dini yükümlülüklerine zarar vermeyecek olan toplumsal yükümlülükleri kabul etmeleri doğruydu. Böylece İsa bu sözleriyle siyasi alanı dini alandan ayırmış ve Tanrı'yla çakışmadığı, Tanrı'yla ilgili işlere karışmadığı müddetçe toplumsal otoritenin rolünü kabul etmiştir. Ancak otorite Tanrı'nın yerine geçmeye çalışacak olursa kamu yararına hizmet etmez, insanı köleleştirir. 'Tanrın olan Rabbe tap, yalnız O'na kulluk et,' diyen Luka İncili'ni düşün...

Hava iyice ağırlaştı, kulaklar dört açıldı, bakışlar bir oraya bir buraya dolaşıp duruyor. Sanki birileri tartışma alanını tebeşirle belirlemiş gibi, öğrencilerden oluşan yarım daire şeklinde bir arena meydana geldi. Ayakta, sessiz sedasız duran Günther hangi tarafta yer almasının daha uygun olacağını değerlendiriyordu. Amsdorf ise kararını çoktan vermiştir: Ortada kalacaktı.

Melanchthon başını salladı, gözlerini kırpıştırdı ve yüzünde soylu bir gülümseme belirdi. Oğluna olayın aslında nasıl olduğunu açıklayan bir baba gibi görünüyordu hep. Karşısındakinin aklından geçenleri okuyor, değerlendiriyor, şu andan ölünceye kadar öğreneceği her şeyi o çoktan anlamış gibiydi.

Halinden memnun bir şekilde orada hazır bulunanlara baktı; Yeni Hıristiyanlık tam karşısında duruyordu. Konuşmaya başlamadan önce söyleyeceği kelimeleri tasarlamış, kantarda tartar gibi tartmıştı.

"Biraz daha derinleşmelisin, Karlstadt, yüzeyde kalmamalısın. 'Sezar'ın hakkı Sezar'a'nın anlamı çok farklı... İsa'nın, toplumsal düzeni Tanrı'nın düzeninden ayırdığı doğru. Ama bunu yapmasının nedeni, bu iki düzene de üzerlerine düşen niteliklerin verilmesi içindi çünkü otoritenin bu iki şekli ayna yüzeyleri gibiydi. Tanrı'nın isteği bu. Aziz Pavlus, 'Vergileri ödemelisiniz, çünkü vergi toplayanlar Tanrı'nın, kendilerini bu göreve adamış hizmetkârlarıdır. Herkese hak ettiğini verin. Vergi hakkı olana vergiyi, alacağı olana alacağını, korku hakkı olana korkuyu, saygı hakkı olana saygıyı,' sözleriyle bu kavramı zaten açıklar bize. Ayrıca dostum, eğer inananlar dürüst davranacak olurlarsa yöneticilerden korkmaları gerekmez, aksine davranışlarından dolayı övüleceklerdir. Ama kötü iş-

ler yapan korkmalıdır, çünkü kılıç yöneticinin elindeyse bunun bir sebebi vardır. Kötülük yapanları adilce cezalandırmak için Tanrı'nın hizmetindedir."

Karlstadt öfkeli bir şekilde ağır ağır konuştu: "Peki ya yönetici dürüst bir şekilde hareket etmiyorsa, onu kim cezalandıracak?"

Melanchthon kendinden emindi: "Sevgili dostlarım, kendi kendinize adaleti sağlamaya çalışmayın, tanrısal öfke gerekeni yapar. Ne diyor Tanrı: 'İntikam benim intikamımdır; onu alacak olan benim.' Haksız otorite Tanrı tarafından cezalandırılır Karlstadt. Onu bu dünyaya koyan da Tanrı'dır, yok edecek olan da. Ona karşı gelmek bize düşmez. Üstelik hangi sözler, havarinin şu sözlerinden daha açıktır? 'Size zulmedenleri kutsayın.'"

Karlstadt: "Elbette, Melanchthon, elbette. Düşmanlarımızı da sevmemiz gerektiğini söylemiyorum, ama en azından Musa'nın kürsüsünde oturup insanların yüzüne göklerin saltanatını kapayanlardan kendimizi korumamız gerektiği konusunda benimle hemfikir olacaksın herhalde."

İyi yürekli Melanchthon: "Bunlar sahte peygamberler, sevgili Karlstadt, sahte peygamberler... Dünya bunlarla dolu. Burada, Tanrı'nın lütfunu kazanmış bu ilim yuvasında bile var bunlardan... Çünkü kişisel şöhretini artırmak için Tanrı'nın sözlerini ağza alma gibi bir haddini aşma ve kibir hep alimler arasında yuvalanır. Ama ne diyor Tanrı: 'Alimlerin ilmini yok edeceğim, arifleri irfandan mahrum bırakacağım.' Biz Tanrı'ya hizmet ediyor ve laik başıbozukluğa karşı gerçek inanç için savaşıyoruz. Bunu aklından çıkarma Karlstadt."

Dürüst olmayan, bayağı bir darbeydi bu. Rektörün üzerine zayıflığın örtüsü, içini kemiren çatışmanın gölgesi düştü. Pek aklı yatmamış, kafası karışmıştı ama yarayı suçladı. Melanchthon ayaktaydı. Kuşku tohumlarını ekmeyi başarmış, öldürücü darbeyi indirmekten başka şey kalmamıştı geriye.

İşte tam o anda seyircilerin arasından bir ses yükseldi. Bir öğrenciye ait olamayacak kadar kararlı, net bir sesti bu.

"'İnsanlardan koruyun kendinizi, çünkü sizi kendi mahkemelerine çıkaracak, kendi sinagoglarında kırbaçlayacaklardır. Benim yü-

zümden hem onlara hem de putperestlere tanıklık etmek için onların valilerinin ve krallarının önüne çıkarılacaksınız...' Acaba Üstat Luther mahkemelerde yargılanmak üzere otoritenin karşısına çıkmaktan mı korkuyor? Onun tanıklığı her şeyi anlamanıza yetmiyor mu? Luther'in sesi, gerçek inancın katillerine karşı, tarlalardan, madenlerden yükselen bir çığlıktır: 'Yukardan gelen kişi herkesin üstündedir; ama topraktan gelen toprağa aittir ve toprağın dilini konuşur.' Luther bize doğru yolu gösterdi: İnsanların otoritesi imana ters düştüğünde gerçek bir Hıristiyan buna karşı gelmeye mecburdur."

Az önce konuşanın yüzüne bakıyoruz. Bakışları sözlerinden çok daha sert ve kararlı. Gözlerini Melanchthon'dan ayırmıyor.

Melanchthon. Öfkeyle yutkunurken gözlerini kısıyor, şaşkın. Birileri lafı ağzından almış gibi.

Zil iki defa çaldı. Luther'in dersi başlıyor. Gitmek gerek.

Sessizlik ve gerginlik, tartışmadan etkilenmiş öğrencilerin uğultusu ve Amsdorf'un durumu kurtarmak için söylediği sözler içinde eriyip gidiyor.

Herkes bahçenin diğer ucuna doğru ilerliyor. Kazandığı zaferi gasp edene gözlerini dikmiş olan Melanchthon ise kıpırdamıyor bile. Birisi, sınıfa götürmek için profesörün koluna girinceye kadar uzaktan uzağa bakışıyorlar. Ama gitmeden önce, "Bunun hakkında daha fazla konuşma fırsatı bulacağız ileride. Kesin bulacağız," diyen profesörün ses tonu bir ant sanki.

Ünlü Luther, bizi beklediği sınıfın önünde uzanan kalabalık koridorda, Kilerci lakabını taktığımız, olanlardan herkes gibi heyecanlanmış olan dostum Martin Borrhaus'un yanında duruyorum.

Alçak sesle soruyor: "Melanchthon'un suratının şeklini gördün mü? Bay Keskin Dil'in sözleri içine işledi. Kimmiş, biliyor musun?"

"Adı Müntzer. Thomas Müntzer. Stolberg'ten geliyor."

Carafa'nın gözü
(1521)

İmparatorluk diyet meclisinin bulunduğu Worms şehrinden Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 14 Mayıs 1521 tarihli mektup.

Saygıdeğer kutsal rahip Giovanni Pietro Carafa'ya, Roma.

Saygıdeğer rahip ve saygıdeğer efendimiz,

Çok ciddi ve gizemli bir olay nedeniyle size yazıyorum: Martin Luther, iki gün önce, elinde imparatorluktan aldığı izin belgesiyle Wittenberg'e dönerken kaçırıldı.

Worms'taki diyet meclisinde keşişi takip etme görevini bana verdiğinizde böyle bir tasarıdan hiç söz etmemiştiniz; eğer dikkatimden kaçmış olan ve bilmem gereken bir şey varsa, siz efendimizin vereceği bilgileri merakla bekliyorum. Ancak tahmin ettiğim gibi, eğer bilgilerim eksik değilse, Almanya'nın karanlık ve son derece ciddi bir tehdit altında olduğunu söyleyebilirim. Bu nedenle diyet meclisinde geçirdiği günlerde Luther'in ve çevresindekilerin hareketlerini ve efendisi Saksonya Elektörü Frederick'in davranışlarını size bir bir anlatmamın gerekli olacağını düşünüyorum.

16 Nisan Salı günü, öğle yemeği saatlerinde, şehrin kilise kulesinde görev yapmakta olan nöbetçi, saygıdeğer bir misafirin geldiğini borazan çalarak haber verdi. Keşişin geleceği haberleri daha sabah saatlerinde dilden dile yayılmış, birçok kişi onu karşılamaya çoktan gitmişti. İmparatorluk teşrifatçısını takip eden mütevazı aracını yüzlerce atlı takip ediyordu. Büyük bir kalabalık caddeyi tıkamış, alayın rahatça ilerlemesini engelliyordu. Luther, çevresinde toplanan kalabalığın arasından Johanniterhof Hanı'na girmeden

önce şeytani bakışlarla etrafı süzdü ve, "Tanrı benim yanımda olacak," dedi. Saksonya Elektörü de maiyetiyle birlikte buraya az bir mesafede bulunan Cigno Hanı'nda oda tutmuştu. Keşişin geldiği ilk saatlerden itibaren küçük asiller, kenar mahalleliler ve yüksek görevli memurların koşuşturması başladı, ancak diyet meclisinin üst düzey üyelerinden hiçbiri, keşişle yüz yüze gelmek istemedi. Luther'e *Babil*'deki cinsel alışkanlıklarla ilgili ince sorular yönelten ve sertçe azarlanan çok genç bir toprak ağası olan Hessenli Philip hariç. Aynı şekilde Prens Frederick de onu sadece halka açık toplantılarda gördü.

Ayrıca, 17 ve 18 Nisan gününde yapılan toplantılarda, asıl pazarlıklar yapılmadı. Bunlara özel konuşmalarda ve Luther'in Worms'ta kaldığı süre boyunca olup biten bazı olaylarda yer verildi. Siz efendimizin de bildiği üzere, genç imparator Karl keşişe ve düşüncelerine karşı olmasına rağmen, diyet meclisi bu konuyu yeniden görüşmediği gibi, olaylar hızla kötüye gitmeden önce gereken önlemleri almayı başaramadı. Bunun nedeni, Luther'in aralarında Saksonya Elektörü'nü de sayabileceğim bazı gizemli destekçileri tarafından beceriyle planlanan manevralar olsa da yapılan girişimler gizli ve karanlıkta kaldığından mutlak bir kesinlikle bunu iddia etmek mümkün değil.

– İmparator V Karl, 19 Nisan sabahı, elektör ve prensleri Luther konusunda kararlı bir tavır almalarını istemek üzere çağırdı ve en baştan itibaren isyankâr keşişe karşı hareket etmedikleri için duyduğu üzüntüyü bildirdi. İmparatorluğa ait yirmi bir günlük bir izin belgesinin verilmesini ancak keşişin Wittenberg'e dönüş seyahati süresince vaaz vermemesi kaydıyla onaylayacağını bildirdi. Aynı günün öğle saatlerinde ise prens ve elektörler imparatorluğun bu talebini karara bağlamak üzere toplandılar. Luther için verilen bu hüküm, altı kişiden dördünün oyuyla kabul edildi. Saksonya Elektörü elbette karşı oy kullandı, bu da Luther'in lehinde yapılan ilk ve tek açık gösteriydi.

– Ancak 20 Nisan gecesi Worms'ta bilinmeyen kişiler tarafından duvarlara iki ilan asıldı: Bunlardan ilki Luther'le ilgili tehditler içe-

rirken ikincisi 400 asilin "dürüst Luther"i yalnız bırakmayacakları konusunda ant içtiklerini ve prenslere, Roma yandaşlarına ve özellikle de Mainz Başpiskoposu'na karşı düşmanlıklarını bildiriyordu.

Bu olay diyet meclisine bir din savaşının ve Luther yanlısı bir partinin doğumunun gölgesini düşürdü. Korkuya kapılan Mainz Başpiskoposu'nun, İmparator'a, Almanya'nın ikiye bölünmesi gibi bir tehlikeye düşülmemesi ve bir isyana karşı dikkatli olunması için tüm konunun yeniden incelenmesi yönündeki talebi olumlu karşılandı. Dolayısıyla bu bildirileri asanlar, hem davanın birkaç gün ertelenmesini sağladılar hem de Luther'le ilgili verilmesi muhtemel bir mahkûmiyet kararıyla ilgili etrafa korku ve kuşku yaymayı başardılar.

– Bunu takip eden 23'ü ve 24'ünde, imparator tarafından görevlendirilen bir komisyonda, Luther'in durumu incelendi; ancak, belki de siz efendimizin zaten bildiği üzere, keşiş sözlerini geri alma teklifini reddetmeyi sürdürdü. Tüm bunlara rağmen diyet meclisine kadar kendisine eşlik eden Wittenbergli meslektaşı, Amsdorf Luther, Papalık ve İmparator arasında bir anlaşmaya varılmak üzere olduğunu etrafa yayıyordu. Bunun nedeni ne olabilir yüce efendimiz? Ben Elektör Frederick'in biraz daha vakit kazanmak için böyle bir şey salık vermiş olabileceğini sanıyorum.

– Bunların neticesinde, ayın 23'ü ve 24'ü arasında geçen süre boyunca, Luther ve burada Worms'ta başpiskoposu tarafından temsil edilen Papalık arasındaki bu anlaşmazlığı tatlıya bağlamak için birçok aracı harekete geçti.

– 25'inde Luther ve Trier Başpiskoposu arasında, başka kimsenin katılmadığı özel bir görüşme yapıldı. Tahmin edilebileceği üzere, bu görüşme, önceki iki günün tüm diplomasisini boşa çıkardı. Özellikle Luther, İmparator'un huzurundaki diyet meclisi toplantılarında da belirtmiş olduğu üzere, düşüncelerini tartışmayı "vicdani olarak" reddetti. Bu kesin ve tamiri mümkün olmaz bir bozuşma anlamına geliyordu. O saatlerde şehrin sokaklarında Luther'in tutuklanmasının çok yakın olduğu söylentileri yayılmaya başladı.

– Aynı günün akşamı, paltolarına sarınmış iki kişinin Luther'in odasına doğru gittiği görüldü. Han sahibi bunların Elektör Frederick'in danışmanları Feilitzsch ve Thun olduklarını söyledi. O geceki buluşmada neler planlanmış olabilir? Belki siz efendimiz ileriki günlerde meydana gelecek olaylardan bu soruya cevap bulabilirsiniz.

– Bir sonraki günün sabahı, ayın 26'sında, Luther, yanında yandaşı birkaç soylu eşliğinde, Worms'tan sessiz sedasız ayrıldı. Ertesi gün Frankfurt'taydı; 28'inde ise Friedberg'e varmıştı. Burada yola yalnız devam edeceğini söyleyerek imparatorun ulağından geri dönmesini istedi. 3 Mayıs tarihinde Luther, yol planındaki değişikliğe sebep olarak Moers şehri yakınlarındaki akrabalarına yapacağı ziyareti öne sürerek, ana yoldan ayrılıp seyahatine yan yollardan devam etmeye başladı. Yol arkadaşlarını da başka bir araçla gitmeye zorladı. Görgü tanıklarının söylediğine göre Moers'ten yeniden yola koyulduğunda kendiyle birlikte araçta Amsdorf ve meslektaşı Petzensteiner dışında kimse bulunmuyormuş. Birkaç saat sonra aracı durduran atlı adamlar sürücüye Luther'in kim olduğunu sorduktan ve onu teşhis ettikten sonra keşişi zorla araçtan indirerek yanlarına alıp çalılıkların içine sürüklemişler.

Siz efendimiz tüm bu dönen dolapların arkasında Saksonya Elektörü Frederick'in olduğunu elbette rahatlıkla anlayabilirsiniz. Ancak sonuca çok acele varmakta tereddüt ediyorsanız bazı soruları gözlerinizin önüne sermek istiyorum. Tartışmayı açık tutarak Luther'in yargılanmasını geciktirmekten fayda sağlayacak olan kim? Sonuç olarak, kararı geciktirmek için, keşişi imparator ve papaya karşı kılıçla korumaya hazır bir şövalyeler grubunun olduğuyla ilgili bir tehditle korkutmak kimin işine gelir? Ve son olarak, bir kaçırma eylemini, kimseye açık etmeden, İmparator'un bile gözüne batmadan tasarlayıp Luther'i emniyete almak kime yarar getirir?

Haddim olmayarak, siz efendimizin de bu hizmetkârının ulaştığı sonuca varacağına inanıyorum. Havada savaş kokusu var efendim ve Luther'in şöhreti günden güne yayılıyor. Kaçırıldığı haberi anlatılamayacak kadar büyük bir panik ve heyecan yarattı. Onun

görüşlerini paylaşmayanlar bile Kilise reformu konusunda güvenilir birisi olduğunu düşünüyorlar. Büyük bir din savaşının patlamasına ramak kaldı. Luther'in inancın coşkusuna kapılarak ektiği tohumlar, meyvelerini vermek üzere. Harekete geçmek için sabırsızlanan öğrencileri, gözüpek bir mantıkla onun fikirlerinden sonuçlar çıkarmaya hazırlanıyorlar. İçtenlik bir erdemse eğer, siz efendimiz, Luther'in koruyucularının keşişin etrafında geniş bir halk desteği düzenleyerek Papalığa karşı bir koça dönüştürme hedefine çoktan vardıklarını söylememe belki izin verecektir. Şu anda meydanlarda savaş vermek için en uygun anı bekliyorlar sadece.

Bana, ellerinizden öperim demekten başka bir şey düşmüyor, her zaman hizmetinizde olduğumu bildiririm.

Worms, 14 Mayıs 1521
Emrinizdeki sadık gözlemciniz
Q

Saksonya şehri Wittenberg'ten Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 27 Ekim 1521 tarihli mektup.

Saygıdeğer kutsal rahip ve şerefli efendi Giovanni Pietro Carafa'ya, Roma.

Saygıdeğer rahip ve saygıdeğer efendimiz,

Luther'in kaçırılması olayının sorumlusunun Prens Frederick olduğu konusunda artık hiçbir şüphe kalmadığını bildirmek için yazıyorum. Burada Wittenberg'te keşişin, Thübingen'in kuzeyinde Elektör'e ait şatolardan birinde gönüllü bir mahpusluk geçirdiği haberleri ağızdan ağza dolaşıyor. Bu gerçeği günden güne doğrular nitelikte, birbiri ardına gelen dedikoduların yanı sıra, o kadınsı ve çok bilgili Melanchthon'un sakin yüzü, öğrencilerin eğitiminin ve öğretim etkinliklerinin kaygısızca günlük akışını sürdürmesi ve hepsinden çok Rektör Karlstadt'ın işine aşırı düşkünlüğü her türlü kuşkuyu dağıtmaya yetiyor. Yani Luther kaçırılmadı, koruyucusu tarafından emniyete alındı.

Siz efendimizin en son mektubunuzda sormuş olduğunuz soruya hemen yanıt veriyorum. Şimdi imparatorun, tüm gücü ve dikkatini Fransa'ya karşı yapılmakta olan savaşa vermiş olduğu doğrudur. Luther yandaşlarının oluşturduğu partinin harekete geçmesi için uygun bir zaman olduğu söylenebilir. Ancak ben kısa vadede böyle bir şey olacağını sanmıyorum. Eğer bu gözler iyi görüyorsa Prens Frederick ve müttefiklerinin biraz zaman kazanmak isteyeceğini söyleyebilirim. Papa'ya karşı bir isyan başlatmak işine gelmez, çünkü kontrolü kaybederek bir yenilgiye uğramasının olası olduğu-

nu kendisi de biliyor. Ne de olsa Katolikliği savunmak için İmparator derhal yardıma koşacaktır ve savaş meydanında karşısına çıkılmayacak kadar güçlüdür hâlâ.

Saksonya Elektörü'nün temkinli olmasının bir başka sebebi daha var. Topraksız kalan küçük soylular, Luther sempatizanı, güçten düşmüş, seneye bir isyan çıkarmaları muhtemel olan Hutten ve Sickingen adlı iki soylunun etrafında toplandılar. Bu nedenle, başta Frederick olmak üzere, prenslerin bu azgın astlara açık kapı bırakmak istemeyeceklerini ve her türlü reformu tek başlarına kontrol altında tutmak üzere onları yenmek için birleşeceklerini sanıyorum.

Ancak Elektör'ü zaman kazanmaya iten bir neden daha var. Buralarda son birkaç aydır etrafa hâkim olan halkın duygularından siz efendimize daha önceleri söz etme imkânı bulamamıştım. Özellikle Wittenberg'te yaşananlar, Luther'in yokluğunda Elektör'ü yakından takip ediyor. Üniversite rektörü Andrea Karlstadt, halk tarafından ciddi bir şekilde desteklenen bir reformun önderi haline geldi. Din adamlarının oy hakkını ve kilise görevlilerinin bekâr kalma mecburiyetini kaldırdı. Günah çıkarma, ayin kuralları ve kutsal tasvirler de aynı kaderi paylaştılar. Aziz tasvirlerine karşı kamusal bir öfke patlak verdi, hatta kilise ve şapellerin yağmalanmasına kadar varan şiddet olayları görüldü. Rektör, zaman kaybetmeden on beş yaşına henüz basmış olan bir kadınla evlendi. Çuval bezinden giysiler içinde caddelerde Almanca vaazlar veriyor, tevazudan ve kilisenin tüm ayrıcalıklarının kaldırılmasından söz ediyor. Kutsal kitapların halka bırakılması, halkın bunları istediği gibi sahiplenip inandığı gibi yorumlamakta özgür olması gerektiğini söylemekte hiçbir sakınca görmüyor. Onun gösterdiği bu cüreti Luther bile göstermemişti. Şehrin yönetimine gelince Karlstadt, şehri prensle eşit yetkilere sahip bir şekilde idare eden seçimle işbaşına gelmiş bir belediye meclisi oluşturdu ki bu da Frederick'i korkutan bir diğer mevzu. Kendi lehine kullanabileceğini düşündüğü her şey, kendisine karşı çıkmaya başladı. Kilise reformu ve Roma'dan bağımsızlık, iktidarda reforma ve prenslere karşı bağımsızlığa kadar varabilir.

Bu nedenle, Elektör, şu Karlstadt'ı defetmek için Luther'i saklı tuttuğu hücreden çıkarmakta gecikmeyecektir kanımca. Ayrıca siz efendimizi temin ederim ki Luther Wittenberg'e döndüğü anda Karlstadt çekip gitmek zorunda kalacak. Alman reformunun peygamberiyle karşı karşıya gelmeyi göze alamaz ne de olsa. Küçük bir üniversite rektörü olarak kalmaya mahkûm o, oysa Luther, Worms'tan sonra, artık tüm Almanlar için Alman Herkülü haline geldi. Neticede, efendimiz yalnızca Elektör izin verirse, bu Herkül'ün, gürzüyle, hem Karlstadt'ı hem de şöhretini gölgelemeyi çalışanları devireceğinden eminim. Frederick'e gelince, reformu kendi işine gelen doğrultuda yalnızca Luther'in idare edecek yetenekte olduğunu gayet iyi biliyor. Bir gemiyi götürmek için dümenciyle kürekçi neyse bunlar da birbirlerine öyle ihtiyaç duyuyor. Eminim Luther, Wittenberg'e dönmekte gecikmeyecektir; dönecek ve meydanı tahtına el koyanlardan temizleyecektir.

İşte Prens Frederick ve müttefikleri, Kilise'ye ve imparatora karşı henüz açıkça bir tavır almadılarsa nedenleri bunlardır.

Eğer bendeniz hizmetkârınıza efendisine öğüt verme fırsatı verilmiş olsaydı şöyle derdim: "Naçizane fikrimce, efendimiz, hem Elektör'e hem de Roma Kilisesi'nin otoritesine isyan etmeyi düşünen prenslere aynı anda darbe indirmek için önce kalkan olarak kullandıkları Alman Herkülü'nü alt etmek gerekir. Halk, kentliler ve köylüler, gidişattan memnun değil ve çalkantı halinde. Prens Frederick ve hatta belki de Luther'in gerçekleştirmeyi düşündükleri reformlardan daha gözüpek reformlar tercih ederdi. Luther'in açtığı kapının sıkı sıkıya kapatılması istendiği bir gerçek. Şimdi bu Karlstadt da pek işe yaramaz, ömrü kısa olacak. Ancak burada, Wittenberg'te kendisine birçok yandaş bulmuş olması, halkı yüreklendiren duygunun açık bir işaretidir. Bu fırtınalı Alman okyanusunun dalgaları arasından, şeytanın rahibinden daha şeytan, eskisinin şöhretini gölgede bırakan, halkın taleplerini sözlere döken bir başka Luther çıksa... Sözleriyle Almanya'yı yakıp yıksa, Frederick'i ve bütün prensleri savaşa zorlasa, isyanları bastırmak için onları imparatordan ve Roma'dan yardım istemeye mecbur bıraksa... Birisi çıksa

ki eline aldığı çekici öyle bir güçle indirerek Almanya'yı Alpler'den başlayıp Kuzey Denizi'ne kadar titretse. Eğer dünyanın herhangi bir yerinde böyle bir adam yaşıyorsa, altından bile kıymetli olduğu bilinmelidir; çünkü Saksonyalı Frederick ve Martin Luther'e karşı en etkili silah böyle biridir."

Eğer Tanrı sonsuz takdiriyle bize onun gibi bir peygamber gönderse bunu, şanının sonsuz olduğu gibi her şeye kadir olduğunu bize yeniden hatırlatmak için yapar, bu nedenle de bu naçiz gözler her zaman siz saygıdeğer efendimize hizmet etmeyi sürdürecektir. İyiliğinize sığınarak, saygıdeğer ellerinizden öpüyorum.

Wittenberg, 27 Ekim 1521
Emrinizdeki sadık kulunuz
Q

Bölüm 9
Wittenberg, Ocak 1522

Menteşeleri kapıyı güçlükle taşıyor. İtip içeriye süzülüyorum. Burası dışarıdan bile karanlık ve aynı kötü soğuk. Vitraylardan geriye yalnızca cam kırıkları kalmış, heykeller de kırık dökük. Kilise, put kırıcıların öfkesinden kurtulamamış anlaşılan. Kilercinin benimle neden burada buluşmak istediğini anlamış değilim, tek söylediği, benimle konuşmak istediğiydi. Bir süredir çok endişeli görünüyor. Burada, Wittenberg'te herkes bayağıdır endişe içinde zaten. Zwickau'dan gelen vaizler dolaşıyor etrafta, kâhin olduklarını iddia ediyorlar. Bunlardan birisini tanıyoruz: Adı Stübner, birkaç yıl önce burada çalışıyordu. Vaazları yankı uyandırıyor, birçok kişinin beğenisini kazanıyor. Yenilikçi ve uç fikirleri var: Kilerci'nin direnç gösteremeyeceği derecede karmaşık. Üzerine oturduğum eski püskü sıranın çatırtısı arkamda açılan kapının gıcırtısına karışıyor. Sahının sütunları arasında nefes nefese yürüyen Kilerci belirdi işte. Ayakkabılarına yapışmış olan çamurları temizleyip yanıma geliyor.

Yalnız olduğumuzdan emin olmak için etrafı kolaçan ediyor.

"Ciddi şeyler oluyor. Melanchthon'la yaşanan tartışma çok etkileyiciydi. Sonra işi bayağı ileriye götürdüler: Bir bebeği vaftiz etmenin bir köpeği yıkamaktan farksız olduğu gibi şeyler söylüyorlar. Melanchthon'u bir düşün! Sinirden mosmor kesildi! Gereken cevabı vermeyi başardı ama böyle bir saldırıyı beklemiyordu doğrusu. Şimdi Luther'in dönmesini umut ediyorlar. Ona da haddini bildirmek için."

"Epey bekleyecekler ama. Luther öyle iyi saklandı ki uzun bir süre ortaya çıkmaz. Elektör şatolarından birinde kışını sağlama aldı onun. Şu Worms'ta olup bitenler, kaçırılma falan hep Spalatin

tarafından tezgâhlanmış gibi geliyor bana. Alman Herkülü Luther... Tasması Elektör'ün elindeki iri bir bekçi köpeği."

Homurdanarak gülümsüyor: "Göreceksin bak tasmasını uzatacaklar onun. İyi kalpli Karlstadt'a havlaması ve onu hizaya getirmesi için buraya gelmesi yeter."

"Orası şüphe götürmez. Karlstadt şansını fazla zorladı."

Başıyla onaylıyor: "Ama artık yalnız değil. Bu kâhinler var şimdi. Hem Stübner şu Müntzer denen adamdan da bahsetti biraz, hatırlıyorsun değil mi? Zwickau ve Bohemya'da yanlarındaymış. Etkileyici kelimeleriyle halkı galeyana getirip isyanlar çıkmasını sağlayan o olmuş anlaşılan. Karlstadt'ın yaptıklarının da boşa gittiği söylenemez..."

"Rahiplerin evlenmesi hakkındaki Almanca vaaz ve buna benzer şeylerden geri adım atmak olmaz artık, ama kentte belediye teşkilatı kabul edilemez. Karlstadt çatışmayı tercih eden bir tip değil. Göreceksin Luther'e sert bir şekilde karşı koymaktansa çekip gidecektir. Müntzer gibi birisi lazım. O buradayken Luther'in kendisinden daha fazla Luther'di, Luther'in bittiği şu anda bir umut olabilir. Nerede olduğunu bulmak lazım."

"Stübner'e sormalıyız. O kesin daha çok şey biliyordur."

Kar ve çamur ayak bileklerimize kadar geliyor. Soğuk kemiklerimize işledi. Kilerci, Stübner'in çoğu zaman Klaus Schacht'ın birahanesinde olduğunu söylüyor: Almanların İşaya Peygamber'i için mükemmel bir mabet. Tütsü mutfak ve bira tadında yoğun bir buhardır, mezamirler ise sözleri monoton şarkılar ve müdavimlerin küfürleridir.

Bir masanın çevresinde toplanmış bir düzine insan, üstü başı dökük zanaatkârlarla oturan üç-dört öğrenci. Herkes dikkatini bir kişiye yöneltmiş: Gür saçlı, kızıl sakallı iriyarı bir tip. Eliyle havayı tokatlayarak, neredeyse nefes bile almadan konuşuyor.

"Gürültünüzün yukarıdan duyulması için bugün yaptığınız gibi oruç tutmayın artık. Tanrı'nın istediği oruç böyle bir şey mi aca-

ba, insanın onurunun kırıldığı gün mü? İnsanın başını kurumuş sazlar gibi eğmesine, yatak yerine kül doldurulmuş çuvallar kullanmaya siz Tanrı'nın emri oruç mu diyorsunuz? Rabbin istediği oruç başka türlü: Adaletsizliğin zincirlerini kırmanızı, boyunduruk iplerini parçalamanızı, ezilmişleri özgürlüklerine kavuşturmanızı istiyor o. Gerçek orucun ne olduğunu söyleyeyim size: İnsanın ekmeğini açlarla paylaşması, yoksulları, evsizleri evinde ağırlaması, çıplağı giydirmesi, gözünü halktan ayırmamasıdır. O Melanchthon denen uşağa söyleyin bunları...

Sarhoş olduğu belli. Hem herkese hem de hiç kimseye yönelik vaazı, kâhinin belki kendisinden bile daha sarhoş olan müdavimleri tarafından alkışlanıyor. Konuşmacı yerine oturduğunda ise sohbet daha sakin bir havada devam ediyor.

Yanına yaklaşıyorum. Masanın üzerine yazılar kazınmış. En net görüntü ise bebeği beceren papa. Kendimi Kilerci'nin bir dostu olarak tanıtıyorum. Yüzüme bile bakmadan bir bira daha söylüyor.

"Kilerci Zwickau'ya neler olduğuyla ilgili olarak senden bilgi alabileceğimi söyledi...

Büyük bira bardağını eline alıyor, iki yudumda bıyıkları köpük içinde kalıyor.

"Bu seni neden ilgilendiriyor ki?"

"Çünkü Wittenberg'ten bıktım."

Aniden parlayan gözlerini ilk defa yüzüme çeviriyor: Şaka yapmıyorum.

"Storch kardeş diğer dokumacılarla birlikte şehir konseyine karşı ayaklandı. Fransiskenlerden bir gruba saldırdık, küstah bir Katoliği taşa tuttuk ve bir vaizi kovaladık."

Araya giriyorum: "Ya Müntzer?"

Başıyla onaylıyor: "Müntzer ha? Bu adı yavaş söyle yoksa Melanchthon korkudan altına eder!" Gülüyor. "Konuşmaları herkesin ruhunu alev alev yakıyor. Sözlerinin yankısı Bohemya'ya kadar ulaştı, sahte kâhinlere karşı vaaz vermek için Prag şehir konseyine çağırıldı."

"Derdi kiminle?"

Başparmağıyla arkasını, dışarıyı işaret ediyor.

"Tanrı'nın ruhunun benim, senin ya da şu zanaatkârlarla direkt olarak konuşabileceğini inkâr eden herkesle. İnançtan yoksun konuşmalarıyla Tanrı'nın sözüne el koyanlarla. Dilsiz, konuşmayan bir Tanrı isteyenlerle. Halka ruhun gıdasını getirmek istediğini söyleyen ve sonra onları aç bırakanlarla. Prenslerin hesabına çalışan dillerle."

Hafifleyen, yok olan bir ağırlık. Her zaman düşündüğüm şeyler iyice açıklık kazanıyor.

Sana sarılabilirim yüce kâhin.

"Peki ya Wittenberg hakkında ne düşünüyor Müntzer?"

"Burada konuşmaktan başka bir şey yapılmıyor. Gerçek şu ki Luther artık Elektör'ün elinde. Halk ayakta, peki ya çoban? Lüks bir şatoda kış büyütüyor! İnan bana, uğrunda savaş verdiği her şey şu an tehlikede. Luther'le herkesin içinde hesaplaşmak ve maskesini düşürmek için geldik, tabii girdiği delikten çıkacak cesareti gösterirse. Bu arada Melanchthon'a da meydan okuduk. Müntzer'e kalsa ikisi de çoktan öldü. Söylediği sözler yalnız yaşama susamış çiftçiler için.

Ölüleri terk etmek: Hayata ulaşmak.. Bu bataklıktan kurtulmak.

"Müntzer nerede şimdi?"

"Thüringen'de vaazlar veriyor." Anlaması için yüzüme bakması yeterli. "Yerini bulmak o kadar zor değil. Geçtiği yerlerde izi kalıyor."

Yerimden kalkıp içtiği biraların parasını ödüyorum.

"Teşekkür ederim. Söylediklerinizi çok yararlı oldu."

Yanından ayrılmadan önce gözlerimin içine bakarak neredeyse emrediyor: "Bul onu delikanlı... Kalpazan'ı bul."

Bölüm 10
Wittenberg, Mart 1522

Sabahın buz gibi havasını kesen nefesimin ardından telaşlı adımlarla yürüyor, çamurun üzerinde neredeyse kayıyorum. Kilerci, üniversitenin bahçesinde birkaç arkadaşıyla konuşuyor. Yanına gidip diğerlerini dilleri tutulmuş gibi baş başa bırakarak bir köşeye sürüklüyorum onu.

"Karlstadt bitti."

Benim kadar düşünceli: "Söylemiştim sana. Luther'in tasmasını uzattılar. Rektör kovulacak."

"Ya! Çok iyi oldu bu. Günleri sayılı artık." Bakışlarımdaki kararlılığı görmesine yetecek kadar kısa bir süre sonra devam ettim: "Kararımı verdim, Kilerci. Wittenberg'ten ayrılıyorum. Artık burada kalmamı gerektirecek bir şey yok."

Yüzünde bir anda bir endişe okunuyor.

"Yapılması gerekenin bu olduğundan emin misin?"

"Hayır, ama yapılması gerekenin burada kalmak olmadığı kesin... O alçak Luther geldiğinden beri ne söyleyip duruyor biliyor musun?.."

Bakışlarını indirip onaylamasına rağmen sözlerime devam ediyorum: "Otoriteye körü körüne sadık kalmak, asla isyan etmemek Hıristiyanların görevidir... Kimse de hayır diyemiyor... O Papa'ya itaatsizlik etti Kilerci, Papa'ya, Roma Kilisesi'ne. Ama şimdi papa olan kendisi ya, kimse ses çıkarmasın istiyor!"

Sözlerimin etkisiyle yüzü giderek kararıyor, morali bozuluyor.

"Stübner ve diğerleriyle birlikte iki ay önce yola çıkmalıydım. Çok bile bekledim... Ama Luther'in konuşmasını beklemek istedim, söylediklerini kendi sesinden duymak istedim. Hak ver bana.

Tek umut buranın dışında. 'Surların ardında uzanan kırlara yönelen bir el. Gökyüzünden gelen, her şeyin üstündedir; ama topraktan gelen toprağa aittir ve toprağın dilini konuşur...' Hatırlıyorsun değil mi?"

"Evet, Müntzer'in sözleriydi bunlar...

"Onu bulacağım, Kilerci. Şu sıralar Halle civarlarında olduğu söyleniyor."

Sessizce gülümserken gözleri parlıyor. Beraber yola çıkmak isteyeceğimizi ikimiz de biliyoruz. Tıpkı Kilerci lakaplı Martin Borrhaus'un bunun gibi bir işe kalkışacak bir tip olmadığını bildiğimiz gibi.

Neredeyse kucaklar gibi, kuvvetle elimi sıkıyor.

"O halde şansın açık olsun dostum. Tanrı seninle olsun."

"Görüşmek üzere. Daha iyi yer ve şartlarda."

Bölüm 11
Halle, Thüringen, 30 Nisan 1522

Beni Kalpazan'a dağ gibi bir adam götürüyor: Boğalarınkine benzeyen başı, kapkara saçlar ve sakallarla kaplı, koca elleri ise madencilerinkini andırıyor. İsmi Elias, Zwickau'dan beri Müntzer'in yanından hiç ayrılmamış, koruyucu dev bir gölge sanki. Karşısındakini tartmak için bir göz atması yetiyor: Erzli bir taşkesici için birkaç kiloluk çiğ et işte. Kendi ifadesiyle, Üstat Thomas'la konuşmak istediğini söyleyen, kafası Latince varsayımlarla dolu küçük bir öğrenci.

"Üstadı neden arıyorsun?" diye sordu bana hemen.

Müntzer'in sesini duyan Melanchthon'un nasıl taş kesildiğinden ve Kâhin Stübner'le tanışmamdan bahsettim.

"Eğer yoldaş Stübner kâhinse ben de Mainz başpiskoposuyum!" diye bağırdı kahkahayla. "Üstadın sesi insanın ödünü koparır tabii!"

Zanaatkârların oturduğu bir ev. Üç kez tıklattıktan sonra kapı açılıyor. Kucağında bebeğiyle genç bir kadın karşılıyor bizi, insan azmanı Elias beni evin tek odasına götürüyor. Köşede, bize arkası dönük olarak oturmuş bir adam tıraş olurken daha önce bir meyhanede duymuş olduğum bir halk şarkısını mırıldanıyor.

"Üstat, seninle konuşmak için Wittenberg'ten gelen biri var."

Elinde usturası, hafifçe dönüyor: "İyi oldu bu. O lağım çukurunda neler olduğunu birisi anlatacak sonunda!"

Yuvarlak bir kafa, iri bir burun ve iyilik okunan bir yüzdeki ahengi bozan parıldayan gözler.

Tereddüt bile etmeden, "Artık hiçbir şey olamaz. Karlstadt sürüldü," diyorum.

Kendi kendine kafasını sallayıp onaylıyor: "Karşısındakinin kim olduğunu zannediyordu? Rahip Martin'in arkasında Frederick var." Usturayı öfkeyle sallıyor: "İyi yürekli Karlstadt... Elektör'ün evinde reform yapabileceğini sanıyordu! Hem de bizzat Yalancı Rahip'in izniyle! İnsanların yazgılarının kendi mürekkep hokkalarının eseri olduğunu sanan kent soylularının ve alimlerin sarayından üstelik... Beklediğimiz reformları yazacak olan kalemler olmayacak."

İlk defa neredeyse bana doğru dönüyor: "Luther ve Melanchthon seni de mi sürdüler?"

"Hayır. Ben kendim ayrıldım."

"Peki neden buraya geldin?"

Çam yarması Elias bana bir tabure uzatıyor, oturup iyi yürekli Karlstadt'ın gidişatından, Luther'in kaçırılması komedisinden, Zwickau kâhinlerinin gelişinden bahsediyorum.

Sözlerimi dikkatle dinliyor, duyduğum ezikliği, Luther'in reformuyla ilgili hayal kırıklığımı, piskoposlara ve prenslere karşı yıllar yılı içimde büyütmüş olduğum nefreti anlıyorlar. Kullandığım kelimeler doğru, her şey ağzımdan kolaylıkla dökülüyor. Başlarıyla ağır ağır onaylıyorlar, Müntzer usturasını konsolun üzerine bırakıp giyinmeye başlıyor. Çam yarması, yüzüme o gizli alaycılıkla bakmayı bırakti artık.

Daha sonra, sıradan insanların öncüsü, paltosuna sarınıp kapıya gidiyor.

"Yapılacak bir sürü iş var bugün!" diyor gülümseyerek. "Yolda devam edersin anlatmaya."

Konuşurken birbirimizden asla ayrılmayacağımızı biliyorum.

Torba, anılar

Bölüm 12
Eltersdorf, 1525, sonbahar

Çalışmaktan kaslarım ağrıyor. Her geçen gün giderek artan soğuk, parmaklarımı dondurmaya başladı bile, buruş buruş olmuş sarı kâğıtta aynı zarif elyazısı, mumun zayıf ışığına ve zamanın izlerine rağmen rahatlıkla okunuyor.

Yüce bilge, Allstedt şehri pastörü Quedlinburglu Üstat Thomas Müntzer.

Her şeyden önce Tanrı'nın merhameti, Rabbin kelamını kullara taşıyan, Abiatar'ın kılıcını bizleri saran zulme karşı sallayanın üzerinde olsun. Yazgının kendisini içinde sınırladığı parşömen ve yasaların hapishanesini terk edemeden Üstadın vaazını kendi sesinden dinleme imkânı bulan bir kardeşin selamı bu.

Yazıdaki son manayı ararken bu koridorların labirentlerini adım adım dolaşan adam bu mana bizi terk ettiğinde durumun ne kadar karanlık ve hüzünlü olabileceğini bilir. İşte günler art arda, az kişiye ayrılmış bilgi ve bu menderesleden kale yapan, bu kitaplardan prenslerin üstünlüğü için surlar ören binlerce Splitli tarafından karartılan kelamın berraklığıyla birer birer tükeniyor. Eğer bir mucize eseri hayatlarımızı değişseydik, ben kendimi Allstedt'te köylülerle madencilerin arasında bulsaydım, siz de kulağınızı iyiliğe ve Tanrı sevgisi için çevrilen entrikaları sızdıran bu kapılara yapıştırıp dinlemek zorunda kalsaydınız, eminim kamçıyı bu inanç tüccarlarına karşı sallamam hususunda beni teşvik etmek için yazmakta gecikmezdiniz. Dolayısıyla, kalemi elime almama neden olan şeyi anlayacağınızdan şüphem yok.

Havarinin sözleri doğrulanıyor: "Evet, kötülüğün gizli gücü şu anda bile etkindir; ama bu gücü şimdiye kadar elinde tutanın ortadan kalması gerekir." (2 TS 2, 7) Zalim yöneticiler ve sahte peygamberler arasındaki saygısız ittifak ordularını hazırlıyor, büyük olayların birbiri ardına gelmesi seçilmişleri inançlarını sağlam tutmaya ve bunu ne pahasına olursa olsun korumaya itiyor.

Tanrı'nın mabedinde dinden dönmüş bir günahkâr oturuyor ve sahte doktrin işte buradan yayılıyor. İşte böylece, şu Floransalı Medicilerden biri, Giulio, tıpkı Clemente gibi Roma tahtına çıktı. O da halefi gibi, hatta ondan daha fazla İsa adına İsa'ya işkence etmekte gecikmeyecektir.

Roma kendi göbek deliğine bakıyor, artık etrafını görmüyor, çevresini saran, kuşatmayı haber veren savaş borazanlarına kulakları sağır. Duyularını karartan günahlarının içine gömülmüş olarak Kilise reformu için Kutsal Ruh'a yeni bir güç ve ışık vermeyi başaranlara karşı koymakta yetersiz kalacaktır.

İşte en büyük endişem bu Üstat Thomas. Günahkârları delik deşik edecek kılıcın yükünü kim üstlenecek?

Rahip Martin, gerçek yüzünü, prenslerin askeri olduğunu gösterdi, bu aşağılık görevi zaten çok uzun bir süre gizlemişti. Demek istediğim İncil'i sıradan insanlara götürecek olan kişi, Karlstat'ı def eden, her gün yeryüzünün büyüklerinden hediye alan Luther değil. Alman idarecilerin sonunu göreceğiz. Kalplerini dolduran, eylemlerine yol gösteren şey inanç değil, para kazanma hırsı. Tanrı'nın zaferi ve sevgisini kendilerininmiş gibi gösterirken tebaaları zavallı putperestler haline geliyor.

Allstedt'ten gelen haberlerle birlikte, yalnızca sizin ağzınızdan duyma ayrıcalığı bulduğum sözler kalbimi umutla doldurdu. Size ve son derece bilge yazılarınıza borçlu olduğumuz, artık uygulanmaya başlanan yeni dini usuller bir uyanışın başlangıcı. Tanrı'nın sözü sonunda seçilmişlere ulaşarak tüm parlaklığına kavuşacak. Tanrı'nın iradesinin tercümanı olduğunuzu gösteren en iyi işaret nedir? Samimi yandaşlarınızdan daha başka ne elde edeceksiniz? Başlarını gökyüzüne kaldırıp Tanrı'nın vaat ettiği kefareti bekleyen kulları mı?

İşte sizinle alakalı olarak sağlam durmanızı ve cesaretinizi kaybetmemenizi söylüyorum; bana gelince, bu ileri karakolumdan, Tanrı'nın büyük zaferine katkıda bulunabilecek her haberi size ileteceğim ilerde.

Tanrı'nın himayesinin her zaman yanınızda olacağından eminim.

Qoèlet
1523 yılının 5 Kasım günü

Kâğıdı katlayıp mumu söndürüyorum. Karanlıkta gözlerim açık uzanıp, Mallerbach Şapeli'nin ateşini yeniden yakıyorum.

Bir seneden beri Allstedt'teydik, Üstat Thomas'ı oraya şehir konseyinden çağırmışlardı. Her pazar verdiği vaazlar herkesin içine işliyordu, o günlerde her şeyi yapabilirdik: Özellikle de köylülerin gırtlağını sıkan Neudorflu o pis tefeci Fransiskenlere hadlerini bildirmek için yanıp tutuşuyorduk. Bu zavallıların sırtından ziyafetler düzenlenen bütün o yılların intikamını alacaktık.

Önce yağmaladık, iki demet çıra biraz zifttten sonra alevler küçük kiliselerini yuttu. Binanın yıkılmasını beklerken olayı rahiplerden duyan Zeiss'ın iki uşağının, tahsildarın geldiğini gördük. Hemen kuyuya yöneldiler, her biri iki kova aldı. Patronları parmağını şaklatsa cehennem alevlerinin içine girer bunlar. Ateşe bir damla bile su dökülmeden, karanlıktan çıkıverdik, ellerimizde koldemirleri, isten kararmış bir haldeydik: "Sizin yerinizde olsam, ormanı kurtarmaya çalışırım... Burası için yapacak bir şey yok."

İki kişiye karşı on kişi. Bize bakıyorlar. Birbirlerine bakıyorlar. Kovalarını yere bıraktıktan sonra defolup gidiyorlar.

Alevler kayboluyor, yatağımda dönüyorum. Karanlıkta Zeiss'ın o meymenetsiz suratı beliriyor. Prens Elektör'ün vergi tahsildarı. Alevler kıçını yakmış olmalı ki kundakçıları yakalamak için dışarıdan adamlar çağırmış. Aferin Zeiss! Şehir silahlı yabancıların istilasına uğradı demek? Halkı sana karşı kışkırtmak için daha iyi bir koz ola-

mazdı. Müntzer'in ismini bir kez telaffuz etmek bile koruyucu meleklerinin imdada yetişmesi için yeterli: Ellerinde kazmalar, küreklerle yüzlerce madenci yerin dibinden çıkar seni de aşağıya sürüklerler. Şehrin kadınları seni hadım etmek ister. Artık her şey kontrolünden çıktı: Korkmuş bir çocuk gibi annenin eteklerine sarılıp Elektör'e gittin ağlamaya. Sahneyi hayal edebiliyorum: Sen yaltaklanarak şehrin kontrolünü nasıl kaybettiğini açıklamaya çalışırken Akıllı Frederick seni azarlıyor.

ZEISS: Efendimiz, iyi bilinen ileri görüşlülüğünüzle, bu hizmetkârınızın sebebi ziyaretini çoktan anlamışsınızdır...

FREDERICK: Anladım Zeiss, anladım. Ancak benim gibi ileri görüşlü birisi rahatsız edilmemeli. Uzun bir süredir Mansfeld Kontu'ndan sizin şu Allstedt kasabasıyla ilgili olarak tek duyduğum şey şikâyet oluyor. Anlaşılan yeni vaiz başınıza ciddi ciddi dert oldu. Diğer taraftan ruhani çevrenize yerleştiği konusunda beni uyarmayan da sizdiniz, umarım neden olduğu zararlar size daha temkinli olmayı öğretecektir.

ZEISS: Efendimiz, bunun sorumlusunun ben olmadığımı biliyorsunuz. Üstat Thomas Müntzer'in seçildiğini size bildirmeye karar veren şehir konseyiydi. Siz de bilirsiniz ki benim açımdan...

FREDERICK: Bahaneler bulmayı kesin Zeiss! Siz de gayet iyi biliyorsunuz ki bu tahtın önüne gelen sonunda suçu başkalarına atar. Aslında şu Müntzer şahsen bana hiçbir rahatsızlık vermedi. Ama Thüringen'de bir sürü kendini beğenmiş var. Önce Luther kendisine saygıda kusur eden o vaizi adam etmesi için Split'te öfke gösterisi yaptı, şimdi de Mansfeld Kontu bana yazmış, konseyinizin kendisine açıkça hakaret eden bir asiyi koruduğunu söylüyor. Başka ne çıkacak acaba?

ZEISS: Aslında ben de sizinle bunu konuşmaya gelmiştim. Şehrimizde olup bitenler o kadar önemli olmasa da belki kulağınıza bir şeyler çalınmıştır.

FREDERICK: Evet, ne olmuş? Ormanda küçük bir şapel yanmış dediler.

ZEISS: Allstedt ve Querfurt yolu üzerindeki Neudorf Manastırı'na bağlı Fransiskenlere ait Mallerbach Kutsal Bakire Kilisesi. Pazar ayini sırasında çanı yürüttüler, ertesi gün de ateşe verildi. Yangını söndürmeleri için güvenilir iki adamımı gönderdim, ama onlar da öylece durup seyretmişler, şapel için artık çok geç olduğunu, alevler ormanı sarmasın diye şapele pek yaklaşmadıklarını söylediler sonra.

FREDERICK: Tüm bunları biliyorum zaten. Neudorf rahipleri yardımımı istediklerinde olayı enine boyuna anlatmışlardı. Yanlış hatırlamıyorsam işleri karıştırmamanızı, olayla ilgili herhangi bir sorumlu bulmanızı, bir gün hapiste tutmanızı ve sembolik bir miktarı tazminat olarak ödeyip sonra serbest bırakmanızı söylemiştim. Önemli olan o rahiplerin dinin koruyucusu olduğumu, ama vergi konusunda horozlananları pek de sevmediğimi anlamaları!

ZEISS: Ama kundakçıların vaizin adamları olduğunu şehirde bilmeyen yok. Efendimiz, düşünebiliyor musunuz, bir dernek bile kurmuşlar, adı da seçilmişler derneği, silahları falan var. Kötü duruma düşmeden doğrudan çatışmayı önlemek zordu...

FREDERICK: Ne yani, tüm bu olup bitenin sorumlusu Müntzer mi?

ZEISS: Elbette... ve karısı Ottilie von Gersen denen kadın! Ben bir suçluyu ararken, tüm halkı bana karşı kışkırtan o cadı oldu.

FREDERICK: Artık kadınlar da işin içine giriyor desene...

ZEISS: Tanıdığım kadarıyla o da aynı kocası gibi azgın delinin biri. Hem erkekler hem de kadınların takdirini topluyor.

FREDERICK: Kısa kesin Zeiss, olay nasıl sonuçlandı?

ZEISS: Dışarıdan yardım almak zorunda kaldım, vaizin karısı da yabancıların Allstedt şehrini işgal etmek istediğini, benim kendimi sattığımı anlatmaya başlamıştı... Linç etmek istiyorlardı beni!

FREDERICK: Haksız da sayılmazlar: Yaptığınız çok salakça bir iş olmuş.

ZEISS: Ne yapabilirdim ki?.. Fransiskenler beni rahat bırakmıyorlardı. Sonunda Mansfeld Kontluğu'ndan elli kişilik bir grup madenci karşıma dikilip Üstat Thomas'ın nasıl olduğunu, her şeyin

yolunda olup olmadığını, yardım gerekip gerekmediğini sordu, eğer biri saçının bir teline zarar verirse karşısında onları bulacakmış... Bu ziyaretin ardından herhangi bir güç kullanmaktan vazgeçtim. Siz efendimizin topraklarında çıkması muhtemel bir isyanın sorumlusu olmak istemem.

FREDERICK: Tamam Zeiss. Tüm bu olay hakkında ne düşündüğümü söyleyeyim size. Merkezden uzak şehrinize hayat verecek ateşli, yenilikçi bir vaiz istiyordunuz. Ama idare edilmesi zor bir tip çıktı karşınıza, şehir konseyini yanına aldı, halkın eline birkaç taş birkaç da yaba tutuşturdu; siz ve Mansfeld Kontu da korkudan altınıza ettiniz. Şimdi de gelip yardım istiyorsunuz.

ZEISS: Ama efendimiz...

FREDERICK: Sus! Bence tüm bu olup bitenler yeni bir elbise gibi size tıpatıp uyuyor. Hem, bir süredir bu tip olaylar her yerde oluyor. Önce kiliseleri yağmalamakla başlıyorlar işe, sonra da küçücük bir köye bile belediye teşkilatı istiyorlar. Almanya'nın her yerinde çiftçiler ayakta, bu asileri boş bırakmaya gelmez. Birkaç hafta içinde kardeşim, Dük John ve yeğenim John Frederick sizi ziyaret edecek. Onlar için uygun bir karşılama töreni hazırlayın; Elektör'ün tüm bu hareketlilikten hoşlanmadığını gösterin onlara, halkın Neudorflu Fransiskenlerle sorunları varsa idarecileri ya da vaizleri aracılığıyla onların delegeleriyle görüşsünler. Bir de ne yapıp edin şu Thomas Müntzer'le mutlaka görüşün. Fikirlerini ifade edeceği bir konuşma hazırlamasını, bunu bizim rica ettiğimizi söyleyin. Neticede deneme süresi sona ermedi, kilisenizin pastörü olması için onayımızı alması gerek önce.

ZEISS: Efendimiz, her şey için her zaman en iyi çözümü bulur.

FREDERICK: Doğru, ama genellikle bunları uygulaması gereken adamlarım salaklık yapıyorlar.

Kendi kendime gülümsüyorum, karanlıkta kaybolan gölgeleri yerini o büyük yaz gününün şafak vaktinde Üstat Thomas'ın hayaline bırakıyor.

Bölüm 13
Allstedt, Thüringen, 13 Temmuz 1524

"Kutsal Kitap'ı aç dostum."

Sesiyle, bütün gece çalıştığı masadan birdenbire uyandırıyor beni. Uyku sersemi, ağzımın içi zehir gibi, bir homurtuyla dönüyorum: "Nasıl?"

Loş ışıkta yazı yazmaktan şişmiş gözleriyle masanın üzerindeki kitabı işaret ediyor.

"Korintlilere birinci mektup: 7, 11-13. Oku lütfen."

"Hayır Üstat, biraz olsun uyuyun, yoksa konuşmaya bile gücünüz kalmayacak. Elinizdeki kalemi bırakıp uzanın biraz brandaya."

Gülümsüyor: "Hâlâ vakit var... O bölümü oku bana: 7, 11-13."

Kutsal Kitap'ı açarken başımı sallıyor, aramaya koyuluyorum. Uykusuzluğa bu kadar dayanıklı olması beni hâlâ şaşırtıyor.

"Kardeş olarak tanınan biri ahlaksız, cimri, putperest, iftiracı, ayyaş ya da soyguncu ise onunla arkadaşlık etmemenizi, böylesiyle yemek bile yememenizi size yazdım. Kötü adamı aranızdan kovun!"

Ben okurken sessizce onaylıyor. Sanki her kelimeyi tek tek düşünüyor, onları ezbere gözden geçiriyor. Mucize eseri hâlâ açık olan gözlerini birdenbire kaldırıyor sonra: "Sence havarinin söylemek istediği ne?"

"Bence mi Üstat?"

"Evet. Sence ne demek istiyor?"

Aziz Pavlus'un sözlerini hızlı bir şekilde yeniden okuyorum ve cevap kalbimden çıkıyor: "Putperestlerin tapınağını yakmakla iyi ettik. Neudorflu Fransiskenler kardeşlerimiz olduklarını söylüyorlar, ama cimrilik içinde yaşıyorlar, halkı da heykellere, putlara tapınmaya teşvik ediyorlar."

"Siz bu işi şevkle yaptınız. Ama sence Tanrı'dan kılıcı yalnızca bu amaç için almış olan biri yok mu? 'Kötülük yapanın adil olarak cezalandırılması için Tanrı'nın hizmetinde' olan kim?"

"Pavlus yöneticilerin bu amaçla var olduğunu söylüyor. Ama biz yapmasaydık o tefeci putperest çetesini kimse cezalandırmayacaktı."

Birden yüzü aydınlanıyor: "Aynen öyle. Seçilmişlerin gayreti, güçlülerin yapmadıklarını yapmak, halkı ve Hıristiyan inancını korumak için ellerindeki kılıcı aldı. Bu bize, belki de zulmün yayılmasına izin verdiklerinde idarecilerin görevlerini ihmal etmiş olduklarını ve kötülerin işbirlikçisi haline geldiklerini göstermiyor mu? Yani, havarinin sözlerine göre, tıpkı kötüler gibi onların da aramızdan kovulması lazım."

Bu güçlü kelimeler birer yumruk gibi beni etkilerken o elyazmasından okumaya başlıyor: "Ben de Mesih ve Pavlus'la aynı fikirdeyim, tıpkı ilahi kanundaki öğretiye uygun olarak, zalim yöneticiler öldürülmeli, özellikle de Kutsal Kitap'ı sapkınlıklarla dolduran ama kendilerinden iyi Hıristiyan yokmuş gibi davranan rahipler ve keşişler."

Mümkün değil bu, yutkunuyorum: "Üstat, yoksa... Saksonya düklerinin karşısında vereceğiniz vaaz bu mu olacak?..

Sırıtıyor, uykusuzluktan eser kalmayan bakışları aydınlanıyor.

"Yanılıyorsun dostum, yalnız onlar olmayacak. Yanlış hatırlamıyorsam Brück sarayının mühürdarı, danışman von Grefendorf, bizim Zeiss, vali ve Allstedt şehir konseyi de bulunacak vaazımda."

O yerinden kalkıp gerinirken taş kesilmiş bir halde bakakalıyorum.

"Beni şüphelerimden kurtaran yardımın için sana müteşekkirim. Sanırım şimdi öğüdünü dinleyip biraz uzanacağım. Çan çalar çalmaz beni uyandır lütfen."

Bölüm 14
Eltersdorf, 1525, Noel

Bugün Pastör Vogel benimle, kardeşi Gustav'la konuşmadı. Sesi uzaklardan gelen boğuk bir gök gürültüsünü andırıyordu. Yalnızım, hiçbir söz beni ikna edemez. O silahsız insanlara yapılan kıyımdan, boşlukta kaybolan o çığlıktan sonra bu imkânsız. Kelamın tesellisini kendine saklasın, herkes gibi ben de inanmıştım onun gücüne.

Akşam buz gibi odamda mektupları okuyorum. Tanımlayamadığım bir şeyin ilerlediğini, her geçen gün daha da yaklaştığını hissediyorum. Su yüzüne çıkmak için uğraşıyor, ama ben tüm gücümle aşağıya, mideme doğru atıyorum onu. Her gece daha da zorlaşıyor.

Allstedt şehri vaiz pastörü saygıdeğer Üstat Thomas Müntzer.

Saygıdeğer Üstat,

Bilgelik ve cesaret veren Tanrı'nın kutsal ruhu, bu sıkıntılı saatlerde sizi yalnız bırakmasın.

Tehlikenin sessizlik içinde ilerleyerek tüm umutlarını bağladığı adamın omuzlarına doğru hızla yaklaştığını gören birinin telaşı ve kaygısı içinde yazıyorum. Entrikaları gizleyen bazı kapılara yakın olma fırsatı bulan kulaklarımın size nasıl yardım edebileceğini daha önce zaten söylemiştim. Ama şimdi, ilk mektubumun üzerinden aylar geçtikten sonra sonunda size yardımcı olabilmenin neşesinin mi, yoksa size karşı hazırlanmakta olan tuzaktan duyduğum endişenin ve öfkenin mi daha kuvvetli olduğunu bilemiyorum.

Sizin seçilmişler birliğiniz şimdiye kadar bekleme durumunu koruyan Elektör'ün pek de hoşuna gitmedi. Kardeşinin karşısında yaptığınız konuşma için de aynı şey geçerli tabii. Onu esas korkutan, bir

basımevinden yararlanmanız ve sözlerinizin hâkimiyeti altındaki tüm bölgede ve etrafında yavaş yavaş kızışan isyan yuvalarına kadar ulaşması. Size doğrudan saldırmayı da düşünmüyor: Böyle düşüncesizce bir girişimin doğuracağı sonuçlardan korktuğunu sanıyorum. Ama sizi matbaanızın bulunduğu Allstedt'ten ve hâkimiyeti altındaki Saksonya'dan uzaklaştırmak istediği kesin. Birkaç gün önce Hans Zeiss diye bir adam burayı ziyaret etti ve saray danışmanı Bay Spalatin'le uzun uzun konuştu. Sizi yalnız bırakmak istiyorlar. Zeiss sizin tarafınızdaymış gibi davranacak, ama bu arada, tıpkı vaat ettiği gibi, tüm şehir konseyinin olmasa bile bölge yöneticinizin size karşı cephe almasını sağlayacak. Bunu yapabileceğinden emin olduğunu söyledi ve basit bir vaat gibi gelmedi bu bana.

Diğer taraftan Spalatin de Elektör Frederick'in ağzından bir mektup yazarak sizi, savlarınızı bazı önemli teologların önünde açık bir şekilde ortaya koymanız için Weimar'a davet edecek. Size uzatılıyormuş gibi görünen bu ele sarılmayın! Aslan rolünü oynamaya kalkmayın. Zeiss ve arkadaşlarının desteğine güvenmeyin: Sizinkilerden ayrıldığınızda sizi yalnız bırakacaklar, gelişinizin şehirde yalnızca karmaşa yarattığına, fikirlerinizin tehlikeli olduğuna, Martin Luther'in öğütlediği düzene asla boyun eğmeyeceğinize yemin üstüne yemin edecekler.

Siz büyük bir güce sahipsiniz: Kullarla dudaklarınız aracılığıyla buluşan Tanrı kelamının verdiği güç bu. Madencilerin ve çiftçilerin giremediği bu surlar arasında sahip olduğunuz güç, tıpkı Sanson'unki gibi elinizden alınacak. Sizin Dalila'nız elindeki makası daha şimdiden sıkı sıkı tutan Zeiss olacak. Tekrarlıyorum: Allstedt'ten ayrılmayın. Orada sizden çekiniyorlar, vaazlarınızdan, basımevinizden, size yapılabilecek bir şiddet eylemine karşı halkın tepkisinden korkuyorlar. Size dokunmaya cüret edemeyeceklerdir. Weimar'a gitmeyin.

Tanrı, ışığını ve desteğini sizden esirgemesin.

Qoèlet
1524 yılının temmuz ayının 27. günü

Bu mektup Üstadın eline kesinlikle çok geç, Weimar'dan döndükten, oyun artık hazırlandıktan sonra geçti. O zor günlerde okuduklarını değerlendirecek vakti bile olmadı belki, bir daha bundan hiç söz etmedi.

Elbette bu mektup olacakları önceden anlatıyordu. Bu satırları kaleme alan kişi, prenslerin odalarına çok yakındı.

Bizi o günlerde kurtaran, Ottilie'nin zekâsı oldu. Kendimizi tamamen kaybedebilirdik, ama bu kadın bizi toparlayarak çılgın bir umutsuzluğun kara bataklığından çıkardı. Ottilie... Beni buradan götürmek için yanımda olmayacaksın. Sonun ne oldu bilmiyorum: Belki askerlere belki kargalara yem oldun. Issız kalbim beni, bu hiçlikte, bu ölüm yılının Doğuş'unu damgalayan soğuk yalnızlıkta yaşamamanı ümit etmeye itiyor neredeyse.

Bölüm 15
Allstedt, 6 Ağustos 1524

Ottilie güçlüydü, kararlıydı ve olağanüstü göğüsleri var. Üstat, otlardan ve çeşitli üzümlerden damıtılmış sıvılardan dili çözüldüğü zamanlarda, dilini onun vücudunun ve ruhunun aşağılarına kaydırırken yaratılışın sırrının ve gücünün o iri ve sıkı memelerde gizlendiğini, bu son çılgın ayların coşku ve vahiylerinin kaynağının da onlar olduğunu söyleyip -gülümseyerek- yeni inanç sahiplerinin bütün bunlar hakkında sahip olabileceklerinin yalnızca anlatılan bilgiler olduğunu ekliyor. Ama kadın, bu fırtınalı et, ruh ve sezgi karmaşası üzerinde hiçbir prens, piskopos ya da kurulu düzenin söz geçiremediği bir güç uygulandığından, benzer açıklamaları ve övgüleri onun yanında yapmıyor.

Bu kadının gözlerindeki bazı parıltılar alev saçma şiddeti olarak Üstadın geniş halk kitlelerini harekete geçirmek için kullandığı kelimeler ile birlikte gözlerindeki ışıktan çoğu zaman daha güçlüdür. Bir erkeğin gücü ne kadar büyük olursa olsun, -ki Tanrı tarafından Quedlinburglu Thomas Müntzer'de bu güçten dağlar kadar var- kaynağını ve düzenini ona kılavuzluk eden ve gücünün temposuna eşlik eden kadınlarda buluyor.

Üstadın gücü, kimi zaman belki insanlara mahsus olmayan bir işin getirdiği ağır yük altında ezilen bir adamda ortaya çıkan öfke patlamaları, gurur şahlanmaları ve derin hınçlarla şiddetli bir umutsuzluğa dönüşüyor. Bu gibi durumlarda Ottilie tek başına tüm bu aşırılıkları yok edebilme, tüm Almanya'daki sıradan insan topluluğunun kalbine su serpecek aklı ve mantığı yeniden ortaya çıkarma gücüne sahip.

Ağustos ayının ilk mehtabı altındaki bu sıcak gecede, hepimizi birkaç hafta içinde ortaya çıkan, tuzaklarla dolu, gırtlağımıza geçmiş bir ilmik gibi boğucu bu durumdan kurtarmak için umutlarımızı ve kalan birazcık aklımızı sana ve karşımda oturan kadına emanet ediyorum. Biz Allstedt Pastörü'nün vaazlarını verdiği masada oturan insanların endişeli, gergin ve ateşli yüzlerine bakarken, koyu, karanlık bir öfke sayesinde, silahlar ve savaşçı giysileriyle dolu bu kasabanın cadde ve çıkmaz sokaklarını dolaşarak inananları kendisini takip etmeye ikna eden Üstat, buna benzer gecelerde başını gökyüzüne kaldırıp uluyarak ayın yardımını isteyen kurtları andırıyor. Onu karanlıkta, birkaç adım öteden takip eden, yorulmak bilmeyen, kendisine saldırmak isteyeni bozguna uğratmaya hazır Elias dimdik yürüyüşüne devam ediyor.

Etraf olaylarla kaynıyor, olup bitenin yorumlanması hayli zor, burada Allstedt'te açık ve bariz olan tek şey, bir düğümün giderek sıkıldığı, bir tuzağın bizim ve isyancı çiftçilerin yazgılarının üzerine kapanmak üzere olduğu. Vakit yok, Üstadın yardıma ihtiyacı var.

"Bu şehri idare eden yılanlar bize daha fazla saldırmayacaklardır. Gidelim buradan."

Sesi kararlı, genç yüzüyle ters düşen bir sertliğe sahip.

"Ne yani?" Ottilie'nin sözleriyle gözkapaklarımdaki ağırlık kalkıyor. "Ya Üstat... o ne olacak?"

"Gecikmeyecektir, göreceksin. Ama böcek gibi ezilmeden önce kafayı çalıştırmamız lazım."

Tabii Ottilie, kafayı çalıştıralım. Arı kovanı gibi kaynayan huzursuzluğun vızıltısı dinmiyor. Pencereye doğru dönüyorum. Sessizlik içinde Üstadın uzaklardan gelen çığlıklarını duymaya çalışıyorum. Gerçekten duyuyor muyum yoksa söylediklerini sadece anladığımı mı hayal ediyorum bilemiyorum. Davut'un elinde sapanıyla burada, aramızda olduğunu haykırıyor. Seçilmişler Birliği'nde verdiği, insanların neredeyse etraflarına bakıp elinde sapanıyla Davut'u arayacak kadar etkilendiği son vaazda kullandığı sözler bunlar; Üstadın tam bir çağrı niteliğindeki cümleleri basit bir hatibin sözleri gibi değildi. Tanrım, eğer seni hak ettiğin şekilde övmemiz ge-

rekseydi kelamının ateşinden dudaklarımız yanardı. Ama korku, o ateşi söndürüyor.

"Sanırım Üstadın bununla ilgili bir fikri vardır." Sözlerim umut yüklü.

Gülümsüyor. "Fikirleri diyelim... Buradan çıktığında gözlerini görmedin mi?.. Elbette, binlerce fikri ve Kuzey Denizi'nden Kara Orman'a kadar binlerce tanıdığı olacak. Ama karar vermek, şimdi bize düşüyor."

"Neden biraz daha beklemiyoruz? Gitmemiz o kadar gerekli mi?"

Dudakları bir çizgi halini alıyor, hiç duraksamadan yanıtlıyor: "Evet, kardeşim, Weimar'da olanlardan sonra evet."

"Gerçekten üç gün yetti mi... Her şeyin kaybedilmesi için Üstat olmadan geçen üç gün...

"Bu Tanrı'nın bir lütfuydu. İşler zaten kötüye gitmeye başlamıştı."

"Üstat burada, bizimleyken bir şey olmadı. Hatırlıyor musun bir sürü zavallı bu bataklığı nasıl da istila etmişti? Senyörler tarafından kovulduklarından etraftaki şehirlerden gelip buraya akın ettiler... Öyle bir dalga idi ki bu neredeyse Dük John'u bile yutuyordu!"

Ben sandalyeme doğru dönerken sanki bir an o da sözlerime kulak vermiş gibi görünüyor. Sonra elini, akşam yemeğinin kırıntılarıyla dolu masanın üzerinde gezdiriyor. "Görüyor musun?" diyor tüm kırıntıları ortada toplayıp avucunun içine alırken. "İşte böyle yaptılar." Avucunu açıp üfleyerek içindekileri savuruyor. "Şimdi bizi temizlemek üzereler."

Kelimeler tıkanmış genzimden güçlükle dökülüyor: "Ama kesin olan bir şey var Ottilie. Hayvanlar ateşten nasıl korkarsa onlar da Üstat Thomas'tan öyle korkuyor. İnsanları korkutmaya ve sindirmeye başlamak için onu şehirden uzaklaştırmak zorunda kaldılar. Eğer Üstat kalmış olsaydı, bizim Wychart'ı kovmaya ve basımevine kilit vurmaya kimse cesaret edemezdi."

"Bu akşam da ona dokunmaya cesaret edemeyeceklerdir. Elbette, Hindistan'a kaçmak zorunda değiliz. Burada yaptıklarımızı devam ettirebileceğimiz başka bir yer düşünmemiz gerek sadece."

Başımı sallıyorum: "Nasıl yardım edebilirim? Bavyera'da çiftçilerin isteklerini kabul ettirmeye çalıştıklarını biliyorum. Ama sanırım orada bize ihtiyaçları yok."

"Doğru. Güneyde işler kendi kendine çözümleniyor." Pencereden dışarıdaki karanlığı seyrediyor: "Thomas sana hiç Mühlhausen'dan söz etti mi?"

"İmparatorluk şehrinden mi?

"Evet. Bir sene önce halk, konseye tam elli üç madde onaylattı. Bugün güç, şehir halkı tarafından seçilen temsilcilerin elinde."

Yüzümü buruşturuyorum: "Gene yalnız kendi çıkarları için Papa yandaşlarının düşmanı olan bir şehir konseyiyle mi uğraşacağız? Tarlalardan, çiftliklerden yandaş aramamız daha yerinde olur. Toprağa bağlı alçakgönüllü insanlar onlar."

Gözlerimin içine bakarak onaylıyor sözlerimi. Uzun süre düşünülmüş bir şey bu: "Evet. Evet ama şehri bir kez ele geçirdikten sonra kırsal kesime açılmak çok zor bir şey değil. Mansfeld Kontluğu'ndaki madencilerle de öyle olmadı mı? Ama şehrin dışından yola çıkıldığında surlarla, toplarla uğraşmak lazım."

Biradan kalan köpüklü son damlayı da mideye indiriyorum: Şehirde kaldığında ise toplar zaten senin tarafında."

"Tabii, prenslere karşı tek şey hiç kuşkusuz toplar!"

"Hmm. Bu şehir halkı çok kolay idare edilebilir insanlardan oluşuyor. Üstat bana, Mühlhausen'da da isyanın başını çekenlerden birinin Dük John ile garip ilişkileri olduğunu söyledi."

Yeniden doldurduğu bardağımı uzatıyor; bir yudum aldıktan sonra yeniden konuşmaya başlıyorum: "Heinrich Pfeiffer'den bahsediyorsun sanırım. Evet, Dük'le olan ilişkisinden bize de bahsettiler. Saksonyalı John'un şehre göz diktiği, aşağılarda yayılmaya başlayan karmaşaya çok iyi bir gözle baktığı söyleniyor: Barışın teminatçısı olarak ortaya çıkması ve idareyi ele geçirmesi için gereken de buydu zaten."

Kollarımı iki yana doğru açarak mantıki sonucu gösteriyorum: "Yani sence olaya müdahale edip davamız için kargaşadan yararlan-

mamız ve Pfeiffer'in bizimle birlikte hareket etmesini sağlamamız gerektiğini mi düşünüyorsun?"

"Bu insanların kolaylıkla idare edilebileceğini sen söyledin."

Gülüyoruz. Sıcaklık dalgaları gecenin nemini etkiliyor. Ottilia önüne düşen sarı kâküllerini alıp kulağının arkasına atıyor. Bir an için bir kız çocuğu gibi görünüyor gözüme.

"Pek de yabana atılmayacak bir sorunu çözdük sayılır: Buradan çekip gitmeyi?"

"Zor olmayacaktır: Bence Zeiss'ın en son istediği, bizi burada tutmak ve vaizlerini içeri tıkıp madencilerin sabrını taşırmak. İnan bana, bizden kurtulacağı günü iple çekiyor."

"Belli olmaz... belki bu akşamki provokasyona tepki gösterir, ya da bunu bahane olarak kullanır ya da zararsız hale getirmek için Thomas Müntzer'i aşağılamaya karar verir. En iyisi hiç riske girmemek."

Düşüncelerini toplamak için altdudağını kemiriyor: "O halde, akşam buradan gideceğiz."

Bölüm 16
Eltersdorf, Ocak 1526

Vogel'in ineği yüksek ateşten öldü. Nasıl kıvrandığını, soluğunun giderek hafiflediğini, nasıl boğulur gibi nefes aldığını, dünyaya, hayata karşı ilgisizlik dolu camsı gözlerini izledim.

Üstat Thomas'ın idamından önce Mühlhausen halkına bir mektup yazdığını söylüyorlar. Onlara silah bırakmalarını, çünkü artık her şeyi kaybettiklerini söylemiş.

İnsanı düşünüyorum, tüm bunların nedenini açıklamaya çabalayan insanı. Tanrı neden seçilmiş kullarını bıraktı, her şeyi kaybetmelerine neden izin verdi.

Seni görüyorum Üstat, gövdeni acılar içinde bırakan işkencenin izleriyle hücrenin karanlığı içinde, yaşamına son verecek celladı beklerken. Ama seni son çağrıya götüren kalbindeki acı olmalı. Onların ellerindeki demirler değil... Onlar asla olamaz... Yoksa acaba, kendimizi çok mu fazla düşündük?.. Acaba Tanrı'yı bile utandıracak kadar saygısızca mı davrandık? Neden Tanrı'nın iradesini yorumladığımızı sandık ki? Yoksa cana kıydığımız için mi, yoksulların öfkesi, onları aç bırakan zalimlere acımadığı için mi?.. Yazdığın bu mu Üstat? Prenslerin orduları kahraman Mühlhausen'ı kuşatmak üzere yol alırken, son anlarında bunu mu düşünüyordun?

Bir sebep. Herhangi bir sebep, Tanrı'nın sual olunmaz iradesi bile umutsuzluğu yok etmeye yetmez. Çünkü karanlık bir hücrenin derinliklerinden savrulan bir umutsuzluk çığlığı hâlâ. Ve beni hâlâ bu yatağa zincirleyen, yenilginin karanlık sıkıntısı.

Her şey, bizim bölgeden gelen o büyük sanatçının, neyse ki her zaman zevksiz olmayan, hatta bazen ince bir yeteneği gösteren gra-

vürlerinden biri gibi açıkça görülüyor. Olaylar surların geçit verdiği yerde patlak verecek gözüküyordu. Evler ve kiliselerin kuleleri, tıpkı bir ağaç gövdesi altında öbek öbek büyümüş mantarlar gibi birbirinin üzerine yaslanmıştı.

Elbette, Mühlhausen'a ilk girişin anısıyla ilgili olarak bunları söyleyebilirdim: İmparatorluk kasabasını çevreleyen surların birkaç mil ötesindeki patikada saçma sapan şakalarımız ve haykırışlarımız eşliğinde ilerleyen dört at, Elias'ın gürleyen kahkahası ve Ottilie'nin rüzgâra karışan yakınmaları. Sonra, ağustos ortasının o kızgın sabahında, büyük kapının hemen yanında ağır ve askerce adımlarla ilerleyerek, mizaçlarından gelen otoriter bir tavırla, sert ve gururlu bakışlarla etrafı taramışlardı.

İnsan adını taşıyanlar arasında tür, tip, biçim ya da biçimsizlik bakımından her bir örneği birbiri ardına içine almak isteyen bir sarayı andırırcasına, çeşitli insanların karınca gibi kaynaştığı daha şimdiden görülür gibiydi. Hayvanlar, arabalar ve uğultu, birbirine karışan naralar, küfürlerin yankısı ve üç yolun kesiştiği kavşak. Birahaneler ve dükkânların açıldığı, Steinweg Sokağı'nın şerbetçiotu kokusu ve hayat dolu gürültüsü. Bira, Mühlhausen'daki tüccarları hiçbir Alman şehrinde olmadığı kadar zengin etmişti.

Sokağın her köşesinde Tanrı sözü telaffuz ediliyordu; Töton Şövalyeleri'nin siyah kanatları binaları kaplıyordu; sokaklarda küfürlere neden olan keşişlerin ahlaksızlığı dünyanın kanunu ve kurallarını apaçık gösteriyordu: Kazanç olan her yerde bir sürü rahip vardı. Haftalardır süren kuraklık nedeniyle tozlu ve kuru dar sokaklar labirentinde San Giacomo Kilisesi'ne doğru yaptığımız ilk yolculukta dükkânların, evlerin, lokantaların ve imalathanelerin yazı ve çiziklerle, her tür simgeyle, ama özellikle de Alman Herkülü'nü -Luther- yazılarıyla, tam olarak bu ifadeyle, LUTHER adıyla süslü duvarların arasında kaldığını gördük, bu isim ancak saygıyla karşılanacak bir küçümsemeyle bizi takip ediyordu sanki.

Bir yanda "dürüstler, Tanrı'nın kelamını ele geçiren zorbaların başına düşmesi için" Tanrı'nın çekicini yardıma çağırırlarken, bir-

kaç hafta içinde bir sürü olaya şahitlik edecek olan büyük meydandaki pazarın anısı ve oradaki ter ve hayvan kokusu net biçimde ve çılgınca beni kuşatıyor. Dar sokakları bir gerilim ve bedelinin ödenmesini bekleyen bir haksızlığın keskin kokusu sarıyor, Meryem Katedrali'nin yüksek kulelerinin altında ve büyük pazarda bir huzursuzluk mayalanıyordu. Beklenen şey, bir kıvılcımdı.

Kalabalığı yaran kudretli Elias oldu: "Bu zavallıların, bu imparatorluk uşaklarının yuvası olan bu delikte daha önce de bulundum ben!" Ben ise arkada boş yere çabalıyordum. Aralarında tartışan dükkân sahiplerinin bağırış çağırışları ve Dük John tarafından kendi komutanlarının verdiğinden daha fazla ücret alan askerlerle tanışan kadınların ahlaksız teklifleri nedeniyle dikkatim dağılmıştı. Haftalardan şehvetli düşlerin yarattığı kaygı zevkten içimi kemirir, Ottilie'nin yakıcı tebessümü peşimi bırakmaz, yüzümü yanan bir kor haline getirip kadınların tekliflerine karşı çekingen davranmama neden olurken yolda ilerleyemiyordum.

"Baruthaneye hoş geldiniz!"

İlk gülümsemesi ve bizi karşılarken söyledikleri hâlâ aklımda. Heinrich Pfeiffer San Giacomo Kilisesi'nde, San Nicola kasabası sakinlerinin buluşma noktası olan Felchta Kapısı'nın yanında duruyordu. Bir sütçü kadının oğlu olan bu gizemli vaiz, aynı zamanda eski bir aşçı, eski bir papaz, Saksonya Dükü'nün eski bir dostu, yoksulların davasının ateşli bir savunucusuydu. Dük'le kurduğu ilişki sayesinde Konsey'e tam elli altı halk temsilcisi seçtirmeyi başarmıştı. Verdiği vaazlar kilisenin mallarının ve kutsal resimlerin yağmalanmasına neden olmuştu. Dük'ün desteği olmasaydı şehirde uzun süre direnç gösteremezdi. Kurnazlığına ve zekâsına hayran kalmıştık: Onun ve Üstadın beraber büyük işler başarabileceklerini anlamak o kadar da zor değildi.

Yapılacak işler ve şehrin sakinlerine, yoksullara, hakları yenenlere, kırsal kesim insanlarına ve "o semirmiş domuz suratlarını üzerinde dumanı tüten bok dolu bir tabağa sokma isteğine kapılan" zenginlere verilecek ateşli vaazlar konusunda sıkı bir tartışmaya girmişlerdi bile.

Saklandığım köşeden Mühlhausen şimdi bana bir rüya kenti gibi geliyor; sanki daha önce onu yaşayan sen değilmişin gibi seni gece ziyaret edip hikâyesini anlatan bir hayalet. Tıpkı bizim dâhi ressam Albrecht Dürer'in yaptıkları gibi fırça ve çelik kalemle çizilmiş bir tablo olarak hatırlıyorum bu şehri.

Bölüm 17
Mühlhausen, Thüringen, 20 Eylül 1524

Madde bir: [...] Bundan sonra tüm halkın kendi kasabasının rahibini dolaysız olarak kendisinin seçme ve atama hakkını uygulayabilmesi hususundaki talebimizi bilgilerinize sunarız. [...]

Madde iki: [...] Bundan sonra buğdayın onda birinin, halk tarafından seçilen kilise temsilcileri tarafından toplanmasını, kendisinin ve kilise sakinlerinin ihtiyacı oranında papaza bırakılmasını istiyoruz. Buğdaydan arta kalan miktar daha sonra kasabanın fakirleri arasında bunların ihtiyaçlarına göre dağıtılmalıdır. [...]

Madde üç: [...] Şimdiye kadar her birimizin senyörün şahsi malı kabul edilmemiz âdetten olmuştu ama yüce İsa akıttığı değerli kanla bizi kurtarıp istisnasız hepimizi özgürlüğe kavuşturduğuna göre bu ayıplanacak bir şey. [...] Sizin de iyi birer Hıristiyan olarak, bizi toprak köleliğinden kurtaracağınızdan eminiz. [...]

Günbatımından kısa bir süre sonra etrafa bardakları doldurmaya başlayan biranın kokusuyla birlikte bir haber yayılmaya başlamıştı. Yarı sarhoş bir adamı, şehrin yöneticisine hakaret ettiği için içeri tıkmışlar.

Kısacası, konuşuları tek şey bu. Bu adam kim? Tam olarak ne söyledi? Olay nerede oldu? Adamı valilik binasının bodrumuna kapattıkları öğrenildiğinde millet çileden çıktı. Bir sürü insan sinirlenerek ayağa kalkıp masaları yumruklamaya başladı, bazıları ise olayı mümkün olduğunca çok kişiye yaymaya dışarı çıktı. Piçler bu sefer yaptıklarının bedelini ödeyecekler!

Kafamı lokantadan dışarı uzatıyorum. San Nicola kasabasının yarısı sokaklara dökülmüş, çığlıklar dudaktan dudağa yuvarlanarak yükseliyor. En ateşli tipler, gecenin bir yarısında baskına uğ-

ramış gibi, ellerinde sıkı sıkı tuttukları bira bardakları ya da dokuma taraklarıyla Felchta Kapısı'na ve San Giacomo Kilisesi'ne giden taş döşeli yolu sinirli adımlarla tırmanıyorlar. Hepsi Üstadı arıyor. Aşağı iniyor, yapmak istediklerini anlatmaya çalışan insanların sabırsız sesleri etrafını sarıyor. Biraz yukarımızda, Orsa Lokantası'nın karşısında, yolun çamaşırhanenin az ilerisinde genişlediği bölgede adımlarını yavaşlatan topluluk doğal olarak çoğalmaya başlıyor.

Burada bulunduğumuz bir ay zarfında huzursuzluğun hayaletini bu şehrin sakinlerinden biri olarak değerlendirme fırsatını buldum. Gene de özel bir önemi olmayan bir tutuklamaya gösterilen bu tepkiyi anladığımı söyleyemem. İçeriye atılan kişinin kim olduğu bile bilinmiyor: Söylentilere temel oluşturan sadece bir ayrıntı: O da hakaret eden talihsizin belediye binasının kulesi yerine bodrumuna kapatıldığı.

"Şu kuleyle bodrum hikâyesi nedir?" diye soruyorum olayı yanımdan takip eden bir ihtiyara.

"Belediye yönetmeliğimizin sekizinci maddesi. Bundan sonra hapishane olarak bodrumun değil yalnızca kulenin kullanılmasına karar verildi. Bodrumların nasıl birer lağım çukuru olduğunu görsen, bunun sadece yasalarla ilgili bir mesele olmadığını anlardın!"

Kafaların arasından etrafı görmeye çalışıyorum. Üstat Thomas yol kenarındaki taşların birinin üzerine çıkmış. Halka karşı yapılan bu zorbalığı, bu aşağılamayı lanetliyor. Aşağıda başkalarını çağırmak, taşlarla ve diğer aletlerle silahlanmak için gidip gelen insanların koşuşturması. Kalabalığın arasından Elias bana doğru ilerlemeye çalışıyor. Beni gördüğünde herkesten daha çok bağırıyor: "Git Pfeiffer'i bul! Kısa bir süre içinde belediye binasının pencerelerinin altında toplanacağımızı, yanında mümkün olduğunca fazla adam getirmesini söyle ona."

Surlara kadar koşarak gidiyorum. Kendimi nöbetçiye tanıtıyorum: Sorun yok, elbette bir tepki beklemiyorlar. Gene koşarak Kilansgasse'ye giriyorum. Sokağın ucunda, San Biagio Kilisesi'ne doğru gelen uğultudan anlıyorum, Pfeiffer vakit kaybetmemiş.

Köşeyi dönüp karşısına dikildiğim anda onun da kürsü gibi kullandığı yüksekçe bir yere çıkmış olduğunu görüyorum; sözlerini yarıda keserek etrafındakilere beni işaret edip haykırıyor: İşte San Nicola kasabasından bir haberci. Kesin Thomas Müntzer ve arkadaşlarının belediye başkanı olacak o domuzun kararı nedeniyle çileden çıktıklarını söylemeye geliyor... Doğru değil mi kardeşim?

Dinleyicilerin kafaları, ayçiçeği tarlası gibi bana doğru dönüyor.

"Doğru, kardeşim Pfeiffer! San Nicola halkı Felchta Kapısı'ndan belediyeye doğru ilerlemeye başladılar bile."

Ben önümdeki küçük kalabalığa doğru ilerlerken Pfeiffer üzerine çıktığı yerden atlayıp bana doğru geliyor. Kolunu omzuma atıp kulağıma fısıldıyor: "Söyle kardeşim, orada sizden kaç kişi olacak?"

Biraz abartıyorum: "İki yüzden az olmayız."

Köprücükkemiğime vuruyor. "Güzel, bu sefer canlarına okuyacağız." Sonra sesini yükseltiyor: "Sizi temin ederim, ettikleri bu hakaretlerden pişman olacaklar. Belediyeye dostlarım, belediyeye gidelim."

Kelimeleri savaş çığlıklarına dönüşüyor.

Ellerindeki tırmıkları, meşaleleri, kol demirlerini nasıl bulduklarını bilmiyorum. Bina girişini kapatan muhafızların baltalı mızraklarından daha ürkütücü görünen kafalar ormanı üzerinde bir anda bu silahlar göğe yükseliyor. İçlerinden birisi bilgi almak için merdivenlere doğru atlıyor. Peşinde on beş kadar askerle geri dönüyor.

Ön sıralarda tartışma başlıyor. Willi Pustola tarafından belediye başkanı Rodemann'a yöneltilen hakaretin, "Götümü öp!" olduğu, bu cümlenin ardından da kıçını gösterdiği haberleri kulaktan kulağa yayılıyor. Bu açıklama birçokları tarafından aynı hareketin tekrar edilmesi konusunda yapılmış apaçık bir davet olarak algılanmış olacak ki onlarca göt belediye binasını hedef alıyor.

Aniden, gene ön taraflarda bir kıyamet kopuyor. Rodermann'ı iyice küçük düşüren sahnenin tadına iyice varabilmek, olup biteni daha iyi görebilmek için biraz ilerleyip hafifçe yükseliyorum. Orta yaşlı, kafası neredeyse kel, kıpkırmızı burnu deliklerle dolu, ufak tefek bir adamı omuzlarının üzerinde kaldıran Elias'ı görüyorum.

Neşeli çığlıklar ve uzanan eller adamı tutup başlar üzerinden havaya fırlatıyor. "Willi bu! Yaşasın Willi! Bok herifler! Var ol Willi! Lağım fareleri! Büyüksün Willi!"

Kalabalık, adamı zafer alayıyla meydana doğru taşıyor; bu arada birinin omuzlarına çıkmış bir kızın ona memelerini açıp göstermesi üzerine Willi büyülenmiş gibi kıza balıklama atlıyor. Ona attıkları sebzeler, tatlılar adamı tepeden tırnağa kirletiyor. Gülerek ben de bağırıyorum: "Yaşa Kral Willi! Mühlhausen halkının kahramanı, sen çok yaşa!..

Ayyaş, bir karnıbahar yüzünün tam ortasında patlamadan önce, sanki söylediklerimi duymuş gibi bana doğru dönerek havada bir kutsama işareti yapıyor.

Bölüm 18
Eltersdorf, 1526, Paskalya

Hatırlarım, Kral Willi'nin tahta çıktığı gece Mühlhausen'da birçok kişiyi uyku tutmamıştı. İkisi de belediye başkanı olarak görev yapan Rodemann ve Kreuzberg'in gözünü kırpmamaları normaldi; pencerelerinin altında onların şerefine hakaretler, küfürler ve kanlı cümlelerden oluşan olağandışı bir gösteri düzenlenmişti. Ertesi sabahtan itibaren sokakları doldurmaya başlayan, yağmalara susamış serseri sürüleri pek de dinlenmiş sayılmazdı.

Maalesef Morfeo Belediye Sarayı'nın arkasındaki iki nöbetçiyi kollarıyla sıkarak etkisiz hale getirmiş, bu sayede iki belediye başkanının şehrin sancağını kollarının altına sıkıştırıp Salza yönüne doğru kaçmaları zor olmamıştı.

Dolayısıyla sabah, yeni haberler kulaktan kulağa yayılmış, belediyenin pencerelerinin altında yeniden kargaşa ve gösteriler olmuş, konseyin müdahalesi istenmişti. Daha biz şehre gelmeden önce seçilmiş olan sekiz halk temsilcisi, nöbetçilerin başkanını iki belediye reisinin yapmış oldukları hareketin ciddiyeti ve bu utanç verici davranışı elden geldiğince çabuk telafi etmenin gerekliliği konusunda ikna etmeye çalışmıştı. Ancak nöbetçilerin başkanı, onlara, şehir halkının yasal temsilcileri dışında hiç kimseden emir almayacağını söyledi. Biz San Nicola kasabasındaki fikirleri toparlamak üzere yola çıkmaya hazırlanırken o, halkın büyük bir bölümünü etrafında toplamayı başarmış, güvenlik güçlerini canı istediği gibi yerleştirmek için şehrin içinde bulunduğu zor koşullardan yararlanmak isteyenlere karşı herkesi tetikte olmaya çağırdı.

Şehrin duvarlarının AYNASIZLAR ASLA DEĞİŞMEZ gibi yazılarla süslenmesi için pek de uzun bir süre gerekmemişti. Bu ara-

da, olayların patlamasını beklemekten sıkılan, vurguna çıkmış birçok yağmacı ustası işlerine fazla vakit kaybetmeden geri dönmüşler, surların içinde ve sarayın savunucuları arasında dehşet saçmaya başlamışlardı. Bizse kuvvet kullanmak için yeterli alan olup olmadığını en doğru şekilde değerlendirmeye çalışıyorduk. İki kaçağa yaptıklarını ödetmek ve şehirde isyana uygun bir ortam yaratmak amacıyla aşağıda doğrudan bir müdahalede bulunmamızın mümkün olup olmayacağını Üstat Thomas'ın bazı yandaşlarına sormak için Salza'ya bir ulak gönderilmişti. Aldığımız cevap, üstümüze vazife olmayan işlere burnumuzu sokmamamızla ilgili kibar bir davetti.

Mühlhausen uykusuz geçecek ikinci bir geceye hazırlanıyordu. Ellerinde meşalelerle dolaşıp duran kasabalılardan oluşan gece devriyeleri şehri arayıp tararken muhafizlar sarayın ve Felchta'nın kapı girişlerinde sıralanmışlardı bile. Ama bu önlem nafileydi: Bu ileri karakolu yarmak bizim için hiç de zor olmazdı ancak şehrin içine girdikten sonra kent bir tuzağa dönüşebilirdi; her bir pencereden kızgın yağ dökülebilir, her bir kapının arkasından ölüm çıkabilirdi. Ayrıca, içeridekilerin elinde en az yüz kadar tüfek olduğunu, bizdeki tüfek sayısının da beşi geçmediğini aklımızdan çıkarmamalıydık.

Öylece bekliyorduk. Taş ve sopayla savaşma, düşmanı yere serme, bir kulaklarıyla Üstadın son vaazını diğeriyle komşunun erotik serüvenlerini dinlerken çavdar ekmeği ve kaz yağı yiyerek çakıl taşları üzerinde uyuma sanatını öğrenmek için çabalayan bu yoksullar ordusunun erlerini yavaş yavaş alacakaranlığın halesi sarıyordu.

Ertesi gün, şafaktan birkaç saat sonra, uzaktan kıyasın çoğunu yorduğunu, birçok kişinin işlerine dönmek için ısrar ettiğini gören Ottilie ve Üstat çareyi İncil'de aradılar... "Tanrı kullarını desteklerken, şehrin surları borazanların sesiyle yıkılıyor. Eriha'nın sonunu anımsayın. Yüce Tanrı seçilmiş olan bizlere de bu kadar kolay bir zafer nasip edecek. Ama güvenmemiz ve Tanrı'nın ordusunu yalnız bırakmayacağına inanmamız gerek."

Üstat Thomas etrafındakileri nasıl ikna edeceğini biliyordu, zaten etrafında toplanmış elli kadar yoldaş yaptığı bu konuşmanın harfini bile kaçırmamıştı dinlerken. Ağız kısmı metalden, yedi koca

av kornosuyla silahlanmış topluluk kalenin burçları boyunca ilerleyen patikayı takip ederken herkes ciğerlerinin tüm gücünü sonuna kadar kullanarak şarkı söylüyor, korno çalıyordu. Bu görüntü, en azından herkesi heyecanlandırmış ve Belediye Meydanı'na sığınmış zengin bira satıcılarını epey etkilemişti.

Ama Yeşu'nun o elli askeri surları yedinci kez dolaşma imkânı asla bulamadılar. Felchta Kapısı kemerinin altında dizilmiş olan muhafızlara, "Bok yiyen uşaklar," diye var güçleriyle bağırırlarken ve beşinci turu bitirmek üzerelerken, o günlerin gerilimine son verecek şey uzaktan aniden beliriverdi. Ellerindeki upuzun sopalarla giderek büyüyen bir ormanı andıran bir sürü adamdan oluşan bir kalabalık şehre doğru kararlı adımlarla ilerliyordu. Bunlar Salza'dan gelen destek olsaydı, Mühlhausen akşamı bulmadan elimizde olurdu. Ama bilgi almak üzere göndermiş olduğumuz Leonard kardeş bunların köy halkı olduğu ve şehir konseyine destek vermek üzere geldikleri haberiyle döndü. Haber, kısa bir süre içinde surların içine de ulaştı çok geçmeden kendimizi iki ateşin ortasında buluverdik: Bir tarafta taş yoldan yukarıya doğru çıkmaya başlayan köylüler, diğer taraftan manzarayı muhafızların ilk sırasının ardından süzerek keyiflenen kasabalılar. Sayıları çok fazlaydı.

Şehri, toplarını ele geçirmek için köylüleri bir kenara itmenin sonucu buydu işte! Bunlara yiyeceklerin giriş vergilerinde indirime gidileceği sözü verirler, sonra hepsini bir anda karşında bulursun. Bunun gibi bir günde, köylüler karşında... Ama yoksulların ordusu kan dökülmeden, tıpkı fırına atılmış tereyağı gibi hızla dağıldı. Çiftçiler av kornolarımızı paramparça ettikten sonra kasabalılarla tokalaşarak akşam yemeği saatinde evlerine döndüler.

Böylece konseyin iki yeni belediye reisi seçme önerisi kabul edildi; bu, iki salağı bertaraf etmek ve şehir üzerindeki kontrolün artırılması için kolay bir yoldu.

Ertesi sabah Belediye Meydanı yeni belediye reislerinin adını öğrenmek için bekleyen bir sürü insanla doldu yeniden. Seçilenlerden biri, şehrin en iyi bira üreticisi, halka kocaman iki fıçı bira hediye ederek zaferini kutladı. Daha sonra bir kumaş dükkânı sahibi

olan ikinci temsilci söz aldı. Konseyin ileri görüşlülüğü sayesinde, büyük bir karmaşanın çözüldüğünü, Rodemann ve Kreuzberg'in cezalarını çektiklerini ve artık şehre dönemeyeceklerini söyledi. Üstelik halkın çıkarlarının aleyhine hareket eden yalnız bunlar da değildi; her yabancıdan beklenebileceği gibi Üstat Thomas Müntzer de kasabayı karmaşanın içine sokmak için elinden geleni yapmış ve Üstat Heinrich Pfeiffer onu, o kışkırtma planında gözü kapalı izlemişti. Mühlhausen'ın düzenini iyileştirmek için onlar gibi insanlara ihtiyacı yoktu. Bu nedenle Thomas Müntzer ve Heinrich Pfeiffer'den şehri iki gün içinde terk etmeleri istenmişti. Bu süreyi aşmaları halinde sarayın kulelerine hapsedeceklerdi.

Bir önceki gece ne gibi garip büyülerin yapıldığını, o an meydanın zeminindeki taşlarda felç edici hangi sıvının aktığını kendime hâlâ soruyorum. Elbette köylülerin gelişi sert bir darbe oldu, kendimizi kuşatılmış hissetmemiz de. Yine de cesetlerle dolu o geniş alanı süpürüp temizleyen, o pis kokuyu bir anda yok edecek kadar güçlü bu sessizliği açıklayacak başka şeyler olmalı. Üstat Thomas'ın benden önce tahmin etmiş olduğu başka şeyler olmalı ki o sabah San Giacomo'da kalmıştı, yanına gittiğimde ise eşyalarını topluyordu.

Ciddi bir hata yaptığımızı Mühlhausen surlarının dışına çıktığımızda anladık. Tekrar edilmeyecek bir hata. Şehri arkamızda bıraktığımızda bunu kulağıma fısıldayan Ottilie oldu: "Sen haklıydın. Çiftçiler olmadan hiçbir şey yapamayız."

Bölüm 19
Nürnberg, Frankonya, 10 Ekim 1524

Madde dört: [...] Bu nedenle şu talebimizi iletiyoruz: Eğer birisi bir derenin sahibiyse ve buna sahip olduğunu uygun belgelerle kanıtlayabiliyorsa, su kaynağını dürüst yollarla satın aldığından malını zorbalıkla elinden almak yerine onunla dostça bir anlaşma yaparız. Ama eğer mülkiyet hakkını uygun bir şekilde belgeleyemezse söz konusu malı olması gerektiği gibi kamuya bırakmalıdır.

Madde beş: [...] Bir topluluk, para ödemeden yakacak ya da yapı malzemesi olarak ihtiyaç duyduğu kadar odunu toplayarak evine götürme hakkına sahip olacaktır. [...]

Madde altı: [...] Senyöre vermemiz gereken ve koşulları her geçen gün ağırlaşan hizmetten dolayı büyük sıkıntı içinde bulunmaktayız. [...] Bizi ezen bu yükün olması gerektiği gibi, sırtımızdan kaldırılmasını ve yalnız Tanrı'nın sözlerinde belirtildiği üzere ailelerimize hizmet vermeyi istiyoruz.

En kuzeydeki kapıdan Nürnberg'e giriyoruz. Solda, imparatorluk surlarının görkemli kuleleri zaten bildiğimiz bir şeyi bize hatırlatıyor: Bu şehir Avrupa'nın en büyük, en güzel ve en zengin şehirlerinden biri. Önümüzde, San Sebaldo'nun çan kulelerine ait uzun gölgeler gökyüzüne kadar uzanıyor, ressam ve heykeltıraşlar sokağın iki yanı boyunca dizili atölyelerinde işlerine devam ediyor. Ottilie Üstat Albrecht Dürer'in evinin buraya birkaç adım uzakta olduğundan emin. Bu sabah buluşmamız gereken Johannes Denck'in evi ise, şehir merkezinin sınırlarını belirleyen eşkenar dörtgenin güney köşesindeki Königstrasse tarafında.

Tütsülerin, parfümlerin, Hint baharatlarının kokusuyla adeta sarhoş olmuş, güneşte dalgalanan Çin ipeklerinin renkleriyle aydın-

lanmış Pazar Meydanı'ndan geçerken, tam tepemizde, Notr Dam Kilisesi'nin saatinin üzerinde, yedi elektör İmparator'un önünde diz çökmüş bir şekilde görülüyor.

Kitapçı Hans Hut şehre girdiğimiz andan itibaren, kasten ağırlaştırdığı adımlarla hemen arkamızda üstatla oyalanıyor. Nedeni ise şu: Söylediğine göre, insan Nürnberg'e hangi kapıdan girerse girsin, gayri ihtiyari kalabalığı takip ederek görülmeyen bir akıntıya kapılıp er veya geç ağır ağır San Lorenzo Meydanı'na çıkarmış. Bu nedenle, bu sokakları avucunun içi gibi bildiğinden, denemenin sonuçlarını etkilememek için biraz geride kalmayı tercih ediyor. Bu önleme rağmen gösteri yanlış yorumlandı, çünkü şehri ikiye ayıran nehrin üzerindeki köprüyü geçer geçmez San Lorenzo'nun kuleleri tüm görkemiyle ortaya çıkıyor.

Basımevinde çılgınca bir hareketlilik var. Bugün önemli buluşmaların günü: İlişkilerde artış, diyaloglar, depremler ve değişikliklerle dolu yeni haftaların habercisi olan projeler. Artık çiftçiler kontrolden çıktı: Yağma, ayaklanma, her bölgede bir anda isyan haline dönüşen basit karışıklık haberleri gelmeden gün geçmiyor. Üstadın senelerdir hiç aksatmadan inatla sürdürdüğü temaslar dallanıp budaklanarak artıyor, durmadan büyüyor ve bir sürü haber getiriyor. Ayrıca bir de matbaa var; bu olağanüstü teknik, kuru, rüzgârlı bir yaz gününde çıkan bir yangın misali her geçen gün daha fazla gelişerek, bize, haberleri, ülkenin her yerinde mantarlar gibi çoğalan kardeşlerimize, en uzak köşelere kadar daha hızlı bir şekilde ulaştırmak bir sürü fikir veriyor.

Bay Hergott'un Nürnberg'teki basımevinde iki çırak çılgınlar gibi çalışıyor. Eller mürekkebi, kâğıt üzerinde kurşun harflerle çoğalan sözcüklere dönüştürüyor. Hızlı bakışlar ve seri parmak hareketleriyle Üstadın yazılarının dizgisini yapıyorlar. Topların en güçlüsü tarafından tüm yönlere fırlatılan mermiler gibi bu yazılar. Köşedeki baskı makinesi, son damganın basılmasını beklerken uykuya dalmış sanki.

Onları ikna etmek pek de zor olmadı. Hergott zaten bir haftadır şehir dışında, Hut, Pfeiffer, Denck ve Üstat Thomas da herkesi ikna edebilecek yeteneğe sahip. Bu adamların yaptıkları konuşmaların heyecanı, tutkuları ve kendilerine olan güvenleri ölüleri bile işe dönmeye ikna eder.

Dalgın bir şekilde gülümsesem de basımevinin arkasındaki masanın etrafında geçen konuşmayı dikkatle dinliyorum. Sıkı bir tartışmaya girmişler. Hans Hut buralardan, son yıllarda yayınların dağıtılması için mükemmel bir merkez olan birkaç mil ötedeki Bibra'da kalıyor. İncil'in Luther tarafından tercüme edilmiş ilk kısımlarını basmış olması ona belli bir kredi sağladıysa da bu kredi prenslerin bankalarına yatmadı. İş ciddi boyutlara ulaştığından Bibra'da kendi basımevini açmaya çalışıyor. Bu belki de bu haftalarda sonuç verecek önemli bir girişim. Yayıncılık konusundaki tüm güncel teknikleri biliyor, görüşleri son derece önemli.

Bir tilki gibi kurnaz olan Johannes Denck benim yaşlarımda gösteriyor, o da buralı, yerel yöneticiler onu oldukça iyi tanıyor, ama uzun bir süredir Kuzey Denizi'ne kadar uzanan bölgelerdeki köy ve kasabalarda dolaşıp duruyor. Ortalığı karıştırmak, provokatörlük onun işi, onun o özgür ruhuyla karşı karşıya kalmak istemiyorsanız mutlaka dostu olmalısınız. Kutsal Kitaplar konusunda da parlak bir zekâya sahip. İncillerde tespit edilen kırk çelişkiyi sıraladığı konuşma sonrasında şehir halkı ayaklandı. İnananlar için, "Rabbin Kutsal Ruh'tan gelen iç dünyasından başka rehber yok," diyor. Üstat da onun bu zekâsını, açıkgözlülüğünü ve seyahatlerden dönerken getirdiği bir sürü bilgiyi takdir ediyor. Mühlhausen'dayken yazdığı, buraya getirdiğimiz kitapta da bahsediyor bunlardan.

"Wittenberg'te oturan o pörsümüş et yığını Rahip Soppiattone Kutsal Kitap'ı çiftçilerden uzak tutmaya çalışıyor. Götünü iyice yerleştirdiği koltuğu kaybetmekten ödü kopuyor! O papalık yaparken köylüler gözlerini sabandan ayırmayacak! Bu rezillik devam edemez, artık ortaya çıkarılması gerek! Tanrı'nın kelamı herkese ulaşmalı, zorunlu olarak yazıcıların salyalı ağızlarından geçmeden özel-

likle de alt tabakaya aracısız olarak ulaşmalı, onlar da bu kelamı düşünmeli."

Konuşan Üstat. Onun sözlerini onaylayan Denck araya giriyor: "Bu elbette doğru. Ama diğer sorunlarla da ilgilenmeliyiz. İş çiftçilerle bitmiyor ki. Şehirler de var: Mühlhausen'da olanları gördünüz. Daha önce de söylemiştim, Kuzey Denizi'ndeki bu limanda, Anvers'te inanılmaz aylar yaşadım. Orada tüccarlar hem zengin hem de güçlü, deniz trafiği her geçen gün artıyor, şehir huzursuz insanlarla dolu. Bir kardeşimiz de orada, çatılara kayağan taş döşüyor; birçoğu için cahil, kaba saba bir adam, vaazlar verip özgür ruhları bu zalimlere karşı ayaklanmaya teşvik ediyor. Peşinden sürüklediklerini bir görsen: Kürkçüler, armatörler, taş tüccarları ve onların o asil aileleri, birahane sahipleri, marangozlar, serseriler. Kısacası para var. Para bütün davaları savunmaya yeter. Bizim şehirlerimizdeki rezil insanlar hem yobaz hem de çiftçilere boyun eğdirip prensleri koruyarak küçük çıkarlar peşinde koşuyorlar. Götlerine tekmeyi yemesi gereken esas onlar!"

"Yazılarımızı basmak için dükkânlarını ele geçirirsek paraya o kadar ihtiyaç olmaz!" diyerek gülüyor Hut.

"Hadi oradan sen de, aylardır yeni basımevin için planlar yapıp duruyorsun, bu arada bize de soytarılık yaptırıyorsun!" diye alay ediyor Pfeiffer.

"Hayır, bu sefer iş tamam! Bir aydan kısa bir sürede hazır olacak. Söylediklerine göre baskı makinesi yola çıkmış bile, aslında ortalık bu kadar karışık olmasaydı haftalarca önce elimizde olurdu."

Denck ona bir dirsek atıyor: "Senin gibi aslan yürekli birisi de hiç sevmez zaten karışıklığı..."

Kahkahalara boğuluyoruz.

Bu arada Hergott'un çırakları dizgi masasından başlarını bir an olsun kaldırmadılar: İşleri biraz daha sürer: Bir süredir değişik büyüklüklerdeki kâğıt şeritleriyle dolu bir sepeti izliyorum. Hut'a gösterip soruyorum: "Ne işe yarıyor bu?"

"Hiç. Bunlar ıskarta: Bu baskı makinesi büyük ebattaki her kâğıda dört sayfa basıyor. Onları kesince de hep kâğıt artıyor."

"Harfler sıkıştırılarak daha büyük bir sayfa kenarı boşluğu elde edilebilir mi?"

"Tabii, ama neden? Bu kadar kâğıdın ziyan olması yeterli değil mi?"

"Belki saçma bir fikir, ama düşünüyorum ki Üstadın yazılarından başka her bir baskı onayından sonra boş kâğıtlar elde edebilir, bu kâğıtlara etkili birkaç satırla mesajımızı yazıp yanımızda kolaylıkla götürüp köylerde elden dağıtabiliriz. Dört bir yana dağılmış kardeşlerimiz aracılığıyla bu mesajları etrafa dağıtır, herkese ulaşabiliriz, ne bileyim, aklıma böyle bir fikir geldi işte..."

Sessizlik. Pfeiffer masaya elini vuruyor: "Yüzlerce, binlerce basabiliriz!"

Üstadın gözleri, tıpkı vaaz vermeye hazırlanırken olduğu gibi parlıyor, gülümsemesi içimi ısıtıyor.

"Artık büyüdün delikanlı. Yalnızca fikirlerini daha güçlü bir şekilde savunman gerektiğini öğrenmen lazım." Hut, sepetten bir kâğıt şeriti çekiyor, kalemi ve mürekkep hokkasını alıp hesap yapmaya başlıyor. Bir yandan da kendi kendine konuşuyor: "İşe yarayabilir, gerçekten yarayabilir...

Sandalyeden neredeyse zıplayarak arkasına dönüp bir anda matbaacılara bağırıyor: "İkiniz de durun! Her şeyi durdurun!"

Bölüm 20
Eltersdorf, 1526, sonbahar

Tavukların kümeslerini kışa karşı onarıyorum, hayvanlar soğuktan acı çekmesinler diye kümeslerin etrafına tahtalar çakıyorum. Akşamsa anılarıma dalıyorum yeniden.

Fön rüzgârlarının zamanı geldi, artık başka bir dünya üzerinde esecekler ama.

Fön rüzgârları: Nemden ve güneyden gelen pisliklerle ağırlaşmış bu sıcak rüzgâr herkesçe bilinen taşkın mizacı ve şiddetli tutkularla dolu yüküyle yükselip Alp Dağları üzerinden geçerek tarlalara ve vadilere uzanıyor. Bizi ve o ateşli, çılgın kışı eline geçirdi, bütün o isimleri hâlâ etime kazıyan bir ölüm dansının içine fırlatmadan önce vücutlarımızı kontrol edilemeyen bir ürperti içinde kuvvetle yakaladı. İsimler. Yer ve yüz isimleri. Ölenlerin isimleri. Daha önceleri bunları Kutsal Kitaplarda okumuştum, kız kardeşlerinin gözlerindeki neşeyle sımsıkı birleşerek, çocuklarının yüzlerindeki o ışık saçan ifadeleri takınarak, kutsal ruhun içinde özgürlüklerine kavuşan köylülerin ve madencilerin keskin, kaba hatlarıyla ciltlenmiş kitapların sayfaları içinden oklar fırlatıyorlardı.

Jacob, Matthias, Johannes, Elias, Gudrun, Ottilie, Hansi.

Artık bunlar ölülerin isimleri. Bundan sonra isimlerim olmayacak asla. Hayatımı bir isimden geriye kalan cesede bağlamayacağım. Böylece bütün isimler benim olacak. Bugün tüm bunları hatırlamak için hayattayım. Şimdi çatıya düşen, ama başka bir sonbaharda zaman ilerledikçe azalan yağmurun sesini dinleyebilirim. Eltersdorf ise yakında gelecek olan karı, bu son sıcak nefesin ardından dondurucu soğuğu bekliyor.

'24 yılının ekim ayı yine surların dışına sürülmeyle sona erdi. Bu kez Nürnberg'teydi sıra. Hergott'un matbaasındaki iki işçi uykusuz geçen gecelerin, yoğun çalışmayla geçen günlerin meyvesini, Üstadın Mühlhausen'dan beraberinde getirdiği iki yazıyı yaklaşık bir hafta önce teslim etti. *Kesin Açıklama*'dan beş yüz kadar örnek ve bir o kadar da *Çürütme*. Üstelik, sayfaların dörtte birine yazma yönteminde yapılan değişiklikler sayesinde elde ettiğimiz küçük ebatlardaki binlerce kâğıtta, programımızın çok kısa bir anlatımı ve özellikle kadınlara ve gerektiğinde kılıcıyla bizi savunacak olan Tanrı'nın lütfuna yönelik etkileyici cümleler yazıyordu. Köyler, kasabalar, tarlalar arasında dolaşırken bunları rahatlıkla dağıtabilirdik. Neşeli anlarla geçen bir tartışmanın ardından, bu kâğıtlara, rahatlıkla elden ele dolaşacak kadar küçültülmüş olmalarından ve okuyan ya da başkasına okutan pek çok kişinin rahatlıkla anlayacağı, sıradan insanlar için uygun basit bir dille yazılmaları nedeniyle "uçan kâğıt" adını vermeye karar verdik.

O hafta, Üstadın metinlerinin çeşitli bölgelerde ilk tur dağıtımını garanti eden özel görevlilerin ve ulakların koşuşturmasıyla geçmişti. Bunlardan yüze yakın nüsha Augsburg'a gönderilmişti bile. Ancak şehirdeki hava pek de güven verici değildi. Örneğin ekim ayının 24'ü ve 25'inde Tanrı'nın sözünü yorumlama hakkının yalnızca kendilerine ait görenlerin toptan yok edilmesi gerektiğini söyleyerek San Sebaldo'daki öğrencileri kışkırtan Denck'in son girişimi büyük yankı uyandırmıştı. Yapılan konuşmadan sonra, kurnaz Johannes bir anda devreye girerek, ateşli öğrencilerin de desteğiyle kendisini okulun rektörü ilan etmişti. Tüm bu olaylar, kırsal alanda ve çevredeki bölgelerde ortaya çıkan bitip tükenmeyen isyan haberlerinden artık bunalmış olan yerel idarecilerin pek de hoşuna gitmemiş, olayın hemen ertesi günü, Denck'in şehir surlarının dışına atılacağına ilişkin haberler yayılmaya başlamıştı.

Atıldı da. 27 Ekim'de Höltzel kardeşin Mainz'e gönderilmek üzere şehirden çıkarılan kitapları Spittler Kapısı'nda durduruldu. Olayla ilgili olarak çoktan alarma geçirilmiş olan şehir konseyi muhafızları, ciltlerin arasında *Kesin Açıklama*'nın yirmi nüshasını bulunca tüm kitaplara el koyarak Üstat tarafından yazıları dağıtmak ve

yeniden bastırmakla görevlendirilmiş olan Höltzel'i kötü bir şekilde şehirden kovdular. Aynı gün içinde, Denck'in şehirden çıkarılacağına ilişkin haberler de kesinlik kazandı. 28 Ekim günü, şafak vaktinde hepimiz tutuklanmıştık. Depomuzu keşfetmek için aynasızlar koca bir gün harcadılar. Hergott dönmüş, gözünü bile kırpmadan bizi ihbar etmiş, muhafızların iki çırağı uzun uzadıya sorguya çekmesine izin vermişti. Tüm baskıya el konuldu. Yalnızca Hut bir gün önce uçan kâğıtları Üstadın yazılarının birkaç nüshasıyla birlikte Bibra'ya iletmeyi başardı.

Konsey, başının belaya girmesini istemiyordu. İki şehir idarecisi akşam geç bir vakitte bizi hücremizde ziyaret ederek verilen kararı bildirmişlerdi: Bizi, tutuklama ya da sınırdışı etmeyle ilgili hiçbir haber sızdırmadan, şafak sökmeden önce şehir dışına götüreceklerdi.

Üstat Thomas, Ottilie, Pfeiffer, Denck, Hut, Elias ve ben. Kendimizi yine yolda bulduk; Nürnberg'in tepelerinin ardından ürkekçe söken ve etrafı pembeye boyayan şafağın yarattığı inanılmaz manzarayı seyrettik. Bu kez Üstat, olup bitenden o kadar da etkilenmiş görünmüyordu: Hut bizi ne yapacağımıza karar vereceğimiz emin bir yere, evine, birkaç mil ötedeki Bibra'ya götürdü.

Üstat orada birbirimizden ayrılmamız gerektiğini söylediğinde hepimiz ciddi bir huzursuzluğa kapılmıştık. Son aylarda bir sürü belayı beraber yaşamak bizi bayağı birbirimize yaklaştırmıştı ve şimdi topluluğu bozmak çok saçma geliyordu.

Gözlerindeki kararlılığı unutmuyorum: "Biliyorum, ama biz, yedi kişi, yüz kişilik iş yapmalıyız," demişti. "Eğer hep birlikte hareket edersek bunu asla başaramayız. Mutlak önceliği olan işler var, ayrılmamız şart. Artık zamanı geldi, hainleri kıstırabiliriz, Almanya'nın yarısı isyan halinde, kaybedeceğimiz bir an bile yok."

Sonra Hut'a doğru döndü: "Öncelikle Augsburg'a gönderilen kitapların yerine ulaşıp ulaşmadığını öğrenmemiz ve bunları en kısa sürede dağıtmamız gerekiyor...

Hut, hiçbir şey eklemeden onayladı. Bu görev onundu.

Üstat devam etti: "Bana gelince, Basel'e ulaşmam hayati derecede önemli. Ecolampadio'yla görüşmem ve durumun oradaki kar-

deşlerin bana yazdıkları gibi karışık olup olmadığını öğrenmem lazım. Eğer İsviçre Konfederasyonu'nun en önemli şehri bizim tarafımıza geçerse prenslerin işleri çok zorlaşır..." Gözü Denck'e takıldı. "Bence sen Johannes, benimle gelmelisin. Büyük bir şehirde daha önce de çalıştın, tavsiyelerin faydalı olur."

"Ya biz?" diyen Pfeiffer endişeli görünüyordu. "Biz nereye burnumuzu sokacağız?"

Üstat Thomas hintkeneviri ile dolu ağır bir çuval alıp masanın üzerinde açtı. İçindekilerin bir kısmını gözlerimizin önünde masanın üzerine döktü. Uçan kâğıtlar, sanki görünmez bir el tarafından hareket ettiriliyormuş gibi masanın tahtalarında kaydılar.

"İşte bunlar tohumlarınız. Köyler ise tarlalarınız olacak."

Dalgın bakışlarım Pfeiffer'in ve Elias'ın bakışlarıyla karşılaştı.

Ottilie kâğıtlardan birkaçını topladı: "Tabii, çiftçiler..." Bana baktı. "Kardeşlerinin bütün Almanya'da ayaklandıklarını bilmeliler, bunu öğrenmeleri gerek. Okumayı bilmeyenlere biz okuruz..." Sonra Pfeiffer'e döndü: "Bir ordu Heinrich, çiftçilerden oluşan bir ordu el ele verip bu toprakları zulümden kurtaracak..." Üstadın onayını bekledi. "Çiftçilerle birlikte Mühlhausen'a yürüyeceğiz, tiranların, sahte peygamberlerin saltanatını yıkmak isteyen bir sürü insan var orada!"

Kalbimi ve kaslarımı şişiren cesaretin sıcaklığını hissettim; bu kadının sözleri ve gözleri artık hiç kimsenin, hiçbir şeyin söndüremeyeceğini düşündüğüm bir ateşi yakmıştı.

Üstat Thomas bizi işaret ederek dudaklarında bir tebessümle ona doğru dönüp şöyle söyledi: "Hanım, bu üç adam sana emanet. Dönüşümde onları sağ salim görebilmem için gerekeni yap. Dikkatli olmalısınız, prenslerin adamları tüm kırsalda pusudalar, asla durmayın, iki gece üst üste asla aynı yerde uyumayın, kalbi bir kitap gibi sizin için açık olmayan kimseye güvenmeyin. Ve her an Tanrı'ya güvenin. Yolunuzu aydınlatan onun ışığıdır. Bu ışığı kaybetmemeye özen gösterin. Yeni yılın başında Mühlhausen'daki Notr Dam Kilisesi'nde yeniden buluşacağımızdan eminim. Bol şanslar, Tanrı sizlerle olsun."

Bölüm 21
Eltersdorf, 1527, yılbaşı

Rüzgâr kapının tahtalarına kuduz bir köpek gibi vuruyor. Mumlardan yayılan ışık içeride bile kışın soğuk nefesini hissetmiş gibi titriyor. Hatıralar, o öfkenin ürperişleryile hâlâ etkileniyormuşçasına, birbirine karışıyor ve titriyorlar: Fırtına gibi günlerdi. Mukayese edildiğinde bu döşeğin bir kral yatağı gibi kaldığı yerlerde uyuduk, intikam arzusuyla dolan ama şikâyet etmeyen pislik içindeki, cılız çocukların onurlu yüzlerini gördük; yollardan, çiftliklerden, kasabalardan, köylerden geçtik. Tanrı'nın zaferine sahip çıkmak isteyen, onun kullarına işkence edenlere karşı savaşın kıvılcımlarını yakan çalışkan çiftçilerdik. Orakların kılıçlara, çapaların mızraklara dönüştüğünü, sıradan insanların gözüpek savaşçılar haline gelmek için sabanlarını bıraktığını gördüm. Küçük bir marangozun koca bir haç yaptığını, İsa'nın sürülerini en yenilmez ordunun kumandanı gibi güttüğünü gördüm. Bunların hepsini, o adamların, o kadınların inançlarına nasıl sahip çıkıp onu bir intikam bayrağı haline getirdiklerini gördüm. Aşk, içimizde yanan o biricik ateş halinde, kalplerimizi sızlatıyordu: Tanrı'nın nazarında özgür ve eşittik. Dağları delecek, rüzgârı durduracak, Tanrı'nın barış ve kardeşlik saltanatını kurmak için zorbaların tamamını öldürecek kudrete sahiptik. Tüm bunları sonunda yapabilirdik: Artık bizim zamanımızdı.

Themar, Unterhof, Regendorf, Swartzfeld ve Ohrdruf'u geçtik, aynı yerde asla iki gün gecelemedik. Kasımın ortasında Mühlhausen'dan bir günlük yürüyüş mesafesinden biraz daha uzakta bulunan Grünbach adlı küçük bir köyde durmaya karar verdik. Çok yönlü bir arkadaşımız olan Pfeiffer'in seneler önce yanında aşçılık ve papazlık yaptığı Entzenberger Şövalyesi'nin hizmetinde çalışan

çiftçiler yaşıyordu çoğunlukla burada. Dostumuz, şövalyenin imparatorluk şehrinin amansız bir düşmanı olduğunu, topraklarında Hıristiyanlaştırmaya yönelik girişimimizi kesinlikle engellemeyeceğini söylemişti.

Ağır işlerde yardımcı olmamıza karşılık Frida adlı bir dulun mütevazı evinin yanındaki eski, kullanılmayan bir ahıra yerleştik; yataklar saman, yorganlar ham yündü. Kadın daha geldiğimiz ilk sabahtan itibaren bizi misafir etmekten oldukça memnun görünüyor, daha bir hafta öncesinden evine önemli insanların geleceğine dair bir hisse kapıldığını söylüyordu. Hayatımda ilk kez, söylediklerinin hiçbirini anlamadığım halde benimle aynı dilden konuşan bir insanla karşı karşıya olduğum gibi garip bir hisse kapıldım. Buralarda doğmuş olan Pfeiffer hariç ihtiyar çiftçi kadının söylediklerinden bir şeyler anlayan tek kişi Ottilie oldu; kocasıyla dolaşa dolaşa kulağı, aynı lehçede bozuk olarak kullanılan binlerce farklı ağıza alışmıştı.

Frida adlı dulun yaklaşık on altı yaşlarındaki kızı, patronunun inekleriyle ilgileniyor, her sabah süt sağmaya gidiyordu. Kız, Mansfeld Kontu'nun emrindeki değerli bir kumandanın maiyetine geçen altı kardeşin en küçüğüydü.

Grünbach'a geldiğimizin ertesi gününden itibaren, sabahın erken saatlerinde tarlaları, bostanları, ahırları gezerek insanlarla konuşmaya, uçan kâğıtları dağıtmaya ve pek yakında iktidar sahiplerinin düşeceğini anlatmaya başladık. Ancak çok kızışmış bir rekabet vardı: Aynı gün içinde, Lutherci bir vaizle, İncil'i anlatıp geleceğe ilişkin tahminlerde bulunarak karşılığında yatak ve yemek isteyen iki serseriyle, son olarak da yüksek maaşın, kolay kazançların, şan ve şöhretin askerlikte olduğunu öne sürerek orduyu öven ve paralı asker toplamaya çalışan bir görevliyle karşılaştık.

Konuştuğumuz köylülerin büyük bir kısmı bizi dikkatle dinliyor, dünyanın sonuna ilişkin düşündürücü sorular soruyor, kendilerine seçilmiş halk denmesinden gurur duyuyor ve durumlarını değiştirmek, iktidar sahiplerini devirmek için Tanrı'nın gökyüzünden inmeyeceğini, orakları, tırpanlarıyla bunu yapması gerekenin kendileri olduğunu duyduklarında belli bir korkuya kapılıyorlardı. Ba-

zıları, ellerine tutuşturduğumuz kâğıtlar sayesinde yazıyla ilk defa tanışmışlardı; diğerleri ise gezgin bir kehanet ve dergi satıcısının yardımıyla bir şeyler öğrendiklerinden bir şeyler okuyabiliyorlardı. Piskoposları ve Papa yandaşlarını elindeki sopayla döven Martin Luther'in görüntüsü büyük ilgi görmüştü. Böylece, daha sonra hazırlayacağımız uçan kâğıtlara, toprak çapalamak zorunda kalan krallar, Tanrı'nın koruyucu bakışları altında isyana kalkan çiftçiler gibi başka resimler de basmaya karar verdik.

Akşam Grünbach'ta demircilik yapan ve aletler onaran Lambert adında bir adamın atölyesine davetliydik. Kısa bir süre önce sönmüş fırından odaya hâlâ sıcaklık yayılıyordu. Bize kimyon ve kişnişle tatlandırılmış ekmek ikram ettiğinde Elias fazla dikkat çekmeye çalışmadan bu tatlardan nefret eden Ottilie'yi de birazcık olsun yemeye ikna etti. Daha sonra adam, biz kaba battaniyelerimize sarınırken, yalnızca cadıların ve büyücülerin kimyon yemekten kaçındığını, çünkü bu tadın bütün güçlerini ellerinden aldığını söyledi.

Demirci Lambert bir çelişkili şarkılar yarışması başlatarak kendi şarkısını mırıldanmaya başladı: *Bu sabah çıktığımda hava çoktan kararmıştı, toprağı çapalamak için elimde bir kürek vardı, sokaktaki bir meşe ağacına çıkıp üstündeki bütün kirazları yedim, o elma ağacının sahibi geldi, ödememi istedi üzümlerinin parasını.*

Diğerleri de meleyen kurtlardan, salyangozları sürükleyen kabuklardan, yumurtaya dönüşen civcivlerden bahseden nakaratlarla katıldılar bu yarışmaya. Ama ödülü kazanan, devlere benzeyen sesiyle Elias oldu: *Bir şarkı biliyorum çelişkili, düzgün olarak söyleyeceğim kısa zaman içinde, Latince konuşmakta direten bir rahibe İncil'i açıkladım, ona buğdayın parasını ödeyeceksiniz dedim, artan hiç buğdayı olmayanlarındır. Saraya tek başıma çıktım, dostumla senyöre vardım, beşimiz birden toprak bizimdir dedik, onumuz ona durumu açıkladık, yirmi kişi olduğumuzda onu kaçırdık, elli kişi ile kalesini aldık, yüz kişi yetti onu yakmaya, bin kişiyle ırmağı geçtik, şimdi on bin kişiyle gidiyoruz son savaşa!*

Kısa bir süre içinde tam bir marş haline gelen o şarkı sayesinde Grünbach'taki çiftçilerin beğenisini kazanmakta gecikmedik. Her

gün güneş batarken yapılan sıkı eğitimler, kılıç ve bıçak kullanımı, düşmanı silahsız bırakma, yere serme ve yortularda elleri çıplak bir halde gülünç duruma sokma sanatıyla ilgili olarak verdiği derslerle herkesi son savaşa hazırlayan Elias'tı. O zamana kadar elime herhangi bir silah almamıştım, üstelik çiftçilerin benden daha yetenekli öğrenciler olduğunu da itiraf etmem gerekiyor.

Kırsalda yaşayan insanlar soyut şeylerden pek hoşlanmadıkları için birkaç gün sonra küçük ordumuzu denemeye başladık. Ama savaşacak pek bir şey yoktu; rahip ellerinde uzun tırpanlarıyla çiftçileri görür görmez kaçtı, son ondalığın* uygulanacağı buğdayı ele geçirmek ve çevredeki köylerde yaşayanlara dağıtmak da zor olmadı.

Birkaç gün sonra Sneedorf'ta düzenlediğimiz büyük bir şenlik sırasında topluluğun yeni rahibi seçildi ve seneler sonra ilk kez, dini bir otorite tarafından, kadınların bacaklarının görülmesine neden olan tek ayak üstünde çok şehvetli dönüşler nedeniyle o güne kadar yasak olan Horoz Dansı'nın yapılmasına izin verildi. Kırk yılda bir sarhoş olmadan önce bacaklarıma kara sular inene kadar dul Frenner'in genç kızı Dana'ya danslarda eşlik ettim.

Sonraki günlerde, inananlar tarafından seçilen rahibe ilişkin haberler etraftaki topluluklara da yayıldı, hatta kendilerine destek sağlanması amacıyla kimi zaman rahibe kimi zaman da senyöre müdahale etmemiz için Grünbach'a haberciler yolladılar. Kardeşlerimiz, kar arka arkaya üç gün aralıksız yağıp her türlü ulaşımı engelleyene kadar, bir an bile tereddüt etmeden işlerini güçlerini bırakıp kendilerine ihtiyaç duyulan yere koştular.

Rüzgâr ve soğuk yetmezmiş gibi köyümüzü bir başka fırtına vurdu. Şafak sökmeden az önce donun etkisini kontrol etmek için tarlalarına giden çiftçilerin çığlıklarıyla uyandık.

Harman yerine çıktığımızda Frida çılgınlar gibi oradan oraya koşuşturuyor, Dana ise karın üzerinde diz çökmüş ağlıyordu. Pfeiffer ne olup bittiğini anlamak için kadını durdurdu ama içinde bu-

* Elde edilen toprak ürünlerinin onda biri oranında alınan vergi. (ç.n.)

lunduğu bu durumda kadının konuşması iyiden iyiye anlaşılmaz hale gelmişti. Bunun üzerine Dana'ya yaklaşıp eğilerek usulca sordum: "Neler oluyor kardeşim? Bir şeyler söyle..."

Hıçkırarak konuşmaya başladı: "Paralı askerler, geri döndüler... Babamı onlar öldürdüler, kardeşlerimi götürdüler, annemle bana ise..." Daha fazla devam edemeyecekti.

Birdenbire ortaya çıkan, kim bilir hangi savaşa çağırılan paralı askerlerden oluşan bir birlik, soğuktan yorgun düşmüş ve aç bir halde, biraz yiyecek bir şeyler bulma, bulamazlarsa tecavüz, yangın ve katliamlarla halkın gözünü korkutarak köye doğru ilerliyordu.

Çözüm bulmaya çalışan ilk kişi Elias oldu.

"Yanılmıyorsam kasabada otuz erkek ve yirmi kadın var. Onlar sayıca kesin daha fazla. Savaşmamız mümkün değil. Bence şövalyenin ineklerini onlara verelim: Dört inek doymaları için yeter de artar." Bunları söyledikten sonra diğerleriyle konuşmak için uzaklaştı. Ben arkasından giderken Pfeiffer kadınların yanında kaldı.

Çiftçiler senyörün mallarını hayatları pahasına da olsa savunmaya alışmışlardı, aksi takdirde uğradığı zararı karşılamak için ürünlerinin tamamını senelerce patrona vermek zorunda kalırlardı. Bu nedenle, onları, patronları gelip hakkını istediğinde hak ettiği cevabı vereceğimize, bu yalnızlık içinde önemli olan tek şeyin canını kurtarmak olduğuna ikna etmek pek de kolay olmadı.

Dizlerine kadar karın içine gömülmüş olan, ellerindeki silahları sıkı sıkı tutan askerleri köy yolunda karşıladık. En az yüz kişi vardı, ama gerek yürümekten gerekse soğuktan bitkin düştükleri bir bakışta anlaşılıyordu. Ayakları donduğundan birçoğu ayakta bile duramıyordu, diğerleri ise donmak üzereydi. Yanlarındaki muhtemelen hepsi fahişe olan birçok kadın da acınacak durumdaydı.

Sesini duyurabilecek kadar yaklaştığında komutan, "Yemeğe, ocağa ve ateş düşürecek bitkilere ihtiyacımız var," dedi.

Demirci Lambert'in cevabı, "Merak etmeyin," oldu.

"Ama," diye ekledi durumun farkına varan Elias, "sizinle kalmak istemeyen bütün kadınları ve erkekleri serbest bırakacaksınız."

"Kimse ordumdan ayrılmak istemiyor ki!" diye yanıtladı komutan ikna edici olmaya çalışarak, ama daha cümlesi henüz bitmişti ki kadın ve erkeklerden oluşan en az otuz kişilik bir grup karın içinde tökezleye tökezleye koşarak arkamıza saklandı.

Komutan çenesini kapatıp hareketsiz kaldı. Sonra yeniden sözü aldı: "Haydi o halde, yemeği, odunu gösterin bize."

Etine dolgun dört ineği aşçılara verdik; onlar vakit kaybetmeden hayvanları boğazlamaya ve kesmeye başladıklarında kan, eriyen kara karışıyordu.

O gece soğuktan ve korkudan tir tir titreyen Dana, samandan yapılmış döşeğime gelerek orada kalmasına izin vermem, onu korumam için yalvardı, çünkü askerlerin iki sene önce annesine ve kendisine yaptıkları şeyleri yeniden yapmalarından korkuyordu.

Nefes bile almadan, tereddüt etmeden yanıma kıvrılıverdi. Zayıftı; kemikli dirsekleri, küçük ve sivri göğüsleri gibi diri, uzun bacakları, iri siyah gözlerinin parladığı yüzü nefesimi kesiyordu. Daha da küçüldü, yüzünü göğsüme bastırdı, bacağını kalçama doladı.

Kimse sana kötülük yapmayacak.

Günlerin, ayların gerginlik ve arzusuyla, her dokunuşunda ve hareketinde içim heyecanla dolarak hiçbir taşkınlık yapmadan hafifçe içinde erimiştim. Dana'nın hafif inlemeleri sözlere ve vaatlere gerek bırakmıyordu. Üzerine eğildim, dudaklarım onun göğsünü arıyordu, önce yaladım, sonra dudağımı memesinin ucuna bastırdım. Yüzünü ve dükkânda çalışan çocuklarınkinden daha kısa saçlarını ellerimin arasında tuttum, hatırlayamayacağım kadar uzun bir süre, o bana sarılmış halde uykuya dalana dek içinde kaldım.

Karın içinde yaktıkları ateşlerden geriye kalan kara deliklerin yanındaki hayvan iskeletlerini ve aylardır beş kuruş para alamayan otuz zavallıyı bırakıp üç gün sonra gittiler. Yeni gelenler bayağı işe yarar gözüküyorlardı: Hemen hemen hepsi kırsaldan geliyordu, ama silah kullanmayı, savaşmayı da biliyorlardı.

Her ayın ilk cuma günü Mühlhausen'da büyük bir el sanatları pazarı düzenleniyor, Thüringen'in dört bir köşesinden, Halle, Ful-

da, Allstedt ve Hessen'den bir sürü insanın akınına uğruyordu. Pfeiffer'e kalırsa o gün, kapılardan geçen bir sürü insan arasında saklanarak o gün şehre yeniden girmeyi denemeliydik. Aralık yaklaşıyordu. Mühlhausen'da Mansfeld Kontu'nun madencileri, Salza ve Sangerhausen sakinleri ile temasa geçtik. Aralık ayının ilk cuma günü birahaneler şehri, samandan örülmüş birkaç sepetten başka şeylerle ilgilenen bir kalabalıkla dolacaktı.

Bölüm 22
Mühlhausen, 1 Aralık 1524

Madde yedi: Bu tarihten itibaren senyörler vergileri istedikleri gibi artıramayacaklar. [...] Ancak senyör bir hizmete ihtiyaç duyduğunda çiftçi üzerine düşeni itiraz etmeden ve seve seve yerine getirecek; bunu ancak kendisinin zarar görmeyeceği günlerde ve saatlerde yapacak ve karşılığında kendisine uygun miktarda bir para ödenecek.

Madde sekiz: [...] Çiftçinin bir işi hiçbir kazanç elde etmeden yapmasının önüne geçilmesi amacıyla, adil verginin ne kadar olduğunu belirlemek için senyörün [kullandığımız] bu malları güvenilir insanlara inceletmesini istiyoruz; çünkü bir iş yapan herkesin karşılığını almaya hakkı vardır.

Madde dokuz: [...] Suçlarla ilgili olarak, keyfi bir değerlendirmeye değil nesnel bir kararı öngören eski yazılı kanunlardaki cezalara başvurulması gerektiğine inanıyoruz.

Derileri tabaklamak için kullanılan maddelerin yakıcı, iğrenç kokusu, kapıyı tutan nöbetçilerin işlerini alelacele yapmasına neden oluyor. Dericinin çok üstünkörü bir kontrolden sonra geçmesine izin veriliyor, dolayısıyla imparatorluk şehrinden hiç kimsenin tanıyamadığı eski bir dost, Wittenberg'in eski bir öğrencisi iriyarı bir madenci ve gözleri yeşim taşına benzeyen genç bir kadın da arkasındaki grupla birlikte rahatlıkla içeri giriyor.

Mühlhausen'ın sokakları öküz, at, katır ve hatta kimi zaman insan gücüyle çekilerek kalabalığın arasında ilerleyen arabalarla dolu. Halat ve sicimlerle atılmış sıkı düğümlerle bağlı koca çuvallar o kadar heybetli ki kimi zaman yükseklikleriyle evlerin pencerelerini karartıyor. Bunların içi akla gelebilecek her iş için gereken alet edevatla, her ev için gereken eşyalarla ve her çeşit insan için gerekli kı-

yafetlerle dolu. İnsanın hiç beklemediği bir anda, yol isteyen sürücünün bağırışıyla dört bir yandan çıkıp itmelere, çarpmalara ve ezilmelere yol açmamak için hızlarını hiç düşürmeden ilerliyorlar.

Daha geniş olan sokakların iki yanı ise mallarını yere sermiş daha az donanımlı satıcılar tarafından tutulmuş; meydan ise en az iki direği ve bir brandası ya da menteşeleri ve eklemeleriyle her biri adeta gerçek birer dükkâna dönüşen süslü arabaları olan kimselere ayrılmış. Mallarının kalitesini bağırarak ilan eden de var, inanılmaz teklifini değerlendirecek olanın sen olduğunu sezmiş gibi alçak sesle tanıtmayı tercih eden de; bazı satıcılar ise müşteri toplamak için çıraklarını kalabalığın arasına salıyor, pazarlık yapmak için duranlara bira ısmarlıyor. Birçok aile, aralarından birini kalabalık sürükleyip götürmesin diye bir halata tutunarak ilerliyor.

Elias kalabalığı inceliyor. Tabak çanak tüccarlarının yerleştiği bölümde Allstedt'ten gelenleri çoktan tanımıştı. Camcıların oraya göz atmasıyla Hainich çiftçilerinin de geldiğini anlıyor. Az ötede ellerindeki İncil'i kaldırarak selam verenlerse Salza'dan gelenler olmalı.

Ottilie verilecek olan işareti beklerken kafasını kaldırıyor. Pfeiffer'in işaretiyle kara tavuk adını taktıkları şehir konseyi üyelerinden birini fark ediyor. Mansfeldli madencileri beklemek gerek, hiçbiri ortada yok henüz. Onlar olmadan hiçbir şey yapılamaz.

Bir çocuk kalabalığı yararak ilerliyor: "Bayım, yeni bir elbise ister misiniz? Babamın dükkânına gelin, ben götürürüm sizi..." Ceketimi çekiştiriyor.

Sinirli bir şekilde döndüğümde fısıldıyor: "Madenci dostlarımız burada, bir tuğla arabasının arkasında bekliyorlar."

Elias'ı çekiştiriyorlar: "Başlayabiliriz, herkes hazır."

Küçük ulağımızın avucuna bir bozukluk bırakıp alnını okşadıktan sonra manzaranın tadını çıkarmaya hazırlanıyorum.

Ottilie kalabalığın en yoğun olduğu yerde, bir lavta satıcısının önünde adamına yaklaşıyor. Arkasından abanıp göğsünü hafifçe sırtına değdirerek dudaklarını adamın kulağına yaklaştırıp bir şeyler fısıldıyor. Üzerine düşürdüğü sarı saçlarıyla adamın omuzlarını okşuyor. Sonra bir elini adamın bacaklarının arasına götürüyor. Za-

vallı aptalın ensesinin al gibi olduğunu görüyorum. Sinirli bir şekilde sakalını sıvazlıyor; dayanacak gücü kalmadı. Arkası dönük bir vaziyette hafifçe eğilerek elini Ottilie'nin eteğinin altına sokuyor. Parmaklarıyla yukarı bölgelere ulaştığı anda, Ottilie adamın elini tutup havaya kaldırıyor, geri çekiliyor ve o utanç verici durumda adamın kolunu sımsıkı tutarak çığlık çığlığa bağırmaya başlarken boştaki diğer eliyle de vargücüyle onu tokatlıyor.

"Pislik, solucan, iğrenç solucan. Allah belanı versin!"

İşareti verdi. Ottilie'nin çevresinde kavga koparken kardeşlerimiz meydanın dört bir yanından birlik halinde ilerlemeye başlıyor. Tezgâhları deviriyor, satıcıları itip kakıyor, birahaneleri yağmalıyorlar.

"Mühlhausen'daki beyefendilerin yapmayı bildikleri, kadınların eteklerinin altına el uzatmak mı?"

Yanımıza ilk gelen, önüne çıkan kasabalıları yakalarından tutup suratlarına kafa atarak kalabalıkta kendine bir koç gibi yol açan bir çiftçi oldu. Hemen arkasından bir silah satıcısından çaldığı tüfekler, sopalar ve bıçaklarla madencilerden biri geliyor.

"Bunlar sizin için," diyor. "Daha bir sürü var!"

Ottilie, "Allahın belası birahaneci," diye bağırmaya devam ediyor. "O adamı tanıyorum ama: Konsey üyelerinden biri!"

Avaz avaz bağırıyorum: "Bira tüccarlarına sattılar bizi!"

Sesler artarak büyüyor: "Pislik konsey üyeleri, satılmışlar, Mühlhausen'dan defolun!"

Bağıranların birçoğu hazırladığımız oyunu seyretmediler bile, konseyi devirmek için hazırlanan bir isyan olduğunu düşünüyorlar. Aslında, haklılar da.

Her şey hızla olup bitiyor. Koca bir kalabalık sanki bir mıknatıs tarafından çekilir gibi Pazar Meydanı'ndan belediye binasına doğru giden Kilansgasse'yi doldurmaya başlıyor. Irmak gibi kollara ayrılıyor, oraya buraya dağılıyor: Kiliselere gitmek isteyen inançlılar bunlar.

Bir anda etrafıma baktığımda yalnız kaldığımı anlıyorum; Elias, Heinrich ve Ottilie ortadan yok oldu. Yanımdaki bir çiftçi bayağı

iyi giyimli olan rakibini çenesine bir dirsek, kaburgalarına bir yumruk atarak yere deviriyor.

"Evet kardeşim, bu zalimleri köpekler gibi ezelim!" diye bağırıyorum heyecanla.

Muhafızlar görünmemek için ellerinden geleni yapıyor. Şehir artık bizim elimizde.

Sokağa çıkma yasağını ilan eden çan çaldı. Diğerlerini birbirimizi kaybettiğimiz takdirde buluşmak için kararlaştırdığımız yer olan Başmelek Kuyusu'nun orada buluyorum. Aralarında tanımadığım iki kişi daha var.

Pfeiffer ev sahipliğini üstleniyor: "İşte isyankâr öğrencimiz de geldi! Bunlar Briegel ve Hülm, Mühlhausen halkının sekiz temsilcisinden ikisi."

"Bunlar da, -ikisinden biri elinde koca bir çıngırağı andıran bir şeyi sallayarak- şehrimizin anahtarları!"

Yani, kimin dışarıda kalacağına kiminse girebileceğine karar verme hakkı," diye tamamlıyor diğeri.

"Başardık. Thomas dönebilir artık," diye herkese ilan ediyor Ottilie gülümseyerek.

"Size gelince," diyor adı Briegel ya da Hölm olanı, "artık özgür bir imparatorluk şehri olan Mühlhausen size hoş geldiniz diyor."

Bölüm 23
Mühlhausen, 15 Şubat 1525

Madde on: Bazı kişilerin eskiden halka ait olan tarlalara ve otlaklara sahip çıkmış olmasından dolayı endişe duyuyoruz. Yasal olarak satın alınmamış bulunan tüm bu alanları geri alıp yeniden halka vereceğiz. [...]

Madde on bir: Ölü gömücülüğü adı verilen âdetin tamamen kaldırılmasını istiyoruz.

Madde on iki: Sıralanan maddeler içinden bir veya birkaçı Tanrı'nın kelamına ters düşerse bunların yürürlükten kaldırılması gerektiğine inanıyoruz. [...] Tanrı'ya yakarmak istiyoruz, çünkü bize bütün bunları veren o, başkası değil. İsa'nın barışı bizimle olsun.

Geldiğine ilişkin haberler, anayol boyunca kulaktan kulağa fısıldanıyor. Toplanan kalabalık, prenslere, halka ve çevredeki kasabalardan koşan çiftçilere kafa tutan adamı selamlamak için iki kola ayrılıyor. Heyecandan neredeyse ağlayacağım. Üstat, her şeyi, nasıl savaştığımızı, seni karşılamak için etrafta tek bir aynasız bırakmadan buraya gelmeyi nasıl başardığımızı anlatmalıyım sana. Korkudan ödleri kopuyor, hatta altlarına yapıyorlar, ortaya çıktıkları anda büyük tehlike altında olacaklarını biliyorlar. Buradayız Üstat, seninle bu şehri baştan aşağı dolaşabilir, konseyi bulup girdiği delikten çıkarabiliriz. Ottilie parlayan gözleri, kaba saba şehir sakinlerinden oluşan kalabalığın içinde dikkat çekmesini sağlayan bembeyaz, tertemiz elbisesiyle yanımda. İşte gördüm! Yanında onu yolda karşılamaya giden Pfeiffer olmak üzere, siyah bir kısrağın üzerinde köşeden görünüverdi. Çelik gibi iki kol beni arkamdan kavrayarak havaya kaldırıyor.

"Elias!"

"Dostum, o da geldi ya, artık konseydekiler altlarına edecekler, görürsün bak!"

Kaba bir kahkaha duyuluyor, Erzli kaba saba madenci bile heyecanına hâkim olamıyor.

Kalabalık arkasında birleşip onu takip ederken Üstat Thomas ilerliyor. Karısının selamını fark edip atının üzerinde hafifçe eğiliyor. Kadını güçlü bir şekilde kucaklayarak duyamadığım bir şeyler fısıldıyor kulağına. Daha sonra bana dönüyor: "Selam dostum, böyle bir günde seni sağ salim gördüğüm için çok mutluyum."

"Bacaklarımı kaybetmiş olsam bile gelirdim Üstat. Tanrı yardımcımız oldu."

"Tanrı onların da yardımcısı oldu..." Bir eliyle kalabalığı işaret ediyor.

Pfeiffer gülümsüyor: "Haydi gidelim, şimdi kilisede konuşmalısın, söyleyeceklerini duymak istiyorlar."

Aniden dönüp: "Haydi acele et, arkada kalmak istemezsin herhalde!..

Elini Ottilie'ye uzatarak ata binmesine yardımcı oluyor.

Notr Dam Kilisesi'nin kapısına doğru koşuyorum.

Sahın tıklım tıklım dolu, insanlar kilisenin önündeki meydana kadar doldurmuşlar. Kürsüdeki Üstat bakışlarını o göz denizinde gezdiriyor, kelimeleri için oradan güç topluyor. Sessizlik hızla yayılıyor.

"Kardeşlerim, Tanrı sizden yardımını esirgemesin, sözlerimi temiz, açık yüreklerinizle dinleme fırsatı versin."

Herkes soluğunu tutuyor.

"Bugün saraylardan ve manastırlardan, size karşı yönelen diş gıcırtıları, asillerin ve keşişlerin bu şehre yağdırdığı hakaret ve küfürler, aklınızı karıştırmasın. Ben, Thomas Müntzer, sizin şahsınızda, burada toplanan bu kalabalığın huzurunda nihayet uyanan şanlı Mühlhausen şehrini selamlıyorum!"

Tüm halk bu selama karşılık vermek için coşkunca alkışlıyor.

"Dinleyin. Şimdi, etrafınızda, her zaman bizi ezenlerin, prenslerin, semirmiş rahiplerin, piskoposların, şehirdeki asillerin kafa ka-

rıştırıcı, sinirli, öfkeli konuşmalarını duyacaksınız. Dışarıda, surların altında feryat ettiklerini duymuyor musunuz?.. Kardeşlerim, bunlar, dişleri çekilmiş köpeklerin ulumasından başka bir şey değil. Evet, askerlerinin, vergi memurlarının aracılığıyla korkunun ne olduğunu bize bu köpekler öğrettiler, her zaman itaat etmeyi, huzurlarında baş eğmeyi, sahiplerinin karşısındaki köleler gibi diz çökmeyi öğrettiler. İçimizi kemiren kuşku, açlık, vergiler, angarya işler hep onların armağanlarıdır. Kardeşlerim, onların bugün öfkeyle ağlamalarının sebebi, Mühlhausen halkının ayağa kalkmış olmasıdır. İçinizden birisi vergi ödemeyi ya da gerektiği gibi saygı göstermeyi reddetse onu paralı askerlerine kırbaçlatabilir, hapsedebilir, hatta öldürebilirlerdi bile. Ama bugün siz, binlerce insan buradasınız. Artık sizi kırbaçlayamazlar, çünkü kırbaç sizin elinizde; hapse tıkamazlar, çünkü hapishaneleri ele geçirdiniz, kapılarını söküp attınız; sizi öldüremez, kulların Tanrı'ya olan bağlılığını yok edemezler, çünkü halk ayağa kalktı ve gözünü göklerin krallığına dikti. Artık kimse size şunu yapın bunu yapın diyemez, çünkü bugünden itibaren, Tanrı'nın da istediği düzene göre birlikte, kardeşçe yaşayacaksınız. Toprağı işleyenle mahsulün tadını çıkaran ayrı ayrı kişiler olmayacak, çünkü toprağı herkes işleyecek ve mahsul birlikte, kardeşler arasında tüketilecek. Ve artık efendiler olmayacağı için Tanrı şeref duyacak!"

On binlerce insanın haykırışını andıran bir başka müthiş ve coşkulu gürültü mihraptaki davulda yankılandı.

"Mühlhausen yeryüzündeki zalimler için bir utanç anıtı, onları devirmek üzere olan Tanrı'nın öfkesinin; işte bu yüzden köpekler gibi tir tir titriyorlar. Ama bu durumda olan tek şehir burası değil. Basel'den buraya gelmek için kat ettiğim yol boyunca, Kara Orman'dan Thüringen'e kadar her kasabada, çiftçilerin inançlarını birer zırh gibi kuşandıklarını gördüm. Arkanızda, kölelik zincirlerini kırmak isteyen sıradan insanların oluşturduğu bir ordu var. Bir işaret bekliyorlar. İlk adımı atan siz olmalısınız. Başka yerlerde birçok kişinin korkudan yapmaya zorlandıkları şeyi yapın. Ama girişiminizin yakında ya da adını bile bilemeyeceğimiz kadar uzakta olan bir-

çok şehirde de hayata geçirileceğinden emin olun. Siz Tanrı'nın yolunu açmalısınız. Bu hareketle kazanacağınız onuru kimse inkâr edemez. Sizin şahsınızda özgür Mühlhausen'ı, Tanrı'nın gözünü ve duasını üstünden eksik etmediği, sıradan kulların yeryüzündeki zalimlerden intikamını aldığı bu şehri selamlıyorum! Dünyanın tüm umudu burdan başlıyor, kardeşlerim, sizlerden başlıyor!"

Son kelimeleri halkın gürültüsüne karışan Üstat Thomas, sesini duyurabilmek için var gücüyle bağırıyor. Bu neşeye ben de katılıyorum: Artık bizi hiçbir şehirden atamazlar.

Bölüm 24
Mühlhausen, 10 Mart 1525

Toplantı, Kumaşçı Briegel'in evinde. Pfeiffer ve Üstat, Belediye Konseyi'ne sunulacak talepleri belirlemek için halk temsilcileriyle tartışacak. Beni de davet ettiler, bu arada Ottilie de gidip şehirdeki kadınlarla konuşacak. Briegel de tıpkı çanak çömlek imalatçısı ve oymacı Hülm gibi küçük bir tüccar. Çiftçilerin sözcüsü Peter kısa boylu, kıllı bir adam. Pürtüklü bir yüzü, kapkara gözleri, tarlalarda çalışırken şekillenmiş oldukça geniş omuzları var.

Mütevazı ama sağlam ve temiz bir ev, Grünbach'ta gördüğümüz mezbelelerden hayli farklı.

İlk sözü alan Briegel, durumu belirliyor.

"Durum şöyle: Esnaf loncalarının temsilcilerini azınlık haline getirebiliriz. Surların içinde ya da ardındaki kenar mahallelerde yaşamaları kaydıyla, meslek grupları içinde yer almayan vatandaşlar için de oy hakkı isteyeceğiz. O tombalaklardan birkaçı mırın kırın edebilir ama tüm halkın yanımızda olduğunu biliyorlar, isyan çıkmaması için yeni düzeni kabul edeceklerdir."

Sözü Hülm'e bırakıyor: "Evet. Ben de programımızı kabul ettirmenin mümkün olduğunu düşünüyorum, mallarını tehlikeye atmayı istemezler. Neticede halkın artık onların kurallarına bağlı olmadan, kendi kendine karar vermesini istiyoruz."

Oluşan bir anlık sessizlikte Pfeiffer ile Üstat hızla bakışıyorlar. Masanın altındaki iriyarı, gri köpek, ayakkabılarıma sürtünüyor: Pfeiffer söz alırken hayvanın kulağını okşuyorum.

"Dostlarım, yenilgiye uğrattığımız bir düşmanla neden uzlaşmaya çalışmamız gerektiğini size sormama izin verin. Sizin de söylediğiniz gibi, halk bizden yana, şehir belediyeye bağlı güçler olmadan

da müdafaa edilebilir, bunu biz rahatlıkla yapabiliriz. O şişko tüccarlardan oluşan konseyi muhafaza etmek bize ne kazandırır ki?"

Sözlerinin etkisini görmek için bir süre bekledikten sonra devam ediyor.

"Thomas Müntzer'in bir fikri var ki onu yürekten destekliyorum. Esnaf loncaları ile bira imalatçılarını kapı dışarı ederek yeni bir konsey kuralım."

Üstat aniden lafa giriyor: "Hiçbir ayrım yapılmadan halk tarafından seçilmiş kalıcı bir konsey. Seçiciler uygun bir şekilde temsil ya da idare edilemediklerini söyledikleri anda her halk temsilcisi ve yargıç görevden alınabilmeli. Ardından halk belli sürelerde yinelenen toplantılar düzenleyerek konseyin çalışmasını bir bütün olarak değerlendirebilmeli."

Şaşkına dönen Hülm sinirli bir şekilde sakalını sıvazlıyor: "Biraz cesur bir fikir ama belki de haklısınızdır. Vergilendirme için nasıl bir düzenleme yapılmasını öneriyorsunuz?"

Ona cevap veren Pfeiffer oluyor: "Herkes şehrin kasasına elinde olanlar oranında vergi ödeyecek. İnsanların ailelerini doyuracak, giydirecek kadar parası olmalı. Bu nedenle vergilerin bir kısmı yoksullara ve kimsesizlere yardım olarak gidecek, çocuklara ekmek, süt ve gereken şeylerin alınması için bir tür yardımlaşma kasası oluşturulacak."

Sessizlik. Ardından Peter göğsünün derinliklerinden gelen bir sesle iç geçirerek kafasını salladı.

"Tüm bunlar şehir için iyi de -derken dişsiz ağzından çıkan kelimeler güçlükle anlaşılıyor- bizim için değişen ne olacak?"

Briegel: "Umarım Mühlhausen'ın bölgedeki tüm köy kulübeleri sorumluluğunu üstlenmesini beklemiyorsunuz!"

Benden sıkılan köpek, biraz ötede yuvarlanıyor, daha sonra, ev sahibinin tekmesiyle istemeden de olsa uzaklaşıyor. Bir köşeye sinerek tozlu bir kemiği kemirmeye başladı.

Peter yeniden söz alıyor: "Çiftçiler savaşıyor. Ama bunu ne için yaptıklarını bilmeleri gerek. Hem bu şehrin hem de bizi desteklemeye kararlı diğer şehirlerin senyörlere yaptığımız taleplerde yanımızda olmalarını istiyoruz."

Ne Hülm ne de Briegel'e bakıyor, ama gözünü Pfeiff'den ayırmıyor.

"Biz on iki maddenin de herkes tarafından onaylanmasını istiyoruz."

Metin dün matbaadan henüz çıkıp şehre ulaştığında maddeleri onlara okuyanın kendim olduğunu düşünerek gülüyorum içimden.

Pfeiffer: "Mantıklı bir teklife benziyor," diyor sessizce duran Hülm ve Briegel'e bakarak. "Dostlarım, şehir ve kırsal birbirlerinden ayrı hiçbir işe yaramaz. Cephe dağılmamalı, çıkarlarımız ortak: Büyük dalavereciler kovulduktan sonra her şeyin bedelini prensler ödeyecek!"

İkna edici sözleri bir an havada asılı kalıyor, ardından: "Öyle olsun," diye homurdanıyor Hülm. "On iki madde şehir tarafından onaylanıp programımıza dahil edilsin. Ama sorunları öncelikle burada çözmemiz gerek, yoksa her şeyi bok ederiz."

Bölüm 25
Eltersdorf, 1527 Ocak sonu

Bu gece rüyamda Elias'ı gördüm.

Gece vakti, kıvrımlı bir patikada çıplak ayakla yürüyordum, o da yanımdaydı. Önümüzde aniden beyaz kayadan bir duvar belirdi, üzerinde, tam başımızın üstüne denk gelen kısmında dar bir yarık vardı. Elias beni kucağına alarak kaldırdı, kafamı deliğin içine sokabiliyordum. Daha iyi görebilmek için elime bir meşale aldım: Hafif nemli uzun bir tünel vardı. İçine girdiğimde yanıma gelemeyeceğini anladım, duvarda tutunacak girinti çıkıntılar yoktu. Hemen geri döndüm ama o gitmişti. Elimde meşale, o dar geçitten sürünerek güçlükle ilerlemeye başladım.

Uyandığımda Vogel'in horozunun yeni, zorlu bir günün başladığını haber vermesini bekledim. Elias'ın hayali akşama kadar peşimi bırakmadı. O olağanüstü gücü, sesi hâlâ benimle.

16 Mart günü şehir halkı yeni konseyi seçmek için Notr Dam Kilisesi'nde toplandı. Şehir, o andan itibaren bizim elimize geçti.

Elias'la birlikte bana verilen görev, şehir ordusunu hazırlamaktı. Bir saldırı durumunda prensler bizi hazırlıksız yakalayamayacaklardı. Elias halka, birlikleri nasıl kuracaklarını, mızrakla nasıl nişan alınacağını, yakın dövüşü nasıl yapacaklarını öğretiyordu. Üstadın yardımıyla onları yaklaşık yirmişer kişilik takımlara ayırdı ve her birine saldırı durumunda savunmaları için surların bir bölümünü tahsis etti. Biraz askeri tecrübesi olanlar ise komutan olarak seçildi. Ben takımlar arası haberleşme sorumlusu olduğumdan ulaklık yapabilecek uyanık, güvenilir çocukları seçtim. Elime kısa bir kılıç

verdiler; onu kullanmayı öğrenmek için akşamları yenilmez Elias'la talim yapıyordum.

Nisan ayında Salza halkı ayaklandı. Yardıma gitmemiz konusundaki teklif oya sunuldu ve oybirliğiyle onaylandı. Bunun aylarca süren eğitimin işe yarayıp yaramadığını anlamak için iyi bir fırsat olduğuna inanan dört yüz kişi topladık. Üstat ve Pfeiffer isyancıların elebaşlarıyla uzun uzadıya konuştular, ama onlar etraflarında olup bitenleri öğrenmektense senyörlerden birkaç ödün koparmakla ilgileniyorlardı. Oraya gittiğimiz için bize iki ton bira armağan ettiler, minnettar olduklarını gösteren tek şey bu oldu.

O akşam, ay ışığında ordugâh kurarken Üstadın şehirler arasında kararlaştırılmamış bir harekâtın getireceği riskler konusunda uzun uzadıya tartıştığını duydum. Hararetli konuşmalarını sona erdiren bedenlerini saran o müthiş yorgunluktu.

Dönüş yolunda Mühlhausen'dan gelen bir ulakla karşılaştık, Ottilie göndermişti. Hans Hut çok önemli bilgiler ve mektuplarla şehre gelmişti. Üstat bu mektupların bazılarını birliklere okudu: İsyan, Erfurt'tan Harz'a, Naunburg'tan Hessen'e tüm Thüringen'i sarmıştı. Diğer şehirler de Mühlhausen'ın izinden gidiyordu: Sangerhausen, Frankenhausen, Sonderhausen, Nebra, Stolberg... hatta, Mansfeld'deki madencilik bölgesi de: Allstedt, Nordhausen, Halle. Bunun yanı sıra Salza, Eisenach ve Bibra, Kara Orman'daki orman işçileri.

Bu haberler içimizi ısıttı, artık bizi kimse durduramazdı, vakit gelmişti. Mühlhausen'a dönerken bir şatoyla bir kiliseyi yağmaladık. Ölen olmadı, mülk sahipleri mallarına ve kadınlarına dokunmamamız için kendilerini acındırarak, hiç direniş göstermeden teslim oldular. Kadınların birine bile elimizi sürmedik. Ama altın, gümüş ve erzak söz konusu olduğunda her şeyi aldık. Mühlhausen'da muzaffer olarak karşılandık; hemşerilerimizin çektiği susuzluk iki koca fıçı birayı da hızla dibine kadar boşalttı.

Bizim dünyamızın merkezinde, düşler şehrinde, o ilkbahar sonunda, özgür ve şanlı Mühlhausen'daki kutlamalar, şarkılar ve danslarla bütün gece sürdü. Hayattaki tüm güçler, seçilmişlerin

inancını ödüllendirmek için surların içinde toplanmıştı sanki. O anı hiç kimse elimizden alamazdı. Ne bir ordu ne de bir top mermisi.

Şafak sökmeden önce Elias'ı bir sandalyede oturmuş, sönmekte olan ateşi yeniden canlandırmaya çalışırken buldum. Korlardan yayılan ışık, yorgunluk ve endişeyle gölgelenmiş karanlık yüzüne garip görüntüler kazandırıyordu. Sanki Sanson'un düşüncelerinden hiç duyulmamış bir şey geçiyor gibiydi.

Yaklaştığımda bana doğru döndü: "İyi bir kutlama oldu değil mi?"

"Bu kadar iyisini görmemiştim. Neler oluyor dostum?"

Yüzüme bakmadan, bazı anlara mahsus sıra dışı bir içtenlikle konuşmaya başladı: "Gerçek bir savaşta dayanıp dayanamayacaklarını düşünüyordum."

"İyi eğittin onları. Hem, zaten bunu kısa bir süre içinde anlayacağız sanırım."

"Sorun da bu ya. Sen prenslerin askerlerini, senyörlerin kasalarının savunmasını emanet ettiği insanları görmedin...

Bakışları, ateşin yansımalarının ışığı içinde kayboluyor.

"Ne yani sen gördün mü?"

"Savaşmayı nerede öğrendiğimi sanıyordun ki?"

Sormak istediğim şeyi yüzümden anlaması için bir bakış atması yetti.

"Evet, paralı asker olarak çalıştım. Diğer boktan işleri de yaptığım gibi bunu da yaptım. Madencilik yaptım örneğin, kimseyi öldürmediğin için bunun daha iyi bir iş olduğunu da düşünme sakın. Onda da ölüm var: Kendini öldürürsün, toprak altında, bir köstebek gibi her geçen gün daha da körleşerek, sonsuza kadar orada kalma endişesi içinde, ezilip kalma korkusu çekerek. Pis işler yaptım, umarım Tanrı sonsuz bağışlayıcılığıyla benden merhametini esirgemeyecektir. Ama şimdi onları, gerçek ordularla savaşmaya göndereceğimiz o zavallıları düşünüyorum."

Elimi omzuna koyuyorum: "Tanrı bize yardım edecektir, şimdiye kadar hep yanımızda oldu. Bizi bırakmayacak Elias, göreceksin."

"Bunun için her gün dua ediyorum delikanlı, istisnasız her gün."

Din kardeşimiz, Mühlhausen Notr Dam Kilisesi Pastörü Üstat Thomas Müntzer'e.

Aziz dostum,

Henüz dün elime geçen mektup için sana ve verdiği haberler için Tanrı'ya müteşekkirim. Umarım, Leviathan'ı yeniden kendi uçurumuna gönderecek geminin kaptanını Quedlinburglu Thomas Müntzer'de bulmuş olsun.

Ayrıldığımız günden beri, özel işlerimin Almanya'daki acıların hesabını sormak için hayata geçirilen olayların görkemi yanında sönük kaldığını söylemem gerek; belki de Tanrı, müstakbel zafere bütün haklarla ortak olmam için bu son orduya katılmamı istiyordur. Ailem Nürnberg'te kaldı, bir sürü zorbalığa ve haksızlığa kurban ediyorlar kendilerini. Artık ellerinde olmadığım, beni şehirden uzaklaştırdıkları bugünlerde, herhangi bir isyana neden olmadan susmamı sağlamak amacıyla ellerine geçirmek için her şeyi denediler. Neyse ki Nürnberg'teki rahibelerimiz karımı yalnız bırakmıyorlar ve bu sınav anında ona yardımcı oluyorlar. Bense hanlara yalnız uyumak için giriyor ve gün doğmadan çekip gidiyorum. Ama sokak köşelerinde yatacağım günler yakındır: Paralar suyunu çekmek üzere.

Bu nedenle Mühlhausen'a, senin yanına gelmek istiyorum: Seçilmişlerin faaliyetlerine ben de katkıda bulunmak için sabırsızlanıyorum, birazcık da nefes almaya ihtiyacım var. Ayrıca, şehirde vereceğim derslerle bir şeyler kazanma imkânının da olacağını düşünüyorum. Bugünlerde yaşadığın binlerce endişenin içinde şimdi bir de benim için neler yapabilirsin, onu düşün bakalım.

Tanrı'nın ışığı yolunu aydınlatsın.

En derin şükranlarımla.

Johannes Denck
Tübingen, 25 Mart 1525 günü

Hut bize güneydeki haberleri getiriyordu. Son derece önemli hayati haberlerdi bunlar. Kahramanlıkları saz şairlerinin baladların-

da anlatılarak buraya kadar gelen bir adamın sözlerini, o büyüleyici mektubu bulmak için Üstadın çıkınını karıştırıyorum.

Özgür Mühlhausen şehrine, Kalıcı Konsey'e ve kelimelerinin yankısı tüm Tauber Vadisi'ne umut ışılayan Vaiz Thomas Müntzer'e.

Vakit yaklaştı. Gözü açılan kitleler, Tanrı'nın adaletini sağlamak için savaşa başladılar. Davulların çalınmasıyla çiftçiler, imparatorluk şehri Rothenburg sokaklarına yürüdüler; belediye konseyinin aldığı kararlara rağmen hiç kimse onlara sopa göstermedi. Tüm bu olanların ışığında, vatandaşlar kırsal kesimin ayaklanmasından ve onlarla ters düşmenin doğuracağı sonuçlardan korkuyor.

Buna rağmen, aziz kardeşlerim, aydınlanmış yığınların mızraklarının ucunda taşıdıkları reform taleplerini anlatmaya geliyorum.

Her şeyden önce bu insanların vatandaşlara söyledikleri, birlik ve anlaşmanın tek talebinin, Tanrı'nın sözlerinin, kutsal İncil'in, açık ve net bir şekilde, özgürce ve insan eliyle hiçbir ekleme yapılmadan anlatılması olduğu. Uzun bir süreden günümüze kadar sıradan insanlar yetkililer tarafından tahammül edilmez bir yüke ve baskıya maruz bırakıldıkları için bu zavallı insanların omuzlarındaki bu yükün hafifletilmesi ve ekmeklerini dilenmelerine gerek kalmadan kazanabilmeleri isteniyor ki bu çok önemli. Kutsal İncil'den yola çıkarak hazırlanmış ve adaletli olmadığı için kaldırılması gerekenlerin kaldırıldığı, adaletli olanların ise kaldığı genel bir reform yapılmadan hiçbir yetkili vatandaşı haraca bağlamamalı, kimseden varlık vergisi, kira vergisi, gelir vergisi, konut vergisi, ölüm vergisi, ondalık vergisi alınmamalı.

Bana bu zavallı insanların umudunu ve kalplerini yüceltenlerle şimdi açıkça konuşma fırsatı verildi. Tauber Nehri'nin suladığı bu topraklarda birbirini takip eden olaylar Tanrı davasının kaybedilmesi, bütün bu yapılanların boşa gitmemesi için izlenmesi gereken iki yol gösteriyor.

Öncelikle, orduların her geçen gün, tıpkı denizin dalgalarının fırtınalı bir havada giderek büyüdüğü gibi, kaynaklara ulaşana,

prenslerin kılıçlarından korkmayacakları bir sayıya erişene kadar büyümesi gerek.

Bir diğer önemli konu ise şehirle kırsal bölgeler arasındaki uçurumu artıran farklı taleplerin izlediği yolun temelinde aynı düşman olduğu konusunun göz ardı edilmemesi: Bu düşman asillere ve yoldan çıkmış din adamlarına tanınan dayanılmaz ayrıcalıklar. Bu farklı taleplerin, bizim, ortak düşmanımızın işine gelecek şekilde, farklı cephelerde yer almamıza neden olmasına müsaade edemeyiz. Ayrıca, bunun gibi şehirler vergilerden elde edilen gelirler olmadan ihtiyaçlarını karşılayamayacağı için, bu konuyla ilgili konseyler, kurullar ve çiftçi grupları arasında anlaşmalara gidilerek şehirlerin desteklenmesi için izlenmesi gereken yolların kararlaştırılması şart. Tüm vergilerin kaldırılması diye bir talep söz konusu olamaz, bilakis içi Tanrı sevgisiyle dolu, eğitimli, saygıdeğer insanların konuyla ilgili görüşleri alınarak adil bir anlaşma sağlanması gerek. Bu amaçla kiliselere ait malların istisnasız hepsi gözetim altına alınarak kırsal bölgelerdeki nüfusun ve aydınlanmış yığınların yararına kullanılacak. Bu malların idaresi, muhafaza edilmesi ve bir kısmının yoksul insanlara dağıtılması için bu işlerde deneyimli kişiler atanacak. Ayrıca iyilik ve barış adına hayata geçirilen her girişim, her emir, her karar hem şehir halkının hem de kırsal kesimde yaşayan insanların yararına olacak, herkesin zalimlerin örgütlerine karşı birlik halinde olması için alınan kararlara iki taraf da saygı gösterecek.

Bu sözlerimin içinizde aydınlık görüşler yaratması ve Tanrı'nın zaferine ulaşılacağı o yakın günde yeniden buluşmak umuduyla, sizinle aynı sancak altında savaşanları kardeşçe selamlıyor, Tanrı'nın lütfunun sizlerle olması için dua ediyorum...

Frankonya Çiftçi Birlikleri Komutanı
Florian Geyer
Tauber üzerindeki Rothenburg şehrinden, 1525 yılının nisan ayının dördüncü günü

Kara Orman efsanesi Geyer. Her askeri tek tek seçerek oluşturduğu Schwarztruppe, Svabya Birliği ordularına korku salmıştı. Bu orduları meydana getiren çevik, cesur ve yenilmez askerler kısa bir süre içinde çiftçilerden kurulan birliklere de örnek olmuşlardı.

Florian Geyer. Düşük rütbeli asillerden biri olan ve askere alınan öğrenciler derneği üyesi, 1521'den itibaren prenslerin ellerinde bulundurdukları aşırı yetkilerine karşı çıkmaya başlayarak şatosundan ayrılmış ve avucunun içi gibi bildiği ormanların içinde ve dışında dolaşan eşkıyaların ve akıncıların arasına katılmıştı. Olağanüstü sezgisi ve benzersiz cesaretiyle sıradan insanların davasını savunmaya başlamadan önce bile, haydutlar grubu için tek tek adam seçiyor, sarhoşları, gereksiz yere adam öldürenleri, iğrenç tecavüzcüleri değil, ihtiyaç ya da kendini kanıtlama hırsı nedeniyle vurgun yapmayı amaçlayan kararlı ve uyanık insanları yanına alıyordu.

Mühlhausen'da zafer sarhoşluğu yaşadığımız günlerde, onunla tanışmayı, adıyla bile Frankonya'nın büyük asillerinin yüreklerine korku salan bu adamı yakından görmeyi ne kadar istediğimi hatırlıyorum.

Onlarca şato ve manastıra baskın yapmış, bulduğu mallara, silahlara ve erzağa el koymuş, daha sonra da bunları köylülere ve yoksullara dağıtmıştı. Aniden köylerde bitiveriyor, yaktığı son şatoya ait külleri kırmızı bezli torbasından rüzgâra savuruyordu. Süvari birliği birkaç ay içinde inanılmaz bir şekilde büyümüş, iyice silahlanmış, eğitilmiş ve güvenilir yüzlerce gönüllüyü de yanlarına almışlardı.

Köylüler akşamları bir ateşin etrafında toplanıp onun kahramanlıklarını anlatan şarkılar söylüyordu. Geyikleri ve yabandomuzlarını avlaması için elinde bir balta ya da bir bıçak olması yeterliydi; Rothenburg'ta, meydanın ortasından nişan alarak bir vuruşta imparatorun heykelinin başını kırmayı başarmıştı.

Onu tam üç gün boyunca takip edip aradıktan sora ortadan kaybolduğu üç hektarlık ormanı ateşe vererek sonunda Schwäbisch Hall'da ele geçirdiler. Cesedini alelacele sakladılar; ama birçoğu ölmediğine yemin ediyor, yeraltındaki bir nehre dalarak kurtulduğu-

na inanıyorlar. Kara Ormanlardaki her köyde, onun ezilenlere adalet dağıtmak için geri dönmeye hazır, şafak vakti sık ağaçlar arasında kılıcını kuşanarak ata bindiğini gördüğünü söyleyen birileri var.

Doğru yoldaki tüm dürüst insanların hocası, Mühlhausen'daki Notr Dam Kilisesi'nin saygıdeğer vaizi Üstat Thomas Müntzer'e.

Üstadım,

Binlerce güçlüğün ve Weimar'da alınan, sizi zamanında uyarmadığım için pişmanlık duyduğum o acı yenilginin ardından size ve seçilmişlerden oluşan kıtalarınıza ilişkin kulağıma gelen haberler, Tanrı'nın elinin üzerinizde olduğu konusunda hiçbir şüpheye yer bırakmıyor. Güçlüklerden nefret eden Tanrı "sıradan insanları yükseltti" şimdi işe "zenginleri elleri boş çevirmeye, söz verdiği gibi kulu İsrail'in yardımına" yetişmeye hazırlanıyor.

Kaybedecek vaktimiz yok. Prensler şaşkına dönmüş, çünkü isyan geniş bir alanı sarmış durumda; inancın ateşi kalpleri ve Almanya topraklarını her gün alev alev yakıyor. Askere alınanların sayısı giderek artsa da ani bir manevrayı hayata geçirmek konusunda birçok engel var.

Hessen Kontu genç Philip aralarında en becerikli olanı, ama orduları dağınık, çok ağır ilerliyor ve her bölgede köylülerin pusuları ve saldırıları nedeniyle sürekli olarak güçlüklerle karşılaşıyorlar. Ama tüm idareciler bu olanların her birini tek tek ilgilendirdiğinin, çünkü böyle giderse teker teker ortadan kaldırılacaklarının farkında değil, dolayısıyla birtakım bağışlarda bulunup sözler vererek durumu kendi topraklarında kontrol edebileceğine inananlar, savaşı göze almayı ima etmiyorlar. Doktor Luther, Üstat Spalatin'in tavsiyesi üzerine, köylülerin öfkesini yatıştırmak için Mansfeld bölgesine gittiyse de isyanı durdurmayı başaramadı, üstelik bir de taş ve hakaret yağmuruna tutuldu. Alman Herkülü'nün işi bitti.

Gün bugündür Üstat: Prensleri bir an boş bıraksanız tüm senenin mahsulünü kaybetmek pahasına tarlalarımızı yerle bir eder, son buğday filizi kül olana, son çiftçinin başı vurulana kadar uğraşır-

lar. Bu nedenle seçilmişleri çağırın ki dağılmasınlar. Mühlhausen'ın güneyinde orduların tanrısı birçok savaş kazandı, ama kuzeydoğuda durum daha belirsiz. O yöne doğru ayrılmadan ilerlerseniz prensler düşünecek zaman bile bulamazlar; ne pahasına olursa olsun sizi durdurmak zorunda kalacaklardır ve Tanrı kılıçlarınız sayesinde adaleti kesin olarak sağlayacaktır.

Meydan savaşından korkmayın: Özellikle bu durumda seçilmişlerin tanrısı yanınızda olduğunu gösterecektir. Tereddüt etmeyin, her şeye gücü yeten Tanrı, sizin sayenizde zafer kazanacaktır.

Sağlam durun ki Tanrı sizleri aydınlatsın: Tanrı'nın yeryüzündeki krallığı başlamak üzere.

Qoèlet
1525 yılı mayıs ayının birinci günü

Mayısın biri. Hessenli Philip'in orduları şehri ele geçirmek için Fulda kapılarına dayandı. Hızlı hareket ettiler. Karşımızda zorda kalan bir ordu yoktu.

Qoèlet. Weimar'daki olaylar gibi pek fazla insanın sahip olmadığı ayrıntılı bilgilere sahip olan eli açık habercinin üçüncü mektubu.

Üstadın güvenini kazanan önemli mektuplardı bunlar. O ateşli tartışmanın gürültüleri hâlâ zihnimde uğulduyor, Üstat Thomas mektubu, bu mektubu havaya kaldırmış sallıyor...

Bölüm 26
Mühlhausen, 9 Mayıs 1525

"Söyle bakalım Heinrich, sence kaç kişiye güvenebiliriz?"

Üstadın ses tonu hükmedici.

Pfeiffer kafasını sallıyor: "Hülm ve Briegel bu işte yoklarmış. Frankenhausen'dakiler için bir varil barut harcamak istemiyorlar. Buralılar gelmeyecek."

Belediye binasının saatinden robot Hans'ın üç çekiç darbesinin yankısı kulenin çanına ulaşıyor.

"İyi ama neden korkuyorlar? Tanrı yeterince işaret göndermedi mi? Bunu açıkça gösteren en az elli mektup var elimde: Seçilmişlerin ordusu yirmi bin askere ulaştı."

Üstat Thomas deri çantasını karıştırdıktan sonra içinden bir mektup çıkarıp bayrak gibi sallıyor: "Eğer Tanrı'nın sesine kulak vermek istemiyorlarsa, olaylar karşısında tereddüt edemeyecekler. Wittenberg'teki gruplarla çok yakın temasları olan bir kardeşimiz birkaç gün önce yazdığı mektupta prenslerin boğazlarına kadar pisliğe gömüldüklerini söylüyor: Halk hepsinden nefret ediyor, orduları yorgun, düzensiz. Onların karşısına çıkıp hepsini Saksonya'nın içlerine doğru sürmeliyiz, oraya kadar ilerlememizi göze alamazlar. Bırakın da şehir halkıyla bir de ben konuşayım."

"Bir işe yaramaz. Şehir idarecileri bir yana, buralılar hayal bile edemeyecekleri kadar çok zenginliğe kavuştular. Sahip olduklarını prenslere karşı yapılan bir meydan savaşında tehlikeye atmayacaklardır."

"Mühlhausen'ın, Bavyera Alpleri'nden Saksonya'ya kadar olan toprakları kurtarmayı amaçlayan kesin sonuca götüren savaşta Thü-

ringen tüm şehirlere örnek olan bu kasabanın olaylara seyirci kalmak istediğini mi söylüyorsun yani?"

Giderek cesareti kırılan Pfeiffer yanıtlıyor: "Diğer şehirlerin bu çılgınlığı destekleyeceğine inanıyor musun sen? Böyle bir şey olmayacak, inan bana. Mühlhausen bütün toplarını sunsa da durum değişmeyecek. Ayaklanan şehirler özgürlüklerine kavuşup on iki maddeyi kabul ettirmeyi başardılar: Hiç kimse tek bir meydan savaşında her şeyi tehlikeye atmanın bir işe yarayacağına inanmayacaktır. Ya yenilirsek? Dinle biraz. Şimdiye kadar izlediğimiz yol iyi sonuçlar verdi: Köylerde çıkan isyanlar reformları sağlamak için gerekli maymuncuğu şehirlerde buldu. Bu şekilde de devam etmeli, her şeyi tehlikeye atmanın bir anlamı yok."

"Saçmalıyorsun! Belediyeleri senyörlerin ellerinden almak için köylülerin isyanından fayda sağlayan şehirler oldu! Şimdi zorba prenslerin baskısından sonsuza kadar kurtulmak için aydınlanmış yığınların yardımına koşmaya mecburlar!"

"Böyle bir şey olmayacak!"

"O zaman, Tanrı'nın hükümdarlığı başladığı gün zavallı bencillikleri içinde ezilecekler."

Bir an sessizlik oluyor. Şimdiye dek benim gibi sessiz kalan Denck, bir Domenikan kilisesinden çok sayıda ele geçirilen ve o günün şerefine tıpaları açılan şarap şişelerinden şarabı bardaklara dolduruyor: "En az bin adama ve on topa ihtiyacımız olacak."

Üstat kadehine bakmıyor bile: "Hangi toplar? Orduları Gidyon'un kılıcı dağıtacak."

Çıkıyor, kimsenin yüzüne bile bakmıyor. Kısa bir süre sonra Denck önce Pfeiffer'e sonra da bana bakıp onu takip ediyor.

Heinrich Pfeiffer benimle ciddi bir ses tonuyla konuşmaya başlıyor: "En azından sen mantıklı düşünmesini sağla. Çılgınlık bu."

"Çılgınlık veya değil, sence köylüleri kaderlerine terk etmek çok mu akıllıca bir şey olur? Şehirler savaş meydanına inmezse bu köylülerin gözüne bir ihanet gibi gözükecek. Haksızlar mı? Güçlükle meydana getirdiğimiz ittifakın sonu olur bu. Heinrich, eğer yenilirsek, sıra size gelir."

Derin bir nefes alıyor, üzüntüden kalbi sıkışıyor sanki. "Sen hiçbir orduyu düşmana saldırırken gördün mü?"

"Hayır. Ama Thomas Müntzer'in yalnızca kelimelerin gücüyle sıradan insanları nasıl harekete geçirdiğini gördüm. Şimdi onu yalnız bırakamam."

"Kurtar kendini. Gitme."

"Dostum, kurtuluş, kalkıp Tanrı'nın yanında savaşmaktır, oturup seyretmek değil."

Sessizlik. Son bir defa sıkıca kucaklaşıyoruz. Kaderlerimiz çizildi.

Bölüm 27
Mühlhausen, 10 Mayıs 1525

Thomas Müntzer'in Frankenhausen'a gittiği haberi yarım gün bile olmadan tüm şehre yayıldı. Sabah, heyecanlı bir gecenin ardından uyanır uyanmaz pencereden dışarıya baktığımızda, Notr Dam Kilisesi avlusunu dolduran bir kalabalıkla karşılaşıyoruz. İnsan kendini kandırmak istese, bu manzarayı görünce Mühlhausen sakinlerinin vicdanının çıkarlarının önüne geçtiği sonucunu çıkarır. Ama bu işlerin nasıl olduğunu artık biliyoruz: İnsan ona ister insansın ister inanmasın, Üstat Thomas'ın konuşmaları, özellikle de günlerce meydanlardaki ve dükkânlardaki tartışmaların ana konularından biri olduğu için kulak ardı edilemez. Thomas Müntzer'in imparatorluk şehrini, halka öfkeli bir veda konuşması yapmadan terk etmeyeceği, herkesçe, onun yalnızca ününü duyanlar için bile gün gibi açık.

"Üstat," diye bağırıyorum diğer odaya sesimi duyurmak için, "burada, aşağıda bekliyorum!"

Yanıma gelip balkondan bir göz atması kalabalığın çığlık çığlığa onu selamlamasına yetiyor.

"Bırakalım da meydan iyice dolsun, böylece Tanrı ordusunu seçebilir." Yaptığı tek yorum bu.

Avludan heyecanlı bir gürültü yükseliyor. Kapı kararlı bir şekilde dört kez çalınıyor. Sonra iki kez daha. "Üstat, Üstat, açın!"

"Siz kimsiniz?" diye soruyorum kulak tırmalayan seslerden oldukça şaşkına dönmüş bir durumda.

"Jacob ve Mathias Ziegler, Georg'un oğullarıyız. Sizinle konuşmamız lazım."

Uzun bir süre önce Üstadı bile tehdit eden, ama Elias'ın tavsiyesi üzerine düşmanca tavırlarını bırakmak zorunda kalan Terzi Zi-

egler'in babalarının itirazına rağmen sadık takipçilerimiz olan iki oğluna gülümseyerek açıyorum kapıyı.

"Burada ne işiniz var?" diye soruyorum şaşkınlık içinde. "Babanızla dükkânda olmanız gerekmiyor mu?"

"Hayır," diyor kardeşlerin en büyüğü olan on beş yaşındaki Jacob, "bugünden itibaren gerekmiyor."

"Sizinle geliyoruz," diye devam ediyor ondan iki yaş küçük olan kardeşi heyecanla.

"Yavaş yavaş anlatın," diyorum. "Bizimle mi geliyorsunuz? Bunun ne anlama geldiğiyle ilgili bir fikriniz var mı?"

"Evet, seçilmişler prensleri yenecekler! Tanrı yanımızda olacak."

Üstat gülümsüyor: "Görüyor musun? Her şey çözülüyor: Babayla oğlu karşı karşıya getiren Yüce İsa bizim küçük çocuklar gibi olmamızı istiyor."

"Üstat, bizimle savaşamaz bunlar."

Konuşmama fırsat bırakmıyorlar: "Biz karar verdik ve fikir değiştirmeyeceğiz. Ne olursa olsun geleceğiz. Güçlü olun Üstat ve yakında görüşmek üzere, burada kalamayız," dedikten sonra kapıyı çekip aşağı inen merdivenlere yöneliyorlar.

Üstat Thomas bu kısa görüşmenin üzerimde bıraktığı etkiyi anlıyor: "Korkma," diye içimi rahatlatıyor omzumu sıvazlayarak. "Tanrı kullarını koruyacaktır, güven ona! Şimdi cesaretini topla, gitmemiz gerek."

Ottilie ve Elias'ı çağırmaya gidiyorum. Johannes Denck yanımızda değil: Dün akşam, top, silah ve cephane bulmak için Eisenach'a doğru yola çıktı, yolda aramıza katılacak.

Doğrudan doğruya kilisenin içine giden tünelden çıkıyoruz; önde Üstat Thomas, arkasında biz, sessizce ilerliyoruz. Güneş ışınlarıyla aydınlanan sahınları ağır adımlarla geçiyoruz. Elias ağır büyük kapıyı açtığında, katedralin henüz alacakaranlık merdivenlerinde buluyoruz kendimizi. Kalabalığın bakışları odamızın pencerelerinde kilitlenmiş. Thomas Müntzer, merdivenin ortasına doğru biraz ilerliyor. Kimse onu fark etmiyor. İlk haykırışı, en az dört bin

kişinin bulunduğu meydanı dolduruyor, ancak hemen ardından bir irkiltici ses dalgasıyla bastırılıyor.

"Mühlhausen halkı, dinleyin, son savaş yaklaştı. Tanrı, Yoaş'ın oğlu Gidyon'un kılıcına yenilen Midyanlılar ve onların kralına yaptığı gibi pek yakında zalimleri ellerimize verecek. Sukkot halkı gibi siz de İsrail'in Tanrı'sının gücünden şüphe ederek seçilmişlerin ordusuna yardım etmeyi reddediyor, top ve silahları kendi hakkınızın müdafaasında kullanılmak üzere saklıyorsunuz. Gidyon, Midyan kabilelerini üç bin kişi içinden topladığı üç yüz kişiyle yendi. Halk o, bu zaferi yalnız kendi gücüyle kazandığını düşünmesin diye onun askerlerinin sayısını azaltan Tanrı olmuştu. Korkanlar geri gönderildi. Bugün de Mühlhausen halkının yokluğu nedeniyle seçilmişlerin ordusundaki askerlerin sayısı azalıyor. Bence bu iyiye işaret: Böylece Tanrı'nın kulları için yaptıklarını kimse unutamayacak, gerekirse prensin askerlerine karşı tek başıma bile savaşırım. İnananlar için imkânsız diye bir şey yoktur. Ama içinde inanç olmayanların ellerindekiler de alınacak. Bu nedenle beni iyi dinleyin Mühlhausen halkı: Tanrı yanında olacakları seçti, bunlar seçilmişlerdir; kalbi inançtan gelen cesaretle dolu olmayanlar, Tanrı'nın tasarılarını engellemeye uğraşmasın: Hemen çekip gitsin ve kaderini bir köpek gibi yaşasın. Defolsun! Dükkânına, sıcak yatağına dönsün. Çekip gitsin, sonsuza kadar da gözümüze görünmesin."

Halk bağırıp çağırmaya, itişip kakışmaya, dalgalanmaya başlıyor. Tanrı adına savaşma şerefine nail olmak isteyenlerle Üstat Thomas'ın bir çılgın olduğunu haykırarak evlerinde kalmak istediklerini söyleyenler arasındaki tartışmalar giderek alevleniyor.

Sonunda, çoğu dışarıdan gelen insanlar, kiliseleri yağmalamak için şehre inen serseriler, yoksullar ve Thomas Müntzer'i güneş kararsa dahi bırakmayacak olan San Nicolalılar olmak üzere tamı tamına üç yüz kişi kalıyor meydanda. Bir daha ağzını açmayan Üstat, üç topu çekerek getiren askerlerin geçmesini sağlamak için iki yana ayrılan küçük ordusuyla ilgileniyor.

"Peki bunlar nereden çıktı?" diye soruyor Elias aşağılayan bir ses tonuyla.

"Bizim işimize yaramıyor," diye kestirip atıyor muhafiz. "Alabilirsiniz. Heinrich Pfeiffer Tanrı'nın bunlara da ihtiyacı olabileceğini söyledi."

Seçilmişlerin ordusu iki saatten kısa bir süre içinde, kuzey kapısından çıkarak şehirden ayrılıyor. Erzak ve topların yüklendiği, katırların çektiği iki araba en arkada. İpekböceği sonunda uzun zamandır kendisini koruyan kozayı kabuğu delerek yeni bir hayata, bilinmeyen, yırtıcı yeni bir çağa doğru ağır ağır yol alırken kelebek olup engelleri aşmasını sağlayacak gücü bekliyor. Gidyon'un kılıcını savaşa götüren hayvan iki koru andıran gözleri ve genişlemiş burun deliklerinin üzerinde savrulan uzun yelesi gümüşi yansımalarla parıldarken tepiniyor. Eyerden Üstadın aylarca öfkeyle sağda solda dolaşarak topladığı isyankârların mektuplarıyla dolu çuvallar sarkıyor: Bu mektupları asla yanından ayırmaz o, çünkü onların içinde isimler, yerler, prenslerin her yardakçısını neşeye boğacak haberler var.

Arkama dönüyorum, katırların çektiği topların ardında, kalın bir toz tabakası Mühlhausen'ın siluetini örtüyor. Belli belirsiz görülen surların ardından kuleler, suda dağılan bir mürekkep misali, daha önce hiç yaşamadığı bir endişeyle ağırlaşan ruhum gibi soluklaşıyorlar. Artık arkama bakmayacağım, bakışlarımı ileriye çeviriyorum, Üstat gene gururla atının dizginlerine yapışmış ufka bakıyor, yapılanların hesabının sorulacağını, zalimlerin cezalandırılacağını düşünüyor.

İçim yeniden bir güçle doluyor, vakit geldi, gitmek lazım.

Bölüm 28
Eltersdorf, Şubat 1527

İşte böyle. Mühlhausen'dan o şekilde ayrıldık. O son günlerin anıları bu apaçık günde görünen tepelerin profili kadar berrak. Üstat Thomas'ın her sözü, Ottilie'nin her kelimesi Hollanda yapımı bir çalar saatten dökülen notalar gibi dökülüyor zihnimden, geçmişin ağırlığı ipleri çekip mekanizmayı harekete geçiriyor. Üç topun tekerleklerinin yol boyunca yankılanan sesini, tarlalardaki kadınların selamını, bir buğday arabasının çevresindeki serçeleri andıran Jacob ve Mathias'ın heyecan dolu mutluluğunu, Frankenhausenlı kardeşlerle buluşmamızı, ayaklanan bu sonuncu şehirde adaleti sağlamak için gelmiş olan Hessen ordularına karşı harekete geçmeyi beklerken surların az ötesinde, ovada geçirdiğimiz ilk günü anımsıyorum.

İşte böyle. Elias çılgına dönmüş bir şekilde yalnız sekiz bin kişi olduğumuzu tekrarlayıp duruyor, bir bakışla kalabalıkların gücünü değerlendirmesini bilir. Günlük ücretlerinin arttırılacağı vaadiyle engellenip gelmeyen Mansfeldli madencilere ettiği hakaretler yankılanıyor etrafta. Eisenach, Salza ve Sonderhausen ile birlikte Fulda'nın da on gün önce fethedildiği haberi geldi. Bunların işi bitti, çevreyle ilişkileri kesildi. Kont Philip hızlı davranıp etrafımızı sardı. Denck'ten hiçbir haber yok, ama yeterince adam ve asker bulabilmiş olsaydı şimdiye kadar çoktan prensin hatlarının arkasına geçmiş olurdu.

"Tanrı'nın büyük zaferi adına, onun zaferine!" Bu haberler karşısında Üstadın tepkisi bu çığlık oldu. Bu yüreklendirme nidasını şimdi, burada, Vogel'in papaz evinin bahçesinde, kazların, tavukların yüzüne karşı tekrarlamak istesem yine aynı olacağını biliyorum.

Ama gücüm ancak bu sözleri dişlerimin arasında alçak sesle yuvarlamaya yetiyor.

Mekanizma hareket ediyor. Frankenhausen'da arka saflarla, evler, savunmalar, erzakla Ottilie ilgileniyor.

Hareket etmeye devam ediyor. Bir sürü insanın yüzü kalemle çizilmiş gibi net. Rottweilli bir nalbantın mavi gözleri, eğri ve basık burnu, etli çenesi, sarı bıyıkları ve kepçe kulakları. Yüzler ve sesler birbiri ardına sıralanıyor. Hans Hut kitapları arabaya istifliyor, at bağlanmaya çoktan hazır: Savaş için yaratılmamış bu küçük kitapçı bir an önce basımevine dönmek istiyor.

Aniden, bir yırtılma oluyor, bir anda ip tutukluk yapıyor ve notalar detone olarak kulakları tırmalayıp tek bir vızıltıya dönüşüyor. Renkler belleğin paletinde karmakarışık oluyor. Anılar ölerek yerini karmaşık bir korkuya bırakıyor.

Bölüm 29
Frankenhausen, 15 Mayıs 1525, sabah

İşaret geldi.

Çizgi çizgi, alev alev, kıpkırmızı gökkuşağı, Philip'in ordularının ve tepelerin ardından, yoksulların kaçamak bakışları önünde, aniden yükseliyor.

Yağmuru haber vermeyen aydınlık gökyüzü, korkuyu bir an için silip süpürüyor, olabildiğince onarılmış beyaz bezden sancaklarımız üzerine resmedilmiş kefaret arması, Tanrı'nın kullarının bayrakları, hesaplaşma zamanını haber veren semavi borazanın sesini selamlar gibi havaya kalkıyor.

Gürültü, her yerde toprak sarsılıyor, bağırsakları açılıp onları yutuyor, toprak sarsılıyor, yarılıyor, sarıyor, savruluyor, gürlüyor Tanrı'nın gücünü püskürtüyor.

Bir adam kadar büyük bir yumrukla sersemlemiş bir şekilde yere devriliyorum, yüzüm çamurun içinde. Can havliyle soluk alan birinin sesini duyup yana doğru dönüyorum: Kan içinde, yüzünün yerinde yalnızca kemikler olan bir adam. Başka patlamalar da duyuluyor, toz gözlerimizi tıkıyor, adamlar atların, arabaların, düzlükte açılan deliklerin içine saklanıyor. Birkaç ağaçtan birinin arkasına, kaburgalarının arasına bir tahta parçası saplanmış, korkudan ve acıdan yüzü yemyeşil olmuş bir çocuğun yanına sığınıyorum.

Toplar ateş etmeye devam ediyor.

Üstadın kafasını bir kazığa çakmışlar. Soruyorlar. Belki merhamet gösterebilirlermiş.

Pisliklerin uşaklarının zalim bayrağı. İğrenç, piçler, kudurmuş köpek soyları. Tanrı'nın ordusuyla pazarlık yapamazsınız. Güneş-

ten kurumuş solucanlar. Karanlıkların aşağılık askerleri. Kazmaların saplarıyla kıçlarınızı deleceğiz. Tanrım, şimdi bizi yarı yolda bırakma. Sizi doğuran ahlaksız anneler ormandaki keçilerle düzüşüyordu. Defolup patronlarınızın kıçını yalamaya gidin. Hata ettiysek af diliyorum. Cehennem korkunç ağzını açacak, bağırsakları hepinizi yutacak. Bir günah işlediysek Tanrım her şey senin istediğin gibi olsun. Her birinizin etlerini kopardıktan sonra kemiklerini tükürüp atacak. Yeniden Diriliş gününde yalnızca Kurtarıcı'nın sözü, onun aşkı yanımızda olsun. O sizin baştan çıkarılmış ruhlarınıza merhamet etmeyecek. Her şeye gücü yeten Tanrı'ya olan inancımız bizi korusun.

Üstat! Üstat! Çılgın feryatlar. Benim feryatlarım bunlar. Etrafımda panikten bir girdap, kurt sürüsünün saldırısı karşısında kaçışan sürüler.

Bir anda önümde buluyorum onu, dizlerinin üzerinde, toprağa kapanmış, bir heykel gibi hareketsiz. Ufka yaklaşan gürültüyü fark edip bağırdığımı işitiyorum: "Üstat, Üstat!"

Boş gözlerle başka bir yere bakıyor, dudaklarında bir dua mırıldanıyor.

"Üstat, Tanrı aşkına, ayağa kalk!"

Onu kaldırmaya çalışıyorum ama bir ölüyü diriltmek bir ağacı yerinden sökmek kadar zor. Diz çöküp omuzlarını kendime doğru döndürüyorum, kucağıma yıkılıyor. Yapacak hiçbir şey yok. Bitti artık. Ufuk giderek daha hızla bize yaklaşıyor. Bitti artık. Kafasını kaldırıyorum, acı ve son feryadıyla parçalanmış göğsü, umutsuzluğunu ve kanını gökyüzüne doğru tükürüyor.

Prenslere karşı koymak için yola çıkmaya hazırlandığımızda gün yeni yeni doğuyordu. Mataralara doldurulmuş konyak boğazlarımızı ıslatırken endişe ve korkuyu dindirmeye çabalıyorduk. Gün yeni yeni doğuyordu, solgun, loş ışıkta, yavaş yavaş kalkan soğuk sisin altında, bir perdenin ardından bakar gibi kuzeydeki tepelerin kıyısında kara bir püskül gördük. Kimse alarm vermedi ama onlar bu-

raya gelmişlerdi bile. Üstat Thomas atını mahmuzladı, ordugâhın bir başından öbür başına koşarak inancın ve umudun ateşini canlandırmaya çabalıyordu. Birisi bağırdı, çatallar havaya kalktı, kazmalarımızın yerini baltalı mızraklar aldı, alçaltıcı ve meydan okuyan küfürlerin arasında havaya ateş açıldı. Kimi diz çöküp dua etti. Kimi kertenkelenin bakışından etkilenmiş gibi olduğu yerde hareketsiz kaldı.

Batıdaki tepeler boyunca uzanan kömür gibi kapkara bir çizgi, cılız parıltılarla boyanan şafağın uğursuz kenar çizgilerini işaret eder gibi. Saksonyalı Georg'un ordusu, batı kanadının gelmesini beklerken hazırlanıyor. Uzun kara görüntüler ovaya doğru dönüyor: Toplar olmalı.

Keskin bir toz ve kandan oluşan boşluktan bir ok gibi çıkan koşuma vurulmuş vahşi hayvanlar, korkudan taş kesilmiş, bir kenara büzülüp dua eden talihsizlerin ya da ölümcül kararı bekleyen kaskatı cesetlerin üzerine saldırıyorlardı. Atların toynakları ve ayakları alçak bir hendekten fırlıyor, diz çökmüş silahsız birine doğrultulmuş bir mızrak göğsü delip geçiyor, kollar, bacaklar, kemikler, çuval bezleri ve derilerinden oluşan bir kütle havada uçuşuyor. Bir düşman askeri ince, uzun bıçaklı bir hançer çıkarıp sallayarak cesetler arasında dolaşıyor, sağ tarafında merhamet dileyerek korunmaya çalışan bir zavallıya hançeri saplıyor. Kalın boynunu eğip homurdanıyor, neredeyse yere düşürecek kadar bükerek sol kolunu kesiyor, yeni avına doğru koşmaya başlıyor, vahşi sevinç çığlıkları atıyor.

Toz yere iniyor. Bir katliam gününü yansıtan ilginç sahneler. Yalnızca cesetler ve kesik kesik çığlıklar yol göster bana. Bir inilti bile duyulmuyor. Sonra onları görüyorum: Birlikler açılıyor, demirler, mızraklar, rüzgârda uçuşan bayraklar, tepinen hayvanların frenlenen coşkusu. Tepenin kenarından dörtnala iniyorlar, nalların sesi zırhların gürültüsüne karışıyor; tıpkı ölüm gibi kara, ağır ve zalimler. Ufuk giderek yaklaşıyor, düzlük yok oluyor.

Beni allak bullak eden çeliğin çarpması değil. Üstadı havaya, bulutlara doğru kaldıran ve beni kolumdan sürükleyen Sanson'un tavrı.

"Kalk çabuk!"

Eski bir savaşçı olan Elias'ın toprak ve terle kararmış yüzü sanki bir rüya. Elias, onun gücü, bana yol gösteriyor, onla birlikte ölümden kaçmak için koşmamı haykırıyor bana.

"Yol göster bana delikanlı, ihtiyacım var sana!"

Üstat Thomas omuzlarında ve ben bacaklarıma yeniden kavuşuyorum.

"Onları da al!"

Üstadın çuvallarını elimde sıkı sıkı tutup yerdeki cesetleri iterek başım önümde cehennemin çıkışına doğru en önde koşmaya başlıyorum.

Koşuyoruz. Şehre kadar. Başka hiçbir şey yapmadan. Düşünmüyoruz bile. Tek laf etmiyoruz. Umudu kırılan bu adamın kurtuluşuna yol açıyorum.

Adeta körü körüne.

Carafa'nın gözü
(1525-1529)

Saksonya'nın Wittenberg şehrinden Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 28 Mayıs 1525 tarihli mektup.

Saygıdeğer kutsal rahip Giovanni Pietro Carafa'ya, Roma.

Yüce efendimiz, bu satırları mutlu haberi vermek için büyük bir mutlulukla kaleme alıyorum: Siz efendimizin emirleri mümkün olan en kısa sürede yerine getirildi ve beklenen sonuç alındı.

Belki Almanya topraklarından haber aldınız ve isyan eden köylülerin ordusunun yenilgiye uğratıldığını çoktan öğrendiniz. Ben bu satırları yazarken prenslerin askerleri bu toprakların şimdiye kadar gördüğü en büyük isyanın son ateşlerini söndürmeye hazırlanıyorlar.

İsyan eden şehirlerden en güçlüsü ve yangının merkezi olan Mühlhausen, birkaç gün önce prenslerin ordusuna teslim oldu ve halkı ayaklandıran Heinrich Pfeiffer'in kafası Thomas Müntzer'inkiyle birlikte dün Görmar Meydanı'nda kesildi. İşkence edilen vaizin son saatlerinde celladı hiç şikâyet etmeden sessizce beklediği ve yalnızca, son saniyesinde, bir defa dudaklarından, kendisine halk arasında şöhret kazandıran "*Omnia sunt communia*" cümlesinin döküldüğü söyleniyor. Gelen haberlere göre tek haykırışı, bu aylarda halkı çılgınlığa sürüklerken de dilinden düşürmediği bu özdeyiş olmuş.

En tehlikeli iki kişinin kanı kaldırım taşlarına karıştığına göre siz efendimiz de sadık kulunuzun gözünü kırpmadan daima güvendiği ileri görüşlülüğünüz ve bilgeliğinizden dolayı gurur duyabilirsiniz kuşkusuz.

Benden istediğiniz içtenlik sözünü tutmak için, köylülerin ateşli vaizinin güvenini kazanmak amacıyla aylar boyu harcadığım emeği ve çabayı neredeyse tehlikeye atmayı göze alarak harekete geçmekte çok acele etmek zorunda kaldığımı itiraf etmem gerek. An-

cak Müntzer'in yıkımını hızlandırmanın böyle bir düzen sayesinde mümkün olduğunu da söylemek zorundayım. Ona hizmetlerimi sunup Wittenberg'teki entrikalar hakkında bilgi vermem güvenini kazanarak onu savaş meydanına sürükleyen yanlış istihbaratı ulaştırmamı sağladı. Dürüst olmam gerekirse adamımız da olayların hızla gelişmesi için elinden geleni yaptı. Mektubum mantığın son ışığını da söndürmeye yaradı sadece. Bir hırpaniler ordusu, iyi silahlanmış paralı askerlerin ve prenslerin emrindeki şövalyelerin birliklerini yenmeyi hayal edemez herhalde.

İşte böyle efendimiz, yüce gönüllülük gösterip bana bugüne kadar neler olduğunu sormuştunuz ya, şimdi bu sadık hizmetkârınız yüreğini dolduran tüm izlenimlerin ve basit düşüncelerin ağırlığından kurtuluyor.

Siz efendimiz nezaket gösterip Alman prenslerinin Keşiş Marin Luther'le çevirdiği işleri takip etmem için beni görevlendirdiğinde Tanrı'nın buraların kaderi hakkında neler sakladığını hayal etmek bile mümkün değildi. Dinden dönme ve sapkınlık dünyevi güçlerle bir araya gelerek insan zekâsının önceden sezemeyeceği bir şekilde ruhların derinliklerine sızabilirdi.

Buna rağmen, bu insanın içini ürperten tehlike karşısında siz, tüm kararlılığınızla, halkta dinden dönen prenslere karşı bir isyan ruhu uyandırmak ve onların ordularını zayıf düşürmek için o lanet olası Luther'in karşısında durabilecek birini aramamı emrettiniz.

İmparator V Karl gibi Katolik inancının şövalyeliğine soyunan bir kişinin yol açacağı ciddi tehlikeyi kavramak insanın aklına bile gelmezken, bilgeliğiniz ile bu sadık kulunuza görevini yerine getirirken izlemesi gereken yolu gösterdiniz ve derhal, Fransa Kralı'nın Pavia Meydanı'nda ele geçirildiği haberi gelir gelmez, en uygun emri vermesini bildiniz: Luther yandaşı prenslerin Karl'ın can düşmanları haline gelmesi için köylü isyanının sonunu hızlandırmak. İmparator, İtalya'da zafer kazanarak Fransa Kralı'nı ele geçirdiğinden dolayı kana susamış bir kartal gibi yükseliyor, Roma'daki yuvasını korumak istediğini ilan ederken koca kanatları ve sivri gagasıyla onu karanlığa boğabilir oysa. Üstelik idaresi altında bulunan top-

rakların genişliği ve gücü Vatikan'ın bağımsızlığını ve Roma'nın ruhani otoritesini tehlikeye atabileceğinden, tüm dünyayı parmağının ucunda oynatmasına fırsat tanımamak için, imparatorluğun şu an bulunduğum bölgesi gibi bir yerinde, Karl'ın topraklarında, sapkın prenslerin kılıçlarını şakırdatması tercih edilebilir gibi görünüyor. Bu günahkâr kulunuzun anladığı tek şey, bağışlayıcı Tanrı'nın yarattığı kaderin ne kadar gizemli ve derin olduğu: Dün bizi müdafaa eden bugün tehdit haline geliyor, bir zamanlar üzerimize saldıranlar müttefikimiz oluyor. Tanrı'nın dediği oluyor. Amin.

İşte şimdi bu sadık kulun Tanrı'nın isteğine açık yüreklilikle verdiği cevap: Siz efendimizin değerlendirmeleri bence her zaman son derece ani ve ileri görüşlü olmuştur. Özellikle de bu tehlikeli durumda, emirleri mümkün olduğunca çabuk yerine getirebildiğim için onun kolu olmaktan gurur duyuyorum.

Siz efendimizin sezgileri ve tahminlerinden daha isabetlisi olamazdı. Tanrı'nın yolları karanlık ve zorludur ve yalnız onun iradesine boyun eğmeliyiz. Tanrı'nın işini yargılamak biz ölümlülere düşmez: Bizim görevimiz yalnızca, siz efendimizin de her fırsatta sık sık hatırlattığı gibi, inancın ve Hıristiyanlığın dünyanın her geçen gün kaybettiği en ufak ışığını bile savunmak. İşte bu yüzden, insani kanunlara veya yürek acılarına kulak asmadan yapabildiğimiz her şeyi yapıyoruz.

Bu zamanın sanki özellikle Hıristiyanlara sakladığı, insanın içini ürperten belalar ve entrikalar içinde bana bir kez daha yol göstereceğinizden eminim. Tanrı, siz efendimizin rehberi olma ayrıcalığını bu günahkâr kuluna bağışladı, bu gözlere, bu ellere davasına hizmet etme fırsatını verdi. İşte yeni emirlerinizi sabırsızlıkla beklerken gelecek günlerdeki zorlukları da bu güçle aşacağım.

Siz efendimizin ellerinden öper, her zaman bağışlayıcılığınıza sığınırım.

Wittenberg, 28 Mayıs 1525 günü
Emrinizdeki sadık kulunuz
Q

İmparatorluğun Augsburg şehrinden Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 22 Haziran 1526 tarihli mektup.

Roma'daki saygıdeğer, bilge efendimiz Giovanni Pietro Carafa'ya.

Siz saygıdeğer efendimiz, dualarınızı almak için Tanrı'ya sadakatle hizmet etme arzusu içinde yanıp tutuşan birini hiç hak edilmemiş bir iltifat ve çok büyük bir şükranla onurlandırdı. Varlığımı bilgeliğinize emanet edip emirlerinizi bir an önce yerine getirmeyi amaçlayarak, en son görev emrini alır almaz üzerime düşeni yapmak üzere bu büyük imparatorluk kasabasına doğru yola koyuldum.

Bu son görevle ilgili olarak, genç Fugger'in önerileriniz doğrultusunda beni büyük bir saygıyla karşıladığını da söylemek isterim. Kendisini Tanrı'ya adamış ve uyanık bir adam, amcasından aldığı ölçülü davranışlarını ve değerlendirme yeteneğini gençliğinin getirdiği cesaret ve girişimcilikle birleştirmiş. İhtiyar Jacob Fugger'in iki yıl önce ölümü, Avrupa'nın en zengin ve sözü geçen ailesinin faaliyetlerine ve sınırsız çıkarlarına hiçbir şekilde zarar vermemiş. Yeğeni amcasına ait olan işleri yürütmekte gösterdiği başarıyı Hıristiyan inancına duyduğu derin bağlılığa ve Vatikan'a gösterdiği sadakate borçlu. Anton Fugger gibi genç bir adamın basitliği ve samimi perhizi, bütün Avrupa saraylarındaki altın cinsinden kredisinin büyüklüğüyle karşılaştırıldığında göze batıyor.

Savaşın yeniden başlaması ve Vatikan'ın Fransa ile kurduğu yeni ittifak konusunda imparatorluğun kasası olan bu adam, belki de sizinle onun arasında aracılık yapacağıma güvenerek tarafsızlığını vurgulamaya kalktı. Ekleyeme izin verin, bu tarafsızlıkla yalnızca saf altın çıkartır. Bana kalırsa, bu sofu bankerin, kasalarından kimin,

kredi aldığına aldırdığı yok; ister imparatorluktan, ister Katolik ya da Luther yandaşı, ister Hıristiyan ya da Müslüman olsun, fark etmez; onun için önemli olan kazancın miktarı ve şekli. Bu savaşı hangi taraf kazanırsa kazansın, onun için fark etmez. Bu genç para babası için en ideal durum çıkmazda olmak, yani kimsenin kazanmadığı, kimsenin kaybetmediği, dünyadaki taç giyen herkesi çantasının iplerine bağlı tutmasını sağlayacak sürekli bir savaş.

Augsburg'a gönderilme nedenim bankerler hakkında bilgi vermek değil elbette. Siz efendimizin lütfedip adıma açtığınız hesap için müteşekkirim. Fugger sizin kadar saygıdeğer bir insanın müşterileri arasında bulunmasından onur duyduğunu, ancak sizinle bizzat tanışma fırsatı bulamadığı için de büyük bir üzüntü içinde olduğunu söyledi. Bana mümkün olan hareket özgürlüğünü sağlamak için, kendisine bağlı olan kişilerin imparatorluğun her şehrinde beni tanımalarını ve benim de tüm şubelerinden para alabilmemi sağlayacak bir simge vermeyi gerekli gördü. Rahatlıkla tahmin edebileceğim nedenlerden ötürü, açılan kredi miktarını bana söylemek istemediyse de bunun "sınırsız" bir hesap olduğunu belli etti. Kendi açımdan Tanrı size saygıda kusur etmemi istemez; başka bir şey sormamın doğru olmayacağını düşündüm. Daha şimdiden size önemle bildireyim ki elbette ben, siz efendimizin bana sunduğu bu imkânları elimden geldiğince akıllılıkla ve savurganlık etmeden idare etmeye çalışacağım ve bana verilmiş olan bu paradan yapılacak her harcamayı bildireceğim.

Bu naçiz kulunuzun elinden gelen tek şey, sonsuz cömertliğinizden ötürü size müteşekkir olduğunu bir kez daha bildirmek ve kendisine verilecek yeni görevleri beklemek.

Bağışlayıcı Tanrı, efendime sağlık versin ve soylu bakışlarını kutsal kilisesinin mütevazı kulunun üzerinden eksik etmesin.

Augsburg, 22 Haziran 1526 günü
Emrinizdeki sadık gözlemciniz
Q

İmparatorluğun Augsburg şehrinden Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 10 Haziran 1527 tarihli mektup.

Sapkın barbarların iğrenç ordularından mutlu bir şekilde kurtulmayı başaran saygıdeğer efendimiz Giovanni Pietro Carafa'ya.

Siz efendimizin sağ salim kurtulduğunu bilmek içimi sevinçle doldurdu ve içinde bulunduğumuz bu korkunç günlerde uykularımı kaçıran endişeyi sonunda söküp attı. Aziz Pietro'nun evinin yeni ortaya çıkan Vandallarca yağmalanmış olmasını düşünmek bile damarlarımdaki kanı donduruyor. O anlarda siz kutsal efendimizin katlanmak zorunda kaldığı o korkunç görüntüleri ve ölüm düşüncelerini hayal bile edemiyorum. Karınlarını birayla şişirmiş, her otoriteye karşı çıkan, kutsal mekânlara saygı duymayan o pis Alman askerlerinin vahşiliğini ve zalimliğini bu sadık hizmetkârınızdan daha iyi bilen olamaz. Kiliseleri kirletmenin, azizlerin ve Meryem Ana'nın kutsal tasvirlerini paramparça etmenin onlar için hem inancın bir övüncü hem de gerçek bir eğlence olarak kabul edildiğini gayet iyi biliyorum.

Ama siz efendimizin de mektupta belirttiği gibi, bu rezalet cezasız kalamaz; eğer her şeye gücü yeten Tanrı bu hayvanların küstahlığını üzerlerine veba salgını göndererek cezalandırdıysa, onlara kafesi açıp İtalya'ya yayılmalarına neden olanları da cezalandıracaktır: İmparator bunun cevabını Aziz Papa'nın önünde vermeyecekse Tanrı'nın önünde mutlaka verecektir.

Aslında Habsburg, bir sürü sapkının hem kendi ordusunda hem de prenslerin birliklerinde yuvalanmakta olduğunu görmezden geliyor: Bu sefiller hiçbir şeye ve hiç kimseye saygı duymayan Luther

yandaşlarından başkası değil. İtalya çıkartmasının Georg Frundsberg ve ona bağlı paralı askerler tarafından gerçekleştirilmesinin bir tesadüf olmadığını düşünmem de çok doğal. Bunlar, burada Luther'e duydukları yakınlık bir yana, buralarda zalimlikleriyle ve acımasızlıklarıyla da tanınıyorlar. Bugün barbar askerler tarafından gerçekleştirilen bir yağmanın istenmeyen sonucu olarak görülen şeyin yarın İmparator ile ilgili askeri bir kararın meyvesi olduğunun ortaya çıkması beni hiç şaşırtmaz. Roma'nın yağmalanması Aziz Papa'yı güçsüz düşürerek onu, bir zamanlar çözümü Hıristiyan inancının şövalyesi ve Vatikan'ın gardiyanı gibi davranmakta bulan Habsburg'un elinde savunmasız bırakıyor.

Siz efendimizin kilisenin bağımsızlığını giderek daha yakından ve utanmadan tehdit eden Karl ile ilgili olarak söylediği (yargılayıcı ve küçümseyici o çok sert sözlere) ve son inanılmaz hakaretini ağır bir şekilde ödemesi gerektiğine katılmamak mümkün değil.

Etrafımızı saran kötülüğün büyük gizemi içinde bize yardım etmesi ve gözünü bile kırpmadan iğrenç askerlerine Roma'daki Kutsal Kilise'yi yağmalama izni verdiği halde onun savunucusu olduğunu söyleyene karşı size dayanma gücü vermesi için Tanrı'ya dua ediyorum.

Her zaman tüm kalbimle hizmetinizde olduğumu bildirir, ellerinizden öperim.

Augsburg, 10 Haziran 1527 günü
Emrinizdeki sadık gözlemciniz
Q

İmparatorluğun Augsburg şehrinden Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 17 Eylül 1527 tarihli mektup.

Roma'daki kutsal, çok değerli efendimiz Giovanni Pietro Carafa'ya.

Saygıdeğer efendimiz,

Ciddi bir belirsizliğin hâkim olduğu şu anda, onun ışığının siz efendimizin bana yapmaya devam ettiği iyilikler aracılığıyla etrafımızı saran karanlıklar içinde bu ölümlü kullarına doğru yolu göstereceği bilinciyle yalnızca Tanrı'ya sığınıyorum. Bu yüzden burada, imparatorluğun çürümüş kalbinde olup bitenleri size bildiriyor, tek bir kelimemin dahi olsa siz efendimizin planlarına yardımcı olabilmesi ümidiyle yaşıyorum.

Elektörlerin idaresindeki Saksonya kiliseyle ilgili yapısını değiştirmeye hazırlanıyor: Bu değişikliğin neredeyse on yıl önce başlayan ilk aşaması tamamlanmak üzere. Akıllı Frederick'in iki sene önceki ölümünden itibaren, kardeşi John'un selefinin yarım bırakmak zorunda kaldığı işleri devam ettirmeye kararlı olduğu açıkça ortada. Yeni düzen artık evlenme hakkı da verilen rahiplerin seçimini prenslere bırakıyor; bu seçimle din bilginlerinden ve idarecilerden oluşan bir konsey prense tavsiyede bulunuyor. Kilisenin tüm varlığı prenslerin denetiminde ve bunlar er ya da geç din eğitimini, okulların idaresini de ellerine geçirerek kiliseyi tamamen kendilerine bağlayacaklar; Luther'in öğretisine bağlı yeni din bilginlerinin eğitimi de bu şekilde sağlanacak. Marburg'ta bu sapkınların ilk üniversitesi kuruldu bile.

Bu zavallı hizmetkârınızın naçiz düşüncesi Luther vebasının artık yalnız insani güçlerle yok edilemeyeceği, bu düşüncenin şimdiye kadar ulaştığı sınırların içinde tutulması gerektiğidir. Ancak son yıllarda olup bitenler Tanrı'nın bu zavallı askerine, kötü gibi görünen olayların, o büyük ilahi düzen içinde iyi sonuçlar doğurabileceğini gösterdi. Bu sapkın inancın prenslerle kurduğu bağ, prenslerin ve kuracakları ittifakların artık bu sapkın inançtan vazgeçemeyeceğini gösteriyor. İmparator'a karşı çok iyi ittifaklar oluşturdular, öyle ki bu Alman topraklarının yollarında Fransız elçi ve görevlilere rastlamak artık işten bile değil. Prenslerin Karl'a karşı meydanlara dökülmesini beklemek için elbette henüz erken, ama ileride böyle bir şeyin olacağına inanmak bir çılgınlık değil. Bence, efendimiz, yaptığımız bu hesapların ne kadar ince ve öngörüşlü olduğu zaman içinde görülecek. Dolayısıyla İtalya'daki savaş Fransızlar aleyhine sonuçlansa bile siz rahat olun efendimiz, çünkü Karl birkaç sene içinde doğu sınırlarının Türklerle Luther yandaşı prensler arasında ezilmekte olduğunu görmek gibi bir tehlikeyle karşı karşıya kalacak. Gücü işte o zaman tehlikeye girecek.

Ancak şimdi size esas sözünü etmek istediğim, bu talihsiz topraklarda ortaya çıkan kurnazca bir kötülük.

Geçtiğimiz haftalarda bu şehir Anabaptistlere yapılan baskıyla altüst oldu. Bu kâfirler, Luther'in sinsi öğretilerinden olmayacak yorumlar çıkarıyorlar: Örneğin bebeklerin vaftiz edilmesine karşılar, çünkü Kutsal Ruh'un yalnız inananın arzusuyla kabul edileceğini söylüyorlar; kilise hiyerarşisini reddedip kendi topluluklarını oluşturuyor, pastörleri kendi inançlarına bağlı olanlara seçtiriyorlar; Kilise'nin öğretilerini reddedip gerçeğin tek kaynağının Kutsal Kitaplar olduğunu söylüyorlar; ama bu konuda Luther'den daha kötüler, tüm bunların yanı sıra laik idari otoriteye tabi olmayı da reddediyor, kamu yönetiminin müstakil Hıristiyan topluluklarına bırakılmasını istiyorlar. Tüm âdemoğullarının eşit olduğu gerekçesiyle bütün zenginliklere, dinin bütün mezheplerine, ikonalara, kiliselere, kutsal giysilere karşı çıkıyorlar. Amaçları dünyayı baştan aşağı yıkmak ve çiftçilerin savaşının (bu davayı benimseyen pek çok) ga-

zisinin desteğini almış olmalarının bir rastlantı olduğu söylenemez doğrusu.

Şeytana hizmet eden bu insanları bastırmak için yetkililer çok uğraştı. Ruhani meclis geçen ay burada, Augsburg'ta toplandı. Neyse ki birkaç gün içinde bunların elebaşlarının neredeyse tamamı içeriye tıkıldı. Ancak aralarında Thomas Müntzer'in önemli adamları yoktu; şu anki sayıları da tam olarak bilinmediğinden onlardan gelmesi muhtemel tehlike daha da büyük gibi görünüyor. Sapkın düşünceleri Almanya'nın tüm güneybatısına hızla ve kolaylıkla yayılıyor. Küçük sınıfları, mekanik işçilerini el üstünde tutuyorlar; onlar da üstlerine karşı içlerine atılan nefret tohumlarıyla bu salgına kapılıyorlar. Kırsal kesimde yaşayan cahil ve mutsuz halk, şeytana uyup sık sık ormanlarda düzenledikleri ayinlere katılıyor. Anabaptistler hiçbir idari ya da dini düzene bağlı olmadıklarından birbirlerini kardeş olarak görüyor, hastalıklı düşüncelerini son zamanlarda Luther'in başaramadığı kadar kolaylıkla ve hızlı bir şekilde yaymayı başarıyorlar; sayılarının artacağı ve Anabaptist inancının kısa bir süre içinde bu şehirlerin sınırlarını aşacağı aşikâr. Mutsuz, aç, eziyet gören her çiftçinin, her zanaatkârın yanında güçlü bir sapkın var.

İşte bu nedenle, efendimizin gereken değerlendirmeleri yapabilmesi için bu konuyla ilgili yeni bilgiler toplamaya ve bu inançsızları mümkün olduğunca yakından takip etmeye devam edeceğim.

Anlatacaklarım bittiğinden dolayı siz efendimizin ellerinden öpüyor, bu zavallı gözlerimi Tanrı'nın hizmetinde tutmaya devam ederek beni onurlandıran iyi yüreğinize sığınıyorum.

Augsburg, 17 Eylül 1527 günü
Emrinizdeki sadık gözlemciniz
Q

İmparatorluğun Augsburg şehrinden Venedik'e, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 1 Ekim 1529 tarihli mektup.

Venedik'teki kutsal, bilge efendimiz Giovanni Pietro Carafa'ya.

Saygıdeğer efendimiz, bu naçiz hizmetkârınız kalbi, sizin huzurunuza çıkacak olmanın yarattığı heyecan ve şükranla dolu. Bu buluşmada bulunacağımdan hiç kuşkusuz olmasın: Barış Lombardia bölgesinin yollarını artık emin bir hale getirdi, efendimizle buluşacak olmanın yarattığı heyecanla bu gerçeği bilmenin yarattığı huzur sayesinde Bologna'ya kadar olan seyahatimin göz açıp kapayıncaya kadar geçeceğinden eminim. Kutsal Papa Clemente'nin Karl'la böyle aşağılık bir pazarlığa oturmak ve ona resmi taç giyme törenini Bologna'da düzenleme fırsatını vermek zorunda kalması nedeniyle içim kan ağlıyor; İtalya'da Fransızlara karşı elde edilen zafer ve Papalık tarafından tanınmak, V Karl'ı, erdemlerinden ve dürüstlüklerinden en ufak bir şekilde nasibini almadığı eski zamanların büyük Sezarları seviyesine getirecek. İtalya'yı canının istediği gibi yönetecek ve bana kalırsa bu toplantıda İtalyan devletleri ve hepsinden önce Papalık, İmparator'un kararlarının güçlü seyircileri olarak yerlerini alacaklar. Ama bu kadarı yeter da artar: Vay mağlupların haline! Şimdilik bu kadar, umarım bağışlayıcı Tanrı, siz efendimiz gibi sadık kulların ruhlarına, bu yeni Sezar'ın küstahlığına engel olabilme lütfunu verir.

Siz efendimizin yüce gönüllülükle beni alıştırdığı dürüstlüğe başvurmaya cüret ederek, açıkça söylenen düşüncelerin yüzünüzü bilge bir gülümsemeyle aydınlatacağı bilinciyle, Karl'ın düşmanla-

rının sayısının artık üç olduğunu söylüyorum: Katolik Fransa Kralı; Luther yandaşı Alman prensleri ve inançsız Türk hükümdarı Süleyman; ve eğer bu üçü imparatorluğa karşı ortak çıkarlarını inanç farklılığının önünde tutar da anlaşıp imparatorluğu aynı anda vururlarsa, Karl'ın tahtı da dahil olmak üzere her şey, fırtınada dağılan bir çadır gibi yerle bir olur. Ama bu gözler tüm dünyada değil yalnız Almanya'da olup bitenleri izlemekle görevlendirilmiş, bu nedenle siz efendimizle yüz yüze gelip Almanya'daki durumu ve özellikle de daha önce birkaç kez adını duyduğunuz sapkın Anabaptistleri anlatabilmek için Bologna'daki buluşmamızı sabırsızlıkla beklerken susmam gerek.

Buluşmamıza bir gün bile olsun gecikmemek ümidiyle ellerinizden öper lütfunuza sığınırım.

Augsburg, ekim ayının birinci günü 1529
Emrinizdeki sadık gözlemciniz
Q

TEK TANRI, TEK İNANÇ, TEK VAFTİZ

MONASTERIVM
Münſter.

Eloi
(1538)

Tarih, 4 Nisan 1538

Vilvoorde zindanlarında hapsedilen ve adalet tarafından ölüm cezasına çarptırılan Batenburglu Jan, ayak direttiği sapkın düşünceleri içinde kutsal inancı kabul etmeyerek kendi sapık fikirleri içinde ölmeyi tercih etmiştir.

Hiçbir şekilde pişmanlık duymadığı, aksine memnuniyet ve şeytani bir böbürlenme duyduğu korkunç katliam ve cinayetler nedeniyle idama mahkûm edilmiş olup önce kellesi vurulacak, sonra cesedi yakılarak külleri rüzgârda savrulacaktır.

Aşağıda adı yazılanlar şahittir:
Nicholas Buyssere, Dominikan
Sebastien Van Runne, Dominikan
Lieven de Backere
Chrestien de Riddler

Eyalet Valisi Rijkard Niclaes adına.

Bölüm 1
Vilvoorde, Brabant, 5 Nisan 1538

Sana Jan. Senin merhametsizce boğazının kesilmesine. Zincirler içinde seni darağacına götüren arabanın ağır yolculuğu sırasında her türlü davranışı sergileyen bağırıp çağıran kalabalığa. Boğazımdan yükselen bulantıya, içimi yakan ateşe. Kendi doğurduğu deli Davut'u kendisinin ve kardeşlerinin kanı içinde boğan Babilli Fahişeye. Etlerimizi yutan bitmez tükenmez korkuya. Bu ölüm kulesini gökyüzüne kadar yükselten unutuşa. Sona, acıklı, tüyler ürpertici bir sona, herhangi bir nihai sona. Şimdi unuttum.

Sana, kardeşim Jan, kana susamış zulmüne, dört bir yandan gelen nefret ve darbelere maruz kalan şiş yüzüne. Adı bilinmeyen mağaralardan kana bulanmış kıyafetleriyle çıkıp gelen, bir kulağının yerinde biçimsiz bir pıhtı taşıyan sana. Bayram gününde derisi yüzülmüş domuza, sana, saklanıyorum ve başını kütükler üzerine eğerek bir kere daha o hakareti haykırdığını duyuyorum: ÖZGÜRLÜK.

Vurdum, yağmaladım, katlettim ben.

Halk seni elleriyle parçalardı bunu cellat da biliyor ve önce baltasını dans eder gibi savuruyor, keskinliğini kontrol ediyor. Dünyevi olmayan bir gürültüyle her şeyi örterek çoğalan bir kana susamışlığa zaman bırakıyor.

Yaktım, yıktım, yağmaladım, ırza geçtim.

Herkes cellat; burada ve her yerde. Batenburg şeytanı ve kılıçlı askerleri tarafından katledilmiş bir oğul ya da bir kardeş için lanet etmeyen yok. Belki de böyle değil ya da gerçek bu. Şimdi unuttum.

Baltayı kaldırıyor, ani bir sessizlik. Vuruyor. İki, üç defa.

Sarındığım pelerinim ve üzerinde süründüğüm ayakkabılarım kusmuğumla kirlendi, uğultu yeniden yükseliyor, kupa yukarı kal-

dırılırken içindeki sıvı yere akıyor. Günahlar temizlendi, iğrençlikler devam edebilir.

Bir köpek gibi öldürecekler beni. Ne işe, neye yaradı o halde? Soğuk, ağzımın içi bile buz gibi, terk edilişin soğuğu bu. Gitmeliyim, çoktan öldüm. Öksürüyorum, sol kolum bileğimden dirseğime kadar çılgınca yanıyor, öldüm artık. Ne yapabilirdim.

Kalabalık dağılıyor, ince bir yağmur, bir duvara üst üste yığılmış üç sepet. Sallanan topukların üzerinde bir kıç. Ne yapabilirdim.

Beni bir direğe asacaklar, sonum geldi, bir zamanlar aralarında olduğum insanların hepsi şimdi ölümümü istiyor. Ya da karanlık, boktan bir sokakta tekmeler ve bıçak darbeleriyle canıma okunmasını; haydi allah rızası için, askerler gidiyor. Belki İngiltere'ye, bu kan gölünden uzaklara, denizi geçerek ya da bu kalıntının kaderini terk edecekleri denize. Kullandığım isimler, sahip olduğum hayatlar, Jan, piç oğlu piç, buraya dön katil. Hepsini geri getir ya da kalan o az şeyi de al öyle git.

"Yüklemeye başla!"

Günbatımına doğru, iri sopaların bulunduğu üzeri biraz samanla örtülü bir sepetin içinde hareketsiz, ıslak bir paçavra yığınından ibaretim.

"Atları akşam için hazırlayıp dönüyorum."

Hareket edemiyorum, düşünemiyorum, damgayı yok eden ateş, yanıyor, yanıyor. Sonum böyle mi olacak?

"Hey, serseri, hırpani herif ödümü patlattın, çık bakalım buradan."

Cevap vermiyorum. Hareket etmiyorum. Gözümü açıyorum.

"Of, Allah kahretsin, ölü gibi bu. Yandık şimdi, bu zavallıyı gömmek bana düşecek. Lanet olsun."

Bana bakmamak için hafifçe dönmüş, yüzü bir çocuk kadar tüysüz, kuvvetli kollara sahip uzun boylu bir delikanlı karşımdaki. Öylece duruyor.

"Ölüyorum. Beni burada bırakma."

İrkiliyor: "Lanet olsun... Ne dedin? Söyle? Ölü değilsin o halde, ama gene de korkutuyorsun beni dostum, korkuyorum."

"Beni burada bırakma."

"Delisin sen, seni alamam. Patron kamçıyı kıçımda kırar, on beş yaşındayım daha, lanet olsun, ne yapacağım şimdi...

Gözlerini üzerimden ayıramıyor.

"Aaron! Ne bok yiyorsun orada, uyudun mu yoksa? Lütfen acele et, anlamıyorsun herhalde, o şerefsiz rahiplerin Latincesiyle mi konuşmalıyım, belki de hoşuna giden dil odur. Aaaaron!"

Onun korkusu gözlerimdeki korkuda yansıyor, bir an tereddüt ediyor, anlaşılmaz birkaç şey homurdanıyor, tamam tamam patron... Yalnız bir saniye müsaade edin patron... Üzerimi kuru samanlarla örtüyor, hemen hazırlıyor ve yükleme tamam. Aaron beni de aldı, her şey yolunda, sepeti sağlam bir şekilde diğerlerinin yanına yerleştirip bağlıyor.

"Acele et o halde! Daha yemek yemem, tuvalete gitmem, dinlenmem gerek kalın kafalı, gün doğmadan yola çıkmış liman hamallarıyla salakların canımıza okuması için Anvers'e doğru gidiyor olacağız. Hadi Aaron!"

Bölüm 2
Anvers, 20 Nisan 1538

"Burada Anvers'te hayat güzel, insan huzur içinde yaşıyor, burada her şey loncalar ve para kazananların elinde, ayrıca imparatorluğun saçları taralı kadın düşkünü subayları ve ileri gelenlerini de saymak lazım. Her şeyin fiyatını Flaman tüccarlar belirliyor, hem senin hem de Çin'in, dahası bütün dünyanın fiyatını florin olarak belirleyebilir bunlar; hesap yapmayı biliyorlar, yeni vergiler icat edip etraflarındaki bütün kadınları hamile bırakmaktan başka bir boka yaramayan o İspanyollar gibi değiller."

Rastlantı eseri, bir sokakta, bir meyhanenin dışında karşılaştık.

Adı Philipp.

Durumu benden beter: Söylediğine bakılırsa bacağını şeytandan bile daha fazla nefret ettiği İspanyollarla yaptığı savaşta kaybetmiş. Philipp kendi kendine konuşan, konuşması yalnız güçlü öksürük nöbetleriyle ve kanla lekelenmiş balgamlarla kesilen bir adam. Denizcilerle hamalların farklı dil ve lehçelerin arasında itilip kakılarak limanda yürürken kafalarındaki parlak oval miğferlerle kendilerine takılan "Demir Yumurta" ismini haklı çıkaran İspanyol askerleriyle karşılaşıyoruz. Philipp küfredip yere tükürüyor. "Geçen akşam bir fahişe bunlardan birini bıçakladı onlar da bu haksızlığı unutmadılar. Bu orospu çocukları buralarda birkaç gün daha kabadayılık edip sonra yine kızlarımızın koynuna girip hastalık kapacaklar. Az bile bunlara! Hepsi uyuzun pençesinde kıvranarak can verse keşke!"

Tanrı'nın tüm nimetleriyle donatılmış, top top kumaş, çuvallar dolusu tahıl ve baharat yüklü gemiler.

Bir çocuk koşarak bize doğru geliyor, Topal onu ensesinden yakalayıp kulağına bir şeyler fısıldıyor. Çocuk onaylıyor, elinden kurtuluyor ve aksi yöne doğru yeniden koşmaya koyuluyor.

"Şanslısın, şu İngiliz birahanede şimdi."

Dışarıda bir sofra ve etrafında toplanmış denizciler, aralarında hararetle pazarlık eden savaş gemisi kaptanları, siyah, süslü püslü zarif kumaşlardan yapılmamış sade pelerinleriyle diğerleri arasından ayırt edilebilen yerli armatörler. Topal onu beklemesini söyledi, arkası bize dönük iriyarı bir tipe yaklaşarak beni gösterip yanına gelmemizi söylüyor.

"Bu Bay Price, St. George'un lostromosu."

Hafifçe eğilerek birbirimizi selamlıyoruz.

"Philipp İngiltere'ye gitmek istediğini söyledi."

"Ücreti gemide çalışarak ödeyebilirim."

"Plymouth'a kadar iki günlük bir yolumuz var."

"Londra'ya gitmiyor muydunuz?"

"St. George Plymouth'a gidiyor."

Düşünecek vakit ve düşünmeyi gerektirecek bir sebep yok: "Anlaştık."

"Kumanya ambarında bayağı işin olacak. Yarın sabah saat beşte güvertede ol."

Philipp'in tavsiye ettiği bir hanın eski püskü döşeği üzerinde saatlerin geçmesini bekliyorum.

Meydanlar, sokaklar, köprüler, binalar, pazaryerleri. İnsanlar, lehçeler ve çeşitli mezhepler. Anıların güzergâhı engebeli, tehlikeli, insanı her an aldatmaya meyilli. Augsburglu bankerlerin sarayları, Strasburg'un aydınlık sokakları, Münster'in geçilmez surları... Her şey karışık, dağınık bir şekilde yeniden zihnimde canlanıyor. Ben değildim ki, başka insanlardı onlar, farklı isimler, damarlarında başka bir ateş taşıyan başkalarıydı. Bu ateş sonuna kadar yandı.

Bir mum söndü.

Denizin sonsuza dek yutmasını istediğim bu topraklarda arkamda çok tahribat bıraktım.

İngiltere. Şu VIII. Henry büyük adam. Manastır kurumlarını ortadan kaldırıp onların tüm varlıklarına el koyuyor. Sabahtan ak-

şama kadar yaptığı tek şey tıkınmak ve sevişmek, sonra da kendini İngiltere Kilisesi'nin başı ilan ediyor...

Papa ve Luther yandaşlarının olmadığı bir ülke. Belki de Yeni Dünya dedikleri budur. Neticede nerede olduğu önemli değil, ama buradan, başka bir yenilgiden, kayıp Batenburg Krallığı'ndan uzakta.

Korkudan çok uzaklarda.

Batenburglu Jan'ın yuvarlanan kellesinin görüntüsü geceleri beni rahatsız ediyor, uykularımı kaçırıyor, bu kadar uzaklarda olmam bile bu görüntüyü aklımdan çıkarmıyor.

Yalnız benim anlatabileceğim şeyler gördüm. Ama anlatmak istemiyorum. Bunların hepsini ebediyen kendimden uzaklaştırmak, gizli bir delikte ortadan kaybolmak, görünmez olmak ve bu dünyada bir an olsun huzur bulacaksam huzur içinde geberip gitmek istiyorum.

Çıkınımda binlerce yıl süren bir savaş, bir hançer, bir gömlek ve demir almama yarayacak kadar para taşıyorum. Yetecek kadar para.

Şafak sökmek üzere. Gitme zamanı. Sokakta kimsecikler yok, yalnızca çöpleri karıştıran bir köpek, kuşkuyla bir an için bana bakıyor. Yönümü evlerin çatılarında yükselen bayrak direkleri sayesinde tayin ederek ıssız sokakları geçiyorum. Liman mahallesine vardığımda, karşıma göbekleri birayla şişmiş iki sarhoş çıkıyor. Geğirtileri ta uzaklardan duyuluyor. St. George beşinci gemi olmalı.

Sağdaki dar sokakta gürültü patırtı kopuyor aniden. Gözümün ucuyla bir adamın etrafını sarmış kıyasıya dövmekte olan beş kişilik bir grup görüyorum. Beni ilgilendirmez, adımlarımı hızlandırıyorum, zavallının çığlıkları, kusma çabaları ve midesine inen yumruklar arasında boğuluyor. Bunların yumurta biçimindeki miğferlerini fark ettim. Bir İspanyol devriyesi: Sokağı geçince St. George'un serenlerini görüyorum. Demir atmış gemilerden birinin yaya köprüsünden ellerinde kancalar, zıpkınlarla bir düzine adam iniyor. Bana doğru geliyorlar. Sakinim. Beni geçip dar sokağa giriyorlar, İspanyolca haykırışlar, tok bir ses. Lanet olsun. Gemiye doğru koşuyo-

rum, neredeyse varmak üzereyim, arkadan biri çelme takıyor, kendimi yüzükoyun, kaldırım taşları üzerinde buluyorum.

"Bok herif, kaçacağını zannettin öyle mi?"

Bu aksanı tanımamak mümkün değil. Başka yumurta miğferliler daha, kim bilir nereden çıktılar.

"Ne diyorsun...

Kaburgalarıma inen tekme nefesimi kesiyor.

Bir kedi gibi yerlerde yuvarlanıyorum, dört bir yandan tekmeler iniyor, kafam, ellerimle kafamı korumam gerek.

Bunlar sokaklarda savaşıyor.

Parmaklarımı aralayıp baktığımda İspanyolların silahlarını çıkardıklarını görüyorum. Belki bana ateş edecekler. Hayır, sokağa doğru dönüyorlar. Silah sesleri. Koşarak uzaklaşan adımlar.

Beni tekmeleyip duran, elindeki bıçağı gırtlağıma dayıyor.

"Kalk ayağa sefil."

Aralarında birkaç kelime de olsa Flamanca bilen tek kişi bu olmalı.

Ayağa kalkıp nefesimi düzenlemeye çalışıyorum: "Benim bir ilgim yok..." Öksürüyorum. "İngiliz gemisine binmem lazım."

Gülüyor: "Tanrı'ya şükret ki seni bir köpek gibi öldürmem mümkün değil: Komutanım yalnızca sizi dövmemizi emretti."

Çizmesiyle bacaklarımın arasına vuruyor. İki büklüm oluyorum, neredeyse bayılacağım. Başım dönüyor, bayrak direkleri, evler, o piçin gülünç bıyıkları dönüp duruyor. Sonra gergin kollarıyla beni kaldırıp sürükleyerek götürüyorlar.

Yol karmakarışık, yumruklar ve hakaretler birbirini izliyor. Artık duyularını yitirdim, hücrelerim olan biten hiçbir şeye tepki vermiyor.

Sokağın ayaklarımın altından kaydığını hissediyorum, iki kişi tarafından sürükleniyorum.

Pencerelerden çığlıklar yükseliyor, sokağa fırlatılan nesneler, daha hızlı ilerliyoruz.

Sağımdakinin dengesi bozuluyor. Düşüyoruz. Suratı bir su birikintisinin içine gömüldü. Bırakın beni. Çığlıklar artıyor, sokağın ucunda bir sürü insan, yolumuzu kapatması için çaprazvari konul-

muş bir araba: Herkesin elinde birer yaba: İspanyollar birbirlerine anlaşılmaz çığlıklar atıyor. Kafamı kaldırıyorum: Bir binanın karşısında sıkıştık, yol ise bize hakaretler yağdıran bir barikat tarafından kapatılmış. Birileri pencerelerden İspanyollara vazo ve tencereler fırlatıyor. Askerlerden birisi ölü gibi yere düştü bile. Beni sürükleyen diğeri ise hâlâ ayakta, mızrağını doğrultmuş ama arkası dönük. Ayağa kalkmaya çalışıyorum ama bacaklarımda derman yok, başım dönüyor. Karanlık. Tanrım...

Kafam yumuşak bir yüzeye gömülüyor, bağlı olmalıyım, hayır, elimi oynatabiliyorum, bacaklarım hareket etmiyor, yalnız bir ayağım, sanki kol ve bacaklarımın ağırlığı yüzlerce kilo olmuş gibi.

Çözün beni. Kelimeler kafamın içinde kalıyor, dudaklarımın arasından dökülense yalnızca tükürük ve katı bir şey. Kırılmış bir diş olmalı.

Bir gözümü açıyorum, elmacıkkemiğimin üzerine bir şey akıyor. Bir tamponla yüzümü temizliyorlar.

"Asla uyanamayacağını sanmıştım. Ama yüzündeki yara izleri dayanıklı biri olduğunu söylüyor."

Buraların aksanıyla konuşan yumuşak bir ses, büyük bir pencerenin önünde belli belirsiz bir gölge.

Pıhtılaşmış kanı ve tükürüğü çıkarıyorum.

"Boktan herifler."

Gölge yaklaşıyor: "Öyle."

"Buraya nasıl geldim?"

Sesim sanki bir mağaradan geliyor gibi bön çıkıyor.

"Kucakta. Seni bu sabah getirdiler. Anlaşılan İspanyollara düşman olan herkes Anvers halkının dostu. İşte zaten bu sayede hâlâ hayattasın. Buradasın."

"Burası dediğin neresi?"

İçimden bir bulantı yükseliyor ama bastırmayı başarıyorum.

"Ne İspanyolların ne de aynasızların asla gelmediği bir yerde."

Kalkıp oturmayı başarıyorum sonunda. "Neden peki?" Başım göğsüme doğru düşüyor, güçlükle kaldırıyorum.

"Çünkü burada paralı insanlar yaşıyor. Hatta para basan insanlar da diyebiliriz. Farkı yaratan da onlar zaten, inan bana."

Su dolu bir sürahi uzatıp ayaklarıma da bir leğen itiyor. Sürahiyi kafama boşaltıyorum, gargara yapıyorum, tükürüyorum; dilim şişmiş ve iki yerinden kesilmiş.

Sonunda onu görebiliyorum. Kırk yaşlarında, zayıf, şakaklarına aklar düşmüş, zeki gözlerle bakan bir adam.

Verdiği bezle yüzümü kuruluyorum.

"Burası senin evin mi?"

"Hem benim hem de başı belada olanların," derken eliyle pencereden dışarıyı işaret ediyor. "Bir çatının tepesindeydim, her şeyi gördüm. Bu kez de imparatorluk yandaşlarının canına okundu."

Elimi sıkıyor: "Adım Lodewijck Pruystinck, çatı ustasıyım, kardeşlerim bana Eloi der. Sen kimsin?"

"Tüm bu karmaşanın ortasına sadece rastlantı eseri düştüm, bana nasıl istersen öyle hitap edebilirsin."

"İsmi olmayan birinin daha önce en az yüz kadar ismi olmuştur." Yüzünde garip bir gülümseme. Ve dinlenmeye değer bir hikâyesi."

"Hikâyemi birilerine anlatmak isteyeceğimi nereden çıkardın peki?"

Gülerek kafasını sallıyor: "Sahip olduğun tek şey şu üzerindeki paçavralarsa anlatacağın güzel hikâyeye karşılık teklif edeceğim parayı kabul edersin belki."

"Paranı çarçur etmek istiyorsun galiba."

"Hayır, aksine, yatırım yapmak istiyorum."

Artık sözlerini takip etmiyorum. Bu konuştuğum adam kim ki?

"Zengin adi herifin biri olmalısın."

"Şimdilik yaralarına pansuman yapan ve seni pislikten kurtaran kişiyim sadece."

Ben vücudumun tüm kaslarını kontrol ederken bir an için sessiz kalıyoruz.

Akşam çatılara inmeye başladı bile, bütün gün baygın bir vaziyette öylece yatmışım.

"Gemiye binmem gerekiyordu."

"Evet, Philipp anlattı bana."

O Topal tamamen aklımdan çıkmıştı.

"Ve sonsuza kadar ortadan kaybolmak. Bu topraklar pek emniyetli değil. Özellikle zenginlerin, altınlarını ve kızlarını çalanları akıllarında tutmak konusunda kuvvetli bir hafızaları var. Ve sonra Allah adına...

Hareketsiz duruyorum, yıldırımla çarpılmış gibiyim, aklımı başıma toplamak ve ne yapmam ya da söylemem gerektiğine karar vermek için çok bitkinim.

Bakışları hâlâ benim üzerimde.

"Bugün Eloi Pruystinck canını kılıçlı bir askerden kurtardı. Tanrı'nın yolları gerçekten sonsuz!"

Susuyorum. Sesinin tonunda bir tehdit okumaya çalışıyorum ama yalnızca alay var. Bu sabaha kadar bir sargıyla sarılı olduğu için dövmemin görülmediği kolumu gösteriyor.

Cildim yanmış, pis, dövme neredeyse görünmüyor.

"Göz ve kılıç. İdamdan kurtulmak için kolunu kesen birisini tanımıştım bir zamanlar. Batenburg kurbanlarının kalbini yiyormuş diyorlar. Doğru mu?"

Susmaya devam ederken varmak istediği noktayı anlamak için yüzüne dikkatle bakıyorum.

"İnsanların hayal gücü gerçekten sınırsız." Hasır sepetin üzerindeki örtüyü kaldırıyor. "Burada yiyecek bir şeyler var. Gücünü toplamaya çalış yoksa o yataktan hiç kalkamazsın."

Çıkmaya hazırlanıyor.

"Kafasının havada uçtuğunu gördüm. Ölmeden önce 'özgürlük' diye bağırdı."

Sesim titriyor, çok güçsüzüm.

Eşikte yavaşça bana doğru dönüp kararlı bir bakış fırlatıyor.

"Kıyamet daha kopmadı. Bütün o insanları katletmek neye yaradı ki?"

Boş bir çuval gibi kendimi yatağa bırakıyorum, nefes alacak gücüm bile yok. Adımları kapının arkasından uzaklaşıyor.

Bölüm 3
Anvers, 23 Nisan 1538

Büyük bir ev. İki geniş kat üzerinde yer alan odalar geniş koridorlara açılıyor. Yarı çıplak çocuklar merdivenlerde koşturarak oynarken bazı kadınlar Tanrı'nın tüm nimetleriyle dolu mutfağın büyük kazanlarında yemek pişiriyor. Aralarından birisi işine hiç ara vermeden gülümseyerek başıyla selamlıyor beni. Herkes rahat, huzur içinde, sanki hepsi aynı mutluluğu paylaşıyor. En büyük gibi görünen salonda gümüş yemek takımlarıyla hazırlanmış uzun bir masa var: Şöminede bir kayın kütüğü yanıyor.

Ani bir uyanmayla yarım kalmadan önce bazı düşleri görürken duyduğum aynı mutluluğu hissediyorum: Bunun bir düş olduğunu biliyorum, ama bir sonraki kapının arkasında, neler olduğunu öğrenmek, sonuna kadar varmak için güçlü bir istek duyuyorum.

Aniden, odaların birinden bana doğru sesleniyor: "Hey, demek sonunda kalkmaya karar verdin!"

Eloi mermer bir masanın üzerinde iri bir dana dilimini kesmekle meşgul.

"Bizimle yemeğe oturmak için doğru zaman. Gel de yardım et bana."

Elime koca bir çatal tutuşturuyor.

"Sıkıca tut şimdi bunu, böyle."

Kestiği ince dilimleri kenarı gümüş bir amblemle süslü bir tabağa diziyor.

Gözucuyla da yüzümdeki anlaşılmaz ifadeyi izliyor bir yandan.

"Eminim kendi kendine, neredeyim ben, diye soruyorsundur."

Dilim damağım birbirine yapışmış, doğru düzgün cümle bile kuramıyorum, bir homurtuyla cevap vermekle yetiniyorum.

"Bu ev, bir balık tüccarı ve dostum olan Bay Van Hove tarafından kullanımımıza sunuldu. Döndüğünde belki tanışırsınız. Gördüğün her şey, ona aitti."

"Artık değil mi?"

Gülümsüyor: "Şimdi herkesin ve hiç kimsenin değil.

"Her şeyin halka ait olduğunu mu söylemeye çalışıyorsun?"

"Aynen öyle."

İki kız çocuğu sözlerini tam olarak anlayamadığım bir tekerleme söyleyerek odayı geçiyorlar.

"Bunlar Bette ve Sarah: Margarite'nin kızları. Yalnız hangisinin Bette hangisinin Sarah olduğunu asla hatırlamıyorum."

Tabağı kaldırarak bağırıyor: "Herkes sofraya!"

Yaklaşık otuz kişi kurulan masanın etrafına sıralanıyor. Beni de Eloi'nin yanına oturtuyorlar.

Sarışın, uzun boylu bir kız elime bir büyük bardak bira tutuşturuyor.

"Kathleen'le tanıştırayım seni. Bir senedir bizimle birlikte."

Kız gülümsüyor: Çok güzel.

Yemek başlamadan önce Eloi ayağa kalkarak grubun dikkatini çekiyor.

"Bayanlar baylar, kardeşlerim, dinleyin. Aramıza isimsiz bir adam katıldı. Uzun süre savaşmış, dökülen bunca kanı görmüş bir adam. Perişan ve yorgundu, aramızda âdet olduğu üzere yaralarını tedavi ettik, ona yatacak yer verdik. Bizimle kalmaya karar verecek olursa, kendisine vermek istediğimiz adı kabul edecek."

Masanın en ucunda oturan gür sarı bıyıklı, al yanaklı bir genç bağırıyor: "Lut olsun adı, asla geriye dönmeyen Lut peygamber gibi!"

Bu sözleri onaylayan sesler salonda yankılanıyor, Eloi memnuniyetle yüzüme bakıyor: "Öyle olsun o halde. Sana Lut diyeceğiz."

Güçlükle yemeye başlıyorum: Dilim ve dişlerim canımı yakıyor, ama et yumuşacık, çok güzel bir parça.

"Neyi merak ettiğini biliyorum."

"Neymiş? Bardağına bira boşaltıyor."

"Tüm bunlara gücümüzün nasıl yettiğini soruyorsun kendi kendine."

"Herhalde her şey Bay Van Hove tarafından temin ediliyor...

"Tam olarak öyle değil. Yani mal varlığını halka paylaşmak için kasaları silip süpüren yalnız o değil."

"Ne yani, her şeyi fakirlere veren başka zenginlerin de mi olduğunu söylüyorsun?"

Gülüyor: "Biz fakir değiliz Lut. Özgürüz."

Eliyle masadaki herkesi işaret ederek sözlerine devam ediyor: "Burada zanaatkârlar, marangozlar, çatı ustaları, duvarcılar var. Aramızda dükkân sahipleri ve tüccarlar da bulunuyor. Tek ortak noktamız ise Tanrı'nın ruhu. Zaten tüm kadınları ve erkekleri bir araya getiren tek şey bu."

Onu dinlerken gerçekten deli mi değil mi karar veremiyorum.

"Mal varlığı Lut, para, mücevher, her türlü eşya, ruhu beslesin diye vücuda lazımdır. Bu insanlara bak: Ne kadar da mutlular. Yaşamak için yorgunluktan ölmek doğru değil, daha zenginden çalmak ya da onun için çalışmak da doğru değil. Diğer taraftan, zengin olanın da korkması gereken bir şey yok çünkü onlarla birlikte yaşamayı seçti. Fugger'in hazinesinde sakladıklarıyla kaç aile doyardı düşündün mü hiç? Bence dünyanın yarısı parmağını bile kıpırdatmadan bir sene boyunca yiyip içebilirdi. Anversli bir tüccarın servetini elde etmek için ne kadar vakit harcadığını sordun mu hiç kendine? Cevabı çok basit: Bir ömür. Kasalarını, mücevher kutularını doldurmak, insanın kendisi ve oğulları için bir zindan, kızları için bir çeyiz yapması için harcadığı bütün bir ömür. Neden peki?"

Bardağımı boşaltıyorum. Onun düşlediği şeyi ben de hayal ediyorum: "Yani sen şimdi limandaki tüccarları ellerindeki her şeyi başkalarına vermenin ruhlarına iyi geleceği konusunda ikna etmeyi mi istiyorsun?..

"Tam olarak öyle değil. Onları paranın ve malın esaretinden kurtuldukları bir hayatın daha iyi olduğu konusunda ikna etmek istiyorum."

"Vazgeç bu işten. Bunu sana hayatı boyunca zenginlerle savaşmış biri söylüyor."

Gözlerini kısıp bardağını kaldırıyor: "Biz onlarla savaşmak istemiyoruz, çok güçlüler." Bira yere akıyor. "Onları baştan çıkarmak istiyoruz."

Yazı masasının önündeki iki deri koltuk çok rahat, kaburgalarımdaki sancılardan kurtulmaya çalışarak yavaşça koltuğa yerleşiyorum. Masanın üzerindeki siyah bir mürekkep hokkasının içinde kaz tüyünden upuzun bir kalem var. Eloi oymalı küçük cam bir bardakta bana likör ikram ediyor.

"Anvers resmi olarak Roma Kilisesi'ne sadık. Çok dindar İmparator güvenlik subaylarını gerçek imana, yani kendi gücüne bağlı tutuyor. Ama buradaki birçok kişi, gizlice Luther'in fikirlerini destekliyor. Özellikle ticaretle uğraşanlar İspanyol işgalinden, Katoliklik aleyhine ağzını açan herkesi sapkınlıkla suçlayan rahiplerden ve onların yardakçıları piskoposlardan bıkmış durumda. Üretenler tüccar, para kazanan onlar, binaları, yolları yapanlar da onlar. İmparatorluğun tek bildiği vergi toplayarak soruşturma açmak. Hesaplar birbirini tutmuyor. Luther kilise hiyerarşisinin kaldırılması, Roma'dan bağımsız olunması konusunda vaaz verdi, ona bağlı Alman prensler ayaklanarak Karl ile Papa'yı resmi bir itiraz tutanağı ile sövüp saydılar. Sonuç: Er ya da geç Flaman ülkeleri ve Hollanda bir barut deposu gibi patlayacak. Tek fark, burada prenslerden fazla besili tüccar bulunması. Burada henüz bir çatışma başlatmadılarsa bunun tek sebebi birkaç ay öncesinde sizin devrede olmanızdı."

"Ne demek istiyorsun?"

"Anabaptistler her şeyi istiyorlardı. Krallığı onlar istiyordu: Eşitlik, basitlik, kardeşlik. Ama ne İmparator ne de Luther yandaşı tüccarlar bu istediklerini onlara vermeye hazırdı. Onların dünyası devletlerin ve ticari şirketlerin rekabeti, buyruk ve itaat üzerine kurulu. Yaklaşık on sene kadar önce maalesef tanışmak zorunda kaldı-

ğım Luther söylemişti: Eğer gerçekten istiyorsan mallarını herkesle paylaşabilirsin; ama aynı şeyi Pilatos ve Herod'un mallarıyla yapmayı aklından bile geçirme. Batenburg Katolikler için de Luther yandaşları için olduğu kadar belalı bir yer. Anabaptistler yenilgiye uğratıldı ya geriye kalan iki düşman kısa süre içinde gırtlak gırtlağa gelecek."

Varmak istediği noktayı anlamaya çalışıyorum: "Bunları bana neden anlatıyorsun ki?"

Beklenmedik bir soruyla karşılaşmış gibi bir an düşünüyor: "Buradaki durum hakkında bir fikir edinebilmen için."

"Neden anlatıyorsun bana bunları?"

"Savaştın. Ve kaybettin. Cehennemden sağ çıkmış birinin havası var sende."

İkinci bardağı doldurduktan sonra ayağa kalkarak pencereye gidiyor.

"Doğru insan olup olmadığını bilmiyorum. Yani uzun zamandır beklediğim kişi demek istiyorum. Buna karar vermeden önce hikâyeni dinlemem gerek."

Eloi boşalmış olan bardağıyla oynuyor.

Bardağımı masaya koyduktan sonra bu kez sözü ben alıyorum: "Öyle birisin ki yüzündeki gülümsemeyi silmek pek de kolay değil."

"Bir erdem bu, öyle değil mi?"

"Bir çatı ustası nasıl oluyor da bu kadar çok şey biliyor, bu kadar düzgün konuşuyor?"

Omuzlarını silkiyor: "Doğru insanlarla takılmak yeter."

"Limandaki tüccarlarla yani."

"Limanda yalnız mallar değil haberler de dolaşıyor. Konuşmayı bilmek konusuna gelince, dil hâkimiyetimi borçlu olduğum dostlarım bana Latince öğrenme imkânını vermediler. Bundan çok üzüntü duyuyorum."

"*Omnia sunt communia*. Bunu biliyordun ama."

Bir anlık tereddüdünü, bir oyunun ya da eski bir sırrın içinde yer alan birisine özgü o bildik yarı tebessümünün ardında gizliyor.

"'25 yılında isyankârların parolası olmuştu. O sene Luther'le tanışmak ve ona fikirlerimden bahsetmek için Wittenberg'e gitmiştim, tüm Almanya'da bir karmaşa hâkimdi. Çok gençtim, prenslerin yemliğinden semiren bir rahip için içim umutla doluydu." Yüzünü ekşitiyor. Sonra kararsız bir şekilde soruyor: "Sen köylülerle miydin?"

Ayağa kalkıyorum, devam edemeyecek kadar yorgunum, yatağa uzanmam lazım, kaburgalarım ağrıyor. Ona bakarken neden onunla karşılaştığımı soruyorum kendime, aklım buna cevap verecek kadar başımda değil hâlâ.

"Sana hikâyemi neden anlatayım ki? Yaptığın teklifi de boş ver. Gideceğim hiçbir yer yok, paranla ne yapacağımı bilmiyorum? Yalnızca huzur istiyorum ben."

Israr ediyor: "Merak ediyorum. Başlangıcını söyle o halde: Her şey ne zaman başladı, nerede?"

Kuyu derin: Siyah suyun içinde tok bir gürültü.

Konuşuyorum: Unuttum. Başlangıç her zaman bir bitiştir. Hâlâ hayaletler ve sanrılar içinde peygamberlerle dolu son bir Kudüs daha vardı işte.

Bakışları bir an için korkuyla parlıyor, ama duyduğu korku, hayaletlerin karşısında benim duyduğumun yanında hiç kalır.

"Ulu Tanrım, Münster'de miydin yoksa?..

Kapıya doğru güçlükle ilerliyorum, sesim boğuk ve bezgin:

"Şu hayatta tek bir şey öğrendim: Cennet ve cehennem yok. Onları gittiğimiz her yere taşıyan biziz."

Onu sorularıyla baş başa bırakarak odama gitmek üzere koridorda sendeleyerek ilerlemeye başlıyorum.

Bölüm 4
Anvers, 30 Nisan 1538

İçeride hâlâ bir şeyler yanıyor. Kız avluda çamaşır yıkarken genç ve beyaz gövdesi açık elbisesinin altında kendini ele veriyor.

Bahar gelmedi, artık gelmiyor; nisan ayı yalnızca yaralarımın daha çok kaşınmasına neden oluyor, o kadar: Kaybedilmiş çatışmaların atlasına benziyor vücudum.

Dışarıda çamaşır yıkayan Kathleen. Kimsenin karısı değil, zaten çocukların da tek bir annesi ya da tek bir babası yok ama bir sürü ebeveyni var. Büyüklerden korkmuyor, onlara karşı saygı da duymuyorlar. Büyükler de alaya alınmaya göz yumup yaptıkları çocukça şakalara tebessümle karşılık veriyorlar. Henüz oyun çağında, hamile kadınlar dizlerinde çocuklar, yerlerinden bile kıpırdamayan erkekler. Eloi cenneti yarattı ve bunun farkında.

On üç sene önce Luther'in gözleri önünde Philip Melanchthon'a meydan okumuştu. Sıska'yla Şişko onun çılgın olduğu düşüncesiyle Papa'nın Anvers'teki yetkililerine onu tutuklamaları için mektup yazmışlardı. Birkaç ay sonra o semirmiş rahip domuzu senyörlerine meydan okuma cüretinde bulunan bizim gibi insan kılığındaki şeytanların öldürülmesi için etrafı kışkırtmıştı. Ben ve Eloi aynı düşmanlara karşı savaşmış olmamıza rağmen ancak şimdi karşılaştık. Her şey bittikten sonra.

Kathleen çamaşırları sıkıyor: Midemin derinliklerindeki o yanma hâlâ devam ediyor. Unuttum. Savaş her şeyi sildi, Tanrı'nın zaferini, çılgınlığı, katliamı: Hepsini unuttum. Yine de her şey hâlâ orada, silinmesi mümkün değil, zihnimin her köşesinde, sisli hazır ve pusu kurmuş bekliyor.

Başını kaldırdığında beni görüyor: Gülümsedi.

Tam kalınacak yer burası, beladan, peşimden bir an olsun ayrılmayan aynasızların kara kanatlarından uzak.

Güzelsin: Cıvıl cıvılsın. Bataklığa kaymış bir hayatsın ve bundan vazgeçmek istemiyor, bana midemin derinliklerinde bir yanmayla beraber bunun gibi bir güneşli gün daha armağan ediyorsun.

"Gerrit Boekbinder."

İrkilerek aniden arkama dönüyorum, gelecek darbeyi karşılamak için yumruklarım sıkılı.

Kısa boylu cüsseli bir adam, sakalları aklaşmış, bakışları kararlı.

Ciddi bir ses tonuyla konuşuyor: "Ben Pozzo'dan Yaşlı Gert. Hayat bize sürprizler hazırlamaktan vazgeçmiyor desene. Her şey aklıma gelirdi ama seninle yeniden karşılaşmak değil. Hem de burada..."

Tanımadığım bu yüze dikkatle bakıyorum: "Beni birisiyle karıştırıyorsun dostum."

Gülümsüyor: "Sanmam. Ama çok da önemli değil: Burada geçmişin bir önemi yok, geldiğimde ben de senin gibi perişan bir haldeydim, adımın telaffuz edildiğini duyduğumda bile vahşi bir kedi gibi yerimden fırlıyordum. Van Geleen'le birlikteydin, değil mi? Seni Amsterdam Belediye Sarayı ele geçirilirken görmüşler..."

Karşımdakinin kim olduğunu anlamaya çalışıyorum, ama yüzü bana hiçbir şey ifade etmiyor.

"Kimsin sen?"

"Balthasar Merck. Beni anımsayamamana şaşmıyorum, ama Münster'de ben de vardım."

Bu bilgileri Eloi'den almış olmalı.

"Bu davaya ben de gerçekten inanmıştım. Amsterdam'da bir dükkânım vardı: Her şeyi bırakıp Baptist kardeşlerin arasına katılmıştım. Sana hayrandım Gert, çekip gitmen tam bir yıkım oldu, hem yalnız benim için de değil. Rothmann, Bockelson ve Knipperdolling birer deliydi, bizi korkunç bir çılgınlığın eşiğine götürdüler."

Bu isimler canımı acıtıyor; ama sanırım Merck dürüst ve anlayış göstermeye hazır.

Gözlerine bakıyorum: "Oradan nasıl çıktın?"

"Genç Krechting ile beraber. Kardeşini zindanda diğerleriyle birlikte astılar ama ona dokunmadılar, kaçmamıza tam zamanında yardım etti, piskoposluk yandaşları şehre girerken." Bakışları koyu bir gölgeyle kararıyor. "Karımı Münster'de bırakmıştım, beni takip edemeyecek kadar zayıftı, başaramadı."

"Ve sen de buraya mı geldin?"

"Aylarca sokaklarda dilendim, Hollanda'ya döndüğümde bir kez askerlerin eline de düştüm. Baptistlerden olduğumu itiraf etmem için işkence ettiler bana." Şiş parmaklarını gösteriyor. "Ama konuşmadım. Canım yanıyordu tabii, tırnaklarımı sökerlerken çılgınlar gibi bağırdım ama tek kelime etmedim. Bir çukura gömülmüş Ania'mı düşünüyordum. Susuyordum. Aklımı tamamen kaybettiğime karar verdiklerinde de serbest bıraktılar. Eloi beni yanına aldı, hayatımı kurtardı...

Yeniden parmaklıklı korkulukların arkasına bakıyorum: Kathleen yıkadığı çamaşırları bir leğene koyarak götürüyor.

"Güzel kız, değil mi?"

Anılarımız içinde en önemli olanın şu an olduğunu söylemek isterdim ona.

Hafifçe koluma dokunuyor: "Burada karılar kocalar yok."

Yüzümü ekşitiyorum: "Yaşlandım artık ben."

Gülüyor, bir kahkaha sesi, beni terk ettikten yıllarca sonra bu sesi ilk kez duyuyor gibiyim: "Yalnızca yorgunsun dostum. Ölüsün: Gerrit Boekbinder öldü ve Münster'in surları altında gömüldü. Burada Lut'sun sen, geri dönmeyen Lut. Bunu aklından çıkarma."

Eli omzumda. Avludaki çocukları her biri bir masal kahramanıymış gibi izliyorum. Münster'deki cellat çocuklar, Bockleson'un engizitörler, parmaklarında ölüm taşıyan delikanlı küçük canavarları buradan uzakta.

"Buradaki insanlar kim Balthasar?"

"Özgür ruhlar. Günahın yalanını ve arzularının özgürlüğünü, mutluluklarını ilan ederek saflığı yakalayanlar."

Bu sözleri öyle bir doğallıkla söylüyor ki sanki evrenin düzenini açıklıyor. Midemdeki yanma, yerini, önümde duran bu bitmiş adama karşı hissettiğim acıya ve basit bir sevince bıraktı.

Omzumu sıkıyor: "Kutsal Ruh herkesin içinde olduğu gibi onların da içinde. Ellerine kılıçlarını almadan Tanrı'nın gününü yaşıyorlar."

Gözlerim buğulanıyor, sanki görmeyi reddeder gibi: "Öyle mi düşünüyorsun? Gökyüzü Krallığı'nı burada bulmak için mi kaybettik?"

Onaylıyor: "Eloi bir gün Tanrı'nın krallığının beklenen bir şey olmadığını söylemişti: Dünü ya da yarını yok, bin sene sonra bile gelmeyecek. Kalbin tecrübesinden ibaret: Hem her yerde, hem de hiçbir yerde değil... Kathleen'in gülümsemesinde, gövdesinden yayılan ateşte, bir çocuğun neşesinde."

Nefreti, korkuyu, umutsuzluğu yenilgiyi ağlayıp atmak istiyorum. Ama çok güç bu, acı verici. Tırabzanlara yaslanmak zorunda kalıyorum.

"Benim için artık geç."

"Kimse için geç değil. Burada kalarak bunu da öğreneceksin kardeşim."

"Eloi ona hikâyemi anlatmamı istiyor. Neden?"

"Basitlere, sonlara inanıyor. İsa'nın herhangi birimizin, özellikle de yenilginin çamurunu tanımış olanların içinde doğabileceğine inanıyor."

"Ben arkamda sadece bir dehşet denizi görüyorum."

Gerçekten anlamış gibi içini çekiyor: "Yaşayanların yeni bir hayata yeniden doğması için ölülerin ölüleri gömmesi gerek."

Kurtarıcımızın dersi bu.

"Bunu da mı sana o söyledi?"

"Hayır. Şimdi üzerinde durduğun eşiği geçerken anladım."

Kuşkusuz nasıl olduğunu bilmiyorum, kimse bana bir şey söylemeden, bir gün kendimi bostanı çitle çevirmek için gereken ka-

zıkları sivriltirken buldum. Herkesin selamına karşılık vermeye başlamıştım, hatta genç bir yün tarakçısı dokuma tezgâhını tamir etmenin en iyi yolu hakkında fikrimi sordu.

Sivrilttiğim kazıkları evin arkasındaki bahçenin bir köşesine yığıyorum; elimdeki küçük balta, hem keskin hem de hafif, yorulmadan, oturarak bile çalışabiliyorum rahatlıkla. Bir an için Pastör Vogel'in harman alanında odun kesen bir genci yeniden görür gibi oluyorum, ama bu binlerce yıl geride kalmış bir anı, hemen zihnimden kovuyorum.

Sarışın bir kız çocuğu dişsiz ağzıyla gülümseyerek yanıma geliyor: "Sen Lut'sun değil mi?"

Kelimeleri telaffuz etmekte hâlâ biraz güçlük çekiyorum.

Tahta parçalarının üzerine sıçrayıp da onu yaralamaması için duruyorum: "Evet. Peki ya sen kimsin?"

"Magda."

Bana renkli bir taş veriyor.

"Bunu senin için boyadım."

Evirip çeviriyorum biraz. "Teşekkür ederim Magda, çok naziksin."

"Kız çocuğun var mı senin?"

"Yok."

"Neden peki?"

Bana daha önce hiçbir çocuk soru sormamıştı.

"Bilmem."

Aniden arkasından bir küçük çuval tohum çıkarıyor.

"Magda, gel hadi, tohumları ekmemiz lazım."

Midemde aynı yanma. Kelimeler ağzımdan dökülüyor: "Senin kızın mı?"

"Evet."

Kathleen gülümsüyor, günümü bir kez daha aydınlatıyor, küçüğün elinden tutuyor ve hazırladığım kazıklara bakıyor.

"Bu yaptığın şey için teşekkürler. Çitler olmasa bostan bir gün bile kalmaz."

"Beni aranıza aldığınız için esas ben teşekkür ederim.

"Bizimle kalacak mısın?"

"Bilmiyorum, gidecek yerim yok."

Çocuk çuvalı annesinin ellerinden alıp kendi kendine konuşarak bostana doğru koşuyor.

Kathleen'in mavi bakışları midemi rahat bırakmıyor.

"Kal lütfen."

Bölüm 5
Anvers, 4 Mayıs 1538

Eloi siyah elbiseli iki adamla pazarlık ediyor; ciddi ve çabuk iş bitirici tavırlarıyla tüccarları andırıyor.

Bir köşede oturmuş bekliyorum: Bu insanlarla rahatça ilişki kuruyor. Gerçekten haklarında ne düşündüğünü anlayıp anlamadıklarını soruyorum kendi kendime.

Sahte gülümsemeler, aşırı saygıyla karşılıklı selamlaşmalar, bu konuda kimse Eloi'nin eline su dökemez. İki karga suratıma bile bakmadan çekip gidiyor.

"Bunların bir matbaası var. Kullanabilmek için bir fiyat teklifi yaptım. Sansürle başlarının belaya girmeyeceğine söz verdim, dikkatli olmamız lazım."

Benimle öyle bir konuşuyor ki sanki artık tamamen aralarından biriymişim gibi.

"Sanırım parayı gene senin o 'tanıdıklar' verecek...

"Söylediklerimizi anlayabilecek insanlar her yerde var. Bunlarla pazarlık etmek, mesajımızı bastırmak ve yaymak için daha fazla para bulmak lazım. Ruhun özgürlüğüne paha biçilemez, ama bu dünya her şey için bir fiyat belirlemek istiyor. Ayağımızı yere sağlam basmalıyız: Her şeyimiz ortak, huzurlu ve basit bir hayat yaşıyoruz, hayatta kalmamız için gereken kadar çalışıyoruz ve finansman sağlamak için zenginleri kandırıyoruz. Ama dışarıda hüküm süren devletlerin, tüccarların, kilisenin savaşları."

Kederli bir şekilde omuz silkiyorum: "Aradığın bu mu? O gırtlak kesenlerin dünyasında hareket etmeyi bilen birisi mi? Aralarından sağ salim kurtulmuş birini mi arıyorsun?"

Tüccarlara göstermediği dürüstlüğün okunduğu yüzünde insanın elini kolunu bağlayan aynı tebessüm: "Becerikli biri lazım, doğru kulaklara doğru kelimeleri fısıldamayı, rol yapmayı bilen biri."

Birbirimize bakıyoruz.

"Hikâye uzun ve dolambaçlı, insanın hafızası bazen yetersiz kalıyor."

Eloi ciddi: "Benim acelem yok, acılar insanı daha çok güçlendirir."

Sanki birbirimizi eskiden beri tanıyormuşuz gibi, sanki beni bekliyormuş gibi...

"Balthasar'la tanıştığını duydum. Fikrini değiştirmeni o mu sağladı?"

"Hayır. Bir kız çocuğu."

Yazı masası kapanmış pancurların arasından sızan bir ışık sütunuyla ikiye bölünmüş gibi alacakaranlıkta duruyor. Eloi dikkatli bir sessizlik içinde bana likör ikram ediyor.

"Köylülerin savaşı hakkında ne biliyorsun?"

Başını sallıyor: "Pek bir şey değil. '25'te Almanya'ya gittiğimde bir süredir yazıştığım bir dostla buluşmuştum: Adı Johannes Denck'ti, hem Papa hem de Luther yandaşlarının kendini beğenmişliğine meydan okumaya hazır özgür ruhlu bir adamdı. Ama sana söylediğim gibi, o zamanlar gençtim, olup bitenden pek haberim yoktu."

Bu isim kanımı donduruyor, bir yüz, bir aile, tüm anılar zihnime hücum ediyor.

"Denck'i iyi tanırdım. Onunla birlikte yeryüzündeki adaletsizliğe ve zulme son vereceklerine gerçekten inanan insanlarla omuz omuza çarpıştık. Binlerçe kişiydik, bir ordumuz vardı. Tüm umutlarımız 1525 yılında, mayısın on beşinde Frankenhausen Ovası'nda yerle bir oldu. O zaman bir adamı kendi kaderine, paralı askerlerin eline teslim ettim. İçi mektuplar, isimler ve umutlar dolu çıkınını yanıma almıştım. İhanete uğramış olup, prenslerin ordula-

rına, tıpkı pazardaki bir sürü gibi satılmış olma kuşkusundan başka." Bu ismi telaffuz etmek hâlâ güç. "O adam Thomas Müntzer'di."

Yüzünü görmüyorum ama içinde bulunduğu şaşkınlığı, belki de karşısındakinin bir hayalet olduğunu düşünen birine özgü şüpheyi algılıyorum.

Sesi fısıltıyla çıkıyor: "Sen gerçekten Thomas Müntzer'le omuz omuza mı savaştın?..

"O zamanlar ben de gençtim, ama aklım Luther'in bizi inandırdığı davaya ihanet ettiğini anlayacak kadar başımdaydı. O rahibin silah bıraktığı yere kadar gitmemiz gerektiğini anlamıştık. Bu hikâye de cesetlerle örtülü bir ovada böyle bitecekti. Ama ben hayatta kalmayı başardım."

"Denck orada mı öldü?"

"Hayır. Görevi çatışma için ordumuza destek sağlamaktı ama asla zamanında gelmedi."

Hatırlamak insanüstü bir çaba gerektiriyor: "İlk kez Frankenhausen'da öldüm ben. Ama son olmadı."

Belleğimi tazelemek için likörümden birkaç yudum alıyorum: "İki yıl, bitmek bilmeyen iki yıl boyunca, askerler dışarıda gazilerimizi, hayatta kalanları bölge bölge ararken davamıza gizli gizli destek veren Luther yandaşı bir çobanın yanında saklandım. Artık bitmiştim, yeni bir ismim vardı, dostlarım ölmüştü, dünya hayaletler ve fazladan ettiğin bir kelime için seni satmaya hazır insanlarla doluydu. Bir gün, çalışmaktan ve yalnızlıktan perişan durumdayken birdenbire ortaya çıktılar, nasıl oldu bilemiyorum ama bizi buldular. Yeniden kaçmaya başlamak zorunda kaldım."

Biraz soluklanıyorum: "Şimdi her şeyi yeniden düşündüğümde o ani kaçışın benim için bir talih olduğunu anlıyorum, beni yavaş ve vahşi bir ölümden kurtardı."

Belki anlayamıyor, söylediklerimi sonuna kadar takip edemiyor ama sözümü kesmeye de yeltenmiyor, bir sonraki cümlede söyleyeceklerimi gerçekten merak ediyor.

"Rastlantı eseri yoluma çıkan bir adamın ismini aldım. Uzun süre ortadan kaybolabileceğim bir yer arayarak amaçsızca dolaştım. '27 yılı yazında Augsburg'a gelerek Denck'le buluştum."

"Gazilerin toplantısı..."

Yavaş yavaş, alçak sesle konuşuyor: Hikâyeme saygı duyuyor.

"Evet. Hayatta kalan gereksizlerin ve aptalların toplantısı."

Bölüm 6
Augsburg, Bavyera, 1527 Temmuz sonu

Lucas Niemanson. Bamberg'li kumaş tüccarı. Şişkin çantası, dayanıklı kumaşlardan yapılmış pahalı elbiseleriyle biraz yıpranmış ama hâlâ genç iki at tarafından çekilen çok miktarda mal ve ıvır zıvır şahsi eşyalarıyla dolu oldukça yeni bir arabanın üzerinde. Bu toprakların birbiriyle kesişmeyen patikalarının neden olduğu sarsılmalar, darbeler ve sövüp saymalarla ağrıyan kaslarımı, şehrin batı kapısının hemen içinde yer alan bir hanın rahat brandasında dinlendiriyorum. Önce birkaç saat uyuyup kemiklerimdeki yükü azaltmalıyım; yükü, arabayı, yorgun atları ise yarın düşüneceğim artık. Tekrar başlayan katliamdan kaçmak için bütün bölgelerden gelen asilerin akın ettiği yer olan imparatorluğun bu kalabalık şehrinin sokaklarına bir göz atmalı. Kitapçı Vaiz Hans Hut da burada, her at değiştirme durağında bir topluluk oluşturmuş, yemek yemediği zamanlar kıyamet görüntüleri anlatmıştı. Söylenene göre bu şehir, Luther ile Papa arasında yeniden baş gösteren çekişmede ortaya çıkan tüm toplulukların temsilcilerinin katılacağı bir toplantıya pek yakında ev sahipliği yapacakmış.

Dikkat. O koca ağzın içine girme, düşmanın her yere uzanan gözüne ilişme.

Tedbirli olmam, izlemem, gerektiğinde her türlü olasılığı hesaplamam gerek. Zaten bu surlara kadar bu şekilde geldim. Gerçekleşeceğini asla düşünmediğim bu şartları oluşturan hammaddeyi ve ruhu yaşadığımız trajedi, kader ve kavranılmaz yazgı sağladı.

Çok uzun zamandır bir şey yapmıyordum. Ruhun tembelleşmesi hücreleri de tembelleştiriyor. Vogel'i aradıkları haberi kulağıma çalınır çalınmaz oradan oraya dolaşmaya başladım. Her şey ye-

niden sona erdi işte. Ya da, doğrusu, bir kez daha yola çıkıyoruz, ama nereye, belli değil. Gazileri arıyorlar. Yok etmek, akıllarından bile geçmemiş olan şeyleri itirafa zorlamak için. Gazileri arıyorlar. Yirmi altı yıl geçti. İsyancı hırpaniler ordusu. Onları yok edecekler. O halde hadi, sessizce yola koyulalım. Ruhumuzu sağlam tutarak.

Birçokları gibi ben de bir dilenciyim, elimde mektuplar, anılar ve dayanılmaz kuşkularla dolu bir çuval.

Kader, beni üzerimdeki paçavralarla patikalara ve lokantalara, kasabalara ve hanlara, pazaryerlerine ve buğday ambarlarına sürükledi. Haziran ayının yirmi yedinci günü, bitmek tükenmek bilmez ve yapayalnız gezginciliğin sonunda, gene bu dava, yazgımı, tüccar Niemanson'un düşüncesizliğin ön plana çıktığı acı yazgısıyla birleştirdi.

Güneye giden yolların emniyeti ve en uygun hareket saati hakkında sinirli bir şekilde bilgi topluyordu. Taşıdığı mal değerliydi kuşkusuz. Açık renk deri çantasının davetkâr şişkinliği paltosunun altından bile rahatlıkla seçiliyordu: Hemen gözüme kestirdim. Fahişenin birinden kaptığı bir hastalık yüzünden birkaç gün istirahat etmesi gereken uşağı ertesi gün şafakta yola yalnız çıkmaya mecbur bırakmıştı onu.

Yaklaşık beş mil boyunca, sokak geniş bir virajla, etrafı alçak tepelerle çevrili, tamamen ıssız ormanlık bir bölgeye doğru girene kadar onu uzaktan takip ediyorum. Arabamı yaklaştırıp kışkırtıcı hareketlerle durmasını işaret ediyorum.

"Bayım, bayım!"

"Ne istiyorsunuz?" diye kaşlarını kaldırıp soruyor dizginleri çekerken.

"Uşağınız, efendim...

"Nesi var, ne istiyormuş?"

"O kadar rahatsız görünmüyor. Bu sabah hanı gizlice terk etmeye çalışırken yakaladılar onu. Elinde size ait olduğunu zannettiğim, içi değerli eşyalarla dolu koca bir çuval vardı," derken Üstat Thomas'ın mektuplarıyla dolu çuvalı gösteriyorum.

"Bak şu orospu çocuğuna! Tabii bana ait, zavallının biri o. Bekleyin, gelip bir bakayım."

Atından inip yaklaşıyor, çuvalın kenarını sol elimle sıkıyorum, bakmak için eğiliyor. Sopayı hızla ensesine indiriyorum.

Kuru bir ağaç gibi devriliyor.

Kollarını halatla üç kez sarıp sıkı bir düğüm atarak dizlerine bağlıyorum.

Çuvalı kemerimden çözüp bir çukura yuvarlıyorum. Oldu işte.

Yükü tutan ipleri kestikten sonra çıkarak ne var ne yok diye bir göz atıyorum: Bir sürü kumaş, çeşit çeşit tarzda, renkte bir sürü top. Zavallı piç, işlerin biraz gecikecek. Şimdilik üzerindeki giysiler de pek işine yaramaz. Arabanın kenarına kazınmış olan ismin de: "Lucas Niemanson, Bambergli dokumacı."

Bölüm 7
Augsburg, 3 Ağustos 1527

Johannes Denck Augsburg'ta. Yol boyunca onun hakkında biraz bilgi topladım, artık onu tam olarak nerede aramam gerektiğini biliyorum. Topluluğu oluşturan çobanların ay ortasında yapılacak olan büyük toplantısının ardında özellikle isyanın genç kıdemli askerinin desteği var.

Bana gösterdikleri ev, yüncülerin sokağının arkasında. Kapıyı kucağında bir bebekle uzun boylu bir kadın açıyor, arkasından belirsizce koşturan küçük kız ise hemen annesinin bacakları arasına saklanıyor. Senelerdir görüşemediğim kocasının eski bir dostuyum. Kapıda duruyorum, kız meraklı gözlerini üzerime dikiyor.

Johannes Denck parlak ama şaşkın bakışlar ve ateşli bir kucaklamayla karşılıyor beni.

Tek kelime bile etmeden, içten bir gülümsemeyle, kemerinde taşıdığı bir şişeden içki veriyor. Korkunç kâbuslarının derinliklerinden çıkıp gelmiş bir hayalet olmadığımdan emin olmak ister gibi kollarıma, omuzlarıma dokunuyor. Evet, benim bu. Ama eğer aynasızlara bir iyilik yapmak istemiyorsan, adımı unut. Neşeyle gülüyor.

"Ne diyeyim sana o halde? Dirilmiş mi? Yeniden doğmuş mu?"

"İki sene adım Gustav Metzger'di. Şimdi Lucas Niemanson, kumaş tüccarı. Yarın içinse bir fikrim yok...

Şaşkın bir şekilde beni incelemeye devam ediyor. Kelimeleri bulmak, bir başlangıç seçmek ikimiz için de zor. Uzun bir süre her şeyi düşünerek, öylece, sessizlik içinde kalıyoruz. Uzak yerlerden gelen ve farklı kaderlere yönelen bizlerin belki de bir gün Tanrı'nın

yolunu ararken gitmiş olduğumuz Mühlhausen, bu öğle sonrası, dünyadan ve hayattan uzak bir ada.

"Yalnız sen mi kaldın?"

Sesi anılarla yoğrulmuş ve ağır.

"Evet."

Başını eğiyor, bir yüzü, bir gövdeyi, artık çok uzaklardan yankılanan coşkunluk ve umut dolu bir çığlığı hatırlamak ister gibi.

"Nasıl oldu?"

"Şans dostum, yalnız şans, belki bir de bana yardım etmek isteyen ilahi iyiliğin küçük bir parçası. Ya sen?"

Gözleri anılara takılmış, sanki artık yorgun düşmüş gibi, çocukluğundan bahsediyor sanki: "Eisenach civarlarında çıkmaza girdik. Yüz kadar daha adam toplamayı ve bir mancınık bulmayı başarmıştım. Ama karşımıza çıkan askeri birlik, bizi adını bile hatırlayamadığım bir kasabaya sığınmak zorunda bıraktı." Bakışlarını yeniden bana çeviriyor. "Üzgünüm, beceremedim. Size hiçbir yardımım dokunmadı."

Benden daha üzgün görünüyor. O gün içinde hissettiği güçsüzlüğü yüzünden bu iki yıldır kendini ne kadar çok suçladığını anlıyorum.

"Toplar için yeni birer kasaplık et olacaktınız siz de. Sekiz bin kişiydik, ama aramızdan kurtulan olduğunu duymadım."

"Sen hariç."

Beceriksizce gülümseyip bu talihsizliği alaya almaya çalışıyorum: "Yine de birinin bunları anlatması gerekirdi."

"Başardın ama. Önemli olan da bu."

"Her şeyi kaybettik."

Gözlerinin içi hatırlayamadığım bir bilgelikle gülüyor: "Her şeyi kaybetmeye değecek bir şey bilmiyor musun yoksa?"

Onun için yapabildiğim tek şey gülünç bir şekilde yüzümü ekşitmek. Ama haklı olduğunu biliyorum, ben de geçmişe boş verecek kadar düşüncesiz olmak isterdim.

Birden ciddileşiyor, düşünmek için zamanı var: "Üstat Thomas ile Pfeiffer'i öldürdüklerini öğrendiğimde ben de her şeyin bittiği-

ni düşünmüştüm. Frankenhausen'dan sonraki karşı saldırılarda yüz binden fazla kişinin öldürüldüğü söyleniyor. Kaçtım, saklandım, canımı kurtarmak için elimden geleni yaptım. Aylar boyu aynı yatakta art arda iki gece bile uyumadım. Ama yalnız değildim, içimde hep dostlarla, kardeşlerimle, üniversiteden arkadaşlarımla başka şehirlerde bir araya gelmenin umudu vardı. Beni hayata bu bağladı, yere oturmayarak son darbeyi beklememe gücünü bu verdi. Eğer dursaydım, bugün burada seni ağırlayamazdım."

Dışarıya, tüyleri yolunmuş birkaç tavuğun eşelendiği ve iki parça geyik derisinin yıpranmış eski yelkenler gibi güneşte kurumakta olduğu evin arkasındaki avluya çıkıyoruz.

Anlatma sırası şimdi bende: "Ben oturdum oysa. Öldüm de. İki yıl boyunca odun kestim ve beni iyileştiren tek çılgının, Wolfgang Vogel'in uzun, sıkıcı konuşmalarını dinleyerek yeraltında saklandım."

"Vogel ha! Ulu Tanrım, onu da birkaç ay önce öldürdüklerini duydum."

"Az kalsın benim de sonum aynı olacaktı."

Dişlerinin arasından endişeyle fısıldıyor: "Size nasıl ulaştılar?"

"Hut'un gizlenecek bir yer aramak için güneye inen arkadaşlarından birinden duymuşlar. Sanırım adama işkence ettiler, o da bütün isimleri söylemek zorunda kaldı. Bu isimlerden biri de Vogel'di ve kaçmak zorunda kaldı. Ben de yanındaydım tabii. O Allah'ın belası askerler peşimizdeydi. Tam iki gün boyunca bizi takip ettiler, sonunda biz de gruplara ayrılmamızın daha iyi olacağına karar verdik. Sonunda ben kurtuldum, o başaramadı. Şimdi de burdayım işte."

Ters ters yüzüme bakıyor: "Yıldızın yüksek olmalı dostum."

"Bilmem. Kimi zaman iyi bir kılıç daha çok işe yarıyor ama."

Hava serin, şehrin gürültüsü uzaklardan azalarak geliyor. Kütüklerin üzerinde oturuyoruz. Hayatta kalmayı başaranların hissettiği yakınlık düşünceleri kaynaştırıyor, kelimeler ağır ağır dökülüyor ağzımızdan, çok uzaklardan, sokağın dışından gelir gibi. Hayattayız ya bu mucize şimdilik bize yeter, demek istiyoruz birbirimize başka bir şey söylemeden.

Likör sesini boğuklaştırıyor: "Birkaç güne kadar Hut da gelir. Kafaya kıyametin artık çok yakın olduğunu takmış, bir aziz gibi sokak sokak dolaşıp önüne çıkanı vaftiz ediyor. Hâlâ yakalanmamış olması bir tesadüf. Kırlarda dolaşıyor, durup çiftçilerle konuşuyor, onlara İncil'den bölümler okuyup nasıl yorumladıklarını soruyor."

Gülüyorum.

"İnanmayacaksın ama bayağı da başarılı."

"Hut! Vaiz olan iflas etmiş bir kitapçı!"

Bir an için iyi tanıdığımız Hans'ın solgun yüzünü düşünüp katıla katıla gülüyoruz.

"Störch ve Metzler'in savaştan sağ çıkanları toplayarak bir ordu oluşturmaya çalıştıklarını duydum. Bunların ikisi de deli. Hiç şansları yok. Buraya ise kardeşlerimiz geçen seneden beri gelmeye başladı. Hem İsviçre'den hem de yakınlardaki diğer şehirlerden akın ediyorlar. Hava fena değil, en azından rahat rahat toplanabiliriz. Becerikli insanlar, tanışman lazım, üniversitelerden geliyorlar. Bu oluşturmakta olduğumuz ruhani topluluk yeni bir başlangıç olacak. Her şey buradan başlayacak yeniden, inançlarını özgürce dile getirmek isteyen bir sürü insan var hâlâ. Ama dikkatli olmalıyız."

Belki heyecanlanmamı bekliyor, ama seni bu kez hayal kırıklığına uğratacağım dostum. Sessizliğimi koruyarak devam etmesini bekliyorum.

"Jacob Gross var, Zürichli, onu mezhebin bakanı seçtik, Sigmund Salminger ve Jacob Dachser de yardımcıları: Onlar da Augsburglu, çevre halkını iyi tanıyorlar. Zwingli'nin müritleri Leupold ve Langenmantel de var. Onların yardımıyla da fakirler için bir fon oluşturduk...

Artık uzaklarda kalmış olaylardan bahsediyor, yok olmuş bir halkın destanını anlatıyor. Belki anlıyor, duraksayarak içini çekiyor.

"Her şeyi kaybetmedik."

Güçlükle onaylıyorum: "Hayattayız ya."

"Ne demek istediğimi biliyorsun. Tüm kardeşleri buraya çağırdık."

Aynı çarpık gülümsemeyle soruyorum: "Yeniden mi başlamak istiyorsun Johann?"

"Neye inanmam, neyi okumam gerektiğini söyleyecek Luther ya da Papa yanlısı yeni rahipler istemiyorum. Sayımız üniversitelere sızacak, Luther'in ve prenslerin dostlarının ayağını kaydıracak kadar çok; beyinler üniversitelerde, şehirlerde oluşuyor, fikirler buralarda yayılıyor."

Gözlerinin içine bakıyorum dikkatle, söylediklerine acaba gerçekten inanıyor mu?

"Buna izin vereceklerini mi zannediyorsun, siz örgütlenirken öylece bakacaklarını mı sanıyorsun? Onları gördüm ben. Küçücük çocuklara, silahsız insanlara nasıl saldıklarını, nasıl katlettiklerini gördüm..."

"Biliyorum ama Augsburg farklı, şehirlerde daha rahat hareket edebiliriz, eminim ki eğer Müntzer şimdi burada olsaydı o da benimle aynı fikirde olurdu."

Bu isim damarlarıma işliyor, içimi titretiyor: "Ama yok. Ve bu, ister hoşumuza gitsin ister gitmesin, bir şey ifade ediyor."

"Dostum, büyük adam olsa da her şey değildi o."

"Ama onu takip eden binlerce kişi önemliydi. Wittenberg'ten seneler önce ayrıldım, çünkü dışarıda Almanya yanarken ilahiyat tartışmalarından, okuduğum her şeyi açıklayan hocalardan bıkmıştım. Tüm bu olaylardan sonra bile hâlâ böyle düşünüyorum. Baskıyı durduracak olan o senin din bilginlerin değil."

Avlunun kenarında sessizce yürüyoruz, belki anlattıklarına o da sonuna kadar inanmıyor. Durup matarasını bana veriyor.

"İzin ver de denesinler en azından."

Bölüm 8
Augsburg, 20 Ağustos 1527

Asillerden olan Hans Langenmantel'in evi kocaman, salona hepimiz sığıyoruz. Yaklaşık kırk kişiyiz, aramızdan çoğunu şehre dün gelen Hut vaftiz etmiş. Geldiğinde beni kucaklayıp Üstadın "artık vakit geldi" sözlerini tekrarladığında yüzüne mi güleyim yoksa çekip gideyim mi bilemedim. Sonunda susmakla yetindim, bizim kitapçı devranın aynı adaletsizlikle dönmeye devam etmeye karar verdiğinin hâlâ farkında değil. Nasıl fark edecekti ki? İlk top mermisi atıldığı an o kaçmak için tabanları çoktan yağlamıştı.

Denck bana yol açarak kardeşlere beni Thomas Puel adı ile tanıştırıyor. Hut'u beklerken salonu saran yoğun dedikodudan kaçıyoruz.

"Savaş olacak."

"Ne demek bu?"

"Hut Nicolsburg'a gitti ve oralardaki kardeşlerimizden biri olan Hubmaier'le takıştı; adam onun çılgınlıklarını duymak bile istemiyor. Anlaşılan bizim Hans artık vergi ödemek ve askerlere hizmet etmek istemediğini söylemiş. Sonunda yetkililer onu şatoya hapsetmişler, bir arkadaşın yardımı sayesinde pencerenin birinden kaçmayı başarmış. Öfkeden çılgına dönmüş olmalı, artık şehidi bile oynayabilir. Burada da aynı teklifleri yapacaktır."

Tanımadığım, ciddi yüzler. Johann'ı biraz ötede oturmaya ikna ediyorum.

"Dachser ve diğerleri ayakları yere basan tipler, Hut'un verebileceği zararı mümkün olduğunca önlemeye çalışmalıyım. Eğer yetkililerle hemen çatışmaya girersek güçlenmek için vakit bulamayız. Ama git de tüm bunları ona anlat..."

Denck'in çağırmasıyla salonun ortasında bitiveriyor, takındığı peygamber pozları beni güldüreceğine yalnızca acı veriyor.

Tek bir kelime bile etmeden yeniden giyiniyor. Işık camlardan süzülüyor, akşamın içeriye girmesine izin veriyor.

Bir yana doğru uzanmış, etrafında kırlangıçlar uçuşan göğe yükselen çan kulelerine bakıyorum. Pencere korkuluğuna atlayan bir karatavuk kuşkuyla beni inceliyor. Vücudumun tüm ağırlığını, boşluğa asılı gibi duran uyuşuk kaslarımı hissediyorum.

"Hâlâ istiyor musun beni?"

Başımı çevirmek, bakmak, konuşmak istemiyorum. Karatavuk ötüyor ve aşağı iniyor.

Elim yatağın altındaki çantaya uzanıyor. Battaniyenin üzerinden paraları ona uzatıyorum.

"Bunlarla yine bir şeyler yapabiliriz."

Bir şeyler mırıldanıyorum: "Zenginim. Ve yorgun."

Derin sessizlikten anlıyorum çıktığını. Hâlâ hareket etmiyorum. Kıyamet gününde neler olacağını tartışan o delileri düşünüyorum. Herkesi gücendirerek alelacele çıktığımı düşünüyorum. Denck'in kesinlikle anladığını düşünüyorum. Amaçsızca şehre doğru ilerlerken sokağın havası nasıl da hemen hoşuma gitmişti. O da doğru yabancıyı takip etmişti. Dana gibi genç ve sefildi, insana neredeyse dürüst gibi gelen bir sıcaklık ve bir tebessüm armağan etmişti. Düşünmemeye karar verdim.

Dostlar artık öldü, kalanlar içinse sağır olduğumu fark ettim. Artık bunun Tanrı'yla bir ilgisi yok: Bizi bir bahar günü terk etti, tüm vaatleri ile birlikte, hayatı bize rehin bırakıp ortadan kayboldu. Hayatı o bembeyaz kalçalar arasında geçirme özgürlüğünü de verdi.

Karatavuk kulelere doğru seslenerek gene pencere korkuluğuna geldi. Uyku sinsice gözlerimin içine giriyor.

Yüzünü zihnimde canlandıramıyorum, bir gölgeden, olayların köşesinden kayıp giden ve karanlıkta bekleyen bir hayalden ibaretsin. Sen dar sokakta dilenen dilenci, yan odada kalan şişman tüccarsın. O genç fahişe ve peşimden ayrılmayan aynasızsın. Hepsi ve hiçbirisin sen; soyun dünyaya Âdem'le birlikte geldi: Talihsizlik ve Tanrı karşı karşıya. O tepelerin ardında bizi bekleyen ordu.

Qoèlet, *Vaiz.** Talihsizliğin peygamberi. Üstat için altın değerinde sözlerle, haberlerle, önemli tavsiyelerle dolu üç mektup. Frankenhausen'da karşımıza çıkan, bize söz vermiş olduğun gibi silahlı serserilerden oluşmuş değil güçlü ve cesur bir orduydu. Hepsini ortadan kaldıracağımızı yazmıştın oysa.

O ovaya inmemizi istiyordun, hepimizin yok olmasıydı istediğin.

Denck'in güzel, huzurlu bir ailesi var, ama bu aralar onların da durumları pek iyi değil anlaşılan: Elbiseleri eski püskü, birçok yerinden yamalı, ev oldukça çıplak. Karısı Clara bana yemek hazırladı; büyük kızı kardeşiyle ilgilenirken, annesi de akşam yemeğini hazırlıyordu.

"Bu şekilde gitmen doğru değil."

Kırgın değil, *grappa*** doldurduğu bardaklardan birini de bana uzatıyor.

"Belki haklısın. Ama bazı tartışmalardan artık tiksiniyorum."

Elindeki koca maşayla korları çevirip ateşi yeniden canlandırmaya çalışırken bir yandan da başını sallıyor: "Hut'un aklının hafif havada olması ille de bazı şeyleri...

"Sorun Hut değil."

Omuzlarını silkiyor: "Bu ruhani meclise inanmaya seni zorlayamam. Yalnızca bize biraz güven duymanı istiyorum."

"Son yıllarda biraz kuşkucu oldum Johann."

---

* Eski Ahit kitaplarından biri. (ç.n.)

** Üzümün damıtılmasından elde edilen alkol derecesi yüksek bir içki. (ç.n.)

Adını söylerken sesimi alçaltıyorum; artık bu alışkanlık haline geldi: "Üstat Thomas bizi hepimizi gebertsinler diye götürmedi Frankenhausen'a: Ona gelen bilgiler yanlıştı." Kelimelerimin etki edip etmediğini anlamak için Denck'in gözlerine bakıyorum. "Aramızdan birisi, Üstadın güvenini kazanmış olan birisi ona sahte bilgiler dolu bir mektup göndermişti."

"Thomas Müntzer aldatıldı mı? Mümkün değil...

Elimi gömleğimin içine sokup sararmış kâgıtları çıkarıyorum.

"İnanmıyorsan oku."

Mavi gözleri satırları hızlı bir şekilde tararken yüzünde kuşku ve tiksinti dolu bir ifade beliriyor: "Ulu Tanrım...

"Bir mayıs 1525 tarihli. Katliamdan iki hafta önce yazılmış. Hessenli Philip güneydeki askeri birliğiyle, Frankenhausen'a doğru hızla ilerliyordu." Kelimelerimin etki etmesi için biraz duraksıyorum. "Burada aynı kişi tarafından iki sene önce kaleme alınmış iki mektup daha var: İçtenliklerinden kimsenin kuşkulanmayacağı bir sürü güzel sözlerle dolu mektuplar. Üstadın güvenini kazanmak için onu tavlamaya çalışan çok insan vardı."

Diğer mektupları da veriyorum. Gerilen ağzı içini yakan his konusunda hiçbir kuşkuya yer bırakmıyor. Mucize eseri yok olmaktan kurtulan kelimeleri okuduktan sonra yüzü taş kesiliyor, gözleri kısılıyor: "O kadar zaman sakladın bu mektupları."

Birbirimizin gözlerine bakıyoruz, ateşten yansıyan ışık gövdemizde şeytani bir dansa başlamış sanki: "Birlikteydim Johann, son âna kadar yanındaydım ben onun. Kaçıp gizlenmemi, onu kendi kaderine terk etmemi Üstat emretti. Ben de emrini iki kere tekrar ettirmeden yerine getirdim."

Yeniden anılara dalmış bir şekilde sessizce duruyoruz, düşüncelerinin akışını algılıyorum sanki.

Sonunda fısıltıyla şu sözler dökülüyor ağzından: "Qoèlet. *Vaiz.*"

Onaylıyorum: "Cemaatin adamı, herhangi bir insan. Üstadın güvendiği, bizi katliama gönderen adam. Ben artık kimseye güvenmiyorum Johann, yazar bozuntuları ve bilginler de dahil buna. Ar-

kadaşlarınla bir alıp veremediğim yok, ama onlarla birlikte olmamı isteme benden."

"Eğer bu işin dışında kalmak istersen kararına saygı göstereceğim. Ama hâlâ dostum olup olmadığını öğrenmek zorundayım."

Diğer odanın karanlığına doğru bir bakış atıyor: "Ailem. Şehirden alelacele ayrılmam gerekirse onları yanıma alamam."

Başka bir şey söylemesine gerek kalmıyor: Aramızda hiçbir askerin ya da yenilginin yok edemeyeceği bir şeyler hâlâ var.

"Endişelenme. Gözüm üstlerinde olacak."

Johannes Denck bana kalan tek dost.

Bölüm 9
Augsburg, 25 Ağustos 1527

Kapı üç kez çalındıktan sonra ardından boğuk bir ses duyuldu.

"Benim, Denck, açsana!"

Yatağımdan atlayıp kapının sürgüsünü çekiyorum.

Terden yüzü kıpkırmızı, koşmaktan nefesi tıkanmış.

"Aynasızlar. Dachser'i ele geçirdiler, herkes uyurken evine baskın yaptılar."

"Kahretsin!" Hızla giyinmeye başlıyorum.

"Mahalle muhafız dolu, evlere giriyorlar, nerede olduğumuzu biliyorlar kesin."

"Ailene ne oldu?"

"Arkadaşlardalar, güvenli bir yer, sen de gelmelisin, burası çok tehlikeli, şehir dışından gelenleri arıyorlar..."

Valizimi toplayıp hançerimi paltomun altına saklıyorum.

"O sakladığın hiçbir işe yaramayacak."

"Belki yarar, hadi gidelim, yolu göster."

Merdivenleri inip dar sokağa çıkıyoruz, şafağın ilk aydınlığında dükkânların yavaş yavaş açılmaya başladığı daracık sokaklarda bana yol gösteriyor. Yön duygumu kaybetmiş bir şekilde peşinden gidiyorum, sefil bir mahalleye giriyoruz, ayaklarıma dolaşan pireli bir köpeği tekmeyle uzaklaştırıyorum, hâlâ Denck'in arkasındayım, yüreğim ağzımda. Küçücük bir kapının önüne geldiğinde duruyor: İki defa kapıyı tıklattıktan sonra parolayı fısıldıyor. Açıyorlar. İçeri giriyoruz, her taraf karanlık, bir şey göremiyorum, beni zemindeki kapağa doğru itekliyor.

"Merdivenlere dikkat."

İndiğimizde kendimizi bir bodrumda buluyoruz, sarsılmış yüzleri hafif bir ışık aydınlatıyor, aralarından bazılarını Langenmantel'in evinde görmüş olduğumu anımsıyorum. Denck'in karısı ve çocukları da onlarla birlikte.

"Burada emniyettesiniz. Diğerlerine de haber vermek lazım, en kısa zamanda döneceğim."

Kundaktaki ağlayan bebeği kucağında tutan karısını kucaklıyor, kızının yanağını okşuyor.

"Ben de seninle geliyorum."

"Hayır. Bana söz vermiştin, unuttun mu?"

Beni merdivenlere doğru sürüklüyor: "Olur da dönemezsem eğer, onları al götür buradan, onlara da zarar vereceklerinden değil ama riske girmelerini istemiyorum. Onlarla ilgileneceğine söz ver bana."

Onu bu şekilde kaderine terk etmek çok zor, bunu asla yapmak istemezdim.

"Anlaştık, ama dikkatli ol."

Yüzünde yarım bir gülümsemeyle kuvvetli bir şekilde elimi sıkıyor. Kemerimdeki hançeri çıkarıyorum: "Bunu yanına al."

"Hayır, beni köpek gibi öldürmeleri için ellerine fırsat vermemek en iyisi."

Tırmanıp merdivenlerin yukarısında kayboluyor.

Dönüyorum, karısı hâlâ orada, gözünden bir damla yaş bile akmıyor, oğlu boynuna sarılmış. Yeniden Ottilie geliyor aklıma, gözlerindeki aynı güçlü bakış. Köylü kadınları aynı böyle hatırlıyorum.

"Kocan büyük bir adam. Başaracaktır."

Üç kişi olarak geri geliyorlar. Birisi Denck. İhtiyar tilkinin tuzağa düşmeyeceğini biliyordum. İki kardeşi daha kurtarmayı başarmış.

Bir delikten sızan güçsüz bir ışıkla aydınlanan bu yerde, yeraltında kapalıyken saatler geçmek bilmiyor.

Kadın mutluluktan kaynaklanan hıçkırıklarını bastırarak kocasına sarılıyor. Denck'in gözlerinde bir an bile kaybetmemesi gerektiğini bilen birinin kararlılığı var.

"Kadın, dinle beni. Sizinle bir alıp veremedikleri yok, sen ve çocuklar bu evde emniyettesiniz, olaylar yatıştıktan sonra çıkabilirsiniz. Şehrin her kapısı muhafızlar tarafından tutulmuşken şu anda kaçmayı denemeniz çok daha tehlikeli. Dachser'in karısı seni ağırlayacak. Bir yolunu bulup yazarım sana.

"Nereye gideceksin?"

"Basel'e. Kellemizin tehlikede olmadığı tek yer orası. Bu kargaşa bittikten sonra çocukları alıp yanıma gelirsin, birkaç aylık bir sorun." Sonra bana dönüyor: "Dostum, beni şimdi yalnız bırakma, verdiğin sözü tut: Adını bilmiyorlar, yüzünü de hiç görmediler."

Neredeyse farkına bile varmadan onaylıyorum söylediklerini.

"Teşekkür ederim. Tüm hayatım boyunca sana minnettar kalacağım."

Onun telaşından dolayı ben de şaşkına dönüyorum: "Şehirden nasıl çıkmayı düşünüyorsun?" İki arkadaşından birini işaret ediyor: "Karl'ın evinin bostanı surların arkasında. Bir merdiven bulursak karanlığın da yardımıyla başarırız. Basel'e sağ salim varıp varmadığımı bildirmenin bir yolunu bulurum ben."

Kızını ve küçük Nathan'ı öpüyor. Karısını kucaklayarak kulağına bir şeyler fısıldıyor: Gözyaşlarına boğulmasını engelleyen inanılmaz bir gücü var.

Merdivenlere kadar ona eşlik ediyorum.

Bir kez daha vedalaşıyoruz: "Tanrı seni korusun."

"Bu karanlık gecede yolunu aydınlatsın."

Yoldaşlarının çağrısının ardından gölgesinin hızla yukarıya doğru tırmandığını görüyorum.

Bölüm 10
Anvers, 4 Mayıs 1538

"Onu bir daha hiç görmedim. Uzun zaman sonra kulağıma bir şeyler çalındı, Basel'de o senenin sonunda vebadan ölmüş."

Boğazım düğümleniyor, ama zaman kederimizi azaltır.

Peki ya ailesi?

"Yoldaş Jacob Dachser'in evinde kalıyorlardı. Hut'u eylülün 15'inde ele geçirmişlerdi, dün gibi aklımda. Müntzer'le olan dostluğunu ancak uzun bir işkencenin ardından itiraf etti. Nasıl bir aptal gibi yaşadıysa aptalca öldü. Hapsedildiği hücreyi ateşe vererek kaçmayı denedi, muhafızların gelip kapıyı açacaklarını sanıyordu. Ama kimse yardıma koşmadı: Çıkardığı yangının dumanı içinde boğularak öldü. Leupold, aralarında en ılımlı olanı, en sağlamı çıktı: Ne itiraf etti, ne de sözlerini yalanladı. Sonunda onu bırakmak zorunda kaldılar, tüm yandaşlarıyla birlikte şehirden sürdüler: Onlara katılmayı başardım. '27 yılının aralık ayında Augsburg'tan ayrıldım, bir daha da hiç dönmedim.

Çam ağacından yapılmış büyük masanın ardındaki sandalyede Eloi, koyu bir gölgeden ibaret: "Sonra nereye gittin?"

"Augsburg'ta eski bir okul arkadaşımın Strasburg'ta olduğunu öğrenmiştim. Martin Borrhaus, Kilerci derdik ona. Beş yıldır onu görmemiştim. O da benden hiçbir haber alamamıştı. Yardım istemek için yazdığımda gerçek bir dost olduğunu gösterdi." Bardağım yeniden doldu, hatırlamama yardımcı mı olacak yoksa beni sarhoş mu edecek pek bir önemi yok.

"Böylece Strasburg'a mı gittin?"

"Evet, Baptistlerin cennetine ulaştım."

Bölüm 11
Strasburg, Alsace, 3 Aralık 1527

Odacının zemini gürültüyle döven topukları, önümde, duvarlar arasında, hızla ilerliyor. Yan yana dizili büyük odalarda, tuval ve duvar halıları üzerine resmedilmiş olan önemli insanların bakışları birbiriyle karşılaşıyor; farklı görünüşlü ve çeşitli malzemelerden yapılmış biblolar, değerli mobilyaların parlak ahşabını ve mermerleri daha da öne çıkarıyor.

İki büyük pencere arasında bulunan bir divanda beklemem söyleniyor. Perdeler, parktaki ıhlamur ağaçlarının görkemli siluetini zar zor saklıyor. Odacı siyah çizmeleriyle ilerleyip kapıyı çaldıktan sonra içeriye doğru başını uzatıyor. Küçük bir çocuğun, bir zamanlar, eski diller konusunda öğrenim görürken benim de ezberlemiş olduğum garip sesleri mırıldandığı duyuluyor.

"Efendim, beklediğiniz ziyaretçi geldi."

Cevap, zeminde kaydırılan bir sandalyenin gıcırtısından ve öğrencinin sesini kesen kibar ama telaşlı bir sesten ibaret.

"İyi, çok iyi. Şimdilik bir dakika bana müsaade edin. Bu arada *eurisco* ve *ghignosco* fiillerinin çekimlerini gözden geçir, olur mu?"

Kapının hemen arkasında bir an duraksıyor, eski bir aktör edasıyla yanıma geliyor. "Daha iyi bir yerde ve daha iyi bir zamanda, değil mi?"

"Umarım öyledir dostum."

Kilerci lakaplı Martin Borrhaus, tekrar göreceğimi asla düşünmediğim insanlardan biri. Bir soylunun çocuklarının eğitmenlik görevini üstlendiği haberi kulağıma gelmişti, artık yollarımızın tamamen ayrıldığından emindim.

O ise aksine, tekrardan görüşeceğimizi ve Strasburg'a geldiğinden beri, karşılaşacağımız yerin burası olacağını düşündüğünü söylüyor. Wittenberg'teki sınıfları dolduran ve Luther ve Melanchthon'dan ziyade Karlstadt'a hayranlık duyan öğrencilerin bu Alsace kentinden geçtiklerini anlatıyor. Tıpkı Karlstadt'ın yaptığı gibi.

İleride kalacağım yer haline gelecek olan katedral şantiyesinin kenarından ilerlerken heyecanlı bir şekilde Strasburg'tan bahsediyor. Strasburg'ta fikirleri nedeniyle kimsenin rahatsız edilmediğini, sapkınlığın akıllıca ispatlamalar ve kusursuz ahlaki davranışlarla desteklendiği takdirde hem dükkânlarda hem de salonlarda ilgi ve tartışma nedeni olduğunu anlatıyor.

Kumtaşı bloklarıyla dolu bir araba meydanın kaldırım taşları üzerinde güçlükle ilerliyor. Notr Dam Kilisesi şimdiye kadar gördüğüm en yüksek ve görkemli çan kulesine sahip. Cephenin solunda kalıyor, birkaç sene içinde sağında yapılacak olan bir eşi bu olağanüstü binanın görkemini ikiye katlayacak.

"Yayıncılar," diye açıklamaya başlıyor Kilerci, "önemli metinleri basmakta hiç tereddüt etmiyorlar. Diğer bölgelerdeki meslektaşlarına nazaran bunun kendilerine ait bir ayrıcalık olduğunu düşünüyorlar ve buna 'Gutenberg'in duası' diyorlar çünkü matbaanın babası ilk dükkânını burada açtı."

"Orayı mümkünse görmek isterim."

"Elbette, ama önce daha önemli işlerle ilgilenmemiz gerek. Bu akşam karınla tanışacaksın."

"Karımla mı?" diye soruyorum alaylı bir şekilde. "Evlendim ve kimse bana bunu haber vermedi ha!"

"Ursula Jost, Strasburg'un yarısının başını döndüren kız. Sen, Lienhard Jost, sen de onun kocasısın."

"Tamam dostum, sırayla gidelim. Güzel bir kadın olması hoşuma gitti, ama, her şeyden önce kim bu Lienhard Jost?"

"Kafanı dinlemek, adını değiştirmek, izini kaybettirmek istediğini yazmamış mıydın? Martin Borrhaus'a güven, artık bu gibi işlerin uzmanı oldum. Strasburg izini kaybettirmek isteyen insanlarla dolu. Üstelik Lienhard Jost diye birisi daha önce hiç yaşamadı,

bu da her şeyi kolaylaştırıyor. Ursula evli değil, ama buraya geldiğinden beri evli olduğunu söylüyor."

"Neden peki, öğrenebilir miyim?"

"Birçok nedeni var," diye cevap veriyor Kilerci, Wittenberg'te bana Aziz Agustin'in dini görüşünü anlatmak için takındığı havayla. "Şehirde yalnız başına seyahat eden, üstelik de kendini ortaya koymak istemeyen bir kadın, cadıdan daha fazla göze batar: Ursula gerçek adı mı onu bile bilmiyorum. Üstelik onu evinde ağırlayan soylu, daha en baştan ona aşırı bir ilgi göstermişti...

Dolayısıyla er ya da geç gelecek olan kocası Lienhard'dan bahsetmek onu kadından soğuttu, desene." Gülüyorum. Bu eski dostla birlikte olmak gerçekten moralimi düzeltiyor. "İyi. Bilmem gereken başka bir şey var mı?"

Güneş kara bulutlar arasından görülüyor. Bir ışık huzmesi gri fonda çizilerek Kilerci'nin yüzünü aydınlatıyor: "Senin hakkında olabildiğince az şey anlatmaya çalıştım. Wittenberg Üniversitesi'nden arkadaşım olduğunu, halletmen gereken birtakım işlerin nedeniyle ancak şimdi buraya gelip Capitone ile konuşmak için buraya gelen karınla buluşabildiğini söyledim."

Kilerci, şehrin dini açıdan en önemli iki ismi olan, son derece anlayışlı ve ilahiyatla ilgili tartışmaların hayranı, kendilerini Luther'den ziyade Zwingli'ye daha yakın hisseden Bucero ve Capitone ile ilgili bana bilgi veriyor. Onları pek yakında, müstakbel ev sahibim tarafından verilen bir akşam yemeğinde belki de bu gece tanıyacağımı söylüyor.

Bölüm 12
Strasburg, 3 Aralık 1527

Bay Weiss'ın büyük evinin bahçesinde. Bir sütunun arkasına gizlenip zarif profilini, açık tuttuğu saçlarını, banyo teknesinin kenarında dolaşan ince parmaklarını izliyorum.

Etekliğine bir kedi sürtünüyor. Okşayışları bir ayinin sürekli tekrar edilen hareketleri, fısıldadığı kelimelerse sihirli bir formüle ait sanki: Hareketlerinde garip bir şeyler var, şaşırtıcı ve çekici bir rastlantıya benziyor.

Yukarıdan vuran ışığın altına çıkıyorum, ama arkası bana dönük olduğu için beni göremez. Yanına doğru usulca yanaştığımda kadınlara özgü, lavanta ve salgıdan ibaret o sarhoş edici karışımı, o keskin kokuyu duyuyor, bizi bir anda yok edip bir anda yeniden doğmamızı sağlayan yeryüzüyle gökyüzü, cennetle cehennem arasındaki o kavşağı hissediyorum. Burun deliklerimi bu kokuyla dolduruyorum ve onu yakından izliyorum.

Ilık bir sesle: "Aklını başından alan aybaşı kokusu mu yoksa?"

Ağır ağır dönüyor, siyah gözleri ışıl ışıl.

Heyecanla yanıtlıyorum: "Senin kokun...

"Aşağılık şeylere ait bir koku benimkisi: Sürülmüş toprak, vücut salgıları, kan ve melankoli."

Bir elimi teknenin içindeki buz gibi suya sokuyorum. Gözleri insanı içine çekiyor, ağzı oval yüzünde garip bir eğri sanki.

"Melankoli mi?"

Kediye bakıyor: "Evet. Üstat Dürer'in eserini gördün mü daha önce?"

---

* Mesih İsa'nın İzinde. (ç.n.)

"Kıyameti anlatan *Imitatis Christi*'yi* gördüm...

"Ama Melankolik Melek'i görmedin anlaşılan. Yoksa bunun bir kadın olduğunu bilirdin."

"Nasıl yani?"

"Kadınlara özgü hatları var. Melankoli kadındır.

Kafam karışıyor, kıyafetlerimin altında bir kaşıntı yayılıyor.

Keskin profilini inceliyorum: "Sen misin o?"

Gülüyor, sırtı ürpertilerle kaplanıyor: "Belki benim. Ama aynı zamanda senin içinde de olan kadın o. Üstat Dürer'le şahsen tanıştım, bir kez onun için poz verdim. Karanlık bir adam. Korkular içinde."

"Neden korkuyor ki?"

"Sonumuzdan, herkes gibi. Sen korkmuyor musun?"

İçten ama garip bir soru. Frankenhausen geliyor aklıma.

"Tabii. Ama hâlâ hayattayım."

Gözlerinin içi gülüyor, sanki senelerdir bu yanıtı beklermiş gibi.

"Sen hiç kan döküldüğünü gördün mü?"

"Hem de çok."

Ciddi bir ifadeyle onaylıyor: "Erkekler kandan çok etkileniyor, bu yüzden savaşıyorlar, kanın dehşetini uzaklaştırmaya çalışıyorlar. Kadınlar için ise durum çok farklı oysa, her ay en azından kendi kanlarının aktığını görmek zorunda kalıyorlar."

Sanki sözleri kutsal bir bilgelikle sessizlik emretmiş gibi bir süre sessizce birbirimize bakıyoruz.

Ardından soruyorum: "Ursula Jost sen misin?"

"Evet, sen de Lienhard Jost'sun herhalde?"

"Kocan yani."

Bizim gibi iki kaçağın ittifakını imzalayan gene aynı sessizlik oluyor. Yüzümdeki ayrıntıları inceliyor. Önce eteğinin altına kaydırdığı ellerini bileğime, eski yara izinin üzerine sürüyor. Bileğimdeki kesik izini kanının kırmızısıyla boyuyor parmağı.

Yüzümün sarardığını hissediyorum, aniden gelen ona dokunma arzusu ile birlikte gömleğimin altından soğuk bir ter dalgası yükseliyor.

"Evet. Kocam."

Bölüm 13
Anvers, 5 Mayıs 1538

"Şehir sakindi, ev sahibim Michael Weiss cömert, ***karım*** büyüleyiciydi. Değişiklik olsun diye de yeni bir adım vardı. Martin'in hakkını ödemem mümkün değil. O baskı döneminde bizim iyi kalpli Kilerci'nin sık sık görüştüğü üniversite çevresinde gerçekten garip insanlar vardı. Her an tartışmak istiyorlardı.

"Aralarında merakımı en fazla celbeden Yılanbalığı lakaplı Wolfgang Fabricius'tu. Luther'in ateşli bir takipçisi gibi görünmesine rağmen Anabaptistler adıyla anılmaya başlanan bir gruba da yakın duruyor, reform görmüş Hıristiyanlığın içine onları da katmayı arzu ediyordu. Bana dürüst görünen bir merak içinde bir sürü şey sormuştu. Denck'in yazılarını okumuş, hayran kalmıştı. O alçağı tanıdığımı belli etmedim, ama birkaç cüretkâr çıkışla hoşgörüsünü sınamak beni eğlendirmişti.

"Bitkilerin tedavi edici özellikleri konusunda uzman olan botonikçi Otto Brunfels'le de tanıştım, o sıralar evrendeki tüm bitkileri konu alan kapsamlı bir kitap hazırlıyor ve doğayla ilgileniyordu. İnancıyla ilgili olarak ağzından pek bir laf alamadım, ancak isyan sırasında kendini köylülere yakın hissettiğini sezdim. Çok sakin birisiydi, şiddete karşıydı, ayaklanmanın bu şekilde bitmesinden dolayı kendini suçlu hissediyordu. Birbirimize artık iyiden iyiye güvenmeye başladıktan sonra bir gün yazmakta olduğu bir eser hakkında tuttuğu notları bile okumama izin verdi; geçirdiğimiz şu günlerde gerçek Hıristiyanların dinsel törenlerini tıpkı Neron'un devrinde olduğu gibi ruhun yeraltı mezarlarında gizlice yapmalarının daha iyi olduğunu, Mesih'in gelmesini beklerken etrafa ayak uyduruyor gibi görünmeleri ve inançlarını saklamaları gerektiğini yazmıştı.

Kendine has bu dini inanışı zaman zaman yüzümde alaylı bir gülümseme olmasına neden olsa da onunla tartışmak ilginçti.

"Aralarında en belalı olan Martin Bucero idi. Onunla yalnız bir kez, Yılanbalığı'nın evinde karşılaştım: Ciddi, karanlık bir tipti; zamanın bu denli bozulmasından dolayı dehşet içindeydi. Hayata karşı isteksizdi.

"Strasburg dünyevi zevklere sıkı sıkıya bağlı bir şehirdi. Sakin ve surlarının ardında büyüyen kinden uzak bir kültür şehir."

Eloi sözlerime devam etmem için bardağıma su boşalttı. Ağzını bile açmadan, dudaklarımdan dökülen her kelimenin sessizce tadını çıkartırken gözleri gölgede bir kedininki gibi parlıyordu.

"Ursula garip büyüleyici bir kadındı. Simsiyah saçları, sert ama şehvetli yüzü ve ince burnuyla cadıları andırıyordu. Uzun süre rol yapamadık: Daha ilk andan itibaren bizi sarhoş eden tutku sonunda elimizden tuttu. Onun da bir hikâyesi yoktu, nereden geldiğini bilmiyordum, lehçesinden de bir şey anlamak mümkün değildi, bilmek de istemiyordum zaten; onu olduğu gibi kabul ettim. Kedi gibi gizlice, dolambaçlı bir şekilde, sessizce sokulup göğsüyle sırtıma bastırdığında ne istediğini anlardım. İkimizi birbirimize bağlayan şey o belirsizlikti, o bilmemekti. Eğer başka bir yerde olsaydık, her şey daha farklı olurdu."

"Sevdin mi onu?" Sesi boğuktu.

"Sanırım evet. İnsan arkasında hiçbir şey kalmadığında, hiçbir şey vaat etmeyen sonsuz bir şimdiyi yaşarken nasıl severse: Tanrı hayatımızdan artık çıkmıştı: Yaşamlarımız derinlerde bir yerlere kazınmıştı, belki o da anılarında bir felaketi, korkunç bir talihsizliği yaşatıyordu. Belki o da ölmüştü bir kez. Geceleri cinsel birleşmeden sonra o ıstırabı gözlerinden okur gibi olurdum sık sık. Evet, birbirimizi gerçekten sevdik biz. Gün boyunca bir arada bulunduğum insanlar hakkındaki tüm izlenimlerimi anlattığım tek kişiydi o. Hiçbir şey söylemez, dikkatle dinlerdi; sonra bir anda, sanki aklımdan geçenleri okumuş gibi, olup biteni benden bile çabuk yorumlayarak kısa bir süre sonra benim de tamamen katılacak

olduğum kısa ve öz bir cümleyle kesin olmayan kararımı geçerli kılardı. Böyle olduğundan eminim. Zaman zaman öfkelendiğinde yüzünde o büyük kadının, üstadımın karısının yüzündekine benzer bir endişe okusam da Ottilie'nin kızgın cesareti onda yoktu. Farklı, bir o kadar da sıra dışıydı, yanında vakit geçirme fırsatını kendisine tanıdığı için insanın Tanrı'ya şükretmesini sağlayan yaratıklardan biriydi."

Çalışma odasına giren alacakaranlığa gözümü dikiyor ve o kıvrımlı vücudu yeniden tutuyorum: "Daha ilk andan itibaren biliyorduk. Ortada zorunlu bir neden olmasa da, hayatımızdaki dolambaçlı yolları takip ederken bir gün başka başka yerlerde, birbirimizden uzaklarda uyanacağımızı biliyorduk. Ursula bir mevsimdi, ruhumun beşinci mevsimi, yarısı güz, yarısı bahar gibiydi."

Bölüm 14
Anvers, 6 Mayıs 1538

Yeni oyma bıçağı harika iş görüyor. Balthasar hiç vakit kaybetmemiş: Bu sabah çalışma odasındaki masanın üzerinde öylece duruyordu. Eloi çekiçle indirdiğim her darbeyi, yere düşen her kıymığı, kalıpta kabartma halinde beliren Strasburg Katedrali'nin her ayrıntısını kuşkulu bakışlarla izlerken, bıçağımın ucu, tereyağında kayan bir kaşık gibi tahta parçalarını kaldırıyor.

"Gerçekten ilginç," diyor dudaklarını büzüştürerek. "Ellerini bu kadar iyi kullanmayı nereden öğrendin?"

"Kılıçta ustalaşmak bunda ustalaşmaktan çok daha zordu," diye cevap veriyorum elimdeki keskin bıçağı kaldırırken. "Strasburg'ta öğrendim. Şehrin basımevlerinden birinde dizgi işçisi olarak çalışıyordum. Kitaplar için resimler hazırlayan bir adam vardı. İşe ara verdiğimizde kalıpları ve oyma bıçağını bırakır kalemini alırdı. Her birimizin portresini çizip hepimize bunlardan onar nüsha kadar verdi. Güzel bir şeyin asla tek olmaması gerektiğini tekrarlar dururdu. Ahşap oymacılığını bana o öğretti."

Resmi bir süre inceledikten sonra köşedeki tarihi gösteriyor: "Herhalde bu hobine uzun süredir ara vermiştin."

Omuzlarımı silkiyorum: "Biliyorsun, hep oradan oraya dolaşıyordum. Yeteneğimi kaybetmemek için küçük heykeller yapıp çocuklara armağan ediyordum. Münster'de bir ara yeniden başlamıştım. Sonra -bahanemi gizlemeye çalışan bir tebessümle- aletlerimi kaybetmişim bir yerlerde."

Eloi çıkıp elinde o her zamanki likör şişesiyle geri dönüyor. Artık bunun ne anlama geldiğini biliyorum. Ağzına kadar doldurdu-

ğu bardağı bana uzatıyor: "Strasburg'ta kendine bir iş de bulduğunu bilmiyordum."

"Kilerci sayesinde. Basımevleri her zaman ilgimi çekti. Kitapların özel bir çekiciliği var."

Oyma bıçağım birkaç tahta parçasını daha yerinden çıkarıyor. Daha ince ayrıntılar için küçük bıçağa geçmek lazım artık. Eloi işin aşamalarını takip etmek için bir süre sustuktan sonra yeniden konuşmaya başlıyor: "Anlat bana. Strasburg'ta huzur, iyi bir dost, hayat dolu bir kadın ve iş bulmuşsun. Neden orada kalmadın ki?"

Ağır ağır konuşurken gözlerinin içine bakıyorum: "Melchior Hofmann diye birinden bahsedildiğini duydun mu hiç?"

Kulaklarına inanamıyor: "Onunla da tanıştığını söylemeyeceksin herhalde!..

Tepkisine hafifçe gülümseyerek başımla sessizce onaylıyorum: "Oradan ayrılmamın yalnızca nihai sebebinin o olduğu söylenebilir. O zamanlar zaten bir sürü şey olmuştu."

Olup biteni anlatmaktan keyif almaya başladığımı hissediyorum. İlgi çekmek, merak uyandırmak hoşuma gidiyor. Bendeki bu değişikliği Eloi de fark etmiş olmalı. İkide bir beni sıkıştırıyor, bu durumdaki gibi diğer zamanlarda ise kendiliğimden anlatmamı beklerken sessiz kalıyor.

"Aylar geçtikçe Ursula şehirde hâkim olan havaya hepten tahammül edemez oldu. Strasburg'ta kafasının içi yeni, parlak fikirlerle dolu bir sürü insan yaşadığını, ama burayı diğer Alman şehirlerinden ayıran şeyin tüm bu fikirleri zarif, bilinçli bir şekilde ifade etme imkânı olduğunu tekrarlayıp dururdu. 'Strasburg'ta sapkınlık, yaşamaktır,' onun savaş çığlığı haline gelmişti."

Bakışlarımı üzerinde çalışmakta olduğum katedralin yuvarlak penceresi ile ilgili son derece ince oymadan kaldırıyorum. Eloi çenesini eline yaslamış beni dinliyor. Likörden ziyade bu işten aldığım zevk sayesinde kelimeler ağzımdan daha rahat dökülüyor: "Meydanlarda gösteriler hazırlıyor, lavta çalıyor, avam tabakasının dilinden düşürmediği mânileri söylüyor, özellikle de uygunsuz, ka-

ba olarak nitelendirilen dansları ediyordu. Beni de yanında götürürdü."

Eloi keyifle gülümsüyor. Bardağını masanın üzerine koyuyor.

"Bostanın etrafını çitle çevirirken şarkı söylediğini duymuştum bir kez. Milletin sinirlerini bozmayı amaçlıyorduysanız Ursula seni yanına almakla iyi etmiş!"

"Yok canım, şarkı falan söylemiyordum! Duvarcılık yapmaya başlamıştım. Tasarladığımız ilk eylem bir gece bir kiliseye girip mimberin merdivenlerinin önüne tuğladan bir duvar örmek oldu. Üzerine Kilerci'nin bir cümlesini de yazmıştık: 'Tanrı'yı bana kalbimden iyi kimse anlatamaz.'"

Bu arada likör de etkisini göstermeye başlamıştı. Bıçakla zaten birkaç yere biraz fazla girmiştim, sonunda çan kulesinin bir parçasını da kesip attım. Yeniden yapıştırmam gerekecek.

"En güzeli de iyi yürekli Madam Carlotta Hasel'e yaptığımız şakaydı. Şehirdeki birçok kadın gibi Carlotta Hasel de işsiz güçsüzler ve fakirler için evinde bir yemekhane hazırlamıştı. Onları yedirip içiriyor, dualar ve ilahiler okutturuyordu."

"Bilirim o tipleri maalesef."

"Ursula onun adını bile duymak istemezdi. Nefret ediyordu ondan. Ancak bir kadının diğer bir kadına karşı duyabileceği özel bir nefret. Diğer taraftan iyi kalpli madamın fakirleri aziz olarak görmek gibi sıkıcı bir özelliği vardı. 'Siz onlara ekmek verin, Tanrı'yı öveceklerdir' sözünü ağzından düşürmezdi. Ursula ise aynı kanıda değildi. Hiçbir şeyi olmayan birinin, karnını doyurduktan sonra aklında dua etmekten ziyade, içmek, sevişmek, eğlenmek ve yaşamak olduğunu söylerdi. Neticede, olaylar onun teorisinin çok daha isabetli olduğunu kanıtladı."

"Hangi olaylar?"

"Hasel'in evinin salonunda çok büyük bir seks partisi düzenledik."

Eloi neşe içinde, "Teorimin ispatına katılmak için nelerimi vermezdim!" diye bağırıyor. "Gene de bu hikâyenin Melchior Hofmann'la ne gibi bir ilgisi olduğunu anlayamadım."

Son rötuş için bir an önümdeki işime konsantre oluyorum. Talaşları üfleyip kalıbı yukarıya, göz hizasına kaldırıyorum. Mükemmel.

"Biliyorum buna inanmakta güçlük çekeceksin dostum: Ama neticede Kâhin Melchior da Lienhard ve Ursula Jost'un ünlü tiyatro kumpanyasının gösterilerinden biriydi sadece."

Bölüm 15
Anvers, 6 Mayıs 1538

"Kıyamet vaizlerinin zamanı doldu artık. Sonuncusunun işini de bir ay önce Vilvoorde'da gözlerimin önünde bitirdiler. Ama bu on sene içinde bunların çoğunu tanıdım, tüm sokak köşelerini, genelevleri, en gözden uzak kiliseleri tutmuşlardı. Tüm yolculuğum boyunca karşılaştım bunlarla, öyle ki haklarında bir inceleme bile yazabilirim. Bazıları şarlatandan ve aktörden başka bir şey değildi, bazıları ise yarattıkları dehşete kalpten inanıyordu, ama bunların pek azında peygamber kumaşı vardı. Ancak onlar o dehaya, o ateşli ruha, insanların ruhunda Vaftizci Yahya'nın o görkemli resmini çizme cesaretine sahiptiler. Doğru kelimeleri seçmeyi, durumları, o andaki sıkıntıları değerlendirmeyi bilen ve bütün bunları çok yakında gelmesi beklenen, hatta zaten başlamış olan olaya yöneltmeyi beceren insanlardı. Çılgın oldukları doğruydu, ama yetenekliydiler. Kelimeleri ve görüntüleri kulaklarına Tanrı mı fısıldıyordu, yoksa şeytan mı pek önemi yok. Benim için önemli değildi, şimdi de değil. Melekler ordusunu beklememeyi bana Frankenhausen öğretmişti zaten: Hiçbir Tanrı zavallılara yardım etmeye gelmeyecekti. Başlarının çaresine bakmayı öğrenmeliydiler. Ve göklerin krallığının peygamberleri, hâlâ, onları ayağa kaldırarak içlerini uğrunda savaşılacak bir umutla dolduranlar, her şeyin sonsuza kadar böyle sürüp gitmeyeceğine inandıranlardı."

"Bu yeniden savaşacağın anlamına mı geliyor?"

Eloi şaşkın görünüyor. Boğazımı temizlemek için biraz su içiyorum.

"Ne yapardım bilemiyorum. Ben ve Ursula, zengin Strasburgluların salonlarında durmadan konuşan, Hıristiyanlığın büyük filo-

zofları olmaya soyunan, kutsal ekmek ve şarap ayinlerini tartışan din alimlerinden nefret etmeye başlamıştık. Onların gösterdiği anlayış, vicdani muhasebeleri fakirlere bir tabak çorba vermekten ileriye gitmeyen zenginler için büyük bir lükstü. O yağlı tüccarlar, bu alimler topluluğunu besleyecek ve hatta, zengin oldukları için, sapkınlara bile hoşgörü göstermelerini sağlayacak güçteydi. Strasburg, şöhretini zenginliğine borçluydu. Bu şöhret de okumuşların ve öğrencilerin buraya akın etmesini sağlıyordu."

Hafifçe gülümsüyorum: "Vicdanlarını rahatlatmak için fakirlere, halkın alt kesimlerine yüklü sadakalar vererek yardım etmek isteyen tüccarlara, yoksulların, onların paralarını çalmayı hatta gerekirse akça pakça birkaç gırtlağı kesmeyi istediklerini anlattığımızda korkmuşlardı, hem de çok korkmuşlardı. Yılanbalığı ve Ağaçkakan tahriklerimize hemen yanıt verip Baptistler arasına 'barış yanlısı' ve 'kışkırtıcı' gibi ince ayrımlar yaratmakta gecikmediklerinden çok fazla beklememiz gerekmedi. Biz elbette ikinci gruba giriyorduk."

Eloi ağzını çarpıtarak gülümsüyor, belki de Anvers'i düşünüyor ama sözümü kesmiyor.

"Kaybedilmiş bir savaşa yeniden başlamak değildi söz konusu olan. Aptalca bir şey olurdu bu. Ama Ursula beni yeniden yaratmıştı, sanki onun karnından ikinci kez dünyaya gelmiştim. İşleri sıkı tutmak, tüm insanlığa karşı ikiyüzlü bir sevgi gösteren bu insanları gerçek yüzleri ortaya çıkana kadar çileden çıkartmak istiyorduk. Dindar Hıristiyanlar kılığına girmiş, altın tutkusuyla yaşayan bir zenginler ordusundan başka bir şey değildi bunlar. Hayatımın en rahat dönemlerinden biri oldu."

Biraz soluklanmak için duruyor, belki de anlatmaya devam etmek için bir soru bekliyorum. Eloi beni fazla bekletmiyor.

"Bu böyle ne kadar sürdü?"

Hafızamı zorluyorum: "Yaklaşık bir sene kadar. Daha sonra '29 yılının ilkbaharında seyahatimin başlamasını sağlayan adam Strasburg'a geldi. Şimdi bu şehrin hapishanelerinde çürüyor: Tüm yaptıklarımızdan sonra oraya yeniden adım atmak gibi korkunç bir hata yaptı."

"Melchior Hofmann'dan bahsediyorsun galiba."

"Tabii, kim olacak başka? Rastladığım en garip vaizlerden biri, türünün tek örneği, gerek çılgınlık gerekse düzenlediği ayinler bakımından onu bir tek büyük Matthys geçer."

"Meraklandım şimdi."

Biraz daha içip çok uzaklarda kalan o suratı hayalimde canlandırmaya çabalıyorum: "Hofmann bir zamanlar kürkçüydü. Bir gün 'Şam'a giderken aydınlandı' ve vaazlar vermeye başladı. Kuzeydeki halklar arasına karışmak amacıyla bir tavsiye mektubu almayı başarana kadar Luther'e yaltaklandı. O imza ona Baltık ülkelerinin ve İskandinavya'nın kapılarını açmış, şöhret ve belirli sayıda mürit kazanmasını sağlamıştı. Kuzeyde epey dolaşmıştı. Sonra günlerden bir gün azizlerin ve İsa'nın saltanatının yakın olduğuna ikna oldu ve herkesi pişmanlığa, dünya mallarından vazgeçmeye çağırmak için vaazlar vermeye başladı. Bunun üzerinden kısa bir süre geçmişti ki Luther onu aforoz etti. Danimarka'dan kovulurken, oraya yeniden dönerse kafasını bir kazığa asacaklarına yemin ettiklerini söylemişti bana. Çılgın bir dâhiydi. İyi yürekli ihtiyar Karlstadt'ı tanımıştı, onun şiddeti tamamen reddetmek konusundaki fikirlerini paylaşıyordu. Strasburg'a geldiğinde İlyas Peygamber olduğuna inanıyordu, Tanrı'nın yakında geleceğini gösterecek olan ıstırabı aramaya başladı. Bu bölgedeki Anabaptistlere görür görmez âşık oldu ve önce Ağaçkakan'a, sonra Yılanbalığı'na sonra da Luther reformcusu herkese düşman kesildi.

"Ben ve Ursula şehri havaya uçurmak için aradığımız kişinin o olduğunu hemen anlamıştık. Her şey birdenbire oldu, bir şey planlamaya gerek kalmadan: Bir akşam yemeği sırasında altüst edici vahiyler uydurduk, ben zenginlerin ve güçlülerin Tanrı'nın öfkesi ile nasıl ortadan kaldırılacaklarını anlatırken Ursula da onun gözlerinin önünde vecd haline geçti adeta. Sonraki haftalarda da kehanetlerimizi ona bir bir anlattık; tek kelimesini bile kaçırmıyordu. Her şey hazır olduğunda yazdıklarını baskıya göndermenin bir yolunu buldum: Ursula ve benim kehanetlerimden oluşan iki inceleme hazırlamıştı. Ana meydanda kalabalığa vaaz vermeye başladı. Birisi

yüzüne tükürdü, başka biri onu dövmeye kalktı, bazıları da malları fakirlere dağıtmak için bir rehin tezgâhını yağmalamaya başladı. Yazılar kitapçılara ulaştığında Ağaçkakan onu zindana attırmayı denedi. O günlerde tam bir karışıklık hâkimdi. Bir ateş yılı oldu, kanın damarlarımda kaynadığını hissediyordum, ipler kopmak üzereydi.

"Yanılmıyorsam '30 yılının başında ipler koptu: Hofmann kendini yeniden vaftiz ettirdi ve son vaazında İsa'nın krallığının kurulmasının an meselesi olduğunu, dünya mallarının elden çıkarılması ve Anabaptislerin şehir kiliselerinden birini kullanabilmesi gerektiğini söyledi. Bu bardağı taşıran son damla olmuştu. Ağaçkakan onu şehirden attırmak için konseyi ciddi baskılar altında bıraktı. Paskalya'da Strasburg'u terk etmesine ilişkin mahkeme emri gelmişti. Bu emre uymadığı takdirde onu yaka paça göndermenin bir yolunu bulacaklardı.

"Hava benim için de gerginleşmişti. Kilerci artık bizi Ağaçkakan ile Yılanbalığı'nın öfkesinden koruyamıyordu: Açık açık konuştu, beni yeniden belki de bu kez sonsuza dek kaybedeceğinin farkındaydı. Beni seçen kaderdi, ihtiyar Martin'in elinden hiçbir şey gelmezdi. Kendime yeni bir üstat ve yeni bir yazgı aramak için tıpkı seneler önce Wittenberg'te yaptığım gibi onu bir kez daha kucaklayarak veda ettim. Eski dostum kim bilir nerelere sürülecekti: Onu teoloji konusunda tartışmalara katılması için belki tekrar Strasburg'a ya da yeni üniversitelerden birine göndereceklerdi."

Omuzlarımı silkip içimi saran kederden kurtulmayı deniyorum. Beni dikkatle dinleyen Eloi ise hikâyenin sonunu duymak için sabırsızlanıyor.

"Hofmann'la gitmeye karar vermiştim. Doğu Frisia'daki Emden'e gidecektik. Güney Almanya kaybedilmiş bir partiydi. Kurtlara ve Luther'e canı gönülden bıraktığım ıssız bir çayır. Birçok kişiyi inançları nedeniyle Belçika ve Hollanda'dan da sürmüşlerdi: Bunlar, Luther'in üzerindeki cübbeye Strasburg'takilere göre daha az bağlılardı. Burada belli bir maya vardı, olayların olacağı yer burası olabilirdi. Doğru ata oynamıştım: Suabialı İlyasım İsa'nın ya-

kında geleceğini müjdeliyor, zenginlere karşı vaazlar veriyordu. Kullanımı biraz zor görünen bir geçiş izniydi ama beğeni toplamak için oldukça heyecanlı bir işti."

"Ya Ursula?" Bir anlık sessizlik bu soruyu sormuş olduğundan dolayı pişmanlık duyduğunu gösteriyor, ama artık geç. O kadının anısına yine gülümsüyorum.

"Mevsim değişmişti. Yerini yeni bir yıla bırakmıştı."

Bölüm 16
Strasburg, 16 Nisan 1530

Onun çığlığına karışan çığlığımı bastırmayı başaramadan içinde patlıyorum. Zevk, ateşe atılmış kuru bir dal gibi bükene kadar gövdemi şiddetle sarsıyor. Terli gövdesini gövdemin üzerine bırakıyor, saçlarının kara dalgası beni sarıyor, ağzında, ellerinde benim kokum, göğsü, göğsümün üzerinde. Yanıma uzanıyor, bembeyaz, büyüleyici: Yavaşlayan soluğunu dinliyorum. Karşı koymamayı öğrendiğim bir hareketle elimi alarak kalçalarına götürüyor, vücudunu hâlâ kasan cinselliği tek bir nazik birleşmede toplamak istiyor. Ursula bundan sonra asla yaşayamayacağım bir şey: O bir melankoli, ruhuma ve etime atılan bir çizik.

Sabit bakışlarım tavanın kirişlerinde. Ona hiçbir şey söylememe gerek yok, şimdi de her şeyi biliyor, hem de benden çok daha net ve berrak.

"Onunla yola çıkmaya karar verdin demek."

"Kuzeye, Emden'e gideceğiz. Hofmann Hollandalı mültecilerin orada toplandıklarını söylüyor. Büyük şeyler hazırlanıyor."

Yan tarafına, bana doğru dönerek parlak gözlerini gözlerime dikiyor.

"Uğrunda ölmeye değen şeyler mi bari?"

"Uğrunda yaşamaya değecek şeyler."

İşaretparmağı, çapık profilimden kızıl sakallarıma, oradan da göğsüme inerek bir yara izinde biraz durduktan sonra karnıma doğru devam ediyor.

"Sen yaşayacaksın."

Ona bakıyorum.

"Hofmann gibi değilsin sen: Hiçbir şey beklemiyorsun. Bakışlarında bir yenilgi, bir umutsuzluk var, ama canını sıkan teslimiyet değil. Ölüm. Bir kez hayatı seçtin bile."

Sessizce onaylıyorum, beni yine şaşırtmasını bekleyerek.

Gülümsüyor: "Dünya döndükçe her canlı kendi yazgısını takip eder: Senin yazgınsa hayatta kalmak."

"Bunu da sana borçluyum."

"Ama biliyorsun ki seninle gelmeyeceğim."

Üzüntüden mi heyecandan mı bilinmez bir şey söyleyemiyorum.

Rahat bir şekilde iç çekiyor: "Melankoli. Kocam bana bu ismi takmıştı. Doktordu kendisi, son derece bilgili bir adamdı, o da hayatı severdi, ama senin gibi değil; hayatın sırlarını severdi, doğanın, taşların, yıldızların gizlerini keşfetmek isterdi. Onu bunun için yaktılar. Sadık bir eş belki de onun kaderini takip ederdi. Oysa ben kaçtım: Hayatta kalmayı seçtim." Yüzümü okşuyor. "Sen de kendi yıldızını takip edeceksin."

Bölüm 17
Anvers 10 Mayıs 1538

Bostan hazır. Herkes beni tebrik ediyor. Kimse soru sormuyor; kim olduğumu, buraya gelmeden önce neler yaptığımı merak etmiyorlar. Onlardan biriyim: Diğerleri gibi ben de bir kardeşim.

Kathleen'in kızı Magda bana hediyeler vermeye devam ediyor; Balthasar iyileşmekte olan bir hastaya yapıldığı gibi günde en az iki kez nasıl olduğumu soruyor.

"Hâlâ hayattayım," diyorum onu biraz güldürmek için. İyi bir adam, eski bir Anabaptist; sanırım görevi burada ürettikleri el işi eşyalar için alıcı bulmak ve bu konuda gayet de başarılı.

Ben de bir şey sormuyorum, her geçen gün yeni bir şeyler öğreniyorum, bu insanların sırlarını inceliyorum.

Kathleen'e kızının babasını sordum. İki sene önce bir gemiye binmiş, bir daha da kendisinden haber alınamamış. Gemi batmış, uzak, bir düşman adasına terk edilmiş olabilir, belki de hayattadır, Hindistan krallıklarında altın ve elmaslarla süslü bir sarayda yaşıyordur. Kendimi bu insanların içinde, bu kadınların arasında bulmadan önce ben de böyle bir kaderi bekliyordum.

Eloi kibarca ısrarını sürdürüyor, hikâyenin devamını duymak istiyor; her şey açık, Münster'le ilgili bir şeyler duymayı bekliyor. Çılgınlığın şehri, büyülü şeylerin cazibesine sahip, bu ismin bugün bile yarattığı heyecan, bir zamanlar deprem gibiydi. Balthasar'a zaten her şeyi sormuş, ama ben o keçiyolunu sonuna kadar kat ettim: Büyük Matthys'in teğmeni Kuyunun Gerti bir kahramandı, misilleme harekâtlarında, piskoposun konaklama yerine yapılan yağmalarda, Vaftizcilerin mesajlarını ve bildirilerini dağıtmakta ondan iyisi yoktu: Balthasar ona bunu da söylemiş olmalı.

Evet, Gerrit Boekbinder demiri kendi elleriyle tavladı.

Sonra bir gün, yeni Kudüs'ün altında açılan dehşet uçurumunun aniden farkına varıp yorgun, iğrenmiş bir şekilde hiçbir şey söylemeden çekip gitti.

Gert çocuk-yargıçları, kaldırdıkları işaretparmaklarını düşünüyor. Karın üzerinde beyaz kurtçuklar gibi sürünen ve açlıktan ölen insanları düşünüyor. Açlığın kramplarını ve surların ardına, dünyanın adaletsizliğine doğru, kana susamış ve her şeye gücü yeten çılgınlıktan uzağa yaptığı o son hamlenin rahatlığını yeniden hissediyor.

Dışarıda kollarını açmış kendisini bekleyen Eloi Pruystinck değil, gene kana, ölüme ve zafere ilişkin yeni manzaralar olmuştu. Gert yeniden düştü, Son Savaş için askere alındı; koluna seçilmişlere vurdukları damgadan vurdular dağlayarak. Gert Korkunç Batenburg'un tepesinde sallanan aynı yıpranmış bayrağı gördü gene ve kendine hâkim olamadı. Gert o kana âşık oldu ve devam etti, devam etti.

Devam etti.

Eloi artık iyi bildiğim o dikkatli ifadeyi takınmış; ikimizin de bardağına birer yudum içki döküyor anlatmamı kolaylaştırsın diye. Yeniden anılara dönüyorum: "Hofmann ile birlikte tüccarlara ait bir mavna ile yola çıkıp Ren boyunca kuzeye doğru ilerlemeye başlamıştık. Worms, Mainz, Köln'i geçip Arnhem'e kadar çıktık. Sessizliğim yol arkadaşıma da bulaşmıştı, ta ki Frisia'ya varana kadar: Yol boyunca durarak riske girmek istemiyordum. Bu ona biraz pahalıya mal olmuştu, ama sözünü tuttu. Ren'deki yolculuğumuz sona erdikten sonra hep kuzeye doğru olan yolculuğumuza yürüyerek ve katır sırtında devam ettik. Nederland'ın* sınırı boyunca serpiştirilmiş kasabaların birinden çıkıp birine giriyor, doğu Frisia'nın

* Tam anlamıyla "Aşağı Ülke" demek olan *Nederland*, Hollanda Krallığı'nı oluşturan ülkelerin en büyüğüdür. Genelde *Hollanda* olarak adlandırılır, ancak Kuzey ve Güney Hollanda aslında Nederland'ın on iki vilayetinden olduğu için bu yanlış bir tanımlamadır. (y.n.)

kırsal alanına doğru ilerliyorduk. Hofmann dolaşarak vaaz verdiği sıralarda da bu topraklarda bulunmuştu; bölgedeki çiftçileri devrin gerektirdiği, her Hıristiyan'ın yapması gereken seçimler konusunda bilgilendirmekten bu kez de geri kalmamıştı. Yaşamını örnek alarak İsa'nın izinden ayrılmamak gerektiğini söylüyordu. Yeni bir Yahya gibi herkesi vaftiz ediyordu.

"Bu arada bana, bir sonraki durağımız olan Emden'deki durumu da anlatıyordu. Bu şehirde birçok mülteci vardı, en çok da Hollandalı Kuralcılar, onlara 'Kuralcılar' diyorduk, Roma Kilisesi'nin yaptığı kutsamaları kabul etmiyor, ekmekle şarap imgelerine inanmıyorlardı. Bu diyordu, onların Luther'in bile ötesine geçmesini sağlıyor, yeni binyılın açık vaadini önlerine seriyor. Onları tasmalarından kurtulmuş, kendilerine umut mesajını ve yenilenmiş inancın ışığını getirecek bir peygamber bekleyen köpekler olarak tanımlıyordu. Bu seyahati, inancımızı sınayarak ve İsa'ya ettiğimiz mutlak itaatle Tanrı'nın doğrulanmasını mükemmelleştirerek bizi güçlendirecek olan 'çölümüz' olarak adlandırıyordu. Ben o ne derse yapıyordum, sözlerinin halkın üzerinde yarattığı büyüyü görmezlikten gelmeye çalışmıyordum: Gücü karşısında gerçekten büyülenmiştim. Thomas Müntzer'le omuz omuza çarpıştığımızı söylememiştim ona: Şiddete bu kadar karşı olması beni engellemişti. İsa'nın zorbaları yok etmek için seçilmişlerden oluşan ordusunu çağırması ihtimalini kendisine hatırlatıp onu kışkırttığım her an beni aynı cümleyle taşlıyordu: 'Eline kılıç alan kılıçla telef olur.'

"Emden'e haziran ayında vardık. Tüccar gemileri için Hamburg ile Hollanda şehirleri arasında bir iskele görevi gören, küçük, soğuk bir şehirdi. Hofmann'ın daha önce de bahsettiği gibi yabancılardan oluşan bir sürü grup vardı burada. Tahttaki prens, Kont II. Enno, kilise reformcularına ait fikirlerin topraklarında özgürce dolaşmasına izin veriyor, bunları hiçbir şekilde engellemeye çalışmıyordu. Benim İlyasım daha ilk günden itibaren sokaklarda vaazlarına başladı ve herkesin dikkatini de üzerine çekmeyi başardı. Vaaz veren diğerlerinin onunla başa çıkamayacakları o kadar açıktı ki, yanında hepsi yaya kalırdı. Birkaç hafta içinde en az üç yüz kişiyi vaf-

tiz etmiş, farklı yerlerden gelen, farklı koşullara sahip bir sürü mutsuz insanı bir araya getiren bir topluluk oluşturmayı başarmıştı. Bunlar, özellikle Papa'nın kilisesinden çıkanlar ve içinde rahip ve piskoposlar olmasa da din bilginleri ve uzmanları ile kaldırmak istediği hiyerarşiden çok da farkı olmayan bir düzen kuran Luther'in öğretisinden memnun olmayanlardı.

"Anabaptistlerin kötü şöhreti kulağımıza neredeyse hemen geldi ve şehir idarecilerini ölümüne korkuttu.

"Etrafımda bir sürü şey olup bitiyordu, toprak ayaklarımın altında sarsılıyor, havada garip bir his dolaşıyordu. Hayır, yol arkadaşımdan etkilenmiş falan değildim: Olayların tehditi, Ursula'nın bana bahsettiği yaşamın çağrısıydı bu. İşte bu nedenle Hofmann'ı vaizlik kaderine terk ederek kendi yolumu izlemeye karar verdim. Bu yol beni başka yerlere, fırtınanın içine götürecekti daha sonraları da. Varlığımı aşılması gereken o sınıra sürükleyen ben miydim, yoksa o karışıklık mı beni kendine çekti bilinmez.

"Emden'deki idareciler istenmeyen bir kışkırtıcı olduğu bahanesiyle Hofmann'ı bölgeden attılar. Bana yazmak için geri döneceğini, oradaki işinin bittiğini söylemişti. Oluşturduğu yeni topluluğu, tahtadan takunyalar yaptığı için Trijpmaker adıyla da anılan Jan Volkertsz diye birine emanet etti. Hoorn asıllı bu Hollandalı iyi bir hatip değildi ama İncil'i iyi biliyordu, onu bu yola sokan kişinin yüz ifadesine ve aynı girişkenliğe sahipti. İhtiyar Melchior Hofmann'la, ona Emden topraklarının dışına eşlik ederlerken, şehrin kapısında vedalaştım. Yargı Günü'nün üç sene içinde geleceğinden emin olduğunu fısıldarken her zamanki gibi saf ve inançlıydı, gülümsüyordu. Ben de ona son bir kez gülümsedim. Sıska bir katırın sırtında gözden kaybolurken ona uzaktan el salladığımı hatırlıyorum."

Eloi'nin neyin peşinde olduğunu hâlâ tam olarak anlamış değilim. Masanın arkasında hikâyeye kendini kaptırmış sessizce duruyor, bazen ağzı açılıyor, alacakaranlık yüzünü net bir şekilde görmeme engel oluyor.

Artık sonuna kadar gitmeye, yazılmamış bu güncenin her sayfasında onu şaşırtmaya karar verdiğim için devam ediyorum.

"Melchior Hofmann'ı yalnızca iki sene sonra, ektiklerini biçmek için Hollanda'ya geldiğinde yeniden görecektim. Ama sana Emden'i anlatıyordum. Anabaptistler topluluğunun kaderini yönetmek için ben ve Trijpmaker burada kalmıştık. Şehri terk etmemiz konusundaki emir ise bir sonraki noelde geldi. Buna o kadar da üzülmemiştim: Yeniden yola koyulmam gerektiğini, kuzeydeki bu limanda daha fazla kalamayacağımı hissediyordum. Büyük bir işi başarmaya hazırlananların ruh hali ve kararlılığı içinde gece karar verdik: Nederland, sınırı geçerek yavaş yavaş ait oldukları şehirlere dönmeye başlayan mültecilerin ardından, başa getirilmiş idarecilere sunacağımız mesajı ve meydan okumayı karşılamaya hazır bir şekilde, keşfedilmemiş bir bölge olarak ayaklarımızın altındaydı. Hiçbir şey bizi durduramazdı. Trijpmaker için bu bir görevdi, tıpkı Hofmann için olduğu gibi. Benim içinse ufuğu öne itmek, yeni topraklar, yeni insanlar tanımak için ufuğa atılan yeni bir tekmeydi.

"Hedef olarak Amsterdam'ı seçmiştik. Trijpmaker yaya olarak sürdürdüğümüz yolculuk boyunca, en azından kendimi ifade edebilmem için bana Hollandaca birkaç cümle öğretecekti; ama vaazları o verecek, insanları o vaftiz edecekti. Hemen başladı: Emden'den ayrılmadan önce, kardeşlerden oluşan bir topluluk kurmak için doğduğu şehre, Batı Frisia'daki Leeuwarden'e dönecek olan Sicke Freerks adlı bir terziyi vaftiz etti. Ancak bir sene sonraki mart ayında terzinin ölümü celladın elinden olmuş.

"Groningen, Assen ve Meppel'i geçerek Hollanda'ya varana kadar güneybatıya doğru ilerlediğimiz yolculuk boyunca Trijpmaker beni ülkesinin içinde bulunduğu durum konusunda aydınlattı. Nederland İmparatorluğun ticaretinin ve zanaatının kalbiydi; imparator gelirlerinin büyük bir kısmını buradan elde ediyordu. Liman şehirleri belli bir özerkliğe sahiplerdi ancak bunu da canlarını dişlerine takarak imparatorun merkeziyetçi gayelerinden korumak zorundaydılar. V Karl yeni topraklar işgal edip tüm ülkeyi ordula-

rına yağmalatıyor, ticarete ve tarıma zarar veriyordu. Üstelik Habsburg güneşli İspanya'yı doğduğu topraklardan daha fazla seviyor gibiydi; subaylarını birçok önemli göreve yerleştirmiş, Brüksel'de imparatorluğa bağlı bir hükümet kurmuş, sonrâ da çekip güneye gitmişti.

"Avrupa'nın bu kesiminde kilisenin durumu hayal bile edilemeyecek kadar kötüydü: Çiftçilerin sırtından elde edilen paralarla düzenlenen ziyafetler, manastır ve piskoposluk kurumlarının kazanç sağlayan yozlaşmasıyla sergilenen bir din hâkimdi. Nederland'da ruhsal açıdan rehberlik edecek hiç kimse olmadığından dolayı birçok inanan da kiliseden ayağını keserek ortak bir hayat sürdüren, yalnız Kutsal Kitap'ı okuyarak bilgi sahibi olmaya çalışan laik tarikatlara katılmaya başlamıştı. Onlar mesajımızı herkesten önce alabilirlerdi.

"Luther'in fikirleri gerek halkın alt kesimi gerekse onların sırtından para kazanarak zenginleşen tüccarlar arasında yayılmıştı. Almanya'daki olaylar buraya uzaktı, Alman çiftçilere dayatılan itaatkârlık sürekli genişleyen o şehirlerin Hollandalı imalat işçilerini, dokumacılarını, limandaki marangozlarını, esnafını ilgilendirmiyordu. Luther'in reforma uğramış dini yeni dogmaları, yeni dini otoriteleri beraberinde getiriyor, bunlar da inananları imandan Papa yandaşlarının yaptığından daha yumuşak şekilde uzaklaştırıyordu. İmandaki eşitlik ve topluluk hayatı başka bir güce ihtiyaç duyuyorlardı. Biz de bu gücü getirmek için buradaydık zaten.

"Bu çok verimli ülkedeki manzaraya hayran kalmıştım. Almanya'dan, Almanya'nın Kara Ormanlarından gelirken Nederland'da yaşayan halkın, tahıl, ayçiçeği ve lahana yetiştirmek için ekilebilir her metre toprağı denizden alıp doğayı nasıl arzu ettikleri duruma getirdiklerini görmek beni şaşırtmıştı. Yol boyunca uzanan değirmenlerin sayısı dikkat çekiciydi, hiç yorulmadan çalışan halk, doğanın çetin koşullarına meydan okuyabilecek ve hatta alt edebilecek yetenekteydi. Amsterdam şehri de farklı değildi: Pazaryerleri, bankalar, dükkânlar, kanal örgüsü, liman, şehrin her köşesi ateşli bir faaliyet içinde karınca gibi kaynıyordu.

"Yeni yılın, 1531'in ilk günleriydi, keskin soğuğa rağmen sokaklar ve kanallarda bitmek tükenmek bilmez bir hareket vardı. İçinde kaybolabileceğim, büyüleyici bir şehirdi burası. Ama Trijpmaker zaten bir süredir burada yerleşmiş olan kardeşlerimizden bazılarını tanıyordu, işe onlardan başlayacaktık.

"Trijpmaker'ın Hollandacaya tercüme ettiği Hofmann'a ait yazılardan birkaç sayfayı basması ve elden dağıtılacak bildiriler hazırlaması için bir matbaacıyla irtibat kurduk. Ben bu işle ilgilenirken Trijpmaker da şehirdeki tanıdıklarını bir araya toplanmayı düşünüyordu. Hemen zanaatkârların ve mekanik işçilerinin arasında iyi yandaşlar bulduk: Bunlar olayların gidişatından memnun olmayan insanlardı. Havada her an ortaya çıkabilecek bir şeyin kokusu hâkimdi.

"Bir seneden kısa bir süre içinde güçlü bir topluluk oluşturmayı başarmıştık, idareciler zenginliği küçümseyen ve dünyanın sonunun geldiğini haber veren ateşli Anabaptistlerden pek de rahatsız olmuşa benzemiyorlardı.

"İçimden bir ses her şeyin uzun süre böyle sakin gitmeyeceğini söylüyordu. Trijpmaker, Hofmann'ın buyruklarına göre yumuşaklığı, şahadeti, tevekkülü vaaz etmeye devam ediyordu. Böyle devam edemeyeceğini biliyordum: Peki ya idareciler şehrin asayişi için bizim tehlikeli olduğumuza karar verirlerse ne olacaktı? Yaşamlarında İsa'yı örnek almaya ikna ettiği erkekler ve kadınlar kendilerini silahların karşısında bulurlarsa ne olacaktı o zaman? Hiç karşı koymadan çarmıha gerilmeyi kabul edeceklerine gerçekten inanıyor muydu ki? O bundan emindi. Hem zaten artık zamanı da neredeyse gelmişti, Hofmann kıyamet gününün 1533'te olacağını ilan etmişti ya. Onunla bu konular hakkında tartışmak mümkün değildi, omuzlarımı silkip onu o sınırsız güveni içinde bırakıyordum.

"Sayımız her geçen gün artıyordu, moralimiz yüksek, yeniden vaftiz olanların bağlılığı tamdı. Amsterdam çevresindeki kasabalardan yeni inananlar tarafından kötü bir gramerle yazılmış bir sürü mektup alıyorduk; bunların çoğu çiftçi, marangoz ve dokuma-

cıydı. Kendimi kapağı kapatılmış bir kazanın içinde gibi hissediyordum, o kapak er ya da geç havaya fırlayacaktı. Bu sarhoş ediciydi.

"Avrupa'nın en zengin şehirlerinden birinde zenginliğe karşı verdiğimiz vaazlar sonunda etkisini gösterdi. O senenin sonbaharında Aja Mahkemesi Amsterdam'daki otoritelere Anabaptistleri bastırması ve Trijpmaker'ı ele geçirmesi konusunda emir verdi."

Eloi bardağıma biraz su koyuyor.

"Yoruldun mu, uyumak ister misin?"

Ona muhtemelen zaten bildiği olaylardan bahsediyorum olsam da, kendini hikâyeye kaptırmış bir çocuğu andıran bu adamın sorusunda devam etmem için yalvaran bir hal var.

"En iyisi Trijpmaker'a ne yaptıklarını ve elime bir kılıç almaya nasıl karar verdiğimi de anlatayım sana. Bunu yalnız kellemi isteyenlere karşı koymak için yapmıştım." Gerinip sırıtıyorum. "Sonra kendi gerçek Vaftizci Yahyamı buldum; rahiplerin, asillerin, tüccarların ölümcül oyununa karşı yeniden savaşmaya beni o ikna etti. Bunu Tanrı için yaptım: O kılıcı alıp savaşmaya başladım. Bundan pişman değilim. Bir kazığın tepesine asılmış o kesik kafaları gördüğümde yapmış olduğum seçimden pişmanlık duymadım. Bunlardan birisi de beni Hollanda'ya getiren adamdı, içine şeytan girmiş bir deliydi belki, şehit olmayı istiyordu, oldu da. Ama bunu onlar yapmışlardı."

Eloi'nin içinin titrediğini hissediyorum neredeyse.

"Evet, Trijpmaker kendi sonunu seçmişti, İsa'nın sonunun aynısıydı bu. İsteseydi kaçabilirdi: Hubrechts, şehrin ileri gelenlerinden biri bizim yanımızdaydı, son âna kadar yakalanmasına engel olmak için uğraştı durdu. Evimize hizmetçilerinden birini gönderip askerlerin topluluğun başkanını almak üzere kapımıza dayanmak üzere olduğunu haber vermişti. Eşyalarımı toplamam için birkaç dakika yetmişti, diğerleri için de aynıydı durum. Ama o, sonradan misyoner olan Hoornlu takunya üreticisi Jan Volkertsz bunu yapmadı. Oturup askerleri bekledi: Korkması için bir neden yoktu, İsa'nın gerçeği onun yanındaydı. Onunla beraber diğer ye-

di kişiyi daha tutuklayıp Aja'ya götürdüler. Günlerce işkence etmişler. Trijpmaker'ın taşaklarını yaktıkları, tırnaklarının altına çiviler çaktıkları söyleniyor. Bir tek diline dokunmamışlar: Diğer herkesin ismini verebilsin diye. Vermiş de. Benim adımı da vermiş. Onu bundan dolayı asla suçlamadım, işkence karşısında en güçlü ruhlar bile eğilir ve sanırım imanı başkalarının kinine gerek kalmadan kızgın demirin altında çoktan ezilmişti. Aramızdan hiç kimse onu suçlamadı, canımızı kurtarmayı başardık, bizi misafir etmeye hazır emniyetli bir sürü evimiz vardı."

"Ele geçirdikleri sekiz kişiyi öldürdüler mi peki?"

Onaylıyorum: "Tam ölecekleri an kendilerine işkenceyle itiraf ettirilen her şeyi inkâr etmişler: Zayıf bir teselli ama bu, huzur içinde ölmelerini sağladı mı bilemem. Kelleleri Amsterdam'a gönderilerek meydanda asıldı. Mesaj açıktı: Aynı şeyi deneyenin sonu da aynı olur demek istiyorlardı.

"Lienhard Jost öldüğünde '31 yılının kasım ya da aralık ayıydı. Pislik nasıl sinekleri çekerse bu isim de askerleri çekiyordu. Yanında saklandığım aile benden hiçbir desteği esirgemedi, Almanya'ya göç etmiş, seneler sonra da geri dönmüş bir kuzen olduğumu söylediler. Soyadları Boekbinder'di ve gerçekten bir kuzenleri vardı, ama seyahat ettiği tekne bir nehirde alabora olunca Saksonya'da boğularak ölmüştü. Adı Gerrit'ti. İşte dostları tarafından Gert adıyla anılan Gerrit Boekbinder'in hayaleti oldum böylece:

"'32 yılının başlarında Hofmann'ın mektubu geldi. Strasburg'ta kalıyordu, dönmeye cesaret ermişti. Trijpmaker ve diğerlerinin başına gelenleri duyan İhtiyar Melchior korkudan altına etmişti. Mektupta *eylemsizliğin* başladığı Almanya'da ve Nederland'da vaftiz törenlerine en az iki yıl boyunca ara verildiği yazıyordu. O andan itibaren suların durulmasını beklerken gizlilik içinde hareket etmek zorundaydık: Artık uluorta meydanlara dökülmek, vaaz vermek, dünyaya savaş açmak yoktu. Hofmann'a göre sakin, çalışkan ve pek dikkati çekmeyen bir vaizler ordusu olmalı, gerekirse ulu Tanrı için art arda can vermeyi göze almalıydık. Strasburg'ta o aylarda yazdığı şeyler aşağı yukarı bunlardı.

"Benim tarafımdan bakılacak olursa ne yapacağım henüz belli değildi, ama beni misafir eden insanların tüm nezaketine ve cömertliğine rağmen elim kolum bağlı, tekmelenmiş bir köpek gibi bir kenarda gizlenip beklemeyecektim. Bir gün, odunlukta, eski, paslanmış bir kılıç buldum; Boekbinderlerden birinin katıldığı Gelderland Savaşı'ndan bir anı olmalıydı. Elime yeniden bir silah almanın içimi garip bir ürpertiyle doldurduğunu hissettim ve büyük bir işe başlanması gereken zamanın geldiğini anladım. Barışçı ikna yolundan ayrılmak gerekiyordu, çünkü karşı taraf karşımıza her zaman demirle çıkacaktı; jandarmaların mızrakları, cellatların baltasıyla... Ama tek başıma pek uzağa gidemeyeceğimi biliyordum. Gene el yordamıyla bir başlangıç yapacaktım, titriyordum, ama kendimi hiç bu kadar bilinçli ve kararlı hissetmemiştim: Bu maceranın savaşa dönüşmesi ihtimali beni korkutmuyordu çünkü uğrunda savaşılacak tek şey buydu: Baskıdan kurtulmak. Hofmann şehitler üretmeye devam edebilirdi, ben savaşçılar arayacaktım. Güçlük çıkaracaktım.

"Ve şimdi dostum, sanırım artık yanından ayrılıp yatmaya gitmek zorundayım, saat bayağı ilerlemiş olacak. Kusura bakmazsan yarın devam edelim."

"Bir dakika. Balthasar sana 'Kuyunun Gerti diyor. Neden?"

Eloi'den hiçbir şey kaçmıyor, onun için her kelime hikâyede kat edilebilir yön değişimi.

Gülümsüyorum: "Yarın onu da anlatırım; böylece takma isimlerin nasıl rastlantı eseri ortaya çıktığını ve insanın üzerine nasıl yapışıp kaldığını anlarsın."

Bölüm 18
Amsterdam, 6 Şubat 1532

Neyse ki zincirler sağlam, kovaya tutundum, asılmış gibi sallanıyorum, içgüdü bu, içgüdü olmalı, kulağımdan vuruldum, hedeften vursaydı kendimi bu saatte suyun içinde bulacaktım, ne atıştı ama, hiçbir şey duymuyorum, çığlıklar, havada uçuşan iskemleler, bütün sesler uzaklardan geliyor, sıkı tutunmalıyım, bayılırsam boğulurum, en azından burada beni vuramazlar, kahretsin, ne kadar da çoklar, ben de salak gibi bu işe bulaştım, hem de hiç tanımadığım biri için, kollarım, sıkı tutmaları lazım yoksa aşağı uçarım, yeniden çıkarsam yine vurulurum, burada kalırsam kaslarım er ya da geç yorgun düşecek, ne boktan bir durum, her şey dönüyor, omuzlarım ağrımaya başladı, ayı gibi şu herif öyle, tek başıma onun hakkından gelemem, olmaz, yukarı çıkarsam gebertir beni, ama şimdi o diğer zavallının canına okuyorlar, kaç kişiler? Üç ya da dört, saymaya vakit olmadı ki, bir anda üzerimize geldiler, her şey aniden başladı, herif birden bağırmaya başladı, anaları ne yapıyormuş? Kimlerin domuzlarına becertiyorlarmış kendilerini? Bir masa kafamın üzerinden uçtu, az daha beni öldürecekti, ya bıçaklarını çıkarırlarsa, silahları olduğu belli olmuyordu ki, hem hana silahla girilmez, insan bir bira içmeye gelir böyle yerlere, saçma sapan iki laf etmeye, piyasadan falan konuşmaya, ama o tip anaları falan karıştırdı işe işte, kollarım, Tanrım, kollarım kopuyor, sıkı tutunuyorum, evet sıkı tutunuyorum ama uzun süre böyle devam edemem, bu şekilde boğulamam, ne boktan bir ölüm şekli, tüm yaşadıklarımdan sonra, hayatta kalmayı başararak çıktığım bütün o yerlerden sonra, yoksa gerçekten böyle mi bitecek, orduların, askerlerin elinden kurtul, sonra git çenesini tutmayı bilmeyen biri yüzünden bir fare

gibi boğularak öl, bu işe karışmayacaktım, beni ilgilendirmiyordu, sonra araya girdim, ne aptallık ama, dört kişiye karşı bir kişi, o para dolu keselerini sallayıp duruyorlardı, enseleri kalın armatörler hepsi ne de olsa, seneden seneye yataklarına girdikleri birer karıları ve her Allah'ın günü tepelerine çıktıkları frengili fahişeleri var, ha bire dua edip dünya para kazandıkları işler yapıyorlar, paraları Papa tarafından ödenen Anabaptistlere ölüm diyorlar, veba yayıcı Anabaptistler, gırtlakları, bağırsakları köpeklere, şehir dışındaki konaklarında besledikleri iri güzel tazı köpeklerine dağıtılacak kimseler, cepleri para dolu namussuzların, Anabaptistlerin İmparator'la anlaştıklarına inanıyorlar, insanın evinin içine kadar girip kamçı zoruyla karasına dini fikirlerini kabul ettiriyorlarmış, bunları daha en baştan temizlemek lazımdı diyor biri, aman Tanrım, kollarım, artık dayanamayacağım, neden araya girdim ki sanki, o öbür deli başlattı her şeyi aslında, ayağa kalkıp birayı yüzüne tükürmesi doğru değildi, sonra anneleri falan da işe karıştırdı, analarının gerçekten namussuz olduğunu ben de biliyorum ama bu söylenenlerin onları fena halde öfkelendireceği açıktı, şimdiye kadar çoktan boğazını kesmişlerdir, hem sadece yüzlerine tükürmekle kalmadı ki, o da birçokları gibi bir sarhoştu, ama değilmiş, sarhoş falan olmadığını söyledi, tam da benim söylemek istediklerimi söyledi, ben de onun güzel sözleri yüzünden karıştım zaten bu işe, kollarım öldürecek beni, kendimi yukarıya çekmem lazım, ha gayret, bu iğrenç çukura düşmemem lazım, bu şekilde, bir salak gibi acı içinde ölemem, belki de o hâlâ hayattadır, belki yumruklarla öldürülmeden önce bir şeyler daha söyleyecektir, kardeşim ne güzel de konuştun ama, kardeşim derim tabii, yoksa ayağa kalkmazdın ki, söylediklerini söylemezdin, herkese yapmam bunu, bunu sana söylemem lazım, herhangi bir çatlak Anabaptist için araya girmedim, birçoğunu tanıdım dostum, ama sen yüreklisin, ha gayret, hadi, yukarıya çıkmam lazım, böyle, yavaş yavaş, hadi, neredeyse başardım, başarmam lazım, lanet olsun, işte, kenara çıktım, biraz daha, şimdi tamam.

Beş kişi oldular. Sanki daha önce dört kişilerdi, yemin ederim dört kişi saymıştım. Şimdi beş kişi etrafını sarmışlar, işi bitti, hancı

avluya çıkmış, başını dik tutuyor, fırlattığım testi parça parça oldu ama görevini de yaptı. Tanımadığım dostum ise orada kazık gibi durmuş sanki dünyanın en güçlü adamı oymuş gibi yalnızca bakışlarıyla hepsine kafa tutmaya çalışıyor, hadi, bir şeyler söyle, nasıldı? Dünya sırtıma yıkılmadan, o çam yarması herif beni buraya aşağıya savurmadan önce ne söylemiştin?

Ayağa kalkıp zinciri toplamaya başlıyorum, farkında bile olmadan haykırmaya başladım: "Hey, şu söylediklerin... Hani Yüce İsa ve sefil tüccarlar hakkında olanlar...

En az diğerleri kadar şaşkın bir şekilde dönüp bana bakıyor. Sahne durdu, sanki bir sayfaya basılı bir resim gibi şimdi, dengemi kaybedebilirim, lanet olası bir aptala benziyor olmalıyım.

"Sana tamamen katılıyorum! Şimdi bu kardeşinin tavsiyesini dinle: Başını eğ."

Beni boğduğunu zanneden çam yarması mosmor oldu, ihtiyatla ilerliyor, gel gel, nasıl olsa zincirin tamamını çektim yukarı, elimde de kova, yaklaş bakalım, aferin, gel de domuzlarınkine benzeyen o koca kafanı omuzlarından ayırayım.

Boğuk bir ses çıkıyor, yere düşen bir cismin çıkardığı tok bir ses. Zincir havalanıp bir darbede dişlerinin etrafa saçılmasına neden oluyor. Tek bir inilti bile çıkarmadan boş bir çuval gibi yere düşerken dilinden kopan parçaları havaya tükürüyor.

Zinciri döndürmeye başlıyorum, giderek hızlanıyor, siz asil beyefendilere bir Anabaptist'in ne kadar belalı olduğunu göstereceğim. Kova kafalarına, sırtlarına çarpıyor, benden giderek uzaklaşıyor, zincir ellerimi sıyırıyor, ama birer birer yere düştüklerini görüyorum, yerde kıvranıyorlar; kapıya doğru koşan birkaçı yetişmeye fırsat bulamıyor. Kovanın Adaleti acımasız, dönüyor, giderek daha hızlı dönüyor, onu tutan ben değilim artık, o beni sürüklüyor, Tanrı'nın eli bu, buna yemin ederim beyler, ölümüne öfkelendirdiğiniz Tanrı. Biri daha yere düştü, nereye kaçabileceğini düşünüyordun ki salak zengin ayyaş?

Sert bir çekiş ve kova artık dönmüyor, küçük bir ağacın dallarında asılı kalıyor, az kalsın ağacı da devirecekti.

Savaş meydanına bir göz atıyorum: Herkesi yere sermişim. Birisi inliyor, yarı baygın yaralarını yalıyor, testislerine bakıyor.

Kardeşim akıllıca davrandı, ilk dönüşte yere attı kendini, şimdi de şaşkın bir şekilde ayağa kalkıyor, gözlerinde garip bir ışık var: Azrail gibiydim, işimi de fena yapmadım doğrusu.

Aşağıya atlayıp ona doğru sallanarak ilerliyorum. Uzun boylu, ince bir adam, kara, sivri bir sakalı var. Elimi çok sert bir şekilde sıkıyor, zincirden yaralanan elimi.

"Tanrı bize yardım etti dostum."

"Tanrı ve kova. Daha önce hiç böyle bir şey yapmamıştım."

Gülümsüyor: "Adım Matthys, Jan Matthys, Haarlem'de fırıncıyım."

Yanıtlıyorum: "Gerrit Boekbinder."

Duygulanmış gibi: "Nereden geliyorsun?"

Arkamı dönüp omuzlarımı silkiyorum: "Kuyudan."

Bölüm 19
Anvers, 14 Mayıs 1538

"Böylece 'Kuyunun Gerti oldum işte, Matthys bu garip ismi kullanmayı seviyordu, bu kaba karşılaşmamızın tesadüfün ürünü olmadığını düşünmek de hoşuna gidiyordu üstelik. Zaten ona kalırsa hiçbir şey tesadüf değildi ki. Tanrı katında her şeyin bir nedeni, basit görünüşün dışında bir anlamı vardı; insanlarla konuşurdu o, biz seçilmişlerle. Vaftizcilerin Tanrı tarafından seçilenler, önceden seçilenler olduğuna inanıyordu. Bitirilmesi gereken, büyük, son bir iş vardı. Benim Haarlemli Yahya'm Hofmann'ı tanıyordu, onun tarafından vaftiz edilmişti, kehanetlerini okumuştu. Büyük gün, intikam ve kefaret günü yakındı artık. Ama o fırıncının yaptığı seçimin İhtiyar Melchior'unkinden farklı olduğunu hemen anlamıştım: O bu savaşın içinde mücadele etmek istiyor, tabii ki zalimlere ve adaletsizliğin uşaklarına savaş açmak için Tanrı'sından gelecek işareti bekliyordu. Bir planı vardı: Tüm vaftizcileri toplayıp, iktidar sahiplerinin onları sonsuza kadar mahkûm etmek istedikleri o kölelik ve fahişelik dünyasını terk etmelerini sağlayacaktı. Ama seçilmişleri nasıl tanıyacaktı? Mathhys İsa'nın yoldaşlarını ve havarilerini yoksul balıkçılardan seçtiğini, Tapınağın tüccarlarının yüzlerine tükürdüğünü tekrarlayıp durdu. Konu buydu: Zenginlik, Hollandalı tüccarların lanet olası zenginliği. Onlar gibi insanlar nasıl bir dini izleyeceklerine kendi çıkarları doğrultusunda karar verirlerdi, bu da onları çekinilmesi gereken düşmanlar haline getiriyordu. İnanç tartışılmaz dogma ve ayinlere ne kadar çok bağlanırsa onlar bu inanca daha da sarılacaklardı: Zaten Roma Kilisesi'ne yakınlık duymamalarının tek sebebi, kilisenin en büyük savuncusunun, İmparator Karl'ın kendilerinden vergi alması Hollanda, Belçika, Lu-

xemburg'u zorba gibi yönetmeye kalkarak işlerine karışmasıydı. Birçok zengin tüccarın iyi niyetli olmasının önemi yoktu: 'İyi niyet -derdi sık sık Haarlemli fırıncım- yetmez, gerçeği bulmak gerek. İyi niyet yetseydi insanlığı kurtarmaya "çarmıh" diye bağıran iyi niyetli bir sürü Yahudi vardı. Deccal'in bir düşüncesidir iyi niyet.'

"Matthys'in kürsülerde ve mimberlerde bize Kutsal Kitap'ı anlatan rahiplerin, alimlerin riyakârlığını açığa vurma şekli ise daha ilginçti: 'Ahlaki doğruluğu' ve o bildik 'dürüstlüğü' konu alan o sefil tanrıbilim yalnızca ve gönüllü olarak seçkinler, otoriteler tarafından verilebilirdi. 'İncil dürüst olmayanları övüyor, pezevenklerle, fahişelerle konuşuyor, yaptıklarından pişman olmuş fahişelerle de değil üstelik, bildiğimiz fahişelerle, serserilerle, dibe vurmuşlarla,' Dürüstlüğe ve ahlaka övgü de ona göre bize Deccal'in anlattığı inançtan ibaretti.

"İşte bu yüzden sıradan insanlar, zanaatkârlar, serseriler içinde, dar sokaklarda yaşayan en aşağı tabakanın arasında bulacaktık seçilmişleri, onlar diğer herkesten daha fazla acı çeken ve en önemlisi de içinde bulundukları bu dünyadan dışlanmış durum dışında kaybedecek hiçbir şeyleri olmayan insanlar arasında. İsa'ya ve onun pek yakında geri döneceğine olan inancın kıvılcımı orada varlığını sürdürüyordu. Bu insanların içinde bulundukları şartlar Yüce İsa'nın daha uygundu ne de olsa. İsa da yoksulları, fahişeleri, kadın tüccarlarını seçmemiş miydi? İşte biz de savaşımızın kumandanlarını onlar arasından seçecektik."

"Nasıldı? Yani şu Jan Matthys nasıl bir tipti demek istiyorum?"

Bostana ve Kathleen'in gülümsemesine adanan bu günün sonunda Eloi'nin sorusu akşam gibi yavaşça iniyor.

"Tanıdığım en kararlı deliydi. Ama bu Münster'e gitmeden önceydi. Hofmann'ı ve onun şiddeti reddetmesini alt edecek kadar kararlı ve çılgındı. İhtiyar Melchior İlyas'sa o da Kıyamet'le ilgili yazılanların ikinci şahidi Enoch'tu. Middelburglu Poldermann adlı bir Zelandalı onun Enoch olduğunu söylediğinde sahip olduğu güce ait bir örneği görmüştüm: O gün Matthys bir masanın üzeri-

me çıkarak orada toplanmış olan tüm kardeşlerimizi bir sürü lanetle, yıldırımla vurulmuşa döndürmüştü. Onun gerçek Enoch olduğuna inanmayan sonsuza dek cehennemde yanacaktı. Bunun ardından tam iki gün boyunca tek bir kelime bile konuşmadı. Söyledikleri o kadar etkili olmuştu ki bazılarımız bir parça ekmek, bir yudum su bile olmadan bir odaya kapanıp İsa'nın merhametini dilediler. Bu onun gücünün, hitabet yeteneğinin ve kararlılığının sınanmasıydı: Kazandı. Belki o hâlâ emin değildi ama ben Jan Matthys'in Hofmann'ın en büyük rakibi olduğunu ve bir de, yoksulların öfkesini dile getirme yeteneğini anlamıştım: Sıradan insanların öfkesine hitap etmeyi biliyordu çünkü. O öfkeyi yönlendirmeyi öğrenebilirse gerçekten Tanrı'nın kumandanı olabileceğini, dünyayı tersine çevirip ezilenleri başa geçirebileceğini, Kuzey illerindeki zenginlere kuvvetli ve belki de nihai bir darbe indirebileceğini hissediyordum.

"Yabancı bakışlardan kıskançlıkla koruduğu, Divara adlı muhteşem güzellikte bir kadınla birlikte Amsterdam'a gelmişti. Kendi kasabasından yaşlı bir kadınla evli olduğu, Haarlemli bir birahane sahibinin kızı olan bu gencecik kızla kaçmak için onu terk ettiği söyleniyordu. Demek Enoch'un da zayıf bir yönü vardı, diğer çoğu erkek gibi onun zayıf noktası da kalbiyle cinsel organı arasında bir yerlerdeydi yani. Ama bu kadın, daha Anabaptistlerin kralının kraliçesi, vaizi, büyük fahişesi olmadan önce bile beni hep ürkütmüştü. Bakışlarında insanı dehşete düşüren bir şey vardı: Masumiyet."

"Masumiyet mi?"

"Evet. İnsana herhangi bir şeyi yaptırabilecek, en tüyler ürpertici ve haksız cinayeti dünyanın en sıradan işi gibi işletebilecek bir masumiyetti bu. Sanki hayatında bir kez olsun gözyaşı dökmemiş, hiçbir şeyden etkilenmeyen cahil ve bembeyaz vücudundan bihaber bir genç kız gibiydi, zaten tüm bunların farkına vardığında daha korkular bir hale geldi.

"Ama o kadından gerçekten korkmayı daha sonra öğrenmiştim. '32 senesinin ilk aylarında düşünecek başka şeylerimiz vardı. Özellikle de Matthys'in gizlice verdiği yasadışı vaazlar, garip bir şekilde

asker toplamamız, Hofmann'ın salık verdiği sükûnetle çelişiyordu. O günlerde kulağımıza Almanya'nın İlyas'ının Hollanda'ya gelip topluluğumuzu ziyaret edeceği söylentileri çalınmıştı. Matthys, tüm kardeşlerimizin uyanıp bize katılmalarını istiyorsak Üstadı etkilemek gerektiğini biliyordu. Kanımızın son damlasına kadar savaştık: Hofmann geçmişteki vaizlik otoritesine sahipti belki. Ama Haarlemli Jan da ateşliydi."

Bölüm 20
Amsterdam, 7 Temmuz 1532

"Hayır! Hayır! Kesinlikle olmaz!" Sesi herkesin uğultusunu bastırıyor. "Yeniden vaftiz etmeye başlamanın zamanı gelmedi daha! Buna şu anda başlamak Hollanda Sarayı'na meydan okuyup darağacını boylamak anlamına gelir! İstediğiniz bu mu?.. Peki hepiniz zavallı Trijpmaker ile yoldaşlarının akıbetine uğrarsanız Mesih'in dönüşünü kim haber verecek?..

İyi yürekli Suabialı İlyas kendisine karşı gelinmesini hiç beklemiyor, onu bir baba gibi dinleyeceğimizi ümit ediyordu. Oysa her şey çok farklı oldu... Orada kıpkırmızı kesilmiş yüzüyle öfkelenerek kendi sözleriyle çelişen davranışlarda bulunuyor.

Enoch ise kendini kaybetmedi, keskin bir açı yapan sivri sakalını rakibine doğru döndürmüş; bir vaiz diğerine karşı: Vahiy kitabı bundan hiç bahsetmiyordu. Üstadının gözünün içine içine bakıyor, yüzünde yarım yamalak bir tebessüm.

"Kardeşimiz Melchior'u korkutan şeyin şehit düşmek olamayacağını biliyorum elbette, biliyorum çünkü sürgünün acılarını ve şahitliğin güçlüklerini onun kadar çeken olmadı." Önceden düşünülmüş, ustaca bir duraksama. "Onun korktuğu, Ajalı idarecilerin kaçmamıza ya da bir mektup göndermemize bile fırsat vermeden birkaç saat içinde izimizi bulup bizi ele geçirmeleri." Şimdi tüm dikkat onun üzerinde. "Kaç kişiyiz ki? Bunu hiç sorduk mu kendimize? Ve hesaplaşma gününü beklerken neler yapabiliriz? Size söylüyorum, kardeşlerim, Tanrı'nın yardımıyla bu imansızların silahlı kuvvetlerinden daha hızlı hareket edebiliriz, bizim mesajımız, hüküm gününe çağrımız daha hızlı olabilir."

Hofmann öfkeli bir şekilde ruhunu saran kedere karşı mücadele ediyor.

Matthys ısrarlı: "Doğru: Peşimize düşebilirler, aramıza casuslar sokup gerçek isimlerimizi, emniyetli sığınaklarımızı öğrenebilirler. Olsun, bunun için duracak mıyız yani?.. Kutsal Kitap İsa'nın azizlerini tanıyacağını yazıyor. Petrus mektuplarında inananları Tanrı'nın gününün gelişini çabuklaştırmaya teşvik ediyor." Üzerinde birçok kez tartıştığımız bölümleri ezbere söylüyor: "'Biz, adaletin sağlam bir barınağa sahip olacağı yeni gökler ve yeni bir yeryüzü bekliyoruz.' Yuhanna ne diyordu hatırlayın: "'Tanrı'yı tanıyan bizi dinler; Tanrı'dan olmayan bizi dinlemez.' Eğer onlarla konuşmazsak dürüst insanlar bizi nasıl dinlesin ki?.. Meydanlara inip çarpışmazsak doğrunun özünü yanlışın özünden nasıl ayırsınlar?.. İnsanların kanunlarına ve fermanlarına meydan okuyarak onları vaftiz etmeye, vaazlar vermeye, umut mesajlarıyla onlara ulaşacak cesaretimiz yoksa, ne olacak? Onlardan daha bile kurnaz olmalıyız hatta! Yoksa görevimizi yapmak için yalnızca dini içerikli incelemeler ve tumturaklı mektuplar yazmanın yeterli olacağını mı düşünüyoruz?.." Demir gibi ses tonu yükseliyor, sözleri: Örsün üzerine inen çekiç darbesi her biri. "Kardeşlerim, kaç defa, İsa karşıtlarına, yalancı peygamberlere, seçilmişleri görevlerinden alıkoymak için son anda dünyayı kasıp kavuran baştan çıkartıcılara karşı havariler bizi kaç defa savunmaya çağırdılar?.. Bizim görevimiz bu. İncil'de yazıyor: 'Bocalayanları ikna edin, diğerlerini ateşin içinden alıp kurtarın.' Nederland'ın her yanında, çenemizi kapatmamız ve İsa'nın gelişini ve yeni Kudüs için gereken ortamın hazırlanmasını önlemek için yaktıkları odunların ateşi bu kardeşlerim! Ne yani, başımızı eğip celladımızı mı bekleyeceğiz?..

Sesi dans ediyor sanki, fışkıran bir müzik, uzaklarda başlayarak insanın içini titreten, aniden sakinleşen bir gök gürültüsü gibi. Kardeşler kendi aralarında bölündü, İlyas'ın etkileyiciliği Enoch'un ateşine karşı; herkesin içi kaynıyor.

Hofmann başını sallayarak ayağa kalkıyor: "Tanrı'nın günü artık çok yaklaştı. Birçok işaret bunu gösteriyor zaten, bunlardan birin-

cisi önce Almanya'da şimdi de Hollanda'da bize acımasızca zulmeden adaletsizliğin gücü. İşte bu yüzden görevimiz beklemek ve tanıklık yapmak. Mesih'i beklemek, evet kardeşlerim, devletler bir tek onun gücü karşısında eğilecek, kötülük sonsuza kadar silinecek. Kardeşim Jan, -o anda yalnız Matthys'e bakıyor- bekleme süresi elbette kısa olacak. Karanlıklar çoktan dağılmaya başladı bile, gerçek ışık etrafı aydınlatıyor yavaş yavaş. Yuhanna ne diyor: 'Dünyayı ve dünyaya ait şeyleri sevmeyin.' Pevlus da aynı şeyleri söylüyor. Bu kritik anda kendimizi kibirden uzak tutalım, yapmamız gereken mütevazı olup beklemek kardeşim, içimizdeki huzuru muhafaza ederek bekleyip acı çekmek." Bakışları bizlerin de yüzünde dolaşıyor. "Yakında her şey bitecek. Bu kesin."

Matthys: Bakışları keskin, nefes bile almıyor sanki: "Zamanı geldi oysa! Şimdi! İsa bizi şimdi çağırıyor, şimdi harekete geçmemizi istiyor! Yarın değil, seneye de değil, hemen! Tanrı'nın dönüşünden o kadar fazla bahsettik ki onun burada olduğunu fark etmiyoruz bile, kardeşlerim, eğer hemen harekete geçmezsek göklerin krallığı biz farkına bile varmadan yok olup gidecek, tanrıbilim incelemeleri içinde çok fazla kaybolduk!" Pencereye doğru gidiyor hızla. Amsterdam'ın kenar mahallelerine bakan pencereyi açtığında sırtım bir titremeyle ürperiyor. "Babil'i, bu tüccarlar kerhanesini terk etmek, sokaklara çıkıp yürümek için ne bekliyoruz?.. Seçilmişleri toplayalım ve Tanrı'nın Kelamı ile silahlanıp savaşalım!"

Hofmann sarsılmış bir şekilde güçlükle yürüyor: "Bu fikirler sonunda içsavaşa sebep olur! Biz bu yüzden çağrılmadık ki!"

Matthys'in cam gibi gözleri sabit, bir katilin gözleri sanki; cevabı hazır, bir yılan gibi tıslıyor: "Bu senin fikrin."

İki karşıt grup iyice köpürüyor, artık aralarındaki bölünmüşlük çok açık, hakaretler ve kimi zaman hedefi bulan tükürükler havada uçuşuyor. Bizimkileri sakinleştirmeye çalışırken Hofmann'ın merhametli bakışlarının karşı tarafta bulmayı tahmin etmediği benim üzerimde olduğunu fark etmiyorum bile. Belki de yardım bekliyor, bizim Strasburg birliği adına, Matthys'i mantıklı davranmaya ikna etmemi rica ediyor.

"Dostum, bu delilerle sen konuş bari. Ne söylediklerini bilmiyorlar."

Vedalaşmak için yalnızca birkaç sözüm var: "Bırak da delilik ve umutsuzluk konuşsun: Elimizde başka bir şey yok ki."

İyice umudunu söndürüyorum. Orada, kendisini yutan yarıkta karanlığa gömülüyor. Enoch'un ateşinin tüm ovayı yakacağını biliyor.

Bölüm 21
Leiden, 20 Eylül 1533

"İşte, aradığınız sokak sağdan ilki. Buradan sonra kaybolmazsınız."

Bizi getiren çocuk durup bahşiş beklerken sokaklarla çevrelenmiş bölgenin bir ucundaki küçük dar bir sokağı gösteriyor. Felç geçirmiş gibi gözüküyor. Neden sonra bakışlarını indirip fısıldayarak: "Annem orada çalışıyor da, beni buralarda görmek istemiyor hiç."

Paraları almak için avucunu açıyor. Jan Matthys hiç bozuntuya vermiyor: "Gökyüzünde mükafatın büyük olacak," diye bilgiçlik taslıyor gösterişli bir tavırla.

"Ama gene de," diyorum çantamdan bir florin çıkarırken, "bu dünyada yapılan ufak bir ön ödeme de senin için fena olmaz herhalde."

Jan Matthys yüzündeki tebessüme hâkim olamadan hayal kırıklığı içinde bana bakarken sarışın oğlan ani bir gülümsemeyle dişsiz ağzını gösterip kaçıyor: "Onları göklerin saltanatının ivediliğine daha küçükten alıştırmak lazım değil mi sence de?"

Belki sokakta bizi ilk karşılayan küçük kılavuzumuzun annesi oluyor. O da sarışın, etrafı kirlenmiş açık renk gözleri var, göğüslerini de ikinci kattaki bir pencerenin dökülmekte olan pervazına dayamış. Başlar geriye çevrilip onu inceleme fırsatı bulamasa da rüzgârda savrulan onlarca öpücüğün keskin sesi çalınıyor kulaklarımıza. Leidenli fahişelerin cömert vücutları, duvarları çitle çevrilmiş evlerin çeşitli katlarında bulunan pencerelerinde, asil bir ailenin tablo galerisinde olduğu gibi sağda ve solda yan yana dizilmiş.

Bu karşılamadan kafamız karışsa da aradığımız yeşil kapıyı bulmak çok vaktimizi almıyor. Sokaktaki son bina, Ren'deki kanallar-

dan birinin üstünden geçen yay gibi, tırabzansız bir köprünün tam köşesinde.

Matthys uzun boyu ve ince yapısıyla tüm dikkati çekiyor. Bizi birinci kata götüren merdivenlerdeyken elini omuzuma koyuyor ve başıyla onaylıyor: "Fahişeler ve kadın satıcıları arasındayız Gert!"

"Bir hanın ayyaşlarıyla birlikte olduğumuz gibi," diye ekliyorum gülümseyerek Gert'in askere kuyudan alınmasına imada bulunurken.

Bizi karşılayan bu kez tamamen giyinik bir kız, yani pazara giden bir kadına benzemiyor pek.

"Jan Bockelson, Leidenli Jan'ı arıyorsunuz, değil mi? Ama şu anda...

"Al onları içeri," diye sözünü kesiyor koridorun sonundan gelen bir ses. "Vaiz olduklarını görmüyor musun? Gelin, buyurun!"

Alçak, tok bir sesi var, sanki karnından çıkıp gırtlağında yankılanıyor. Kapı açıldıktan sonra karşımızda gördüğümüz manzara duyduğumuz sesle çelişiyor oysa.

Bir sedire uzanmış olan adamımız, bir eliyle battaniyeyi, diğer eliyle de taşaklarını tutuyor. Kemerden yukarısı çıplak, göğsüne yağ sürülmüş. Bir de kadın var, o da yarı çıplak, elinde bir usturayla onu tıraş ediyor.

"Bağışlayın beni dostlar," diyor şimdi neredeyse alay eder gibi gelen o ses tonuyla. "Sizi çok fazla bekletmek istemedim de. Bekleme odasına girip çıkan da belli olmaz."

Tanışıyoruz. Matthys bir an için adamın yüzüne bakıyor, sonra gözleriyle etrafı tarıyor. "Bu senin işin mi?"

"Alnı terletmeyen bütün işler benim işimdir," diye yanıtlıyor hemen sahnede anında cevabı yapıştıran bir oyuncu gibi. "Âdem'in günahını mutlak bir kararlılıkla reddediyor ve dolayısıyla ondan kaynaklanan kötülükleri kabul etmiyorum. Terzilik yapıyordum, ama çabuk bıraktım. Artık meydanlarda Tevrat'taki büyük kahramanları canlandırıyorum."

"Demek oyuncusun!"

"Oyuncu doğru bir terim değil dostum. Ben oyun oynamıyorum, canlandırıyorum."

Leğenden aldığı bir süngerle üzerindeki sabun artıklarını temizliyor. Ayağa fırlarken bacak arasını kasten sürtüyor. Yüzünde acılı bir teslimiyet maskesi, bakışları üzerimde.

"'Dünyadaki bütün insanların yolundan gidiyorum ben. Güçlü ol ve erkek olduğunu göster. Tanrı'nın kanunlarına uy, onun yolunda git, emirlerini ve kurallarını yerine getir.'"

Bizi karşılayan kız heyecanla alkışlarken göğüslerini kollarının arasında sıkıştırıyor. "Bravo Jan!" Bana bakarak: "Çok başarılı değil mi?"

Kral Davut bizi eğilerek selamlıyor. Koridordan garip sesler geliyor: Patırtılar, bağırışlar, boğuk çığlıklar birbirine karışıyor. Bizim Jan tüm dikkatini kişisel bakımına vermiş, bu gürültülere kulak asmıyor önce. Sonra bir anda harekete geçiyor, belki de diğerlerinden daha tiz ya da daha ikna edici bir "imdat" sesi duyuyor. Eline usturasını alıp dışarı fırlıyor.

Sesinin gürültüsü evi dolduruyor. Matthys ve ben, olaya müdahale edip etmemekte kararsız, birbirimize bakıyoruz. Bir dakika ya geçiyor ya geçmiyor, Leidenli Jan eşikte belirliveriyor. Derin derin soluk alıp vererek pantolonunun ağını düzeltip usturayı sırları dökülmüş leğenin içine batırıyor. Su kızıla boyanıyor.

"Ne dersiniz?" diyor arkasını dönmeden. "Karşısındakine saygılı, oturmasını kalkmasını bilen, yakınlarına saygılı kibar bir kadın satıcısı duydunuz mu hiç? Pezevenkler zalim, kaba insanlardır. Bense tarihe azizlik mertebesine erişmiş ilk pezevenk olarak geçmek istiyorum. Evet dostlarım, Tanrı'nın sağında oturmayı düşleyen bir pezevengim ben. Ama arada bir düşüm yarım kalıyor ve içimdeki pezevenk uyanıyor...

"Söz konusu olan düş ya da uyanıklık hali değil." Diğer Jan'ın sesi rol kesen birisine değil Enoch'a ait.. "Kadın satıcıları, fahişeler, hırsızlar ve katiller: İşte son günlerin azizleri bunlar!"

Leidenli Jan elini önce dudaklarına sonra da taşaklarına götürüyor: "Off! Bana dünyanın sonunun geldiğini söyleme dostum. Burada bir sürü vaiz tanıdım, hepsi de uğursuzdu."

"İnanırım," diyor hemen, "kıyameti eli kolu bağlı beklemek insana bela getirir. Vahiy yalnız alçaktan gelir. Bizden."

Sırıtarak bize dönüyor. Dalga mı geçiyor yoksa aydınlandı mı ayırt etmek çok zor.

"Anlıyorum," Dudaklarının kenarları yukarı doğru kalkarken sert elmacıkkemikleri şişiyor. "Söz konusu olan, kıyameti kelimenin tam anlamıyla *başlatmak*!"

Başlatmak kelimesini telaffuz ederken uygulamayı başardığı vurgu beni gerçekten etkiliyor. Yunancaya ve etimolojiye eskiden beri beslediğim tutkuyla son görevimize yeni bir isim bulmaya çabalıyorum. *Apokalips*, Tanrılaştırma olarak, yukarıda bulunanın önekini içeriyor. Oysa *Hipokalips** daha uygun bir tanım olurdu sanki. Yalnızca bir sesli harf var değiştirilecek.

Ellerini bacaklarının arasından çekmeyen Jan Bockelson'u inceliyorum; sedirde uzanmış yarı çıplak bir kadın, suyun içinde kanlı bir ustura: Akıl yürütmelerim beynimin eşiğini aşmayacaklar. Haarlemli fırıncının sözleri çok daha ikna edici olacaklar.

Jan Matthys kara, sivri sakalını düzeltiyor. Fikirleri tam olarak oturmamış olsa da aziz olmayı düşleyen bu pezevenk hoşuna gitti sanki.

Üstelik onu bulmamızı söyleyen Amsterdamlı Baptistler onun zekâsından ya da inancından değil, Papa ve Luther yandaşlarına duyduğu derin nefretten, oyunculuğunun cazibesinden ve kaba saba tavırlarından bahsetmişlerdi.

Matthys dudaklarını parmaklarıyla sıkarken konuya girmeye karar veriyor: "Dinle Jan kardeşim, fikrim şu: 'On iki havari bu şehrin baştan sona her yanını karış karış gezecek. Yetişkinleri vaftiz edecek, insanları Tanrı'nın yolunu engellerden temizlemeye çağıracak. Tanrı adına vaazlar verecekler. Özellikle yapmaları gereken de seçilmiş halkı toplayabilecekleri bölgenin neresi olduğunu değerlendirmek için her şehrin havasını koklamak olacak.'" Bir baş işare-

---

* *Apokalips* "kıyamet," *hipokalips* ise "aşağı" demektir. (ç.n.)

tiyle bana doğru dönüyor: "İşte biz, tüm bunları yapabilecek insanlar arıyoruz."

Diğer Jan odayı terk etmesi için sevimli kadın arkadaşına işaret ediyor. Sedire oturup pantolonunu giyerken bakışlarımız onu dikkatle izliyor.

"Neden herkes tek bir şehri gezsin ki dostum? Bu işi mümkün olduğunca geniş bir bölgede yapmak daha yararlı olmaz mı? Bir fikrin gücü, onun uzaklardaki insanları da işin içine sokma yetisiyle ölçülür neticede."

Matthys bu itiraza daha önce birçok defa cevap vermişti. Gözlerini kısarak ağır ağır konuşmaya başlıyor.

"Dinle, imanımızın ışığı, ancak bir şehri yönetmeyi ve orada para kullanımını, özel mülkiyeti, gelir farklılıklarını kaldırmayı başardığımız zaman tüm insanları aydınlatacak kadar güçlü olacak. Bu bir örnek teşkil edecek! Ama daha en başından fikirlerimizi olabildiğince yaymaya odaklanırsak bunlardan beklediğimiz ezici etki azalır, köksüz çiçekler gibi parmaklarımız arasında solar giderler."

Leidenli Jan kafasını sallayarak alkışlamaya başlıyor: "Tanrı sizi korusun dostlarım! Bu sokak oyuncusu Davud, Süleyman, Samson gibi en sevdiği kahramanlarına nihayet hayat verebilmek için bunun gibi bir çılgınlığı uzun zamandır bekliyordu. Tanrı'ya şükür, bu sizin kıyametiniz hep hayalini kurduğum gösteridir. Eğer istediğiniz buysa bana verdiğiniz rolü kabul ediyorum: Bugünden itibaren bir havariniz daha var."

Bölüm 22
Anvers, 20 Mayıs 1538

"Kadın satıcısı mı? Münster'in kralı bir pezevenk mi yani?.. Eloi bir an alışmış olduğum uzlaştırıcı tutumunu bırakıyor. Sanki ilk kez bana inanmıyor.

İçini rahatlatıyorum: "Efsane onu korkunç, kan dökücü bir kral olarak anlatmışsa bil ki bu gerçeğe uygundur, ama biz Münster'e girdikten önce de sonra da Leidenli Jan Bockelson her zamankinden farklı hiçbir şey yapmıyor: O hep bir oyuncu, sokak cambazı bir kadın satıcısıydı. Elbette vaizdi de. Bu da maceramızın sonunu daha da acayip kılıyor ya, oyuncu rol yapmayı unutup kurguyu gerçek hayatla karıştırdığı için. Komedi, trajediye dönüşüyor."

Eloi'nin morali bozuk, şaşkınlığını gizlemek için kıs kıs gülüyor.

"Anabaptistlerin destanları ve düşmanlarla ilgili efsaneler bizi kurnaz ve sapık yaratıklar olarak gösteriyor. Aslında kıyametin şövalyeleri bunlar: Vaiz bir fırıncı, pezevenk bir şair ve sürekli kaçan adsız bir serseri. Dördüncüsü, Pieter de Houtzager içine şeytan girmiş biriydi, hayatı boyunca rahip olmaya çalışmış ama şiddet dolu sözlerinden dolayı reddedilmişti: İnsanların önünü kesiyor, kan ve katliam dolu kehanetlerini anlatıyor, Tanrı'nın tek adaletinin bu olduğunu söylüyordu.

"Daha sonra Boekbinder ailesi Matthys'in grubuna bir başka akraba buldu. Resmi kayıtlara göre kuzenim olarak görünen genç Bartholomeus, '33 senesinin sonbaharında Wilhelm ve Dietrich Kuyper kardeşlerle birlikte aramıza katıldı.

"Obbe Philips gibi sakin ve dindar bir adamı da ikna etmiştik, sonra Houtzager Amsterdam'da Jacob Van Campen adlı bir başka müridi daha vaftiz etti. Matthys'in müritlerinin sayısı sekiz gibi

önemli bir sayıya ulaşmıştı. Delft bölgesinden de Reynier Van der Hulst ve Delft yörelerinden Brundt ailesine mensup kürek gibi elleri olsa da ağızları hâlâ süt kokan üç kardeş '33 yılının kasım ayının son günlerinde orduya katıldı. Hiç farkına varmadan on iki kişi olmuştuk bile.

"Bizim peygamberimiz için bu oldukça yeterli bir işaretti. bir şeyler planladığı bakışlarından anlaşılıyordu. Üstelik bizim çevremizde dünya gerçekten de patlamaya hazır bir hale gelmiş gibi görünüyor, sözlerimiz istenen etkisini asla kaybetmiyordu. Serserilerden, oyunculardan, çılgınlardan, işini, evini, ailesini bırakıp İsa adına vaaz vermek için sokaklara dökülmüş insanlardan oluşan bir çeteden başka bir şey değildik. Herkesin seçiminin sebebi farklıydı, kimi adalet aradığından, kimi mahkûm oldukları hayatın acılarına artık katlanamadığından bu yolu seçmişti, ama bütün bu farklı seçimler aynı sonucu veriyordu: Olabildiğince çok kişiyi içine alan bir irade eylemine. Dünyanın bu şekilde sonsuza dek devam etmeyeceğini, er ya da geç Tanrı tarafından yerle bir edileceğini gösterecek bir eylemdi bu. Ya da bunu Tanrı yerine başka birisi yapacaktı ki bu bizdik. Çünkü biz gerçekten her şeyi yerinden oynatabilecek insanlardık.

"Matthys'in emirlerine mi uyuyordunuz?"

"Onun sezgilerine göre hareket ediyorduk. Tam bir uyum içindeydik, üstelik liderimiz de hiç aptal sayılmazdı: İnsanları değerlendirmeyi iyi biliyordu. Benim fikrime çok önem verirdi, bana sık sık danışır Leidenli Jan'ı ise öncü olarak kullanırdı: Jan'ın teatral yeteneği işimize yarıyordu. Yakışıklılığı da işe yarıyordu: Çok genç olmasına rağmen, atletik yapısı, sarı saçlarıyla olgun bir erkek gibi görünüyor, büyüleyici gülümsemesiyle kızların kalbini çalıyordu. Matthys bölgeyi biraz araştırması için sınırın öte yanına, imparatorluk hâkimiyetindeki topraklarda keşif yapsın diye yanına almıştı onu. Bu arada Houtzager ise Amsterdam'ın banliyölerinde eyleme devam ediyordu.

"'33 yılının sonunda Matthys bizi tıpkı havariler gibi iki kişilik gruplara ayırarak dünyaya kıyamet gününün gelmek üzere olduğunu, Tanrı'nın inançsızların hepsini yok edeceğini ve çok az insanın

kurtulacağını kendi adına ilan etmekle görevlendirdi. Onun bayraktarı, tek gerçek peygamberin habercileri olacaktık. Strasburg'ta zindana atılan İhtiyar Hofmann hakkında nankörce olmasa da sert sözler sarf ediyordu. Bunlar Kıyamet gününün '33 yılında geleceğini söylemişlerdi: Senenin sonu gelmek üzere olsa da görünürde hiçbir şey yoktu. Hofmann'ın otoritesi gerçekten çökmüştü.

"Silahlardan hiç bahsetmedi. Bununla ilgili olarak daha önce hiç konuştu mu bilemiyorum. Tanrı'nın savaşına havarilerin de katılmasıyla ilgili hiçbir şey demedi. Bu çözümü ta o zamandan beri düşünüyor muydu bilemem. Gördüğüm kadarıyla hepimiz silahsızdık. Yani benim dışındaki herkes. Boekbinderlerin ahırında bulduğum eski kılıcı, daha tanıdık ve daha hızlı bir silah olan kısa bir hançer haline getirmiştim; böylece paltomun altında kolaylıkla saklayabiliyor, daha rahat seyahat ediyordum.

"Matthys'in isteği doğrultusunda Leidenli Jan'la bir ikili oluşturdum: Benim kararlılığım ve onun sahne hâkimiyeti mükemmel bir uyumdu. Doğrusu bundan rahatsız olduğumu da söyleyemem, Bockelson yanında asla sıkılmayacağım, ne yapacağı belli olmayan ve çılgın olsa da bunun ölçüsünü kaçırmayan bir adamdı. Büyük işler başaracağımızdan emindim.

"İşte Baptistlerin seslerini kuvvetle duyurmaya başladıkları şehir olan Münster'den bahsedildiğini ilk o zaman duydum. Leidenli Jan birkaç hafta önce oraya uğramış ve iyi bir izlenim edinmişti. Bölgede vaizlik yapan Bernhard Rothmann Hofmann'ın izinden giden Baptist misyonerlerden bazılarıyla dostluk kurmuş ve şehir içinde büyük bir başarı elde ederek hem Papa hem Luther yandaşlarına kafa tutmaya başlamıştı. İzleyeceğimiz güzergâha Münster de dahil edilmişti neticede."

"Oraya ilk gidenler sen ve Bockelson muydunuz?"

"Doğrusunu istersen hayır. Bartholomeus Boekbinder ve Wilhelm Kuyper şehre bizden bir hafta önce gelmişlerdi. Binden fazla kişiyi vaftiz ettikten sonra bölgeden ayrılmışlardı. Şehirdeki heyecan doruktaydı ve oraya varır varmaz bunu ortaya koyan etkileyici bir örneğe tanık olduk."

Carafa'nın gözü
(1532-1534)

Strasburg şehrinden Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 20 Haziran 1532 tarihli mektup.

Roma'daki saygıdeğer efendimiz Giovanni Pietro Carafa'ya.

Yüce efendimiz, Şchmalkalden Birliği ile I. François arasında çok istenen anlaşmanın imzalandığı haberi içimi ümitle dolduruyor. Protestan prensler ve Fransa'nın Katolik kralı imparatorun yetkisini sınırlamak için güçlerini birleştiriyorlar nihayet. Özellikle de François ve Türk sultanı Süleyman arasındaki gizli bir anlaşma hakkında oldukça özel kaynaklardan aldığım bilgiler birkaç ay içinde kesinleşirse savaş, kısa bir süre içinde yeniden başlayacak şüphesiz. Ama bu naçiz kuluna bu önemsiz hizmeti verme şerefini bahşedecek kadar yüce gönüllü olan siz saygıdeğer efendimiz, mutlaka, olaylara dünyanın bu köşesinden ters bakan bu sadık hizmetkârından daha fazla bilgiye sahiptir.

Küllerin altında için için yanan ve duyulmamış bir şiddetle patlak vermeye hazırlanan bu yangın tarafından yutulmamak için siz efendimizin de haklı olarak belirttiği gibi zaman bizleri sürekli ve titiz bir dikkate zorluyor. Anabaptist belasından bahsediyorum, Nederland'da ve sınır şehirlerinde birçok insan bu salgına kurban oluyor. Hollanda'dan gelen tüccarlar Emden, Groningen, Leeuwarden şehirlerinde, hatta Amsterdam'da ne kadar kalabalık topluluklar oluşturduklarını anlatıyorlar. Hareket her gün hızını arttırıyor ve Avrupa haritası üzerinde bir mürekkep lekesi gibi yayılıyor. Ve bu tam da Hıristiyanlık inancına kalpten bağlı Fransız kralı, bir kurtuluş arayarak Karl'a ve onun sınırsız gücüne karşı olan tüm

güçleri tuhaf da olsa bir ittifak içinde toplamayı başarmak üzereyken oluyor.

Sizin de gayet iyi bildiğiniz üzere, imparatorluk hâkimiyetindeki Nederland bir prenslik değil, yoğun ticari faaliyetlerle birbirine bağlı bir şehirler federasyonu. Bu şehirler imparator Karl'a inat ve cesaretle karşı koyabilecek kadar kendilerini özgür ve bağımsız kabul ediyorlar. Tepedeki V Karl Katolikliğin temsilcisi. Buralardaki nüfusun Roma Kilisesi'ne beslediği düşmanlığın içinde, imparatorun amaçlarına karşı besledikleri eski nefreti fark etmek pek de zor değil.

Şu anda imparator Türklere karşı bir direniş hazırlığında, bir yandan da Fransa Kralı'nın diplomatik girişimlerini engellemeye çabalıyor. Dolayısıyla Nederland'da olup bitenlerle ilgilenecek durumda değil.

Üstelik bu topraklarda Kilise'nin içinde bulunduğu acıklı durum bütün bunlara ekleniyor: Kilise ve piskoposlukları kâr hırsı ve dinden kazanç sağlamayla karşı konulmaz biçimde yönetiyor. Bu durum halkı hayal kırıklığına uğratıp öfkelendirerek kiliseden uzaklaşmalarına ya da bu gezgin vaizler tarafından vaat edilen yeni kiliseler aramalarına neden oluyor.

Genel huzursuzluğu fırsat bilen sapkınlık da böylece kendine yayılacak yeni yollar buluyor.

Siz efendimizin hizmetkârı olan bendenize göre Anabaptistlerin yarattığı tehlike ilk bakışta görünenden çok daha fazla: Bu adamlar kırsal kesimde ve Hollanda'daki ticaret merkezlerindeki insanların sevgisini kazanmayı başarabildikleri takdirde sapkın fikirleri çığırından çıkacak, Hollanda gemileriyle kim bilir hangi limanlara giderek belki Luther ve yandaşları tarafından Kuzey Avrupa'da sağlanan huzuru bile tehdit eder hale gelecekler.

Siz efendimiz bu naçiz hizmetkârını fikrini sorarak mutlu ettiğinden tüm açık yüreklilikle söyleyebilirim ki Anabaptist görüşün yayılmasıyla kıyaslanacak olursa Luther'in vaaz ettiği inanç uzun vadede daha arzu edilebilir gibi görünüyor. Fransa Kralı ve Alman prensler arasında kurulan ittifak Luther yandaşları ile Papalığa fay-

dalı olabilecek ittifaklar yapılabileceğini gösteriyor. Oysa Anabaptistler hiçbir anlaşmaya yanaşmayan, denetimi imkânsız, her kuralı, dini törenleri ve otoriteyi çiğneyen sapkınlardan başka bir şey değil.

Bu sözlerime başka hiçbir şey eklemeden her değerlendirmeyi siz efendimizin bilgeliğine bırakıyor, bu naçiz gözler ve Tanrı'nın bana bahşettiği bir parçacık akılla siz hazretlerine hizmet etmeyi iple çektiğimi bilmenizi istiyorum.

Siz efendimizin bilgeliğine sığınırım.

Strasburg, 20 Haziran 1532 günü
Sadık gözlemciniz
Q

Strasburg şehrinden Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 15 Kasım 1533 tarihli mektup.

Saygıdeğer efendimiz Giovanni Pietro Carafa.

Yüce efendimiz, siz hazretlerine uzun süren bir sessizliğin ardından yazarken bu sadık kulunuza gösterdiğiniz dikkat ve ilginin olumlu bir şekilde hâlâ devam ediyor olmasını umut ediyorum.

Siz hazretlerine bildirmek istediğim konular, kuzeydeki topraklarda olup biten ve daha önce de söylediğim gibi, her geçen gün daha da karışık bir hale gelen olayların izleyeceği yönü takip etmek bakımından bence çok yararlı hatta bilinmesi şart.

Size büyük bir titizlikle mutlaka anlatmak istediğim olayların sahnesi, Münster şehrinin idaresini de hâkimiyeti altında bulunduran, imparatorluk ve Hollanda toprakları arasındaki sınır bölgesinde yer alan ve siz kardinalin bilge rehberi sayın piskopos Franz von Waldeck'e emanet edilen piskoposluk merkezi.

Piskopos çok kararlı ve Papalığa çok bağlı birine benziyor, aynı zamanda gerek Papa'nın gerekse İmparator'un kendisine verdikleri yetkiyi kaybetmemek konusunda da dikkatli ve ihtiyatlı. Piskopos'un prensliğe getirilişi Luther inancını takip eden halkla yaşanan tartışma ve çatışmaların yoğun olduğu bir ortamda meydana geldi. Luther yanlıları, şehir konseyini kontrol eden ve piskoposun kararlılıkla meydan okumaya başardığı Alman ticaret birliğinin temsilcileri olan tüccarlardı.

Eğer o şehirde son günlerde yaşanan olaylar herkesin tartışma konusu haline gelmemiş olsaydı tüm bunlar siz efendimizin dikka-

tini bir an bile gerektirmezdi. Olaylar o kadar tartışıldı ki Hessen'in efendisi olan Philip oradaki mevcut karışıklığı bertaraf etmek için bölgeye arabulucular göndermek mecburiyetinde kaldı.

Şunu da itiraf etmeliyim ki, bana hiç de yabancı olmayan bir isim kulağıma geldi; ateşli vaazların yankısını Ren'in aksi yönüne doğru taşıyarak buralara kadar getirdi. Düne kadar, Münster'den gelen ve orada ikamet eden bir deri tüccarının ifadesini aldım.

Bu ticaret adamının bana anlattığı, toplum tarafından çok sevilen, lokanta ve sokaklarda bir sürü müritleri olan, halk üzerinde yarattığı etkinin bilincinde ve onları Piskopos von Waldeck'e karşı ayaklandırabilecek güce sahip yeni bir İşaya peygamberdi. İşte ancak o zaman, fiziksel özelliklerini bir şahidin ağzından duyduğum vakit, şöhreti kulaklarıma kadar gelen adamın kim olduğunu anladım.

Adı Bernhard Rothmann, onu yaklaşık iki sene önce burada, Strasburg'ta gördüğümü hatırladım; Luther'e duyduğu sempati onu en önemli Protestan dinbilimcilerini ziyaret etmeye sürüklemişti. O zamanlar o kadar da tehlikeli birisi olabileceğini düşünmemiştim, en azından Kutsal Roma Kilisesi'nden çıkan diğer yoldaşları kadar tehlikeli olamaz sanmıştım; ama bugün gene onun hakkında konuşuluyor, hem de yüksek sesle.

Kırk yaşları civarında Münsterli bir vaizden bahsediliyor, bir zanaatkârın oğluymuş; çocukluğundan beri pek zeki ve yetenekli olduğundan kilise hayatına yönelmiş ve ardından okumak için Köln'e, rahiplerin yanına gönderilmiş ve orada eğitilmiş. Bu seyahati sırasında buradan geçmiş ama Wittenberg'e de uğramış ve orada Martin Luther ve Philip Melanchthon'la tanışmış.

Anlaşılan doğduğu şehre geri döndüğünde görevli vaiz olarak kiliseye karşı çok ciddi bir saldırıya başlamış. Piskoposluğun kapılarını yıkmak için onun mükemmel bir koçbaşı olacağını anlayan ticaret locaları da onu hemen desteklemişler. O da kısa sürede halkın sevgisini kazanarak daha da hırslanmış.

Sanırım kibirine dini dilediği gibi kullanacağını zanneden kâfirlerin tuhaflığını da ekliyor: Konuştuğum tüccar kutsal ayinleri garip bir şekilde yaptığını anlattı; küçük ekmek parçalarını şaraba ba-

tırdıktan sonra cemaate veriyormuş. Üstelik bir süredir çocukları vaftiz etmeyi de reddetmeye başlamış.

Bu ayrıntı içimde bir şüphe uyandırıp olayı biraz daha soruşturmaya sevk etti beni. Gerçekten de, tüccarla konuşup bana gereken her bilgiyi vermesi konusunda ikna ettikten sonra bu sahte İşaya'nın Anabaptislere nasıl yakınlık duyduğunu öğrendim.

Hollandalı birkaç Anabaptist vaizin bu senenin başında Münster'e geldiğini keşfettim. Hepsinin adını tüccarın hafızası elverdiğince bir bir kaydettim. Bunlar Vaiz'i kendi sahte öğretilerine bağlayacak kadar etkileyip Piskopos'a karşı duyduğu hoşnutsuzluğu artırmışlar.

Anlaşılan Luther de bu adamı birkaç aydır gözaltında tutuyor; hakkında bu kadar konuşulmasından etkilenmiş olmalı. Münster Şehir Konseyi'ne gönderilen çeşitli mektuplarda Protestanları buna benzer bir adam tarafından takip ettirmeye çalıştığı söyleniyor. Ancak Rahip Martin'in, üstünlüğünü tehdit ederek şöhret ve hitabet konusunda kendisiyle yarışabilecek insanlardan ne kadar korktuğu gayet iyi biliniyor. Ancak son zamanlarda bu şehre olan ilgimin artmasına neden olan asıl konu toprak ağası Philip'in şu Rothmann'ı Luther öğretisinin sınırları içine çekmeleri için kendisini Münster'e iki vaiz davet etmeye mecbur hissetmiş olması. Konuştuğum tüccara Philip'in neticede kendi prensliğinin sınırları içinde ikamet dahi etmeyen önemsiz bir vaiz için neden bu kadar endişe ettiğini sorduktan sonra Münster'de son zamanlarda neler olduğunu detaylı bir şekilde anlatan bir raporu bana vererek cevap verdi.

Siz hazretlerinin de okuyacağı üzere bu olaylar, bu hürmetkâr gözlemcinizin daha önceki görevlerinde ifade etmiş olduğu en kötü şüpheleri haklı çıkarır nitelikte. Kötü yazgıda oldukça zayıf bir teselli bu.

Rothmann denen adam, çocukların vaftiz edilmesini reddeden öğretiyi kabul ettikten sonra Luther'in dostlarıyla aynı partide olan birçok kişi onu yalnız bırakarak daha önce takdir ettikleri bu adama karşı meydanlara döküldüler. Ama onu terk edenler kadar peşine takılan da olduğunu duydum ki bana kalırsa bu doğru.

Neticede şehir birbirine eşit mesafelerde bulunan üç parti, üç inanç arasında bölünmüş durumda: Piskopos'a sadık olan Katolikler, Şehir Konseyi'ni ellerinde bulunduran ve özellikle tüccarlardan oluşan Luther yandaşları grubu ve Rothmann ile onun Hollanda'dan gelen vaizlerinin izinden giden, zanaatkârlar ve mekanik işçilerinden oluşan Anabaptistler. Anabaptistlerin yabancı olması bile halkı bunlardan uzaklaştırmadı, aksine, konsey bunları şehirden atmaya çalıştığında dahi geceleyin şehre alındılar ve halk onların yerine yerel vaizleri kovdu!

Efendimiz, bu adam kim? Halk üzerinde nasıl böyle inanılmaz bir gücü var? Aklıma siz hazretlerinin de yıllar boyu bendenizin naçiz fikirleri aracılığıyla tanıma fırsatı bulduğu Thomas Müntzer geliyor yalnızca.

Ama en iyisi önce haberleri anlatmak; bunları bana anlatanın bilgeliğinden emin olmasam ilk başta hepsinin birer hayal ürünü olduğunu düşünürüm.

Neyse, böyle bir durum karşısında, vaftiz konusuyla ilgili üç ayrı görüş arasında, işler bir içsavaşa dönüşmeden halka açık bir tartışma başlatılması düşünüldü.

En iyi beyinler bu yılın ağustos ayında öğreti alanında birbirleriyle çarpıştı. Neticede efendimiz, Bernhard Rothmann ve onun Hollandalı dostları ezici bir zafer elde ederek kentlileri arkalarına almayı başardılar.

Siz efendimiz, Tanrı'nın lütfuna dışlanmış Sapkınlar olan Luther yandaşlarının her ne kadar istenmeseler de Papalığa yönelen daha kötü tehditler karşısında faydalı müttefikler olduğunu bu sadık kuluna defalarca hatırlatmıştı. Münster'de Luther yandaşları ve Katolikler arasında o Rothmann şeytanına karşı bir ittifak sağlayarak bunu bir kez daha gösterdi.

Bu sapkına sessiz kalmasını emreden şehrin efendileri kısa süre sonra onu buradan sürdüler. Ama o ayaktakımının desteğine güvenerek tehlikeli fikirlerini yaymaya ve isyana devam ederek bu emirleri görmezden geldi.

Her iki tarafın damarlarındaki kan da artık kaynamaya başladığından şehir patlama noktasına gelmiş gibi görünüyor.

Toprak ağası Philip'in arabulucuları göndermesinin nedeni işte bu. Luther yandaşları olan, bilgin ve diplomat, Theodor Farbricius ve Johannes Lening milletin dikkatini vaftiz konusundan uzaklaştırmaya çalıştılar.

Ama bana tüm bunları anlatanın söylediklerine bakılacak olursa, onların başardığı yalnızca silahların gölgesinde bir ateşkesti; yani bir kıvılcım tüm şehri yakmaya yetecekti. Benim tüccar bundan emin. Bir güç gösterisi söz konusu olursa Rothmann ve Anabaptistler bir anda üstün gelecekler.

Tüm bunlara en az o kadar önemli iki olay daha eklendi. Locaların başı olan Knipperdolling adlı bir adam alnı açık olarak Vaiz'e arka çıkıp şehrin zanaatkârlarını da peşinden sürüklüyor. Gün geçtikçe Rothmann'ın ününün yayılmasıyla birçok sürgün Hollandalı, Anabaptistler ve diğer gruplar Münster'e akın ediyor; geçen her saat barutun fitilini daha da kısaltıyor.

İşte bu yüzden durumun ciddiyetiyle ilgili korkularımı siz efendime anlatmak istedim. Anabaptistler kararlılıklarını ve şeytanınkine taş çıkaran o sinsice ikna etme güçlerini her yerde gösterdiler. Nederland'ın her karış toprağında ve hatta imparatorluğun sınırları içlerinde belalarını yaymaya devam ediyorlar. Şimdilik sayıca azlıklarına ve kuzeydeki bölgelere dağılmış olmalarına rağmen öğretilerini, özellikle de doğası gereği baş kaldırmaya hazır olan cahil halk arasında büyüleyici bir şekilde nasıl yaydıklarını gösterdiler.

Peki ya hepsi birleşip bir arada hareket ederlerse ne olur? Öğreti otoritesinin denetiminden uzak dükkânlarda, sokaklarda dolaşarak giderek daha büyük bir başarı sağlamaya başlarlarsa ne olur? Ne Piskopos, ne Philip gibi bir prens, ne Luther hiç kimse onların bu gizliden gizliye yürüttükleri ilerleyişi durduracak yetenekte görünmüyor, hatta bunlardan, sınırlarından uzak tutmaya çalıştıkları veba gibi korkuyorlar. Görünmeyen bir şekilde ilerlediklerini, sınırları rahatlıkla geçebileceklerini görmüyorlar mı?

Bunların cevabı apaçık belli. İlk zararlı sonuç gözümüzün önündeki Münster, tek bir adam koca şehri tehdit altında tutuyor.

Toprak ağası Philip ve Martin Luther bu Anabaptistlerin yarattığı tehlikeyi sezmelerine rağmen onları nasıl durduracaklarını bilmiyorlar, sapkın coşkularını frenleyip onları izole etmeyi başarabileceklerini zannediyorlar. Korkarım, efendimiz, bu bir yanılgı; ancak onları kapılarının önünde bulduklarında yapmış oldukları hatayı anlamalarından endişeleniyorum.

Siz efendimizin lütfedip bana öğrettiği gibi tehditlerin gerçekleşmeden önce zamanında önlenmesi ve ortadan kaldırılması gerektiğini düşünüyorum. İşte bu nedenle dünyanın bu bölgesinde ortaya çıkan tehlikelerin değerlendirilmesi konusunda en ufak bir önem arz eden her konuyu siz efendimize bildirmeyi ihmal etmedim.

Bahsettiğimiz olayda sorunlar yavaş yavaş doğrulanıyor ama belki hâlâ çok geç değil: Bu salgını daha başlarda durdurmak, Alpler'i de aşıp İtalya'ya ve kim bilir daha nerelere varmadan, tüm Avrupa'ya yayılıp imparatorluğu zehirlemeden önce sona erdirmek gerekiyor. Tüm bunlar olmadan önce harekete geçmek şart.

Tanrı'nın bir kuluna bu zor günlerde davanıza hizmet etme fırsatını vererek onu onurlandırmak isterseniz, emirlerinizi sabırsızlıkla beklediğimi bildirmek isterim.

Siz efendimizin ellerinden öper, emirlerinizi beklerim.

Strasburg, 15 Kasım 1533 günü
Sadık gözlemciniz
Q

Strasburg şehrinden Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 10 Ocak 1534 tarihli mektup.

Saygıdeğer ve yüce efendimiz Giovanni Pietro Carafa.

Saygıdeğer efendimiz, sabırsızlıkla beklediğim mektubunuz bugün elime ulaştı. Bu ciddi durumu göz önünde bulundurduğumuzda zamanın ne kadar önemli olduğunu saklamak faydasız. Siz efendimizden gelen izin içimde hiçbir endişeye ve ivediliğe sebep olmuyor, ne de olsa denenmesi gereken şeyin olumlu bir şekilde sonuçlanması için yüce Tanrı'nın lütfuna bağlı korumaya ihtiyacımız var.

Kanımca Anabaptist salgınına karşı nasıl hareket edilmesi gerektiğini siz efendimize kısaca anlatmama müsaade edin.

Öncelikle, durumu açıklayayım: Anabaptist görüş alttan alta yayılıyor; üstelik tek bir lideri de yok ki başı vurulup huzur bulunsun; savaşılarak mağlup edilecek bir ordu da söz konusu değil. Gerçek ve kendine özgü sınırları yok; insanların konuştuğu dile, durumuna bakmadan vücut sıvılarının, nefesin, bir elbisenin taşıyıcısını kullanarak kurbanlarına ayırım yapmadan kıyan kara veba gibi oradan oraya yayılıyor. Anabaptistler hakkında tek bildiğimiz mekanik işçilerine önem vermeleri, ama bunlardan her yerde var, dolayısıyla kesin sınırlar çizemiyoruz; ne askerler ne de ordu bu görünmez ordunun ilerleyişini durdurmaya yetmiyor.

Peki tüm Hıristiyanlığı tehdit eden bu tehlike nasıl engellenecek?

Bu soruyu kendime son haftalarda o kadar çok sordum ki alicenap efendim... Kafam o kadar karıştı ki neredeyse benim gibi sadık

bir kulun bile bu durumda efendisine yardımcı olamayacağına inanmaya başlayacaktım.

Umarım Tanrı yanılmamı ister de size önermeyi düşündüğüm şey tarafınızca da uygun görülür.

Çözümü gene bu veba yayıcılarına bakarak bulacağımıza inanıyorum; onları etkili biçimde vurmayı gene Anabaptistlerden öğreneceğiz.

Eğer efendimiz bu naçiz kulunu dinleyip yaklaşık on sene önce, Köylüler Savaşı sırasında çözmek zorunda kaldığı olayları hafızasında bir canlandıracak olursa, sapkın Thomas Müntzer'i ele geçirmek için onunla tanışıklık kurup Luther'i daha kolayca engellemesi için yanındaymış gibi davranmanın ne kadar fayda sağladığını anımsayacaktır. Sonra da doğası gereği artık dünyayı tersine çevirip cehennemi boylamayı göze aldığında Alman prenslere karşı İmparator'a istemeden yardım bile etmişti.

O anlara ait bu anıların siz efendimizin zihninde ilk günkü gibi olduğundan emin olan bu hizmetkârınızın Thomas Müntzer'in şeytanın etkisinde, güvenilmez bir adam olmasına rağmen aynı zamanda zeki ve kurnaz, halk üzerinde etkiye sahip ve hitabet yeteneği ile donatılmış olduğunu da hatırlatmasına izin verin.

Bu Anabaptistlerin her biri daha küçük çapta birer Müntzer değil mi peki?

Bernhard Rothmann olayından da anlaşıldığı üzere onların arasında da güçlü, ruhani liderlik yapacak yetenekte insanlar var; üstelik tek o da değil, belki diğerlerinin isimleri siz efendimiz için pek bir şey ifade etmeyebilir, ancak şöhretleri bu toprakların dört bir yanına yayılmış durumda: En önemlileri de Melchior Hofmann ve Jan Matthys.

Benim tavsiyem öncelikle açıkça her yerde mevcudiyet göstermelerinin önüne geçilmesi yönünde olacak. Dolayısıyla hepsinin, şeflerini bütün Müntzerleri, kalpazanları, veba yayıcılarını tek bir yerde toplamak, çürük elmaların hepsini aynı sepete koymak gerekiyor.

Siz efendimizin yazmış olduğum daha önceki mektuptan da anlamış olduğu üzere, Münster şehri yalnız tüm Anabaptistlerin de-

ğil, Hollanda'dan ve İmparatorluk'tan silahları ve ev eşyalarıyla yerleşmeye gelen bir sürü insanın, koca koca ailelerin ilgi odağı olduğundan bu konuda zaten destek görüyoruz. Münster en yola gelmez sapkınların Vaat Edilmiş Toprağı haline gelmiş durumda.

Ben herhangi birinin bu kalabalığa karışarak şehre girebileceğini düşünüyorum. Bu kişinin daha sonra yapması gereken, tarikatın liderlerinin güvenini kazanarak bunlarla dostluk kurup kendini fazla belli etmeden faaliyetlerini etkileyerek mümkün olduğunca çok sayıda Anabaptistin buraya toplanmasını sağlamak.

Çürük elmalar toplandıktan sonra, en tehlikeli olanların bir anda ortadan kaldırılabilmesi olasılığı bile toprak ağası Philip'in, Piskopos von Waldeck'in, Protestanların ve Katoliklerin bu en tehlikeli kışkırtıcılara karşı birleşmesine yetecektir.

Böyle bir planın hayata geçirilmesi tek bir insanın, yani oraya giden kişinin elinde olacağından, bu planı hazırlayan kişinin bu durumda aynı zamanda onu uygulamasının daha doğru olacağına inanıyorum. İşte bu yüzden Köln'deki Fugger Bankası şubesinden kayda değer bir tutar alıp Münster'e giderek bu parayı oradaki her şeyden bihaber Anabaptist evlilere çeyiz olarak götürmek istiyorum.

Gizlilik içinde hareket edeceğimden dolayı Piskopos von Waldeck nezdinde siz efendimizin tavsiyesine güvenmem, onun da benim Münster'deki varlığımdan ve yapılacak olan işleri planlamak için kendisiyle mümkün olduğunca erken görüşeceğimden haberdar olması çok büyük önem arz ediyor.

Şehre ulaştıktan sonra orada olup bitenlerle ilgili daha ayrıntılı haberleri size en kısa sürede aktaracağım. Şimdilik yalnız Tanrı'nın iradesine ve sizin himayenize sığınıyor, siz efendimizin, dualarında bu mütevazı kulunu da hatırlamasını ümit ediyorum.

Siz efendimizin ellerinden öperim.

Strasburg, 10 Ocak 1534 günü
Sadık gözlemciniz
Q

Söz ete büründü
(1534)

Bölüm 23
Westfalia, Münster'in iç kısımları, 13 Ocak 1534

Uzaklardan gelen gürültüyle irkilip ayağa fırlıyorum, top sesleri hâlâ kulaklarımda çınlıyor, gözlerin faltaşı gibi açık, ovada insanlar dört bir yana kaçışmakta.

Hayır. Bu, yol boyunca günlerdir peşimizi bırakmayan gök gürültüsü yalnızca. Başka bir zaman, başka bir bakış. Samanlar hâlâ sıcak, leş gibi kokuyor: Beni buraya getiren ineklerin ve insanların o hayvani sıcaklığı. Boğaların ılık soluğundan uzaklaştığım anda soğuk uykumu bölüyor: Günün koşuşturması çoktan başlamış.

Şehre doğru yürümekte olan yiğitleri bekleyen, kar ve bulutlarla dolu kasvetli gökyüzünün altında, pencerede, demir parlaklığında son derece acayip bir ışık.

İkinci gök gürültüsüyle zihnime dolan anılar içimi ürpertiyor: Huzursuz hayvanlar dışarıda bizi neyin beklediğini bizden daha iyi biliyor. Geçmişin görüntülerini def ediyorum.

Üçüncüsü ise ufku yaran ve görünüp kaybolan bir şimşek. Alçak sesle yaklaşıyor, serçeler uçamamanın ezikliğini ve açlığı haykırıyorlar. Gökyüzünün karanlığı bizi ezip geçecek.

Belki de dünyanın sonu böyle bir şeydir. Mancınık gibi savuran bir deprem yerine girdap veya tufan. Bunu bir kez daha yaşamaya hazır olduğumu sanmıyorum.

İki günlük açlığın ve bacaklarımda millerce yürüyüşün ağırlığıyla şafak vakti düşünülecek şey değil tüm bunlar.

Dördüncüsü çok yakın. Neredeyse tepemizde. Toprağı titreten bir gürültü, yapraklarda yansıyan bir gürleme, yağmur damdan akıyor.

Bakışlarımı yola doğru çeviriyorum, daha şimdiden alçak tepenin arkasına doğru akan çamurdan bir kanal oluşmuş. Ancak iki deli bu havada seyahat eder.

Tıpkı bizim gibi.

Ahırın gölgesinde homurtusunu duyuyorum, alçak sesle küfrediyor.

Ufuk tamamen kapalı: Belki de şehir artık var olmayabilir.

"Ah Jan... Kıyamet gününün böyle bir şey olabileceği aklına gelmedi mi hiç? Gel de bak, etrafta her şey birbirine girdi. Yerin ve göğün eski haline döneceğine inanmak çok zor...

Ezilen samanların hışırtısı, denge hâlâ kararsız. Gözlerini ovuşturarak dışarıya süzülüyor.

"Ne saçmalıyorsun... Yalnızca kış bu."

"İşte! Aşağıda!"

Sağanaktan silikleşmiş, gri bir profil, hayal meyal görünüyor.

"Emin misin?"

"Orası işte."

"Nereden biliyorsun ki? Yolu kaybettik."

"Orası diyorum sana. Daha önce de geldim buraya."

Adeta koşmaya başlıyoruz.

Tepenin kenarına geldiğimizde yalnızca birkaç mil ötede olduğunu anlıyoruz, ama bulutlar tepeyi gizliyor. Şehre yağmur yağmıyor. Gökyüzü çan kuleleri ile parçalanmış gibi, bir ışık sütunu inerek duvarları kuşatıyor.

Böylece, sadece böylece hayal etmiştim göksel şehri.

Bu günü hatırlayacaklar kardeşim, bir başlangıç olarak hatırlayacaklar.

Gözleri parlıyor, sakalının ucundan ve şapkasının kenarlarından sular damlıyor: "Elbette. Büyük Matthys'in havarilerinin umut getirmek için geldikleri gün olarak hatırlayacaklar. Bu yalnızca başlangıç."

Patlamak üzere olduğunu hissediyorum; obur, rahatlamış, gayretli havari burada olmanın büyüsüyle ezilmiş.

Şövalyelere özgü bir hareketle bana yol vermeye çalışırken bile belli duyduğu heyecan: "Yeni Kudüs'e hoş geldin kardeşim Gert."

Gözlerimin içi gülüyor: "Sen de hoş geldin Leidenli Jan, dikkat et de arkada kalma."

Islak çimenler üzerinde düşe kalka, sarhoşlar gibi kahkahalar ata ata tepeden aşağıya doğru iniyoruz.

Bölüm 24
Münster, 13 Ocak 1534

Latince bir ad olan Monasterium, sakin, dünyadan kopuk bir yeri akla getiriyor.

Münster ismi ise aksine, ateşle tavlanmış bir yeri.

Dokuz giriş kapısı var. Her birinin üzerinde üçer top: Duvarları kalın, geçitleri dar.

Kilit noktalardaki dört kısa ve kalın kule şehrin ileri karakolu gibi.

Şehir yan yana ancak üç kişinin geçebileceği genişlikte surlarla çevrili.

Hendek şehri ikiye bölen Aa Nehri'nin yatağı değiştirilerek suyla doldurulmuş.

Çift hendek sistemi kullanılmış; bodur kulelerle belirgin, daha alçak ikinci sıra surlara açılan köprülerin altında akan siyah su surların ilk sırasının hem önünde hem de arkasında yer almaktadır.

Ele geçirilemez.

"Kardeşlerim, beklediğimiz yolcular nihayet geldiler. Enoch ve İlyas beklenen anın geldiğini, zenginlerin günlerinin artık sayılı olduğunu, Piskopos'un gücünün elinden sonsuza dek alınacağını ilan etmek için dünyayı aşıp Münster'e vardılar. Adalet ve özgürlüğün bizi beklediğinden bugün eminiz artık. Bu adalet sizin için kardeşlerim, esarette tutulanlar, karınlarını doyurmaya bile yetmeyen bir ücrete çalıştırılanlar, inananlar, Tanrı'nın evinin resimlerle kirletildiğini, çeşmenin altında yıkanan sokak köpekleri gibi çocukların kutsal suyla yıkandığını görenler için.

Dün beş yaşında bir çocuğa İsa'nın kim olduğunu sordum. Cevabı ne oldu biliyor musunuz? Heykel. Aynen böyle söyledi. Heykel onun o küçücük zihninde İsa, uyumadan önce annesinin kendisini önünde dua etmeye zorladığı bir puttan başka bir şey değil! Papa yandaşları için iman bundan ibaret işte! İnsanlar tapmayı ve itaat etmeyi önce öğrenecek, anlamak ve inanmak sonraki iş! Bu nasıl bir iman, çocuklar için ne de gereksiz bir eziyet! Çocuklarını vaftiz etmek istiyorlar kardeşlerim, çünkü vaftiz edilmeyenlerin üzerine kutsal ruhun inmeyeceğine inanıyorlar. Bu şekilde inanmak eylemi önemini yitiriyor: Vicdanlar daha günah bile işleyemeden kutsal su ile yıkanıyor. Komşunun işinden çıkar sağlamak, mal biriktirmek, *sizin* ektiğiniz toprakların, *sizin* çalıştırdığınız dokuma tezgâhlarının mülkiyeti gibi en utanç verici şerefsizlikler onların vaftiziyle örtülüyor. Eski inananlar nasıl bir hayat sürdüreceğini seçme hakkını kimseye vermek istemiyorlar; onlar için çalışmanızı, alimlerin size sunduğu inançla mutlu olmanızı arzu ediyorlar. Onların sunduğu bir yargı dini, Deccal'in bize yutturduğu bir iman! Ama biz kardeşlerim, biz kurtuluş istiyoruz! Herkes için adalet ve özgürlük istiyoruz! Tanrı'nın kelamını özgürce okumak, bize mimber hitap edenleri, bizi konseyde temsil edenleri özgürce seçmek istiyoruz. Onu ayaklarımızın altına alıp ezmeden önce şehirlerin kaderini kim tayin ediyordu? Piskopos. Peki ya şimdi kim tayin ediyor? Zenginler, şehrin ileri gelenleri, Piskopos'a karşı koymalarına yalnız onun öğretisi müsaade ettiği için Luther'in ünlü hayranları! Ve siz kardeşlerim, bu şehri ayakta tutan sizler, onun kararlarında söz sahibi olamazsınız. Luther krallara layık hücresinde nasıl haykırıyorsa siz de sadece itaat edeceksiniz. Eski Hıristiyanlar, günahlarımızın bedelini ödemeye mahkûm olduğumuz için iyi Hıristiyanların dünya işleriyle uğraşmamaları, inançlarını özel olarak beslemeleri, zorbalıklara sessizce katlanmaya devam etmeleri gerektiğini söylüyor.

Ama işte umudun habercileri burada, başka hayatlar isteyelim diye eski gökyüzünün, eski yeryüzünün sonunun geldiğini ilan ediyorlar. Bu iki adam öfkeli çığlıklarımızı duyup, Enoch ve İlyas gibi

tanıklık etmeye, yalnız olmadığımızı, artık beklediğimiz anın geldiğini söylemeye geldi. Yeryüzündeki iktidar sahipleri Tanrı'nın eliyle tepetaklak edilecek, koltuklarından olacaklar. İsa barış değil kılıç getirmeye geldi. Cesaret göstermeyi bilenler için kapılar artık açık. Bizi bir kılıç darbesiyle ezmeyi düşünüyorlarsa o darbeyi biz de kılıçla savuşturup onlara yüzlercesiyle karşılık vereceğiz."

Bernhard Rothmann. Cesaret, öfke, cüret, uzun zamandır rastlamadığım bir inançtan gelen büyük kuvvet karşımda. Üstat, şimdi burada olsaydın, eğer her şey daha farklı olsaydı, belki her şeyin bitmediği hissine kapılırdın sen de; belki küllerin altında sürünen ve yeniden yükselen bir şeylerin kaldığını, yeni bir toprağı gübelediğini anlardın. Yüz mü, yoksa iki yüz mü? Kalabalıkları saymayı unuttum, sen öğretmiştin, ben unuttum. Kuvveti unuttum Üstat, ve sen de artık bana bir şey öğretemezsin. Başka biriyim, hayal kırıklığı ve öfke içinde bir orospu çocuğuyum belki de, ama seneler sonra ilk kez doğru yerdeyim. Başka hiçbir yerde değil burada bu gerçeğe varmalıydık: Karışıklık olmadan inanç olmuyor. Hep böyle oldu. İnancım artık umurumda olmasa da mayıs düzlüğünde kaybettiğim bir şeyi bugün yakmak için dönüyor. Bana verdiğin farkındalık olmalı bu: Vücutlarımızı özgürleştirmeden ruhumuzu özgürleştiremeyiz. Ve bunu başaramazsak bu gövdelerle ne yapacağımızı bilemeyiz: Günümüzde sefalet ve darağacı arasında pek bir fark yok. O halde zincirlerimizi kırıp sonunda kaderin bize hazırladıklarını kabul etmeye değer. Savaşmaya devam edeceğiz. Tekrardan. Ya da denerken öleceğiz.

Şimdi sıra Leidenli Jan'da. Hazır, kararlı, sahne onun. Bakışları tüm kafaları bir bir dolaşıyor, hata yapma Jan, gün senin günün: Her zamanki gibi biraz abartılı, oyunculara mahsus gülünç bir poz takınıp yavaş yavaş zihinlere işleyen, kendine özgü bir sıra bulan, hedefi tam ortasından vuran anlamsız kelimeler dökülüyor ağzından. Onu bu kadar etkileyici kılan hareketleri, jestleri, faltaşı gibi açılan ve bir an sonra büyüleyen gözleri, cazibesi, ya-

kışıklılığı, ne bileyim belki de gençliğidir. Bildiğim tek şey işe yaradığı.

"Jan akıntıya kapılmış bir kazazede gibi amaçsızca bu yollarda yürür durur, aradığını burada bulabileceğini gösterecek bir işaret, bir ipucu bekler hep." Sesinin tonu hızla yükseliyor: "Geri zekâlı hıyar, Leidenli köpek soyu! İşaret senin etrafında değil; duvarlara, tuğlalara, kirece, çakıl taşlarına kazınmamış; arayıp durduğunu bulacağın yer değil bunlar. İşaret, araştırmanın ta kendisidir; işaret yolların çamurunda güçlükle yürüyen sensin. Sizsiniz. Arayanlar biziz. Şimdi halihazırda burada olanlar daha önce de bulunanlar ve henüz aramızda bulunmayanlar. Yaşlılar kararlıdır; zaten öyleydiler. Eski inananlar çoktan öldü. Katedralin tuğlaları da bir şey anlatmıyor. Oysa sizin bakışlarınız Tanrı'nın şu anda burada olduğunu, kutsal ruhunun aramızda, bu gençliğin içinde, bu kollarda, bu kaslarda, bu bacaklarda, bu göğüslerde, bu gözlerde olduğunu söylüyor. İlahi düzlemde sessiz bir osuruk olduğuna inandığın bu pis, lanetli, boktan hayatın eşiğinde çok büyük bir şey görünüyor. Ama böyle bir şey yok! Tanrı seni askeri yapacak. Onu dinle: Seni bir göreve çağırıyor. Dinle, içinde duymaya çalış. Son savaş için yoklamada adını çağırdığını duyuyorsun. Dinle Jan, lanet sürüngen seni, dinle!" Gözleri aniden kısılıyor, iki mavi yarık halini alıyor, kafaların üzerinde dolaşıyor, uçuyor ve fısıldar gibi yeniden yükseliyor: "Evet sen, şaşkınşarlatanpiç, bundan bahsetmiyor muyuz, ne sanıyorsun kendini?.. Vatandaşlık özgürlüklerinle kirletilmiş bir kâğıt parçası için mi savaşacağını sanıyordun yoksa?.. Cehenneme kadar yolun var! Tanrı sana başka bir şey söylüyor: Anlattığı Münster değil, bu evler, bu taşlar, bu yollar, şu anda burada gördüklerin değil. Burada olacaklar. Bu şehir de sizden ve benden kardeşlerim! Tanrı bir anlaşma, adil bir barış için savaşmamızı istemiyor. Yeni Kudüs için savaşmamızı istiyor. Yeni bir gökyüzü ve yeryüzü. Bir dünya, okyanusun öte tarafındaki yeni dünyamız! "Bakışlarda önce bir panik sonra yeniden şaşkınlık." Şarlatanlara, kararsızlara, beceriksizlere, çağrıyı duyuran vaat bu. Bunlar bizi bırakıp eski dinin

mezarlığına gitsinler. Biz ateşten piramidi dikeceğiz, yeni Kudüs'ü inşa edeceğiz. Tek başınıza mı diye soruyorsun değil mi? Hayır Jan, hayır köpek soyu! Şimdiye kadar yalnızca boktan kaleler inşa etmiş o pis ve nasırlı ellerin göksel harcı yoğuramayacağını düşünüyorsun değil mi? Yanılıyorsun geri zekâlı! Vaat açık: Ben size savaşta kılavuzluk edecek ve düşmanımın yüzüne tükürmek için güçlerinizi birleştirecek bir peygamber göndereceğim. Dinleyin! Size kıvılcımı yakmak için iki habercisini, Leidenli Jan'ı ve Kuyunun Gerti'ni gönderen peygamberinizin yolunu düşleştirin. Peygamber geldiğinde artık yalnız olmayacağız. Münster koca bir ateş, gökyüzüne yükselen ateşten dev bir piramit olup bulutları yaracak, Gökyüzü Krallığı'na merdiven olacak. Biliyorum, adı bile zenginlerin, güçlülerin, zalimlerin kanını dondurmaya yetiyor. Fakirler arasında ondan bahsedildiğini duyduklarında sırmalı kumaşlı battaniyelerinin altına saklanmak için kaçıyorlar, kanunlar çıkarıyorlar, vergiler koyuyorlar, kilden gülünç dev heykeller dikiyorlar; onun her yerde olduğunu görmüyorlar, havarilerinin şehirlere, kasabalara kadar girdiklerini, dünyanın sonunu ilan ettiklerini bilmiyorlar. Merak ettiğiniz isim Jan Matthys kardeşlerim! Gerçek Enoch o, zaman sona erdiğinde gelip göksel şehrin açılışını yapacak. Bizden sonra Büyük Matthys gelecek!"

Nutukları tutuldu, utandılar, sustular. Jan konuşurken tüm kalabalığa yayılan endişe ve yabancılaştıran bir rahatsızlık insanları değişmediklerinden emin olmak, birbirlerini tanımak için yanındakilerin yüzüne bakmaya zorladı. Köylüler, işçiler, zanaatkârlar, anneler, kaba yüzler, kuvvetli eller. Sefalet yaşlanmaya zaman bırakmadığı için hepsi genç. Kefaret ve krallık için bir yerlerde hâlâ bir umut olduğunu söylemeye mi geldim gerçekten? Rothmann'ın olgun güzelliği, onların vaizi ve Bockelson'un yirmi beş yaşı kulaklarına bunun mümkün olduğunu fısıldıyor.

Geniş omuzlu, biradan göbeği çıkmış, iriyarı bir adam, Leidenli Jan'ı kucaklayarak sakalını öpüyor. Rothmann ince gövdesi ve ikna edici sesiyle Münster Zanaatkârlar Loncası temsilcisinin ayı gibi vücudu yanında: Berndt Knipperdolling adındaki bu adam terzilik ve

sepicilik yapıyor. Oturduğumuz ve endişe verici gıcırtılar çıkartan masanın üzerine çıkıyor: "Münsterli tüm kardeşlerimiz adına Büyük Matthys'in habercilerini selamlıyorum. Bugün burada bulunan siz, bugünü torunlarınıza anlatacaksınız; çünkü her şey bugün başlıyor. Tanrı bizim şehrimiz olan Münster'e baktı ve kararını verdi: Her şey burada başlayacak. Mücadeleye biz başladık biz bitireceğiz. Emin olun ki bu kolay olmayacak: Piskopos'a karşı koymamız, asillerin ellerindeki yetkileri almamız, terlememiz, kim bilir belki de bu iş için kan dökmemiz gerekecek. Ama artık vakit geldi, daha fazla zaman kaybedemeyiz. İşte bu yüzden sesleniyorum size: Kim bunlara hazır değilse, bizden ayrılsın; cehenneme kadar yolu var. Amin."

Yumruklar havaya kalkıyor, alkış sesleri birbirine çarpan iş aletlerinin seslerine karışıp büyüyor.

"Adın rüzgârın kanatlarında dolaşıyor: Bernhard Rothmann, ezilenlerin vaizi."

İkna edici, samimi bir şekilde gülümsüyor, el ve vücut hareketleriyle çevresindekilerin sempatisini kazanıyor. Tüm bunları doğal olarak mı yapıyor yoksa bilerek mi emin değilim, ama söylentilere bakılırsa Rothmann'ın Münsterli kadınlar üzerinde dayanılmaz bir etkisi var. Darağacında sallandığını görmek isteyen kocaların sayısı az değilmiş; üstelik bu arzunun sebebi inanç meseleleri değil. Vaazları kadınların çok hoşuna gidiyor olmalı ki işlerini bitirdikten sonra, verdiği vaazlar hakkında özel olarak tartışmak için uzun süre oyalanıyorlar. Görünüşü de fena sayılmaz, gerçekten de kırk yaşındaymış gibi durmuyor pek.

"Matthys'in ismi de kulaktan kulağa dolaşıyor. Heyecanla bekliyoruz."

"Yakında gelecek. Bizim için onunla karşılaşmanız önemli."

Onaylayarak bana içecek bir şeyler uzatıyor: "Yapacak bir sürü işimiz var. Gördün, azimliyiz, ama sayımız hâlâ az. Her geçen gün işler bizim lehimize yürümeli."

"Kuvvetlerinizin sayımını yaptınız mı?"

Kaldığı odada söğüt dallarından yapılmış branda dışındaki tek eşya olan kırık dökük tabureyi uzatıyor.

"Arkamızdaki güvenebileceğimiz etkin gücün tam olarak ne kadar olduğunu tahmin etmek zor. Durum hâlâ belirsiz. Şehirde durum Protestanların lehine döner dönmez Piskopos von Waldeck ortalıktan yok oldu, şimdi buradan birkaç mil uzakta kendisine bağlı olan toprak sahipleriyle gizli görüşmeler yapıyor. Katolikler de gizleniyorlar; o şerefsizin mümkünse silahlarını kuşanarak geri gelip ortalığı bizden, diğer vaftizcilerden ve bütün Luther yandaşlarından temizlemesini bekliyorlar korku içinde."

"Peki bunu neden yapmıyor sence?"

"Çünkü böyle bir şey yaparsa Münsterli olma ruhunu uyandıracağını ve hepsini karşısına alacağını biliyor. Şehir yeniden onun şahsi mülkiyetine geçmek istemiyor." Gülümsüyor. "Aslında hakkımızı teslim etmeleri gerek, iyi şeyler yaptık biz. Von Waldeck uyanık dostum, hem de çok uyanık. Onu hafifa almak ya da artık bu oyunun dışında kaldığını düşünmek büyük bir hata olur. O hâlâ bizim en büyük düşmanımız."

Anlamaya başlıyorum: "Şehir surlarının içinde mi?"

Heyecanla açıklamaya koyuluyor: "Luther yandaşları ve Katolikler halkın, Knipperdolling'e bağlı işçilerin ve zanaatkârların arasında başarılı olmamızı engellemek için fikir birliğine varıyorlar. Konsey için oy kullanan tüccarların neredeyse hepsi Luther yandaşı, aralarından iki kişiyi de şehri temsil etmekle görevlendirmişler: Judefeldt ve Tilbeck. Judefeldt tam bir hain, şeytandan korkar gibi Piskopos'tan ödü kopuyor tabansızın. Tilbeck ise sanki bize karşı daha ılımlı; Piskopos yandaşlarının şehre girmelerini engellemek için elinden gelen her şeyi yapar, ama ona da pek güven olmaz. Ayaktakımının bizim yanımızda olması onları ürkütüyor, koltuklarından olmaktan korkuyorlar. Haklılar da. Ama onlar Katoliklere de güvenmiyorlar, çünkü onların da şehri Piskopos'a, hediye etmelerinden çekiniyoriar." Omuzlarını silkiyor. "Gördüğün gibi durum belirsiz. İki cephede savaşmamız lazım: Dışarıda, piskopos ve

kentteki casuslarıyla, içeride ise onların düşmanı olan ama bizim de dostlarımız olmayan Luther yandaşlarıyla. Şimdiye kadar ne zaman bizi dışarı atmaya çalışsalar onları yenmeyi başardık. Halk bizi savundu, gücümüz de buradan ileri geliyor zaten."

"Halk, evet. Bugünkü sözlerin bana seneler önce, yaklaşık Jan'ın yaşlarındayken tanıdığım birini hatırlattı. O sözler için savaşmıştım ben. Doğrusunu istersen aynı şeyi bir kez daha yapacağım aklımın ucundan bile geçmezdi."

"Bu bir iltifat mı?"

"Sanırım evet. Ama şunu bil ki o zaman her şeyi kaybetmiştim.

Yüzünde anlayışlı bir bakış: "Anlıyorum. Korkuyor musun? Büyük Matthys'in havarisi bir kez daha yenilgiye uğramaktan mı korkuyor?"

"Hayır, değil. Tek söylemek istediğim dikkatli, temkinli olman gerektiği."

Ellerini saçlarının arasından geçirip inanılmaz bir zarafetle taşıdığı ucuz bir kumaştan yapılmış kıyafetindeki kırışıklıkları düzeltiyor: "Biliyorum. Ama şimdi yanımda çok iyi müttefikler var." İnsanın ruhunu okşamasını hep biliyor. "Leidenli Jan damarlarındaki ateşle konuştu."

Sırıtıyorum: "Jan delinin biri, koca bir şarlatan, büyük bir oyuncu ve başarılı bir pezevenk. İşini bildiği şüphe götürmez. Onun bizimle olması çok önemli, onu işbaşında da gördüm. İstediğinde tam bir savaş makinesi."

Bu kez birlikte gülüyoruz.

Bölüm 25
Münster, 13 Ocak 1534, akşam

Ulu Tanrım, dostlar, eğer Münster sakinlerinin yüreğindeki inanç da kadınlarının memeleri gibi bereketliyse cennete hiç bu kadar yakın olmamıştım herhalde!

Leidenli Jan heyecanlanmış yüzünü Münsterli ilk hayranının iri göğüsleri arasına gömüyor. Sözleri Knipperdolling'in gülüşünü ateşliyor.

"Şehir loncaları başkanının okkalı tokadını bilmiyorsun daha." Anlaşılabilir bir cümle kurmak için yaptığı birkaç boş denemenin ardından ağzından dökülen tevazudan uzak sözler bunlar.

"Tokat mı, dostum Berndt?" diye soruyor Jan hafif alaycı bir tavırla. "O halde Kızılderililer gökler saltanatının önünde olmalı!"

"Ne demek istiyorsun?" diye merakla soruyor Knipperdolling yanındaki kadının korsesini çözerken.

"Boş ver dostum. Gururunu incitmek istemem."

Bir yastık Jan'ın suratının tam ortasına iniyor. İki kadın neşe içinde gülerken kavalyelerinin tüm dikkatini üzerlerinde topluyorlar.

Benimle ilgilenen kız gevezeliklere kulak asıp vakit kaybetmiyor. Dudaklarıma kondurduğu iki-üç öpücükten sonra başı aşağılara inip gövdemin diğer kısımlarıyla ilgilenmeye koyuluyor. Adını daha yeni kavramıştım ve yine unuttum.

Bu arada Knipperdolling yorganın altında dönenip duruyor. Kadından ayrılmadan dönüp oturmaya çalışsa da göbeği sorun yaratıyor.

"Hey Jan, sen ki bu işin ustasısın, bizim gibi göğsü biraz basık olanlar için rahat bir pozisyon var mı?"

"Dostum Berndt, ne desem bilmiyorum. Ama bir keresinde Avrupa'nın en şişman fahişesiyle çalışmıştım. O kadar çok müşterisi vardı ki aklın almaz!"

"Hadi ya! Ne kadar şişmandı ki?"

"İğrenç bir şeydi. Ama senin gibiler bayılıyordu ona."

"Nasıl yani?"

Jan dudaklarını ısırıp yanındaki sarışının memelerini mıncıklıyor. Her zamankinden daha da tiz sesiyle: "Evet Matilda, bayılıyorum tombulluğuna. Zayıfları ben de sevmem, çünkü göbekliyim."

"Atıyorsun!"

"Yemin ederim! Herkes onu istiyordu: Belki de yalnızca beş kişinin ancak taşıyabileceği bir kadınla yattıklarını söylemek için."

Knipperdolling'in konuşması saldırgan bir öpücükle kesiliyor. Benim böyle bir ağız tıkacına ihtiyacım yok. Yerde yarı uzanmış bir halde, ensemi duvara dayamış, beni yavaş yavaş içine alan kadını seyrediyorum, sesimi keseli çok oldu.

Jan artık yılışık partnerinin yanında soluğu neredeyse kesilmiş öylece duruyor. Kadının sonunda onu susturmayı başardığı söylenebilir.

Etrafı saran sessizlik içinde Knipperdolling'in boğuk, soluk soluğa son iniltisi duyuluyor.

"Yarışı hep böyle kısa mı kesersin dostum Berndt?" diye takılıyor Jan her zamanki alaycı ifadesiyle. "İşine yarayabilecek bir çözüm biliyorum. Soğanları soyup suyun içinde kaynat, su soğuduktan sonra da oranı yıka." Ellerini havaya sallıyor. "Kesin çözüm, garanti veririm. Ya da Leiden'den geçersen Hélène'i sor. Benim için çalışıyordu: Hiç gelmeden zevk almanı sağlayacak tek fahişe o var tanıdığım."

"Nasıl yapıyor ki?"

"Hiçbir fikrim yok, ama gerçekten başarıyor. Her saati için para ödememe rağmen bir de randevu almak zorunda kalıyordum, düşün artık. Şöyle söyleyeyim: Bir keresinde biri gelip acelesi olduğunu söyledi, anlarsın ya. O ise adamı orada en az bir saat kadar tutmak niyetindeydi. Adamın uğraşmaktan canı çıkmış ama boşu-

na. Bir süre sonra öfkeden kudurup bir bıçak çıkardı ve kadının orasını çizdi. Tabii hayatında yaptığı son şey oldu bu. Ne yani böyle bir sermayenin zarar görmesine göz mü yumacaktım!"

Knipperdolling yanındaki güzelin saçlarını terli yüzünden çekerek Jan'a doğru bakıyor: Dudaklarından dökülen, "Vay be!" tek yorumu oluyor.

İçimden bir kahkaha yükseliyor, ama oyuncumuzun garip alışkanlığını ona açıklayacak gücüm yok: Bir şeyler uydurduğunda "anlarsın ya" demeden duramaz. Anekdotlarını değerlendirmek için kullandığımız emin bir yöntemdir.

Knipperdolling bu pezevenk dostumuzun hikâyelerinden hiçbirini kaçırmamakta kararlı: "Daha önce ne anlatıyordun şu Hindistan yerlileri hakkında?"

"Ne zaman?"

"Anlatıyordun ya! Hani Gökyüzü Krallığı'nın önündeki hikâye."

"Ha, önemli değil. Denizci bir müşterim vardı, oraya gitmişti. Oradakilerin boyları bizden daha kısa ama önlerindekini bir görsen diyordu. İlgini çeker mi bilmem, başka bir müşterim de Afrika'ya gitmişti, orada sünnet oluyorlarmış, güya kadınların daha çok hoşuna gidiyormuş."

"Pis Yahudiler! Demek onlar da kuşkusuz o yüzden sünnet oluyor, seçilmiş insanlar olduklarından değil."

Artık Jan'ın da işi bitmek üzere. İsrail bahsi onu daha da heyecanlandırıyor. Kollarını gökyüzüne kaldırıp kendini bırakıyor:"Siz benim için bir rahipler krallığı, kutsal bir ulus olacaksınız!"

Yatağın üzerine yavaşça yığılırken dudaklarından dökülen son hece bir inilti gibi uzuyor.

Tanıdığım kadarıyla bir süre konuşmayacak.

Birkaç dakika sonra yeniden toparlanıyor. Demek onu o kadar da iyi tanımıyormuşum.

"Bayanlar, baylar, dostlarım, *lütfen*." Çıplak, kollarını iki yana açmış bir vaziyette yatağın üzerine diz çökmüş. "Önce birkaç bilgi ya da istek diyelim: Sen, dostum Berndt, beni susuzluktan öldür-

mek mi istiyorsun yoksa, lanet olası cimri dükkâncı, niyetin bu anlaşılan. İşte o zaman göreceksin ki...

"Tamam, tamam, kes, gidiyorum, hemen gidiyorum, ama senden korkulur, sünger gibi içiyorsun, daha önce hiç fark etmemiştim..." Knipperdolling'in göbeği yandaki odaya doğru savruluyor.

"Aferin sana, aferiiin!" diye bağırarak alkışlıyor coşkuyla. "Güzel kız, benim sadık kutsal fahişem, kutsal pezevenk sana soylu kökeninin hikâyesini anlatırken sen de bacaklarımın arasındaki kutsal su serpme kabını eğlendirmeye devam et. Aferin, sana da aferin."

Knipperdolling elinde üç şişe dolusu içkiyle geri döndüğünde suratına kazınmış şaşkın gülümseme, payına düşen kadının yüzünün artık neredeyse tamamını Jan'ın kıçına gömdüğünü fark ettiğinde yok oluyor.

"Tamam, hazırım işte ya da hayır. Gert! Gert, orada kimse var mı? Kadının iliğini kemiğini tamamen kurutmadığından emin misin? Bir saattir ağzı dolu, neredeyse boğulacak!"

"Sen de altına yapacaksın yakında!" diye yanıt veriyorum.

"Pek doğru bir hareket olmazdı, özellikle de altımdaki *Bayan Kıçımı Öp*'ün iyiliği için. Yeter artık, dikkatinizi rica ediyorum *lütfen!*"

Knipperdolling pek ikna olmuşa benzemiyor, et yığınının içine atlayıp kendine bir yer edinmeye çalışıyor.

"Annem bekâr bir Alman göçmeniymiş. Laheyli ünlü bir kadın avcısı olan İhtiyar Schulze Bockel tarafından bir çukurda bulunmuş ve dünyaya geldiğimde bana Johann adını vermiş, Hollanda dilinde Jan. On altı yaşındayken bir ticaret gemisine bindim. İngiltere, Flandra, Portekiz, Lübeck... Sonra adamımız benimle özel bir şekilde ilgilenmeye başladı. Bir gece, bir fırtına sırasında kafasına bir kürek indirip bordadan dışarı attım. İki gün sonra Leiden'de inip karısının koynuna girdim. Zavallı dulu birkaç sene teselli etmek için evlerinde yaşayıp birikimlerinden cep harçlığı çıkardım. Kadın bir de terzilik işi buldu bana: Neden bilmem, bu iş için yaratıldığımı söylüyordu, çalışmaya hiç niyetim yoktu. Büyük fahişeydi o da: Şişko, sarhoş kocasını kaybetmiş, yerine yirmilik şahane delikanlıyı bulmuştu... Benim gerçek niyetim başkaydı, hayatım boyunca çalı-

şıp kendimi perişan etmek istemiyordum. Oyunculuk yapmak, mısralar yazmak gibi daha iyi, daha yüksek ve manevi şeyleri hak ediyordum ve bunun için o ihtiyar fahişeden kurtulmam lazımdı... Hayatımı yaşamam lazımdı... Nerede kalmıştım, ha, duldan ayrılıp meyhanemi açtım, çok lüks bir kerhaneydi aynı zamanda. Bol kazançlı, derdi az bir işti bu. Müşterileri daha kızlar onlarla ilgilenmeden, dizeler okuyarak eğlendiriyordum. Hatta bir keresinde Eski Ahit'ten bazı metinleri bir kilisede ezbere okudum, boru değil yani. Hatiplar odası bana onursal üyelik verdi. Biliyor musunuz, onlar da genelevimin müdavimiydiler, onlara özel indirimler ve tarifelerde kolaylık yapardım. Fahişelerimin arasında ben, büyüklük taslayan ve sonra da kendilerini salak yerine koyduran bütün o aydınlardan daha çok Tanrı'ya yakındım!

"Bir gün kerhaneme Tanrı tarafından gönderilmiş iki gezgin geldi. Biri Jan Matthys'ti, diğeri ise Inge'nin şu anda halının üzerinde canını çıkardığı arkadaş. Gert, hâlâ hayatta mısın? Bana aynen şöyle söylemişlerdi: 'Leidenli Jan, Tanrı'nın sana ihtiyacı var, her şeyi bırak ve bizi takip et.'"

"Sen de yaptın bunu...

"Elbette, çünkü yapılması gerekenin, kaderimin bu olduğunu hissediyordum, kahretsin, Tanrı sonunda benimle konuşmuş ve, 'Jan, kadın avcısı piç, seni dünyaya hayatın boyunca pislik ve çamur içinde yuvarlanıp gitmen için göndermedim! Ayağa kalk ve bu adamları takip et, yapılması gereken bir iş var,' demişti. Ve işte burada seni karşılama kurulu hazır. Ve bizim duyduğumuz şükran, dostum Berndt, gökyüzüne kadar peşinden gelecek, hak ettiğini orada bulacaksın!"

Knipperdolling elleriyle bacak arasını ovuşturuyor: "Ağzından yel alsın, baykuş seni, dinlesene, daha önce anlattığın şu yerliler hikâyesi vardı ya, attın herhalde."

"Kolum kadar uzunmuş Berndt, kolum kadar."

Knipperdolling'in suratı asılıyor. Jan şişeyi ağzına diktikten sonra kendini yatağa bırakıyor ve bir şeyler gevelemeye başlıyor: "Kimim ben? Bilin bakalım kimim?"

Sessizlik.

"Haydi, çok kolay." Çarşafın ucunu iki parmağı arasına alıp yavaş yavaş örtünmeye başlıyor: "Kimim ben?"

"Sefil bir sarhoş."

Ciddi bir ifadeyle çarşafa sarınmış bir şekilde ayağa kalkıyor: "Kenan'a lanet olsun! Köleler kölesi olsun kardeşlerine!" Knipperdolling'e doğru bağırıyor: "Kimim?"

Locaların başkanı altüst olmuş, korku dolu bakışlarını bana çeviriyor.

Inge başını kaldırdığında onun içini rahatlatmaya çalışıyorum; Jan'a dönüyor ve cevap veriyor: "Nuh!"

Bölüm 26
Münster, 28 Ocak 1534

Dar sokakları, koyu renkli evleri ve kenarlarında San Lamberto'nun yükseldiği Pazar Meydanı ile Münster'in değişik bir çekiciliği var: Hem mimari hem de binaların konumları rasgele seçilmiş sanki, karmakarışık, ama zaman geçtikçe bu sokaklar labirentinde gizlenmiş bir düzen olduğunu fark ediyor insan. Şehri tanımak için boş vaktimin tamamını şehirde saatlerce amaçsızca dolaşarak, bu labirentin içinde kaybolup yolumu her seferinde şehrin farklı noktalarında bularak geçirdim. Yarı gizli geçitler keşfediyor, tüccarlarla konuşuyorum; halk yabancılara karşı sıcak, çünkü sanırım Anabaptist inanç buraya, Hollandalı gezgin vaizlerle gelmiş. Onlardan biriyle tanıştım, adı Heinrich Rol, surlar içinde bir de kilise vermişler ona. Hollanda hakkında uzun uzun konuştuk, oradaki tarikat kardeşlerinden bahsetti bana ama hiçbirini tanımıyordum. Söylenene göre Münster'de on beş bin kişi yaşıyormuş, ama pazar kurulduğu günler kuşkusuz çok daha fazla insan olmalı. Buradakiler seyahat eden tipler, kumaş imalatçıları; yığınla işçi var. Piskopos'un kovulması sayesinde kumaş üzerinden alınan vergiler kaldırılarak manastırcıların ürünleriyle rekabete girilmesi sağlanmış: Rahipciklerin işleri berbat giderken tüccarlar şişmanlıyor. Mekânlardan yayılan gücü kavramayı öğrendim; bu duvarlardan heyecan, mutsuzluk ve hayat süzülüyor: Almanya'nın kuzeyi ile Ren'in aşağı kısımları arasında önemli bir yol ayrımı burası, ama ta içinden, pislik ve araba tekerlekleri arasında doğan çatışmadan gelen bir yaşam enerjisi de var.

Münster insanın içinde er ya da geç bir şeylerin mutlaka olacağı hissini uyandıran yerlerden biri.

Çoktan karanlığa gömülmüş sokağın çamuru üzerinde paçalarıma sıçrayan pisliklere aldırmadan koşuyorum, çizmelerimin ucunda eve kadar hızla uçuyorum. Knipperdolling herkesi çağırması için birisini göndermiş, beni meyhanede buldular, iki nalbant arasındaki dini tartışmayla oyalanıyordum. Çabuk, çabuk olmalıyım, tam bir bela, yerimi bulan çocuk locaların başkanının evine gitmemi, üzerinde parolamız olan "Söz ete büründü"nün kısaltılmış şeklini ifade eden DWWF harflerinin bulunduğu bakır parçasından yapılmış iğneyi de paltoma takmamı, o olmadan beni içeri almayacaklarını söyledi.

Tokmağı üç kez çaldıktan sonra tanıdık bir ses: "Kimsiniz?"

"Kuyunun Gerti."

"Parolayı söyle?"

İğnemi sıkıyorum: "Söz ete büründü."

Sürgüler açılıyor: Rothmann girmemi işaret ediyor, kapıyı kapatmadan önce de arkama doğru şöyle bir göz atıyor.

"Neyse ki seni bulabildik: Ortalık çok gergin."

"Ne oluyor?"

"Haberin yok mu?"

Omuzlarımı silkiyorum özür dilercesine.

Endişesi yüzünden açıkça okunuyor: "Piskopos, o orospu çocuğu, bir ferman çıkarttırmış: Her tür vatandaşlık hakkımızı elimizden alıyor, sadece bizim değil, bize destek verenlerin de. Bizi saklamaya devam ederse halkın da hak edeceği cevabı alacağı şeklinde tehditler savuruyor."

"Kahretsin."

"Von Waldeck bir şeylerin hazırlığı içinde, iyi tanıyorum onu; bizi bölmek istiyor, bizi yalnız bırakmak için Luther yandaşlarını yanına çekmeyi ümit ediyor. Gel, nasıl davranacağımıza karar vermek için bu toplantıyı düzenledik. Herkesin fikrine ihtiyacımız var."

Yemek odası dolmuş bile, yaklaşık yirmi kişi yuvarlak masanın etrafında toplanmış, içerideki uğultu pazarın uzaklardan gelen gürültüsünü anımsatıyor. Knipperdolling ve Kibbenbrock kendi aralarında alçak sesle tartışıyorlar, dokumacılık loncalarının kıpkırmızı yüzlü iki temsilcisi kendi aralarında konuşuyorlar.

Beni gördüklerinde yanlarına oturmamı işaret ediyorlar. Kalabalığı yararak yanlarına gidiyorum, Bockelson gelmiş bile, ciddi bir tavırla beni selamladıktan sonra, "Fermanı duydun mu?" diye soruyor.

"Bilmiyordum, Rothmann söyledi, bütün gün gevezelik ettim onunla."

Rothmann soğukkanlılığını bozmadan el kol hareketleriyle uğultuyu kesiyor, yoldaşlarımız sırayla susuyor.

"Kardeşlerim, zor bir durumdayız, saklamaya gerek yok, von Waldeck bu saldırısıyla bizi şehirde yalnız bırakmaya, mümkünse Luther yandaşlarının da desteğiyle zulüm görmemizi sağlamak için bizi kanundışı ilan etmeyi amaçlıyor. Madem Piskopos kâğıtları açtı ve bize savaş ilan etti, tehlike içindeyiz; kendimizi nasıl savunacağımıza bu gece karar vermeliyiz."

Kapı çalınıyor, herkes şaşkına döndü. Birisi koşup bakıyor, dışarıdan söylenen parola buradan bile duyuluyor; birden fazla parola, bir sürüler.

Ellerinde çekiçler ve baltalarla bir düzine işçi, başlarında ise hızlı hareket eden, pis pis bakan, kemerinde koca bir tabanca taşıyan zayıf, esmer, ufak tefek bir adam. Bu Redeker, mesleği sokak eşkıyalığı; zenginlerin çantalarını hafifletmek için önce Baptistlere katılmış, sonra da ortak davaya destek vermeye başlamış. En kârlı vurgundan elde ettiği geliri, piskoposluğun şövalyesi von Büren'den unutulmaz bir saldırıyla alınan beş yüz altın florini, Baptistler fonuna bağışlayıp güvenilirliğini kanıtladıktan sonra Rothmann onu birkaç gün önce vaftiz etmişti.

Rothmann'ın yakıcı bakışları hepsini tarıyor: "Ne demek oluyor bu?..

"Boyunlarındaki ipi sıkarlarken insanlar kollarını kavuşturup beklemek istemiyor artık."

"Kardeşim Redeker, Knipperdolling'in evine silahları kuşanıp gelmek için iyi bir sebep değil bu. Düşmanlarımıza bize saldırmaları için fırsat vermemeliyiz."

"Ne sanıyorsun ki, er ya da geç olacağı bu?" Ufak tefek adam öfkeden kapkara kesildi. "Zamanında canlarına okumalıyız, yapma-

mız gereken bu, hem de hemen. Luther yandaşları von Waldeck'in kıçını yalamaya, hepimizi satmaya hazır! Kanalın diğer kıyısına, Überwasser Manastırı'na silahları taşırken görülmüşler: Bize saldırmaya hazırlanıyorlar."

"Kahretsin, Redeker haklı! Şu kapıdan girip gırtlağımıza yapışmalarını bekleyemeyiz!" Yanında gelenlerin koro halinde çıkan sesi tezahürat yaparak yankılanıyor: "Evet! Tepelerine binelim, şu işi bir kerede temizleyelim!"

Rothmann bir kurt gibi gözlerini kısıyor: "Ne yapmak istiyorsunuz?"

Redeker odanın ortasında dikilmiş, gözlerini ona dikiyor: "Ben derim ki işlerini bitirelim. Papa yandaşlarının da Luther yandaşlarının da gırtlaklarını keselim. Judefeldt'e ve konseydeki arkadaşlarına güvenmektense bir yılana güvenmeyi tercih ederim."

"Ya Tilbeck? Öteki şehir temsilcisi bize düşman değil, onu da mı öldürmek istiyorsun?"

"Hepsi aralarında anlaşmış Rothmann, anlamıyor musun? Biri iyiyi, diğeri kötüyü oynuyor, ikisi de satılmış; von Waldeck'i bin defa tercih ederler bize. Bizi uykumuzda hançerlemek için fırsat kolluyorlar, Piskopos da bu fırsatı gümüş bir tabakta sunuyor onlara. Bu işe bir son verelim, cehenneme gidecek olanlar da bir an önce gitsin."

Rothmann kollarını kavuşturuyor, tiyatro oyuncusu gibi düşünerek birkaç adım atıyor: "Hayır kardeşlerim, hayır. Doğru yol bu olamaz." Sözlerinin taraflarca dikkatle sindirilmesi için zaman bırakıyor. "Tam iki sene omuz omuza, kimi zaman da tek başımıza savaşarak Münster halkının, işçilerin desteğini kazandık, getirdiğimiz haberin tohumlarını adım adım serperek hem şehir içinde hem de dışarıda yandaşlar edindik." Bakışlarını bana ve sonra Bockelson'a çeviriyor. "Matthys'in havarileri burada. Onlarla birlikte umudun rehberlik ettiği başka insanlar da şehrimize akıyor. Ve bunlar, kalpleri Tanrı inancıyla ve bize, evet kardeşlerim bize, bu savaşı kazanma yeteneğimize duydukları güvenle dolu bu kadınlar ve bu adamlar her şeyin bir gece içinde karmaşanın dalgalarına kapılıp tehlike-

ye düştüğünü görmemeliler. Bize güç veren yalnız bize duydukları inanç da değil üstelik, maddi katkıları da önemli, hatta mal varlıkları kardeşlerim, bize bağışlanan paralar." Salonda bir homurtu dolaşıyor, herkes soran gözlerle bağış yapanları arıyor.

Redeker öfkesini fazla bastıramayarak homurtuyu kesiyor: "Davamız için ben de bir sürü para bağışladım. Şimdi söylediğim, o paralarla toplar almamız gerektiği!"

"Evet, bir de mancınık ve kılıçlar da lazım!"

"Tabancalar!"

"Hayır, her şeyi böyle çözemeyiz, çabamız, Redeker, işimiz bu değil. Eğer şimdi bir katliam başlatacak olursak yakınlardaki şehirler ne diyecekler, Münster'i yenilenmiş Hıristiyanlığın feneri gibi gören kardeşlerimiz neler söyleyecek?.. Kana susamış çılgınlar olduğumuzu düşünüp geri çekileceklerdir. Senin dava için verdiğin, diğerlerinin bağışladığı paralar savaş ganimeti değil ki. Ben bu gelirin çok daha farklı bir şekilde kullanılarak değerlendirilebileceğini düşünüyorum."

"Ne demek şimdi bu?"

"Bugün Piskopos halkı bize düşman etmeye çalışıyor, bize yardım edecek olurlarsa tehdit ediyor. Biz ise yanımızda olmaları için elimizden geleni yapmalıyız. Yalnız kendimizin değil sıradan insanların da lideri olmalıyız. Waldeck'in istediğinin ne olduğunu anlamıyor musun?.. Onun kurduğu oyunu oynamayacağım ben, karşı koyacağız Redeker, ama daha etkili bir şekilde." Heyecanı artırmak için kısa bir ara veriyor. "Bu toplantıda toplanan paraların yoksullar için oluşturulacak bir fonda kullanılması kararının alınmasını teklif ediyorum. Böylece tüm ihtiyaç sahipleri bu karşılıklı yardımlaşma sandığından kararlaştırdığımız şartlara göre yararlanabilir, durumu iyi olan herkes de elinden geldiğince katkıda bulunur."

Knipperdolling ve Kibbenbrock oturdukları yerden ikna olmuş bir şekilde başlarını sallıyorlar.

Redeker ise bacakları üzerinde kararsızca sallanıyor: Yetmedi.

Rothmann ısrar ediyor: "O zaman yoksullar davalarının bizim davamız olduğunu anlayacaklar. Yardımlaşma fonu, hayatlarında

herhangi bir vaazdan daha fazla bir şey ifade edecek, hayatlarında elle tutulan bir şey. Luther yandaşları istedikleri kadar dolap çevirsinler biz daha güçlü olacağız, Piskopos binlerce ferman çıkartsın, halkı yanımıza alacağız!"

Konuşmasını bitirdi, aralarında uzun uzun bakışıyorlar. Rothmann'ın arkasında herkes başını sallıyor, Redeker'in arkasında ise kuşkular yansıtan bir uğultu.

Eşkıya, dudaklarını büküyor: "Ya canımıza okumaya kararlılarsa?"

Altımdaki sandalyeyi düşürerek ayağa kalkıyor, pelerinimin altındaki kınından çıkardığım hançerimi masanın üzerine koyuyorum. Rothmann ve Knipperdolling bir an için irkiliyor. "Tadına bakmak istedikleri demirse hatırlarını kırmayacağız kardeşim, Kuyunun Gerti söz veriyor. Ama halk yanımızda olursa binlerce kılıç kalkacak." Tüm salonu bir ölüm sessizliği kaplıyor. "Şimdi dışarıya çıkıp Piskopos'un çıkardığı fermanı paramparça edeceğiz, Luther yandaşları von Waldeck'ten de onlardan da korkmadığımızı o zaman anlayacaklar. Bize saldırmadan önce iki kere düşünürler böylece."

Herkesin şaşkınlığı, hatta Rothmann'ın gerginliği bile bir anda kayboluveriyor. Redeker kendinden emin bir şekilde gözlerini dikmiş bana ve hançerime bakarken zorla razı oluyor.

"Tamam. Söylediğiniz gibi yapalım. Ama aramızdan hiç kimsenin şehit düşmeye niyeti yok. Eğer öleceksem bu, kılıcım elimdeyken olmalı, yanımda da o piçlerden birçoğunu götürmeliyim."

Rothmann'ın sözleri ve Matthys'in havarisinin etkili hareketleri sayesinde nihayet anlaşmaya varıldı. Yoksullar için yardım sandığının oluşturulması konusu oylamaya sunuldu: Oybirliğine varıldı. Kibbenbrock, elinde kâğıt ve kalemle her şeyi muhasebe defterlerine yazarken Redeker fermanı şehrin duvarlarından yırtmaları için beşer kişilik mangalar oluşturmaya koyuldu.

Kardeşlerimiz göze batmamak için üçer-dörder kişilik gruplar halinde evi terk ederken Rothmann ve Knipperdolling beni bir köşeye çekiyorlar. Gece tüm siluetleri bir bir örtüyor.

Omuzlarım sıvazlanıyor, bir de iltifat: "İşte doğru sözler. Duymak istedikleri bunlardı."

"Düşündüğüm buydu. Redeker düşüncesizdi ama işini de biliyordu. Düşünmesini sağladık ve anladı."

Knipperdolling omuzlarını silkiyor: "Tam bir sokak eşkıyası, idare etmek biraz zor...

"Zengin şövalyelerden çalıp fakirlere dağıtan bir eşkıya. Onun gibiler keşke daha fazla olsa. Matthys Tanrı'nın askerlerini sokaktaki ayaktakımı içinde, en geridekilerin, kanun kaçaklarının, sokak cambazlarının, pezevenklerin arasında bulacağımızı söylüyor... Şöminenin yanındaki sandalyede büzülmüş, elleri bacak arasında yarı uyuklayan Bockelson'u işaret ediyorum.

İriyarı, sakalını kaşıyor: "Sence iş silah kullanmaya varacak mı?"

"Bilemiyorum, von Waldeck her şeyden çabucak vazgeçecek bir tip gibi gelmiyor bana."

"Ya Luther yandaşları?"

"Sanırım her şey onlara bağlı olacak."

Knipperdolling hâlâ çenesini sıvazlıyor: "Hmm. Bak, konsey ve şehir temsilcilerinin seçimine bir aydan az bir süre var. Ben ve Kibbenbrock adaylığımızı koyabiliriz."

Rothmann başını sallıyor: "Yandaşlarımız oy kullanamayacak kadar fakir: Ya düzeni değiştireceksin ya da daha başlamadan kaybedeceksin."

Matthys'in havarilerinin görüşü anlaşılan çok önemli, ısrar ediyorum: "Şehri barışçıl bir şekilde ele geçirmenizi kalpten diliyorum, ama havaya bakılırsa her şey farklı da olabilir."

Rothmann ciddi şekilde onaylıyor: "Tabii. Göreceğiz. Şimdilik fakirler fonunu hemen hayata geçirelim. Seçimler olsa da olmasa da Luther yandaşlarını ve Katolikleri azınlıkta bırakmayı başaracağız. Önlem olsun diye, kendimizi casuslardan korumak için ibadeti kiliselerden alıp evlere taşıyacağız."

"Tanrı yardımcımız olsun."

"Bundan şüphem yok dostlarım, şimdi eğer müsaade ederseniz kardeşlerimizle gidip Piskopos'un fermanından konfetiler yapılmasına yardım edeceğim."

"Ya Jan, onu burada mı bırakıyorsun?" diyen Knipperdolling ateşin karşısına çökmüş dostumun zayıf vücudunu hatırlatıyor bana.

"Bırak uyusun, bize pek bir faydası dokunmaz...

Dışarıda buz gibi bir gece, tek bir ışık yok. Pazar Meydanı'na çıkan yolu ararken pelerinimin altında ürpertiler hissediyorum, kasılıyorum. Bu sokakları bulmak için uzun süreklenişlerin anısı bana yardımcı oluyor. Karşımdaki belli belirsiz gölgeyi gördüğüm, birisinin varlığını hissettiğim anda hançerimi kınından çıkararak karanlığın içinde önüme doğru tutuyorum.

"Eline hâkim ol kardeşim."

"Neden ki?"

"Çünkü söz ete büründü."

Karanlığın içinde beliren yüzü toplantıdan tanıyorum.

"Biraz daha yaklaşsaydın hiç tereddüt etmeden saplıyordum bıçağı... Kimsin sen?"

"Hareketlerini çok takdir eden biri. Adım Heinrich Gresbeck," Bir kaşında çaprazlamasına bir yara izi, mavi gözler, iriyarı bir gövde, aşağı yukarı benim yaşlarımda olmalı.

"Buralı mısın?"

"Hayır, buraya yakın bir yerdenim, ama buralara en son on sene önce gelmiştim."

"Vaiz misin?"

"Paralı askerim."

"Savaş konusunda eğitim almış Baptistler olduğunu bilmiyordum."

"Sadece sen ve ben varız."

"Nereden çıkarıyorsun bunu?"

"Kılıcı iyi olanı hemen tanırım. Matthys adamlarını seçmeyi iyi bilir."

"Bana yalnız bunu söylemek mi istiyordun?"

İnce, zayıf yüzü, yara izi hatlarının olduğundan daha sert, daha tehditkâr görünmesine neden oluyor: "Rothmann'a hayranım, beni o vaftiz etti. İyi bir vaizimiz de var, er ya da geç bir de komutana ihtiyacımız olacak."

"Beni kastediyorsun herhalde. Neden sen değil de ben?"

Gülümsüyor, dişleri bembeyaz: "Dalga geçme: Ben küçük Gresbeck'im, sense kuyunun koca Gert'i. Bu akşam seni nasıl dinledilerse aynı şekilde de peşinden geleceklerdir."

"Bunlar asker değil ki kardeşim."

"Biliyorum. Ganimet için değil, Krallık için savaşacaklar ve bu yüzden herkesin canına okuyabilirler. Ama onları birinin idare etmesi gerek."

"Ben Matthys'in yerini tutuyorum ta ki...

"Matthys fırıncıydı, birbirimizle dalga geçmeyelim, Leidenli olan bir pezevenk, Knipperdolling ve Kibbenbrock dokumacı, Rothmann ise Kutsal Kitap'ın adamı."

Hiçbir şey eklemeden onaylıyorum. İçini rahatlatmak için: "Zamanı geldiğinde beni nerede bulacağını bileceksin."

"Hepimiz orada olacağız. Şimdi gidelim de o fermanla kıçımızı temizleyelim."

Sokağın karanlığında von Waldeck'in hayaletinin peşinde gözden kayboldu bile.

Bölüm 27
Wolbeck, Münster yakınları, 2 Şubat 1534

Tile Bussenschute, lakabı Kiklop, mesleği kutuculuk, kocaman, mitolojik bir yaratık.

Bussenschute sabrı taşmış annelerin, "Uyumazsan Kutucu'yu çağırırım," şeklinde andıkları yaratıklardan biri...

Tüm uzuvları kocaman, beyni hariç. Onu dükkânından almaya giden Kibbenbrock ne anlattı bilmiyorum ama ona durumu ayrıntılarıyla anlatmış olsaydı bile eminim Kutucu yapmakta olduğu şey hakkında gene de en ufak bir fikir sahibi olamazdı. Üzerine giydirmeyi başardığımız tek şık elbisenin içinde sıkıntıyla kıvranıp duruyor: Kıyafet Knipperdolling'in gardırobundan ve heyetimizin başkanının göbeğini, kalçasını ve kat kat olmuş gerdanını saklaması ciddi anlamda güç. Genelde konuşmuyor, homurdanıyor; söylenenlere bakılırsa cinayet nedeniyle üç sene hapiste kalması onu harap etmiş: Hamallık yaparken bir gün bir binanın merdivenlerinden bir yardımcısına o kadar ağır bir şey atmış ki adamcağız dengesini kaybederek, aşağı yuvarlanmış ve yükün altında ezilip gitmiş.

Bussenschute'nin hemen arkasında, onun gövdesinin ardında saklanmış Redeker var; o da bir süre piskoposluk hapishanesinin bir hücresini Kutucu ile paylaşmış. Başkalarının çantalarına sahip çıkma huyundan vazgeçmemişti. Ama en kötü alışkanlığı ahlaksızlıklarıyla uluorta övünmesiydi ki bu er ya da geç başına bela açacaktı.

Üçlüyü avukat bozuntusu Hans von der Wieck tamamlıyor; heyette yer almak için en başından adaylığını koydu. Piskopos ve Luther yandaşlarıyla barış pazarlığına oturabileceğine gerçekten inanıyor; toplantıyı tam bir karnavala dönüştürmeye karar verdiğimizde bile bu umudunu kaybetmedi.

Piskopos bu kurulu, şehre geri dönmesinin sağlanması amacıyla taraflar arasında bir uzlaşmaya varmak için topladı ve şehir heyetine katılma hakkının verildiği şehir konseyi temsilcisi Judefeldt'e kalsa aleyhimize bir anlaşma sağlardı mutlaka: Von Waldeck Judefeldt'in dostları olan zengin Luther yandaşlarını memnun etmek için belediyeyle ilgili bazı haklar vererek prensliğinin kontrolünü geri alıyor, vaftizcileri ortadan kaldırıyor ve halk oyuna geliyor. *Böl ve yönet,* eski hikâye.

Tüm bu oyunu bozmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Judefeldt'i ve Konsey'i, seçilen Münster halkı temsilcilerini kabul etmeye mecbur bıraktık: Sonuç, temsilci seçilen korkunç bir dev, bir sokak hırsızı ve dolandırıcı bir avukat, arkalarında da biz.

Ciddi tavırlarla basamakları sırayla, bir bir çıkıyoruz. Knipperdolling'in gözleri yaşlarla dolu, sımsıkı kapalı dudaklarından görkemli kahkahasını küçük parçalar halinde salıveriyor. Amaçlarımıza layık bir heyet başkanı aramaya koyulduğumuzda o ismi ilk öneren o olmuştu: "Kiklop Tile olsun! Evet, bizim davamıza uygun olan o!"

Toplantı salonu, Piskopos'un kıçını yalayan simalar içinde en tanınanlardan biri olan Şövalye Dietrich von Merfeld'in tavan kirişleri kakmalı, kaba duvar halılarıyla dolu evinde, adam beş para etmeyen palavracının teki. Piskopos'a bağlı toprak sahiplerinin oturdukları kanepeler bir kuşun kanatları gibi yerleştirilmiş. Misafir tahtın sağında yerini almış, çok şaşaalı bir gösteri: Yoksul ve cahil şehir halkını etkilemek için tüm soy armaları sıralanmış.

Tam ortada taht, ahşap el koyma yerleri aslan başlarıyla süslü, piskoposluk arması sırt koyma yerinin tepesindeki soy armasının hemen yanında duruyor.

Baştan ayağa siyah kıyafetiyle oldukça görkemli.

Çizmeleri parıl parıl; ince yünden bir pantolonu, üzerinde de şık bir gömlek var; kabzası kakmalı saf bir Toledo kılıcını taşıyan tokalı bir kemer; altın ve yakuttan yapılmış piskoposluk yüzüğü parmağında ışıl ışıl parlıyor, göğsünde ise imparatorluğun prenslere verdiği madalyon. Tüm bunların ardında, zayıf, dimdik bir gövde.

Düşmanın yüzü.

Gümüş rengi saçları, gri bir sakalı var, senelerdir gücün kemirdiği yüzü ince, avurtlar çökük.

Von Waldeck: Arkasında bıraktığı tam beş tane on senelik dönemi hiç göstermiyor; kartal bakışlarıyla anlaşılan avını ta yukarıdan görüyor.

İşte buradayız.

Gördüğü altın ve süslemelerden etkilenen Tile Bussenschute üzerindeki Knipperdolling'e ait elbisenin dikişlerini ve düğmelerini ciddi bir tehlikeye atarak hafifçe eğilip selam veriyor.

Piskopos'un süvarilerinden biri, salonun ortasına doğru yavaş yavaş ilerlemekte olan et dağının arkasında kimin sakladığını anlamak için koltuğunda iki büklüm oluyor, boynunu uzatıp koltuk kollarından destek alarak hafifçe ayağa kalkıyor. Mitolojideki Kikloplara benzeyen Kutucu, görünene kadar yere eğilince arkasında duran Redeker'in yüzünde küstah bir gülüş belirdi.

Anlık bir şey. Telgte yolunda yaklaşık bir ay kadar önce yüzlerini bile gizlememiş eşkıyaların saldırısına uğrayan Melchior von Büren topraklarından aldığı vergileri çalan adamı karşısında buluyor. Belki de hemen tanımıyor onu: Daha iyi görebilmek için gözlerini kırpıştırıyor. Heinrich Redeker kendini tutamayarak önündekinin sırtından atlayıp geçmek ister gibi, yüzü kıpkırmızı, göğsü dışarıda, öne doğru atılıyor.

"Hâlâ için yanıyor mu dostum?" diye bağırıyor sıkılmış dişleri arasından.

Parasını kaptıran adam ona yanıt olarak kılıcını hızlı bir hareketle kınından çıkararak şaşkına dönmüş Bussenschute'nin suratına doğru sallıyor: "Dövüş pislik, her bir florini bir damla kanla ödeyeceksin."

Delegemiz heyet başkanının omuzlarının arkasından adamın suratının tam ortasına tükürürken, "Bu arada şundan birkaç damla al!" diye bağırıyor.

Piskoposluk süvarisi bir kılıç darbesiyle ona yanıt vermeye çalışıyor. Bu hareket, bıçağın kulağını bir parmak mesafeyle sıyırdığını gören Tile Bussenschute'yi epey sinirlendiriyor. Tepkisi ani oluyor:

Tüm kolundan kuvvet alarak elinin ayasıyla iyi kılıç kullanan rakibinin suratının tam ortasına bir darbe indiriyor. Rakibi, diğer iki süvariyi de devirerek sandalyeyle birlikte yere düştü.

Judefeldt kavgayı kesmeleri için bağırarak Redeker'i durdurmaya çalışıyor. Kartal Von Waldeck kendini kaybetmiyor, ağzından tek bir kelime bile çıkmıyor; repertuvarındaki en aşağılayıcı bakışla bize dikkatle bakıyor. Redeker artık zapt edilemez vaziyette: Küfürlerinden karşısındakilerin tüm sülalesi, tüm ölüleri, tüm ermişler nasibini alıyor. Argo dağarcığının gücüyle rakibinin tüm soyağacına baştan sona sövüyor.

Bizim von der Wieck, şimdiye kadar hiç yapamadığı şekilde kendisine ciddi avukat havaları vermeye çalışarak kargaşanın tam ortasında bağırıp çağırıyor: "Bir toplantı için seçilen yerde herkesin dokunulmazlığı ve tam bir silah yasağı vardır!"

Arkadaşları Redeker'e ulaşmaya gayret eden von Büren'i zapt etmeye çalışırken, Judefeldt, beceriksiz bir çocuk gibi utanç içinde kıpkırmızı olmuş, nafile bir çabayla herkesi sakinleştirmeye uğraşıyor.

Von Waldeck ayağa kalktığında tüm sahne aniden duruyor. Adeta taş kesiliyoruz. Bakışlarıyla tüm salonu küle çeviriyor: Artık şehir temsilcisinin beş para etmediğini biliyor, karşısında rakip olarak biz varız. Bakışlarıyla bize sessizce yıldırımlar yağdırdıktan sonra küçümser bir tavırla dönerek yanındaki von Merfeld ve muhafızıyla topallaya topallaya çıkışa doğru uzaklaşıyor.

Bölüm 28
Münster, 8 Şubat 1534

Cemaat dışında kalan birden fazlaydı
Ve çılgınlığa kapılıp manastırdan kaçmıştı;
Tensel tutkunun kurbanı olanlar gibi,
Çoğu çılgınlar gibi suç işlemeye koyuldular.

Redeker elindeki parayla oynarken tüm dikkatini toplamaya çabalıyor. Bir an için duvara bakıp gözlerini kıstıktan sonra fırlattığı para sayesinde likör ilave edilmiş beşinci birasını kazanıyor.

Biz masamıza doğru dönerken, "Bu son," diye açıklama yapıyor hemen.

Mercurio'nun meyhanesindeki masaların arasında yer alan iki açıklığın etrafını kalabalık sarmış. Bu geceki Karnaval yarışmaları: Bir tarafta çalan lavtaya dansla eşlik ediliyor ve sonuna kadar dans etmeyi başaran bir varil bira kazanıyor; diğer tarafta ise elindeki demir parayı duvara değdirmeden en yakın noktaya atanlar likörle sertleştirilmiş iki buçuk litre birayla ödüllendiriliyor. Redeker tartışmasız şampiyon.

Hancıdan alacağı olan Knipperdolling sonuna kadar gidiyor. Süngeri andıran burnunun tam önünde dört boş bira bardağı sıralanmış bile. Sandalyesinde biraz sallanarak ayağa kalkıp salonun ilgisini çekmeye çalıştıktan sonra o anda uydurduğu ve herkesin konuştuğu olaylarla ilgili bir şarkıyla lavtanın müziğine eşlik ediyor:

Onları o sakin manastırın dışına atan
Kötü ruh, iğrenç bir canavardı.
Kutsal surlardan çılgın gibi kaçıp
Şerefsizler arasında sığınak buldular.

İki masa ötede birisi hemen localar başkanının dizelerine katılıp Überwasser kaçkınlarını anlatmaya devam ediyor. Daha bitirmeye fırsat bulamadan daveti alan bir başkası manastırın duvarları altında Rothmann'ın kahramanlıklarını kutluyor. Olay şöyle işliyor: Şarkıya başlayan, yani bu durumda bizim Knipperdolling, şarkıyı bitirenin içkisini ödüyor. Ekleyecek dize bulamayanın tüm meyhanedekilerin içkisini ödeyeceği bir yarışma.

"En güzeli rahibelere insan ırkının devamını sağlama görevini anımsattığında oldu. Ciddi ciddi durmayı nasıl da başarıyordu," diye hatırlıyor Kibbenbrock başını şaşkın bir şekilde sallarken.

"Ne yani, haklı değil mi?" diyor bir diğeri. "Bunda gülünecek ne var ki? Çoğalmak gerektiğini Kutsal Kitap da söylüyor."

"Evet, doğru, ama rahibeleri tek kocaları için aşka davet etmek amacıyla pencerede görünen başrahibe beni bayağı güldürdü!"

"Von Merfeld'in emrindeki o ihtiyar fahişe! Hem orospu hem de Piskopos'un casusu! Genç rahibelere çok selamlar."

Redeker tarafından Wolbeck'teki vurgundan elde edilen parayla herkese birer bira daha ikram ediliyor. Küçük eşkıya, bir masanın üzerinde kendi şereferine atılan övgü çığlıklarının ritmiyle dans ediyor. Sarhoş. Kalçasını sallayarak pantolonunu ayağından düşürüyor, koca sesiyle Rothmann yandaşlarının birkaç saat önce rahibelere yaptığı daveti tekrarlıyor: "Rahibeler, haydi, bu zavallıları teselli edin!"

İki koca bıyığı olan bir ihtiyar arkadan bana ve Knipperdolling'e sarılıyor: "Bir sonrakini ben ısmarlıyorum çocuklar," diye bağırıyor mutlulukla. "Pipim olduğunu anladığım günden beri Karnaval zamanları arkadaşlara takılıp rahibelere sevişme teklifi için manastırların pencereleri altında bekler dururum, ama, Tanrı biliyor ya, bu şekilde kaçtıklarını hiç görmemiştim. Bu sizin sayenizde; itiraf etmeliyim ki çok iyiydiniz!"

Bu iltifatın şerefine içmek için bardaklarımızı havaya kaldırıyoruz. Bir tek Leidenli Jan bardağını masa üzerinde bırakıyor. Garip ama hâlâ ağzından tek bir kelime bile çıkmadı. İlgisiz bir havayla yerinde öylece oturuyor. Eğer onu birazcık tanıyorsam, Überwas-

ser kulesi altına olay çıkarmaya gelmediği için canı sıkkın. Bir genelevin fahişelerine, Rothmann tarafından vaftiz edilen herkese bir kez ücretsiz hizmet vermelerini teklif ederek benzer bir sonuç elde etmeye çalıştı ama yalnızca hakarete uğradı.

Bakışlarını kaldırdığında gözlerimi ona dikmiş olduğumu görüyor. Bir şeyden rahatsız olmuş gibi, sanki biraz da korkmadığını göstermek için bir omzunu kaşımaya koyuluyor ama olmuyor. Bir anlık sessizlikten yararlanıp sonunda konuya giriyor: "Hey, ahali, bakın, bu çok kolay: Kimim ben, ha? Kimim?" Elindeki kirli çorba kaşığıyla giderek daha sertçe kaşınıyor. Knipperdolling sandalyesi üzerinde gergin. Bazıları da sorunun doğrudan muhatabı olmamak için başka yerlere bakıyor. Onları bu kötü durumdan kurtarma yükümlülüğünü hissediyorum: "Uyuz gibi kaşınan Eyüp'sün, Jan, çok açık bu." Sonra, diğerlerine dönerek: "Nasıl anlamadınız ki? Çok güzel yapmadı mı sizce?" diye soruyorum.

Yanıt koro halinde geliyor: "Evet, doğru, aferin Jan!"

Oyuncu gülünç duruma düşüyor. "Tamam, neyse, bu kolaydı. Şimdi daha dikkatli olun." Dişlerinin arasından güçlükle nefes alarak sandalyeden bir kedi gibi masanın altına kayıyor: "Kimim? Kimim ben?"

Knipperdolling gürültü etmeden ayağa kalkarken işemesi gerektiğini homurdanıyor.

Aşağıdan gelen ses ısrarlı: "Gitmeyin, cahiller! Yardım edeceğim: 'Ya RAB, Tanrım, canımı sen kurtardın çukurdan, öldüğümü hissederken seni hatırladım Tanrım.'"

"Meyhane'de Yunus'un kitabını ezberden okuyan da kim?" Hafif alaycı ve ikna olmamış ses, masamıza az önce yanaşmış olan Rothmann'a ait. Peygamber, Überwasser fatihi için hayranlık tezahüratlarını patlatan balinanın karnından çıkacak vakit bulamıyor.*

* Eski Ahit, Yunus'un Kitabı 2. bölüm: Tanrı kötülüklerinden dolayı Ninova halkını uyarmak için Yunus Peygamber'i görevlendirir ancak Yunus Peygamber Tarşiş'e giderek Tanrı'nın huzurundan kaçmak ister. Gemiyle yaptığı yolculukta büyük bir fırtınaya yakalanır ve çevresindekilere Tanrı'nın

Bir hafta önce Münsterli kadınların fakirler fonuna destek olmak için bütün mücevherlerini bağışlamalarını sağladı, bugünse bir sürü rahibi yenilenmiş imanı kabul etmeye ikna etti.

"Bir zamanlar kadınların ilgisini kazanmak için para lazımdı," diye yorumluyor bir dokumacı, "şimdiyse kutsal kitaplarla ilgilenmek yetiyor. Kadınlarımıza ne yapıyorsun Bernhard?"

"Sizin kadınlarınız karşısında ağzımı bile açmıyorum, ama Überwasserli genç rahibelere çıkmasalardı Tanrı'nın çan kulesini başlarına yıkacağını söylemek yetti." Kahkahalar kopuyor. "Neyse, ahali, genç rahibelerde pek din aşkı olduğu söylenemez: Çeyiz hazırlamak zorunda kalmamak için o tazecikleri dünya nimetlerinden vazgeçmeye babaları olacak o ensesi kalın dükkân sahipleri ikna ediyor."

Meyhane sahibinin bizzat kendisi tarafından "tüm Münsterlilerin en çekicisine" ikram edilen bir bardak likör masaya konuyor. Rothmann yavaşça yudumlamaya başlıyor. Bockelson'a bir göz atıp: "Bizim Jan ne kadar da perişan görünüyor! Bu akşam sana ne oldu, nerdeydin?"

Aziz Pezevenk ayağa kalkıyor: "İlham gelsin diye bekliyordum, anlarsın ya. Bu akşamki büyük gösteri için. İlk günah fikrini kesinlikle kabul etmiyorum! İşte bu yüzden şimdi giysilerimi çıkarıp Âdem Baba gibi sokaklarda dolaşarak şehir halkını içlerindeki saf adamı keşfetmeye çağıracağım." Heyecanla üzerindeki kabanı çıkarıp Knipperdolling'in koca göbeğine vuruyor. "Haydi dostum Berndt, sen ve ben Cennet Bahçesi'nin bu büyük komedyasının baş aktörleri olacağız!"

"Saçmalama Jan, kar yağıyor!"

Knipperdolling korkulu gözlerle etrafına baktıktan sonra o da ikna oluyor. Jan onun kemerini çözmeye başladı bile: "Kendinizi toparlayın, Münster halkı, günahlarınızdan arının!"

---

bu fırtınayı kendisini cezalandırmak için kopardığını söyler. Yol arkadaşları fırtınadan kurtulmak için Yunus'u denize atarlar ve denizde Yunus büyük bir balık tarafından yutularak üç gün üç gece onun midesinde yaşar. Üç gün üç gece Tanrı'ya yakardıktan sonra balık tarafından karaya kusulur ve hayatı kurtulur. (ç.n.)

Bağırmasıyla herkes ayağa kalkıyor. Dışarıdaki soğuğa bakıp söylediklerini şakadan, hatta neredeyse meydan okumak için tekrarlayan birkaç kişi de var; bir düzine kadar insan soyunmaya başlıyor. Ne olup bittiğini anlamaya çalışan Redeker'in dikkati dağılıyor ve elindeki bozukluğu duvara çarptırarak en az on beş oyunda ilk mağlubiyetini almış oluyor.

Jan gırtlağını patlatırcasına bağırıyor. Jan çırılçıplak kalıyor. Jan dışarıya çıkıyor. Knipperdolling her hareketini takip ediyor. Arkalarında, en az bir düzine Âdem. Mercurio'nun meyhanesinin kapısında bir kalabalık toplanıyor. Manzarayı seyretmek için itişip kakışmak gerek.

Knipperdolling, gövdesini saran yağ tabakasına rağmen soğuğa pek dayanıklı değil, ısınmak için taşkın bir nehir gibi koşuyor. Jan peşinden yetişiyor. Bu garip kortejin en önüne yerleşiyor. Halk sokaklara fırlıyor, istavroz çıkaranlar bunu inançlarından mı yoksa belayı uzaklaştırmak için mi yaptıklarını bilmiyorlar. Sahte bir coşkuyla kendimizi yerlere atarak çeşitli insan kümeleri içinde dağılsak da kahkahalarımızı güçlükle bastırıyoruz. Rothmann Hezekiel'in kitabındaki görüntüleri yüksek sesle anlatırken Redeker'in ağzından köpükler saçılıyor, bense kılıcımla hayal ürünü şeytanlara saldırıyorum.

Birçok kişi karnaval havasına girmiş neşeyle bizi taklit ediyor. Bazıları ise tüm olup biteni epey ciddiye alıyor. Kimi ağlamaya başlayıp vaftiz edilmek için dizlerinin üzerine çöküyor. Kimisi bedensel cezalar isterken kimisi tüm malını sokaklara saçıyor. İlk soyunmaya başlayanlardan olan bir ihtiyar yere yığılıp hareketsiz kalakalıyor. Kibbenbrock adamın üzerini kürküyle örtüp götürüyor.

Bir zamanlar bir kızı melekler tarafından çalınan Terzi Schneider, gökyüzüne bakarak bağırıyor: "Bakın: Tanrı bulutların arasında taht kurmuş. Bakın, işte zalımleri yok edecek zafer sancağı!"

Surlar boyunca koşmaya koyuluyor, ellerini çırpıyor, uçacak gibi kollarını açıyor, zıplıyor, ama kanatları olmadığı için çamurun içine, haç gibi düşüyor.

Bölüm 29
Münster, 9 Şubat 1534, sabah

Kapının art arda vurulmasıyla uyanıyorum.

Elim içgüdüsel olarak döşeğin altına gidiyor, hançerin sapına gidiyor elim.

"Gert! Gert! Uyan Gert, haydi!"

Uykum aniden kaçıyor, gözlerimi açıyorum: Hangi münasebetsiz...

"Gert boku yedik, uyan!"

Dengemi korumaya çalışıp kendimi yataktan aşağı atıyorum: "Kim o?"

"Adrianson ben! Haydi, herkes meydana koşuyor!"

Pantolonumu giyip eski paltomu üzerime geçirdikten sonra aklıma kötü kötü şeyler geliyor: "Ne oluyor?"

"Aç, Belediye'ye gitmemiz gerek!"

Kapıyı açtığımda son kelime dökülüyor dudaklarından.

Hayalet gibi gözükmeyelim, ama soğuk, duyuları birkaç saniye içinde harekete geçiriyor.

Nalbant Adrianson'un akşam muhabbetlerimizi renklendiren neşeli havasından eser yok. Nefes nefese: "Redeker. Daha yeni gelmiş bir ormancıyı meydana getirdi... Adam Anmarsch'ta Piskopos'u görmüş, otuz bin askerden oluşan bir ordu topluyormuş. Tepemize inmek üzereler Gert."

Midem kasılıyor: "Paralı askerler mi?"

"Haydi, gidelim, Redeker şehir temsilcilerine danışmak istiyor."

"Emin misin? Ormancı kimmiş?"

"Bilmiyorum, ama eğer söyledikleri doğruysa çok yakında bizi kuşatırlar."

Koridorda ön kapıyı çalıyorum: "Jan! Uyan Jan!"

Leidenli dostumun tüm tavsiyelerime rağmen asla kilitlemediği kapıyı açıyorum: Yatak hiç bozulmamış.

"Gene samanlıkta birini beceriyordur...

Nalbant beni merdivenlerden sürüklüyor. Neredeyse aşağı yuvarlanıyorum. Adrianson önümde, bütün gece kar yağmış, çizmelerimden etrafa çamur sıçrıyor, birisi arkamdan küfür ediyor.

Koşarak ana meydana iniyoruz: Beyaz bir çayır sanki. Ortasındaki katedral koyu gövdesiyle olduğundan daha da büyük görünüyor. Belediye binasının pencereleri altında toplanan halk heyecan içinde.

"Piskopos silahları kuşanmış şehre girmek istiyor."

"Bok girer! Önce cesedimi çiğnemesi gerek!"

"O başrahibe orospusu çağırmıştır onu!"

"O piç canımıza okuyacak ordunun parasını bizim vergilerimizle ödüyor."

"Hayır, hayır, o Überwasserli başrahibenin fahişeliği işte... Genç rahibeler meselesi yüzünden."

Buz gibi havaya rağmen en az beş yüz kişi haberi alıp meydanda toplanmış.

"Kendimizi savunmamız lazım, silah gerek bize."

"Evet, evet şehir temsilcisini dinleyelim."

Yaklaşık otuz kişi arasından Redeker'i seçiyorum. Herkesin fikrine karşı kendi fikrini söylemek isteyen insanlara mahsus o kendinden emin hava içinde.

"Otuz bin silahlı asker."

"Evet, şehrin kapılarının önündeler."

"Onları görmek için Judefeldertor Kalesi'nin kulesine çıkmak yeter."

Omzuma vurulduğunu hissettiğimde dönüp arkama bakıyorum. Herkese karşı Redeker, elinde kartopu. Birileri onu susturmaya çalışmış olmalı. Gürültü aniden kesiliyor. Herkes yukarıya bakıyor: Şehir temsilcisi Tilbeck Belediye Binası'nın penceresinde.

Protesto sesleri yükseliyor.

"Piskopos'un ordusu şehre yürüyor!"

"Birileri pis bir oyun oynadı!"

"Bizi von Waldeck'e sattı!"

"Surları müdafaa etmeliyiz!"

"Başrahibe, başrahibe, onu zindana atın!"

"Bırakın başrahibeyi, top istiyoruz biz!"

Gruplar koca bir yığına dönüşüyor. Sayıca, olduklarından da çok görünüyorlar. Mağrur Tilbeck tüm meydanı kucaklamaya hazır.

"Münster halkı, sükûnetimizi kaybetmeyelim. Otuz bin asker hikâyesi henüz doğrulanmadı ki."

"Kahretsin, onları surların oradan görmüşler!"

"Evet, evet, Anmarsch'tan gelen biri var üstelik. Buraya geliyorlarmış."

Şehir temsilcisi bozuntuya vermiyor. Başını sallayarak mutlu bir ifadeyle halkı sükûnete davet ediyor: "Rahat olun: Birini gönderip baktıracağız."

Herkes sabırsız bakışlarla birbirine bakıyor.

"Ordu olsun veya olmasın, Piskopos von Waldeck Belediye'nin ayrıcalıklarını ihlal etmeyeceğine dair tüm garantileri tarafıma bizzat verdi. Münster özgür bir şehir olarak kalacak. Bununla şahsen ilgileniyor. Aklımızı kaçırdığımızı belli etmeyelim: Gün biraz sorumlu davranma günü! Münster, halkların barış içinde birlikte yaşama geleneğini sürdürdüğünü ortaya koymalı. Etrafımızdaki tüm bölgelerin içsavaşlar ve isyanlarla sarsıldığı bu günlerde Münster örnek olarak...

Tam o esnada koca bir kartopu suratının tam ortasında patlıyor. Korkuluğun önünde yığılıp kalan şehir temsilcisi hakaretlere boğuluyor. Danışmanlardan birinin yardımıyla yeniden doğruluyor. Kırılmış elmacıkkemiğinden kan akıyor: Kar başka bir şeyi saklamalıydı.

Tüm Münster'de bu kadar isabetli atış yapan yalnız tek bir kişi var.

En ateşli çığlıklar içinde Tilbeck geri çekiliyor.

"Satılmış, satılmış!"

"Tilbeck, sen bir fahişesin: Sen ve bütün o Luther yandaşı arkadaşların!"

"Ne bok istiyorsun? Siz Allah'ın belası Anabaptistler olmasaydı von Waldeck şehrin kılına dokunmazdı."

"Piçler, Piskopos'la anlaştığınızı biliyoruz!"

Birileri itişiyor. İlk sopalar havalarda uçuşuyor. Redeker hâlâ yalnız. Diğerleri üç kişi, üçü de sağlam yapılı. Karşılarındakinin kim olduğunun farkında değiller henüz. En iriyarı olanı suratına bir yumruk indirmek üzereyken Redeker eğiliyor, rakibini kulağından yakalayıp geriye doğru ittikten sonra bacaklarının arasına sert bir tekme patlatıyor: Luther yanlısı iki büklüm, canı burnunda. Burnunun üzerine ani bir diz darbesi alan ve çıldırmış bir katır gibi sağa sola çifteler savuran Redeker'i iki kişi sımsıkı tutuyor. Daha irice olanı midesine vuruyor. Ama iki elimle tuttuğum sopayı ensesine indirerek karşılık vermesine fırsat bırakmıyorum. Rakibim toparlanıp döndüğünde yumruklar art arda burnuna iniyor. Yere düşüyor. Dönüyorum, Redeker diğer ikisinden kurtulmuş. Omuz omuza kendimizi savunuyoruz.

"Otuz bin süvari hikâyesi kimin aklına geldi?"

Rakibine tükürüp dirseğiyle beni dürterek: "Süvari olduklarını kim söyledi?"

Herbirimiz karşımızdaki rakibin üstüne saldırdığında gülmemek için kendimi zor tutuyorum. Her tarafa yayılan kavganın içine sürükleniyoruz. Katedralin arkasından elli adamdan oluşan bir grup çıkıyor: Rothmann'ın vaazlarını hayranlıkla takip eden Sant'Egidio dokumacıları bunlar. Bir anda meydanın öbür tarafından Luther yandaşları beliriveriyor.

Redeker, her zamankinden daha da orospu çocuğu, sırıtarak bana bakıyor: "Şövalyelikten daha iyi!"

"Tamam, peki şimdi ne yapacağız?"

Pazar Meydanı'ndan gelen San Lamberto çanlarının sesini duyuyoruz. Bu bir davet sanki.

"San Lamberto'ya, San Lamberto'ya!"

Koşarak Pazar Meydanı'na vardıktan sonra tüccarların şaşkın bakışları arasında tezgâhların etrafını sarıyoruz.

"Piskopos şehre girmek üzere!"

"Üç bin asker!"

"Şehir temsilcileri ve Luther yandaşları von Waldeck'le işbirliği yapmış!"

Çekiçler, baltalar, sapanlar, kürekler, bıçaklar dahil tezgâhlar arasında günlük işte kullanılan alet edevatın her biri birer silaha dönüşüyor. Göz açıp kapayıncaya kadar aynı tezgâhlar meydana açılan her girişi kapatan barikatlara dönüşüyor. Kimi San Lamberto'daki diz çökülüp dua edilen kürsüleri alıp o anda oluşturulan surları güçlendirmek için kullanmış.

Redeker o kargaşa içinde beni yakalıyor: "Sant'Egidio'dan gelenler yanlarında on yay, beş tüfek ve iki fıçı barut getirmişler. Silahçı Wesel'e gidip daha neler alabiliriz ona bakacağım."

"Ben de Rothmann'a gidiyorum, onu buraya getirmek lazım."

Daha fazla vakit kaybetmeden ayrılıyor, hızla öfkeli halkın arasına karışıyoruz.

Knipperdolling ve Kibbenbrock San Lamberto Kilisesi'nin papaz evinde. Asık suratla masada otururken, içeriye girdiğimi görür görmez üçü de ayağa fırlıyor.

"Gert! Şükürler olsun. Ne oluyor?"

Baptistlerin vaizini dikkatle süzüyorum: "Bir saat önce von Waldeck'in şehri kuşatmak için bir orduyu silahlandırdığı haberi yayıldı." Locaları temsil eden iki temsilci de bembeyaz kesiliyor. "Ne kadarı doğrudur bilemiyorum, haber yayılırken abartılmış da olabilir ama bir karnaval şakası olmadığı kesin."

Knipperdolling: "Her şeyi aşağıya indiriyorlar zaten, çanları çaldılar, kilisenin boşaltıldığını gördüm...

"Tilbeck herkesin karşısında kendini rezil etti. Luther yandaşları von Waldeck'le anlaşmış olabilir. Halk çılgına döndü, dokuma işçileri aşağıdaki meydanda barikatlar kurdular, Rothmann, hepsi silahlı."

Kibbenbrock döşemeye bir tekme atıyor: "Kahretsin! Herkes çıldırdı mı?..

Rothmann sinirli bir şekilde parmaklarıyla masanın üzerine vuruyor, ne yapılması gerektiğine karar vermesi gerek.

"Redeker biraz daha silah aramaya gitti, Luther yandaşları şehri Piskopos'a vermek için işimizi bitirmeye çalışabilir."

Knipperdolling yağlı göbeğini sinirli bir şekilde sallaya sallaya: "O vahşi serseri! Bu hikâyenin arkasında ondan başkası olamazdı zaten. Şimdiye kadar yaptığımız her şeyi tehlikeye attığını söylemedin mi ona?.. Eğer iş silahlı çatışmaya varacak olursa..."

"Vardı zaten dostum. Eğer şimdi o barikatların arkasına çekilmezseniz olayın dışında kalacaksınız ve halk da aklına eseni yapacak. Siz de olmalısınız."

Uzun süren bir anlık sessizlik.

Vaiz gözümün içine bakıyor: "Piskopos'un kararsızlığını bir kenara bıraktığını mı düşünüyorsun?"

"Bu daha sonra düşüneceğimiz bir mesele. Şimdi durumu idare edecek birilerine ihtiyaç var."

Rothmann diğer ikisine doğru dönüyor: "Düşündüğümden de çabuk oldu. Şu anda tereddüt etmek sonumuz olur. Gidelim."

Meydana iniyoruz, kadınlardan ve erkeklerden oluşan en az üç yüz kişilik bir grup barikatların arkasında bağırıp duruyor, iş aletleri mızraklara, topuzlara, baltalı mızraklara dönüşmüş. Redeker bir brandayla örtülü bir arabayı meydanın ortasına doğru itiyor. Örtüyü kaldırdığında kılıçlar, baltalar, birkaç tüfek ve bir tabanca kış güneşi altında pırıl pırıl parlıyor. Silahlar dağıtılıyor, herkes kendini savunmak için elinde bir şey olsun istiyor.

Kemerinde kılıç ve tabanca, hızlı adımlarla ilerleyen eski asker Heinrich Gresbeck ile karşılaşıyoruz.

"Luther yandaşlarının Überwasser'de silah depoları var. Silahları ana meydana taşıyorlar şimdi."

Benden ya da Rothmann'dan bir emir gelmesini bekler gibi dikkatle bize bakıyor.

Vaiz pazardaki bir tezgâhı kapıp meydanın ortasına taşıyarak üzerine çıkıyor.

"Kardeşlerim, biz bu şehrin sakinleri arasında kardeş kanı dökülmesine neden olacak bir çatışma çıkmasını istemiyoruz. Ama eğer hâlâ gerçek düşmanımızın Piskopos von Waldeck olduğunu anlayamayanlar varsa, Münster'in özgürlüğünü saldırganlara karşı korumak da bize düşer! Bu özgürlük savaşına katılan herkes yalnız Tanrı'nın seçilmişlerine sunduğu inayetten yararlanmakla kalmayacak aynı zamanda şu andan itibaren ortak savunmamız için kullanılmasına karar verilen karşılıklı yardımlaşma fonundan da yararlanacak." Bir alkış kopuyor. "Mısır firavunu dışarıda, bizi yeniden esir etmek amacıyla dönmek için fırsat kolluyor. Ama buna izin vermeyeceğiz. Ve Tanrı da bu davamızda bize yardım edecek. Ne diyor Rabbimiz: 'Mısır'ı destekleyenler öldürülecek, Mısır'ın övündüğü ordu çökecek, Migdol'dan Asvan'a dek kılıçtan geçirilecekler.' Böyle diyor Egemen Rab. 'Mısır'ı ateşe verdiğimde, Onu destekleyenler ezildiğinde, Benim Rab olduğumu anlayacaklar!'"

Herkes tek yürek olmuş aynı heyecanla sarsılıyor: Münster halkı vaizini yeniden buluyor.

Güçlü Knipperdolling ve Kızıl Kibbenbrock dokumacıların arasında dolanıyor: En kapsamlı ve kalabalık birliğin başı çoktan orada.

Gresbeck beni bir kenara çekiyor: "Galiba artık hesaplaşma vakti geldi." Arkasına şöyle bir göz atıyor. "Neye ihtiyaçları olduğunu biliyorsun."

Onaylıyorum: "En becerikli, şehri iyi tanıyan korkusuz otuz kişiyi kilisenin önünde topla."

Arabayı boşalmış olan Redeker'in yanına gidiyoruz.

"Her biri dört kişiden oluşan üç takım hazırla ve Überwasser civarlarına gönder: Luther yandaşlarının hareketleri hakkında saat başı rapor istiyorum."

Ufaklık hemen ortadan kayboluyor.

Gresbeck'e dönüyorum: "Benim yer değiştirebilmem lazım, dolayısıyla meydanın komutası sende. Kimsenin düşüncesizce işler yapmaması ve hazırlıksız yakalanmamamız gerek: Barikatların denetlenmesini sağla, kilisenin çan kulesine bir nöbetçi dik. Kaç silahımız var?"

"Yedi."

"Üçü kilisenin önünde, dördü ana meydanın girişinde dursun. Dağınık durmaları pek bir işe yaramaz."

Gresbeck: "Peki ya sen ne yapacaksın?"

"Savaş meydanının neresi olduğunu ve karargâhları kimin idare ettiğini öğrenmem gerek."

Heyecanla adam toplayan Redeker beni gördüğünde koca tabancasını havaya kaldırarak bağırıyor: "Canlarına okuyacağız!"

Surlar üzerinden yapılan tespit içimize su serpti: Bahsi geçen üç bin askerden görünürde eser yok.

İkinci keşif ekibi gelip Luther yandaşlarının katedralin çan kulesine silahlı askerler yerleştirdiklerini, barikatımızın tam önünde girişi çaprazvari yerleştirilmiş iki arabayla kesilmiş Belediye Meydanı'na oradan hâkim olduklarını söylüyor. Arabaların arkasında silahları ve cephaneleri Überwasser'den temin etmiş en fazla on kadar Luther yanlısı varmış: Saldırı durumunda mermilerden tasarruf etmek gibi bir düşünceleri olmaz. Biz ise bu işi elimizde olanlarla bitirmek zorundayız, her şey sayılı.

Toplandığımız Pazar Meydanı'nın savunulması kolay ama burada tuzağa da düşebiliriz. Etraflarını kuşatmak, Aa Nehri üstündeki köprüleri kapatmak ve Belediye Meydanı'yla manastır arasındaki bağlantıyı kesmek gerek.

"Redeker! On adam ve iki silah. Meydanın arkasına gidip Notr Dam Köprüsü'nü kapatalım. Çabuk."

Garnizonumuzdan çıkıp müstahkem mevkiimizin güneyine ilerliyoruz. İlk bölümü hızla geçiyoruz, etrafta kimse görünmüyor. Sonra yol ikiye ayrılıyor: Sağa gidip kanal üzerindeki ilk köprüye çıkan dönemeci takip etmemiz gerek. İşte geldik, köprü tam karşımızda. Bir mermi en önde giden Redeker'in bir metre ilerisindeki duvarı sıyırıyor: "Luther yandaşları!"

Ana meydana çıkan dar bir yolun aşağısından geliyorlar, başka mermiler.

"Koşun, koşun!"

Yolun yukarısına doğru kaçarken bağırışlar ve kargaşa peşimizi bırakmıyor: "Anabaptistler! İşte oradalar! Kaçıyorlar!"

Sant'Egidio hizasına geldiğimizde duruyoruz.

Redeker'e bağırıyorum: "Kaç kişi gördün sen?..

"Beş, en fazla altı."

"Burada pusuya yatalım, dönemeçten gözüktüklerinde ateş açarız."

Mermileri sürdük: İki silah da dolu. Hem benimki hem de Redeker'in.

On adım attıktan sonra görünüyorlar: Beş kişi sayıyorum, bunu beklemiyorlardı, aynı anda ateş açtığımızda yavaşlıyorlar.

Başından vurulan biri kaskatı kesilmiş bir şekilde aşağı yuvarlanıyor, diğeri ise omzundan yaralandı, arkaya doğru savruluyor.

Saldırıya geçiyoruz, onlar dağılmış bir şekilde geri çekilirken yaralıyı da yanlarında götürüyorlar. Dönemeçten birkaçı daha çıkıyor, bazıları Sant'Egidio'ya giriyor. Birkaç silah sesi daha ve sonra çarpışma başlıyor: Hançerimle bir mermiye engel oluyor ve silahımın kabzasıyla düşmanın kafasını patlatıyorum. Ortalık cehennem yeri gibi. Silah sesleri devam ediyor.

"Çekil, Gert! Çan kulesinden ateş ediyorlar! Geri çekil!"

Birisi beni arkadan yakalıyor, etrafımızda vızıldayan kurşunların arasından çılgınlar gibi koşuyoruz. Artık buradan geçilmez.

Barikatlarımıza ulaşıp kendimizi içeri atıyoruz. Hemen sayım yapıyoruz: Hepimiz buradayız, alında açılan dikiş gerektirecek kılıç yarasını, omuzda silahın geri tepmesinden kaynaklanan incinmeyi ve herkesin iliklerine kadar hissettiği korkuyu saymayacak olursak bir sakatlığımız falan da yok.

Redeker yere tükürüyor: "Orospu çocukları. Bir top alıp Sant'Egidio'yu başlarına yıkalım!"

"Boş ver, bir işe yaramadı."

Knipperdolling ve adamlarından bazıları koşup yanımıza geliyor: "Yaralı var mı? Hayatını kaybeden?"

"Hayır, neyse ki yok, dikilmesi gereken bir kafa var sadece."

"Merak etme, dikiş bizim işimiz."

Yaralı, dokumacılara emanet ediliyor.

Biz yokken meydanın ortasında, satıcıların tezgâhlarının olduğu yerde öğlen yemeğini pişirmek için bir ateş yakılmış: Birkaç kadın şişte dana çeviriyor.

"Bu nereden çıktı?"

Çatal bıçak getiren şişman, kırmızı yüzlü bir kadın beni dirseğiyle itekledikten sonra: "Eliaçık konsey üyesi Wördemann'ın nazik ikramı. Ahır görevlileri paramızı kabul etmek istemediler ama biz gene de bunu aldık... bildiğimiz yöntemlerle!"

Başımı sallıyorum: "Bir yemek pişirmemiz eksikti...

Şişko, elindekileri yere bırakıyor, beline dayadığı elleriyle adeta meydan okuyarak: "Askerlerinin karnını nasıl doyuracaktın, Komutan Gert! Kurşunla mı?.. Yanında Münsterli kadınlar olmasaydı perişan olmuştun, inan bana!"

Redeker'e doğru dönüyorum: "Komutan mı dedi?"

Haydut omuzlarını silkiyor.

"Evet, Komutan." Rothmann'ın sesi arkadan geliyor, yanında Gresbeck var, ellerinde parşömenler tutuyorlar. Vaiz açıklamalarla vakit kaybetmek istemiyor gibi: "Gresbeck de senin teğmenin... dedikten sonra kendisini fark etmemiz için boynunu uzatarak aramıza giren Redeker'in ani heyecanı karşısında çaresiz hemen ekliyor: " Redeker de ikinci yardımcın."

"Kötü gitti. Meydanı kuşatmak istiyordum, daha kanalı geçemeden hazırlıksız yakalandık."

"Devriyeler silahlarıyla Überwasser'e sığındıklarını söylüyorlar. Şehir temsilcisi Judefeldt de konsey üyelerinin birçoğuyla birlikte onların yanındaymış, Tilbeck yokmuş. Kırk kişi kadarlar, bize saldıracaklarını sanmıyorum, savunmada kalacaklardır. Kilisenin bahçesinde bir topları var, binayı ele geçirmek imkânsız."

Sıkıntıyla iç çekiyorum. Şimdi ne olacak?

Rothmann başını sallıyor: "Eğer Piskopos gerçekten bir ordu topladıysa her şey bir felakete dönüşebilir."

Gresbeck parşömenleri önümde açıyor: "Bu arada bir bak şunlara. Şehre ait eski haritalar bulduk. İşimize yarayabilir."

Çizim net değil, ama en dar geçitler ve Aa Nehri'nin en gizli yerleri bile işaretlenmiş.

"Harika, bakalım bize bir ipucu verecekler mi. Ama şimdi yapılması gereken bir şey var, bu fikri bana Redeker verdi. Surlardan aşağı bir top getirelim, ufak, buraya kadar rahatlıkla taşınabilecek fazla ağır olmayan bir şey."

Gresbeck yarasını kaşıyarak: "Bocurgat gerekecek."

"Bul o zaman. Bir saldırı karşısında yedi silah pek bir işe yaramaz. İşine yarayacak kadar adam al yanına, ama önemli olan topun en kısa zamanda burada olması; vakit geçiyor hava karardığında güvencede olursak daha iyi olur."

Rothmann'la yalnız kalıyorum. Vaiz'in yüzündeki hayranlık yerini neredeyse azarlamaya bırakıyor.

"Yaptığından emin misin?"

"Hayır. Gresbeck ne düşünürse düşünsün asker değilim ben. Meydandakileri diğerlerinden ayırmanın iyi bir fikir olduğunu düşünmüştüm ama anlaşılan tüm sokakları tutan birlikler oluşturmuşlar. Kıçlarını sağlama almış piçler."

"Daha önce savaştın, değil mi?"

"Eski bir asker seneler önce kılıç kullanmayı öğretmişti. Köylülerle savaştım ama çocuktum o zaman."

Kararlı bir şekilde onaylıyor: "Ne yapılması gerektiğini düşünüyorsan yap. Yanında olacağız. Tanrı yardımcımız olsun."

O an, Rothmann'ın arkasından, meydanın ucundan Leidenli Jan beliriyor, o da bizi fark ediyor, yüzünde neredeyse neşeli bir ifadeyle yanımıza geliyor.

"Zamanı gelmişti, hangi delikteydin?"

Elini imalı bir şekilde yukarı aşağı hareket ettiriyor: "Bilirsin canım... Ne oldu, şehri aldık mı yoksa?"

"Hayır rezil pezevenk, burada hapsolduk kaldık, dışarıda Luther yandaşları var."

Hareketlerimi takip edip heyecanla soruyor: "Neredeler?"

Ana meydanın girişindeki arabaların önüne kurulmuş barikatı gösteriyorum.

"Aşağıda, arkadalar mı?"

"Evet. Bak, tepeden tırnağa silahlanmışlar."

Bu kadın tüccarının gözlerindeki bakışı çok iyi tanıyorum, büyük bir fırsat yakalamış gibi.

"Dikkat et, Jan..."

Artık çok geç, siperlerimize doğru ilerlemeye başlıyor. Onu düşünecek vaktim yok, gidip devriyelere eğitim vermem lazım. Redeker ve Gresbeck'le konuşurken, gözucuyla Jan'ın barikatta müdafaa yapanlara doğru yaklaştığını görüyorum, kim bilir kafasına ne koydu? Ama oturup cebinden Kutsal Kitap'ı çıkardığını görünce de sakinleşiyorum. Aferin, bir şeyler oku işte böyle.

Münster haritası, Luther yandaşlarının mevkilerini kuşatmak için hangi güzergâhların kullanılabileceğini gösteriyor. Redeker bir dizi öğüt veriyor, en göze çarpan bölgeleri, muhtemel bir yaklaşma hareketini gizleyebilecek binaları gösteriyor. Ancak her varsayım Überwasser'in ele geçirilmezliği gerçeği karşısında tıkanıp kalıyor: Çömezleri buradan çıkarmak başka, bölgeyi kırk adamın elinden almak başka.

Aniden meydanın diğer tarafından bir gürültü kulağımıza geliyor. Kahretsin! Siperlerimize bir göz atmanın zamanı geldi, Leidenli Jan'ın barikatın üzerinde kolları iki yana açık ayakta öylece durduğunu görüyorum.

"Ne yaptığını sanıyor?..

"Koş Gert, geberip gidecek şimdi bu!"

"Jaaaaan!"

Meydanı hızla geçerken şişte çevrilmekte olan danayı neredeyse yere düşürüyorum, ayağım takılıp yeniden toparlanıyorum: "Jan, buraya gel, deli!"

Gömleğinin önü açık, kurşunlara siper ettiği kılsız göğsünü gösteriyor. Luther yandaşlarının arabalarını izleyen gözleri ateş saçıyor.

"Çok yakında kızgınlığımı üzerine boşaltacak, sana duyduğum öfkeyi üzerine dökeceğim. Yaptıklarına göre seni yargılayacak, bütün iğrençliklerinin hesabını soracağım senden, sefil Luther yanlısı."

"Aşağı in, Jan!" Görünmüyor olabilirim.

"Gözüm acımayacak, merhamet duymayacağım. Davranışlarından seni sorumlu tutacağım ve iğrençliklerin ortaya çıkacak. O zaman seni cezalandıranın ben Rab olduğumu anlayacaksın. Anladın herhalde Lutherci fahişenin büyük oğlu, mermilerin hiçbir şey yapamaz bana. Bu göğse çarpar ve sana geri dönerler çünkü Tanrı benim içimde. O kurşunları önce yutup sonra istediği zaman kıçından çıkarıp suratının tam ortasına atabilir!"

"Jan, Tanrı aşkına!"

Orada dimdik dururken ağzını yırtarcasına açıp korkunç bir ses çıkarıyor. Leidenli sarışın deli daha sonra yüzünü gökyüzüne doğru kaldırıyor: "Baba, bu evladını dinle, piçinin dileğini yerine getir: Bu taşlı yolu şu köpek boklarından temizle! Duydun işte Lutherci, korkudan altına etme vakti geldi. Tanrı'nın tükürüğü içinde boğulacaksın, Krallık bize kalacak. Cesedinin üzerinde azizlerle birlikte şölen yapacağız!"

Patlayan bir silah Jan'ın taş kesilmesine neden oluyor. Bir an vurulduğunu düşünüyorum.

Bize doğru dönüyor, sağ kulağından kan sızıyor, bakışları cinlenmiş gibi. Yere düştüğünü anlayınca toprağa değmeden yakalıyorum, bayılıyor, hayır, toparlandı: "Gert, Geeert! Öldür onu, Gert, öldür onu! Kulağımı neredeyse kopardı! Bana tabancayı ver de geberteyim şunu... Yalvarırım ver! Ateş et Gert, ateş et yoksa ben edeceğim... Aşağıda, görüyorsun, orada, Gert, tabanca, tabanca... canıma okudu!"

Onu duvara yığılmış bir halde bırakıp savunucularımıza iki çift laf etmeye gidiyorum: Aynı şeyi yeniden yapmayı denerse bağlayın onu.

Güneş katedralin çan kulesinin ardında batıyor. Köpekler dananın, meydanın ortasında yığılmış olan kemiklerini kemirmekle meş-

gul. Barikatlara nöbet turları ayarladım: Herkesin biraz uyuması için adamların her biri iki saat nöbet tutacak. Kadınlar ellerindeki avuçlarındakini değerlendirip derme çatma yataklar hazırladılar, gece için ateş yaktılar. Korkunç bir soğuk var: Bazıları ise başının üzerinde bir dam olmasını tercih etti. Ama en kararlı, en güvenilir olanlar kaldı.

Örtülere sarınmış, ateşin karşısında ısınıyoruz. Meydanın güneyini kapatan barikatta meydana gelen ani bir karışıklık hepimizi ayağa fırlatıyor. Gözcüler yirmi yaşlarında, korkmuş, nefes nefese kalmış bir delikanlıya eşlik ediyorlar.

"Konsey üyesi Palken'in uşağı olduğunu söylüyor."

"Senatör ve oğlu... onları götürdüler, silahlılardı, hiçbir şey yapamadım, Wördemann... şehir temsilcisi Judefeldt de vardı, onları alıp götürdüler..."

"Sakin ol, soluklan önce. Kimlerdi? Kaç kişiydiler?"

Çocuk sırılsıklam terlemiş, ona bir örtü getirtiyorum. Gözleriyle her birimizin yüzünü tek tek tarıyor, üstünde dumanları tüten çorbayla dolu kâseyi uzatıyorum ona.

"Konsey üyesi Palken'in evinde uşağım ben. Yarım saat önce... yaklaşık bir düzine kadar silahlı adam... içeri girdi. Başlarında Judefeldt vardı. Konsey üyesi ve çocuklarını kendileriyle gitmeye mecbur ettiler."

"Palken'den ne istiyorlar?"

Knipperdolling kaşlarını çatıyor: "Konsey içinde bizi destekleyen birkaç kişiden biri. Wördemann, Judefeldt ve diğer tüm Lutherci yandaşları ondan nefret ediyor."

Rothmann ikna olmuşa benzemiyor. Bir rehin ne işine yarar ki? Überwasser'de saldırıya uğramaları mümkün değil. Rothmann'ın bakışlarında bir panik: "Anahtarlar!"

"Ne?"

"Anahtarlar, surların kuzeybatısındaki kapıların anahtarları Palken'in gözetimindeydi."

"Evet, doğru," diyor uşak burnunu çanaktan kaldırarak. "Anahtarları istiyorlardı!"

"Gresbeck, harita!"

Knipperdolling'in de yardımıyla kâğıdı ateşin aydınlığında açıyorum. Frauentor ve Judefeldertor: Überwasser'in arkasındaki kapılar, Anmarsch yolu: "Piskopos yandaşlarını şehre sokmak istiyorlar."

Durum kötüye gidiyor.

Bu gerçek herkesin yüzünden okunuyor. Daracık Pazar Meydanı'nda kısılıp kalmışız; Luther yandaşlarının bizi yok edecek canice suçu gerçekleştirmeye hazırlandıkları nehrin diğer yakasıyla da bağlantımız kesilmiş. Bir karşı saldırı işe yarar mı? Bu huniden çıkıp beklenmedik bir şekilde Überwasser kuşatmasını mı başlatsak? Tüm şehir gerçekdışı bir sessizliğe gömülüyor: Savaşanlar hariç herkes evine çekilmiş. Bilinmeyen, yakın kaderi cılız ateşlerin etrafında herkes susarak bekliyor. Şehre gelenler kim? Von Waldeck'in peşindeki üç bin satılmış mı? Yoksa büyük günü bekleyen bir öncü birlik mi? Cevapları bu gece verecek.

Knipperdolling öfkeli: "Pislikler! Sonradan görme hödükler! Yaptıkları Piskopos, Papa karşıtı konuşmaları unuttuk sanki; ağızlarını doldura doldura şehir özgürlüklerinden, yeni inançtan bahsedip duruyorlardı... Bir avuç ekü altını için kendilerini Piskopos'a sattıklarını karşıma geçip söylesinler madem! Piskopos'u beraber attık şehirden! Onlarla konuşmak istiyorum. Gert, daha düne kadar aklıma her şey gelirdi de şehri paralı askerlere sunacakları gelmezdi. O Judefeldt piçi von Waldeck'in kendisine neler vaat ettiğini yüzüme söylesin! Yanıma adam ver Gert, o dalaverecilere konuşmak istiyorum."

Redeker başını sallıyor: "Delisin sen. Verdikleri sözler hiçbir şeye yaramıyor, gözlerini çantalarımıza dikmişler, konuşarak vakit kaybeden bir salaksın sen."

Rothmann araya giriyor: "Belki denenebilir. Ama gereksiz riskler almamak koşuluyla. Belki de göründükleri kadar birlik halinde değillerdir. Belki yalnızca korkuyorlardır..."

İki birlik yola çıkıyor. Birindeki on kişi güneyden Frauentor'a hayalet gibi ilerleyip surlara çıkacak. Redeker ise Judefeldertor'a doğru giden karşı tarafta.

Kimse kendi başına karar alıp gereksiz saldırılarda bulunmayacak, daha değil. Yapmamız gereken ellerine geçirdikleri girişleri denetlemek, girişteki ve çıkıştaki hareketleri kontrol etmek. Hareketlerinden gelecekle ilgili planlarını anlamak. İki birliğin görevi tüm güzergâhı izleyerek burada ve Überwasser yolunda gözcüler bırakmak: Uçan kuşlar bile gözden kaçmıyor, ulaklar saat başı haber getirmeye hazır.

Dokuma locaları başkanına benimle birlikte yaklaşık yirmi kişi daha eşlik ediyor, hemen hemen hepsi de on altı-on yedi yaşında gençler, ama hepsinin yüreği cesaret dolu ve gözleri keskin.

"Korkuyor musun?" diye soruyorum bıyıkları hâlâ tam olarak çıkmamış olan birine.

Uzaklara itilmiş bir uykunun etkisinde, boğuk sesiyle cevap veriyor: "Hayır, komutanım."

"Ne iş yapıyorsun?"

"Dükkânda çıraklık, komutanım."

"Bırak şu komutanım lafını, adın ne?"

"Karl."

"Karl, hızlı koşabilir misin?"

"Bu bacaklarımın gücü yettiğince."

"İyi o zaman. Bize saldırırlarsa ve yaralanırsam, işlerin pek iyi gitmediğini görürsen sakın benimle uğraşıp vakit kaybetme, buradan fırtına gibi ayrılıp alarm vereceksin. Anladın mı?"

"Evet."

Knipperdolling, adamlarından üçünü yanına alıp elinde ateşkes işareti olan beyaz bayrakla en önden ilerlemeye başlıyor. Birkaç adım arkadan onu takip ediyoruz.

Dokumacıların başı manastırın yanına geldi bile, konuşmak için birisinin dışarı çıkmasını istiyor. Biz San Nicola'nın az ilerisindeyiz, mermi tüfeklerimizin ağzında, sapanlarımız tetikte. Überwasser sessiz. Knipperdolling biraz daha ilerliyor.

"Haydi Judefeldt, çık dışarı! Ne boktan temsilcisin sen, şehri böyle mi savunuyorsun?.. Bir konsey üyesini kaçırıp von Waldeck'e kapıları açmak kolay! Şehir herkesi gebertmeye neden ka-

rar verdiğinizi öğrenmek istiyor. Dışarı çık da erkek erkeğe konuşalım!"

Pencerelerden birinden birisi sesleniyor: "Ne halt etmeye geldin buraya pis Anabaptist?.. Orospularından da getirdin mi bize?"

Knipperdolling sendeliyor, sakinliğini yitiriyor: "Köpek soyu! Orospu senin annendir!" Biraz daha ilerliyor. Çok yaklaştı.

"Papa yandaşlarıylasın, Judefeldt, Piskopos'lasın! Kafayı mı üşüttün?.."

Geri dön sersem, haydi, o kadar yaklaşma.

Kapı açılıyor, silahlı yaklaşık on kişi üzerine atlıyor.

"Saldıralım!"

Biz de atılıyoruz, Knipperdolling bağırarak çırpınıyor, dört kişinin elinde. Silahlar ve sapanlarımızla saldırdığımızda geri çekiliyorlar. İlk silah sesleri duyuluyor, bazılarımız vuruldu, kuleden ateş ediyorlar. Kapı kapandı, ortalıkta öylece kalakaldık, dağılıyoruz, meydanda yayılarak açtıkları ateşe karşılık veriyoruz, Knipperdolling'in çığlıkları silah seslerine karışıyor. Canımıza okudular. Yapacak hiçbir şey yok, yaralılarımızı toplayıp geri çekilmeliyiz.

Emir veriyorum: "Çekilin! Çekilin!"

Pazar Meydanı'na doğru ilerlerken küfürler ve iniltiler bize yol boyunca eşlik ediyor.

Canımıza okudular, boku yedik. Barikatlarımızı geçip San Lamberto'nun merdivenlerinde duruyoruz, karışıklık, gürültü, küfürler, herkes etrafımızda toplanıyor. Yaralıları yatırıyoruz, onları kadınlara emanet ediyoruz, Knipperdolling'in esir düştüğü haberi öfke patlamalarıyla birlikte hemen yayılıyor.

Rothmann çok üzgün, Gresbeck ise sakin; herkesin yerinde kalmasını emrediyor, paniği kontrol etmeliyiz.

Öfkeliyim, kanım kaynıyor, şakaklarım patlayacak gibi. Boku yedik ve ne yapmamız gerektiğini bilmiyorum.

Gresbeck beni sarsıyor: "Redeker döndü."

Nefes nefese yanımıza geliyor, yüzü kapkara: "Girdiler. En fazla yirmi kişiler, dörtnala ilerliyorlar, von Waldeck'in süvarileri."

"Emin misin?"

"Zırhlarındaki o lanet oları armaları gördüm. Kesin o von Büren domuzu da onlarladır."

Rothmann başını ellerinin arasına alıyor: "İşimiz bitti."

Ortalık sessiz.

Kibbenbrock bizi cesaretlendirmeye çabalıyor: "Sakin olalım. Piskopos'un ordusunun büyük bir kısmı şehre girmeden bize dokunamazlar. Sayıca daha fazlayız, üstelik kaybedecek bir şeyimiz olmadığını da biliyorlar. Bu işe yarar."

Dokumacı haklı, kâfayı çalıştırmak gerek. Düşünelim.

Zaman geçiyor. Barikatlar üzerindeki müdafaayı güçlendiriyoruz. Savunmalardan biri düşecek olursa düşman saldırısının püskürtülmesi amacıyla elimizdeki tek topu meydanın tam ortasına yerleştirdik.

Adamlarımın cesaretlerini kaybedecek vakit bulamaması gerek. Devriyeler hâlâ gezip silah topluyor, birkaç tüfek daha buluyoruz. Von Waldeck'in askerlerinin gazabına uğramamak için Katoliklerin evlerinin kapılarına çiçeklerden taçlar taktığı söyleniyor. Onları söküp atmak için de birlikler kuruyoruz.

Şehir hareketsiz, yakılan ateşlerle aydınlanan meydan karanlık bir okyanusun ortasında bir adayı andırıyor. Dışarıdaki herkes, ürkmüş hayvanlar gibi evlerine çekilmiş bekliyor.

Evlerine.

Evlerine.

Ben, Gresbeck ve Redeker'le bir köşedeyim. Birbirimize yaklaşmış alçak sesle konuşuyoruz.

Yapılabilir. En azından denenebilir. Bundan daha kötü olacak değil ya...

Gresbeck'e son emir: "O halde anlaştık. Rothmann'la konuş. Acele etsin, yanına daha becerikli adamlar ver, zaman ancak yeter."

"Gert..." Eski paralı asker, namlusundan tuttuğu tabancaları bana uzatıyor. "Bunları al. Hiç şaşmazlar, İsviçre'ye yapılan bir harekâtın armağanları."

Kemerime çaprazlamasına yerleştiriyorum: "Bir saat sonra görüşürüz."

Redeker karanlığın içinde kararlı adımlarıyla bana yol gösteriyor. İki ya da üç dar sokağı dönüyoruz, birkaç adım daha attıktan sonra kapıyı işaret ediyor. Alçak sesle: "Jürgen Blatt."

Tabancaları dolduruyorum. Kapıya kuvvetlice üç kez vuruyorum: "Şehir muhafızlarından Komutan Jürgen Blatt. Piskopos'un askerleri şehre girmek üzere. Şehir temsilcisi karısını ve kızlarını manastırda korumamızı istiyor. Hemen. Açın lütfen!"

Kapının arkasında ayak sesleri: "Kimsiniz?"

"Komutan Blatt dedim, açın."

Nefesimi tutuyorum, sürgünün gürültüsü, namluyu kapının kenarına doğru yerleştiriyorum. Çok hafif aralıyor. Kafasının yarısı uçtu bile.

İçerideyim. Merdivenlerin yukarısındaki silahını doğrultup nişan alacak kadar bile vakit bulamıyor: Bacağından yakalıyorum, düşüyor, bağırıyor, bir hançer çıkarıyor, iki adımda yukarıya ulaşan Redeker bıçağıyla adamın işini bitirip üzerine tükürüyor.

Elimde hançer, koridorun sonunda kadınların çığlıkları: Bir ihtiyar önümü kesiyor: "Hanımına götür beni."

Sayvanlı, ıvır zıvır dolu koca bir yatak odası. Bayan Judefeldt, bir köşede iki kızına sıkı sıkı sarılmış, yanında da diz çökmüş dua eden korku içinde bir hizmetçi.

Bizimle onlar arasında elinde kılıçla duran bir salak, en fazla yirmi yaşlarında olmalı. Titriyor, konuşmuyor. Ne yapacağını bilmiyor.

Redeker: "İndir şunu, kendine zarar verebilirsin."

Kadına bakıyorum: "Bayan, bu akşam olup bitenler bu ziyaretimi gerekli kıldı. Size kötülük yapmak gibi bir niyetim yok, ancak bizimle gelmenizi rica etmek zorundayım. Kızlarınız diğerleriyle burada kalacaklar."

Redeker sırıtıyor: "Eve bir göz atayım da başka gayretli hizmetkâr var mı göreyim."

Şehir temsilcisi Judefeldt'in karısı otuz yaşlarında, güzel bir kadın. Onurlu, gözyaşlarını tutup bakışlarını bana doğru kaldırıyor: "Korkak."

"Münster'in özgürlüğü için savaşan bir korkak, bayan. Şehir, paraları Piskopos tarafından ödenen bir katiller ordusunun eline geçmek üzere. Daha fazla vakit kaybedemeyiz."

Kolunun altında bir kutuyla merdivenlerden inip yanımıza gelen Redeker'e bir ıslık çalıyorum. Yüzümdeki ifade onu yıldırmıyor: "Uşakları gebertip, karılarını alalım. Florinlerini bırakalım mı?.."

Çıkışta ihtiyar, Babamız duasını mırıldanarak hanımının omuzlarına bir kürk bırakıyor.

Bayan Judefeldt'i Pazar Meydanı'na götürüyoruz. Tutsağın kim olduğu anlaşıldığında ruhumuzu rahatlatan bir alkış bizi karşılıyor, silahlar gökyüzüne kalkıyor: Baptistler daha ölmedi!

Diğer taraftan Rothmann geliyor, bir samur kürke sarınmış, asil bir hanımı kolunun altına sıkıştırmış, kadının uzun, siyah saç örgüleri omuzlarından aşağı dökülüyor.

"Sizi Bayan Wördemann'la tanıştırmak isterim, konsey üyesi Wördemann'ın karısı. Madam bizim hemşirelerimizden üstelik: Onu ben vaftiz etmiştim."

Redeker yanıma yaklaşarak kulağıma fısıldıyor: "Kocası casuslarından o vaftiz hikâyesini öğrendiğinde imanını geri kazansın diye kadına temiz bir sopa çekmiş. Zavallı ölüyormuş neredeyse: Günlerce bırak yürümeyi, yerde bile sürünememiş."

Vahşi bir güzelliğe sahip olan Madam Wördemann, kürküne sarılarak: "Umarım beyler, gece yarısı bizi zorla odalarımızdan çıkarttıktan sonra en azından bir ateşin karşısında ısınmamıza izin vereceksiniz."

"Elbette, ama önce siz hanımların kişisel birer eşyasını almak mecburiyetindeyim."

İnce parmaklardan yüzükleri çıkarıyorum, kakmalı iki parça altın.

"Karl!"

Çocuk koşarak geliyor, yüzü uykulu ve isten kirlenmiş.

"Beyaz bayrağı alıp Überwasser'e uç hemen. Mesajımız şehir temsilcisi Judefeldt'e: Yarım saat sonra manastırda olacağımızı söyle, konuşmamız gerek." Yüzükleri Karl'ın avucuna bırakıyorum. "Bunları ona ver. Anladın mı?"

"Evet komutanım."

"Hemen git!"

Karl ayağına çok büyük gelen postalları çıkararak ince karın üzerinde çıplak ayakla kalıyor. Gözcülere geçmesine izin vermelerini işaret ederken bir tavşan gibi ordugâha doğru yola koyuluyor.

"Bizden kim gidecek?" diye soruyor Rothmann.

Kızıl Kibbenbrock kılıcının asılı olduğu kemerini çıkarıp Gresbeck'e verdikten sonra öne çıkıyor: "Ben giderim." Bana ve Vaiz'e bakıyor. "Sizlerden birisini görecek olurlarsa içlerinde büyük bir ateş etme arzusu oluşabilir. Ben dokuma localarını temsil ediyorum, bana ateş açmazlar."

Gresbeck araya giriyor: "Haklı Gert, sen bize burada lazımsın."

Kemerimdeki silahları çıkarıyorum: "Bunlar senin. Karanlık nasılsa, beni tanımazlar, farklı bir isim kullanacağım.

"Öldürteceksin kendini." Ama çoktan razı olduğu ses tonundan anlaşılıyor.

Gülümsüyorum: "Artık kaybedecek bir şeyimiz yok, gücümüz buradan geliyor. Haritayı ver çabuk."

Redeker'e: "Mezarlığın arkasındaki şu yolları biliyor musun?"

"Evet, Reine Closter Köprülerinden geçerek oraya varılıyor."

"Muhtemelen buraya ve buraya gözcüler yerleştirmişlerdir."

Üç-dört kişilik gruplar oluşturup nehrin diğer tarafına geçmelerini sağla.

"Toplam kaç adam olsun?"

"En az otuz."

"Peki ya gözcüler?"

"İşlerini bitir, ama ortalığı ayağa kaldırmadan."

"Niyetin ne? Burada savunmasız kalacağız." Gresbeck bir yandan da parşömen üzerindeki parmağımı takip ediyor.

"Manastır ele geçirilemez belki ama mezarlık öyle değil."

Gresbeck kaşlarını çatıyor: "Silahlar yığılı bir meydan Gert, bir top bile var."

"Ama rahatlıkla girilebilir ve manastırın menzilinin dışında." Yeniden Redeker'e dönüyorum: "Mümkün olduğu kadar yaklaşın,

içeride menzillenmişler, dış duvarı kontrol edemezler. Ama acele edin, en fazla bir saat sonra şafak sökecek."

Kibbenbrock'la anlaşmış gibi bakışıyoruz. "Gidelim."

Meydanın sonuna doğru ilerlerken arkadan Rothmann'ın sesi geliyor: "Kardeşlerim!"

Uzun gövdesi, bembeyaz kesilmiş yüzü meşalenin ışığında beliriyor, nefesi gecenin soğuğuna karışıyor: Harun olabilirdi. Ya da Musa.

"Tanrı her adımınızda yanınızda olsun... hepinizi korusun."

Barikatlarımızın az ilerisinde koşan Karl ile karşılaşıyoruz, ayakları donmuş, güç soluk aldığından zar zor konuşuyor: "Komutanım! Gidebilirmişsiniz... Ateş açmayacaklarmış."

"Yüzükleri verdin mi?"

"Şehir temsilcisine verdim komutanım."

Omzunu sıvazlıyorum: "İyi. Şimdi git de ateşin karşısında ısın bir güzel, bu akşam yeterince çalıştın."

İlerliyoruz. Überwasser Aa Nehri üzerinde siyah bir kale gibi yükseliyor. Notr Dam Kilisesi manastırın hemen yanında: Devriyelerimiz çan kulesinden tam bir saat boyunca Knipperdolling'in canhıraş çığlıklarının yükseldiğini duymuşlar, sesi kısılana kadar bağırmış.

Şimdi tam bir sessizlik hâkim, nehir ağır ağır akıyor.

Ortada serilmiş beyaz bir örtü, ben ve Kibbenbrock yan yana ilerliyoruz.

Aralanan kapının gıcırtısı ve endişeli bir ses: "Hey oradakiler! Kimsiniz?"

"Dokumacılar birliği temsilcisi Kibbenbrock."

"Arkadaşını yalnız bırakmamak için mi geldin? "Yanındaki kim?"

"Demirci Swedartho, Münsterli Baptistlerin sözcüsü. Şehir temsilcisi Judefeldt ve konsey üyesi Wördemann'la konuşmak istiyoruz, karıları selamlarını gönderdi."

Bekliyoruz, vakit bir türlü geçmek bilmiyor.

Sonra başka bir ses geliyor: "Judefeldt ben, konuşun."

"Piskopos'un öncü kuvvetlerini şehre soktuğunu biliyoruz. Konuşmamız lazım. Sen ve Wördemann dışarıya çıkın, mezarlıkta konuşalım." Gereksiz hoşgörü de göstermiyoruz. "Unutma, karargâhımıza yarım saat içinde dönmezsek, Sant'Egidiolu işçiler karının icabına bakacaklar hem önden hem arkadan, belki böylece hanımefendi çoktan istediğin erkek çocuğu doğurur!"

Sessizlik ve buz gibi bir hava.

Sonra: "Tamam. Mezarlıkta. Adamlarım size ateş açmayacaklar."

Manastırın arkasına geçiyoruz: Rahiplerin en az üç nesildir çürümekte olduğu mezarlığın üç tarafı suyla çevrili, arkası alçak, taş bir duvarla kapalı, ahşap haçlar arasında bir karargâh kurmuşlar. Manastıra bakan duvara bağlı yaklaşık yirmi kadar at devriyelerimizin verdikleri sayının doğru olduğunu gösteriyor. Üç Luther yanlısı askerin beklediği bir yığın çuvalın arkasından uzanan küçük bir top da var, diğer iki asker ise ellerinde tüfeklerle girişte bekleyip bizi dikkatle izliyor. Von Waldeck'in süvarileri ateşlerin etrafında dizilmiş, tehditkâr bakışlarla kılıçlarını parlatıyor; azametleri yüzlerinden okunuyor: Gene de bu kasabalıların yaptıkları bizi ilgilendirmez.

Şehir temsilcisi ve Münster'in en zengin adamı ellerinde meşaleler, arkalarında bir düzine kadar silahlı adamla yanımıza geliyor.

Onlara karşı tetikteyim: "Muhafızlarını bizden uzak tut Wördemann yoksa karın Rothmann'ın kuşunun gerçekten de seninkinden daha iyi olduğunu düşünecek...

Sıska, korkutucu bakışlı tüccar irkilip iğrenerek yüzüme bakıyor: "Anabaptist, senin vaizin yalnızca isyankâr bir serseri."

Judefeldt susmasını işaret ediyor: "Ne istiyorsunuz?"

Başında şapka yok, saçları uykusuz geçen geceyle dağılmış, terli elleri sinirli bir şekilde kemerindeki kamayla oynuyor.

Sözü Kibbenbrock'a veriyorum: "Hayatının en büyük budalalığını yapmak üzeresin Judefeldt. Bütün hayatın boyunca pişmanlık duyacağın bir budalalık bu. Henüz vakit varken dur. Şafak sökerken von Waldeck'in birlikleri şehri ele geçirecek, yeniden hâkimiyet kuracaklar...

Şehir temsilcisi gerginlikle sözünü kesiyor: "Piskopos şehir imtiyazlarına dokunmayacağına söz verdi, eliyle imzaladığı bir belge var elimde...

"Saçmalık!" diyor Kibbenbrock tükürür gibi. "Gücü yeniden ele geçirdiğinde senin şehir imtiyazları belgenle kıçını temizler ancak! Yeniden Münster'in hâkimi olduktan sonra ona kim ne diyebilir ki?.. Düşün biraz, Judefeldt. Sen de Wördemann, biraz kafayı çalıştır: Piskopos'un koyduğu vergiler işlerini ne kadar etkileyecek? Manastırların üretimi senin yaptığın üretimi yok edecek, sen von Waldeck'e vergi öderken Fransiskenler zengin olacak. Düşün. Piskopos tam bir tecrübeli orospu çocuğu, söz vermek ona hiçbir şeye mal olmadı, Papa yandaşları bu hilelere alışkın, bunu siz benden daha iyi biliyorsunuz üstelik."

Kibbenbrock sesini fazla yükseltti. Zırhların ve mahmuzların gürültüsü süvarilerin yaklaşmakta olduğunun habercisi, meşaleler Überwasser başrahibesinin kardeşi Dietrich von Merfeld di Wolbeck'in bakımlı sakalını ve deri eldivenlerini aydınlatıyor. Yanında, Melchior von Büren: Burada olmasının sebebi muhtemelen Redeker'le olan hesabını bizzat görmek.

Judefeldt her soruya önlem alıyor: "Beyler, bunlar Baptist, buraya konuşmak için gelmişler. Kendilerine zarar vermeyeceğimize söz verdik."

Dietrich Sivribıyık şaşkınlıkla sırıtıyor: "Neler oluyor Judefeldt, bu dilenci kılıklılarla pazarlık mı ediyorsunuz bir de? Bir saat sonra bunlardan geriye yalnızca koca bir kemik yığını kalacak. Yürüyen ölüler bunlar, hiç vakit kaybetmeyin."

"Bay von Merfeld doğru söylüyor," diye araya giriyorum. "Bu akşamın kahramanları içinde kaybedecek hiçbir şeyi olmayan bir tek biziz. Piskopos'un şehre girmesi bizim için kesin ölüm demek. Dolayısıyla savaşacağımızdan, canımızı dişimize takacağımızdan hiç şüpheniz olmasın, şehri karış karış almak zorunda kalacaksınız."

Von Büren homurdanıyor: "Korkaksınız, efendimizin bir esnemesiyle geçen süre kadar bile dayanamayacaksınız. Bir avuç yankesici, bir avuç sokak hırsızından başka bir şey değilsiniz siz."

Kibbenbrock gülümseyerek iki tüccarın gergin dikkatini üzerine çekmek için başını sallıyor: "Gücünüzü yitirmekten o kadar çekiniyorsunuz ki elimizdeki dört silahtan korktuğunuz için von Waldeck'in kölelerini evlerinize soktunuz. Bak sana ne söyleyeceğim biliyor musun Judefeldt? Von Waldeck bunu ta en başından beri biliyordu. Sizinle bizim aramızdaki bu husumeti kullanarak şehri ikiye ayırabileceğinin farkındaydı."

Şehir temsilcisinin açık alnı kırışıklarla doldu, bakışları Wördemann'ın eskisinden daha da kararmış yüzüyle benim ve kendisini hâlâ rahat bırakmayan Kibbenbrock'un yüzü arasında dolaşıp duruyor: "Her şey lanet olası bir sahtekârlıktan ibaret, hâlâ anlamadın mı bunu?.. Piskopos en başından beri ikili oynuyor, surların içinde bir destek, doğru zamanda kendisine kapıları açacak bir insan bulmak için sizin içinizi rahatlattı, içeriye girdikten sonra bir anda Luther yandaşı olduğunuzu, Papa'nın otoritesine bizim gibi isyan ettiğinizi hatırlayacak." Karşısındakilerin söylediklerini kavramaları için kısa bir ara veriyor: "Şehir özgürlüklerini unutabilirsin: Bizden sonra darağacına çıkma sırası size gelecek. Düşün Judefeldt. İyi düşün."

İki şehir temsilcisi kaskatı kesildi, önce Kibbenbrock'a sonra etraflarına bakarak görünmeyen bir danışman arıyorlar.

Von Merfeld kuşkuyla soruyor: "Judefeldt bu iki serseriyi dinlemeyeceksin herhalde?.. Hayatlarını kurtarmaya çalıştıklarını görmüyor musun, tüm umutlarını yitirdiler artık, efendimiz geldiğinde hepsinin icabına bakacağız, aramızda bir anlaşma var bizim, bunu aklından çıkarma."

Gene sessizlik.

Zamanın akışına ritim kazandıran kalp atışlarımı dinliyorum.

Wördemann, içinden, kazanç duasını okuyor.

Judefeldt karısını düşünüyor.

Judefeldt Piskopos'un ordusunu düşünüyor.

Judefeldt manastıra sığınmış kırk adamını düşünüyor.

Von Merfeld'in gülünç bıyıklarını düşünüyor.

Onun başrahibe olan ve Piskopos'un şehirdeki casusu olduğu herkesçe bilinen o orospu kız kardeşini düşünüyor.

Katoliklerin kapılarına astıkları çiçekten taçları düşünüyor...

Kollarımı iki yana açıyorum: "Silahsız geldik. Aramızda savaşmayı bırakıp şehrimizi omuz omuza savunalım. Asillerin bizle ne işi var ki? Münster biziz, Papa'nın, Piskopos'un adamları değil."

Von Merfeld patlıyor: "Tanrı aşkına, ağızlarından çıkanı kulakları duymayan bu iki hödüğe kanamazsınız!"

Judefeldt içini çekerek yumruğunun içinde hayal ürünü bir yılanı sıkıyor: "Beni kandıran onlar değil, Wolbeck senyörü. Bize verilen sözünüz var."

"Franz von Waldeck'in sözü sözdür!"

"Ama bu, ne diyorsunuz, hödükler... Şehre silahlı adamların girmesine gerek kalmadan barış teklif ediyorlar, bu teklifi düşünmem lazım."

Von Merfeld küfretmeye başlıyor: "Bu boktan heriflere mi inanacaksınız yani?.."

"Ben hâlâ bu şehrin temsilcisiyim. Halkın çıkarını düşünmem gerek. Katoliklerin evlerinin kapılarına çiçekten taçlar takmaları için emir aldıklarını biliyoruz. Peki neden bayım, açıklayabilir misiniz bunu bana? Piskopos'un askerlerinin yağma sırasında hangi evlere dokunmayacaklarını göstermek için olabilir mi? Anlaşmamız bu değildi...

Von Merfeld taş kesiliyor, aptal bir Luther yandaşı karşısına geçmiş açıkça suçluyor mu yani kendisini, ama ilk patlayan von Büren oluyor: "Öyleyse döneklere ne yapılması gerektiğini biliyorum ben!" Kılıcını çıkarıp şehir temsilcisinin gırtlağına dayıyor.

Luther yandaşları direnmeye çalışsalar da von Merfeld'in bir hareketiyle bütün süvariler ayağa fırlıyor: Korku içinde bir düzine insanla savaşmak için özel olarak eğitilmiş, tepeden tırnağa silahlı yirmi süvari. Doğrudan bir çatışmada sonuç şimdiden belliydi.

Von Merfeld suratında zafer dolu bir gülümsemeyle bana bakıyor.

Ancak mezarlığın dibindeki duvardan gelen ve yırtıcı bir kuş sesini andıran korkunç bir çığlıkla o gülümseme siliniyor. İnsanın kanını donduran, tüylerini diken diken eden bu çığlık bir örümcek

gibi sırtımızdan yukarı doğru tırmanıyor ürpertiyor: "Dur, pis domuz!"

Mezarlıklar arasında ilerleyen hayaletlerin uzun gölgeleri, dirilen ölüler ordusu. Birisi dizlerinin üzerine çöküp dua etmeye koyuluyor.

"Sana söylüyorum, pis domuz!"

Gecenin içinden çıkan korkunç hayaletler, meşalelerin ışığında meydanı geçiyor, ellerinde tüfekler, zemberekli oklar taşıyan otuz hayaletten oluşan gölgeler ordusunun başında bir de komutan. Komutan yaklaşıyor, elinde kendinden bile büyük iki tabancayla ölüm meleğinin kanatlarını andırıyor: "Von Büren, orospu çocuğu." Durup yere tükürdükten sonra tıslar gibi devam ediyor: "Kalbini yemeye geldim."

Şövalyenin yüzü bembeyaz, kılıcı sallanıyor.

Karanlıklar meleği Redeker aramızda birkaç adım kalana kadar ilerliyor: "Her şey yolunda mı Gert?"

"Tam zamanında geldin. Durum tersine döndü denebilir, şimdi karar verme sırası sizde beyler. Ya hesabımızı hemen meydanda görürüz ya da atlarınıza binip geldiğiniz yere dönersiniz."

Bıyıkları hazırola geçmiş von Büren kılıcını indirerek tavrını gösterdi, Judefeldt de sonunda nefes almaya başladı.

Sayıca hem onların iki katı hem de daha kararlıyız. Kaybedecek hiçbir şeyimiz yok, von Merfeld de bunu gayet iyi biliyor.

Dilini şaklatıp alçak sekse küfrettikten sonra şehir temsilcisine küçümsemeyle son bir kez bakıp topukları üzerinde dönerek mahmuz sesleri arasında adamlarının yanına gidiyor.

Redeker namluyu von Büren'in göğsüne dayıyor, adam taş kesilmiş bir vaziyette gözlerini kapatıp düşmanının ateş etmesini bekliyor. Becerikli bir el kemerinde taşıdığı cüzdanı alıyor: "Yok ol piç. Git de Piskopos'unun kıçını yalamaya devam et."

Pazar Meydanı'na dönerken güneş de San Lamberto'nun arkasından mat ışıklarını göstermeye başlıyor. Şövalyeler, Redeker'in

adamlarının ve Luther yandaşlarının gözcülüğünde şehri terk ediyorlar: Şehrin kapısından çıkarken von Büren'ün öfkeden ağladığını gördüğüne yemin eden var.

Bayan Judefeldt ve Bayan Wördemann kocalarına kavuştular; Knipperdolling, konsey üyesi Palken ve oğlu ile birlikte yanımızda yürüyor, sesi biraz kısılmış, gözü şişmiş ama morali iyi, sanki aylak aylak dolaşarak bir meyhane arıyor.

Ordugâha vardığımızda coşkunluk çığlıklarıyla karşılanıyoruz, tüfekler havaya ateş ediyor, bir eller ormanı bizi havalara kaldırıyor, kadınlar yanaklarımızdan öpüyor, insanlar üstüdekileri çıkarıyor, bir grup kız, belayı kovan -yalnız onun sözlerinin gücüymüş gibi- Leidenli Jan'ı zafer şenliği içinde sırtlarında taşıyor. Halk barikatları yıkıp koca bir gece boyunca büyük tehlikeler atlatmış olan sokaklara dökülüyor. Pencereler açılıyor, insanın içine işleyen soğuğa, karanlığı yeni yeni aydınlatmaya başlayan şafağa rağmen kadınlar, çocuklar ve yaşlılar sokaklara iniyor.

Knipperdolling herkese bira dağıtıyor.

Rothmann mutlu bir ifadeyle yanıma geliyor, yorgun olduğu yüzünden belli ama gülümsüyor: "Başardık sonunda. Tanrı'nın bizi koruyacağını söylemiştim sana."

"Evet, Tanrı ve silahlar." Gülümsüyorum. "Ya şimdi?"

"Nasıl yani?"

"Şimdi ne yapacağız?"

Yanıtlayan, üstü başı pis ve bumburuşuk, meşalelerin dumanıyla kapkara olduğu için kaşının üzerindeki beyaz yara o karanlık yüzün ortasında dev gibi görünen Gresbeck oluyor.

"Şimdi biraz soluklanacağız Komutan Kuyunun Gerti."

Gülümsüyor, teşekkür ederken elini sıkıyorum.

Devriyelerden birinin getirdiği mesajı dinleyen Knipperdolling endişeli bir tavırla bize doğru seğirtiyor: "Gert, şimdi başımız dertte...

"Gene ne oldu?..

"Von Waldeck topraklarında çalışan köylüleri üzerimize salmış. Hepsi buraya geliyor, söylediklerine göre üç bin kişi varmış, olayı bir daha tekrarlanmamak üzere şehirde bitirmek istiyorlar."

Bölüm 30
Münster, 1534, Karnaval

Mahzen savaşın umumi helası.

İnsanın o çürümüş bedenini sulayan kansa, meydanı ıslatan sidik de bira.

Savaşçıların midesini şişiren, savaştan önce korkularını azaltan, zafer sarhoşluklarını artıran bira. Hela bekçilerini ölçüsüzce zengin eden çiş. Bir savaşın neticesini belirlemek için harcanmış kan ve cesaret kadar önemli.

Vurmadan önce düşmanının üstüne işe, belki uyanır, öfkesi yatışır, kan hırsını saran o sisi dağıtır. Bizi cezalandırmak üzere olan kader saçma gibi düşünülebilir ya da değiştirilebilir. Geri çekilmek de mümkün.

Geldiklerinde öfkeden deliye dönmüşlerdi; dönerken sarhoşluktan burunlarının ucunu görmüyorlardı.

Şehir mahzeninin stoklarından yirmi fıçı bira. Münster halkının kırsal kesimdeki kardeşlerine Judefeldertor heyetine katılma hakkıyla birlikte büyük bir gösterişle sunduğu armağan.

Üç bin çiftçinin bağnaz kini biranın köpüğüyle birlikte söndü gitti.

Atlatılan son tehlike kutlamayı gülünç anların yaşandığı bir şölene dönüştürüyor.

Pazar Meydanı'na saçı başı dağılmış, yarı soyunuk, hatta bazısı çıplak bir sürü kadın üşüşüyor. Kendilerini yere atıp çarmıha gerilmiş gibi uzananlar, çamurun içinde yuvarlananlar, ağlayanlar, gülenler, göklerdeki Baba'yı yardıma çağırarak göğsünü dövenler...

Gökyüzünden kan döküldüğünü görüyorlar.

Kara ateşler görüyorlar.

Gökyüzünde dörtnala giden beyaz bir atın üzerinde elinde zalimlere karşı bir kılıç tutan altın taç takmış bir adam görüyorlar.

Yüksek sesle Siyon'un kralını çağırıyorlar, ama varlığıyla onları memnun edecek tek insan da meyhanenin birinde kafayı çekmekle meşgul.

İnsanlar Leidenli Jan'ın gösterilerinden birinin kahramanları gibi gülüp eğleniyor. Ama histerik çığlıklardan yorgun düşen Nalbant Adrianson aralarında değil, elindeki tüfekle evlerden birinin çatısındaki fırıldağı bir vuruşta indiriyor. Fırıldak aşağı düşüp parçalanırken korkunç bir gürültü kopuyor. Manzara o anda duruyor. Kadınlar bir kâbustan uyanmış gibi kendilerini toparlıyorlar. Adrianson oradakilerin alkışlarını kabul ediyor.

Sonraki günlerde von Waldeck'in şehre dönemeyeceği giderek daha iyi anlaşılıyor.

Birçok Katolik valizlerini hazırlamaya başladı.

Güç oranı bizden yana, Luther yandaşları bile düşmanca davranmıyor artık: Şehir temsilcisi Tilbeck, fırsatçı olduğundan dolayı, belki de yeniden seçilme ümidiyle Rothmann'a kendini vaftiz bile ettirdi. Judefeldt bizi Belediye'ye aldı, üstelik bir sonraki seçimlerde malvarlığına bakılmaksızın tüm aile reislerine oy hakkı tanınması konusundaki kararımızı kayda geçirmekten başka bir şey de gelmedi elinden. Bunu tam olarak sindiremedi ama tüm halk bizim yanımızdayken vereceği olumsuz bir cevabın da onun için sıkıntı yaratacağı açıktı. Knipperdolling ve Kibbenbrock adaylıklarını koydular.

Bundan sonra zengin tüccarları şehri avuçlarının içine alamayacakları açık.

Birçok Luther yandaşı valizlerini hazırlamaya koyuldu.

Ne kadar altınları, paraları, mücevherleri, gümüş ev eşyaları, hatta lezzetli domuz butları varsa topluyorlar. Ancak önce, zafer günlerimizde Pazar Meydanı'nın yorulmak bilmez gözcüsü haline gelen Şapkacı Sündermann'ın kontrolünden geçmek gerek. Frauentor'da durdurulan zengin Wördemann bile kafasına dayanmış silahı görünce kıçına sakladığı dört yüzüğü doğal yollardan dışarı çıkarmak zo-

runda kaldı; güzel karısının maruz kaldığı yakışıksız elle dokunma ise çiftin hizmetindeki tüm uşakları kahkahalara boğdu.

Ancak kadınlardan gelen şikâyetler Sündermann'ı işinden ediyor: Gitmek isteyen özgürce çekip gidebilir. Asil Johann von der Recke de bu fikirde; karısı ve kızı ise kalmak isteyenlerin de bunu aynı şekilde özgürce yapabileceğini düşünüyor ve kendilerini evinde ağırlayan sevimli Rothmann'ın kollarına uçuyorlar. Onları almaya giden salak ihtiyar ise hakaretlerle karşılanıyor: Artık ne bir baba ne de bir koca olarak değerinin kalmadığını, evindeki kadınları sopayla cezalandıramayacağını, onlara kafasına göre kurallar koyamayacağını, hatta bir karısı ve bir kızı olduğunu unutup mümkün olduğunca uzaklara gitmenin kendisi için daha iyi olacağını anlıyor. Şehri terk ederken bıraktığı kötü izlenimle ilgili söylentiler Münster'in tüm kadınlarının dilinde: Von der Recke yanında götürdüğü çeşit çeşit eşyanın arasında gizlenerek kaçıyor.

Adrianson kilidi, çilingir aletleriyle açıyor. İçeri giriyoruz. Büyük bir salon, lüks mobilya ve halılar. Evin yasal sahipleri buradan çekip gitmeden önce şöminedeki koru bile söndürmemişler. Brundt kardeşlerden biri ateşi yeniden canlandırıyor. Üst kata çıkan bir merdiven. Bir yatak odası, bir de daha küçük bir oda. Ortada ahşap bir küvet, lavabo ve bir köşeye atılmış bir kova. Banyo tuzları ve asil bir hanımın kişisel bakımı için gereken diğer her şey var içerde.

Adrianson kapıda beliriyor, meraklı bir havası var.

Başımı eğiyorum: "Çok güzel burası. Su ısıtsana biraz."

Soyunuyorum, pis kokulu kara bir yığın oluşturan gömleğimi ve kabanımı bir tekmeyle uzaklaştırıyorum. Çoraplarımı da çıkarıyorum. Yakmak gerek bunları. Koca bir dolaptan şık kumaşlarla dikilmiş temiz kıyafetler buluyorum. Tam da üzerime göre.

Adrianson ahşap küvete üzerinde dumanlar tüten iki kova suyu boşaltırken yüzüme kararsızlıkla bakıyor. Daha sonra başını sallayarak dışarı çıkıyor.

Sokaktan gelen bir koro sesi.

Kibirle, demir gürültüleriyle gelmişlerdi
Acıyla, ağlayarak gittiler
O gece o mezarlığın içinde
Kara bir hayalet gördüler.

Şehir temsilcisinin karısına resmen el koydu,
Piskopos domuzunun arzularını yok etti.
Kuyunun Gerti'ne rastlarsan sonun bu olur
Ayağına basarsan keser gırtlağını.

"Duyuyor musun?.." diye içeri dalıyor Knipperdolling gülerek. "Bayılıyorlar sana! Kalplerini fethettin! Gel, gel de bak."

Beni pencereye sürüklüyor. Yaklaşık otuz fanatik beni görür görmez hep bir ağızdan tezahürat etmeye başlıyorlar.

"Şarkılarına girdin bile. Münster'in tamamı seni alkışlıyor." Pencereden sarkıp bir elini omzuma koyuyor. Aşağıdakilere sesleniyor:

"Yaşasın komutanımız Kuyunun Gerti!"

"Yaşasın!"

"Münster'in kurtarıcısı yaşasın!"

Gülerek içeri giriyorum. Knipperdolling beni tutarak bağırmaya devam ediyor: "Münster'i sizinle kurtardık, Hıristiyanlığı da sizinle onurlandıracağız! Yaşasın komutan Kuyunun Gerti! Onun sağlığına içmeye şehirdeki bira yetmez!"

Bağırışlar, çığlıklar, atılan eşyalar, Knipperdolling ibnesi, Belediye binasının tepesine dikeceğiz seni karnından, kahkahalar, havaya fırlatılan bardaklar...

Knipperdolling abartılı hareketlerle aşağıdakileri selamladıktan sonra pencereyi kapatıyor.

"Kazanacağız. Seçimleri kazanmamız için senin ağzından çıkacak tek bir söz yeter, rakibimiz olmayacak."

Camın arkasından şehri gösteriyorum: "Zorbaları kovmak onların gücünde olmaktan çok daha kolay. İşin zor olan kısmı esas şimdi başlıyor."

Şaşkın bir şekilde suratıma baktıktan sonra patlıyor: "Bu kadar karamsar olma! Şehri nasıl yöneteceğimize seçimleri kazandığımızda karar veririz. Şimdi zaferin tadını çıkar."

"Zafer beni üzerinde dumanları tüten bir leğenin içinde bekliyor."

Bölüm 31
Münster, 24 Şubat 1534

Kalabalık bu önemli güne kadar sürekli arttı. Dün Redeker şehir halkına Belediye Meydanı'nda bir konuşma yaptı: Sonuç olarak içlerinden yirmi dört kişi konseye seçildi. İçlerinde nalbantlar, dokumacılar, marangozlar, işçiler, hatta bir fırıncı ve bir de kunduracı var. Şehrin yeni temsilcileri tüm küçük meslekleri temsil ediyor; bu dünyanın kaderinin bu ayaktakımının ellerine bırakılacağı kimsenin aklına bile gelmezdi.

Gece kutlamalar ve karnaval danslarıyla geçti, bu sabah ise son formaliteler bitirildi: Yeni şehir temsilcileri Knipperdolling ve Kibbenbrock. Karnaval başlayabilir.

Katedrale giren Münsterli dilenciler en önde, Gökyüzü Krallığı'nda son senetlerden paylarına düşecek olandan bir avans alıyorlar: Altınlar, şamdanlar, heykeller üzerindeki sırmalı kumaşlar ve fakirler için sadaka, rahipler kendilerine pay almadan doğrudan ilgililerin eline geçiyor. İplikçi ve taraklayıcı Bernhard Mumme, kendini seneler boyunca yorgunluk içinde geçen zamanı gösteren saatin önünde bulduğunda, elindeki baltayla hiç düşünmeden o korkunç mekanizmayı yok ediyor. Bu arada meslektaşları kilisenin kütüphanesine büyük abdestlerini yaptıktan sonra pis kokulu anılarını Piskopos'un din kitapları üzerinde bırakmakla meşgul; sunak sütunları sökülerek bunlarla kabızları teşvik etmek için nehir üzerine umumi bir hela dikiliyor. Vaftizhane topuz darbeleriyle, borulu org ile birlikte yıkılıyor. Sunak üzerinde şölen düzenlenirken tonozların altında da sınırsız bir ziyafet veriliyor, sonunda tıka basa yeniyor, sonunda her yerde sevişmek serbest, neflerin sütunları ardında, yerde, her tarafta, ruh tüm yüklerden arındı, herkes

Münster senyörlerinin mezar taşları üzerine, döşemenin altında yatan o asil iskeletlere işemeye gidiyor. Bu aristokratik cesetleri gönüllü olarak gübreye doyuran halk gidip kıçını kutsal su kabında temizliyor.

Ağlayın azizler, yolun sakallarınızı, dininiz sona erdi. Ağlayın İsa'nın doğduğu ahırın maketini taptıkları altınla çeviren Münsterli asiller: Devriniz bitti. Rahiplerin ve aşillerin iğrenç gücünü asırlardır temsil eden hiçbir şey ayakta kalmamalı.

Diğer kiliseler de aynı tipte ziyaretlere maruz kalıyorlar, sokaklarda elleri kolları ganimet dolu fakirler ordusu dolaşıyor, ayin giysilerini orospulara armağan ediyor, manastırlardan aldıkları mülkiyet belgelerini ateşe veriyorlar.

Tüm şehir bayram yapıyor, Karnaval alayları arabaların üzerinde sokak sokak dolaşıyor. Rahip kıyafetleri içindeki Tile Bussenschute bir sabanın arkasında. Münster'in en ünlü fahişesi ilahiler, dalgalanan kutsal flamalar ve çan sesleri arasında Überwasser Mezarlığı'na getiriliyor.

"Gert Boekbinder siz misiniz?" Belli belirsiz bir onay. "Beni Jan Matthys gönderdi. Gün batmadan önce şehirde olacağını haber vermek için."

Gözlerimi platformdan ayırıyorum. Genç bir yüz.

"Eee?"

"Jan Matthys. Siz onun havarilerinden biri değil misiniz?"

Gözlerinde şakacı bir pırıltı arıyorum ama boşuna: "Ne zaman gelecekmiş?"

"Akşam olmadan. Buraya otuz mil uzaklıkta bir yerde uyuduk. Ben sabah erkenden uyanıp yola koyuldum."

Omzundan tutuyorum: "Gidelim."

Kalabalığı ite kaka kendimize yol açıyoruz. Gösteri bir sürü insanı toplamış: Münster'deki en iyi von Waldeck taklitçisi sahnede. Her meydanda farklı bir gösteri var: Müzik ve dans, bira ve domuz, beceri oyunları, tersine dünyalar İncil'den sahneler...

Benim genç dostumsa yolun bir köşesinde umursamazca sergilenen bir çift göğsün büyüsüne kaptırıyor kendini.

"Gel hadi. Sana havarilerden birini daha tanıştırayım."

Şimdi ona ihtiyacımız var. Benzer bir anda bir şeyler uydurabilecek tek kişi Bockelson. Yanlış hatırlamıyorsam San Pietro Kilisesi önünde gösterisi vardı.

Üzerimize doğru gelen bir Karnaval alayı bizi evlerin duvarlarına yapıştırıyor. Küçük bir eşeğin üstündeki üç adam başı çekiyor. Arkadan ağır aksak on kral tarafından çekilen bir araba geliyor. Tam ortada ise kökleri gökyüzüne çevrilmiş bir ağaç ve bir leğenin içinde üstünü başını çamurla pisleten bir adam. Köşede Papa dua ederek dileniyor.

"Tüm Filistinlilerle birlikte Sanson ölsün!"

Uzaktan gelen sesi bize kadar ulaşan Jan tüm yeteneğini sergiliyor: Tiro tapınağının sütunlarını devirecek insanüstü bir güçle titrer gibi. İzleyicilerin heyecanı da yabana atılacak gibi değil.

Aziz pezevengin yanına, kürsüye çıkıyorum, alkış sesleri neredeyse bir anda kesiliyor. Kısa bir bekleme süresinin ardından fısıldaşmalar yeniden başlıyor.

Kulağına eğiliyorum: "Matthys gün batmadan önce burada olacak. Ne yapacağız?"

"Matthys?" Leidenli Jan alçak sesle konuşmayı bilmez ki. Haarlemli peygamberin adı altımızdaki gürültülü su birikintisine düşen büyük bir kaya gibi. Daireler hızla büyüyor.

"Bu akşam konsey üyeleri hesabından kutlama şöleni yapılacaktı, kürk falan dağıtılacaktı..." Sakalını sıvazlıyor: "Rahat ol dostum Gert, ben icabına bakarım. Sen git de haberleri yoksa diğerlerine haber ver. Knipperdolling büyük Jan Matthys'i tanımak için sabırsızlanıyordu."

Onaylıyorum, hâlâ kararsızım. Sahneyi ona bırakırken yalvarır gibi ekliyorum: "Jan, rica ederim saçmalık yapma..."

Akşama doğru kurtların bile içini donduracak bir rüzgâr çıkıyor. İnsanı kesen, buz gibi karla yüklü bir rüzgâr. Sokaklar bembeyaz oluyor.

Matthys'in geleceği haberi şehrin dört bir yanına yayıldı. Aegiditor'ın etrafında, katedrale çıkan yol boyunca kimi çoktan yerini kapmış. Karanlık bastıkça meşaleler birer birer yanıyor.

"İşte, o! İşte Enoch!"

Kibbenbrock ve konseyin yarısı bir taraftan, Knipperdolling ve diğer yarısı ise öbür taraftan ağır kapı kanatlarını dıştan itmeye koyuluyorlar. Menteşelerin gıcırtısı bir işaret. Boyunlar kapıya doğru uzanıyor. Kalan azıcık gün ışığı önce bir bıçak gibi sızıyor ve sonra yavaşça dağılarak tüm kemerleri aydınlatıyor.

Jan Matthys elinde bir asayla dik, koyu bir gölge. Kalabalığa gözünün ucuyla dahi bakmadan, ağır adımlarla ilerliyor. İki yeni şehir temsilcisi, başları hizasında tuttukları meşalelerle konseyin tamamıyla birlikte onun az gerisinde yürüyorlar. Hafif bir şarkı onlara eşlik ediyor.

Daha dikkatli bakıyorum: Kaldırım taşları üzerine lapa lapa düşmeye devam eden karın içinde, Fırıncı Peygamber'in ayakları çıplak. Elindeki bir asa değil, bir yaba: Köylülerin buğdayı kabuklarından ayırmak için kullandıkları bir tür kürek.

Matthys ilerlerken sokağın iki yanındaki ateşli halk arkasında birleşip korteji genişletiyor. Haarlemli Jan duruyor, yabayı iki eliyle alıp gökyüzüne kaldırıyor. Şarkılar bir anda kesiliyor.

"Tanrı harman yerini temizlemek üzere!" diye, önce tek başına, sonra yüzlerce sesle birlikte bağırıyor. Uzun yaba karları öfkeli kolların eşliğinde söküyor."

"Tanrı kendi harman yerini temizlemek üzere!"

Kalabalığın sesi ona yankı yaptıktan sonra yeni gelenleri de bilgilendiriyor: "Peygamber, peygamber burada."

"Geldi!"

"Jan Matthys, büyük Jan Matthys Münster'de!"

İlerliyor, ana meydana doğru yöneliyor. Tanrı'nın habercisini herkes görmek istiyor, uzun boylu, ince, esmer, derisi kayış gibi, ayakları çıplak.

İşte orada.

İşte Enoch.

Duruyor, belki hafifçe gülümsüyor, belki.

Bockelson kollarını açıp onun önüne çıkıyor: "Üstat. Kardeşim. Babam. Annem. Dostum. Bir melek bugün geleceğini söyledi bana. O meleğin yanında yürüdüğünü gördüm, şimdi de başının üzerinde dönüp duruyor. Bugün, dün değil, yarın değil. Bugün zafer bizim, düşmanlarımızı yendik. Tanrı'nın meleği. Ne kadar çok seviyorum seni."

Matthys yanına gidip yanağına sıkı bir yumruk indiriyor, Bockelson yerde. Herkes buz kesiliyor. Ayağa kalkıyor. Gülümsüyor. İki Jan da birbirlerine, parçalamak ister gibi sıkı sıkı sarılıyor, uzun süre bu şekilde kalıp sallanıyorlar. Bockelson sevinçten ağlıyor.

Yaklaşıp bakışlarını yakalamaya çalışıyorum: "Münster'e hoş geldin, kardeşim Jan."

Beni de kucaklıyor, çok kuvvetli, soluğum kesiliyor. Duygulanmış bir halde mırıldandığını duyuyorum: "Vaizlerim benim, çocuklarım...

Gözleri, bin ay önce beni görevlendirdiği andan beri hiç değişmemiş, hâlâ kara meşaleler gibi. Bir şeyler var, garip bir sıkıntı: Buraya geldiğimizden beri Matthys'i hiç düşünmemiş olduğumu ancak şu an fark ediyorum. Olaylar beni allak bullak etti. Bu insanların yaşadığı savaş ve tehlike onun için yabancı şeyler. Her şeyi tek başımıza yaptık, ama şimdi burada ve dudaklarımızda onun sözleriyle onun adına geldiğimizi hatırlıyorum. Münster enerjimizi emdi, bizi savaştırdı, silah verdi elimize, hayatımızı tehlikeye attı. Bunu sana nasıl anlatayım Jan, nasıl? Yoktun ki sen.

Susuyorum. Onu, katedralin arkasında kurulmuş sahneye çıkarken izliyorum. Alevler uzun gölgesini kilisenin yüzüne yansıtıyor, karşısındaki kalabalıkla alay eden, dans eden bir şeytan. Kar ışığı kesiyor, kafalar üzerinde girdap yapar gibi dönüyor. Gövdemizi saran buz gibi bir titreme.

Hatırladığımdan daha da uzun ve zayıf; sanki yüz hatlarımızı, adlarımızı tek tek hatırlamak ister gibi her birimizin yüzünü bir bir tarıyor.

Ortama gerçekdışı bir sessizlik hâkim. Herkes ona bakıyor, meşalelerin ardından, yüzlerce kadının ve adamın soluğu, hayatlarıyla birlikte meydanın ortasında asılı.

Sesi derinden gelen bir çağıldama, sanki yeryüzünün diplerinden geliyor.

"Ben değilim. Ben değilim, hayran olduğun ben değilim, seçilmişlerin eğlenen soyu! Ben değilim. Bu gecenin ateşi sunaklarda yanıyor, heykelleri kemiriyor, olup biten her şeyi cehennemde yakıyor. Artık hiç olmayacak. Eski dünya ateşe atılmış parşömen gibi harcanıyor. Dünya, gökyüzü, yeryüzü, gece. Zaman. Bunlar asla olmayacak. Beni değil, sonsuzluğun zaferini yücelt. Beni değil. Söz geçmiş ve geleceği tanımıyor, fiilse yalnız şimdiye kitlenmiş. Canlı et. Bildiğin her şey, bilgilerin, dünyadaki o kokmuş iyi niyet. Her şey. Hepsi kül. Beni zafere götürme. Beni bu zafer gününe teslim etmeyin. Güçlü yumruklarınla beni düşmanına karşı savunma. Bu savaşın komutanı ben değilim. Bu ağız, tutkudan aşınmış bu kemikler değil. Değil. Senin Tanrın. Seni hep kiliselerde, sunaklarda, putlar karşısında dua etmeye mecbur bırakan. O burada. Tanrı bu kan, bu yüzler, bu gece. Onun zaferi bir günlük değil, bayram bir mevsim sürmeyecek, sonsuza kadar kutlanacak. Bu zaferi demirle alır, parçalar, gömer, ezer. Dışarıda, surların ardında, dünyanın çoktan sonu geldi. Buraya gelmek için hiçliği geçtim. Tarlalar her adımda çöküyor, nehirler kuruyor, ağaçlar yıkılıyor ve kar bir ateş yağmuru gibi iniyordu. Kanlıydı. Arkada bir deniz vardı. Yükselen bir okyanus, bir öfke dalgası. Yanımda dört şövalye gidiyordu dörtnala, ölümü, veba salgınını, kıtlığı ve savaşı yansıtıyordu yüzleri. Şehirler, kaleler, köyler, dağlar. Hiçbirinden eser kalmadı. Tanrı yalnız bu surların önünde durdu, ruhunu, kolunu ve canını istemek için. Şimdi de yazının öldüğünü söylüyor, yeni kelimeyi senin etin üzerine yazacak, dünyanın son ahitini yazacak ve onu ateşte tutuşturacak. Sen, çamurlu fahişe Babil. Dünyada son kalansın. İlksin. Her şey burada başlıyor. Bu kulelerde. Bu meydanda. Adını unut, insanlarını, zalim tüccarlarını, putperest rahiplerini. Unut. Çünkü geçmiş ölülere aittir. Artık yeni bir adın var, Kudüs. Bugün sen, se-

ni çağıran tarafından savaşa sokuluyorsun. Tanrı'nın baltası Krallığı senin elinle kuracak, adım adım, tuğlaları birer birer dizerek, kafaları üst üste koyarak. Gökyüzüne kadar. Basit insanların, artık çok uzaklarda kalmış bir çağın ezilmişlerinin döküntüsü, hiçbir kötülükten korkmadan savaşacaksın, Krallığın Tanrısı'nın askeri geliyor. Çünkü senin komutanın Tanrı."

Titriyorum. Zaman durdu sanki. Zamanın içinde asılı kaldık. Gece meydandan başka dünyayı siliyor, hiçbir şey yok, yalnız biz varız, burada tek bir soluk çevresinde toplanmışız. Işığın ordusu sözlerin dehşeti içinde bir arada. Gözleri sıraları dolaşıyor, bizi teker teker askere alıyor. Korku ve onur ve yeniden kesinlik, bu sözlerin yarattığı korkuyu başka hiçbir şey yok edemez çünkü. Verilen göreve layık olmalıyız.

Titriyorum. Şehri istiyorduk. Önümüze krallığı koydu. Özgürlük karnavalını istiyorduk. Kıyameti armağan etti bize.

Tanrım, Jan. Tanrım...

Bölüm 32
Münster, 27 Şubat 1534

Cehennemin alevleri buzdan mı? İnsan Cehennem Zebanisi tarafından kapıdan zulmün ebedi buzlarının içine atılacağı saati art arda sıralanmış, yarı çıplak, aç biilaç, sessiz sedasız mı bekliyor?

Harman yeri temizlenmiş olmalı.

Hangi temizlenmez leke, şerefleri lekelenmiş annelerine, altlarına işeyen korku içindeki ihtiyarlara sarılan bu çocukları gözyaşları içinde bırakıyor? Cennetten neden kovulduklarını kim anlatacak onlara?

Enoch kafaları üst üste dizmeye karar verdi. Kulelerde, surlarda, mazgalları süslemek için üst üste yığılmış kafalar, peygamberin emriyle, piskoposun, gezginlerin, rahibelerin, askerlerin, dindarların, hırsızların ve hepsinden önce yakında Yeni Kudüs'ü kuşatacak olan karanlıklar ordusunun iyice göreceği gibi dizilecek, düzenlenecek.

Öyle ki Matthys'in kar fırtınasında haykırdığı, "Defolup gidin inançsızlar! Ve bir daha asla dönmeyin, Baba düşmanları!" sözleri bir bağışlama sayılıyor.

Eski inancın müritleri beyaz kar örtüsü üzerinde ağır ağır süzülerek göçe hazırlanıyor. Çıplaklar. Donup ölmeden önce kalan adımlarını saymak için gözleri yerde. Belki aralarından bazıları Telgte'ye ya da Anmarsch'a varmayı ümit ediyor. Kimse varamayacak oysa, belki gerçekten güçlü kuvvetli olan yetişkinler, o da yalnız olurlarsa, ama onlar da karılarını, çocuklarını, akrabalarını arkada bırakmayacaklardır.

"Bekleyecek bir şey yok. Tanrı şimdi adaleti yerine getirmek istiyor."

"Ne demek istiyorsun?"

"Ölmek zorundalar." Bunları söylerken neredeyse sakin, huzurlu, bakışları sabit.

Kayanlar. Ağlayanlar. İçindeki bebekleriyle koca göbeklerini taşımaya çalışanlar. Papa ve Luther yandaşları: Eski dünya Jan Matthys'in çıkardığı fırtınayla gömüldü. İşareti okuyabilirsin: Tanrı'nın takdiri.

"Yazılı, bilinmesi gereken başka bir şey yok, öyle mi?.. Lanetlenmiş oldukları için ölmeleri gerek. İşareti okuyabiliyorum kesmek istiyorsun yoksa?.."

"Burası seçilmiş bir yer. Yeni Kudüs burası: Yeniden doğmayanlara yer yok. Hâlâ seçim yapıp din değiştirebilirler. Ama artık son çan seslerinin zamanı geldi. Acele etmeleri gerek."

"Peki ya değiştirmezlerse?"

"Eskiyen her şeyle birlikte süpürülüp atılacaklar."

"O halde gönder onları. En azından gitmelerine, o şerefsiz piskoposlarına ya da lanet olası Lutherci dostlarına ulaşmalarına izin ver."

Hesap gözlerimizin önünde görülüyor. Tamam, kazandık. Ama sıradan kadın ve adamların gövdelerini, hepsini bir kucaklamada, ışığın sıcaklığı içinde birleştirmenin arzusu anlatılmaz mutluluğu, hayat dolu gülümsemesi, nerede?

Görevimiz sona erdi: Zaman bitti, kalanın icabına her şeye gücü yeten Tanrı bakacak. Kıyamet, Vahiy yukardan inecek ve burada kalıp dünyaya meydan okuma arzumuzu kaybederek uğruna savaştığımız her şeyi reddetmedikçe asla kurtulamayacağımız trajik, korkunç bir pantomimin içine hapsediyor bizi.

Kazandık mı? O halde ağzımın içine dolan bu acı tat neden? Kardeşlerimle göz göze gelmekten neden vebadan kaçar gibi kaçıyorum?

"İhtar edilen, herkes adına edilmiştir."

En tedirginlerin sövgüleri bana çok müstehcen geliyor. Zalimlere layık görülen tükürükler, mağluplara tekmeler. Onlar Münster

halkının düşmanları değil ki artık, asırlardır bize eziyet eden onlar değil, onlar artık kadınlar, adamlar, çocuklar değil, şekilsiz, korkunç, iğrenç yaratıklar. Bize ancak onların yok olması hayat verebilir, bizi bekleyen yazgı hakkındaki Tanrı sözünü onaylayabilir.

Belki de tüm zamanların, tüm savaşların mağlubu benim? Leidenli aziz saz şairi elindeki küçük sopayla kafalara belli belirsiz dokunarak sıralar arasında dolaşıyor. Sayım bir çocuğun yanında bitiyor, Jan bakışlarını gökyüzüne dikiyor.

"Neden? Neden bu masum?" Ağlayarak dizlerinin üzerine atıyor kendini. "Onun bir suçu yok! Işığın meleği onun üstünde dönüp duruyor!" Göğsünü dövüyor, daha kuvvetli bağırıyor, hıçkırıyor. "Neden?..

Küçük yüzünü annesinin kucağına gömüyor. Kadın derin bir umutsuzluk içinde, dizlerinin üzerine çöküp oğlunu kucaklayarak gözyaşları içinde göğsüne bastırıyor. Sonra kararlı bir hareketle çocuğu kendisinden ve kendi kaderinden uzaklaştırıp yalvarıyor: "Kurtar onu. Yanına al."

Matthys'in havarisi toparlanıyor, sakalını sıvazladıktan sonra gökyüzündeki meleğe bakarak: "Tanrı buğdayı kabuğundan ayırır, -sonra gözlerini çocuğa indiriyor- bugünden itibaren Şear-Yaşuv olacaksın, 'geri dönen kalıntı,' taraf değiştirerek cezadan kurtulan. Gel."

Kapı lanetlilerin göçünü kabul ederken onu yanına alıyor.

Fırtına en kasvetli kehanetler gibi görüş alanımı karartıyor.

Karnaval artık bitti.

Bölüm 33
Münster, 6 Mart 1534

Kötü gidiyor. Muhtemelen kendisi tarafından hazırlanmış ağır zincirlerle koca bir araba tekerleğine bağlanmış olan Demirci Ruecher, bugünlerdeki her şey gibi uydurık dört muhafız tarafından etrafı çevrili, bekliyor.

Halk, sayıları her geçen gün artan yeni gelenlerle birlikte, yüce peygamber tarafından ikinci saatte toplanmaya çağırıldı: Öfkeli, kırgın, üzgün, tebaası azizlerin davranışlarından dolayı çılgına dönmüş.

Demirci Ruecher, bu bombok herif, üç günlük, meditasyonun sonuna doğru dünyayla tamamen ilgiyi kesmenin, yüce Tanrı'nın ışığının Büyük Matthys'in ölümlü gövdesine inmesinin sonucu alınan önemli kararlara karşı ağır kınamalar yapmak cüretini gösterdi.

Ne saçmalık, dedi demirci birçok kişinin düşüncesini kelimelere dökerek, her şey tamam, her tür mülkiyetin kaldırılması, mevcut tüm kaynakların hep birlikte kullanılması, zenginliğin herkese ait olması ve kimsenin olmaması, elbette, bunu biz düşünmüştük, herkesten önce hem de, dokunulmaz bir fakirler fonu, yeni kurallar, ama saçmalığa bak, idare ve her çeşit kaynak dağılımı için yedi diyakoz seçildi, her tür çatışmanın çözümlenmesi, ihtiyaçların giderilmesi için, bunlardan hiç değilse biri, en azından biri Münster'de doğmuş ve yaşamış olsaydı bari, ama aralarında bir kişi bile yok, hepsi Hollandalı, onun müritleri, böyle olmaz, dedi, şehir özgürlükleri için hayatımızı tehlikeye attık, kafalarımız az kalsın surların mazgallarını bezeyecekti, kahretsin, sonra ansızın biri çıkıp geliyor, tamam büyük bir peygamber, kutsal sözlerle aydınlanmış olduğu

su götürmez, ama aralarında biri bile bizden değil, hepsi Hollandalı, hem şehri aldığımızda yanımızda bile değildi ki, nasıl oluyor bu iş, biri geliyor her şeyi hazır buluyor, yönetiyor ve adamlarını da emir verme yetkisiyle donatıyor üstelik, yönetiyor ve bizim işler hemen yeniden karışıyor.

Hemen tutuklandı.

Hubert Ruecher. Demirci. Münsterli. Baptist. 9 Şubat barikatlarının kahramanı. Hubert Ruecher. Davanın evladı. Mermi döküm ustası. Münster'in Piskopos'un zorbalığından kurtulması için savaşanlardan biri.

Zincirler içinde Pazar Meydanı'na sürüklenen Hubert Ruecher: İnsanların içinde kuşku uyandıran bir hain, bir rezil, aleyhimize konuştu, en yakınındakileri diyakoz ilan etmek için Matthys'in üç gün dua ettiğini söyledi. Mevcut tüm malların paylaşımına da tamam: Her mahallede her şey o büyük depolardan birinde toplanır ve ihtiyacı olana dağıtılır, tamam, ama neden bunların başına yedi Hollandalı koyalım ki? Neden? Neden Münsterlileri dışlayalım? Saçmalık, Jan, affedilemez bir saçmalık bu. Korkuyor musun yoksa? Neden ki? Kimden? Hepimiz azizdik hani, öyle söylemiştin, seçildik biz, kardeşiz. Tüm gücü elinde toplarsan kimsenin içinde bir kuşku uyandırmayacağını mı düşünüyorsun? Birileri içinde yaşadığı şehri kurtarmak için savaştı ve şimdi, o yedi Hollandalı seçildikten sonra, kendi evlerinde hâlâ seçim özgürlüğüne sahip olmadıklarını görüp boşu boşuna savaştıklarını düşünebilirler.

Hubert Ruecher de bunlardan biri.

Sana her şeyi söylediler -yoksa şehre casuslarını mı saldın?- belki de onu zorla almaları için adamlarını gönderdin. Şimdi zincirler içinde, ağzı öfkeden köpük köpük: Herkes adına uyarıldı. Çıldırmış olmalısın Jan, onlar bunun için savaşmadılar ki.

Kürsüye heybetle çıkarken görüyorum seni, gözlerin buz gibi, sakalın her zamankinden daha da sivri.

Elindeki yabayı sallayarak inançtaki eksikliklerden bahsederken görüyorum seni.

Seni görüyorum.

"Tanrı öfkeli, çünkü birisi onun peygamberinin göreviyle ilgili şüphe uyandırdı."

O adam benimle omuz omuza savaştı, emirlerime uydu, şimdi ne kadar pişman olduğunu biliyorum, belki yapmış olduğu şeyden tiksiniyor, her şeyi anlamak için onunla göz göze gelmek isterdim: Ama belki de gelmemem daha iyi. Orada, zincirler içinde hareketsiz ve dimdik öylece durup Tanrı'nın, Peygamber Jan Matthys'e nasıl davranması gerektiği konusunda öneride bulunmasını bekliyor.

"Zaman bitti. Seçim yapıldı. Tanrı'nın sancağı altından ayrılanlar her zaman kararsız olduklarını, kutsal silahların çağrısını içlerinde duymadan başkalarının peşinden gittiklerini ortaya koydular: Bu bir düşman. Ve bugün zaferimizi lekelemek için azizler arasına sinsice kuşku uyandırıyor. Ama zafer kaçınılmaz, çünkü biz Tanrı'nın emrindeyiz."

Çılgınsın sen, çılgın sahtekâr fırıncı, ben de çılgınım, çünkü, çünkü sana bütün bunları veren benim.

"Günahkârı azizler topluluğu içinden hemen ortadan kaldırmazsak Tanrı'nın gazabı herkesin üzerinde olacak."

Elinde kılıç, yüzü mosmor ve korku içinde Ruecher'in etrafında dönüyor.

Avukat von der Wieck, yanında saygın üç kişiyle birlikte Münster'de daha önce hiç kimsenin yasal bir dava açılarak cezalandırılmadığını, şahit, avukat gerektiğini söyleyerek itiraz ediyor...

Matthys sessizce dönüp duruyor, o sözleri tartıyor, dönmeye devam ediyor, gerilim boyumuzu aştı, onu da sarıyor. Duruyor.

"Yasal dava. Şahitler, avukat. Halledin o halde."

Birbiriyle karşılaşan kararsız bakışlar kararsız adımlarla kürsüye geliyor.

Ne yaptığını sanıyorsun Jan? Tabancamın kabzasını kavradığımı fark ediyorum. Gresbeck az ötede yüzünde sert, duygusuz bir ifadeyle bana bakıyor, öfkesini ortaya koyan tek işaret, kaşının üzerinde titreyen yara izi.

Dikkatli ol Jan, bu adamlar savaşmayı öğrendi artık.

"Bugün olayların en büyüğüne tanıklık edeceksiniz. Kudüs'ün doğuşunun şahidi olacaksınız: Münster artık yok, Tanrı'nın şehrinde tek kanun onun sözüdür. Ve O, peygamberinin ağzından konuşur, onun elleriyle iş görür. Siz tanıkları olacaksınız."

Havada dönen bir bıçak Ruecher'in gırtlağına kadar inip bir darbede kesiyor.

Şaşkınlık.

Üstü başı kan içinde kalan Von der Wieck meydanın ortasında yok ediliyor, Knipperdolling ve Kibbenbrock gözlerini yerden kaldıramıyorlar, dua eden Rothmann'ın dudakları oynuyor, Gresbeck hareketsiz.

İnsanın kemiklerini kış soğuğundan da fazla donduran, Tanrı'nın iradesinden bahseden alçak sesli dualarla kesilen bir sessizlik: Birisi dizlerinin üzerine çöküyor.

Bockelson sahneye hâkim oluyor: "Hangi yüce ayrıcalık, azizler halkını kuşkunun lekesinden temizleyen kanı sunuyor!" Bir tüfek alıp öne çıkıyor, Ruecher'in kanını almak için von der Wieck'in yüzünü okşuyor. Yüzüne sürüyor: "En büyük şeref bu piçin, bu iğrenç solucanın payına düştü. Neden?.. Neden o?..

Cesedin göğsüne çok yakından ateş ediyor, ellerini yaralara batırdıktan sonra sallayarak sıçrayan kanla kalabalığı kutsuyor: "Kan ve ruhla sizi kutsuyorum benim aziz kardeşlerim!"

Kimsede hareket yok.

Matthys hepimizi kucaklamak ister gibi kollarını açıyor: "Tanrı'nın sürüsü, rabbimiz bize büyük bir ders verdi. Pisliği ortaya çıkardı, aramızda hâlâ bir yılan gibi süzülen ayrıcalık ve mülkiyet hırsının altını kazdı ve bizi onlardan arındırdı. Bazıları hâlâ kutsal ruhun şehrin basit öncelikleri içinde hapsedilebileceğini düşünüyordu. Hayır. Bugün Yeni Kudüs Tanrı'nın zaferini paylaşmak için dünyanın dört bir yanından gelen tüm azizler toplumu için bir deniz feneri. Biz birkaç kişinin hakkı için değil Tanrı'nın krallığı için savaşıyoruz. İşte muhteşem çağrı: Bu sene Paskalya'da yeni bir yeri, yeni bir gökyüzünü selamlayacağız; azizlerin saltanatı başlayacak. Tanrı gelip bu surların dışında kalan her karış toprağı yerle bir

edecek. Bu kalan kısa sürede, sürüleri eski dünyanın günahlarından koruyacak olan ben değilim, olmayacağım. Tanrı insanlar tarafından bu görev için seçilenin onun adına da hareket edeceğini söylüyor." Kılıcı Knipperdolling'e veriyor. "Durma öyle, kardeşim, Tanrı'nın arzusu böyle."

Şehir temsilcisi kılıcı kararsız, kuşkulu bir şekilde aldıktan sonra Matthys'in yüzüne bakıp bir yardım umuyor ama nafile: "Biz yalnız onun aracıyız."

Peygamber bir ilahi okurken herkes ağır ağır arkasından gidiyor...

> Rab kendini gösterdi; adaleti sağladı
> Zalimler ellerinin ürünü olan ağa düştü.
> Kötüler cehenneme gidecek,
> Tanrı'yı unutan herkes.
> Çünkü dürüst olan unutulmayacak,
> Kederlerin umudu kırılmayacak.
> Kalk, ya Rab! Huzurunda yargılansın insanlar!

Kapı çalınıyor. Hareket etmiyorum. Yorgunum, etraf karanlık. Israrlı, tok ses devam ediyor.

"Gert, aç. Aç şu kapıyı."

Israrla vuruyor. Ağır ağır kalkıyorum. Yoksa gitmeyecek.

Açıyorum.

Redeker koyu, kalın bir seyahat harmanisine sarınmış bir vaziyette önümde.

Gidiyor.

Başımı yana dayayıp koltuğa doğru eğiliyorum. Sanki içeri girecek gibi. Son üç saat gibi sanki. Şimdi ne diyeceğim sana? Beynim yanıt vermiyor. Saçma sapan bir şeyler fısıldıyorum: "Böyle olacağını sanmıyordum."

"Ne sanıyordun ya? Ne saçmalıyorsun, siz getirdiniz onu."

Bir şeyler geveliyorum. Redeker'in öfkesi sözümü kesiyor.

"Sizin Tanrı'nıza inandım ben Gert, çünkü barikatlarda siperlenip meyhanelerde sızıyordu, kiliseleri yağmalayıp şövalyeleri korku-

tuyordu. Bilmek istersen, hâlâ da inanıyorum. Buradan çıkarken ne tarafa gittiğini biliyor musun acaba?.."

Haarlemli Jan'ın gelişinden beri kafama çarpıp geri dönen cümlelerin yankısı.

"Matthys boktan herifin teki, Gert. Bizimle omuz omuza çarpışan zavallıların en büyük düşmanları hâkimler, güvenlik kuvvetleri ve cellat. O köpek soyu aşağı tabakanın Tanrı'sından bahsediyor. Kim ki onun Tanrısı? O da bir yargıç, bir aynasız, bir cellat."

Üç saat önce, meydanda, elimde tabanca vardı. Hava ve tükürük yutkunuyordum. Bekliyordum.

Bekleyenler diğerleriydi. Bendim.

"O lanet olası deli her şeyi berbat etti. Kanımı dondurdu."

"Neden duruyorsun ki? Neden işini bitirmiyorsun o orospu çocuğunun? Şimdi yapabilirsin Gert, kuyudan çıkıp canına okuyabilirsin! Unutma siz azizlersiniz, bense bir hırsız. Ben kendi payıma düşeni yaşıyorum. Buradan çıkınca çekip gidiyorum."

Yumruğum sıkılı, tırnaklarım avucumun içinde. Verecek cevabım yok.

Bu topraklara ait değilmiş gibi görünen bir adamın üzerine vuran zayıf bir ışık, ufak tefek, sinirli ve yırtıcı, pis ve hızlı ayaklarında, bir şiş ve sağlam kunduralar var. Tabancaların ve küçük, şişkin heybesinin kabarıklığı belli belirsiz görünüyor, yere bakan keskin kara bir bıçağı andıran seyrek, sivri ucuna kadar bakımlı bir çerçeve gibi duran acayip sakalının üzerindeki kısa kıvırcık yoluk tüyler, ince bıyıkları çenesiyle birleşen bir kemer, melez, tuhaf bir geometri, bu toprakların kuşku dolu gecelerinde karşılaşmamanın yeğ tutulacağı keskin bir ayrıt oluşturuyor.

Bölüm 34
Münster, bir saat sonra

Yaşlandı. Yatağın kenarına oturmuş, sevimli vaizin halesi yok olup gitmiş. Yüzü soğuktan çökmüş, yaralar olmuş. Öne eğilmiş, bir an için düşünmeyi bırakıp bana boş bir bakış fırlatıyor, sonra yeniden başını eğiyor.

"Ne yapmalıyız?"

Bernhard Rothmann elleriyle yüzünü ovuşturuyor, gözlerini kapatıyor: "Her şeyi silip atmayalım. Olaylar düşündüğümüz gibi gelişmiyor belki ama gelişiyor nihayetinde."

"Ne gelişiyor ki?"

İçini çekiyor: "Daha önceden hiç olmayan şeyler oluyor: Vergiler kalktı, mallar ortak kullanılıyor, bu topraklarda son kalanların kefareti..."

"Ruecher'in kanı yani."

Üzüntüyle ellerini yeniden yüzüne götürüyor.

"Umutlarımızı yok etti, Bernhard. Yeni kanunlar bize onları geri getirmeyecek. Önceleri Tanrı bizimle omuz omuza savaşıyordu. Şimdi ise yeniden korkutmaya başladı."

Hâlâ boşluğa bakan Rothmann mırıldanıyor: "Dua ediyorum, kardeşim Gert, çok dua ediyorum...

Onu sırtını büken kaygıyla tek başına asla dinlenmeyecek duaları mırıldanırken öylece bırakıp gidiyorum.

Yapmam gereken bu.

Wördemann sarayının baştan aşağı bronz plaka ve çiçek soğanlarıyla, yüzyıllık ince ahşap oymalarla süslü görkemli kapısı önümde yükseliyor. Peygamber burada, şehrin en zengin adamının evinde yerleşti.

Hemen içeride, silahlı dört adam: Yabancı yüzler, dışarıdan insanlar, muhtemelen Hollandalılar.

"Seni sorguya çekmeliyim kardeşim."

Beni inceliyor, belki de tanıyor, ama aldığı emir böyle.

Korkunç bir bakış: "Ben komutan Kuyunun Gerti, ne bok istiyorsun?"

Anlıyor: "Üstünü aramadan kimseyi bırakamam yukarı."

Omzunda silah olan salak yüzlü diğer muhafız da onaylıyor. Hollandaca yanıtlıyorum: "Kim olduğumu biliyorsun."

Utanarak omuz silkiyor: "Jan Matthys silahlı hiç kimseyi içeri almamamı söyledi. Ne yapabilirim?"

Tamam, tabancamla hançerimi bırakıyorum. Gözlerimi yeniden üzerine çevirdiğimde cesareti iyiden iyiye kırılıyor, bana dokunmaya kalkmıyor.

Basamakları fenerle aydınlatarak yukarıya çıkmam için eşlik ediyor.

Yapmam gereken bu.

İkinci sahanlıkta karşıma bir koridor çıkıyor, yan odadan gelen başka bir ışık daha gözüme takılıyor, kapı açık: Oturmuş, neredeyse yere kadar uzanan parlak saçlarını fırçalıyor. Yukarıdan aşağıya doğru tekrar eden hareketlerle. Dönüyor: Bakışlarındaki o masumiyet kendisine muhteşem bir güzellik veriyor.

"Acele et," diyor muhafızın sesi.

"Divara. Onu buraya getirdiğini bilmiyordum."

"Yok zaten. Onu hiç görmedin, herkes için en iyisi bu."

Salona kadar bana yol gösteriyor. Ortamı aydınlatan ateş, dev bir şöminenin içinde.

Görkemli bir arkalıklı ve kollu sandalyede, biçimsiz bir şekilde oturuyor, gözlerini odunları yiyen alevlere dikmiş. Hollandalı girmemi işaret ettikten sonra topuklarının üzerinde dönüp geri gidiyor.

Yalnızız. Yapmam gereken bu.

Adımlarım çan sesleri gibi yankılanıyor, hüzünlü, tok.

Durup yüzüne bakıyorum, aklı başka yerde, gölgeler o solgun yüzüne garip şekiller çiziyor.

"Seni bekliyordum kardeşim."

Şömine duvarında sıralı demir çubuklar savaş mızraklarını anımsatıyor.

Uzun ceviz masada som bir şamdan.

Akşam yemeğinde eti kesen bıçak.

Ellerim. Kuvvetli.

Yapmam gereken bu.

Hafifçe dönüyor: Kararlıktan tehditten uzak bir bakış.

"Cesur kalpler gece yarısını severler. Yalan söylemenin daha zor olduğu, hepimizin daha zayıf, kırılgan olduğu tek andır gece yarısı. Ve kanın kırmızısı da tüm renklerle birlikte yok olup gider."

Bacağını koltuğun kolu üzerinden atıp hareket ettirmeden sallandırıyor. "Taşınması kolay olmayan yükler vardır. İnsanın gelişmemiş aklının alamayacağı zor seçimler. Anlamak için her gün çaba gösteriyor, savaşıyoruz. Bizim bayağı işlerimizle ilgili bir işaret, bir onay vermesi için Tanrı'ya yalvarıyoruz. Bunu istiyoruz. Birinin elimizden tutup bu karanlık gecede doğacak gün ışıyana kadar bize yol göstermesini istiyoruz. Bıçağımızı İshak'a karşı kaldırdığımızda hata yapmadığımızı, yalnız olmadığımızı bilmek istiyoruz. Bir meleğin gelip elimizdeki bıçağı durdurmasını, Tanrı'nın iyiliği konusunda içimizi rahatlatmasını bekliyoruz. Hareketlerimizin gereksizliğinin onaylanmasını, her şeyin amacının Tanrı'nın iradesine mutlak şekilde terk edilmiş olmamızdan başka bir şey olmadığını kanıtlayan gülünç bir pantomimden ibaret olduğunu öğrenmeyi gerçekten isterdik. Ama bu böyle değil. Tanrı çamurdan yapılmış bu zavallı yaratıklarla eğlenmek ve ona bağlılığımızı denemek için bizi sınamıyor. Bizi şahidi yapıyor, kendimizi kurban etmemizi istiyor, bize sevilmeyi, övülmeyi, peygamberler, azizler gibi yüceltilmeyi sevdiren ölümlü gururumuzdan başka bir şey değil. Komutanlar. Tanrı bizim iyi niyetimizle, iyiliğimizle ne yapacağını bilemiyor. İşte bu yüzden bizi katillere, utanmaz orospu çocuklarına çevirirken canileri ve muhabbet tellallarını da kendi davasına çeviriyor."

Matthys'in sesi tavana kadar çıkan uzamış gölgelerimizin kafasına değen bir homurtu. Ölümcül bir hastalığın, derin bir kangre-

nin sesi: Kelimelerinde, şimdi bitkin görünen o gövdesinde insanın buz kesilmesine neden olan bir şeyler var, ateşin iki adım uzağında bile içimi ürpertiyor. Neden geldiğimi biliyor gibi. İçimdekilerin görüntülerini yansıtan bir ayna var sanki.

"Kimi zaman o seçimin ağırlığına artık katlanılamaz. İnsan ölmek, kulaklarını tıkayıp Tanrı'yı terk etmek ister. Çünkü krallık, Gert, Hollanda'dan beri düşünü kurduğumuz krallık hani, hatırlıyor musun? Tanrı'nın krallığı, ancak ellerini çamurla, bokla, kanla pisletirsen ele geçirebileceğin bir mücevherdir. Bunu yapması gereken de başkası değil, sensin, başkası olsa kolay olurdu, ama sensin. Planda kendine düşen rolü oyna." Ağzını çarpıtıp hortlaklar gibi gülümsüyor. "Bir keresinde bir adam hayatımı kurtarmıştı. Bir kuyunun içinden çıkıp canımı almak isteyenlere tek başına kafa tutmuştu. O adama bir görev verdiğimde, buraya Münster'e gelip krallığın gelişini hazırlamasını söylediğimde başarısız olmayacağını biliyordum. Çünkü onun plandaki rolü buydu. Belirlenen güne kadar Tanrı'nın tahtını elde tutacağı nasıl belliyse o da öyle belliydi."

Yapmam gereken bu.

Demir çubuk.

Şamdan.

Bıçak.

"Hangi gündü Jan?"

Konuştum ama başka bir sesti, düşünce içimde oluşarak dudaklarıma gerek kalmadan çıktı. Zihnimin sesiydi bu.

Hayır, tereddüt etmeden dönüyor: "Paskalya. O gündü." Kendi kendini onaylıyor. "O zamana kadar dostum Gert, şehrimizi dışarıda birikmekte olan karanlıklar ordusuna karşı savunma görevini sana emanet ediyorum. Bir kez daha yap bunu. Tanrı'nın halkını eski dünyanın son sarsıntısından koru."

Evet, ne yapmaya geldiğimi biliyorsun. Daha ben girer girmez anladın.

Uzun süre bakışıyoruz, vaat gözlerde: Süreli bir peygambersin sen Haarlemli Jan.

Bölüm 35
Münster, 16 Mart 1534

Keşifteyiz. Şehir surlarından yavaş yavaş genişleyen daireler çiziyoruz. Yedi kişi piskoposluk çemberinin emniyetini deniyoruz. Birbirimizden uzakta, karanlıktan yararlanarak Bilge Kış tarafından kaplanmış ve Demirci Rüzgâr tarafından tornalanmış çıplak taş üzerinde sesli ve ışıklı işaretlerden yararlanarak sessizce ilerliyoruz. Paralı asker birliklerini görür görmez, daha geniş bir alan bulana kadar gizlice çevrelerinden dolaşıyoruz.

Sabırlı, buz gibi bekleyişler, hafif yer değiştirmeler, kaçamak baskınlar, güzergâhları, gedikleri, kaçış yollarının görünümünü saptamak için o anda hazırlanmış haritalar üzerinde serpiştirilmiş ve not edilmiş işaretler.

Von Waldeck'in kurduğu engeli daha önce de iki kez geçmiştik, gene yaparız, güçsüz olduğunu, dağıldığını, bir işe yaramadığını anladık nasıl olsa.

Şubat barikatlarının kahramanları cesur Mayer kardeşlerin uzanacakları bir branda yok; Nalbant Adrianson'un likörle karıştırılmış ot şurubunu koyacağı bir kâse yok; öğle vakti gibi basit ve neşeli Brundt kardeşlerin en büyüğü olan Pieter için bira.

Heinrich Gresbeck bir şey söylemese de bu amansız ve dürüst askerin bitmek bilmez gece okumalarına yoldaşlık eden lambanın özlemini duyuyor, bilgiye duyduğu açlık bundan farklı mevsimlerde doğmuş olmalı.

Genç ve çevik kuzen Bart Boekbinder'in gözü gibi bakarak yetiştirdiği ve şaşırtıcı sonuçlar aldığı av şahini Ok var bir de.

Bana gelince, bugünlerde içinde bulunduğum ruh halini tam olarak bilemiyorum: Zihnim ve gövdem, açıkça karşılaşmadan, uzakta, ayrı ayrı seyahat ediyor. Kimi zaman, düşüncelerim de bö-

lünüyor, ne bileyim, kendi içinde bile, sonra yaprak yaprak toplanıyor, anılar üzerine eylemler, kararlar üzerine düşünceler gelerek beni, katman katman ayrışan, cücüğünün ta derinliklerinde Fırıncı Tanrı Büyük Matthys'in sözlerinin bıçak gibi saplanarak yankılandığı koca bir soğana çeviriyor.

Piskoposluk mevkilerinin etrafından dolaşmak için atlarımızı Judefeldertor'un hemen dışına, kuzeybatıya sürüyoruz.

Gresbeck yanında en iyi beş adamla birlikte yanımdan ilerliyor. Adamlarımı 9 ve 10 Şubat tarihlerinde benim emrimde savaşanlar arasından seçtim: Hollanda'dan yeni gelenlere pek bir güven duyduğum söylenemez; silahları var elbette, ama çoğunluğu kadın ve çocuk, sert bir kış günü doyurulması gereken bir sürü boğaz. Von Waldeck'in kim olduğundan, bütün bu olup bitenlerin nasıl başladığından bile haberleri yok neredeyse: Gece Kudüs'ün fenerini görüyorlar yalnızca. Ve Peygamber'in ateşini.

Piskopos gülünç bir ordu toplamış, güzelce silahlandırılmış ama az para alan bin kadar asker, canlarını tehlikeye atmalarını gerektirecek pek bir şey yok neticede; katedralden atılan kırmızılar giymiş domuz artık hiçbir şey değil. Hessenli toprak ağası Philip'in ona, "Şeytan" ve "Anası" gibi etkileyici isimlerle anılan iki koca mancınık gönderdiği, ancak asker göndermeyi reddettiği söyleniyor. Von Waldeck'in yakın bölgelerdeki tüm senyörleri Anabaptist salgınına karşı kendisine yardım etmeleri konusunda ikna etmeye çalıştığından eminim. Şimdilik Anmarsch ve Telgte yönündeki çıkış yollarını kapatmak için toprak setler kazmakla yetiniyor. Aptal değil, sapkınların Münster'e akışını engellemeleri için Hollanda ile buradaki topraklar arasında bulunan tüm asil beyleri kışkırtmış olmalı.

Telgte yoluna çıkan patika boyunca ilerleyip Wasserberger Ormanı'nın içlerine kadar doludizgin gidiyoruz. İniyoruz, herkes sessiz, atlarımızı su birikintisinin kenarına kadar götürüyoruz, burası kuzeyden inen herkes için zorunlu bir durak: Hayvanlar su içebilirler; terk edilmiş, eski bir çiftlik evi kara ve yağmura karşı barınak görevi görüyor.

Şiddetli soğuk nefesimizle sakallarımızı donduruyor. Islak yosunlarda gizleniyoruz.

Bir düzine asker, silahlar, bir dizi bayrak ve küçük bir top görüyoruz.

"Piskopos'un askerleri." Yara izi her zamankinden daha beyaz.

"Bayraklardaki armaları tanıyor musun?"

Gresbeck omuzlarını silkiyor: "Sanmıyorum. Belki komutan Kempel... Söyledim sana, buralara gelmeyeli çok oldu."

"Bunlar üç kuruş için savaşan çakallar. Luther ve Papa yandaşlarından alınıp el konulan mallarla onlara von Waldeck'in verdiğinden daha iyi bir maaş verebiliriz."

"Eh. Bu da bir fikir. Ama dikkatli olmak en iyisi, bizim gücümüz kardeşlikten geliyor."

"Kâğıt ilanlar bastırıp kırsal kesimde dağıtabiliriz."

"Münster tüm bu insanları sonsuza dek kabul edemez."

"Doğru. Hollandalı ve Alman kardeşlerimizle temasa geçmek lazım. Münster bir örnek olabilir. Yapılabileceğini gösterdik. O halde aynı şey Amsterdam'da ya da Emden'de neden olmasın?..

Atlarımıza dönüp keşfi tamamlamak için yeniden yola koyuluyoruz.

Ona söylemeye karar verdim. Kime güvenebileceğimi bilmeliyim.

"Matthys tehlikeli Heinrich. Yaptığımız her şeyi ateşe atabilir. Bir gün yeter bunun için."

Eski asker garip bir şekilde bana bakıyor, içini kemiren bir şeyler var.

Yeniden: "Her şeyin böyle bitmesini istemiyorum. Melchior Hofmann'ı da tanıdım ben, dünyanın sonu için o da bir tarih belirlemişti. Zaman geçti, bir şey olmadı, adı da unutuldu gitti."

Diğerlerinden önde gidiyoruz, konuşmalarımızı duyamazlar.

"Cesur bir adam o Gert: Parayı ortadan kaldırdı, buna benzer bir şey yapılabileceğine oldum olası inanmazdım. O ise parmağını şaklatıp yaptı bunu...

"Ve ağzını açan herkesi susturarak."

"Açık konuş. Ne yapmayı düşünüyorsun?"

Söylemem lazım.

"Onu durdurmak istiyorum Heinrich. Onun Münster'in yeni piskoposu olmasını, hepimizi kanlı bir kıyıma kurban etmesini önlemek istiyorum. Bunu yapan kişi ben olmalıyım. Rothmann hasta, zayıf. Knipperdolling ve Kibbenbrock ise peygamberin otoritesine asla karşı gelemez, ödleri kopar."

Sessizlik içinde, toprağı ezen nalları, atların hırıltısını dinliyoruz.

Yeniden sözü alan o oluyor: "Paskalya günü hiçbir şey olmayacak."

Bu söylediği bir anlaşma cümlesinden de öte.

"Sorun da bu ya. Matthys'in o gün ne yapmayı düşündüğü. Deli o Heinrich, tehlikeli bir deli."

İnanılmaz görünüyor: Yaklaşık bir ay kadar önce Münster'in hâkimleri bizdik; şimdi ise şüphe sanki ölümcül bir suçmuş gibi herkesin kulaklarından uzakta, alçak sesle konuşuyoruz.

"Bir tarih verdi ve o tarihe kadar tam otoriteye sahip. Onu sıkıştırabiliriz."

"Herkesin içinde rezil mi edelim?"

Yutkunuyorum: "Ya da öldürelim."

Bu sözler ağzımdan dökülür dökülmez, sanki kış buzlu bir ısırıkla mühürlemek ister gibi kemikler donuyor.

Sessizlik içinde birkaç metre daha yürüyoruz. Düşüncelerinden gelen o karmaşık uğultuyu haber veriyor sanki.

Bakışları yolun sonunda sabit: "Şehirde savaş çıkabilir. Dışarıdan gelen tüm o insanlar ona tapıyor. Belki Münsterliler senin yanında olur ama onlar da her geçen gün daha çok azınlıkta kalıyorlar."

"Haklısın. Ama uğruna savaştığımız her şey yok olup giderken öylece durup bakamayız."

Gene düşüncelerinin gürültüsü.

"Ona karşı gelmeyi deneyenler meydanın kaldırım taşlarında can verdiler."

Onaylıyorum: "İşte. Herhalde Luther ve Piskopos yandaşlarına karşı tabancalarını kullanmanın sebebi bu değil."

Şehir boş sanki. Her taraf sessiz, sokaklarda kimse yok. Havada sona ermiş bir felaketin kokusunu duyar gibi, endişeyle birbirimize bakıyoruz; ama konuşmuyoruz, atları bırakıp bir mıknatıs tarafından çekilir gibi beraberce büyük katedral meydanına, ana tiyatroya doğru ilerliyoruz. Her adımda bilinmez ya da açık, yutmak için şehrin üzerine inmiş net bir tehdidin kaygısı yükseliyor. Nereye kayboldular şehrin sakinleri? Kimse yok, bitli bir köpek bile. Telaşlı adımlarımız tek bir sesle yankılanıyor.

Meydana çıkan dar sokağın kenarındaki binaların üzerinde asılı beyazımsı bir bulut.

Dolu.

Ateşten diller püskürten odun yığınının bulunduğu meydanın merkezi etrafında toplanmış uğultulu kalabalık, kendinden geçmiş bir halde meydana övgüler yağdırıyor. Müstehcen sunak unutuluşa yükseltilmiş, Tanrı'nın sözü insanlarınkini bastırıyor, üzerimize zaferini kusuyor, bakışlarımızı içine nüfuz edilemeyen bir örtünün altına gömüyor; nefesi başımızın hemen üzerinde; gözleri bizi gizlendiğimiz yerlerden acımasızca çıkarıp artık saklanamayacağımız yerlere kadar peşimizi bırakmıyor, düşüncelerimizin, bir gün daha bilge olabilme arzumuzun içine kadar giriyor. Her merakı, her beceriyi öldürüyor.

Yakılan kitapların dumanı ağır ağır yükseliyor. Arabaların taş yola boşalttığı kitaplar kucak kucak toplanarak alevlerin içine atılıyor; gökyüzüne değecek yükseklikte bir ateş sütunu; melekleri Pietro Lombardo'nun, Agostino'nun, Tacito'nun, Sezar'ın, Aristoteles'in dumanıyla çağırmak için olmalı...

Kürsünün üzerinde ayakta duran Paygamber elinde bir Kutsal Kitap tutuyor. Beni gördüğünden eminim. Ağzından dökülen heceler ne insanların heyecanlı gürültülerini ne de ateşten gelen çıtırtıları bastırıyor, ama o ince dudaklardan benim için telaffuz ediliyor.

"İnsanların boş sözleri işte, kıyamet gününü göremeyeceksiniz. Kelime, yalnız kelime şakıyacak Tanrı'nın kararını."

Yığın büyüyor ve yok oluyor, yükseliyor ve kül haline dönüşüyor, Erasmus'un içinde, Tanrı'nın artık bizim lisanımıza ihtiyacı olmadığını ve bize huzur vermeyeceğini anlattığı bir nüshasını fark ediyorum. Eski dünya da ateşe atılan parşömenler gibi yok oluyor...

Yanımda, Gresbeck'in morarmış, tehditkâr ve sert yüzü: "Seninle olacağım," diyor.

Bölüm 36
Münster, 1534, Paskalya

Huzursuz bir uykuda birden soğuk bir ter basıyor, pancurları çılgın gibi döven yağmura rağmen yüzüm ter içinde, kalbim ilkel bir korkuyla atıyor, kısık, boğuk bir hırıltıyla göğsümü temizliyorum. Savunmasız bir şekilde gözlerimi açıyorum.

Sabahın ilk saatlerinin alacakaranlığı sarı şimşeklerle yarılıyor.

Diriliş günü.

İlk perde: Güneş batarken meydan dolu, herkes var, Peygamber'in konuşma yapması bekleniyor. Matthys kürsüye çıkıp kalabalığa sesleniyor, gerçekçi bir şekilde suçu henüz içlerini tamamen arıtmamış olan seçilmişlere atarak kıyametin kopmamasının birkaç gerekçesinden söz ediyor. Kürsü, katedralin güneyinde. Benimle birlikte yirmi kişi batı tarafından girip Peygamber'in tam arkasında kalan çapraz sahanın penceresinden çıkıyor. Diğer on kişi ise ön saflarda. Muhafızlara harekete geçme fırsatı bırakılmıyor. Gresbeck Matthys'i omuzlarından tutup bıçağı gırtlağına dayıyor. Komutan Gert, Enoch'un neden ölmesi gerektiğini açıklıyor.

İkinci perde: Enoch azizler topluluğuna son savaşta önderlik ediyor. Bırakın yapsın. Von Waldeck'in toparlanan ordusu yeniden bozguna uğratılabilir. Adamlarımın yirmisi çatışmanın anahtar noktalarında menzilli. Geri kalanı Peygamber'in etrafını sarmış, kişisel muhafızlarını gözaltında tutuyor. Çatışmanın karmaşası içinde en uygun zaman kollanıyor. Komutan Gert'in tabancası Enoch'u savaş meydanına seriyor.

Katedral kapılarını açıyor.

Her biri birer karış olan geniş ve ince dört basamak, büyük kapının önündeki, alt kenarları keskin dişleri anımsatan taştan on üç dantelle süslü sivri kemeri destekleyen iki sütunu taşıyor. İki adım sonra iki kapıya doğru giden daha dar ve daha dik dört basamak daha. Ortada, bir çeşit üzüm tanesi gibi ince bir sütun üzerinde yükselen bir heykel. Her yandaki üç nişin açıklığı ikinci merdivenin kenarlarında yavaş yavaş daralıyor. Binanın dudaklarının ve dişlerinin kemerinden karanlık gırtlağa kadar olan bölgede, özellikle de damakta dizili, canavar tarafından yutulmuş lanetlileri düşündüren sayısız heykel.

Girişin üzerinde, incelikle süslenmiş ve her iki yanında iki kaba, küçük pencere bulunan bir pencere camının koca gözleri. Yüzü, üzerinde boynuzları oluşturan üç sivri kulenin bulunduğu üçgen bir alınlık tamamlıyor.

Cephesi, yanları ilk sırası basit ikinci sırası çift iki sıra asma kemerle süslenmiş ve büyüklükleri giderek artan iki sıra çift kanatlı pencereyle dışarı açılan kare biçiminde dört masif kuleyle çevrili. Nefin her iki taraftaki iki kanadı yere sıkı sıkı basan ayakları andırıyor.

Yağmurdan sırılsıklam bir halde beni yutmasına izin veriyorum.

Münster halkının neredeyse yarısı, cumartesi akşamı dualarından beri bu üç görkemli nefin içinde toplanır. Ellerini kavuşturup dizlerinin üzerine çökerek peygamberin bugün için söyledikleriyle ilgili dualar ederek bekliyorlar.

"Bugün yeryüzünden her şeyi silip süpüreceğim, diyor Tanrı. İnsanları, hayvanları, gökteki kuşları, denizdeki balıkları, kötüleri silip süpüreceğim. Yok edeceğim insanı yeryüzünden. Son gün bir tufan gibi olacak. Bu şehrimiz tövbe ve adalet ağacından yapılmış Nuh'un gemisi olup nihai intikamın sularında yüzecek."

Tanrı, Nuh'tan dünyayı olacak şey hakkında uyarmasını istememişti. Sular çekildiğinde, hiçbir canlıya o günkü gibi acı çektirmeyeceğine söz verdi. O zamandan beri Tanrı ne zaman kıyım yapma niyeti beslese benzerlerine doğru yolu gösteren bir peygamber se-

çer. Yahuda Kralı'yla Yeremya konuştu, Ninova'ya Yunus gitti, İsraillilere Hezekiel gönderildi, Amos çölü geçti.

Eğer bir şehre kılıç gönderirsem ve o toprakların halkı bir nöbetçi seçerse ve bu nöbetçi kılıcın şehre girdiğini görüp borusunu çalarak halkı uyarırsa, boru sesini duyanlar buna aldırmaz ve kılıca kurban giderlerse sonlarının sebebi gene kendileridir. Ama eğer nöbetçi, kılıcın geldiğini görüp de borusunu çalmaz ve kılıç gelip de birilerinin canını alırsa nöbetçi kötülüğü yüzünden yakalanır: Onların ölümünden dolayı nöbetçiye hesap sorarım.

Yüce Tanrımız, ben kötü kişinin ölümünden sevinç duymam, ancak kötü kişinin tuttuğu yoldan vazgeçip yaşamasından sevinç duyarım, diyor. Eğer Tanrı dünyayı olduğu gibi yargılamak isteseydi peygamberleri kullanmazdı. Eğer Tanrı tüm kötüleri doğru yola sokmak isteseydi, kendi ruhunu onların içine sokar, peygamberlerden yararlanmazdı.

Haarlemli Jan Matthys, Tanrı'nın sözünü sesinin ulaştığı yere kadar yaymakla görevlendirildi. Bu sınırın ötesinde Tanrı, Türklerin içinde, Yeni Dünya'da, Çin'de başka peygamberler görevlendirecek.

Azrail'in orağını bilediği bu surların dışında, boru sesini duymamalarının sebebi kendi dikkatsizlikleri olmayan insanlar var. Prenslerin hizmetindeki paralı askerlere, açlıktan kendileriyle hiç ilgisi olmayan bir çatışmada savaşmaya mecbur kalan zavallılara bizim hakkımızda sadece yalanlar söylendi. Paranın tedavülden kalktığını, tüm malların ortak kullanıma sunulduğunu, tek bilgi kaynağının Kutsal Kitap, tek kanunun Tanrı'nın kanunu olduğunu öğrenseler bunların kaçı binerdi gemiye?

Eğer Yeni Kudüs'ün peygamberi sefalet yüzünden sürüklendikleri bu kötü gidişatlarına son vermek için onlarla konuşmazsa Tanrı onların yıkımından yalnızca peygambere hesap sorar.

Her şeyin başlaması, her şeyin bitmesi için bir zaman ve bir yer vardır. İşte bizim zamanımız sona erdi. Tanrı geliyor, peygamber önemini yitiriyor. Krallığın kapıları ardına kadar açıldı. Peygamber görevini ifa edecek, tıpkı ilahi planda yazıldığı gibi.

Knipperdolling anlayamıyor. Şüpheli bakışlarla çıkmakta olan Matthys'in adımlarını takip ediyor. Rothmann'a bir şeyler sormayı deniyor ama herhangi bir yanıt alamıyor. Vaizin hasta yüzü duygularını gizleyemiyor, dudakları bir duayla kıpırdıyor. Belki de Kutsal Kitap ve orada yazılan peygamberler hakkındaki bilgileri, Matthys'in davranışları konusunda benden ve Gresbeck'ten daha ileri görüşlü olmasını sağlıyor. Bir sütuna yaslanmış olan Heinrich bir heykel sanki. Benimle göz göze gelmek için güçlükle döndürüyor boynunu. Şimdi ne yapalım? Leidenli Jan sahneye aktarabileceği cevapları aramak için telaşla Kutsal Kitap'ı karıştırmakla meşgul. Birileri *Dies Irae*'yi* okuyor. Bu kendiliğinden oluşan ayin alayı orta nef boyunca ilerliyor.

Her tür olaya hazır, kapıya ulaşmak için önümdekileri itiyorum.

O kararlı yürüyüşünü hastalıklı bir güneş ışığı takip ediyor.

Münster'in peygamberi yanında bir düzine insanla beraber Ludgeritor'u geçerek şehri arkasında bırakıyor. Başka kimse gidemedi peşinden: İlahi planda herkesin görevi yazılmış.

Surların üzerinde toplanıyoruz.

Piskopos prensin karargâhı az ileride nemli topraktan yükselen buharlarla hafif loş bir şekilde olsa da rahatlıkla görünüyor.

Piskopos'un paralı askerlerinin kazdığı toprak sedde doğru ilerliyorlar. Sıralarda bir kargaşa, silahları doğrultuyorlar.

Matthys adamlarına durmalarını işaret ediyor.

Matthys tek başına ilerliyor.

Matthys silahsız.

Şaşkına dönmüşler. Niyeti ne acaba?

Kimse nefes almıyor.

Matthys kollarını gökyüzüne uzatıyor, siyah saçları yağmurdan karmakarışık olmuş.

Menzilin dışında, ama birazcık, yirmi-otuz adım koşmak yeter.

---

* Celanolu Thomas tarafından yazıldığı düşünülen 13. yüzyıl Latin ilahisi. (ç.n.)

Herkes susuyor, rüzgâr sözlerini tribünlere kadar taşıyor sanki.

Binlerce göz tek bir noktaya kitlenmiş. Son an.

İlahi plan.

Biraz daha ilerliyor. Kalelerin ilk alçak duvarının üzerine çıkıyor.

Aman Tanrım, gerçekten yapacak bunu.

Paskalya'ya kadar.

Vadesi bitmiş bir peygamber.

Bir şey duyuyorum sanki, belki de yüksek sesle söylenmiş bir kelimenin yankısı.

Bir hareket, Peygamber'in omuzlarına sıçrayan biri. Birisi yukarıya çıkıyor, bir kılıç pırıltısı. Öne düşüyorlar.

Küçük bir süvari birliği karargâhtan çıkıp Matthys'in yandaşlarını durdurmak için yola atılıyor. Adamlarla atlardan oluşan tek bir yığın.

Herkesin bakışları, buzdaki kuru yapraklar gibi dehşetle donup kalıyor.

Kimseden ne bir ses, ne bir nefes.

Piskopos'un adamlarının sevinç çığlıkları.

Omzumda bir el.

"Gel Gert."

Gresbeck bu, yüzü kararmış: "Şimdi ne bok yiyeceğiz?..

"Bunu yaptığına inanamıyorum...

Münster halkı hâlâ surların tepesinde bir şeyler olmasını, o topluluğun yeniden ayağa kalkıp ateşten bir kelimeyle gökyüzünü yarmasını bekliyor.

"Ne bok yiyeceğiz, Gert?..

Beni sarsıyor. Budalaca bir gülümsemeyle tüm gerilimimi atıyorum neredeyse: "O piç planlarımızı altüst etmeyi başardı...

"Önemli olan ayak altından kalkmış olması. Peki şimdi ne yapacağız?"

Şehir temsilcilerini bulmaya giderken sokakları dolduran insanlara bakıyoruz. İçleri boşaltılmış, beceriksiz hayaletler ve korkmayı bile beceremeyen uyurgezerler. Kıyameti çekip aldılar ellerinden, peygamber artık yok. Tanrı'nınsa esamesi okunmuyor. Bu gerçekten de mezarların açılacağı, ölülerin ruhlarının hesaplaşmayı beklerken dolaşacağı son Paskalya mı. Onu bazısı melekler tarafından gökyüzüne taşınırken, bazısı da bir şeytan tarafından cehenneme sürüklenirken görmüş. Sokakları, Pazar Meydanı'nı dolduruyorlar, artık dua etme isteği bile yok içlerinde, çünkü bunu ne veya kimin için yapmanın zahmete değer olduğunu bilmiyorlar. Hemen hemen her yerde alçak sesle konuşan gruplar var. Durumu kontrol altına almak, umutsuzluk paniğe dönüşmeden Knipperdolling ve Kibbenbrock'u bulmak gerek.

İkinci şehir temsilcisini başı öne eğik, San Lamberto'nun basamaklarında otururken buluyoruz.

"Knipperdolling nerede?"

Kafası karışık: "Benimle surların oradaydı, sonra hiç görmedim."

"Kilisede olmadığından emin misin?"

Başını sallıyor: "Buradan geçmedi ki."

Katedral meydanına doğru hızlı adımlarla ilerliyoruz. Gresbeck'e bakmama gerek yok: Aynı kötü önsezileri paylaşıyoruz.

Karanlık basmadan hemen önce tüyler ürpertici doğrulama gerçekleşiyor.

Haarlemli Jan'ın gövdesi, surların ötesine atılmış bir sepetin içinde. Parça parça kesilmiş.

Knipperdolling çıldırmış gibi. Şehrin uyuşukluğu içinde koşarak Jan Bockelson'un, yeni yetişmiş Davut'un adını haykırıyor.

Katedralin arkasındaki kürsüde ise Çılgın Leidenlinin benzersiz silueti.

Birinci perde: Kral Davut'un düşü *(Knipperdolling Matthys rolünde, Bockelson ise kendini canlandırıyor).*

MATTHYS: Evet, evet. Leidenli Jan, bir piçten başka bir şey değilsin sen. Orospu çocuğu. Tanrı'nın taburlarının rehberliğini benden sonra bir piç ve orospu çocuğu yapacak.

BOCKELSON: Hayır, hayır! Kaygan, iğrenç, hiçbir şeye layık olmayan bir solucanım ben!

MATTHYS: Jan, adaşım, havarim, seni ne çok sevdiğimi bilirsin. Ve benim sevgim, Tanrı'nın sana duyduğu o büyük sevginin basit bir yansımasından ibaret. Bir solucandan başka bir şey değildin. Ama ben seni kerhanelerin çamurundan kurtarıp yanımda savaşmaya Münster'e getirdim. Solucan. Kılıcımı alıp saltanatı kurmakla görevlendirilecek olan muhteşem solucan. Peygamber sekiz gün içinde yerini Tanrı'ya bırakmak zorunda kalacak. Ve Yeni Siyon'a rehberlik etmek için Tanrı seni seçecek.

BOCKELSON *(gözyaşlarına güçlükle hâkim oluyor, gözü kimseyi görmüyor ya da artık her şeyi daha iyi görüyor. Benden ve Gresbeck'ten çok daha iyi)*: İleri çık Berndt.

Perde arası *(Knipperdolling, rol yapmadan beceriksizce ilerliyor, elinde adaletin koca kılıcı)*.

KNIPPERDOLLING: Doğru. Sekiz gün önce Leidenli Jan rüyasında Matthys'in kendisini ziyaret ederek planı gerçekleştirmesini istediğini söylemişti.

İkinci perde: Planın gerçekleştirilmesi *(Bockelson Tanrı ve Davut rolünde, Knipperdolling kendini canlandırıyor)*.

TANRI: Bayanlar baylar, Münster halkı, bu küçücük zayıf insana bakın. Davut'a bakın. Yeni Kudüs'ün kadınları ve erkekleri: Saltanat sizindir! Tanrı adına kazanıyorum ben! Vaat edilen her şey yerine getirildi. Saltanatın sahipleri sizsiniz. Surlara çıkıp düşmanlarınızla alay edin, o iğrenç yüzlerine neşenizi haykırın! Onlar hiçbir şey yapamazlar, Matthys gösterdi bunu. Size etek öpen kötülerin kendisini burundaki sümükler kadar küçük parçalara ayırabileceğini ama plana engel olamayacaklarını söylemek istedi! Benim planım kazanmak! Kazanmak! Sapan! Davut için bir sapan!

(Knipperdolling aceleyle Bockelson'a bir sapan veriyor, çiftçilerin kargaları ekinden uzaklaştırmak için kullandıklarından.)

DAVUT: Yeni Kudüs halkı, ben Tanrı adına gelmiş bir adamım: İsa'nın önceden seçilmiş, piç üvey kardeşi, yeni Davut'um! Tanrı'ya tapın, bir çılgını, bir pezevengi seçerek havarisi, kumandanı yaptı. Baş meleğin ağzından Matthys ona haber verdi doğumu. Evet, planın doğumundan bahsediyorum. Jan Matthys ölmedi! Büyük Matthys Tanrı'nın kelamıyla beni dölledi, içimde yaşıyor, hepinizin içinde yaşıyor, çünkü biz sonuna kadar gitmekle görevlendirildik, Tanrı'nın gücü biziz, en iyiler, seçilmişler, azizler, yeryüzünü miras olarak alanlar ve istedikleri gibi kullanacak olanlar bizleriz. Artık sınırlarımız yok: Dünya sona erdi, ayaklarımızın altında! *(Nefes alıyor, mavi bakışlarını çoğalarak meydanın tamamını dolduran kalabalığın üzerinde şöyle bir gezdiriyor.)* Kardeşlerim: Cennet bizim!

KNIPPERDOLLING *(yanında)*: Yaşasın Siyon!

Cevap, bacakları kıran bir vuruş, sarhoşluk, silah atışı, çeneye inen bir yumruk, beni serseme çeviren bir kova buz gibi su. Ve şu anda bir sepetin içinde lime lime olmuş bir şekilde yatan bir delinin peşinden gitmiş olmanın yarattığı umutsuzluğu, yılgınlığı, bilinci binlerce insan tarafından haykırılan bir yaşasın çığlığı silip atıyor. O halde sonuna kadar inanmak daha iyi, toplumsal çılgınlığa katılmaktansa hayal kurmayı sürdürmek daha iyi. Bunu gözlerinden, yüzlerindeki şaşkın ifadelerden okuyorum: Bir soytarı pezevenk daha iyi, evet, evet, Matthys'in oğlu, o daha iyi, kıyameti geri verin bize, inancı geri verin. Tanrı'yı geri verin.

Dilim tutulmuş gibi yalpalıyorum, eller ormanı tarafından kaldırılarak zafer alayıyla meydana taşınan Bockelson'a bakıyorum. Herkese şehvetli, baştan çıkarıcı gülücükler ve öpücükler gönderiyor, belki başını birçok kez beladan kurtarıp kendisini buralara getiren dostu için de vardır birkaç tane. Belki de bunlar Aziz Pezevengin aklına bile gelmiyordur artık. Bu rolden bir daha asla çıkmayacak, hayatının en iyi rolü. Jan, sonunda dünyayı oyunculuk re-

pertuvarına sokup oturtmayı başardın. Ya da tam tersi, bu insanların kalbinde ve dünyanın olayları içinde uygun sahneyi bulan kahramanların oldu. Şimdi Musa'sın, Yahya'sın, İlyas'sın, kim olmak istiyorsan osun. Sonsuza dek osun: Geri dönmeye hiç mi hiç niyetin yok. Bu gülümsemeden belli, hem bunu yapmanı gerektirecek hiçbir sebep de yok.

Büyük final: *Şehri saran kalabalık, piskopos yandaşlarının Siyon halkının moralinin yüksek olduğunu, başlarında yeni bir kumandan bulunduğunu görmeleri için Münster'in yeni peygamberini Aegiditor'a taşıyor. Ama bir nefret ve dehşet çılgınlığı zafer alayının buz kesilmesine neden oluyor. Kapıyı açan kadınlar iki koca kanadın birini işaret ediyor.*

Bir ok kanlı bir bohçaya benzeyen bir şeyi tahtaya çivilemiş. Piskopos'un adamlarının tüyler ürpertici bir şakası: Surlara yaklaşıp sonra da kaçmak için muhafızların yokluğundan faydalanmış olmalılar.

Kalabalık açılırken Leidenli Jan kararlı bir şekilde ilerleyip oku çıkarıyor ve gözünü bile kırpmadan Jan Matthys'in haya torbalarını topluyor, avucunda sıkıp meleklerini başıyla onaylıyor. Sesini yükseltip peygamberin taşaklarını herkesin görebileceği kadar yukarıya kaldırıyor.

BOCKELSON: Evet. Ben nikâhlı karımı Leiden'de bırakıp Büyük Matthys'in peşinden gittiğimde bana kendi kadınının kocası olmam gerektiğini söylemişti. Peygamber'in dul kalan karısıyla evlenmem ve taşakları onun yerine kullanmam gerekecek. *(Kanlı yığını cebine sokuştururken bağırıyor.)* Divara'yı getirin! Yazgının bana seçtiği eşi.

Alkışlar.

Son.

Bölüm 37
Münster, 1534, Kutsal Pazartesi

"Deli deme bana!"

Yumruğu elmacıkkemiğimin üzerine iniyor, aşağı düşüyorum.

Jan öfkeden kıpkırmızı kesilmiş sarışın bir maskeyi andırıyor.

Bir sandalyeye yığılıyorum: "Bu hareketinle zavallı bir soytarı olduğunu göstermiş oldun."

Nefesini tutuyor, derileri kalkmış parmaklarına masaj yaparken birkaç adım atıyor, başını eğip sallıyor. Öfkesi hemen umutsuzluğa dönüşüyor.

"Yardım et bana Gert, ne yapacağımı bilmiyorum."

Acıyla bakıyorum yüzüne: Ağlayan, zavallı, küçücük bir terzi.

"Bana yardım et. Bir solucanım ben, yardım et, yapmam gerekeni söyle. Çünkü ben bilmiyorum Gert...

Bir zamanlar Matthys'e ait olan sandalyeye oturup gözlerini yere dikiyor.

"Yapacağını yaptın zaten."

Başını sallıyor: "Ben geri zekâlıyım, evet, tam bir geri zekâlı. Ama bir umut bekliyorlardı, gördün sen de onları, söylediklerimi onlara da söylememi istiyorlardı. Beni böyle görmek istiyorlardı ben de yaptım, onları mutlu ettim, yeniden güç verdim."

Hareketsiz sessizce duruyorum, şakaklarım atıyor, kavga döğüş bu saatlerin karmaşası olmalı.

Kendini hafif toparlamış gibi: "Dün yok olup gitmişlerdi, bugün ellerinde hiçbir şey olmasa da von Waldeck'e kafa tutabilirler!" Benimle göz göze gelmeye çalışıyor. "Ben Matthys değilim. Her şeye en baştan başlayabiliriz, kadınlarla takılırız gene, olur mu? Şö-

lenler düzenleriz, istediğimizi yaparız. Özgürüz Gert, özgürüz ve dünyanın hâkimiyiz."

Konuşmak istemiyorum, anlamı yok, kelimeler kendiliğinden dökülüyor ağzımdan, benim ve bir zamanlar ahırların pis kokusunu paylaştığım yanımdaki çılgın üvey kardeş, Münster'in yeni peygamberi için.

"Hangi dünya, Jan? Von Waldeck salak değil, iktidar sahiplerinin hiçbiri salak değil. Güçlüler güçlülerin yanında, prensler birbirlerini destekliyor: İster Papa, ister Luther yandaşı olsunlar... önemi yok, alttakiler isyan ettiğinde, şövalyeleri ve parlak silahlarıyla hepsi birleşip saldırı düzenine giriyor. Dışarıdaki dünya bu işte. Ve emin ol bu insanlara sırf harika bir Siyon düşü armağan ettiğin için değişmez bu düzen."

Bir köpek yavrusu gibi ağlıyor, parmakları sarı buklelerinin içinde.

"Sen söyle o halde. Ne yapılması gerektiğini biliyorsun sen. Bana ne söylersen onu yapacağım, ama beni yalnız bırakma Gert...

Sersemlemiş bir şekilde ayağa kalkıyorum: "Yanılıyorsun. Ne yapılacağını ben de bilmiyorum. Artık bilmiyorum."

Acı hıçkırıkları arasında kapıya ulaşıyorum.

Kadın kapının hemen gerisinde. Her şeyi dinlemiş.

Saçları o kadar açık ve parlak ki platini andırıyor.

Divara: Üzerindeki açılmış elbiseden muhteşem vücudu görünüyor. Yüzünde bir kız çocuğunun masumiyeti, bembeyaz bir çocuk kraliçe, Haarlemli bir birahane sahibinin kızı.

Hafif bir dokunuşla elimi kaldırıp avucumun içine küçük bir bıçak bırakıyor.

"Öldür onu," diye homurdanıyor belli belirsiz, duvarın üzerindeki bir örümceğe ya da ölmekte olan yaşlı bir köpeğe huzur diler gibi umursamaz.

Dolgun göğüslerini gösteren açık sabahlık ödülü ortaya koyuyor zaten. Koyu mavi gözleri insanın kemiklerine kadar korku sarıyor, tüylerini diken diken ediyor, kalbini yerinden oynatıyor. Bir ceset yığını: Olabilecek şeylerin görünümü, on beş yaşında bir kı-

zın ardına kadar açtığı bir çukur. Sendeleyerek aşağıya, Ölümün Dağıtıcısı Venüs'ten kaçarken tırabzanlara tutunmalıyım.

Münster, 22 Nisan 1534

Kollarım, bacaklarım, zihnim uyuşmuş. Kimseyi tanıyamıyorum, bunlar Luther ve Piskopos yandaşlarını tek bir gecede deviren insanlar değil. Evet onlar benim adamlarım, cehenneme kadar takip ederler beni, ama onları buradan alıp götüremem ki: Birilerinin kalıp saz şairini, Beyaz Kraliçe'yi ve onların mucizeler krallığını kontrol etmesi gerek.

Tek başımayım. Hemen gidip çok geç olmadan lağım çıkışını bulmam lazım.

Bu günlerde olup bitenler korku yaratıyor. Ama moraller yüksek. Bir çıkışta Judefeldertor'a saldırmaya çalışan bir şövalye birliğini ele geçirdim, şimdiyse esir değişimi için pazarlık ediyoruz. Piskopos'un adamlarındaki, tüfeklerin menzili dışında surların altına gelip, "Tanrım, ver onu bana, etini istiyorum!" diye haykırarak aşırı içkili ve yemekli gecelerden kalma bir alışkanlık olan beyaz kıçlarını gösterme isteği de sona erdi. Balistikten yararlanarak bir tanesini top atışıyla kıçından vurup parçalara ayırarak köpeklere yem yapmak yetti de arttı.

Burçların üzerindeki adamların hepsi bir hafta boyunca aynı fıçının içine işeyip sıçtı, fıçı dolduktan sonra da yuvarlanarak piskoposluk karargâhına gönderildi. İçini açtıklarında duydukları iğrenç koku neredeyse bize kadar geliyordu.

Gresbeck ile birlikte kadınlar ve çocuklar da dahil herkes için atış talimi düzenledik. Kızlara katran kaynatıp kuşatmacıların tepesinden sönmemiş kireç dökmeyi öğretiyoruz. Cinsiyetleri ne olursa olsun on altı ile elli yaş arasındaki tüm vatandaşlar surlarda nöbet tutuyorlar.

Burçların her birine, suyun nereye getirilmesi gerektiğinin anlaşılması için, yangın durumunda çalınacak birer çan koydurdum.

Matthys'in Luther ve Papa yandaşlarının el konulan mallarıyla ve şehrin gıda kaynaklarıyla ilgili olarak tuttuğu envanteri bulduk. Tek bir tavuğa, tek bir yumurtaya kadar her şeyi kaydetmişti. Bizi en az bir sene idare eder. Ya sonra? Hatta: Ya bu arada?

Yetmez, mümkün değil yetmesi. Soytarı peygamberin saçmalıkları bizi hiçbir yere götürmüyor.

Nederland, kardeşlerimiz. Münster'de olup biteni anlatmak, onları toparlamak, seçmek, belki de savaşmak üzere eğitmek gerek. Para, cephane bulmalıyız.

Bilmiyorum. Yapılacak doğru işin ne olduğunu bilmiyorum, hiçbir zaman bilemedim, her seferinde farklı bir yol seçtim. İnsan yalnızca artık böyle devam edemeyeceğini, surların, duvarların dar geldiğini, zihninin açık havaya ihtiyaç duyduğunu, gövdesinin ayaklarının altında akıp giden millerce mesafeyi özlediğini düşünüyor.

Evet. Bu şehir için hâlâ bir şeyler yapabilirsin Komutan Kuyunun Gerti.

Bu şehrin, peygamberlerinin çılgınlığıyla baş başa kalmasını engelleyebilirsin.

Münster, 30 Nisan 1534

Çantam hafif. Eski deri çantamın içindekiler: Birkaç gün yetecek kadar galeta, peynir ve kurutulmuş ringa balığı; buralarla Nederland arasındaki bölgeyi gösteren bir harita; ıslanmaması için bir boynuza doldurulmuş barut; Gresbeck'in yanıma almam için ısrar ettiği iki tabanca ve Thomas Müntzer'e ihanet eden yağlı, sarармış üç eski mektup. Bu mektuplar yanımdan ayıramadığım son yadigârlar, kopmayan kıyametin yıkıntıları altında ölmüş ve gömülmüş olanlara ait elle tutulur tek anı.

"Gitmek istediğinden emin misin?"

Eski paralı askerin tok sesi kapıda yankılanıyor. İtiraz eden değil, neden kendisini de yanımda götürmediğimi merak eden birinin

ses tonuyla soruyor.

"Hesaplar şaştı, Heinrich."

"Matthys'le mi diyorsun?"

"Bu insanlarla diyorum." Kunduramın bağlarını bağlarken kaçamak bir bakış fırlatıyor. "Aziz olduklarına inanmak istiyorlar. Birinin kendilerine her şeyin yoluna girdiğini, Münster'in Yeni Siyon olduğunu ve artık korkacak bir şey kalmadığını anlatmasını istiyorlar." Çıkının ağırlığına bakıyorum: İyi. "Halbuki ödlerinin kopması gerek. Surların dışına bir göz attın mı? Von Waldeck kaleler dikiyor, kuzeydoğudaki ağaçları kestirdiğini gördüğümden eminim. Bu ne demek biliyor musun? Savaş makineleri, Heinrich, bir kuşatmaya hazırlanıyorlar. Niyetleri bizi burada mümkün olduğunca hapsetmek, en azından Tanrı tarafından ağzından öpülen son peygamberin son ateş edişleri bizi kesin olarak sersemleştirene dek. Baptist kardeşlerimizi Hollanda'dan getiren gemilere Ems yakınlarında el konuldu. İçlerinde cephane ve erzak varmış. Sınırları, yolları kapatıyorlar. Bunların hepsi bir işaret ama kimse farkında değil. İyi düşünmüşler."

Gresbeck yan gözle bana bakıyor: "Ne demek istiyorsun?"

"Uzun vadeli bir kuşatma. Bizi burada hapsedip, daireyi daraltmak ve beklemek demek: Bir sonraki kış açlık demek, iç isyanlar demek, ne bileyim ben. Vakit onların lehine işliyor. Von Waldeck'in yerinde ben olsaydım ben de aynısını yapardım: Topları dikip kollarımı kavuşturup beklerdim."

Çıkın omzumda bile, Adrianson atı aşağıdan eyerlemiş olmalı. İçim rahat gibi.

"Hollandalı kardeşlerimizle yeni temaslar işimize yarar. Von Waldeck'in askerlerini satın alıp ayaklanmalarını sağlamamız için para lazım. Kurduğumuz engeli güçlendirmemiz için emniyetli geçiş yolları keşfetmeliyiz. Ve en önemlisi de dışarıdan birinin silahları alıp peşimize düşmeyi düşünüp düşünmediğini, yoksa gerçekten de Matthys'in söylediği gibi ötesinin sadece çöl mü olduğunu anlamak gerek. Acele etmek lazım: Geçen her gün dışarıdaki akbabalara verilmiş bir armağan."

"Ya Bockelson ile ne yapacağız?"

İçimden gülmek geliyor. Merdivenlerden iniyoruz: Kısraklar hazır. Nalbant kullanacağım eyerin kayışlarını sıkıştırıyor.

"Onlar seçtiler onu, biz ne yapabiliriz?"

Üzerine binip hayvanın öfkesini yatıştırmak için dizginleri çekiyorum.

"Jan zayıf biri, bir şarlatan. İşte bu nedenle yanıma almıyorum seni. Onu gözaltında tut, bunu yapabilecek tek kişi sesin: Knipperdolling ve Kibbenbrock çok yumuşak, Rothmann da hasta. Güveneceğin adamları iyi seç ve şehrin savunmasını sağlam tut. Özellikle de bu ikincisi çok önemli: Von Waldeck her bir boşluktan, her bir dikkatsizlikten yararlanmaya çalışacaktır. Ateşe ateşle yanıt ver, askerlerine el ilanlarıyla nişan al, unutma bazen el ilanları top mermilerinden çok daha etkilidir. Yakında döneceğim."

Kuvvetle elini sıkıyorum: Gene kaderler seçiliyor. Gresbeck duygularını belli etmiyor, öyle biri değil. Ben de öyle değilmişim demek, şimdi anladım.

"İyi şanslar Komutan. Kemerinden iyi bir tabanca hiç eksik olmasın."

"Görüşürüz dostum."

Adrianson önümde. Topuklarım atın sağrısını dövüyor: Evlere, insanlara bakmıyorum, Unserfrauentor'a geldim bile, şehrin dışındayım, Arnhem'e çıkan yola on mil var.

Yeniden hayattayım.

Bölüm 38
Hollanda sahilleri, Rotterdam yakınları, 20 Temmuz 1534

Rüzgâr bir devin çenesini, sakallarını andıran alçak kumullardaki otları kımıldatıyor. Balıkçıların kayıklarına koruyan küçük baraka sanki bir mucize eseri orada, tuz ve fırtınayla çürümüş.

Güneş doğmak üzere, artık gece değil, ama henüz gündüz de denemez: Gecenin ağlarından kaçmış ölü balıkları bulmak için sakince süzülerek yengeçlerle yarışan martıları pembemsi bir ışık aydınlatıyor. Ağır ağır çatlayan dalgalar, alçalan deniz, plajın güney ve kuzey sınırları ince bir sis tabakası ardına gizlenmiş. Kimse yok.

Küçük böcekler buraya kim bilir nerelerden kopup gelmiş bir ağaç gövdesi boyunca koşuşuyorlar. Nemli kabuğunu sıkıyorum ellerimle. Rotterdamlı kardeşlerin yanıma verdikleri rehber yerin burası olduğunu söyledi. Beklemek istemedi: Van Braght rahatça görüşülecek bir tip değil.

Güney uçta, kumda uzayan üç gövde.. İşte oradalar.

Beni Kuzey Denizi'nin rüzgârından koruyan cübbenin altında çaprazladığım ellerim tabancalarıma kayıyor.

Yan yana ağır ağır ilerliyorlar.

Karanlık, ifadesiz yüzler, kirpi gibi sakallar, buruşuk gömlekler ve omuzlarda kayışlarla asılı kılıçlar.

Hareket etmiyorum.

Seslerini duyuracak mesafeye geldiler: "Alman sen misin?"

Biraz daha yaklaşmalarını bekliyorum: "Aranızda kim Van Braght?"

Uzun boylu, iri, yüzü denizden ve güneşten aşınmış, küçük çapta kabotaj işleriyle uğraşan bir korsan tam yirmi İspanyol gemisine saldırdığını söyledi: "Benim. Parayı getirdin mi?"

Kemerime asılı torbayı şıngırdatıyorum.

"Barut nerede?"

Başını sallayarak yanıt veriyor: "Dün gece geldi. On varildi, değil mi?"

"Nerede?"

Üç çift göz bana çevrili. Van Braght belli belirsiz başını sallıyor: "İmparatorluğun adamları sahili vuruyor, burada bırakmam emniyetli olmazdı. Yarım mil falan yukarıdaki eski bentte."

"Gidelim o halde."

İlerlerken kumun üzerinde birbirine paralel dört sıra ayak izi bırakıyoruz.

"Sen Boekbinderlerden Gerrit'sin, değil mi? Kuyunun dedikleri sensin yani?"

Bunu sorarken sesinde bi merak, bir abartma yok.

"Satın alanım ben."

Denizin delerek karanın içlerine giren küçük bir kanal oluşturduğu baraj çürük tahtalardan oluşmuş kazıklı bir çit. Tepede, muhafızın alçak kulübesi.

Variller üzerine kırlangıçlar konan eski püskü bir bezle örtülü. Örtüyü kaldırdıklarında bir karasinek bulutu kasalarda istiflenmiş pis kokulu balığı terk etmek zorunda kalıyor. Aşağıda: Sıralanmış variller. Üçünden birini seçmemi istiyor: Ortadakini işaret ediyorum, kapağını çıkarıp bir kenara çekiliyor.

Korsan içimi rahatlatmak istiyor: "İngiltere'den geliyor. Balık kokusu güvenlik güçlerini uzak tutmak için bire bir."

Bir elimi kara tozun içine daldırıyorum.

"Kupkuru, endişelenme sakın."

"Nasıl götüreceğim bunu?"

İşaretparmağı kumulların arkasını gösteriyor, bir atın kafasını ve bir arabanın yüksek tekerleklerini görüyorum: "Yalnız git."

Çantamı kemerimden çıkarıp ona fırlatıyorum: "Sen sayarken adamların yüklemeye başlayabilir."

Başıyla işaret etmesiyle yanındaki iki kişi istemeye istemeye ilk fıçıları kaldırıp patikaya doğru beceriksizce, güçlükle yürümeye başlıyorlar.

Başımızın üzerinde bir martının çığlıkları.

Eski bir kayığın iskeleti altında dolaşıp duran yengeçler.

Güneş sabah rüzgârını yumuşatmaya başladı.

Tam bir huzur.

Van Braght saymayı bitiriyor: "Yeterli mi arkadaş?"

İki yumruğumu kuvvetle sıkıyorum: "Değil. Anlaştığımızın yarısından daha az o para." Bir an kararsız kalıyorum, pelerinimin altındaki silahları göremez. "Kuyunun Gerti'nden haraç almak on kat daha fazlasına değer."

Hareket etmesine fırsat vermiyorum, yumruğum suratının tam ortasına iniyor.

Diğerleri ellerinde kınlarından çıkmış kılıçları koşarak dönüyorlar. İkiye karşı bir, barutu boş tabancama dolduruyorum, aceleyle mermiyi sokuyorum, biraz daha barut koyuyorum, pistonu aşağı itiyorum, tetiği çekiyorum, aramızda birkaç adım var, kollar gergin, bir nefes alıyorum, titremeden hareket eden kol ve bacaklara nişan alıyorum: İki atış neredeyse beraber yankılanıyor, ilki ayaklarımın ucuna yuvarlanıyor, diğeri düşüyor, ateş etti ama, belki de çoktan öldüm, hayaletim kısa bir hançer çıkarıp gırtlağına saplıyor.

Bir homurtu.

Sessizlik.

Hareketsiz duruyorum. Kumsala dönen martılara bakıyorum.

Fıçıları tek başıma yüklemem gerekecek.

"Bunlarla birlikte elli ediyor."

Adrianson silahları emniyete aldıktan sonra yük listesini elime veriyor.

"Elli tüfek, on varil barut, sekiz kurşun çubuk. Ve on bin florin."

"İki araba gerekecek. Reynard izin belgelerini verdi mi sana?"

"İşte. Hemen hemen gerçekleri gibi olduklarını söyledi: Mühür Lahey'de kullandıklarının aynısıymış."

"Sınıra kadar işimizi görür. Sonra başka bir çare düşünmek lazım. Mümkün olduğunca erken yola çıkalım. Nijmegen ve Emmerich'e de uğramamız gerek ve oralarda ne kadar duracağımızı bilmiyorum. Uzun bir yolculuk olacak, sık kullanılan yollardan uzak durmamız gerek."

Nalbant Hindistan'dan gelen kurutulmuş tütün tomarlarından birini bana ikram ediyor, içmesini Hollandalı tüccarlardan öğrenmiş. İspanyollar bunlara *puro* diyor, başka bir dünyanın, kulübe, deri ve yeşil biber kokusunu getiren bir şey. Tadında hoş bir koku var, ağızda da güzel bir tat bırakıyor.

Rotterdam'daki Vaftizci grupların vaizi olan kardeşimiz Magnus'un temin ettiği yataklara atıyoruz kendimizi. Sofrası çok sade, ama davaya karşı gösterdiği cömertlik yapmadığı şölenleri affettiriyor.

Dumanın düşüncelerle birlikte etrafımızı sarmasını, tavan arasında yapılmış odanın ortasında asılı kalmasını bekliyoruz.

Buradaki kardeşlerimiz yumuşak huylu insanlar. Münster'e gıpta ediyorlar, bizim için de çok yararlı köprüler kurdular. Ama bir isyan çıkarıp otoriteye karşı gelmeleri imkânsız: İbadetlerini geceleri buluştukları yerlerde ortak okumalarda gizlilik içinde yerine getirmekle yetiniyorlar. Aradığım savaşçı ruhla karşılaşamadım burada; ama cömertlik ve saygı çok bol.

Onları ayıplamak zor, büyük ticaret şehirlerinde işler bizim Alman şehir-devletinde olduğu gibi yürümüyor. Buraya İspanyollar geliyor, imparator, yuvalarının içinde.

Ama gidişattan memnun olmayan küçük bir grup olduğunu da keşfettim, bizim izimizden gitmek isteyecek ortalığı karıştıran birkaç kardeşimiz var. Ama hem sayıları az hem de tecrübesizler, başlarında gerçek bir lider de yok. Obbe Philips bir zamanlar Matthys'in havarisi olduğunu inkâr etti, eskiden beri bugünkü gibi ılımlı yolu desteklermiş gibi numara yapıyor. Sonra Delftli genç David Joris var, parlak bir konuşmacı, ev sahibimiz bize onu gelecek vaat eden bir rehber olarak övdü. Hareketin gelecekti kaderi büyük ölçüde ona bağlı olacakmış gibi görünüyor. Annesi ilk Vaftizci şehitlerden biriymiş, David küçükken Lahey'de başı vurulmuş. Bütün Hollanda'da en tehlikeli suçlu olarak aranıyor, bu nedenle onunla görüşmek biraz zor. Sabit bir yeri yok, sürekli dolaşıyor, gelip gidiyor ve casusların korkusundan kardeşlerinin yanında bile sahte isimler kullanıyor. Kiliselerin yağmalanmasını hor görmüyor ama o da Philips gibi katliamı kesin olarak inkâr ediyor.

Durum hiç de kararlı değil ama bu her şeyin bir sürü hoş gevezelikle çözülemeyeceği anlamına da gelmiyor.

Bu arada dönüşe geçmek için yarın yeniden yola çıkacağız, değerli yükümüzü kontrol noktalarında saklamamız ve saygısız gözlerden uzak tutmamız gerek. İki grubu daha ziyaret edeceğiz.

Bir ay içinde ver elini Münster.

"İyi geceler Peter."

"İyi geceler Komutan."

Bölüm 39
Münster, 1 Eylül 1534

Tepenin ardından hazin bir şekilde beliriyor. Yağan yağmuru yüzümüze çarpan soğuk rüzgâr hepimizi gözlerimizi kısmaya mecbur bırakıyor: Ovadaki, siyah profili, Aa Nehri'nin setlerini, surların çizgisini, kurtlara layık bir gecenin tek yıldızları olan nöbetçilerin fenerlerini seçiyorum.

Var gücümle ter içende, bitkin düşmüş atları mahmuzluyorum. Adrianson, diğer arabayla hemen arkamdan geliyor: Sonunda başardık. Tekerlekler patikanın su birikintisini havalandırıyor, ağır ağır ilerleyerek hedefimize giderek yaklaşıyoruz. Daha kuzeyde bir sıra tahkimat görüyorum kapkara: Von Waldeck'in siperleri, girişleri ve kaçış yollarını kapatan aşılmaz bir bariyer haline gelmiş.

"Yolunda gitmeyen bir şeyler var."

Nalbant'ın sesi yağmurda kayboluyor: Haklı, doğrusu garip bir endişe midemi kıvrandırıyor, öldürücü bir talihsizlik hissi.

"Çan kuleleri Gert... Kuleler. Hepsi nereye gitti?"

İşte eksik olan neymiş anladık. Şehir dümdüz. Piskopos'un topları bu kadar uzağa, bu kadar yükseğe yetişemez ki. Çan kuleleri nereye gitti o halde?

Gövdemi titreten gecenin ayazı değil, görünmez bir el iç organlarımı daha da sıkıyor sanki.

Ludgeritor nöbetçilerine kendimizi tanıtıyoruz. Nöbetçilerden hiçbirini tanımıyorum, ya da hayır, birini tanıyorum galiba, Terlikçi Hansel sanki, yaşlı, saçı sakalı ağırmış.

"Hansel, sen misin?"

Bir suçlu gibi bakışlarını kaçırıyor: "Hoş geldin Komutan."

Omzunu sıvazlıyorum: "Münster'in kulelerine ne oldu?"

Yüzü kapkara, bakışları hâlâ yerde, yanıt vermiyor. İçimden gırtlağıma doğru yükselen paniği yatıştırmaya çalışırken kolunu sıkıyorum: "Hansel, ne olduğunu söyle bana."

Kolunu çekiyor, mahkeme önüne çıkmış bir hırsızı andırıyor: "Çekip gitmeyecektin Komutan."

Gecenin havası işlenmiş bir cinayeti, korkunç, telaffuz edilemez bir şeyi anlatır gibi. Kaygıyla bomboş yollara girip Adrianson'un evine doğru ilerliyoruz. Kimse bir şey söylemiyor, gerek yok, iliklerimize kadar ıslandık, acele ediyoruz.

Kapıyı çalıp karısına ve küçük oğluna sıkı sıkı sarılıyor. O bakışlarda da neşe yok, bir talihsizliği paylaşanların hareketleri.

Kadın şöminenin içinde çıtırdayan korların önünde bize sıcak bir içecek ikram ediyor: "Size ikram edebileceğim tek şey bu. Her şey karneye bağlandıktan sonra süt bulmak bayağı zorlaştı."

Zayıf, boynundaki sinirler gerilmiş, kederin gücü onu ayakta tutuyor. Her cümlesinde, sanki onu karanlık bir tehlikeden korumak ister gibi oğluna bakıyor.

"Olaylar o kadar ciddi mi?"

"Piskopos kuşatmayı daralttı, yemek bulmak için dışarıya çıkmak her geçen gün zorlaşıyor. Çocuklarımızı doyurmak için her gün sıraya girmemiz şart. Dağıtımı yapan diyakozlar her gün daha az yemek veriyor."

Adrianson ateşi canlandırmayı başardı, evle ilgili o basit hareketler yeniden kendine mal etmesi kederin tehdidini hafifletecek gibi geliyordu.

"Çan kulelerine ne oldu Greta?"

Titremeden bana bakıyor, güçlü, erkeklerin korkaklığı yok onda: "Gitmeyecektin komutan."

Bu neredeyse bir suçlama, bu kez gözlerini o bakıştan kaçıran benim.

Kocası onu azarlamaya hazır: "Ona kızma, herkes için canını tehlikeye attı. Hollanda'dan para, toplar için kurşun ve barut getirdik...

Kadın başını sallıyor: "Bilmiyorsunuz. Hiçbir şeyden haberiniz yok."

"Ne var Greta? Ne oldu?"

Adrianson korkusunu ve öfkesini bastıramıyor: "Konuş hanım. Çan kulelerine ne oldu?"

Onaylamak için başını eğiyor, o sert bakışlar benim için: "Yıktırdı onları. Yüce efendimize meydan okumak için hiçbir şey yükseltilmemeli. Kimse kibirli olmayacak, sokaklarda yürürken yere bakmalıyız, kolye takamayız, el koyuyorlar. İki kız çocuğuyla küçük bir erkek çocuğu yargıç olarak atadı. İnsanın üzerinde gereksiz gördükleri her şeyi, renkli elbiseleri falan çekip alıyorlar. Tüm altın ve gümüş, sarayın kasalarına gidiyor."

Adrianson karısının ellerini tutuyor: "Ya alyansın?..

"Her şeyi... Tanrı'nın büyük zaferi için."

Derin derin nefes alıyorum, sakin olmalı, anlamaya çalışmalıyım: "Hangi saray Greta? Neden bahsediyorsun?"

Kelimeleri telaffuz eden duyduğu nefret, derin öfke: "Kral ilan etti kendini. Münster kralı, seçilmiş halkın kralı."

Boğazımın sıkışır gibi oluşu konuşmamı engelliyor, o ise devam ediyor: "Dusentschnuer yaptı, kuyumcu, o lanet olası topal, Knipperdolling'le birlikte becerdi. Korkunç bir oyun: Tahtı kabul etmesi için onu kandırdılar, yalvardılar ona. Tanrı'nın rüyalarına girip babamızın tahtına geçerek vaat edilmiş topraklarla bize rehberlik etmesi gerektiğini söylediği hikâyesini anlattılar. O pasaklı hokkabaz da alay ederek buna layık olmadığını söylüyordu...

Nalbant öfkeyle vehimaye edercesine karısının omuzlarını sıkıyor: "Pis domuz. Beş para etmez pezevenk."

Mırıldanıyorum: "Kimse engel olmadı demek... Adamlarım neredeydi... Heinrich Gresbeck yok muydu?"

"Onları suçlama Komutan, onlar artık burada değil. Destek aramak için gönderilen misyonerlere eşlik ediyorlar. Kralın etrafı silahlı adamlarla çevrili, kendisine karşı ağzını açan herkes alınıp götürülüyor, ortadan yok oluyor, nerede oldukları bilinmiyor, yeraltında zindanlara atılıyorlarmış, öyle diyorlar... Sonra da kanalın dibini boyluyorlar herhalde."

Soracağım, bunu bilmem lazım: "Bernhard Rothmann?"

Sessizlik eğer mümkünse beklediğimden daha kötü bir korkunun habercisi sanki.

"Sarayın din alimi olarak atandı. Knipperdolling, Kibbenbrock ve Krechting kont unvanı aldılar. Kral yakında seçilmiş halkı düşman ordularının bulunduğu Kızıl Deniz'e doğru yola çıkararak bütün Almanya'yı fethedeceğini söylüyor. Prenslikleri kendisine yakın olanlar arasında paylaştırdı bile."

Öfke ve korku beni aşağı çeken hareketsiz bir ağırlığa dönüşüyor. Yorgun düştüm, ama dahası da var, o kibirli ve şüphe götürmez güzellikteki sert ifadeden anlıyorum bunu.

"Rothmann kutsal yazılardaki patriklerin geleneklerini takip etmemiz gerektiğini söyledi. Gidip çoğalın, dedi, seçilmişlerin sayısının artması için her erkek tatmin edebileceği kadar çok kadın alsın. Kralın kendisinin on beş karısı var, çoğu çocuk yaşta sayılır. Rothmann'ın on tane, diğerleri de öyle. Kocam bir ay içinde dönmeseydi, ben de onlardan biri olacaktım."

Adrianson'un sinirden bembeyaz kesilen elleri şöminenin çıkıntısını parçalamak ister gibi.

"Bağırdık bir de, elbette, bunun doğru olmadığını söyledik. Margharete von Osnabrück Tanrı üremeyi istiyorsa kadınların da birden fazla koca seçmeleri gerektiğini söyledi."

Hafifçe içini çekerek merhametini bastırmaya çabalıyor: "Vaizlerin yüzlerine tükürdü, kendisini almaya gelenlerin kafalarına işedi. Kendisini neyin beklediğini biliyordu ama susmak istemedi. Onu çeke çeke götürürlerken kocalarıyla omuz omuza savaşan Münsterli kadınların bunu sıradan cariyeler olmak için yapmadıklarını tüm şehre haykırdı."

Nefretin gözyaşlarını tutmak için bir suskunluk daha. Bu sözlerde sonsuz bir saygı var, bir erkek kardeşin, bir kız kardeşin abartılı bir hareketini haklı gören birinin saygısı.

"Onları da kelimeleriyle öldürerek can verdi. Birçok kadın da takipçisi oldu, zorbaların kanunlarına uymaktansa onlara hakaret ederek ölmeyi yeğlediler. Elisabeth Hölscher kocasını bırakmayı göze aldı. Katharina Koekenbecker aynı çatı altında iki erkekle yaşadı. Bar-

bara Butendieck kendisine karşı geldiği için kocası tarafından ihbar edildi. Ama onu öldürmediler. Hamile olduğu için kurtuldu."

Yalnız ateşten gelen çıtırtılar. Yatağındaki küçük Hans'ın derin solukları. Çatıyı döven yağmur.

"Kimse isyan etmedi mi?"

Başını sallıyor: "Demirci Mollenhecke. İki yüz kişiyle birlikte ayaklandı. Kralı ve maiyetini Belediye binasına kapatmayı başardılar, ama sonra... Ne yapabilirlerdi ki? Kapıları Piskopos'a mı açacaklardı? Bu, şehri ölüme mahkûm etmek olurdu. Bunu göze alamadılar. Aralarından birisi kralı serbest bıraktıktan iki saat sonra ise kelleleri meydanda yuvarlandı."

Peter Adrianson şubat ayında barikatlarda savaştığı eski kılıcını eline alıyor. Yüzünde üzerinden attığı yorgunluğun bıraktığı izler.

"Bırak geberteyim onu komutan."

Ayağa kalkıyorum. Üzerime düşeni yapacağım.

"Hayır. Karının da oğlunun da bir şehide ihtiyacı yok."

"Bunu ödemeli."

Greta'ya dönüyorum: "Eşyalarınızı hazırla. Bu akşam gidiyorsunuz."

Adrianson öfkeden gözü dönmüş bir şekilde sıkı sıkı tutuyor kılıcının sapını: "Kandırdı bizi, bunu ödeyecek."

"Seninkileri buradan al götür. Son emrim bu Peter."

Ağlamak isterdi, etrafına bakıyor: Ev, eşyalar. Ben.

"Komutan...

Greta hazır, bir battaniyeye sardığı oğlu kucağında. Adrianson'un da şu anda gücünü göstermesini isterdim.

"Gidelim." Bir kolundan tutup çekiyorum, sağanak yağmurun altında onlara yol gösteriyorum. Bitmek bilmez gibi gelen yol boyunca duvarların yanından ilerliyoruz.

Bir dönemeçte Adrianson'un karısı yerinden sıçrıyor.

İçgüdüsel olarak eli kılıcına gidiyor. Kafalarında başlıklarla iki kısa siluet karşımızda.

Birinin elinde bir lamba var. Çamurda, kısa adımlarla yaklaşıyorlar.

Işık yüzlerimize doğru kalkıyor. Genç gözler, pürüzsüz yanaklar görüyorum. En fazla on yaşlarında olmalılar.

İçim titriyor.

Kız işaretparmağını Greta'nın göğsüne bastırdığı çıkına doğru uzatıyor. Küçük, beyaz bir parmak.

Kadının gözlerinde dehşet. Battaniyeyi hafifçe sıyırıp soğuktan uyuşmuş Hans'ı gösteriyor.

Diğeri bakışlarını suratımdan ayırmıyor.

Gözleri mavi. Yağmur sarı buklelerinden damlıyor.

Bir perinin kibirli ilgisizliği.

Saf korku.

Onu ezme, öldürme içgüdüsü.

Kalbim hızla çarpıyor.

Geçip gidiyorlar.

Ludgeritor'dayız.

Arabalarımızı boşalttılar, hayvanlar bir sundurmanın altında emniyette.

"Oradakiler! Kimsiniz!"

"Komutan Kuyunun Gerti."

Beni tanıyabileceği mesafeye kadar yaklaşıyorum. Hansel, açlığın korkunç yüzü.

"Atları arabalardan birine bağla yeniden."

Kararsızlıkla devam ediyor: "Komutan, üzgünüm, kimse dışarı çıkamaz. Greta'nın göğsüne bastırdığı çıkını gösteriyorum."

"Küçükte kolera var. Niyetin bir salgına sebep olmak mı?"

Dehşetle arkadaşlarını çağırmaya koşuyor. Atlar yeniden bağlanacak.

"Kapıları açın, çabuk!"

Adrianson'u arabanın üzerine itip eline dizginleri tutuşturuyorum:

"Mümkün olduğunca uzağa git."

Gözyaşları başlığından süzülen yağmur damlalarına karışıyor: "Komutan, seni burada bırakmam ben...

Paltosunun kenarını sıkıyorum kuvvetle: "Uğruna savaştığın şeyleri kendine karşı asla inkâr etme Peter. Yenilgi bir davanın haksız olduğunu göstermez. Unutma bunu. Git şimdi."

Atın kıçına güçlü bir darbe indiriyorum.

Yağmuru duymuyorum artık. Katedral meydanına çıkan sokakta nefesim benden önde gidiyor. Kimse yok. Herkes ölmüş sanki: Dilsiz bir mezarlık içindeyim.

Kürsü hâlâ kilisenin arkasında, ama şimdi üzerinde tahtın üstünü örten ağır bir sayvan var. Aşağıda, bu insanların zihninin göç etmeye karar verdiği yerin adı yazılı okunaklı harflerle: SİYON DAĞI.

Kutlamanın sesi ve ışıkları yukarıdan, bir zamanlar Senyör Melchior von Büren'e ait olan evin pencerelerinden bana ulaşana kadar ilerliyorum.

Hokkabaz kralın sarayını buldum işte.

Kafasında bir taç var.

Kadife bir pelerin var üstünde.

Elinde asası, üzerinde bir haç bulunan bir küre ve boynundan sallanan iki kılıç. Her parmağında birer yüzük, sakalının her kıvrımı bakımlı, yanakları doğallıktan uzak, kıpkırmızı, süslenmiş bir ceset sanki.

At nalı şeklinde düzenlenmiş masanın tam ortasında oturuyor, önünde etleri sıyrılmış bir yığın kemik, çanaklar kaz yağıyla dolu, bardaklarda ve ibriklerde kalan şarap ve biralar. Şişte çevrilmiş bir domuzun hareketsiz yüzü salonun tam ortasında. Kralın sağında, bembeyaz giysisiyle hatırladığımdan daha da güzel görünen Kraliçe Divara, saçlarını başaklardan örülmüş bir taçla toplamış. Solunda asık suratlı ufak tefek bir adam: Şu meşhur Dusentschnuer olmalı. Kadınlar saray erkanının yanında oturup beylerine ve efendilerine şarap servisi yapıyorlar.

Salonun dibinde Davut'un tahtı üzerinde dengesizce oturan bir çocuk, ayaklarını ata biner gibi kolçaklardan sallandırmış. Sıkıntıy-

la elindeki bozuk parayla oynuyor. Üzerine çok büyük gelen elbisesi altın kolyelerle kaplı, kolları dirseklerine kadar sıvalı. Bir kış günü yaşlı dindarların kaderinden çekip alınmış Bockelson'un gözbebeği Şear-Yaşuv'u güçlükle tanıyorum.

Kral ellerini masaya dayayarak ayağa kalkıyor. Birileriyle göz göze gelmek için başını öne uzatıyor. Ziyafete katılanlarda bir huzursuzluk. Herkes gözlerini kaçırıyor.

"Krechting!"

Bakan ayağa fırlıyor. Diğer herkes nefes alıyor. Kral devam ediyor: "Saksonya Dükalığı için Krechting!"

Bir köylü aksanını belirgin şekilde taklit ederek konuşuyor: "'Neden böyle bağırıyorsun şimdi? Surlarının içinde hiç mi kral yok? Senin danışmanların uzman galiba, acılarını doğuran kadının acıları sanıyorlar. Doğuran kadın gibi ağrı çek, inle, ey Siyon'un kızı. Pek yakında kentten çıkıp kırlarda konaklayacaksın. Babil'e kadar gidecek, orada özgürlüğe kavuşacaksın. Rab seni orada kurtaracak düşmanlarının elinden.' Kimim ben? Kimim!"

Krechting ağzında kemirdiği but parçasına bakarak kıpkırmızı kesiliyor, bir öneride bulunsun diye yanındakini dürtüklüyor.

Kral üzgün: "Tamam, bilmiyorsun işte...

Bakışları masayı yeniden tarıyor.

"Knipperdolling! Mainz Elektörlüğü için!"

Elindeki asanın ucuyla sürahiyi tıngırdatıyor. Sonra sert bir vuruşla parça parça ediyor. Su masaya dökülüyor.

"Acaba Rab aramızda mı, değil mi?"

Şehir temsilcisi alelacele cevap veriyor: "Aramızda, aramızda!"

"Hayır, kim olduğumu söyleyeceksin, kimim!"

Muhtemelen von Büren'in evindeki döşemelik sırmalı ipek kumaştan dikilmiş geniş bir kaftana sarınmış Knipperdolling sinirli bir şekilde sakallarını karıştırıyor. Bir zamanlar heybetli olan karnı gerdanıyla birlikte sarkmış. Siyah, seyrek saçları, bir av köpeğinin kulakları gibi yanlarına dökülmüş. Sönük bakışları da dayak yemiş köpekleri andırıyor. Her tarafı sarkmış yorgun, yaşlı bir hayvan gibi. Bir yanıtla aydınlanmayı deniyor: "Yeşaya mı?"

"Hayııır!

Sinirli. Masanın üzerinden atlıyor: "Palck! Geldria ve Utrecht için!"

Küçük bir domuz kafasının üzerine atlayarak onu ikiye ayırana kadar bir sürü bağırış çağırış içinde umutsuz bir güreşe başlıyor. Et parçalarını yere düşürüyor ve birden başını çeviriyor: "Kimim ben, kimim?"

Diyakoz'un sarhoş olduğu ayan beyan ortada, yerinde ancak masaya yaslanarak güçlükle duruyor. Halinden memnun bir gülümsemeyle: "Tamam tamam, kolay bu: Simon!"

"Yanlış cevap geri zekâlı."

Bir domuz kaburgası bulup üzerine fırlatıyor. Derin derin nefes aldıktan sonra masanın ucunda neredeyse gizlenen Rothmann'a dönüyor.

"Bernhard...

Pis bir kıyafetin içinde çok zayıf, yaşlı bir gövde, yüzüne ölüm çökmüş, gözleri küçücük. O tatlı dilli vaizin Matthys'in havarilerini Münster'de toplamasının, Überwasser Manastırı'nın onun sözlerinden arındırılmasının üzerinden sanki seneler geçmiş gibi.

"Mika, Musa ve Samson."

Kral alkışlamaya başladığında diğerleri de ona katılıyor.

"Güzel. Şimdi Divara, kraliçem benim, Salome'yi oyna bize. Haydi, haydi, Salome! Müzik, müzik!"

Divara masanın üzerine çıkıp lavta ve flütün sesi eşliğinde dönerek kıvrılarak hareket etmeye başlıyor. Elbisesi omuzlarından kayıyor, bacakları açılıyor. Saçlarıyla havayı dövüp ellerini başının üzerine birleştirirken sırtı kıvrılıyor.

Yahya'nın kafasına sahip olmak için Salome'nin dansı.

Leidenli terzi ve pezevenk, güldürü oyuncusu, Matthys'in havarisi, peygamber ve Münster Kralı Jan Bockelson.

Jan ve diğerleri.

Bir yığın ceset. Bunu Divara da biliyor.

Ölümün dansını, karanlıktan çıkmaya ve beni fark etmelerine karar verene kadar onları bir bir seçmesini izliyorum.

İlk duran Divara oluyor, aniden, bir hayalet görmüş gibi. Ziyafete katılan diğerleri de sanki yeniden dünyaya gelmişim gibi ağızları bir karış açık, taş kesilip, bir an için kendilerini benim gözlerimle görmüşçesine suratıma bakıyorlar: Hepsi bitik, hepsi deli, lanet olası pislikler.

Divara bir kez daha sanki bir tek ikimiz varmışız gibi hafifçe gülümsüyor bana.

Hepsini alıp götürün.

Carafa'nın gözü
(1535)

Münster şehrinden Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 30 Haziran 1535 tarihli mektup.

Saygıdeğer, kutsal efendimiz Giovanni Pietro Carafa, Roma.

Saygıdeğer efendimiz, bu kâğıtlar elinize geçtiğinde Münster şehrindeki Siyon Krallığı'nın sonunun geldiği haberleri kulağınıza mutlaka gelmiş olacaktır. Tüm ülkeler kuşatmanın akıbetiyle ilgili dikkat kesilmişken özellikle siz hazretlerinin kendisiyle ilgili olan bu olaylara karşı dikkati daha da büyüktür. En fazla endişe veren olayların asılsız ayrıntılar, yanlış yorumlar ve masalsı çakışmalara en fazla maruz kalanlar olduğunu gayet iyi bilsem de siz efendimizin ilk ağızdan gelen bilgilere daha fazla değer verdiğini dikkate alarak, içinde, sessizlik içinde geçen bu son birkaç ayda kanımca ilgi çekici olan bazı ayrıntıları işaret ettiğim bu mektubumun faydalı olacağını, siz hazretleri gibi son derece bilgili ve eğitilmiş bir insanın ilgisine ve doğal merakına cevap vereceğini sanıyorum.

Olup biteni anlatmaya, tüm olayların doğru bir şekilde değerlendirilmesi için siz efendimizin mutlaka işine yarayacak oldukça özel bir değerlendirmeyle başlamama izin verin; Tanrı'nın bana bahşettiği otuz altı senelik ömrümde daha önce hiç gövdemi bu kadar yoran, zihnimi bu kadar karıştıran, ruhumu bu kadar huzursuz eden, benim gibi sağlam bir adamı deliler içinde deli gibi davranmaya zorlayan aylar yaşamamıştım. O adam her ne kadar ruhunun görevlerini titizlikle gözetse de delilerin davranışlarını kendiliğinden benimseyip hastalıklı insanlarla arkadaşlık kurarak en sonunda onları sağlıklı insanlardan daha iyi anlamaya başladığından,

kendi doğasını bir daha asla bulamayacak şekilde kaybettiğine dair acımasız şüpheyi her zaman taşıyacaktır. Yani normal hayata dönüş onun için ne kolay ne de birdenbire olacaktır.

Münster'in düştüğü aylarda yığın yığın erzak stoklarının insanların yüzleri gibi günden güne eridiğini gördüm.

Bir hafta içinde şehrin tüm sokaklarının fareden temizlendiğini gördüğümde, takıntılı olduğumdan değil, hesap bildiğimden Jan Bockelson'un kendine itaat etmeyen halktan giderek daha fazla insanı cezalandırdığından şüphelenmeye başladım: Doyuracak boğaz azaldıkça payına düşen et artıyordu çünkü.

Anabaptist cephesi gerçekten dağılmadan kalabilmiş olsaydı görevim çok daha kolay olurdu. Surlar içine sığınmış halkı şeytanın güçleriyle ve dışarıda karargâh kuran tüccarları Tanrı'nın birlikleriyle kolayca tanıyacaktım. Ama olaylar öyle farklı gelişti ki Siyon Kralı'nı ve sarayını tek gerçek düşman olarak görmemek giderek daha da zorlaştı, kuşatma altındaki diğerleri günahsız bir sürüydü yalnızca. Bockelson'un korkunç çılgınlığı tüm öteki Anabaptistlerin çılgınlığını geride bırakıyordu.

Halkına sokaktaki taşların ekmek ve sülün buduna dönüşeceğini vaat ettiğini duyduğumda içimde birçok kez onu öldürmek, yeryüzünden silmek, pek çok zavallıyı sadece surların ötesinde kendilerini bekleyen daha büyük bir tehlike olduğunu bildiklerinden katlandıkları boyunduruktan kurtarmak için önüne geçilemez bir istek duydum.

Buna rağmen, siz efendimize yazan bu zat, şehirde meydana gelen çatlağın bizzat sorumlusu olmuştur. Jan Matthys'in gelişinden itibaren zeki ve kültürlü bir adam olan, yaklaşık bir sene önce yazdığım son mektubumda da sözünü ettiğim topluluğun baş vaizi Bernhard Rothmann ile aramızda bir sempati oluşmasını sağladım. Yeni peygamber Matthys'in onu nasıl bir kenara attığını gördüğümde böyle bir bilge adamın planlarım için faydalı olabileceğini hemen anladım. Kaba saba fırıncılar ve pezevenklerin bir köşeye attığı başarısız komutanın, Tevrat adamının hoşnutsuzluğundan yararlanabilirdim. Ama Rothmann ciddi bir rahatsızlık geçirdi ve

sağlığı nedeniyle sivrilme, savaşma arzusu azalmaya başladı. Neticede Leidenli Jan'ın sarayında din alimi olmaya razı geldi. Hem istediği kadar yorgun ve güçsüz olsun, aklı başında hiç kimse Siyon Krallığı gösterisine uzun süre dayanamazdı.

Çok eşlilik fikri nereden aklıma geldi bilmiyorum, muhtemelen Anabaptistlerin mallar dışında kadınları da ortak kullanıma açtıkları efsanesinden ilham aldım. Bernhard Rothmann ile Kutsal Yazılar'daki peygamberlerin evlilikler konusundaki uygulamaları hakkında uzun uzun tartıştık. Sonunda Vaiz, Bockelson'a tüm halkın nefretine maruz kalmalarına neden olacak o iğrenç tedbiri önerdi. O andan itibaren her şey bir kan denizi içine gömülmeye başladı ve Rothmann tam on dört karı aldı. Ama o âna dek Piskopos von Waldeck'in saldırılarına bir arada karşı koyan kuşatılmış şehrin ruhu bir daha asla bütünlüğe kavuşamadı.

Eğer kuşatmacılar birazcık daha düzenli hareket edip başarısızlıklardan dolayı bu kadar korkuya kapılmasalardı bir haine gerek kalmazdı. Yine de kuşatma hiç bitmeyecek gibi görünüyordu. Yeni Siyon'un açlıktan teslim olma noktasına geldiği, Piskopos'un birliklerinin denediği kıskaç harekâtının bir sene sonra gerçekten etkili olduğu doğruydu, ama uzun vadede paralı askerlerden oluşan bir ordu ödemelerdeki gecikmenin uzamasıyla dağılır ve gücünü kaybeder.

24 Mayıs günü, şafak vakti, geri dönmemi emreden kent nöbetçilerinin haykırışları ve paralı askerlerin kafama çevrilmiş silahları arasında Piskopos yandaşlarının karargâhına vardım. Münster kalelerinin kilden bir maketini yapıp muhafız hizmetindeki eksikliklerini ayrıntılarıyla anlatarak komutan Wirich von Dhaun'un güvenini kazandım. Gece vakti şehir burçlarına tırmanıp kapılardan birinden sağ salim çıkarak söylediklerimin doğruluğunu kanıtlamam bile gerekti.

Bir ay sonra piskoposluğa bağlı birlikler Münster'e girdi. Katılmama izin verilmediği için surların içindeki savaşın ayrıntıları hakkında pek bilgi veremeyeceğim. Daha sonra olanlar ise hiçbir insan gözünün görmek istemeyeceği, hiçbir ağzın anlatamayacağı nite-

likteydi. Aramalar, öldürmeler, katliamlar hâlâ birbirini takip ediyor. Herkes oracıkta acımasızca öldürülüyor. Yalnız Jan Bockelson ve en güvenilir iki adamı, Krechting ve Knipperdolling sorgulanmak için tutuklandılar. O uğursuz saatte Anabaptistlerin kralı şehrin yiğit savunucuları arasında savaşırken görülmemiş, hatta kendini taht salonunda, bir masanın altına atıp kendisi gibi küçük bir terziye, zavallı bir pezevenge dokunmamaları için yalvarmaya başlamış. Bernhard Rothmann'a gelince, onun sonuyla ilgili söylentiler farklı: Esir alınmadı, cesedi de ortalıkta yok, ama bir Macar'ın kürekkemikleri arasına bir kılıç soktuğunun görüldüğünü, Piskopos'un cesedi saklamak için canlı ele geçirilmesini emrettiği adamlardan biri olduğunu söyleyenler de var.

Tüm ara sokaklar cesetlerle dolu, şehir dayanılmaz bir koku saçıyor. Ana meydanda, çırılçıplak soyularak üst üste yığılmış beyaz gövdelerden bir dağ oluşmuş.

Piskopos von Waldeck'in gelişinin de Münster'e pek bir faydası olmadı. Şehrin sokakları öğle vakti bile boş, Belediye binasının sivri kuleleri altında sebze tezgâhları kurulmuyor hâlâ. Katedraldeki tamirat işlerine başlanmış olsa da Münster'de hayatın eskisi gibi akmaya başlaması için bayağı bir zaman geçmesi gerek. Bu ölüm karnavalında kaybolan gücümü ve kararlılığımı geri kazanmaya çabalıyorum ama bu şehrin ölüm dansı bir veba gibi, cesetlerin kokusu yaşayanları da cesetlere çevirebilirmiş gibi hepimizi dönüp durmaya mahkûm ediyor.

Umutlarının ışığı söndüğüne göre burasıyla Nederland arasında kalan Anabaptistlerin de sonu aynı olacak. Bockelson tarafından Hollanda halkını ayaklandırmak için gönderilen Münsterli birçok partizan bu topraklarda dolaşıp duruyorlar, ama günleri sayılı, onları dinleyen delilerin sayısı da giderek azalacaktır. Bu lanet olası sapkınlığın artık kaderinin belirlendiğine ve tehlikenin atlatıldığına inanmamı sağlayan da bu zaten.

Aynı sebebe dayanarak siz efendimiz tarafından verilen, seyircisi ve figüranı olduğum korkunç trajediyi derinden hissedecek kadar gövdemdeki ve zihnimdeki tüm gücü harcadığım görevi de yerine

getirdiğime inanıyorum. Dolayısıyla siz efendimiz bu naçiz kulunuzu bu toprakların mide bulandırıcı, ölümcül kokusundan uzaklara gönderilmesini istemeye sevk eden sebepleri rahatlıkla anlayacaksınız; olur da daha sonra gene hizmetime ihtiyaç duyacak olursanız başka yer ve koşullarda size hizmete devam etmek en büyük arzum.

Siz efendimizin ellerinden öper, bağışlayıcılığınıza sığınırım.

Münster, 1535 yılının haziran ayının 30. günü
Sadık gözlemciniz
Q

Bölüm 40
Anvers, 28 Mayıs 1538

"Sonunu beklemedim. Eylül başlarında Münster'den ayrıldım. Bir daha da hiç adım atmadım oraya."

Eloi ocaktaki korlardan benim için bir puro yakıyor. Kol ve bacaklarıma doğru ağır ağır inen büyük huzurun tadını çıkarırken dumanlar genişleyerek etrafa dağılıyor. Hint topraklarının bu hoş ürününü burada da bulabileceğimi sanmıyordum.

Kırlangıçların günbatımıyla gölgelenen çatıların hemen üstünde uçmaları yağmur yağacağını gösteriyor. Sokakta, geçen bir arabanın düzenli gıcırtısı, sesler, uzaktan gelen bir köpek uluması.

Yara izlerinden kalan girintilerde gizlenen duyguları, yüzleri, isimleri bir bir gözden geçirdim. Bir şeyler yok oldu, karanlık bir kuyunun dibinde sonsuza dek unutuldu.

Hafıza. Rastlantı eseri ortaya çıkıp insanı şaşkına çeviren ıvır zıvır dolu bir torba. Sanki onları toplayan, değerli nesneler haline getiren bir başkasıymış gibi.

Geçen zamana, feci işlere, başka mevsimlerin rastlantısal kahramanlarına gülümsüyorum. Gülümsüyorum yalnız.

Eloi bana yeterince zaman vermeyi biliyor, ateşin önünde anlatılan bir hikâyeyi dinlemeyi bilen bir adam bulmak kolay değil.

Etrafımızı saran dumanlı sessizliği bozuyor: "Sonra?"

"Çöktüm. Düşünemiyor, kendime hiçbir şey soramıyordum. Çılgınların, serserilerin, bitiklerin şehrinden zamanında kaçan başkaları da vardı benim gibi. Kaçırılmış en büyük fırsatın kinini içimizde taşıyorduk, yavaş yavaş beynimizi kemiren bir kangrendi bu. Dünyada artık bize ait bir yer yoktu.

"Nederland'da isyan vardı, her şey bir anda patlayacak gibiydi. Bu nedenle hiçbir emir olmadığı halde parçaları toparlamak için

hepimiz orada buluştuk. Hollanda'da kardeşlerimiz arasındaki tartışma daha önce hiç olmadığı kadar alevlenmişti: Philips ve Joris ile barışçıl yolu destekleyenler bir taraftaydı. Diğer tarafta ise silahları kuşanmak isteyen daha kararlı azimli kesim vardı. Hepsini sokaklarda buluyorduk, gençlerdi, her şeye hazırlardı."

Eloi hafifçe öksürerek araya geliyor: "Bizi unutuyorsun. Joris benden nefret ediyordu, hâlâ da ediyor. Bekle, bekle, ne demişti benim için? 'Kendini şehvete ve yiyip içmeye adamış bir sefih.' Ben bile daha iyi tanımlayamazdım kendimi!"

Gülümsüyor, artık ona yalnızca iyi bildiği olaylardan bahsedebilirim.

"Sonra, ezilenler için bir umut aramak üzere geldiği ancak yalnız insan yiyen çıldırmış eski bir Tanrı'yı bulduğu Münster'de tanıştığım iriyarı Limburglu Van Gelen geldi aralık ayında. Bockelson'un emri Hollandalı kardeşlerimiz arasında yeni din değiştirenleri aramaktı, ama Yeni Siyon bir komedyenin çılgınlıklarını hayata geçirirken bir fare gibi öldüğünü görmeyecekti. Buraya dönmeye hiç niyeti yoktu.

"Böylece savaşmaya başladım, yapacak başka hiçbir şey bilmiyordum, hâlâ savaşıyordum.

"'35 yılının mart ayında Oldeklooster Manastırı'nı ele geçirmek için Bolsfard'daydık. Orada tam bir hafta barikat kurduk. Van Geelen bu kadar stratejik bir konumda koya hâkim olup çiftçilerin zaten isyanda olduğu Frisia'yı ayaklandırabileceğimizi düşünüyordu. Ama bunun için gerekli temasların kurulması düşünülenden daha güç oldu.

"Mayıs ayında Amsterdam Belediyesi'ni ele geçirdik. Van Geelen'in planı şehir halkının ayaklanarak bize katılmasını öngörüyordu. Bu benim görevimdi, o da bu arada belediye binasında barikat kurup şehir muhafızlarını tehdit altında tutacaktı.

"Son hareket tam bir felaket oldu. Kimse peşimizden gelmedi. Van Geelen hata etmişti: Yoksulların bizim için hayatını tehlikeye atmak gibi bir niyeti yoktu, korku ve sefalet kurtlarının insanların ruhlarını sonuna kadar kemirdiğini görmemiş, çok ileri gitmiş, çok

yol kat etmiştik. İşgalciler sonuna kadar direnip sonunda süngü hücumuna kalkıştılar. Ama hepsinin canına okundu.

"Bir şey yapamadım, Van Geelen ölmüştü, elimde pek iyi silahlanmamış otuz kadar adam ve eski bir balıkçı teknesi vardı. Birlikleri dağıtma kararını bu durumda aldım: Birileri biraz şansla kurtulurdu belki, bir arada kalırsak teşhis edilerek yakalanmamız kaçınılmazdı. Anladılar, kimse soru sormadı. Komutan Kuyunun Gerti'nin son emri de bu oldu.

Eloi gülümsemeye çalışıyor: "Bir başka isim?"

"Hiçbir isim. Hiçbir dost. Askerler bölgeyi yerle bir ediyordu, güvenli hiçbir yer yoktu, her çiftçi sana ihanet edebilirdi, sokaktan geçen herkes izini sürmekle görevlendirilmiş bir avcı olabilirdi.

"Günlerce yürüyor, samanlıklarda uyuyor, yemek için dileniyordum. Artık kardeşlerimden haber de alamıyordum, bulunduğum yerin dışında olup bitenler hakkında en ufak bir fikrim bile yoktu. Yön bulma duygum da bana ihanet etmeye başlamıştı, zihnim bulanıyordu. Yalnız kuzeye doğru ilerlediğimi biliyordum. Münster, adamlarım, Van Geelen, Amsterdam'da bana inanan kardeşlerim. Her şey bitmişti. Dört gün aç kaldıktan sonra bacaklarım artık gövdemi taşımaz oldu, delirmekte olduğumu işaret eden şeyler görmeye başladım. Ölmüştüm, bir hortlaktım, yapılması gereken tek şey uzanıp beklemekti. Hâlâ hayatta kalmak için direnmemi gerektirecek bir sebep yoktu.

"Beni orada, çamurun içinde bulduklarında hırpani, ölü gibi bir haldeydim. Tek umudum bir haydutun, elindeki bıçakla canımı almasıydı: Üzerimde çalınmaya değer bir şey olmamasına neredeyse üzüldüm. Beni hayal ettiğim o bıçak darbesinden mahrum edip toplayarak yanlarında götürdüler."

Puroyu şöminenin üzerinde sönmesi için bırakıyorum, anılarım karmakarışık, sanki hepsi bir rüyada yaşanmış olaylar gibi: "'İşte yeşile çalan bir at gördüm. Ata binmiş olanın adı Ölüm'dü. Cehennem onun arkasından geliyordu.'"

Eloi ciddi, koltuğuna gömülmüş, gizlenmiş bir gece yağmacısı. O adı mırıldandığını duyuyorum: "Jan Van Batenburg."

"Kılıçlı askerler. Hemen hepsi Münster'den çıkmış gazilerle yıpranmış, kıyametin ayakta kalan son şövalyesinin arkasında dizilen sağ kalanlardan oluşan paçavralara sarılı bir tugay. Jan Matthys'in de daha önce söylediği gibi bizim devrimiz kapandı. Haksızlığın, gizeminin kardeşten kardeşe, kafadan kafaya geçerek yeryüzüne yayıldığına ve sonunda hepimizi o kör öfkeye götüreceğine inanabiliyorduk yalnızca. Dünyanın ölümüne kendini adamak ve onun patlaması üzerine sadakat yemini etmekten başka bir şey kalmıyordu geride. Sonumuz böyle gelecekti, elimizde kılıçlar kıçımızda yamalarla, yiğit yüce sarhoşlar olarak son nefesimize kadar savaşıp öyle can verecektik. Artık hiçbir beklentimiz yoktu, kıyameti bile bir kenara bırakmış, her şeyden uzaklaşmış, su katılmamış katiller haline gelmiştik. Artık masumiyet yoktu, gözümüzde korkaklığa, cehennemlik olmaya dönüşmüştü. İşte hayatımızın parçacıklarını kalanların yüzüne tükürüyorduk böyle."

Eloi gölgede, koltuğun derinliklerinde kayboldu, titrediğini duyar gibiyim.

"O döneme ait net bir anı yok kafamda, mümkün değil aklıma gelmiyor. Öldürdüm, işkence yaptım, yok ettim. Koca koca kasabaların yandığını gördüm, bizi ufukta görür görmez kaçan çiftçilerin korkusuna tanık oldum. Rahiplerin şişteki domuzlar gibi kazıklara oturtulmasını seyrettim, bir işe yaramayan o umacı Solgun Şövalye'nin kutsallığın sınırlarını çizmek için tepelerin kenarına, o uçurumun kıyısına dolu dizgin gittiğini gördüm. Biz de arkadaydık. Matthys ve Bockelson'dan sonra hayatıma giren üçüncü Jan olmuştu: Üçüncü lanet. Sonunda onu yakaladılar, işkenceye aldırmadı, ölüme güldü geçti. Darağacından bir zafer çığlığı daha attı: Ben duydum...

Uyuşmuş bacaklarımı uzatarak kendimi koltuğa bırakıyorum: "Gerçekten her şey bu, zafer ve sefalet bir arada."

Sessizliği dinliyorum. Yorgunum.

Uzaktan gelen sesi bitkinliğimi avutuyor: "Dinlediğim en görkemli hikâye bu. Kuşkusuz aradığım adam sensin."

Gözlerimi kısıyorum, ama yazı masasının ötesinde kara bir gölgeden başka bir şey göremiyorum: "Yorgunum, Eloi. Çok yorgunum."

"Hayattasın ya önemli olan bu."

Yorgunum.

Beni yataktan ayıran koridor çok uzun, el yordamıyla yürümeye başladığımda mumun zayıf ışığı etrafı aydınlatmaya ancak yetiyor.

Yorgunum.

Yine de uyuyabileceğimi sanmıyorum. Eloi'nin bilgiye duyduğu açlık benimkisini de harekete geçirdi. Münster 1535 Haziranı'nın 24'ünde düştü. Kuyunun Gerti oradan ayrılalı dokuz ay olmuştu. Peki ya diğerleri?

Çalan kapıya uykulu bir ses yanıt veriyor.

"Kim o?"

"Gert."

Bir mum ışığı benimkiyle birleşiyor, Balthasar Merck'in buruşuk yüzüne bakıyorum. İhtiyar Vaftizci hiçbir şey sormadan yatağın yanındaki bir sandalyeyi işaret ediyor.

"Otur lütfen, ama sana bir yardımımın dokunabileceğini sanmam."

"Bir tek şey soracağım: Kimler kurtuldu?"

Mumu sehpaya koyup yatağın kenarına oturduktan sonra yüzünü ovuşturmaya başlıyor.

"Sana tek söyleyebileceğim bizim beş kişi olduğumuz: Genç Krechting, Değirmenci Skraup, silah üreticisi Schmidt, Oymacı Kerbe ve ben. Hepimiz Krechting'in adamlarıydık. Ayrıldıktan kısa bir süre sonra da Kerbe'yi Nijmegen'e aldılar. Schmidt ve Skraup'un iki sene önce Deventer'de öldürüldüklerini duydum. Krechting hâlâ hayattaymış, Rothmann'ın da yaşadığını söyleyenler var: Vücudu Münster'deki cesetler arasında bulunamadı."

"Benimkilerden kimse kurtulmadı mı?"

Başını sallıyor: "Hiçbir fikrim yok. Bazıları şehirde bile değildi. Senden ödü koptuğu için Bockelson hepsini uzaklaştırmıştı."

"Gresbeck, Brundt kardeşler..."

Başını sallıyor: "Onlar yetişip son çılgınlığa şahitlik ettiler. Seninle karşılaşmayı umuyorlardı ama sen bir daha dönmemek üzere gitmiştin."

"Neden orada kaldılar?"

"Gresbeck ve Brundt kardeşler sıvışmayı denediler ama Piskopos'un adamları onları surların hemen dışında enseledi. Kötü oldu sonları.

Hüzünle iç çekiyorum, olup biteni hayal edecek gücüm yok, sorular bilinçsizce dökülüyor dudaklarımdan: "Hangi cephe teslim oldu?"

"Kreuztor ve Judefeldertor, surların en savunmasız noktası: Birileri Piskopos'un adamlarına bilgi vermiş olmalı. Geceleyin bir birlik girdi ve gündoğumunda kapıları ordunun büyük kısmına açtı. Katliam günlerce sürdü. Hasta karımı tedavi etmesi için dindar bir kadına emanet edip onu ihbar etmeyeceğine dair sözünü aldıktan sonra diğerleriyle birlikte kaçtım. Üç senedir hiçbir haber alamıyorum ondan da."

Sessizce durup anılarımızın uzaklarda kalan seslerini dinliyor, gazilerin bu acımtırak dayanışmasının tadını çıkartıyoruz.

Pişman gibiyim, ayağa kalkıyorum: "Affet beni."

"Komutan..."

Dönüyorum: Yaşlı gözleri yorgunluktan şişmiş.

"Uğruna savaştığımız şeyin yanlış olmadığını söyle bana."

Çenem kitli, yumruklarım sıkılı.

"Hiç yanlış olduğunu düşünmedim ki, bir an için bile olsa."

Deniz
(1538)

Bölüm 41
Anvers, 29 Mayıs 1538

Şafak söktü. Gökyüzü kurşun rengi. Düşünceler uykunun altlarına doğru ilerliyor, örtüleri atıyor üzerimden.

Kathleen uyuyor, ağzı ve saçlarının muhteşem görüntüsünün ardında ılık bir soluk.

Onu uyandırmamak için yavaşça kalkıyorum. Sabahın erken saatlerinin soğuğuyla büzülüyorum, buz gibi hava bağırsaklarımı buruyor, tuvaletimi yapacağın kovayı, gözlerimi ovuşturacağım suyu ve yeniden doğmamı sağlayacak bir yudum sütü aramak için ayaklarımı sürüklerken koca bir koyun postuna sarılıyorum. Yıllar geçti, yataktan kalkmak bir zamanlar olduğu kadar kolay değil: İnsanın kimi zaman soğuktan eli ayağı uyuşmuş oluyor, hareketlerin aniden kesilmesine sebep olan romatizma ağrıları ipin çok uzun bir süre gergin tutulduğunu işaret ediyor. Kaslar ve hastalıklar sarmaş dolaş oluyorlar ve akıl seni terk etmeden bir yatağa takılıp kalmak istemiyorsan hayatının beşinci on yılını dikkatli kullanmak gerektiğini söylüyorlar sana. Çünkü yatakta çakılı kalmak kötü bir son, korkunç.

O halde kalayım. Burada kalayım, bir meslek öğrenmek için çok yaşlı, yeniden savaşmaya başlamak için çok yorgunum. Elime çelik kalemi alabilirim, tornayı da ama kılıç olmaz; kılıcımı; attığım kanalın pasına bırakıyorum.

Ben sökülebilir kuklanın koluyla omzu arasındaki son bağlantı parçasını da geçirirken Magda sessizce izliyor, meraklı gözleri faltaşı gibi açık.

"Kimin için bu?" diye soruyor içgüdüsel bir cilveyle buklelerini sallarken.

"Siz çocuklar için," diye yanıtlıyorum. "Ama annesi sen olacaksın, tamam mı?"

"Tamaam!" Tiz sesi ve sakallarla kaplı yanağımda şaklattığı öpücük kulağımı delecek.

Daha önce hiçbir kız çocuk öpmemişti beni.

Eloi kemerli giriş kapısının kolonları arasında ilerlerken bakıp gülümsüyor. Küçük Magda arkadaşımın selam vermesine bile fırsat bırakmadan önüne atlayıp elindeki ahşap kuklayı sallayarak konuşmaya başlıyor:

"Bak, bak! Lut yaptı bunu!"

Eloi kuklanın kollarını oynatmak için dizlerinin üzerine çöküyor: "Senin mi?"

"Bütün çocukların," diyor Magda tıpkı kendisine tembihlendiği gibi. "Ama ona ben bakacağım. Lut annem için kaşık ve çanaklar da yaptı, biliyor musun?"

Eloi başıyla onaylarken küçük kız yeni oyuncağını herkese göstermek için koşup gidiyor.

Yüksek sesle düşünürken kollarını iki yana açıyor: "İşte benim maceram. Son on senedir başka bir şey yapmadım."

Alaylı: "Önemsiz bir şey...

"Önemsiz mi önemli mi bilmiyorum. Benim hikâyemin seninki kadar ilgi çekici olmadığı kesin."

Sırıtarak elini tutuyorum: "Değiştokuş yapmak istersen bu işi göz açıp kapatıncaya kadar bitiririz."

Ciddi bir ifadeyle yüzüme bakıyor: "Hayır, istediğim senin geçmişin değil. Yalnızca hangi acayip simya sayesinde senin yaşadıkların beni, benim yaşadıklarım seni etkilemedi anlamaya çalışıyorum."

"İyi. Eğer bunu başarırsan, geçmişimde neden buna benzer bir şey olmadığını da açıklamaya çalış bana: Magda, Kathleen, bu yer...

"İki farklı dünyada doğup büyüdük biz Lut. Bir tarafta senyörler, piskoposlar, prensler, dükler ve çiftçiler, diğer tarafta tüccarlar, zengin bankerler, armatörler ve ücretliler. Anvers ve Amsterdam Mühlhausen'dan ve Münster'den bile çok farklı. Bu şehir Avru-

pa'nın en önemli limanı. Yün, ipek, tuz, duvar halıları, baharat, kürk, kömür yüklü koca gemilerin yola çıkmadığı bir gün bile geçmiyor. Tüccarlar otuz yıl içinde dükkânlarını ticari acentelere, evlerini büyük binalara, teknelerini yüksek kabotajlı gemilere dönüştürdü. Altüst edilecek eski, adaletsiz bir düzen ve tahtı zapt edecek hödükler yok burada. Koparılacak kıyamet de yok, çünkü çoktan koptu da devam ediyor zaten."

Elimi dizinin üzerine koyup araya giriyorum: "Adını ilk nerede duyduğumu şimdi hatırladım! Topraklarındaki tüccarları nasıl baştan çıkardığını Mühlhausen'da Johannes Denck anlatmıştı. Para olmadan şehirde hiçbir şey yapılamayacağına ikna etmişsin adamı."

Eloi bir madeni para çıkarıp elinde çeviriyor, parayı birkaç kez havaya atıp tutuyor.

"Görüyor musun? Parayı döndüremezsin: Onu nereye çevirirsen sana bir yüzünü gösterir hep."

Anlatacaklarını sıralamaya, nereden başlayacağını bulmaya çalışırken güneşin dallar arasından sızan ışınlarının keyfini çıkarmak için gözlerini kısıyor.

Gülümsüyor: "Başlangıçta Hutteri topluluklarının modeli üzerinde bir şey düşünmüştüm...

"Şu Nikolsburg civarında yaşayan deliler mi?"

"Tam üstüne bastın, dünyanın geri kalan kısmından tamamen ayrı yaşayıp kendi kendilerine yettiklerini iddia ediyorlar."

Şaşkınlığımı açıkça ortaya koyan abartılı bir hareketle tüm gövdemi ona çeviriyorum: "Para konusunda az önce iddia ettiğin şeyleri söylemeyecekleri kesin. Fikir değiştirmene neden olan neydi?"

Doğru kelimeleri arıyor; bu çok zor, çok geniş bir konunun labirenti içinde kaybolmayı göze alıp biraz dolambaçlı yollardan anlatması gerektiğini anlıyor.

"Kıyamet ulaşılması gereken bir hedef değil, aramızda olan bir şey. Son yirmi sene içinde kıyamet diye ortalığı velveleye verenleri o kadar çok gördüm ki bugün gerçekten kopsa onu insanlara layık görülen günlük yazgıdan ayırabilmek bayağı güç olur. Tanrı'nın gerçek krallığı burada başlıyor, işaretparmağını göğsüne dayadı-

ve burada. Alnına dokunuyor. "Saf olmak, Tanrı'nın kanununa körü körüne itaat etmek için dünyayı mahkûm etmek, ondan kopmak demek değil: İnsanların dünyasını değiştirmek istiyorsan onu yaşamalısın."

Bahçenin ortasındaki eski kuyudan su çekmek için yerimden kalkıyorum. Kovayı yükseltmek için halatı çekerken bütün sırtım ağrıyor. Eloi'ye bakıyorum: Benim yaşımda olduğunu söylememiş olsaydı çok daha genç olduğunu düşünürdüm.

"Amacın beni Batenburg'un çılgın olduğuna ikna etmekse hiç yorulma, zaten biliyorum. Ama belki fikirleri seninkilerden pek de farklı değildi: Seçilmişlerin zaten saf olduklarına, günah işleyemeyeceklerine inanıyor, kıyametin ortasında olduğumuzu düşünüyordu. Bu nedenle ikinci defa düşünmeden adam öldürüp kelle kesiyordu."

Soğuk sudan yudumluyor: "Kendisi için kendi yenilgilerinden dolayı hissettiği aşağılamayı başkalarının içinden kovanların ve suçlanıp yargılanmamak için başkalarını suçlayan ve yargılayanların içinde saklamak isteseler de eski inancın kargaları arasında hâlâ öten bir rahip yatar. Dünyayı anlamak için zekâsını yeterince ortaya koyan ama yaşamayı öğrenmek için zekâsını az kullanan şehitlikten farklı bir şey hayal edemez." Yeniden dönüp gülümsüyor. "Ben hiç seçilmişlerden bahsetmedim ki. Tek söylediğim herkesin Tanrı'nın ruhunu içinde keşfedebileceğiydi; o ruhun özgür, her yasadan bağımsız, zararsız olduğunu söyledim. Günahın günahkârın kafasında olduğunu söyledim ben."

Anlamaya başlıyorum.

Sakin bir şekilde devam ediyor: "Ben yirmi yaşındayken Luther'in bize bir ümit armağan ettiğine inanıyordum. Bu ümidi hemen iktidar sahiplerine sattığını anlamam pek de uzun sürmedi. İhtiyar rahip bizi papadan ve piskoposlardan kurtardı belki ama ruhumuzun içine bir rahip, vicdanımızın içine her hareketimizi yargılayan ve ruhumuzun özgürlüğünü insan doğasının affedilmez yozlaşması adına cezalandıran bir mahkeme dikerek günahlarımızın kefaretini ödemek için bizi yalnızlığa mahkûm etti; kaygılarımızın

yalnızlığına. Luther rahiplerin üzerindeki kara elbiselerini çekip aldıysa bunu aynı elbiseyi bütün insanların kalbinde yeniden dikmek için yaptı."

Soluklanıyor, yerdeki talaşlarla oynuyor. Gerçekten bana her şeyi söylemek istiyor, tüm hikâyemi değiştirmek istiyor sanki. Ben de onu dinlemek istiyorum.

"İkimizin de çıkış noktasının aynı hayal kırıklığı olduğunu anlamanı istiyorum. İnancımızı, kiliseyi reformdan geçirmek isteyen insanlar, eski iktidarı da reformdan geçirdiler, ona yeni bir maske taktılar. Siz Anabaptistlerin ümitleri yasaldı: Luther'in yalancılığını ortaya çıkarıp onun bıraktığı yerden devam edecektiniz. Ancak mücadeleyle ilgili görüşünüz dünyayı siyah ve beyaz, Hıristiyanlar ve Hıristiyan karşıtları olarak bölmenize neden oluyordu." Başını sallıyor. "Bu bakış açısı belki haklı bir savaşı kazanmak için işe yarar ama ruhu özgürlüğüne kavuşturmakta yetersiz kalır. Aksine, ruhta yeni zindanlar, yeni ahlaki şantajlar, yeni mahkemeler yaratır. Tüm bunların anlamı bana anlattığın hikâyenin içinde: Matthys, Rothmann, Bockelson, Batenburg... Papayla peygamber arasındaki fark gerçeğin tekeli, Tanrı'nın sözü için rekabet içinde olmalarından kaynaklanıyor. Ben Tanrı'nın sözünü herkesin tek başına bulması gerektiğine inanıyorum. Bu kavganın dışında kalıp bunun için çalıştım." Etrafımızı saran avluyu kavramak için kalkıp dolaşıyor. "Kolay olduğunu sanma. Birkaç kez zindana atılma tehlikesiyle karşı karşıya kalıp senelerce yasadışı bir hayat yaşamak zorunda kaldım."

"Kathleen bahsetti bana."

Başını sallıyor: "Birkaç kez yargılandım da. Belediye kanunlarını hiçe sayarak bir kumaş tüccarının zararına hile yapmak. Ucuz atlattım ama: Tanrı yattığı yerde huzur versin ihtiyar Denck dahil Avrupa'daki birçok insanın adımı kullanması sayesinde. İdarecilerin bana bildirdikleri yerlerden farklı yerlerde kaldım hep. Bu açıdan seninle bayağı benziyoruz...

Şu âna kadar kaç kişi olduğumu hesaplamaya çalışsam da kafamdan net sayıyı hatırlayamıyorum.

"Ben birçok kişi oldum, birçok kişi ise sen. Evet aramızda pek bir fark yok."

Yan yana basamaklara oturuyoruz, neredeyse içgüdüsel olarak yerden bir parça tahta alıp çakıyla kesmeye başlıyorum. Bahçenin her tarafını kaplayan misklerin keskin kokusu baş döndürücü, ben de seviyorum; Almanya ormanlarını anımsatıyor.

Devam etmek, belki de söylemek için uzun süre beklediği bir şeyler daha söylemek istediğini anlıyorum.

"Anvers'ten her şey daha net görünüyor. Benim gibi küçük bir dam ustası bile başka yerlerde fark edilmeyecek bir sürü şeyin farkına varabiliyor. Okuma yazmayı, konuşmayı bu şehrin tüccarlarıyla dolaşarak, onları özgür ve mutlu bir hayata ikna etmeye çalışarak öğrendim. Ama her şeyden önce dünyayı, insanları, dinleri hareket ettiren şeyi öğrendim burada. Bak, bütün ülkelerden bir sürü tüccar buradan geçiyor, her tür mal buraya gelip buradan yola çıkıyor: Polonya bakırı İngiltere ve Portekiz'e, İsveç kürkü imparatorluk sarayına gidiyor; Yeni Dünya'dan gelen yerli zanaatkârlarca işlenmiş altın, İngiliz yünü, Bohemya mağaralarından gelen mineraller, hepsi burada. Bu alışveriş trafiği için tüccar, armatör, denizci, zanaatkâr, hamal, bir sürü insan çalışıyor... Yolların güvenliğini sağlayan, yeni topraklar fetheden, isyanları bastıran askerleri de unutmamak lazım. Tüm ülke ve halkların hayatı ticaret etrafında dönüyor. Nederland ile ticaret olmasaydı V. Karl'ın imparatorluğu ayakta kalmazdı. Nederland imparatorluğun ciğerleri: Karl vergilerin büyük bir kısmını bu topraklardan, yani bu tüccar ve zanaatkârlardan topluyor.

"Bu yüzden mi imparatora karşı vergi isyanı başlattılar?"

"Tabii: Onun savaşlarını ve sarayının verimsiz debdebesini finanse etmekten yoruldular artık."

Bir bozuk para daha çıkarıp yukarıya fırlattıktan sonra havada yakalıyor: "İşçilerin ödemeleri, ürünlerin nakliyesi, bir geminin silahlandırılması, mürettebatın toplanması, yüklenmiş malların korsanlardan korunması için bir ordunun düzenlenmesi... Bütün bunlar yalnız tek bir şeyle yapılır: Para."

Neden bilmem ama bu kelimeyi telaffuz ettiğinde sanki içim ürperiyor, hep göz ardı edilmiş ama insanın kanını donduran bir gerçeği açıklar gibi.

"Her şey paraya bağlı: İmparator ve tüccarlar, papa ve prensler, lüks, savaş ve ticaret."

Birden aklına aniden bir şey gelmiş gibi duruyor.

"Kuklaları oymayı bitirdiysen sana bir şey göstermek istiyorum."

Şaşkınlıkla suratına bakıyorum, ayağa kalkıp arkasından gitmemi işaret ediyor: "Gel, iki adım yürümek iyi gelir."

"Tüm Avrupa'da en fazla malın dolaştığı liman bu işte."

Üç serenli büyük bir ticaret gemisinin önünde duruyoruz: Hamalların sırtalarındaki çuvallarla insanüstü bir güçle köprü üzerindeki koşuşturması görülmeye değer. Rıhtım heyecanlı pazarlıklar yapan insanlarla, denizciler ve askere alma görevlileri de dolu. Biraz ötede bir İspanyol devriyesi gördüğümde ürperiyorum.

"Hayır, hayır, endişelenme. Bu kalabalıkta kimse tanımaz seni. Hır çıkaran cinsten değil bu insanlar. Yaşa ve yaşat ekolünden geliyorlar. Sen bir talihsizlik yaşamış, bir misillemenin içinde bulmuşsun kendini. Gel."

Eloi beni tabelasının rengi solmuş, duvarla çevrilmiş, küçük bir yerin önüne getiriyor: Okuyamıyorum, bu toprakların yazı dilini doğru dürüst öğrenemedim hiç.

"Burası kambiyo bürosu. Tüccarlar burada, iş yaptıkları ülkeye göre ellerinde kalan İngiliz, İsveç paralarını ya da Alman prensliklerine ait para birimlerini florine ya da kullanılan diğer farklı paralara çevirebilirler. Bozuk para değişiyor ama para hep aynı: Üzerindeki resmin ne olduğu önemli değil."

Üç katlı büyük binaya doğru ilerliyoruz, bu sefer yazıyı okuyabiliyorum: TÜCCARLAR VE ARMATÖRLER EVİ.

"Burada tüccarlar hangi işlere gireceklerine, en kazançlı işlerin hangileri olduğuna karar veriyorlar."

Kalabalıktan kurtulmak için etrafı dirsekleyerek sıyrılmaya çalışıyoruz, Avrupa'nın yarısının dil ve lehçeleri anlaşılmaz bir şarkı gibi etrafımızı sarıyor, herkesin birbirini anlar gibi göründüğü, tersine çevrilmiş bir Babil sanki.

"Şu arabaları görüyor musun? Liegi'den geliyorlar. Condrozlu dokumacılar tarafından işlenmiş yünlü kumaş taşıyorlar: Anversli tüccarların İngiliz yetiştiricilerden aldıkları yün şu gemilere yüklenip yeniden İngiltere'ye gidiyor."

"Ama bu saçmalık!"

Eloi kahkahalarla gülüyor: "Hayır. Kazanç. Belki İngilizler de kendi ülkelerindeki dokuma atölyelerini geliştirmenin daha uygun olduğunu bir gün anlar, ama şimdilik işleyiş bu şekilde."

Kanaldan uzaklaşıp güneş ışınlarının bile giremediği dar sokaklardan şehrin iç kısımlarına doğru ilerliyoruz.

"Tüm bu mekanizmayı çalıştıran para. Para olmadan Anvers'te belki de Avrupa'da bir iğne bile yerinden oynamazdı. Para Hayvan'ın gerçek sembolü."

"Ne demek istiyorsun?"

Buharda pişmiş lahana ve salam satan bir büfenin yanında duruyoruz, keskin koku etrafımızı sarıyor.

"V Karl'ın '19'da imparator seçilmeyi nasıl başardığını zannediyorsun? Para ödedi. Birisi Fransa Kralı François'nın verdiğinden daha fazla parayı emrine sunmuştu, o da elektör prensleri satın aldı. Ya Köylüler Savaşı? Birileri Alman prenslere sizleri yenen orduları donatacak parayı verdi. Peki V. Karl İtalya'da Fransızlara karşı yürüttüğü savaşı nasıl finanse ediyor sanıyorsun? Mağripli korsanlara karşı düzenlenen seferler? Türklere karşı Macaristan'da girişilen askeri harekât? Buralı tüccarların ticari filolarını donatacak kadar yüksek miktarlara sahip olduklarını mı sanıyorsun yoksa? O kadar parayı rüyalarında bile göremezler. Kârın belli bir yüzdesi karşılığında kucak dolusu para ödünç alıyorlar. İşler böyle yürüyor dostum."

Sorumu bir süredir bekletiyordum: "Bu servet kimde var ki?"

Tam önümüze bakıyor, sonra işaretparmağıyla tam karşımızdaki binayı göstererek mırıldanıyor: "Bankalarda."

"Tüm hayatın boyunca savaştığın Deccal'in nerede yuvalandığını anlıyor musun şimdi."

"İçeride mi?" derken önümüzdeki görkemli binayı işaret ediyorum.

"Hayır. Elden ele tüm dünyayı dolaşan çantalarda. Prenslere, zenginlere karşı savaştın. Para olmasaydı onlar bir hiç olurdu diyorum sana, çoktan yenmiş olurdunuz. Ama girişimlerini finanse ederek onları destekleyen bir banker hep var."

"Ticari teşebbüsler tamam, ama bir banker köylülere karşı açılan bir savaşı finanse ederek ne kazanır ki?"

"Bana mı soruyor musun? Köylülerin senyörlerinin tarlalarını işlemeye, maden ocaklarını kazmaya geri dönmelerini isterim. O andan itibaren, bankerler üretilen her şeyden ciddi bir pay alırlar. Bak, V Karl ve prensler hiçbir şey üretmeyen parazitlerden ibaret, ama para saçmaya ihtiyaçları var: Savaşlar, saraylar, metresler, çocuklar, turnuvalar, elçiler... Bankerlerden aldıkları borcu ödemelerinin tek yolu bankerlere birtakım haklar tanımak, madenlerin, imalathanelerin, toprakların, bölgelerin kullanım haklarını onlara vermek. Böylece bankerler giderek daha zengin bir hale gelirken iktidar sahipleri onların parasına daha çok bağlanıyor. Bir kısırdöngü bu."

Eloi'nin sinsi havası dünyayı kendi bakış açısına göre anlatmaktan zevk aldığı konusunda şüpheye yer bırakmıyor. Üzerinde dumanları tüten bir sosis alıp ısırmadan önce soğutmak için üflüyor.

Sonra bankayı gösteriyor: "Augsburglu Fuggerleri duymuş olmalısın: İmparatorluğun bankerleri. Avrupa'da her limanda bir şubeleri var. Her ticari faaliyetlerde küçücük de olsa bir hisseleri var. Fuggerlerin seyahatlerini finanse etmek için verdikleri para olmasaydı tüccarlarımızın esamesi okunmazdı. Kasalarında sınırsız bir krediye sahip olmasaydı V Karl tek bir askerini bile yerinden kımıldatamazdı. Üstelik, imparator tahtını Fuggerlere borçlu; Fransa'ya karşı yürüttüğü savaş, Türklere karşı başlattıkları Haçlı seferi ve tüm fahişelerinin bakımı onlardan gelen parayla sağlanıyor. Bo-

hemya ve Macaristan madenlerinin kullanım hakkıyla, Katalonyadaki vergilerin toplanmasıyla, Yeni Dünya'da maden çıkarma tekeliyle ve daha kim bilir nelerle ilgili tüm hakları onlara vererek borcunu ödedi." Sosis önümüzde yükselen binaya doğru çevriliyor. "İnan bana, Fugger ve onların parası olmasaydı çoktan yok olmuştu o." Başıyla çevreyi şöyle bir taradıktan sonra da ekliyor. "Belki tüm bunlar mevcut olmayacaktı."

Yağlı parmaklarını sanki dünyanın en doğal şeyini yapar gibi yalıyor.

Sokağın ortasına doğru birkaç adım atıp bu isimsiz, koca binayı izledikten sonra biraz şaşkın etrafıma bakıyorum, içim öfke, şaşkınlık, alay gibi çelişkili hislerle dolu. Durup yüksek sesle kafamdan geçenleri haykırıyorum: "Peki neden daha önce kimse bana bankalardan bahsetmedi?..

Bölüm 42
Anvers, 30 Mayıs 1538

"Anlattıkların, oradan oraya dolaşan Kuyunun Gerti'nin inanılmaz hikâyesi nefesimi kesti. Gecenin geç vakti ayrılmış olmamıza rağmen uyuyamadım. İster kelimelerle olsun, ister fırçayla, ister kalemle, hikâye anlatmayı bilenleri sevmemin sebebi bu. Münster'i Bruegel ustalığıyla resmettin doğrusu, hikâyeni ben de yaşamış gibi oldum, sen iki defa yaşadın bu durumda.

"İki defa yaşadın Lut: Birini deneyim uğruna, diğerini ise ondan kurtulmak için. Sana verdiğimiz ismin de gerektirdiği gibi, ileriye, tam önüne, millerce genişledikten sonra açık denize çıkan haliç boyunca her gün demir almayı bekleyen gemilerin ötesine bak. Deniz diyorum Lut. O denizin ötesinde bir gün geçmiyor ki yeni topraklardan, yeni insanlardan haber gelmesin. Yeni suçlarla ilgili haberler de geliyor. O denizin ötesinde kıyamet, doğan güneşle birlikte her gün kopuyor.

"Arkana bakma, hikâyenin esiri olma. Denizi seç, seni toprağa çivileyen halatları kes, zihnini pruvaya yönelt ve demir al. Demir alalım artık. Bir dünya bitiyor ve bir yenisi başlıyor, Kıyamet bu ve biz de bunun tam ortasındayız. Fırtınaya meydan okuyacak gemiyi donatmama yardım et."

Eloi ayağa kalkıp sosis kulübesiyle gri, büyük bina arasında birkaç adım attıktan sonra dönüp bir basamağa oturuyor.

"Ne geçiyor aklından?"

Binanın çıplak cephesine, masif ahşap kapısına bakıyor.

"Canavara vurmak, ta ki geberene kadar. Ve bir sürü para yapmak."

Suyun içine gömülen kazıklara çakılı tahtalardan yapılmış iskele boyunca, bu sonsuz pis su ve tahta labirentinde yavaş adımlarla ilerleyen Eloi'nin sırtını takip ediyorum.

Küçük, şişman ve kaba bir ticaret gemisi: Geniş bir sintinesi, çok yüksek iki direği, kıç güvertesinin altında küçük bir kamarası var. Pruvadaki arma, gemiye de ismini veren, kanatları açık bir anka kuşunu gösteriyor: *Phoenix*.

"Lodewijck Pruystinck!"

Bizi selamlayan adam köprünün korkuluğunda ortaya çıktı: Saçı sakalı ağarmış, yüzü çopur, küçücük gözleri fildır fildır.

"Polnitz, rakamların büyücüsü!"

Eloi köprünün parmaklıklarına tutunup bir sıçrayışta güverteye çıkıyor. Ben de arkasındayım.

Gülümsüyor: "Gotz, bu Lut, bir kuyudan geliyor. Kuyulardan çıkma sanatında ustadır."

"Gelin, içeri girin."

Kamaraya girmek için eğilmek zorunda kalıyorum. Ön duvara tutturulmuş bir masa, yanlarda iki sandalye, döşemeye sabitlenmiş bir bank. Masanın üzerinde yanan mumu saymazsak, ışık bir tek kullandığımız kapıdan giriyor.

Eloi sandalyeyi bana bırakarak yandaki banka oturuyor, Polnitz tam karşımda. Pek denizci havası yok bu adamda.

"Evet beyler." Eloi'ye dönüyor: "Anladığım kadarıyla dostumuza birçok şeyi açıklamak gerek."

"Tabii. Ama onu buraya getirdiysem nedeni aradığımız insanın o olması."

Yüzümü belli belirsiz ekşitip bekliyorum.

Polnitz sandalyeye iyice yerleşiyor: "O halde vakit kaybetmeyelim. Augsburglı Fuggerlerin kim olduğunu biliyor musun?"

Bakışları üzerimde.

"Bankerler."

"Banker." Gözleri dikkatle inceliyor, ne anlatmak istediğini iyi biliyor. "İzin ver de bir hikâye anlatayım sana."

Eloi bir puro yakıp sinsice ve sessizce koltuğun kıvrımlarına gömülüyor.

"On sene önce Anvers'in en güçlü bankeri Ambrosius Höchstetter adında bir adamdı: Taş kalpli bu ihtiyar onlarca yıl piyasayı parmağında oynatmıştı. Macaristan Kralı Ferdinand'ın harcadığı her florin onun cüzdanından geliyordu, Bohemya'daki tüm civa madeni ve birçok başka kaynak karşılığında elbette. İhtiyar Hambrosius bu duruma gelmeden seneler önce ileriyi görmüştü. Habsburglarla olan dostluğunun önemi bir yana, prensler tüm maden ve arazilerin kullanım haklarını kendisine verirlerse paranın daha kirli ama daha becerikli başka ellerde dolaşacağını anlamıştı. Anversli tüccarların elinde. Böylece tüccarların tasarruflarını toplamaya başladı: Ticaret, imalathane ve bu limanda gerçekleşen büyük küçük her tür alım satımdan elde edilen gelirdi bu. Kendisine az bir para yatıranlara bile iyi faiz veriyordu. Yeni yeni palazlanmaya başlayan tüccarlara kaynak sağlıyor, faaliyetlerini finanse ediyordu; Anvers'te ticaret yapanların servetleri üzerinde öyle bir güce sahipti ki onu tahtından indirmek kimsenin aklının ucundan bile geçmezdi."

Gotz von Polnitz hikâyenin tek bir kelimesini bile kaçırmadığımdan emin olmak için gözünü üzerimden ayırmıyor.

"1528'de Höchstetter hâlâ Anvers'in kralıydı, ama bazı sorunları vardı. Bir kere yaşlıydı, neredeyse kör olmuştu ve şehir dışında onun ayağını kaydırmak isteyen bir sürü insan vardı. Nürnberg asıllı bir tüccar olan Lazarus Tucher 1528'de Lion ve Anvers arasında büyük çapta alım satım yapıyordu. Tucher hali vakti yerinde ve uyanıktı ama Höchstetter'in lütuflarından yararlanamıyordu: Yani pek fazla büyüyemeyeceğinin farkındaydı. O senenin ilkbaharından itibaren Lion'dan Höchstetter'in elindeki reel para stokuyla ilgili haberler gelmeye başladı: İhtiyar dört bir yana ciddi paralar yatırıyor, tüccarlara borç veriyor, Habsburgları paraya boğuyordu, civada tekel hakları için sürdürülen savaş da çok masraflıydı. Anversli küçük tüccarların ve esnaf loncalarının birikimleri Yeni Dünya'ya yelken açan yük gemilerinde, Ferdinand'ın sarayında, Bohemya

madenlerinde, yani çok uzaklardaydı. İnanılmazdı ancak kısa süre içinde birçok kişi yatırdıkları paraları geri istedi."

Gotz olayları hayalimde canlandırmam için bir nefes aldıktan sonra devam ediyor.

"İflas kaçınılmazdı. Höchstetter'in kasalarında talepleri karşılayacak kadar para olmadığından içinde bulunduğu durumdan en acımasız rakiplerinden bile yardım isteyerek umutsuzca kurtulmaya çalıştıysa da bir işe yaramadı, artık kaderi belli olmuştu. 1529'da patrik Zengin Jacob'un yeğeni atak bir genç olan Anton Fugger alacaklılara güvence verip Höchstetter'e ait hisse senetlerini, mağazaları ve tüm etkinlikleri satın alarak şehre şaşaalı bir giriş yaptı. Yatırımcıları kandırmakla suçlanan ihtiyar ise hayatının son günlerini hapiste geçirdi.

"Aslında genç Fugger yaklaşık bir sene önce, en hırslı adamının yeteneği sayesinde Höchstetter'in saygınlığını yitirmesi işlemini idare ederken başlattığı bir işin başındaydı: Bu adamın adı Lazarus Tucher'di. Anvers yeni bir krala tacını giydirmişti."

Soru ben farkına varmadan çıkıyor ağzımdan: "Tucher'e ne oldu peki?"

Kelimeleri tartarak yanıtlıyor: "Önemli değil, şehirde değil artık. Bu hikâye kredinin temel kanununu sana öğretiyor: Çok kişinin tasarrufunu toplamak istiyorsan çok kişinin güvenini kazanmalısın."

Yeniden bir sessizlik. Yanımdaki Eloi de kılını bile kıpırdatmadan dikkatle dinliyor.

Gotz cübbesinin içinden pek de büyük olmayan bir kâğıt parçası çıkarıp masanın üzerine koyuyor.

"İnanmayacaksın ama burada gerçekleşen alım satımın büyük bir kısmı kredi mektuplarıyla yapılıyor. Bunun gibi kâğıt parçalarıyla yani."

Kâğıdı elimde döndürüyorum: Altında iki mühür, bir imza olan şık yazılı bir tür mektup işte.

"Anton Fugger ya da kendi imzasıyla onun adına biri kasalarındaki birikimin kadar tutarın garanti edildiğini söylüyor. Elinde bunun gibi bir parça kâğıt olması yanında para olmasıyla aynı şey, ama

bu para Fugger'in kasasında emniyette. Tüm varlığını yanında taşımak gibi bir riske ve zahmete girmeden gemiye binebilir, seyahat edebilirsin. Altın ya da gümüş paralarını geri almak istediğinde Fugger'in Avrupa'nın dört bir yanına dağılmış şubelerinden birine gidip kredi mektubunu göstermen yeterli. Ama önemli olan, kredi kanunu böyle oldukça bunu yapmana hiçbir zaman gerek kalmayabilir."

Kaşlarımı çattığımı gören Gotz duruyor, ellerini birleştirip doğru kelimeleri aradıktan sonra devam ediyor: "Ben baharat tüccarıyım, sen benim malımı almak istiyorsun ve Fuggerlerde iki bin florinlik alacağın olduğunu belirten bir kredi mektubun var. Bana doğrudan onunla ödeme yapabilirsin." Elimdeki mektubu işaret ediyor: "Arkasını çevirip alacağını bana devrettiğini yazman yeterli. O andan itibaren Fuggerlerin kasasından iki bin florini çekebilirim, çünkü bana bunu garanti eden senin imzan değil onun imzası. Anlıyor musun? Sana güvenmek zorunda değilim, bana para ödeyeceğine sen söz vermiyorsun, benim Anton Fugger'in sözüne güvenmem yeterli."

Kâğıdın arkasını çevirdiğimde her biri farklı kişilerce imzalanmış beş ya da altı not görüyorum. Elimdeki mektup tam altı kez bankanın kasasından bir kez bile çıkmayan madeni paranın yerine kullanılmış.

"Buraya kadar her şey anlaşıldı mı?"

"Anlayamadığım bir şey var: Tüm bunlardan bankerin çıkarı ne peki?"

Gotz başını sallıyor: "Kredi mektubu elden ele dolaşırken para onun elinin altında. İhtiyar Höchstetter'i hatırla: Milletin tasarruflarını toplayıp kârlı işlere yatırıyordu. Bankerin yaptığı bu. Senin iki bin florin, başka alacaklıların parasıyla birlikte ticari gemilerin hazırlanmasını, ordulara asker temin edilmesini, maden çıkarılmasını, prenslerin saraylarının geçimini ve daha birçok şeyi finanse ederek iki kat olup yeniden Fugger'in kasasına giriyor. Fugger'in kasasında para var, Fugger bu parayı tüccarlara ve prenslere borç veriyor, Fugger verdiğini faiziyle geri alıyor." Kavrayabilmem için biraz zaman veriyor. "Para parayı çekiyor."

Çöken sessizlik gösterinin en can alıcı yerine geldiğimizin habercisi. Eloi artık puro içmiyor, kollarını kavuşturmuş, düşünceli bir havası var. Gotz bana doğru anlatmaya devam ediyor.

"Şimdi Fugger'in birikimini uzun süre onun kasasında bırakırsan paranı nasıl olup da artırdığını anlayabilirsin."

"Yani?"

"Yani o da sana faiz veriyor, neticede ne olursa olsun belli bir miktarı onun kasasına yatırarak kullanması için ona bir para vermiş oldun, böylece yatırımlarının hacmini artırmasını sağladın."

Zihnimi toparlamaya çalışıyorum: "Elimdeki iki bin florini bankaya koyup orada bırakırsam bir sene sonra iki bin yüz florin mi olur diyorsun?"

Gotz ilk defa gülümsüyor: "Aynen. Bu şekilde alacaklılar birikimlerini sık sık çekmek istemeyeceklerinden Fugger'in kasasını bir kan kaybına uğratmayacaklar." Yeniden kredi mektubunu gösteriyor. "Bu açıdan bakıldığında, birisi gidip de parayı istemeden para Fugger'in elinde mayalandığından bu kâğıt parçası bankalara yatırılan miktarların artmasını kolaylaştırıyor."

Kafam biraz karışık, bu mekanizma Gotz'un kelimeleriyle basit gibi görünüyor ama sanki bir şeyleri gözden kaçırıyormuşum gibi bir his var içimde.

"Bakalım anlamış mıyım. Kredi mektubunun değeri iki bin florin. Onu şu anda da para gibi kullanabilirim ya da saklayıp birikimimin faizlerle kâr getirmesini bekleyebilirim." Gotz konuşmamı kafasıyla yaptığı işaretlerle onaylayarak dinliyor. "Şimdi, sanırım seçim paranın hemen kullanılıp kullanılmaması konusundaki ihtiyaca göre yapılıyor."

"Mükemmel."

"Şeytani bir mekanizma bu."

Eloi kıs kıs gülüp sonunda konuşmaya başlıyor: "Şeytanı bu işin dışında bırakalım. Yeterince karmaşık zaten."

Gotz yeniden dikkatimi üzerine topluyor: "Tüm mekanizma herkesin Anton Fugger imzasına duyduğu güveni temel alıyor. Ticaret iki dudağının arasından çıkan söze bağlı."

"Evet. Bu oldukça açık."

"Tamam." İlk kez bakışlarıyla Eloi'nin onayını bekliyor. Dostumun hafifçe başını sallaması üzerine Gotz'un çopur yeniden bana dönüyor: "O halde sadece gelelim. Ya elinde tuttuğun kredi mektubunun sahte olduğunu söylersem?"

Sararmış kâğıdı evirip çeviriyor, imzaları, mühürleri güzelce inceliyorum.

"Bence mümkün değil."

Gotz tatmin olduğunu açığa vuruyor. Yanındaki küçük çantanın içinden sıradan siyah küçük bir kutu, elimde tuttuğumla aynı ebatlarda bir kâğıt, mürekkep hokkası ve kaz tüyünden uzun bir kalem çıkarıyor.

Kâğıdı lekelememeye gayret ederek yavaş yavaş yazıyor, iki seyircisinin sessizliğinde tek duyulan kâğıtta dolaşan kalemin sesi.

Kırmızı renkteki küçük bir balmumu çubuğunu mumun aleviyle eritip önündeki kâğıda iki damla akıtıyor. Daha sonra kutuyu açarak içinden kurşundan yapılmış iki küçük mühür çıkarıp sıcak balmumunun üzerine bastırıyor. Kâğıdı çevirip masanın üzerine, önüme koyuyor.

Yazı aynı, aynı kelimeler, aynı üslup. Mühürler doğru, Anton Fugger'in imzası bile aynı pozisyonda, elin daha fazla baskı yaparak yazdığı ünsüz harfler üzerinde mürekkep aynı derecede hafifçe taşmış.

Gözümü Gotz'un yüzüne dikerek karşımdaki adamın nasıl bir tip olduğunu anlamaya çalışıyorum. Kendini hiç kaybetmiyor.

"İşte ikisi de sahte."

"O mühürleri nasıl ele geçirdin?"

Duruyor: "Her şey sırayla dostum. Şimdi şu iki mektuba iyice bak."

Bakışlarım ikisinin de üzerinde birkaç kez dolaşıyor: "Aynı bunlar."

"Tam olarak değil."

Biraz daha dikkatli bakıyorum: "Bunun üzerinde aşağıda, sağ kenarda bazı işaretler var, ama pek belli olmuyor."

"Tabii. Gizli bir şifre bu. Tüm Avrupa'ya yayılmış şubelerde Fugger için çalışan kambiyo görevlilerinin aralarında iletişim kurmak için kullandıkları bir şifre. İlk işaret kredi mektubunu veren şubeyi yani paranın yatırıldığı yeri ifade ediyor. O gördüğün karalama örneğin paranın Augsburg'ta yatırıldığını gösteriyor. İkincisi ise mektubu yazan personelin kişisel imzası, o da şifreli, bunu Anton Fugger bizzat imzalamış. Üçüncü işaret ise düzenlenme tarihini gösteriyor."

"Şifreyi sen nereden biliyordun?"

Gotz sorumu duymamış gibi yapıyor: "Eğer şifresiz bir mektupla Fugger şubelerinden birine gidersen hemen tutuklanırsın. Fuggerlerin çalışanlarından birinin imzasını atabildiğin halde şifreyi bilmiyorsan sahte kredi mektubu hazırlayamazsın."

"Sen nereden biliyorsun?"

Sessizlik. Birbirimize bakıyoruz.

Eloi cesaret veriyor: " Anlat hadi Gotz."

İçini çekiyor: "Köln'de tam yedi sene Fuggerlerin yanında çalıştım."

Düşüncelerim karmakarışık, her şey üst üste bindi sanki. Eloi'ye dönüyorum: "İş dediğin bu mu? Sahte kredi mektupları hazırlayıp Fuggerlerin kasasından para aşırmak mı?"

Eloi gülüyor: "Aşağı yukarı. Ama göründüğü kadar kolay değil."

Gotz sözü yeniden alıyor: "Fugger ve acenteleri en büyük yatırımcılarını şahsen tanıyorlar, en kârlı işleri yaptıkları insanlar da bunlar zaten. Ayrıca Baltık Denizi ile Portekiz arasındaki limanlarda dönen ticaret hakkında da oldukça net fikirlere sahipler: Bu onların krallığı, bunu aklından çıkarma. Anvers, ticaret dolaşımının tam ortasında yer alıyor: Onların kale şehri. Yarın öbür gün hiç adı duyulmamış biri üzerinde paçavralarla buradaki bankaya girip elli bin florinlik bir kredi mektubu gösterirse o rakamla başının derde girmesi kaçınılmaz olur. Dikkatli çalışmak lazım. Adım adım."

Gotz çok başarılı, yutturmaya kalksaydı bunu kolaylıkla yapardı.

Ama şu anda aslında ne hakkında konuştuğumuzu anlamam gerek.

"Ne kadar kazanırız?"

Tereddütsüz yanıtlıyor: "Beş senede üç yüz bin florin."

O dağlar kadar parayı bir arada hayal bile edemeyip yutkunuyorum: Tüm Hıristiyanlık âleminin en zengin bankerlerine bir darbe olur bu.

"Nasıl yapacağız?"

Başını sallıyor, hâlâ buradayım, bu iyiye işaret.

"Şimdi anlatacağım."

"Öncelikle güvenceli bir iş kurmak gerek. Mal trafiğinin nasıl işlediği hakkında ne biliyorsun?"

"Augsburg yolunda bir tüccar soyup Rotterdam yakınlarında üç korsan öldürdüm. Kârlı tabii, ama galiba riskli biraz."

Gotz memnun gözüküyor: "Mükemmel. Bankerlerin yürüttüğü bir diğer faaliyet de malı sigortalamak, günümüzde tüccarlar tüm riskleri tek başlarına üstlenmekte güçlük çekiyorlar."

"Devam et."

"Eline İngiltere'yle önemli bir alışveriş gerçekleştirme fırsatı geçmiş bir tüccar olduğunu düşün. Anvers ve Ostenda'dan işlenmiş şekerkamışı alıp Londra ve Ipswich'e satıyorsun. Bu çok kârlı bir ticaret ve bu işi mümkün olduğunca geliştirmek istiyorsun. İki gemi kiraladın ama mal sahibi gemiler de dahil olmak üzere nakliyeyle ilgili tüm riskleri senin üstlenmeni istiyor. Kendini güvenceye almak için ne yaparsın?"

Bir an düşündükten sonra yanıtı buluyorum: "Fuggerlerin Anvers'teki şubesine gidip hem malı hem de gemileri sigortalatmak için bu hikâyeyi anlatırım."

Gotz'un küçük, kara gözleri sabit: "Yapabilir misin bunu?"

"Malla gemilere ne olacak?"

Eloi hemen yanıtlıyor: "İlk parti şeker rahatlıkla Londra'ya ulaşacak. İkinci yolculukta Ipswich'e gidecek olan mal ve malı taşıyan iki gemi Zelandalı korsanların tuzağına düşecek."

Devamını Gotz getiriyor: "Dolayısıyla sigortadan on beş bin florin almaya hakkın olacak."

Sakin kafayla düşünüyorum, buraya kadar her şey açık: "Ya sonra?"

"Parayı çekmektense faaliyetine ve acentanın müşterisi olmaya devam etmek istediğini söyleyip aynı meblağda bir kredi mektubu alıyorsun. Bu arada Fuggerlerin görevlisinden mektuplarını üç senelik vadeye bağlamasını rica ediyorsun; parayı bu sürenin sonunda çeken iyi bir faiz alabilsin ama daha önce de çekmesin diye."

"Neden üç sene?"

"Zaman kazanmak için. Mektuplarımız ne kadar geç bozdurulursa bizim için o kadar iyi. O üç sene içinde sen de işlerini Fuggerlerin kasasındaki birikimini gösteren kredi mektuplarıyla yürütecek ama bu arada sana vereceğim sahte mektupları da piyasaya sürmeye başlayacaksın. Gerçek ve sahte tüm mektuplarla farklı piyasalarda bir sürü mal alıp peşin para karşılığı satacağız. Paranın bir kısmı gene bankada duracak. Bu da bankayla olan ilişkilerin muhafaza edilmesini ve ticari faaliyetin ılımlıca büyümesini sağlayacak. Kalan diğer miktar da kurnazlığımızın sonuna kadar hak edilmiş ödülü olacak."

"Hemen yakalanmayacağımızdan nasıl bu kadar emin olabiliyorsun?"

"Benim işim bu. Bütün mesele gerçekten kasalarda bulunan paralar karşılığında verilmiş mektuplarla yapılan ödemeler ve sahte mektuplarla yapılan ödemeler arasındaki dengeyi bulmakta. Sahtelerin çoğunun kent merkezinden uzaktaki piyasalarda dolaşmasını sağlayarak daha fazla zaman kazanacağız; Fuggerlerin kontrol etmesi de daha zor olacak."

"Daha önce canımıza okumazlarsa bu oyun ne kadar sürecek?"

"Hesaplarıma göre sahte mektupları farklı piyasalarda kullanmaya özen gösterirsek bizi bulmaları en az beş yıllarını alır. Hem, yaşlılığımızı garanti altına almak için gereken zaman da bu zaten. Adam başı yüz bin florin. Yanlışım yok değil mi beyler?"

Ortama tam bir sessizlik çöküyor, geminin karnına vuran akıntının çalkantısı da durmuş.

Eloi'ye bakıyorum: "Ya senin rolün ne olacak?"

Dostumun gözleri parlıyor ama cevap veren Gotz: "Senin iş ortağın olacak o." Öksürüyor. "Son bir şey, ayrıntıları atlamamalıyız: Sahte bir isim kullanmaya alışman gerekecek."

Eloi kahkahalara boğulurken yanıtlıyorum karşımdakini: "Sorun değil."

Rıhtım boyunca uzaklaşırken adımlarımızın gümbürtüsünü dinliyorum. Gotz von Polnitz, rakamların büyücüsü bize öbür gün için randevu vererek yanımızdan ayrıldı.

Aynı düşüncelere dalmış, yürüyoruz; belki Eloi itiraz etmemi bekliyor: "Bir şeyler yerine oturmuyor."

Başını sallıyor: "Ne düşündüğünü biliyorum. Bize neden ihtiyacı olduğunu düşünüyorsun. Neden her şeyi tek başına yapmadığı ya da zaten bir ticari faaliyeti olan birisine başvurmadığı sorusu kurcalıyor kafanı."

"Tam üstüne bastın!"

Artık oyuna sırlarla devam etmenin faydasız olduğunu biliyor, bundan sonra iş ortağı olacağız.

"Anvers'te yüzünü gösterememesi yüzünden. Polnitz takma bir ad. Az önce tanıdığın adam üç sene önce ölmüş görünüyor."

"Kim bu herif?"

Gülümsüyor: "Fuggerlerin Anvers'te kurdukları hâkimiyeti borçlu oldukları kişi. Onların en iyi adamı: Lazarus Tucher."

Gözlerimi faltaşı gibi açıyorum, Eloi gülümseyerek işaretparmağını dudaklarına götürüyor: "Şşş. İhtiyar Höchstetter'in ayağını kaydırıp şehirde Anton Fugger'in yükselişi için gereken ortamı yarattıktan sonra yetenekleri sayesinde kendine Köln şubesinde birinci adam olarak yer buldu. Ama '35 yılında Fugger Yeni Dünya madenlerinden altın almak için bir sefer hazırlamaya karar verdiğinde bu kadar önemli bir işin idaresi de becerikli Lazarus'a verildi. Ancak Portekiz sahilleri açıklarında bir fırtına kısa bir süre önce demir almış tüm filoyu sulara gömdü. Bunu limandaki her denizci anlatabilir: Anton'un aile işlerini yönettiğinden beri ortaya çıkan en bü-

yük kayıp da o oldu zaten. Ama bir geminin kurtulduğunu kimse bilmiyor, o amiral gemisiyle birlikte Peru'daki maden kazılarını finanse edecek bütün para da kurtuldu tabii."

"Tucher o gemide miydi."

Hikâyenin sonu belli ama Eloi hiçbir hikâyeyi yarım bırakmaz: "İrlanda'ya gidip oradan İngiltere'ye geçti ve VIII. Henry'nin dostlarıyla birtakım işler yaparak tam üç sene boyunca orada saklandı."

"Şimdi de eski patronlarının kasasına böyle bir darbe indirmeye karar verdi."

"Evet."

Halicin bu kıyısının yanındaki dar sokaktan yürüyoruz, Anvers'in çan kuleleri sisler içindeki ufukta yükselirken martılar yukarıdan denizi seyrediyor, bir leylek karaya oturmuş bir gemi enkazının direğine kurduğu yuvasından hareketsiz bir şekilde bizi izliyor.

Eloi yere bakıyor, bana söyleyeceklerini düşünüyor.

Duruyor: "Bu yalnızca ustaca bir dolandırıcılıktan ibaret değil."

Birkaç adım daha atıp içini tamamen boşaltmasını bekliyorum.

"Konu yalnız para değil."

"O halde ne?"

"Güvenilirlik. Tüccarlar Fuggerlerin tüm Avrupa pazarlarında dolaşan mektuplarının sahte olduğunu bilselerdi nasıl davranırlardı sanıyorsun?"

"Herhalde Anton Fugger tarafından imzalanmış hiçbir kâğıt parçasını kabul etmezlerdi."

"Aynen öyle. Güvenilirliği olmayan bir banker nedir ki? Gemisini kaybetmiş bir denizci. Eğer insanlar imzasını teminat olarak kabul etmez, sahte olabileceğini düşünürse işi biter, ölür. İhtiyar Höchstetter'in hikâyesini hatırlıyor musun? Onu da güvenilirliğini ortadan kaldırarak kandırdılar. İnsanlar bankasındaki paralarını çekmeye başladılar, güvensizlik çabuk yayılan bir salgındır: Müşteri kazanmaktansa müşteri kaybeden birisiyle kim çalışmak ister ki?"

"Söylemek istediğin Tucher'in Augsburglu Fuggerlerin de mi canına okumak, kandıranları kandırmak istediği mi?"

Başını sallıyor: "Onu ilgilendiren şey para. Beni de. Ama eğer gerçekten Fuggerlerin güvenilirliğini ortadan kaldırırsak birkaç sene içinde işleri biter."

Kalbim midemin derinliklerinde çarpıyor, tüm organlarım gevşiyor sanki: Ferdinand, V. Karl, Papa, Alman prensler. Hepsinin akıbeti Kurnaz Anton'un çantasına bağlı.

Sanki geleceği görüyormuşum gibi alçak sesle mırıldanıyorum: "Onlarla birlikte Avrupa'nın yarısının saraylarının da işi biter."

Birbirimize hayli yakın olduğumuzdan Eloi de sessini alçaltıyor: "'Bundan sonra yeni bir gökle yeni bir yeryüzü gördüm. Çünkü önceki gök ve önceki yeryüzü ortadan kalkmıştı.'"

Bölüm 43
Anvers, 2 Haziran 1538

"Malı gördü mü?"

"Evet."

"Gemileri?"

"Evet."

"İtiraz etti mi?"

"Takip etmeyi düşündüğümüz rotalar hakkında birkaç soru sordu yalnızca."

Yeniden hayata dönen Lazarus Tucher, rakamların büyücüsü Gotz von Polnitz, üzgün bir şekilde başını sallıyor: "Güçlerinin her şeye yeteceğini sanıyorlar herhalde. Kendilerinden o kadar eminler ki birisinin çıkıp da onları da dolandırabileceği akıllarının ucundan bile geçmiyor. Tam piçler yani."

"İyi de biz de bu güven sayesinde oynamıyor muyuz bu oyunu?"

Düşüncelerine kapılan Gotz soruyu duymazlıktan geliyor: "On beş bin florini kabul etti mi?"

"Gözünü bile kırpmadan. Teminat olarak üç bin yatırmamızı istedi, ilk nakliyattan sonra bize geri verecekmiş. Söylediğin gibi yaptım: Elimizde ciddi bir nakit stoku varmış gibi düşünmesi için hiç uzatmadan verdim parayı."

"Güzel. Onun yerinde ben olsaydım bu kadar kolay olmazdı ama."

"Bu tarafta olduğun için şanslıyız desene."

Fuggerlerin eski çalışanı bardağımı dolduruyor: "Şerefe içebiliriz artık. Çok iyiydin. İlk adım atıldı."

Lazarus Tucher'in varlığının sırrını saklayan mavna ırmağın küçük bir koyunda gizli. Duvarlara aşılmış, her köşeden sarkan kı-

lıçlar, tabancalar, müzik aletleri, haritalar, parlak bir kaplumbağa kabuğu gibi garip garip eşyalar olmasa içerisi sıradan bir evden farksız.

Çenemi kapatsam daha iyiydi, biliyorum, ama onun gibi birisiyle de sık sık karşılaşmıyorum ki.

"Eloi hikâyeni anlattı bana."

Şaşırmışa benzemiyor: "İyi etmemiş. Bizi yakalarlarsa birbirimiz hakkında ne kadar az şey bilirsek herkes için o kadar iyi olur."

Deri koltuğa yerleşiyorum: "Ne yani Eloi benim hakkımda hiçbir şey söylemedi mi sana?"

Gotz omzunu silkiyor: "Yalnızca delilerle birlikte Münster'de kaldığını biliyorum ve tüm dürüstlüğümle söylüyorum ki eğer güven mektupların onlar olsaydı seni bu işe hiç almazdım. Ama Eloi doğru insan olduğunu söyledi ben de onun önsezisine güveniyorum: Bu şehirde, köpekbalıkları arasında bir kez bile dolandırılmadan yirmi sene boyunca güçlükleri yenmeyi becermiş biri insanları değerlendirmeyi de bilir mutlaka."

Sırıtıp likörü dikiyorum: "Haklısın, deliydiler. Ama bir şehri ele geçirdiler. Sen hiç yaptın mı böyle bir şey?"

Gotz'un gözleri, yara izleri arasına gömülmüş iki koyu nokta. Bana cevap vermesine gerek yok, anlaşılan Anabaptist ve tüccar birbirlerini yeterince iyi anlıyorlar.

"Böyle işlere kalkışmak için bağnaz olmak gerek."

"İnanmak gerek o işe."

"Sen inanıyor muydun gerçekten?"

İyi bir soru: "O zamanlar beni çeken para değildi diyelim."

Gülümseyerek ikinci bardağı dolduruyor: "Münster hakkında gerçekten ilginç bir hikâye duymak ister misin?"

"Bilmediğim bir şey mi?"

"Yalnız benim, Anton Fugger'in ve belki de Papa'nın bildiği bir şey."

"Devlet sırrına benziyor."

Bıyıklarını düzelterek sinsi bir tavırla onaylıyor. Martılar küçük pencerenin dışında çığlık çığlığa, diğer her yer sessiz.

"'34 yılının başlarında Köln'de Fuggerlerin işleriyle ilgileniyordum. Bu işin inceliklerini ve gereken her şeyi orada öğrendim. Ama bir gün üzerinde sadece bir paranın tutarı yazan bir mektup aldım. İmza yoktu, bir tek mühür vardı: Büyük bir Q harfi."

"Q mu?"

"Balmumunun üzerine kazınmıştı. Şubenin on yıldan uzun süredir Fuggerler için çalışan muhasebecisine sorduğumda bana böyle bir mektup aldığımda parayı hazırlayıp birinin mührü göstererek parayı almaya gelmesini beklememi söyledi."

Araya giriyorum: "Münster'le ne ilgisi var, anlayamadım."

Gotz fısıldıyor neredeyse: "Bırak da bitireyim. Bunun üzerine konuyla ilgili biraz daha bilgi edinebilmek için hiç tanımadığım birinin eline nasıl para verebileceğimi sordum? İhtiyar muhasebeci, birkaç sene önce birisinin Roma'dan Fuggerlerin kasasında imparatorluk topraklarında faaliyet gösteren gizli bir görevli için sınırsız bir kredi açtığını anlattı. Almanya'daki şubelerin muhasebecileri ona 'Üstat Q' diyorlardı."

"Bir casus."

Hikâyesine ara vermiyor: "Ben de istenen tutar karşılığında bir kredi mektubu hazırlayıp bu gizemli şahsı beklemeye başladım. Kim geldi biliyor musun? Bir papaz adayı. Kara cübbesine sarınmış, başlığını gözlerine kadar çekip yüzünün yarısını kapatmış bir adam. Üzerinde Q işareti olan yüzüğü gösterdi, harf, mektupta olanın aynıydı. Ama kredi mektubunu gördüğünde gözümün önünde yırtıp parça parça ettikten sonra kendisine para lazım olduğunu söyledi. Cebinde bu kadar parayla dolaşmasının tehlikeli olacağını hatırlatsam da ısrar etti: Altın istiyordu. Mecburen kasaları açıp istediği tutarı verdim. Bunun ardından Münster'e kadar at kiralayabileceği bir yer bilip bilmediğimi sordum. Onu Köln'ün en büyük ahırına yönlendirdim."

Susuyor. Hikâye bitti. Karanlık bir his kafamı kurcalıyor ama ifade edemiyorum. Bardağı masaya koyuyorum, ellerim hafifçe titriyor.

Gotz bir tepki bekliyor: "Güzel hikâye değil mi? Belki de bir şehri ele geçirmek için buna inanan bağnazlar bulmak gerek, ama

bir casus sokmak istiyorsan para lazım. Fuggerler lazım. Para her zaman işin içinde."

Huzursuzluğumun o da farkına varıyor.

Şişedeki likörün seviyesini gösteren koyu çizgi mavnanın her hareketi ile yalpalıyor.

Kaplumbağa kabuğu abanoz rengi yansımalar yapıyor.

Beyaz bir balıkçıl pencereden görünen gökyüzü parçasını kesiyor.

İngiliz sahillerini gösteren, sol alt köşedeki haritadaki rüzgârgülü buradan siyah-beyaz bir çiçeğe benziyor. Koltuğuna gömülmüş olan Gotz'un kılı bile kıpırdamıyor.

Gotz. Lazarus. Farklı isimler, farklı adamlar. Aynı hikâye.

Gustav Metzger, Lucas Niemanson, Lienhard Jost, Gerrit Boekbinder.

Lut.

"Kimse göründüğü gibi değil."

Konuşan ben miyim, Gotz'un sesi mi, yoksa yalnızca kafamda dönüp duran düşünce mi bilmiyorum.

Sorular kendi kendine dökülüyor dudaklarımdan: "O krediyi kim açmıştı?"

"Bunu hiç öğrenemedim. Muhtemelen Roma'nın ileri gelenlerinden biri."

"O adamı anlatsana bana, hani şu parayı çekmeye gelen."

"Söyledim sana, yüzü kapalıydı. Sesine bakılırsa çok yaşlı gibi değildi, ama bu olayın üzerinden dört sene geçti...

Bana yardımcı olmaya çalışıyor, anladı, gayret ediyor: "Bu kadar parayla Münster'e neden gitmek isteyeceğini sordum kendi kendime, çok abartılı bir miktar değildi, iki-üç bin florindi galiba, ama böyle bir yolculuğa dolu çantayla çıkmanın ne âlemi var?"

"İz bırakmamak içindir. Şüphe çekmemek için."

Yüzüne bakıyorum. Şimdi yüksek sesle düşünmesi ve hikâyeye başka bir hikâyeyle karşılık vermesi gereken benim.

"'34 yılının başlarında Münsterli Vaftizciler ilk dolgun para bağışlarını, çeşitli toplulukların ve tek tek kardeşlerimizin davaya katkılarını aldılar."

"Yani o paraların Vaftizcilerle yakınlık kurmak için kullanıldığını söylüyorsun...

"Bir casus için en iyi giriş izni nedir?"

Yeniden akıntının ağır çalkantısını, tahtadan gelen çıtırtıları dinliyoruz.

Sahte bir tevazu ve güvensizlikle ilk konuşan o oluyor: "Din meselelerinden pek anlamam. Roma'nın neden kuzeydeki küçük bir şehirde Vaftizciler arasına bir casus sokmak gereğini duyduğunu anlatsana bana."

Cevap ağzımdan çıkar çıkmaz şekilleniyor: "Çünkü Kuzey'in o küçük şehri Anabaptist hareketin ışığına dönüşüyordu. Belki o topluluk senyörlerin canına okuyup halkı kimselerin başaramadığı bir konuma getirecekti. Belki Papalık'ta birileri ileriyi görüp korkudan altına etmeye başlamıştı."

Gotz başını sallıyor: "Hayır, tutarlı değil: Kardinallerin düşünmesi gereken başka bir sürü şey var."

"Güçlerini muhafaza etmeyi de düşünmeleri gerek ama."

"O halde neden Luther yandaşlarına bir şey yapmıyorlar?"

"Çünkü Luther yandaşları en yoksul sınıfların isyanına karşı harika müttefikler olabilir. Frankenhausen'daki çiftçileri kim katletti? Katolik prensler ve Luther yandaşları. Münster Piskoposu'na şehri geri alması için topları veren kimdi? Luther hayranı Hessenli Philip.

"Hayır, hayır. Hâlâ tutarlı değil. Luther Papa'yı mahvetti, kıçına bir tekme koyup Almanya'nın dışına attı, Alman prensler Kilise'ye ait tüm mallara el koydu...

"Gotz, kirişi taşımak için iki kolon gerekir."

Eski tüccar düşünüp yüzüme yan yan bakıyor: "Rakip ama müttefik. Söylemek istediğin bu yani?"

Onaylıyorum: "İmparatoluk topraklarında faaliyet gösteren bir gizli ajan. Ne kadar zamandır yapıyormuş bu işi?"

"On seneden fazladır bu işte demişlerdi."

İçimde gene o karanlık önsezi, gözlerimin arkasında ezici bir basınç.

Metzger, Niemanson, Jost, Boekbinder, Lut.

Hepsi ve birisiydim. Onlar oldum ben.

Hepsi ve birisiydim. Herhangi birisi.

Kalabalıkta bir adam. Halkın içine saklanmış. Bizimkilerden biri.

"'Tanrı ister iyi olsun ister kötü her hareketi yargılayacak, gizli olan her şeyi.'"

Gotz şaşkın: "Ne demek bu?"

Basınç azalıyor, önsezi gerçekleşiyor: "Qoèlet'in kitabının sonu, *Vaiz*."

Gemi ufukta görünmeye başlayan denize doğru hızla kayarken haliç göz alabildiğine genişliyor. Şafağın ilk ışıkları önümüzdeki deniz parçasına çarparak yolumuzu aydınlatıyor.

Deniz. Eloi haklıydı: Bir kıyıdan ayrılmak, o sonsuz dalgalara göz atmak insana bir özgürlük hissi veriyor. Hiç deniz yolculuğu yapmamıştım: Garip bir huzursuzluk, yalnızca geçen gecenin düşünceleriyle hafiflemiş bir sarhoşluk.

Mürettebat bir düzenci ve yedi denizciden oluşuyor, hepsi Kaptan Silas'ın emrinde; hepsi de daha önce Gotz ile çalışmış İngilizler, dolayısıyla gözümüz kapalı güvenebiliriz. Çok sık kullandıkları bazı ifadeleri anlamaya başladığım o garip dillerini konuşuyorlar: Öğrendiklerim yalnızca bazı ünlemler ve küfürler olmalı.

Anvers'e geldiğimde aklımda İngiltere'ye gidip bir daha hiç geri dönmemek vardı. Şimdi ise oraya iş yapmak için gidiyorum. Durumlar öngörülemeyen şekilde değişiveriyor: Dün aynasızların peşine düştüğü bir serseriydim bugün malı ve gemileri on beş bin florine sigortalanan saygın bir şeker tüccarı. Arkaya bir göz atıyorum, ikinci gemi çeyrek mil kadar gerimizden takip ediyor bizi. Onun kaptanı da Silas'ın ikinci adamı, deniz yoluyla Hindistan'a kadar gitmiş, Galli genç bir korsan.

Tüccar Hans Grüeb Londra'ya şeker satmaya gidiyor. Zelanda'nın dümdüz adaları, tırnaklarla kazınarak denizden alınmış, üzerinde martı sürüleri uçuşan topraklar önünden akıp geçiyor ve

martılar azaldıkça Kuzey Denizi gece boyunca zihnini dolduran düşünceler gibi derin, canlı mavisiyle karşılıyor onu huzur içinde.

Dirilen Lazarus'un inanılmaz hikâyesi beni yeniden belki Eloi'ye anlattığım için bugün daha da canlı olan anılarımdaki Münster'e dönmeye zorluyor.

Soru hep aynı; kim. Casus kimdi. En baştan beri Papa yandaşları için çalışan kimdi. Dava için teminat olarak para getirip ruhen yenilenler arasına girmeyi başaran kimdi.

Kim.

Kimdi bu şerefsiz.

Yüzleri, mekânları, nedenleri bir bir tarıyorum. Şehre gelişim, karşılanmam, barikatlar ve sonra gelen çılgınlık, delilik. Her şeyin bu hale gelmesi için kim uğraştı. Eloi'ye söylediğim gibi. Hepsi öldü. Hiçbiri hayatta kalamadı. Yalnız Balthasar Merck ve dostları. Genç Krechting mi? Aklımdan bile geçmez.

Bu da kötü önseziyi kovmanın bir başka yolu olmalı.

Aramızdan birisi. Bir müttefik. Güvenimizi kazanabilecek ve bizi zamanı gelince felakete sürükleyebilecek biri.

Mektuplar.

Üstat Thomas'a yazılan mektuplar.

'24 yılından da önce çalışmaya başlamış bir casus.

Almanya'da.

Hem birisi hem de hiç kimse değil.

Frankenhausen. Münster.

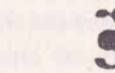
Aynı strateji. Aynı sonuçlar.

Aynı kişi.

Qoèlet.

İSA'NIN LÜTFU

TRATTATO
VTILISSIMO
DEL BENEFICIO DI
GIESV CHRISTO
CROCIFISSO,
VERSO I
CHRI-
STIANI.

Venetiis Apud Bernardinum
de Bindonis. Anno Do.
M.D.XXXXIII.

---

* Hıristiyanlara Karşı Çarmıha Gerilen Mesih İsa'nın Lütfu Hakkında Önemli İnceleme
Venetiis Apud Bernardinum de Bindonis. Anno Do. M.D. XXXXIII. (ç.n.)

Papalığa bağlı Viterbo şehrinden Napoli'ye, Gianpietro Carafa'ya gönderilmiş 1 Mayıs 1541 tarihli mektup.

Çok saygıdeğer efendim Giovanni Pietro Carafa, Napoli.

Çok saygıdeğer efendim, sizin tarafınızdan aldığım, İmparator'un Cezayir'de yenilgiye uğratıldığına ve birliklerinin Türklerce Macaristan'da bozguna uğradığına ilişkin haberler bu kalbimi Habsburgların düşmanlarının darbeleriyle ezileceği ve o büyük gücün paramparça olacağı günleri çok yakında görme ümidiyle dolduruyor. Tüm bunlar üzerinde bir de Fransa'dan beklediğimiz haber gelir de I. François yeniden savaş açarsa siz hazretlerinin ve bu hizmetkârının umutlarının yeşerdiği an gelmiş demektir. Daha önce İmparator geniş sınırlarının kontrolü konusunda asla bu kadar zor durumda kalmamıştı; Alman bankerlere olan borcu asla kapatılmayacak kadar çok olmamıştı.

Bu arada Macar ovalarında ve Balkanlar'da Süleyman'ın ilerleyişine karşı kendisine yardıma koşmaları için Almanya'daki Protestan prenslere birtakım imtiyazlar tanıyarak tüm Hıristiyanlığı kendi bayrağı altında toplama çabaları da beni şaşırtmıyor. Lutherciler artık Saksonya ve Brandeburg'ta iyice yerleşti, İmparator bunu göz önüne almaya ve Roma'nın bu prensliklerden sonsuza dek uzak kalmasını kabul etmeye hazır.

Bununla birlikte V. Karl'ın gücüne engel olmak isteyenler, prenslerin onun aldatıcı sözlerine kanmamalarını ve onu müttefik olarak kabul etmeyip uzlaşmak gereken güçlü bir düşman olarak görmeye devam etmelerini ümit ediyorlar. Hessenli Philip'in gös-

terdiği sempati pek iyiye işaret değil: İmparator sırf yeniden desteğini kazanmak için Kont'un iki kadınla birlikte olmasına göz yumsa da Kont aşağılık bir pazarlığa razı oldu.

Sonuçta Karl'ın her yolla gerçekleştirmek için uğraştığı amacı Roma Kilisesi ve Luther yandaşı dinbilimcileri aynı masada oturmaya ikna etmek ve bu konuda gerekirse mücadele edeceği de kesin: Luther yandaşı prensleri yenilgiye uğratamadığı için, bugün Türklere karşı başlatılan yeni Haçlı seferinin bayrağı altında birleşmiş Hıristiyan âleminin şövalyesi olmak istiyor, bunun kendisini yenilmez kılacağından emin. Bu nedenle kalan her kaynağını harcamaya hazır.

Şükür ki Worms Diyeti Karl tarafından arzu edilen sonuçları doğurmamış: Luther yandaşı bilginler, Kutsal Kilise ile Katolik prensliklere ters ters bakmayı sürdürüyor.

Luther ve Melanchthon'u tam yıldızlarının parladığı devirde şahsen tanıdığım için onların çok onurlu ve Roma ile işbirliğine gidilmesine razı olmayacak kadar şüpheci olduklarını da ekleyebilirim. Bu da siz efendimizin planlarını kolaylaştırarak Katolikler ile Luther yandaşları arasındaki bu sıralar çok zararlı olabilecek yakınlaşmayı önlüyor.

Yine de tehlike Alpler'in ötesinden değil de, Kutsal Roma Kilisesi'nin içinden gelebilir.

Tanrı'nın davasına hizmet etmem için siz efendimiz tarafından bana yeniden bahşedilen yeni elbise ve kabul edildiğim imtiyazlı gözlemcilik görevi sayesinde, haberleri ilk elden alarak siz saygıdeğer efendimizin göz ardı edilmemesi için özen gösterdiği birçok bilgiyi toplama fırsatı buluyorum. Siz hazretlerinin ileriyi ne kadar keskin bir şekilde gördüğü bir kez daha etkili bir biçimde kanıtlandı.

Viterbo'daki San Pietro'da kurulan grubun, Luther yandaşlarıyla diyalog yanlısı, İmparator'un arzularına destek vermesi muhtemel gerçek bir parti olduğunu kesinlikle söyleyebilirim. Siz efendimiz onları genellikle *Maneviyatçılar* olarak tanımlayarak Luther'in ve bugün herkesin dilindeki şu yeni palazlanan Cenevreli sapkının, Jean Calvin'in bazı tehlikeli öğretilerine açık olan kardinallere atıf-

ta bulunursunuz: Yine de, Viterbolu grubun çok bilgili Kardinal Polo'nun etrafında toplandığı kesinse de, bu kardinalin bölgenin Papalık tarafından atanmış idarecisi olduğu günden beri etrafındaki insanların dünyanın dört bir yanından gelmiş ve Kilise'yi o hain Luther tarafından ortaya atılmış taleplere açmak amacıyla birleşmiş laik ve bilgili her türden aydın olduğu konusunda siz efendimi bilgilendirmeliyim. Davalarına hizmet etmeyi arzu eden her zekâyı safça kabul etmeleri sayesinde siz efendimizin bu çalışkan hizmetkârı da bu grubun içine girip en ünlü üyelerinin takdirini kazanmayı başardı: Aralarına Alman üniversiteleri tarafından hazırlanan metinleri iyi bilen kültürlü bir Alman'ın da bulunmasından son derece mutlu oldular.

Bu arada bu tarikatın kuşkusuz ilham kaynağı olan kişiyle, İngiliz asıllı Kardinal Reginaldo Polo'yla ilgili izlenimlerimi açıklamama izin verin. Bu adam VIII. Henry tarafından gerçekleştirilen bölünme nedeniyle vatanından kaçmak zorunda kaldığından dolayı Katolikliğin gazisi olmak gibi bir şöhrete sahip bulunduğundan ilkelere bağlılığı hakkında birtakım şüpheler uyandırmak zorlaşıyor. Kültürlü, eğitimli bir adam, içinde kuşku ve kötü niyet yok, Protestanları Kutsal Roma Kilisesi'nin yoluna sokmak için kendileriyle bir diyalog başlatılması imkânının samimi bir savunucusu.

Dolayısıyla az önce de söylediğim gibi İmparator'un Kilise'ye yürekten bağlı bu dindar adamı kendi çıkarlarının bir örneği gibi görmesi şaşırtıcı değil.

Polo aynı zamanda, Worms Diyeti'nin başarısızlığından sonra Regensburg'taki Luther yandaşlarıyla yapılacak yeni pazarlıkları sürdürmek için Papa III. Paul hazretleri tarafından seçilen Kardinal Bologna Contarini'nin de sevgisini kazanmış. Modena Piskoposu Kardinal Morone, Mantovalı Gonzaga ailesi, Veronalı Gibertiler ve Papalık'taki Cortese ve Badia da ondan sevgilerini esirgemeyenlerden. Herkes Protestan öğretilerine karşı oldukça esnek bir tavır takınarak, bu fikirlerin tehditle ortadan kaldırılması görüşünü nefretle kınayıp Roma'nın gösterdiği önderlik yolundan sapan din kardeşlerimizin ikna edilmesi gerektiğini söylüyor.

Siz efendimizin de bildiği üzere Reginaldo Polo Oxford'da eylemleriyle Hıristiyanlığı çok sarsan Tommaso Moro ile birlikte eğitim görmüş bir edebiyat adamı. Şehit dostu şehit: Güven mektupları gerçekten kusursuz görünüyor. Daha sonra eğitimini Padova'da tamamlamış olduğundan İtalyan gerçeğini çok iyi biliyor.

Etrafını saran kültürlü insanlarla, özellikle de şairliği ve tercümanlığı ile efendimiz III. Paul'ün de beğenisini kazandığından dolayı siz hazretlerinin de mutlaka adını duymuş olacağı Marco Antonio Flaminio ile ne kadar iyi anlaştığını hayal etmek zor değil. Bana kalırsa burada, Viterbo'da, Polo ve Flaminio arasında kurulan dostluk, Martin Luther ve Philip Melanchthon arasında yaklaşık yirmi sene önce Wittenberg'te kurulan dostluktan daha az tehlikeli değil. İnatla yaşanan bir inanç edebiyatla birleştiğinde ortaya çıkan ister iyi olsun ister kötü hep görkemli bir şeydir.

Viterbo'da dönen dolaplarla ilgili son haberler hakkında siz hazretlerine bilgi verme fırsatını ne kadar erken bulursam size hizmet etme arzum karşılığını o kadar çabuk bulacaktır.

Siz efendimizin ellerinden öper, bağışlayıcılığınıza sığınırım.

Viterbo, 1541 yılının mayıs ayının 1. günü
Sadık hizmetkârınız
Q

Papalığa bağlı Viterbo şehrinden Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 18 Kasım 1541 tarihli mektup.

Saygıdeğer, kutsal efendimiz Giovanni Pietro Carafa, Roma.

Saygıdeğer efendimiz, Kardinal Contarini'nin Regensburg'ta yürüttüğü hareketin başarısızlığa uğradığını öğrendiğimde çok mutlu oldum. Luther yandaşları benim de öngördüğüm gibi *yalnız inanç için* öğretisinden şaşmadılar ve Contarini'nin rızasına rağmen, siz efendimizin becerikli diplomasisi neredeyse imzalanmak üzere olan zararlı anlaşmayı engelledi.

Bu, Reginaldo Polo'nun grubundaki bugün karanlık yüzlerinde talihsizliği okuduğum üyeler için acı bir hayal kırıklığıydı.

Gene de hemen kılıcı kınına sokmamak lazım, bu zihinlerin temsil ettiği tehlike henüz ortadan kaldırılmadı. Bu nedenle şimdi, siz efendimizin alınmasını gerekli gördüğü önlemleri bu naçiz hizmetkârına söylemesi için, yeni bir tehditle ilgili ayrıntılı bilgi vermek istiyorum.

Regensburg görüşmeleri Kutsal Roma Kilisesi'nin kurtuluş hakkındaki öğretisinin Luther yandaşı sapkınların fikirleriyle kirletilmesi tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı bizi.

Siz efendimizin de bildiği üzere, Protestan dinbilimcileri Aziz Pavlus'un kötü yorumlanmış bazı metinlerinden cesaret bularak (Matta 25, 34; Romalılara Mektup 8, 28-30; Efeslilere Mektup 1, 4-6), yalnız Tanrı'nın dünyanın ilk yaratıldığı günden beri azizleri gibi seçtiği kişilerin Son Gün kurtulacaklarını söylüyorlar. Sonsuz kurtuluşa nail olmak için iyi işler yapmanın tam bir yanılgı olacağı-

nı anlatıyorlar. Onlara kalırsa kurtuluş seçilmişlerin hakkı, üstelik övgüye değer eylemlerinden dolayı değil de yalnızca imanın ilahi armağanından dolayı. Sonuç olarak Hıristiyanlar tarafından yapılan hiçbir iyiliğin bazı insanlara, seçilmişlere, Tanrı'nın tasarısında kurtuluş için önceden belirlenenlere bahşedilen bu özel armağanı değiştiremeyeceğine inanıyorlar.

Bu öğretinin Hıristiyanlığın sağlam düzeni açısından ne kadar tehlikeli olduğunu hatırlatmak gereksiz; bunun yerine inancın insanlar tarafından özgürce seçilmesinden ya da reddedilmesinden bahsedilmeli. Üstelik, Luther yandaşları tarafından yirmi beş yıl içinde gerçekleştirilen tüm alçaklıkların dayanak noktasının *yalnız inanç için*'in haklı çıkarılması olarak bilinen öğreti olduğunu ifade etmekte tereddüt etmiyorum. Ters dönmüş tanrıbilimlerinin dayandığı kiriş, onları hiç utanmadan Papalığa karşı koymaya, Kutsal Roma Kilisesi hiyerarşisini tartışmaya açmaya iten güç bu öğretidir ve tüm bunlar insanın davranışlarını yargılayan bir hâkimin, kuralları yöneterek Tanrı'nın Krallığı'na girmeye layık olup olmayanları ayıracak bir dini otoritenin gereksizliği üzerine kurulmuştur. Luther'in en cüretkâr hareketlerinden birinin Papa'nın aforoz yetkisini tanımaması olduğunu siz de hatırlayacaksınız.

Kardinal Polo'nun bugün giderek daralan yandaş çevresinin sebebi Kardinal Contarini'nin yapamadığı şey, yani *eylemler yolu ile* kurtuluşa gidilmesine ilişkin Katolik öğretisinin sakatlanarak bozuması olabilir.

Ortalığa sapkınlık ekmekte Luther'i örnek aldığı anlaşılan o genç Cenevrelinin yazılarının düşüncesiz ruhlar üzerine etki eden tehlikeli cazibesinden siz efendimize geçmişte de bahsetmiştim. *Hıristiyan Dininin Kurumu* adlı zehirleyici eserin yazarı olan Jean Calvin'den bahsediyorum; bu kitapta *yalnız inanç için*'in haklı çıkarılması olarak bilinen öğreti başta olmak üzere Rahip Luther'in sapkın beyninin ürünü olan birçok fikir onaylanarak güçlendiriliyor.

İşte bu eser, Savonarola'nın sinsi vaazlarından beri İtalya toprakları için en tehlikeli yayın olarak sayılıyor ve bunu aralarında bulunduğum Viterbolu dimağların çarpık zekâsına borçluyuz.

İçinde herkes tarafından rahatlıkla anlaşılabilecek bir dille *yalnız inanç için* açıklamasına ilişkin Protestan öğretisinin aslında Kilise'nin öğretisiyle çelişmediği anlatıldığı için tehlikesi ebatlarını fersah fersah aşan kısa bir incelemeden bahsediyorum.

Kültürlü ve bilgili insanlardan oluşan bu grubun, Luther yandaşlarınca desteklenen kurtuluş öğretisini tamamen kabul ederek Katoliklerle Luthercilerin yakınlaşmasını sağlayacak unsurları öğretiye sokmaya çalıştığı şüphe götürmez.

Söz konusu metnin yazarı, şu anda Etna Dağı'nın eteklerinde San Nicolò l'Arena Manastırı'nda yaşayan Benedetto Fontanini da Mantova adlı Benedikten bir rahip. Ancak metnin kaleme alınmasında devreye giren ve Calvin'in *Hıristiyan Dininin Kurumu* adlı kitabından birebir tercüme edilmiş bölümler alıntılayarak buraya ekleyen eller Reginaldo Polo ve Marco Antonio Flaminio'ya ait.

Büyük bir dikkatle yürüttüğüm araştırmalar, Kardinal Polo'nun İngiltere'den kaçarken, 1534 yılında, Venedik'teki San Giorgio Maggiore Adası'nın manastırı yakınlarından geçtiğinde Rahip Benedetto ile tanışma fırsatı bulduğunu gösteriyor. Gerçekten de Fontanini o sıralar orada bulunuyordu. Bilmeniz gerekir ki San Giorgio Maggiore Kilisesi'nin o sıralar rahibi, bugün Papalık'taki *Maneviyatçıları* ateşli bir şekilde destekleyen Gregorio Cortese'den başkası değildi.

Buna Cortese'nin, Aristoteles'in *Metafizik* adlı eserinin XII. cildinin Latince açıklamasının baskısını hazırlaması gerektiği bahanesiyle yaptığı davet üzerine o kiliseye iki sene sonra, '36 yılında, Marco Antonio Flaminio'nun da geldiğini ekleyebilirsiniz.

Yani Kardinal Polo, Cortese ve Flaminio. Bunların hepsi arkadaş, hepsi de Bolognalı Kardinal Contarini'nin birleştirici siyasetine çok yakın duruyor. İşte bu korkunç kitap, bu kafaların eseri. Kili yoğuran Rahip Benedetto da Mantova ise onu şekillendiren ve sapkınlık dolu bir çanağa dönüştüren de *Maneviyatçıları* grubu.

Melanchthon tarafından *Loci communes* adlı eserinde birkaç kez kullanılan bir ifadeyi aynen tekrar ettiğinden incelemenin adı zaten her şeyi anlatıyor. *İsa'nın Lütfu* ya da *Hıristiyanlara Karşı Çarmı-*

ha Gerilen Mesih İsa'nın Lütfu Hakkında Çok Önemli İnceleme. Kaleme alınması bugünlerde Flaminio tarafından bitirilen eserin adı bu ve içinde açıkça belirtiliyor ki:

> Doğru yola girmemiz ve lütuf çocukları olmamız için bazı iyi eylemlerimiz olmasa da İsa'nın adaleti yeterli olacak; iyi işler yapmadan önce, eğer iman için iyi ve dürüst bir kişiliğe sahip değilsek bu işler iyi olamaz.

Siz efendimiz, bu gibi fikirlerin yayılmasının, beğeni kazandıkları takdirde Hıristiyanlık ve özellikle de Kutsal Kilise için ne kadar büyük bir tehdit oluşturabileceğini takdir edersiniz. Sonra bu kötü kitap Kilise'nin ileri gelenlerinin de ilgisini çekerse buradaki fikirlerin kabulü Roma Kilisesi içindeki Protestanlar arasında da bir salgın gibi yayılır. Bunun Papalığın V Karl karşısında sürdürdüğü siyaset üzerinde ne kadar korkunç sonuçlar doğurabileceğini düşünmek bile istemiyorum.

Bu çalışkan kulunuza en iyi şekilde öğüt vereceğinize duyduğum inançla siz efendimizin yeni emirlerini bekliyorum.

Ellerinizden öper, bağışlayıcılığınıza sığınırım.

Viterbo, 18 Kasım 1541
Sadık gözlemciniz
Q

Papalığın Viterbo şehrinden Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 27 Haziran 1543 tarihli mektup.

Saygıdeğer, kutsal efendimiz Giovanni Pietro Carafa, Roma.

Saygıdeğer efendim, *İsa'nın Lütfu* adlı kitabın Venedik'te basılmaya başlandığından artık emin olduğumu siz efendimize bildirmek için yazıyorum.

Marco Antonio Flaminio, İmparator'la buluşmak için Papa'nın taraftarlarıyla görüşmek için gerçekleştirdiği seyahatinden birkaç gün önce döndü. Flaminio'nun genç hizmetkârlarından birini sorguladıktan sonra nerelere gittiğini öğrendim. Beslediğim şüphelerde haklı olduğum anlaşıldı. Flaminio Busseto'daki toplantıya katıldıktan ve mayıs ayını orada geçirdikten sonra Venedik'e doğru alışılmışın dışında bir güzergâh izleyerek geri dönmüş genç hizmetkâr Bernardo de' Bindoni diye birinin basımevini de ziyaret ettiğini söyledi ama daha fazla bir şey anlatamadı. Ama söz konusu metnin teslim edildiğinden ya da son bir düzeltmeden geçirildiğinden eminim.

Papa III. Paul'ün yeniden doğan kilise yargı kurulunu bir sene önce siz efendimize emanet ederek sapkınlığın yuvalandığı her yerde gereken her yola başvurularak ezilmesi gerektiğine karar verdiği tarihten beri *Maneviyatçılar* daha kurnazca davranmak zorunda kaldılar. Papa hazretlerinin *Licet ab initio* fermanı ve buna bağlı olarak engizisyonun yeniden devreye girişi ve son olarak da Kardinal Contarini'nin ölmesi Polo ve Flaminio'yu dikkatli hareket etmeye sevk etti. O aşağılık kitabı yurtdışında basacaklarından zaten

şüpheleniyordum; üstelik Venedik'te yayıncılık ve kitap ticareti konusunda özel bir özgürlük olduğunu da biliyorlar. Flaminio'nun Venedik yayınevine yaptığı seyahatin sebepleriyle ilgili beslediğim şüphe de bu düşüncelerle ortadan kalkıyor.

Siz efendimiz yayıncılığın ne kadar tehlikeli bir silah olduğunu gayet iyi bilirsiniz: O olmasaydı Luther hâlâ Saksonya'nın çamurlu, küçük bir şehrinin (pek bilinmeyen bir) üniversitesinde öğretmenlik yapıyor olacaktı.

Efendime yeni ve önemli bilgiler verme fırsatının en kısa zamanda karşıma çıkmasını beklediğimi bildirir ellerinizden öperim.

Viterbo, 27 Haziran 1543
Sadık gözlemciniz
Q

Fuggerlerin Augsburg'taki merkez manastırından Roma'ya gönderilen 6 Mayıs 1544 tarihli mektup.

Saygıdeğer, yüce kardinal Giovanni Pietro Carafa, Roma.

Kutsal Roma Kilisesi'ne kalpten bağlı, inançlı bir Hıristiyan tarafından kaleme alınan bu satırların siz hazretlerininkiler dışında başka gözlerce okunmaması temennisiyle siz kutsal efendimize öncelikle Tanrı'dan sağlık ve iyilik diliyorum.

Ailemi ve siz hazretlerini birbirine bağlayan ve uzun yıllara yayılan dostluk sizden rica etmeye hazırlandığım iyiliği sahte sözlerle süslememi de gereksiz kılıyor. Siz kardinal efendimiz bize, Alman topraklarında yürüttüğünüz işlerle ilgili olarak hizmet etme şerefini daha önce birçok kez tattırmıştınız; bu ruh siz efendimizin buralarda girişti̇ği ticaret ve pazarlıklara Tanrı'nın yeryüzünde size bahşettiği araçlarla yardım etme fırsatı bularak birçok defa onurlandı; elbette siz hazretlerinin Alman topraklarında ve İmparator'un sarayında tuttuğu casuslar için kullanılmak üzere ciddi miktarlarda para sağlamış olmamız da bu hizmetlerimiz arasında sayılabilir.

Üstelik eğer rica edeceğimiz şeyi bize bahşetmek isterseniz bu borç şirketimizin muhasebe kayıtlarından asla var olmamış gibi aniden silinebilir de.

Şirketimizin bir an önce sona erdirilmesi gereken muazzam ve korkunç bir dolandırıcılığa hedef olduğunu bilmeniz gerek; olayın uluorta duyulmasının aile çıkarları açısından uygunsuz olacağını düşündüğümden siz efendimizin yardımını rica etmek zorunda kaldım.

Bu şeytani entrikanın ayrıntılarına fazla girmeden, bir süre önce şirketin senelik hesaplarında belirli bir tutarsızlık olduğunu fark ettiğimi söylemekle yetineceğim; muhasebe kayıtlarında örtüşmeyen bir şeyler vardı ama virgüllerin arkasında kalan önemsiz bir miktardı; Fuggerlerin Avrupa'daki kazancı neredeyse kendi içinde bile hesaplanamaz olduğundan küçük açıkların fark edilmesi o kadar da kolay değil. Ama bir yerde bir açık verilmişti ve seneler geçtikçe bu his şüpheye dönüşerek giderek kesinlik kazandı. Şirketin kent merkezinden uzaktaki şubeleri hesaplarda küçük hatalar yapmış, piyasaya kredi mektubu şeklinde sürülen para miktarını daha yüksek bir rakama yuvarlamış gibiydi. Öyle ki başta bu dolandırıcılığın sorumlusunun çalışanlarımızdan biri olduğunu düşündüm; ama kazancımızı emanet edeceğimiz adamları seçmeden önce adayları baştan aşağı bir incelemeye tabi tutup hepsinin şirket çıkarına çalışması için kişisel servetlerine el koyup genelde biz idare ettiğimizden bu, garip de geliyordu.

Nitekim yanıldığım ortaya çıktı. Parazit dışarıdan geliyordu.

Olayın sorumlularını ortaya çıkarmanın bize ne kadar zaman ve paraya mal olduğunu hayal bile edemezsiniz: Fuggerlerin her şubesine, her birimine tüm kredi faaliyetlerini tam bir sene boyunca denetlemeleri için uzman komiserler göndermek zorunda kaldık. Tüm Avrupa'ya yayılmış tam altmış tane şube ve faaliyet birimimiz olduğunu da belirtmek isterim.

Tarafımızca piyasaya sürülmüş kredi mektuplarının hareketlerini geriye gidip her tüccar için ayrı ayrı incelemek ve hesaplarımızdaki hatanın sebebini bulmak tam bir senemizi aldı. İşte şubelerimizde tahsil edilen bazı kredi mektuplarının sahte olduğunu da bu şekilde anladık.

İncelemeye tabi tuttuğumuz alışverişlerde ortak olan tek unsur, görünüşte zararsız bir yün, şeker ve deri tüccarıydı. Gözümüze çarpan bir tek o olduğundan ticari hareketlerini izlemeye başladık ve pek tuhaf sonuçlarla karşılaştık. Bu adam maddi değeri çok fazla olmayan malların ticaretini yaptığı halde malını satmak için yetecek mesafenin iki katını yapıyordu: İsveç'ten Anvers pazarına sürülebi-

lecek bir mal Portekiz'e nakledilyor, İngiltere'de çok iyi pazarlanacak mallar Hamburg piyasasına getiriliyor ve böylece devam ediyordu. Yani olayın kahramanı olan tüccar kıyıda köşede kalmış piyasaları tercih ediyordu. Başta bu seçimin daha iyi kazanç elde etme umıdundan kaynaklandığını düşünmüştük, ama adamın fiyatları ortalamanın pek de üzerinde olmadığından bunun doğru olmadığını anladık. En ilginç ayrıntı da bu adamın altı sene önce Anvers şubemizde bir hesap açarak şirketimizin yatırımcıları arasına girmesi.

Adı Hans Grüeb, yani doğuştan Alman vatandaşı. Ancak görevlendirdiğim komiserler hiçbir Alman pazarında bu isme ilişkin bir ize rastlamadılar. Adam ilk olarak 1538 yılında Anvers'te ortaya çıkmış sanki. Bunun üzerine o şehirde bir araştırma yaptığımızda ortağının da karışık işleri olan şüpheli bir şahıs olduğunu öğrendik; Loy ya da Lodewijck de Schaliedecker veya Eloi Pruystinck adlarıyla bilinen bu adam altı sene öncesine kadar çatı ustalığı yapıyor ve sapkınlık şüphesiyle Anversli yetkililer tarafından izleniyormuş.

Aleyhimize gerçekleştirilen bu korkunç dolandırıcılığı yapanın kimler olduğunu artık tespit ettik. Bu adamların Fuggerlere ait kredi mektuplarının bu kadar mükemmel kopyalarını nasıl yaptıklarını hâlâ anlamış değiliz; ancak daha fazla beklemeye niyetimiz yok çünkü daha fazla kayba uğramak istemiyoruz.

Neyse beni siz efendimizden yardım istemeye iten sebep, bu iki şüpheliyi böyle karmaşık bir durumda yerel otoritelere ihbar etmenin faydalı olacağına inanmamam. Piyasalarda bize ait sahte kredi mektuplarının dolaştığı haberleri duyulacak olursa, şirketimiz telafi edilemez bir zarara uğrar. Şirketimize karşı oluşacak güven kaybı korkunç bir krize dönüşür ve kısa bir süre sonra da yatırımcılarımızın kasalarımızdaki paralarını çektiğini görme tehlikesiyle karşı karşıya kalırız. Bu durumun yalnız Fuggerler için değil birçok kişi için de bir felaket olacağı hususunu da eklemekte bir sakınca görmüyorum: Birçok sarayın olduğu gibi Papalığın çıkarları da şirketin çıkarlarıyla sıkı sıkıya bağlantılı.

Neyse ki şansımıza her iki tarafın da önünde bu sorunu kimseye büyük bir zarar vermeden çözmesini sağlayacak bir yol var.

Daha önce de söylediğim gibi Eloi Pruystinck denen adam zaten sapkınlık şüphesiyle bir süredir gözlem altında; haber kaynaklarımdan aldığım bilgilere göre kadınların ortak kullanımı, özel mülklerin ortadan kaldırılması ve günahı inkâr ettiği şeklinde vaazlar verip bu konularda uygulamalar yapıyormuş. Bu küçük sapkının kurnazlığı bugüne dek kendisini ve dostlarını küfür ve dinden dönme suçlamalarından kurtarmasına yetmiş. Ancak Papa III. Paul Engizisyon'u yeniden devreye sokup başına sizi geçirdiğine göre bu sahtekârların nihayet yargılanarak cezalandırılacaklarını ümit edebilirim.

Siz yüce gönüllü efendimizden ricam, bize verilen zarar hakkında dışarıya hiçbir bilgi sızmadan bu kurnaz dolandırıcıların, bu cehennemlik sapkınların iğrenç fikirlerini yaymaya ve şirketimize zarar vermeye son vermeleri için kilise yargı kurulu mahkemesinin dikkatini üzerlerine çekmeniz.

Siz efendimizin yardımına sığındığımı belirterek bizleri birbirimize bağlayan dostluğun adına ellerinizden öperim.

Augsburg, 6 Mayıs 1544
Tanrı'nın hizmetkârı Anton Fugger

Basel
(1545)

Bölüm 1
Basel, karnavalın son günü, 1545

"Bundan size söz etmediğimi söyleyemezsiniz dostum Oporinus. Gözünüzü şu Sebastian Münster'in üzerinden ayırmamanızı tam iki senedir tekrarlayıp duruyorum. Melanchthon'un öğrencisi, çok cesur bir adam, anlamıyor musunuz? Şimdi de *Kosmografya* diye bir şey yazmış ki şimdiye kadar eşi benzeri görülmüş değil, coğrafya kitabıyla roman, haritayla kısa hikâyeler, resimlerle sözler bir arada, olağanüstü bir şey, anlıyor musunuz? Bir de gelip o kitabı Hericpetrina'nın küflü basımevinde basmamı istiyorsunuz, hem de öyle böyle değil, beş ayda beş bin kopya!"

Pietro Perna, İsviçre'deki en önemli basımevlerinden olan Üstat Oporinus'un basımevinden aniden çıkan, konuşmasına İtalyanca ve Latince kelimeler serpiştirerek beceriksiz bir Almancayla konuşan geveze bir adam.

"Bu dâhinin kitabının İtalyanca çevirisini hemen yaptırmayı mı tercih edersiniz yoksa bırakalım başkaları mı bassın? Bu ne?" Raftan bir kitap alıp karıştırmaya, sayfalarını o tombul ellerinin arasında neredeyse yırtar gibi çevirmeye başlıyor, sonra da yüzünde bir tiksintiyle kitabı masanın üzerine fırlatıyor. Oporinus'a yaklaşıp kendisinden en az iki karış kısa olduğu için komik bir şekilde omuzlarına sarılıyor. Elinin bir hareketiyle dikkatimizi onun üzerine çekmeyi başarıyor.

"Beyler, yakında kendisine sonsuz bir şöhret kazandıracak olan kitabı, anatominin ve çizimin zirvesindeki isim olan Vesalius tarafından yazılmış *De Fabrica* adlı muhteşem eseri kısa bir süre önce basan büyük Oporinus'u takdim edeyim. Kendisi kan dolaşımı hakkında bir fikralar derlemesiyle de ilgileniyor; Aristoteles'in en sadık

takipçilerine bile modası geçmiş gelecek resimsiz bir cilt olacakmış! Anlamak istiyoruz dostum, bahsettikleri şeyleri çizimlerle göstermeyen bilimsel incelemeler çöpe mi atılıyor?"

Oporinus bize üzgün bakışlar fırlatırken o ellerini ovuşturarak masalar arasında huzursuzlukla dolaşıp duruyor. Gerçek cüceleri bir kenara bırakacak olursak hayatımda tanıdığım insanlar arasında en kısa boylusu olan, İtalyan asıllı, inatçı, küfürbaz, neredeyse tamamen kel ve yerinde duramayan Pietro Perna, Basel'de iyi tanınan biri. Anlaşılan, birtakım kitaplar tavsiye etmek, yeni çıkanları gözden geçirmek, kitapları kıyasıya eleştirmek ve en önemlisi de daha sonra Kuzey İtalya'daki tüm dükalıkların, cumhuriyetlerin, devletlerin ve beyliklerin kitabevlerine satmak üzere, sapkınlık şüphesiyle yasaklanmış, el altından verilen kitapları almak için buraya her ay uğruyor.

"Stancaro mu? Bırakın dostum Oporinus. İnanılmaz sıkıcı!"

"Sıkıcı mı diyorsunuz?" Sesi öfkeli bir şaşkınlıkla dolu. "François Stancaro çok bilgili bir adam, seçkin bir Musevilik araştırmacısı. Bir sonraki yazısında Anabaptistler ile Museviler arasında bir karşılaştırma yapacak gelişi konusunda...

"Çok güzel, çok ilginç ve çok saygıdeğer!" Küçücük kolunu indirip sallayarak önünü açıyor. "Düşünün bir uyurgezer, kaç kişi alacaktır o şeyi?"

"Satış, başka bir şey düşünmüyorsunuz ki siz. Ama ne olursa olsun basılması gereken kitaplar var: Prestij kazandırıyor, bazı iftiracıları iyi olarak kabul ediyorlar...

"Benim tek prestijim şu dostum: Tavsiye edip dağıttığım kitaplar matbaa işçilerine geceyi uykusuz geçirtsin. Neyse, önden saldırılar, kılı kırk yaran tartışmalar, suçlamalar kimseciklerin hoşuna gitmiyor artık. Şimdi parola karışık bir tarz, anladın mı? Ka-rı-şıklık! İnsanın nefesini kesen hikâyelerden bahsediyorum anladın mı? Yazarın sapkın mı yoksa dindar mı olduğu sonuna kadar anlaşılmayacak. Katolik bir rahip tarafından yazılmış ancak Alman inancı için kıymetli konularla da dolu ***İsa'nın Lütfu*** gibi kitaplar. Stancaro! Kimin verdiği akıl bu? Şu aşağıdaki Anabaptist'in fikri mi yoksa?"

Beni işaret etti. Buraya doğru geliyor. Omzuma hızla vuruyor birkaç kez.

"İşte! Fikir aslında kurnazca. Orijinal değil ama kurnazca. Bu Stancaro Anabaptistlere lanet kusuyor. Öyle her zamanki basit ifadeler değil. Ciddi fikirler. Şimdi: İnancınızın özelliklerini tüm İtalya'ya tanıtmak için hangi yol daha iyi?"

Şaşkınlıkla bakıyorum: "Bana mı soruyorsunuz? İnancımız mı?" Neşeyle gülüp omzuna elimin ayasıyla vuruyorum. "Beni hiç tanımıyorsunuz!"

Pietro Perna elbisesinin tozunu silkeleyerek düştüğü yerden kalkıyor. "Kahretsin, eliniz de amma ağırmış dostum! Floransa'da da böyle biri vardı..."

Perna'nın İtalya'dan bahsetmeye başladığında durmayacağını bilen Oporinus babacan bir tavırla araya giriyor: "Haydi, Üstat Pietro, iş konuşalım artık. Bu beyler beni bekliyorlardı, siz onların önüne geçtiniz. Ne istiyorsunuz?"

İtalyan her adımda elinde bir kitap alarak masalar ve raflar arasında biraz daha dolaşıyor: "Bu olmaz, bu da, bu... yok bunu da istemem. İşte bu!" Elinin tersiyle kitabın kapağına vuruyor. "Bana bundan yirmi kopya verin, yüz kopya da Vesalius istiyorum."

Bu arada duyulan çan sesi bana saatin hayli geç olduğunu anımsatıyor. Oporinus'a sonra tekrar uğrayacağımı işaret ettikten sonra kapıya doğru yöneliyorum.

"Hayır, bekleyin." Perna'nın tiz sesi ve hızlı adımları tam arkamda. Sanki hiç konuşmamış gibi. "Size söylüyorum, beklesenize. Oporinus'a dikkat etmek gerek: Rabelais'in eserinin üçüncü kitabı, çevirisi, bekliyorsunuz değil mi? Sonra Michele Serveto, Üçleme karşıtı incelemesini okumuşsunuzdur mutlaka, o inanç meselesinden dolayı darılmadınız bana değil mi?"

Yarım millik bir takibin ardından nihayet bana yetişince alnını oldukça geniş bir mendille kuruluyor.

"Ne kadar da alıngansınız dostum! Siz Kuzeyliler gerçekten şakadan anlamıyorsunuz!"

"Olabilir," diye yanıtlıyorum terli ellerinden hemen kurtularak. "Bir de vurduğum için affedin beni, ama sizin de bileceğiniz gibi Kuzeyliler dövmek dışında kendilerine elle dokunulmasını pek sevmezler."

İtalyan bir yandan hızlı adımlarımı takip etmeye çalışırken bir yandan da uzun süre koşturmasının ardından nefes almak için uğraşıyor: "Bayağı zengin ve Anabaptist olduğunuz, insanın hayal bile edemeyeceği kadar çok şey gördüğünüz ve kitap ticaretiyle ilgilendiğiniz söyleniyor. Anabaptist inancıyla ilgili konudan durumun ne olduğunu anladım. Peki ya gerisi?"

"Diyelim ki hepsi doğru: Başka ne sorardınız bana?"

"Bir iş yapmayı teklif ederdim."

Başımı sallıyorum. "Bunu yapan en son kişi birkaç ay önce öldürüldü. Size tavsiyem, boş verin!"

O eliyle ısrarla tutmaya devam ediyor beni: "Bir İtalyan'ın yanında batıl inançlı olmayın dostum!"

"Konu batıl inanç değil. Şimdiye kadar olanlar: Benimle birlikte olan herkesin sonu kötü oldu."

"Ama siz yaşıyorsunuz!" O hep yüksek ses tonuyla bağırıyor. "Ben de çok şanslıyım."

Önüme geçip kollarını açarak geri geri yürümeye başlıyor: "En azından teklifimi dinleyin bir! Daha önce bahsettiğim kitapla, *İsa'nın Lütfu*'yla ilgili. Mü-kem-mel bir eser. Şöyle açıklayayım: Bahsettiği şeylere bakacak olursanız uykusuzluktan ölenler için iyi, anladınız mı? Yalnız inanç için haklı çıkma hakkında bir melas, ama önemli olan bu kitabı kardinallerin yazmış olması. Bu bir skandal demek, anlıyor musunuz? Skandal da binlerce kopya demek."

Kulaklarımı buz gibi rüzgârdan korumak için cübbemin kürk yakasını kaldırıyorum.

"Oporinus'la neden konuşmuyorsunuz bunu? Eminim ilgilenecektir."

"Oporinus bu konunun dışında dostum. *İsa'nın Lütfu* yalnız İtalya'yı ilgilendiren bir kitap. Böyle bir kitap Basel'de basılmaz."

"Ya nerede basılır?"

"Venedik'te. Zaten de orada bastılar. Ama basılması yasaklanır yasaklanmaz, ki bu birkaç ay içinde olacak, muhtemelen şimdiki editörü çoğaltmayı durduracak, anladınız mı? Belki kitabın bugün dağıtımını yapanlar ileride adını bile duymak istemeyecekler. Bilirsiniz ki Venedik'te...

"Venedik hakkında fazla bir şey bilmiyorum. Birileri orada da Amsterdam'daki gibi kanallar olduğunu söylemişti."

İstenmeyen refakatçim sanki ani bir acı duymuş gibi bir anda duruyor. Atların bağlanması için takılmış, duvardan çıkan bir halkayı eliyle tutup başını ağır ağır bana doğru döndürüyor: "Venedik'e hiç gitmediğinizi söylüyorsunuz yani?"

"Hatta daha da fazlasını: Bu şehir hayatımda asla adım atmadığım en güneydeki nokta."

Eliyle halkaya asılı bir şekilde kırgın bir tonla devam ediyor: "O halde sizin hakkınızda anlattıkları her şey yanlış. Yalnız Anabaptist olduğunuz değil, böylesine inanılmaz şeyler gördüğünüz de yalanmış öyle mi? Gördüğünüz yerler arasında Venedik yoksa, matbaanın başkentine asla uğramadıysanız kitap ticaretiyle o kadar da ilgilenmiyorsunuz demek ki ve o kadar zengin de olamazsınız, çünkü günümüzde birazcık parası olan hiç kimse İtalya'ya seyahat etmeden durmaz."

Bir an yüzüne bakıyorum; sonuçta bu münasebetsiz, gülünç adamın bana neden bu kadar sempatik geldiğini hâlâ anlayabilmiş değilim. Ne olursa olsun, artık vedalaşma vakti geldi, gitmem gereken yerden zaten yeterince uzaklaştırdı beni.

"Eğer bütün gün o demir parçasına asılı duracaksanız benim için sorun yok. Ama benim çok önemli bir mektubu öğleye kadar postaneye vermem gerekiyor."

Bitkin bir havayla yanıtlıyor: "Gidin dostum. Teklifimi kabul edeceğinizi biliyorum nasılsa. Başka sebep bulmam da gerekmiyor: Venedik'i görme fırsatı geçti elinize."

Bölüm 2
Basel, 1545, Küller

Franche-Comté'yi aşarak Sen Nehri'nin, gemilerin Paris'e ve denize doğru seyahat edebileceği, giderek genişleyen ve düzleşen yatağını takip eden tepelerin öte tarafına geçecek yetersiz satırlar yazdım. Sonra bu gemiler Manş'a ve oradan da İngiliz sahillerine ulaşacaklar. Bir ay, belki de daha çok sürecek bu. Savaştan, Alman prenslerin paralı askerlerinden, İmparator'un vasalları tarafından Nederland'ın sınırlarına yığılmış ordulardan kurtulacaklar böylece. Mektubu teslim ediyorum.

Londra şehrinde yaşayan Gotz von Polnitz adlı bir hayalete yazıldı.

Kimse bunu açıkça söylememişti ama artık son tura geldiğimizi biliyorduk. Tam iki yüz elli bin florini çoktan güvenceye almıştık. Fugger'in bir şeylerden şüphelenmeye başladığı hissi sardı içimizi.

Daima gölgede kalan tek kişi Gotz von Polnitz'ti, ondan şüphelenilmesi imkânsızdı, üstelik Lazarus Tucher adıyla seneler önce ölmüştü zaten.

Benim için önemli olan insanların kaderlerini ona emanet ettim. Kathleen ve Magda'yı: Durum kötüye giderse onunla gideceksiniz. Lut'un hiç arkasına bakmadan, aynasızlardan daha hızlı koşması lazım çünkü.

Daha gemiden indiğim an yanıma bir çocuk gelip evime dönmemi öğütledi.

"Onların hepsini götürdüler."

Gotz'la anlaşmıştık. Hepsini yanında getirebilirsen parayı sakladığımız evin penceresine kırmızı bir bez bağla.

Bez vardı, belki hâlâ da vardır. Ev Hindistan'a taşınarak Goa'ya yerleşmiş eski bir tüccarın eviydi. Para da oradaydı: Yüz bin florin.

Kathleen ve Magda'ya ulaşmam, kendimi emniyete almam, geri kalan günlerimi huzur içinde geçirmem lazımdı.

Ama cesaret edemedim: Hikâye elimi sürdüğüm herkesin öleceğini söylüyor. Dostlar, kardeşler, kader yoldaşları. Arkamda bir mayıs günü çok uzaklarda başlayan ve buraya kadar gelen bir kan izi var.

Thomas Müntzer: Yirmi sene önce işkenceyle öldürüldü.

Madenci Elias: Çamurlu bir yolda bir paralı askerin kılıcıyla başı kesildi.

Hans Hut: Kaldığı hapishanede yatağının yanmasıyla çıkan yangında boğularak öldü.

Johannes Denck: Aynı şehirde vebadan hayatını kaybetti.

Melchior Hofmann: Muhtemelen Strasburg hapishanelerinde çürüyüp gitti.

Jan Volkertsz: Hollanda topraklarında verilen ilk şehit oldu.

Haarlemli Jan Matthys: Hasır bir sepetin içinde parça parça bir halde bulundu.

Leidenli Jan Bockelson, Bernhard Knipperdolling, Hans Krechting: Kızgın kerpetenlerle işkenceye tabi tutulup öldürüldükten sonra San Lamberto'nun çan kulesine asılmış üç kafesin içinde eğlence olarak halka gösterildiler.

Jan Van Batenburg: Vilvoorde'de kellesi kesildi.

Bu isimler ölülerin isimleri.

Şanssız bir ırktan, tarihin, kökünü kazımak istediği bir toplumdan tek hayatta kalan benim. Savaşçılara güç ve akıl veren kadınlarla, Ottilie, Ursula ve Kathleen ile birlikte hayatta kalan tek kişiyim. Magda kurtuldu, şimdi başka bir gökyüzünün altında. Onun on iki yılı, yarım asırlık yenilgilerden sıvışmak için hayata kalan bir çatlak.

Böyle bir çağda hayatta kalan tek kişiyim, devrin tüm ölülerini peşimde sürüklüyor, bu ağır yüke başka kimseyi mahkûm etmek istemiyorum. Belki bir gün sahip olabileceğim ailem bile. Hepsi kurtuldu, önemli olan da bu. Gotz onları koruyacak. Söz verdi.

Aynı şeyi belki benim için de yapardın rakamların büyük büyücüsü; ama ben bir risktim, vebalıydım, birçok kişinin tanıyabileceği

bir simaydım. İşte bu yüzden hiçbir şey söylemeden bir kez daha demir aldın arkana bile bakmadan. Zaten ta en başından söylemiştin: Olur da işler kötü giderse birbirimizi hiç tanımıyoruz, birbirimize yardım etmeyeceğiz, herkes kendini düşünecek. Sen kendi payına düşeni aldın, Magda ve Kathleen için Eloi'nin payına düşeni de. İyi kalpli bir orospu çocuğu olduğunu gösterdin herkese.

Kathleen. Olup biteni anlatmaya bu satırlar yetmiyor, bin mektup yazsam gene yetmezdi. Sizi değil, beni arıyorlardı. Kadınlarla çocukları da alırlardı elbette, ama hayalet Gotz'u almazlar. O halde hepsini emniyete al, İngiltere, İngiliz arkadaşlarının ve sarhoş krallarının kolları arasında.

Kathleen. Her şeyin orada sona erdiğini o gün yüzümden anlamıştın belki de. Başarsan, kaçsan bile beni bir daha görmeyeceğini. Çünkü eski bir kader beni yeniden yakalamıştı ve kaybettiğim binlerce dost Eloi ile yeniden ölüyordu.

Balthasar'ı aldılar, karısını bir daha asla göremeyecek, Davion ve Dorhout'u aldılar. Dominique'i de aldılar, onunla birlikte yazıları da öldü. Sonra sıra Van Hove'ye geldi, parası bu kez işe yaramadı; ardından Steenaerts, Stevens, Van Heer geldiler. Koca ev bomboş kaldı. Ben kaçtım ve şimdi bir kez daha yalnızım.

Kurnaz Fugger'in öfkesinden korkuyorduk: Üzerimize Papa'nın adamlarının saldıracağı aklımızın ucundan bile geçmezdi.

Kimsenin ismini vermedi. Ruhu delik deşik olmuş etinden özgürce uçup gitti. Gülmüş diyorlar, katıla katıla gülmüş, bağıracağına kahkahalar atıyormuş. Duman etrafını sararken ben de onu böyle hayal etmek istiyorum; kargaların karşısına geçmiş, çatlayana kadar gülerken. Ama burada olmalıydı, bana likör ve Hindistan'ın o kokulu purolarından vermeliydi.

Tüm bu yenilgi içinde yaşamaya devam edebilmem, yenilgiyi azar azar atlatabilmek için hayatta kalman kaderin ta kendisi.

Yaşlandım. Gökyüzü ne zaman bir şimşekle gümbürdese, topların gürültüsünü anımsayıp yerimden sıçrıyorum. Uyumak için gözlerimi her kapadığımda birçok hayaletin ziyaretinden sonra onları yeniden açacağını biliyorum.

Kathleen, şimdi, kalan vaktimi savaştan uzak bir köşede, Avrupa'nın dört bir yanından kaçan, Papa'nın ya da Luther'le Calvin'in engizisyonu tarafından izlenen benim gibi insanlar arasında saklanarak geçiriyorum. Yanlarında kitaplarını, hikâyelerini, maceralarını da getiren huzurlu insanlar bunlar; kimi aydın, kimi zulüm görmüş rahip, kimi Vaftizci: Ben de bunlar arasında yalnızca bir simayım, rahatlıkla sessiz kalacak kadar zengin bir sima. Günlerimi geçirecek kadar param var. Yüz bin florin. Harcayacak doğru düzgün bir yer ise yok.

Yaşlandım. Belki sadece bu. Bir an durup dinlenmeden on farklı hayat yaşadım ve artık yoruldum. Hayal kırıklığı epeydir yanıma uğramıyor, sanki ruhum kendisini ıstıraba kapatmış da olup bitene, bir kitapta okur gibi, uzaktan bakıyorum.

Oysa eskiden beri peşimde olan Kara Gölge o sayfalardan hâlâ çıkıp hiçbir ödemenin hesabı kapamayacağını, hiçbir miktarın yeterli olmadığını, emniyetli bir sığınak ise bulunmadığını söylüyor. Bitirilmesi gereken bir oyun var; sonuna kadar oynanması gerekiyorsa oynanacak. Önem verdiğim her şey emniyette, bir tek ben varım. Ben ve bana eşlik eden hayaletler. Hem de hepsi.

Lodewijck de Schaliedecker bir diğer adıyla Eloi Pruystinck de onlardan biri: 1544 yılının ekim ayının 22'sinde *surdışı*'nda yakıldı.

Bölüm 3
Basel, 18 Mart 1545

"Venedik'te kaybolur insan dostum, artık iyice öğrendiğini sansa da kaybolur, anladın mı? Bu şehrin esiri olur kalırsınız. Önünüze sanki bir düş görüyormuşsunuz gibi, kanallardan, dar sokaklardan, kiliselerden ve binalardan oluşan bir labirent çıkar, o âna kadar görebildiklerinle belli bir bağ da kuramazsın."

Pietro Perna "dünyanın en iyi şarabının" şişesini açarken her zamanki gibi İtalya bahsine dalıp gidiyor. Güneşin odayı ışığa boğması, Oporinus'un dükkânının arkasındaki pencereden görünen Basel'in gökyüzünün sanki birileri rengini çalmış gibi griden beyaza dönüşünden değil de şarabın kokusu ya da karşımda konuşanın Latin aksanından olacak.

"*İsa'nın Lütfu*'nun muhtemel yazarları hakkında konuşmuyor muydunuz Üstat Pietro?"

"Doğru," diye yanıtlıyor bıyığını elinin tersiyle temizlerken. "Esas konumuzdan uzaklaşmayalım. Kitap resmi olarak bakıldığında anonim, yarı resmi olarak Mantovalı Rahip Benedetto Fontanini tarafından yazıldığı yönünde, gizliden gizliye iddia edilen ise bu kitabın İngiliz Kardinal Reginald Pole'a yakın olan dimağların kaleminden çıktığı."

Hemen sözünü kesiyorum: "Umarım İtalya'da olup bitenler hakkında size birkaç şey daha sorsam sizi rahatsız etmiş olmam, çünkü Calvin'den söz ederken kardinallerin bu hikâyesi ta en baştan aklıma yatmadı. Hem belki şarap da bu tartışmada gidecek içki değil."

Gözlerini açıp bardağını yeniden dolduruyor: "Chianti şarabı bu bayım, istediğiniz kadar için başınız gittikçe hafiflemiş hissede-

ceksiniz. Gaiole köyü yakınlarındaki bir çiftlikte annem ve babam şişeliyor bunu. Cosimo de' Medici'nin masasını bile onurlandırdı bu şarap, anladın mı? Eş-siz bir içecek!"

Sıkıldığımın farkına varıp kendini toparlıyor: "Neyse, konumuza dönelim dostum. İspanyol Hekim Michele Serveto İtalyanları her konuda birbirlerinden farklı olarak tanımlamıştır: Yönetim şekilleri, dil, gelenekler ve bedensel özellikler. Ortak yönlerimiz birbirimize duyduğumuz antipati, savaşta sahip olmadığımız cesaret ve Alpler'in ötesinden gelenlere karşı gösterdiğimiz küçümsemedir sadece. Aynı şeyleri inanç için de söylemek mümkündür: Bir tarafta Luther yandaşlarıyla uzlaşmaya gidilmesini söyleyenler, bir tarafta ise sapkınlığa karşı savaşa mutlak öncelik veren, Engizisyon'un kilise yargı kurulunu yeniden hortlatanlar. Halk arasında rahiplere karşı nefret yaygındır, dolayısıyla 'Alman inancı' denilen şeye sıcak bakıldığı söylenebilir, ama aksi de dile getirilebilir, anladın mı? Örneğin birçok çiftçi Üçleme'nin ne olduğunu bilmezler, ama bağlı oldukları kilisenin rahibini mutlu etmek için Paskalya ayinine katılıp günah çıkarmayı ihmal etmezler; gene de yılın geri kalan bölümünü kendi batıl inançlarını yaşayarak geçirirler."

O enfes içkisinden ikinci bardağı yudumlarken Pietro Perna'nın tarif ettiği yeri hayalimde canlandırmaya çalışıyorum. İtalya: Belki de orayı görmeden ölemeyeceğim doğrudur. Üstelik, içimde sanki başımdan geçen birçok şeyin başlangıç noktası orasıymış gibi bir his var, Engizisyon'un V Karl'a sapkın olarak tanıttığı, tehlikeli ve vefasız vatandaş olarak mimlenen Eloi'nin ve Özgür Ruhlar'ın ortadan kaldırılması da bunlardan biri.

Bu arada Perna her cümleyi ikna edici hareketlerle süsleyerek durmaksızın konuşuyor.

"Protestan prenslerin Schmalkalden İttifakı'nın bir elçisi Venedik'te, tamam mı? Serenissima Cumhuriyeti'nde Luther'in fikirlerinin hüküm sürmesinden mutluluk duyacak insan sayısı da az değil. Yani, böyle bir şehri kaybetmemelisiniz dostum. Ticaret sayesinde zengin bir adamın almak isteyebileceği her şeyi bulmak, meraklı birisinin görmek isteyeceği her şeyi görmek, fahişeliğin bu

başkentinde cinselliğin istediği her şeyi bulmak mümkün, çünkü orada beş kadından biri geçici olarak bile olsa ya fahişelik yapmıştır ya da hâlâ yapıyordur. Son olarak, anlaşılan yalnız biz İtalyanlarda eksik olan birazcık cesareti de toplarsak kitaplar sayesinde çantamızı biraz daha doldurabiliriz."

Üçüncü bardak: "Söz paradan açılmışken Üstat Pietro, size bir önerim var. Avrupa'nın ileri gelenlerini oraya gitmeye ikna etmek için Venedik hakkında bir kitap yazıp yemek yiyecekleri, içki içecekleri, kadın rehber bulabilecekleri, yatacakları yerleri anlatın. Böyle bir kitabın çok büyük bir başarı elde edeceğinden ve kitabınızda belirteceğiniz yerlerin sahiplerinin adından bahsederek sizi ödüllendireceğinden eminim."

Ellerini masanın üzerinden uzatarak çekmeme fırsat vermeden ellerimi yakalıyor: "Dostum, kabul edin ki burada harcanıyorsunuz. Benden daha iyi bilirsiniz, Basel en yenilikçi düşünürlerin, en tehlikeli sapkınların, Avrupa'nın en asi zihinlerinin izlerini kaybettirmek, dinlenmek, biraz huzur bulmak için geldiği yer. Dürüst olun, tüm bunlar size göre değil. Siz eylem adamısınız."

"Belki. Ama son aldığım yaranın üzerinden çok az zaman geçti, derim hâlâ iyileşmedi."

"O halde için dostum, bundan daha iyi merhem olamaz."

Dördüncü bardak: Başım gerçekten hafif.

Bölüm 4
Basel, 28 Mart 1545

Johann Oporinus'un evi hepimizi ağırlayacak kadar büyük. İsviçre'ye gelen kaçaklar topluluğu yaklaşık yirmi kişiden oluşuyor; çoğu da Reform'un en iyi dimağlarıyla tanışma fırsatı bulmuş bağımsız siyasetçiler olan iyi kötü bir şöhret sahibi Protestanlar: Boynuz Gagalı, Yılanbalığı ve *Hıristiyan Dininin Kurumu* adlı eserinin ilk baskısını Basel'de yapan Calvin'in dostları.

Yeni bir kilise örgütü kurulması konusunda bu aydınların çoğu Reform'un babalarıyla anlaşamıyor. Boynuz Gagalı'nın Strasburg'u, Calvin'in Cenevre'yi seçerek Reform'un başkentlerini kilise-şehirleri haline getirme arzusu herkes tarafından desteklenmiyor. Buraya kaçanların çoğu bugün eskisinin yerini tutacak yeni bir kilise kurma gayretiyle çabalayan kendi üstatları tarafından uzaklaştırıldı. Dini eğitim veren yeni öğretim görevlileri inananların dini ve ahlaki hayatını gözleyen yeni diyakozlar, yeni ve eski rahipler.

Reformdan geçen toprakların bir ucundan diğerine yankılanan kelime disiplin. İşte o özgür düşünürleri hayal kırıklığına uğratan da bu kelime: Düzen ve hiyerarşi isteyenler için uygunsuz insanlar bunlar.

Oporinus bizi toplantıya çağırdı, neden bahsedeceğini söylemek istemedi ama sanırım söylentilere bakılırsa Papa tarafından daha önce de birkaç kez duyurulan Ekümenik Konsey'i sene sonunda bu kez gerçekten oluşturulacak galiba.

Tek tanıdık sima, birkaç ay öncesine kadar Hollanda'daki Anabaptist harekete rehberlik eden David Joris; o da Engizisyon'un kıskacından kurtulmak için birkaç adamıyla birlikte buraya kaçmış. Bocholt, '36 yılının ağustos ayı: Anabaptist konseyi; herkese karşı Baten-

burg, Philips ve Joris'e de karşı; hatırlıyorum, söze karşı kılıç çekilmişti. Beni tanıyacağını sanmam, neredeyse on yıl geçmiş aradan.

Pietro Perna'nın bir sandalyeye doğru seğirttiğini görüyorum; çok kötü bir beklentisinin gerçekleşeceğini anlamış gibi arada sırada kafasını sallayarak sıkıntıyla karıştırdığı birkaç kitap var elinde.

Biraz uzağa ben de oturuyorum. Fazla bir beklentim yok, özellikle de Oporinus ve çevresindeki dostlarından. Matbaacı dostumuzun çalışmalarını takdir ediyorum: Paracelsus, Serveto, Socini Calvin'in sırf yeni bir Luther gibi yükselmek için gözünü kırpmadan harcayacağı, insanın başına bela açabilecek yazarlar. Yaşadığımız dönem başka bir şans bırakmasa da bu tarz bir cesaret yetmez, tanrıbilimsel bir tartışmadan heyecan duyamayacak kadar fazla savaştım ben.

Söz almak isteyen misafirimiz gürültüyü kesmemizi işaret ediyor.

"Dostlarım." Sesi ılık, huzur dolu. "Bugün sizi buraya toplamamın nedeni ufukta meydana gelen olay hakkında bir fikir teatisinde bulunmanın hepimiz için faydalı olacağına inanmam." Gırtlağını temizliyor. "Bir anlaşma noktası ve tüm gruplar arasında bir birleşme imkânı bulunabilmesi için bölünmüş Hıristiyan âleminin tamamının katılacağı bir konsey toplanacağı haberi kulağınıza gelmiştir mutlaka."

Konuşmacı katılımcıların yüzlerini bir bir incelerken Perna, bir köşede kendisi için fazlaca yüksek olan sandalyenin tepesine tünemiş, ayaklarını sallandırmış, esniyor.

Oporinus yeniden konuşmaya başlıyor: "Bu kadar önemli bir olayın dışında kalamayız, sessiz izleyiciler olamayız. Lutherci protestonun ileri gelen uzmanlarının katılımını kolaylaştırmak için konseyin toplanması için seçilen yer, muhtemelen Roma ile Alman toprakları arasında kalan ve Basel'den çok da uzakta bulunmayan tarafsız Trento şehri olacaktır."

"Hepimizi konseye mi davet etmek istiyorsunuz?" Alaylı ve ikna olmamış bir ses tonuyla yapılan bu şaka Oporinus'un tam karşısındaki sandalyelerin birinden geliyor.

Matbaacı başını sallıyor: "Onu demiyorum. Ama belki Calvin'in ve adamlarının olayın dışında kalmak istemediğimizi, bizim de fikirlerimizi söylemek, belki de Katolik kardinaller karşısında okunabilecek tek bir belge bile olsa bir şeyler yayımlamak istediğimizi öğrenmeleri için Cenevre'ye bir mektup yazmak iyi. Durumla ilgili bir bildiri hazırlaması için Paris'e Serveto'ya yazabiliriz...

İkinci sıradan Fransız aksanıyla konuşan solgun, zayıf bir adam ayağa kalkıyor; Oporinus bana tanıştırmış olmalıydı ama adını çıkaramadım.

"Luther, Melanchthon ve Calvin'in o konseye katılmak istediğine inanmıyor musunuz?"

"Neden olmasın? Eğer kardinaller bir konsey toplama kararı aldılarsa bu, reformun yayılmasından korktukları, bir uzlaşmaya ve bazı taleplere açık oldukları anlamına gelir...

Leroux, adı buydu, heyecanlı: "Eğer Luther konseye giderse geri dönmez. Bu diğer hepsi için de geçerli. Eğer Papa yandaşları onlara bir kurşun atımlık mesafe yaklaşacak olurlarsa içlerinden yükselen onları yakalayıp yakma arzusuna engel olamayacaklardır. Hepimiz iyi tanıyoruz bu adamları...

Herkes başıyla onaylıyor, kimisi yüzünü buruşturuyor; Perna bacaklarını sallarken bir yandan da kucağındaki kitapları karıştırıyor.

Fransız'ın arkasında ayakta duran, uzun boylu sarışın Joris bembeyaz elini sallayarak araya giriyor: "Söyleyeyim, eğer Calvin ve Luther buradakilerin bazılarına el uzatmaya kalksalardı da sonları aynı olurdu. Konseyden bize ne? Gerçekten yapılacak bile olsa, aptallar için bir tuzak olacaktır ve eğer olur da Cenevreli ya da Wittenbergli kargalardan biri gerçekten bunun içine düşerse merhamet eden ben olmam!"

Oporinus milleti yatıştırmak için söz alıyor: "Hayır Joris, böyle söylememelisin. Aramızdan bazılarını Luther ve Calvin'den ayıran uyuşmazlık bizi işi abartmaya itmemelidir. Konsey hakkındaki fikirlerinize de katılmıyorum."

Hollandalı omuzlarını silkip yerine oturuyor: "Konsey yapılsın bakalım; size dayatacakları fikir tek olacak."

"Benim anladığım," diye devam ediyor Anabaptist'in konuşmasının yarattığı uğultuyu bastıran matbaacı. "Calvin ve Luther'in bizi her tür pazarlığın dışında bırakmak için ellerinden geleni artlarına koymayacakları; hele Roma ile bir anlaşmaya varırlarsa bu tekliflerine tamamen katılmayan herkes için zararlı olacak. Michele Serveto'ya, Lelio Socini'ye, Sebastian Castellion'a ne olacak?" Oporinus'un bakışları herkesin yüzünü tarıyor tek tek. "Peki ya bize ne olacak kardeşlerim?"

Sıranın sonunda en dıştaki sandalyeden Baselli Serres alıyor sözü: "Anlaşma falan olmayacak Oporinus, çünkü Papa yandaşları asla *eylemleri haklı çıkarma* konusunda taviz vermeyeceklerdir; diğer yandan Luther ve Calvin'in de *yalnız inanç için* fikrinden caymaya hiç mi hiç niyetleri yok. Onlar için bu Papa'nın Hıristiyanlık karşıtı gücüne, endüljans satışına, inanç alışverişine fırsat tanımak anlamına gelir...

"Bundan kesin olarak emin olamayız Serres. İtalya'da protestanlarla uzlaşmaya gidilmesine sıcak bakan ve Luther öğretisini takdir eden birden fazla kardinal var. Konunun kendine has edebiyatı bile oluştu, belki ufak tefek şeyler ama önemli işaretler var. *İsa'nın Lütfu*'nu hepiniz okudunuz. Bu eserin yazarının önemli İtalyan yazarlar ve hatta bir kardinal tarafından desteklenen bir rahip olduğu söyleniyor! Gerçekler bunlar, kardeşlerim, bunları görmezden gelemeyiz. Eğer bu konseyde uzlaşmaya ve Roma Kilisesi'nin kökten reformuna ilişkin bir umut ışığı yanarsa meydanı yalnızca Calvin ve Luther'e bırakmamamız gerektiğini söylüyorum. Olan bizim özgürlüğümüze olur." Bakışları Perna'nın kel kafasında takılana kadar bir sürü kafayı bir bir tarıyor: "Sizin de fikrinizi duymak isterim Üstat Perna, İtalya'da olup bitenler hakkında hepimizden daha fazla şey biliyorsunuz."

Ufak tefek adam kısacık kollarıyla geriniyor, işin içine sokulacağını beklemiyordu; alnını kaşıyıp ayağa kalksa da boyu katılımcıların baş hizasını geçemiyor.

Uzun bir nefes aldıktan sonra konuşmaya başlıyor: "Beyler, bir sürü güzel söz duydum ama hiçbirisi konunun özünü açıklayıcı ni-

telikte değildi." Herkes bu İtalyan'ın sıra dışı telaffuzunu kavramak için başlarını öne doğru uzatmış şaşkınlıkla ona bakıyor. "Kendinizi daha iyi hissetmenizi sağlayacaksa asrın en güzel teolojik eserlerini yazabilir ya da yazdırabilirsiniz, ama gerçekleri asla değiştiremezsiniz. Gerçekse konseyin kaderini çizecek olanın öğretiyle ilgili konular değil siyaset olduğudur."

Salona bir mezar sessizliği indi, küçük Perna'nın ağzının ölçüsü yok; gevezeliğin onu artık tamamen avucunun içine aldığını fark ediyorum: "Bu konsey kuruluyorsa bunun nedeni İmparator'un Papa üzerinde kurduğu baskılar. Katoliklerle Protestanları birleştirmek isteyen Habsburg Hanedanlığı, çünkü İmparatorluk ellerinin arasından kayıp gidiyor ve Süleyman denen Türk, ki bu adamın tek bir gecede yirmi kadını memnun ettiği ve bu yüzden Muhteşem lakabıyla anıldığı söyleniyor, hanedanlığı ciddi sıkıntılara sokuyor. Din alimlerinin nasıl ya da ne hakkında anlaşacakları V Karl'ın umurunda değil, onu tek ilgilendiren tüm Hıristiyanları kendi bayrağı altında toplayarak Türklere karşı koymak ve sınırlarını güvenceye almak." Başlar sallanıyor. "Şimdi iyi dinleyin beni, Roma'da Engizisyon ateşinden çok hoşlanan kardinal sayısı az değil. Ama sakın ola ki bu aziz şahsiyetlerin Luther'i, Calvin'i, Boynuz Gagalı'yı yakma arzusuyla tutuştuğu gelmesin aklınıza. Çünkü göreceksiniz ki onların tanımıyla bu sapkınlar var olduğu sürece işlerine gelmeyen beyinleri, özellikle de Roma Kilisesi içindeki siyasi rakiplerini ortadan kaldırmak için Engizisyon'u kullanabilirler. Dünya var olduğundan beri dışarıdaki düşmanlar içeridekileri mat etmek için yararlı olmuştur. Oporinus Protestanlarla diyaloga açık bir kardinal grubu olduğunu söylediğinde haklıydı, planlarını gerçekleştirmek için İmparator da bunlara güveniyor zaten. Ama diğer tarafın yanında kimler olduğuna bir bakalım." Perna tombul parmaklarıyla sayıyor. "Alman prensler, bir diğer deyişle Luther ve Melanchthon. Gerek Roma'ya gerekse İmparator'a karşı özerkliklerini korumak için konseye kendi alimlerini göndermekte bunların hiçbir kârları yoktur. Hatta konseyden hepsinin dinden döndüğüyle ilişkin bir karar çıkarsa İmparator hakarete uğramış majesteye karşı artık bağı-

ramaz ve Alman prensleri kaybetmeye razı olur. Bir de Fransa Kralı var ki tüm Fransız kardinaller anlamına geliyor: Yirmi senelik savaş I. François'in Habsburglara beslediği düşmanlığın tanığıdır. Fransız Kardinallerin reylerini uzlaşma varsayımına karşı kullanacakları gibi bir çıkarımda bulunmak için başka bir sebebe gerek var mı? Son olarak da Engizisyon'un Romalı kardinalleri var; onlar sert tavir alınmasından yana; Protestanlarla diyaloga girilmesini kesinlikle reddediyorlar."

Perna soluklanıyor, katılımcıların yüzü ise odaya eğitilmiş bir ayı girmiş gibi şaşkın. Bir an ara verdikten sonra İtalyan yeniden saldırıya geçiyor: "Konsey, beyler, Avrupa'daki iktidarlar arasında bir hesaplaşma olacak. Yazın, istiyorsanız dünyanın tüm tanrıbilimsel incelemelerine yazın bunu; bu eli oynayacak olan siz değilsiniz, Calvin değil, Luther değil. Eğer hayatta kalmak istiyorsanız farklı bir şeyler düşünmelisiniz."

"Üstat Pietro, bekleyin!"

Ufaklık çamurun içinde güçlükle yürümeyi kesiyor, beni görebileceği kadar döndükten sonra sokağın ortasında duruyor.

"Sizsiniz demek. Sanmıştım ki..." Aramızdaki mesafe, cümlenin geri kalan kısmını anlamamı engelliyor.

Yanına gidiyorum: "Ne demek istiyordunuz? Farklı bir şeyler düşünmeleri gerek sözleri ne anlama geliyor?"

İtalyan gülümseyerek başını sallıyor: "Benimle gelin." Bir kolumdan tutup yolun kenarına doğru çekiştiriyor beni, dar bir sokağa giriyoruz, yürüyüşü de komik, zıplar gibi, yüzümde saygısız bir tebessüm oluşuyor. Bu adamın moralimi düzeltmek konusunda garip bir gücü var.

"Dinleyin dostum. Burada yapacak bir şey kalmadı artık. Tüm dostlarınız..." Kaldırdığım elimin önünde duraksadıktan sonra düzeltiyor, "Pardon: Üstat Oporinus'un tüm dostları çok iyi insanlar, tamam mı? Ama bu kafayla hiçbir yere gidemezler." Kara gözleri bir şeyler bulmak için yüzümün kırışıklıklarını tarıyor." Onların en-

dişeleri kendi düşünceleriyle John Calvin'in fikirleri arasındaki farklılıklar ya da ortak noktalar arasında kaybolup gidiyor. Benim gibi, sizin gibi insanlar dostum, dünyanın dümeninin farklı olduğunu bilir, tamam mı?"

"Nereye varmak istiyorsunuz?"

Kolumu hâlâ sıkıyor: "Haydi Üstat! Dalga geçmeyelim birbirimizle: Olayları onlara anlatmak İtalyan bir kitapçıya kalıyorsa bu yetenekli beyinler burunlarının ötesini bile göremiyorlar demektir! Diğer uzmanlar için tanrıbilimsel incelemeler yazıyorlar, tamam mı? Onları alıp da altında çalı çırpı bulunan bir direğe bağladıkları gün açacaklar gözlerini herhalde! Ama o zaman da çok geç olacak. Söylemek istediğim, dostum, oyun çoktan başladı. Almanya'da ortalığı birbirine katarken adamakıllı dayak yediniz, sonra sıra Hollandalılara geldi; ne eğlencelidir onlar da, hepsi çılgın atlar gibi, şimdi de Fransızlarla İsviçreliler meydanda, Calvin ise Papalığa karşı isyanın yıldızı oluyor. Hepsi uydurma üstadım, güç, yalnızca güç için birbirlerine giriyorlar. Rica ederim, İhtiyar Luther'in buna inanmadığını, Güçlü Calvin'in emin olmadığını söylemiyorum size, tek söylediğim tüm bunların bir piyondan ibaret olduğu. Eğer iktidar sahiplerinin işine gelmeseydi o kara kargaları birer hiç olurdu; tekrar söylüyorum, birer hiç!"

Konuşmasından sarhoşa dönmüş bir şekilde elinden kurtuluyorum. Perna omuzlarını kaldırıp kısacık kollarını iki yana açıyor: "Ben kendi işimi yapıyorum, tamam mı? Kitapçıyım ben, dolaşıyorum, bir sürü insan tanıyorum, kitap satıyorum, kâğıt yığınları arkasına gizlenen yetenekleri keşfediyorum... Fikirleri yayıyorum. Benim işim dünyanın en riskli işi, tamam mı? En rahatsız edici olanlar da dahil tüm düşüncelerin yayılmasının sorumlusu benim." Oporinus'un evinin olduğu yönü işaret ediyor. "Onlar yazıp basıyorlar, ben dağıtıyorum. Onlar bir kitabın kendi başına değerine, fikirlerin güzelliğine inanıyorlar."

"Siz inanmıyor musunuz?"

Bir bakışı yeterli: "Bir fikir ancak doğru zamanda ve doğru yerde yayılabilirse değerlidir dostum. Eğer Calvin *Hıristiyan Dininin*

Kurumu adlı kitabını üç sene önce basmış olsaydı Fransa Kralı onu göz açıp kapayıncaya kadar cayır cayır yakmıştı."

"Konuyu nereye bağlamak istediğinizi hâlâ anlamış değilim."

Yerinde öfkeyle zıplıyor: "Kahretsin, dinlemediniz mi?.." Yanından bir an olsun bile ayırmadığı çantasından sararmış bir kitap çıkarıyor. "*İsa'nın Lütfu*'nu alın. Küçük, kolay okunan, kolay anlaşılır, cebe bile sığıyor. Oporinus ve dostları bunu bir umut olarak görüyorlar. Oysa ben ne görüyorum biliyor musunuz?.." Sözlerinin gereken etkiyi yapması için kısa bir ara veriyor. "Savaş. Bu bir kalleşlik, güçlü bir silah bu. Bir başyapıt olduğunu mu sanıyorsunuz? Vasat bir kitap Calvin'in *Kurum*'unu şöyle bir gözden geçirip özetliyor. Gücü nerede peki? *Yalnız inanç için* düşüncesini doğrulamayı Katolik öğretisine uyarlamaya çalışıyor! Peki bu ne anlama geliyor? Eğer bu kitap yayılır da kardinaller ve kilise alimleri arasında başarı kazanırsa belki siz ve Oporinus ve onun dostları ve diğer herkes Engizisyon'un Tanrı'nın her günü ensenizde hissettiğiniz soluğundan kurtulursunuz! Bu kitap dürüst insanların beğenisini kazanırsa, uzlaşmaya yanaşmayan kardinaller azınlıkta kalabilir, tamam? Kitaplar, dünya onları hazmedebildiği zaman dünyayı değiştirir."

Nefes alıp uzun süre beni inceledikten sonra gözlerini kısıp soruyor: "Peki ya sonraki papa diyaloga açık olursa? Ya kilise yargı kurulunun yöntemlerine karşı olanlardan biri papa olursa?"

"Papa her zaman papadır."

Yüzünde onaylamadığını gösteren bir ifade: "Hayatta kalıp kendi fikrini söylemeye devam etmek kızartılarak ölmekten çok farklıdır."

Çantasını toparlayıp gitmeye hazırlanıyor, ama bu sefer onu tutan benim.

"Bekleyin."

Duruyor. Tüm gözeneklerinden kurnazlık ve güç fışkıran bu ufak tefek adama bakıyorum. Gözlerindeki oynayışta Eloi'den, kelimelerindeki kararlılıkta Gotz von Polnitz'den bir şeyler var.

"Bir şeyleri değiştirmenin umurumda bile olmadığını söylesem ne derdiniz?"

Gülümsüyor: "Bu şehrin çamuru zihninizi boğmadan hemen İtalya'ya gitmeniz gerektiğini söylerdim."

"Fahişeler, işler, yasaklı kitaplar ve Papalık entrikaları? Vaatleriniz bunlar mı?"

Adımlarını hızlandırıp uzaklaşmaya çalışırken hafifçe zıplıyor: "Hayata tat katan başka bir şey var mı?"

Bölüm 5
Basel, 28 Nisan 1545

"Yola çıkmak üzere olduğunuzu duydum. Biraz iş konuşalım mı?"

Neşeyle gülümserken çıtır çıtır yanan ateşin önünde bizi iki koltuğun beklediği salona buyur ediyor beni. Bir şişe şarap gene her zamanki gibi masanın üzerinde. Sanki beni bekliyormuş gibi görünüyor.

Öne doğru eğilirken ellerini ovuşturuyor görünüyor. Kulakları kirişte

Bu adam karşısında gülümsememi bastıramıyorum bir türlü.

"Eğer ben de para yatıracaksam kafanızdan neler geçtiğini bana güzelce anlatmanız gerek."

Abartılı baş hareketleriyle onaylıyor: "Elbette, olması gereken bu zaten. Ama siz de karşılığında ikna olmanızı sağlayan noktanın ne olduğunu söyleyeceksiniz."

"Kabul."

Seyahat çantasına kadar zıplayarak içinden sarı bir kitapçık çıkarıyor.

"İşte: *İsa'nın Lütfu*, Mantova'dan Rahip Benedetto'nun kitabı. Bugünün ticareti bu. Bindoni bunu '43 yılında Venedik'te basıp birkaç bin sattı. Dağıtımında ben de katkıda bulundum çünkü Bindoni ile aramızdaki sözleşme net kazancın yarısını bana garanti ediyor."

"Sadede gelin."

Yüzünde İsveçlilere kürk satmayı bilen birinin kurnaz ifadesiyle sessiz adımlarla koltuğunu benimkisine yaklaştırıyor: "Bindoni yürekli biri, tamam mı? Ama parası ve yeterince geniş bir bakış açısı yok. Daha iyi anlatayım: Venedik Cumhuriyeti'nde bunun gibi, ya-

ni kurallara bağlı olmayan diyelim, kitaplar satmak hiç de zor değil: Venedikliler dini konularda da Papa'dan bağımsız olmayı önemsiyorlar, aksi takdirde Bindoni *Lütuf*'u basmaktan vazgeçerdi. Ama aklı başında biri dünyayı gezmesine yetecek kadar bir açıkgözlülükle bunun kopyalarını İtalya'ya dağıtma görevini üstlense, yani Ferrara, Bologna, Modena, Floransa gibi şehirlere götürse sınırsız bir pazara girmiş olur."

"Hmm. O zaman baskı adedini artırmak gerekir ama. Bindoni'nin bize yardımcı olmaya hazır olduğundan emin misiniz?"

"Tabii ki? Venedikliler işin kokusunu ta uzaktan alır, o ilgilenmese bile göz açıp kapayıncaya kadar buluruz başka matbaacı, tamam mı? Venedik matbaanın başkentidir!"

Faltaşı gibi açtığı gözleriyle sessizce onayımı bekliyor.

Dışarıda bir grup öğrenci bütün sokağa yayılan bir halk şarkısı söylüyor.

Yeni miller, yeni topraklar, yeni şehirler.

"Sanırım kitapların kopyalarıyla İtalya'da gezmesi gereken ben olacağım."

"Bu kazancını eşit olarak paylaşacağımız bir iş, tamam mı? Ben Milano ve Roma bölgesiyle ilgileneceğim. Kuzeydoğu size kalacak, Emilia bölgesi ve Floransa. Ama birinin Venedik'e gidip matbaacılarla anlaşarak *İsa'nın Lütfu*'nu bastırmaya başlaması şart. Dinleyin beni, bu kitap on binlerce kopya satabilir."

Ters ters bakıyorum: "Hayatım boyunca Luther ve rahiplerle mücadele ettim, şimdi gidip Luther hayranı kardinallere hizmet mi edeceğim?"

"Ama bu hizmetin ücreti çok iyi dostum. Sizin ve benim gibi, kitapların ve fikirlerin, arada Engizisyon mahkemeleri olmadan, özgürce dolaşmasının daha iyi olduğunu düşünenler için de faydalı bir çalışma üstelik. Sizden istediğim bu kitabın yazarlarıyla evlenmeniz değil ki, sadece hayatımızı kolaylaştırmalarına, hatta belki de kurtarmalarına yardım etmeniz?"

Yeniden sessizlik, ortama yalnız sokaktan gıcırtılarla geçen bir araba ile ateş hâkim. İtalyan işini biliyor, iyi kanıtlar gösteriyor. Şa-

rabı doldurduğu bardağı bana uzatıyor. İçini çektikten sonra neredeyse kardeşçe bir tonla soruyor: "Dostum geri kalan günlerinizi gerçekten de Basel'de mi geçirmek istiyorsunuz? Bu insanların bitmez tükenmez tartışmalarından içinize fenalık gelmiyor mu gerçekten? Siz eylem adamısınız, bunu elleriniz, bakışlarınız söylüyor."

Belli belirsiz gülümsüyorum: "Bakışlarım başka neler söylüyor?"

Alçak sesle yanıtlıyor: "Olayların gidişatını fazla umursamadığınızı ama hâlâ bilmediğiniz görünümlerin büyüsüne kapılabileceğinizi. Ve bu yüzden bu işe girebileceğinizi. Zaten öyle olmasaydı bana gelmezdiniz, değil mi?"

Perna benzersiz bir adam, maddi, dargörüşlü, ama aynı zamanda çok zeki, seçkin ve tam bir insan sarrafı. Öğreti konusundaki bilgisini nesnelerin somut anlamıyla birleştiriyor: Hayatımda nadiren rastladığım bir karışım bu.

Şaraptan bir yudum alıyorum, keskin tadı ağzımı dolduruyor. Konuşmasına izin veriyorum, çenesini kapatmanın o kadar da kolay olmadığını öğrendim.

"Harfleri de silahları da tanıdınız. İnandığınız bir şey uğruna savaşıp davanızı kaybettiniz, hayatınızı değil. Anlayın beni, hayatın sizinle benim gibi insanları bir araya getiren anlamından bahsediyorum, duramayız, bir delikte rahat rahat oturup sonun gelmesini bekleyemeyiz; dünya üzerinde halkların ve en siliğinden en garibine, cellatlardan prenslere bir sürü insanın kendilerini gösterdiği koca bir meydandan başka bir şey değil; herkesin benzersiz birer hikâyesi var ve bu herkesin hikâyesini anlatıyor aynı zamanda. Ölümü, yenilgiyi tanımışsınızdır siz. Belki bir yerlerde, kuzeydeki o topraklarda bir aileniz bile oldu bir zamanlar. Mutlaka bir sürü dostunuz vardı, izlerini kaybettiniz ama asla unutmadınız onları. Ve kim bilir ödenecek ne kadar çok hesabınız var kapanmamaya yazgılı."

Ateşin ışığı yüzünün yarısını aydınlatırken onu bir masal kahramanı, bilge ve aynı zamanda dalavereci bir cüce, cin ya da belki de

insanın kulağına sırlar fısıldayan bir Satir haline getiriyor. Küçücük gözleri alevlerle birlikte oynuyor.

"Bundan bahsediyorum, tamam? Durmanın imkânsızlığından. Doğru değil bu. Asla olmadı. Uzun zaman önce başka seçimler yapmalıydık, artık çok geç. Hikâyenin nasıl biteceğine, hayatın nasıl sonlanacağına ilişkin küstah, inatçı bir merak var içimizde. Olan biten de bundan ibaret zaten. Bizi dünyanın dört bir yanına gönderen yalnız kazanç değil, yalnız umut, yalnız savaş... yalnız kadınlar da değil. Başka bir şey var. Ne sizin ne benim asla anlatamayacağımız ama iyi bildiğimiz bir şey. Şimdi bile, olaylardan çok fazla uzaklaştığınızı düşündüğünüz şu anda bile içinizde sonu bilme arzusu kuluçkaya yatmış. Sonrasını görmek istiyorsunuz. Her şey kaybedilince kaybedecek bir şey yoktur çünkü."

Tüm bu süre boyunca yüzüme umursamaz bir gülümseme yerleşmiş olmalı. Eski bir dostun öğütlerini dinliyormuş gibi hissettiğimden olmalı.

Koluma dokunuyor: "Ben yarın Milano'ya doğru yola çıkıyorum, Oporinus'un kitaplarını orada satacağım. Yarıda kalan bazı işleri halletmem için biraz kalmam gerekecek. Daha sonra Venedik'e geçeceğim. Eğer teklifimle ilgilenirseniz Andrea Arrivabene'nin kitapçısında kuyu işaretinin orada buluşalım, unutmayın adını... Niçin gülüyorsunuz?"

"Yok bir şey, hayattaki rastlantılar geldi de aklıma. Kuyu dediniz değil mi?"

"Evet," diye yanıtlarken şaşkınlıkla suratıma bakıyor.

Bardağımı boşaltıyorum. Haklı: Kırk beş yaşındayım ve artık kaybedeceğim hiçbir şey yok.

"Merak etmeyin, orada olacağım."

Viterbo'dan Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 13 Mayıs 1545 tarihli mektup.

Saygıdeğer, kutsal efendimiz Giovanni Pietro Carafa, Roma.

Saygıdeğer efendim, siz hazretlerine artık zarların atıldığını bildirmek için yazıyorum. Reginaldo Polo ilk adımı atmaya karar verdi.

Siz efendimizin Papa III. Paul hazretlerinin aralık ayında açılacağını düşünerek konseyin amaçlarını gösteren bir belge hazırlaması için Polo'yu görevlendirdiğini bildiğinden eminim.

Bugün İngiliz ile Flaminio arasında geçen bir konuşmayı dinleme fırsatı buldum, *De Concilio* gibi tarafsız bir isimle sunulacak bu belgenin içeriğini tartışıyorlardı.

Anlaşılan İngiliz'in ele aldığı ilk konu doğrulama öğretisinin tanımı. Sorunu ele alırken yumuşak ve görünürde masum tonlar kullanarak Protestan öğretisi ile Katolik öğretisi arasındaki benzerlikleri garanti ediyor. Dolayısıyla kardinalin uzlaşmacı rahipleri Luther yandaşları ile uzlaşma arayışında ta en başından kullanmak istediği artık kesin.

İsa'nın Lütfu'nun basılması ve dağıtımı da bugün gün ışığına çıkacak: İyi düşünülmüş bir strateji.

Polo ve dostları iki seneden beri o lanet olası yergi yazısıyla gizli Lutherci fikirlerinin tohumlarını atmayı, içeriğindeki konularla ilgili tartışmalara çanak tutmayı sürdürüyor; şimdiki amaçları ise bunun meyvelerini Trento'da yemek.

Umarım her şeye gücü yeten Tanrı bizi böyle bir şanssızlıktan koruyarak efendimin ruhuna ışık tutup gereken koruyucu önlemleri fısıldar.

Siz hazretlerinin ellerinden öper, yardımlarınıza sığınırım,

Viterbo, 13 Mayıs 1545
Sadık gözlemciniz
Q

Q'nun güncesi

Viterbo, 23 Mayıs 1545

Freskte fondaki figürlerden biriyim.

Papa, İmparator, kardinaller ve Avrupa'nın prensleri en ortada.

Kenarlarda, taçlar ve kardinal başlıkları arkasında gizlice başlarını uzatan, ama aslında tablonun tüm geometrisini taşıyan, onu dolduran ve o başları fark ettirmeden ortaya yerleştiren güvenilir, görünmez casuslar.

Zihnimde bu görüntüyle bu notları tutuyorum.

Hayatımda daha önce hiç kendim için satırlar karalamamıştım: Geçmişte, geleceğe zarar verecek hiçbir sayfa yok; geçişimi gösteren herhangi bir iz yok. Bir isim, bir söz de yok. Yalnız anılar, bir hayalete ait olduğu için kimsenin tek bir kelimesine bile inanmayacağı anılar, o kadar.

Şimdi durum farklı: Bugün belki Münster'de olduğundan çok daha zor ve riskli. İtalya'da geçirilen yıllar binaların da savaş meydanları gibi ölümcül olduğunu öğretiyor insana; tek fark içeride savaşa ait gürültülerin yumuşamış, bu adamların anlaşmalar hakkındaki gevezelikleri, keskin ve katil zekâları tarafından emilmiş olması.

Roma binalarının içinde hiçbir şey göründüğü gibi değildir.

Kimse resmi topyekûn kavrayamaz, figürleri, fonu ve esas amacı aynı anda göremez. Benim efendim gibi, Papa gibi, Kardinaller Meclisi'nin ileri gelenleri gibi o entrikaları yönetenler dışında hiç kimse.

Not: Anla, not al, önemsiz görünen ayrıntıları atlama, kimi zaman bir stratejinin bütününün kilit noktaları bunlar olabilir.

Tablodaki unsurlar: Tehlikeli bir kitap; yakında toplanacak bir konsey; çok güçlü bir adam; en gizli hizmetkâr.

İsa'nın Lütfu hakkında

Kitap basılalı neredeyse iki sene oldu. Polemiklere yol açtı (Kardinal Cervini kendi piskoposluk dairesinde yasaklanmasına karar verdi), ama tüm bunlara rağmen sorunsuz bir şekilde alınıp satılmaya devam ediyor; hatta bayağı da yaygınlaştı.

"Viterbolular" ortada hiçbir şey yokmuş gibi davranıp kitaptaki tezleri Trento Konseyi'ne getirmeye hazırlanıyorlar (Reginald Pole: "Fikirler için doğru yerler ve doğru zamanlar vardır, bunlar dikkatle seçilirse yeni mahkemelerin bu fikirleri yasaklamasını önler"). Pole Carafa'ya zamanında darbe indirmeyi ümit ediyor: Engizisyon'un kurulmasına karşı reformcu fikirlerin yayılması.

İsa'nın Lütfu iki tarafı da keskin, kendisini yapan ustayı vurmaya hazır bir bıçak olabilir mi? Olursa nasıl olur?

Konseyin kitabı hemen aforoz etmesini ve yazarların maskelerini indirmesini mi sağlamalı? Bunu Pole'a ve etrafındaki dostlarına mı mal etmeli?

Hayır, o İngiliz her şeyi inkâr eder, inandırıcılığı sapkınlıkla suçlanamayacak kadar yüksek, hem kitabı yazanın o olduğunu gösteren deliller de yok. Bundan temize çıkmayı başarırsa daha da fazla güçlenir. Efendim de bunu biliyor; böyle bir fırsatı en büyük rakibine vermeyecek kadar temkinlidir o.

Şu daha iyi olacak sanırım: Tüm kardinallerin sırayla düşeceği ve Reformculara anlayışla bakacağı bir ağ örmek. Elden ele, kütüphaneden kütüphaneye dolaşan ve dokunan herkesi zehirleyen bir kitap. Ağı topladığında bütün büyük balıkları bir defada alırsın. Konsey kitabı aforoz etse bile dolaşımına izin vermek, Pole'un arkadaşlarının da okumasını ve o güzel İngiliz zekâsından etkilendikleri kadar etkilenmelerini sağlamak. Bu arada Carafa çalışıyor, hepsini tek

bir darbede ele geçirmesini sağlayacak düzeneği adım adım kuruyor. Evet, efendim böyle akıl yürütür hep. Ama buna benzer bir oyun insanın denetiminden çıkarak onun çok yönlü zekâsı için bile aşırı büyük bir hal alabilir.

Konsey hakkında

29 Haziran 1542: Ekümenik Konseyi'nin toplantıya çağırılmasına ilişkin Papalık fermanı yayımlandı.

21 Temmuz 1542: Engizisyon'un kilise yargı kurulunu kuran *Licet ab initio* adlı Papalık fermanı.

Bu iki tarih arasında, V Karl ile I. François arasında savaş yeniden başladı.

Anlaşılan savaş Konsey'de değilse ordular ya da zihinler arasında yapılacak, fazla bir fark yok.

Konsey: İsa'nın Lütfu'ndaki tezlerin üstü kapalı bir savunması. Maneviyatçı kardinaller Trento Konseyi'ni doğrulama sorununu ele almak için ayrıcalıklı bir mekâna dönüştürmek istiyorlar. Carafa'nın becerikli rehberliğinde giderek güçlenen Konsey, Engizisyon'a karşı koyan bir güç haline gelmeliydi. *İsa'nın Lütfu* adlı kitaptaki fikirlerin tartışılmadan yasaklanması için efendimin elinden geleni yapacağından şüphe yok.

Carafa hakkında

Bakışları bu topraklara değil de çok uzaklarda bir ufka çevrilmiş gibi görünen bu adamda ölü sevici van Wessel ne bulurdu acaba diye bir soru takılıyor insanın kafasına. Belki saldığı korkuyu cazip bulurdu. Ya da zulmün gizlenmiş görünümü altında Yaradan'ın erişilmez zihninin ilahi lütfunu.

Kim bu adam?

Benim patronum ve aynı zamanda bir rahip, idare etmek için yaratılmış bir zekâya sahip bir aldatma ve gizleme ustası, önce piskopos sonra adak işlerine bakan zavallı bir Chietili rahip. Çocukken onu küçümseyerek dizlerinde oturtan imparatorun düşmanı, imanı hiç tanımamış olsa şeytani olabilecek bir zekâ; onun için ve onun

emriyle yeniden doğan, sırlarını ve amaçlarını özenle sakladığı, üstüne titrediği evladı gibi inanılmaz bir gayretle büyütüp insanların çoğunun uzun zamandan beri çoktan kurtlar ve toprak içine karıştığı belli bir yaşa getirdiği Engizisyon'un baş mimarı; her şeyin ötesinde onu yücelten her şeyin, ruhsal savaşın, hangi şekilde ortaya çıkarsa çıksın sapkınlığın cazibesine karşı yürütülen içteki ve dıştaki mekânsız mücadelenin havarisi.

Kim bu adam?

Benim hakkımda
Carafa'nın gözü.

Bölüm 6
San Gotthard Geçidi, 17 Mayıs 1545

Bunu yapmamam lazımdı. Dönüp hareketlerimi, zihnimi kontrol mü edeceğim?

Gülünç, olağanüstü, korkunç görüntü.

Yoksa kendimi tamamen bıraksam mı?

Mittelland'ın Aar'a kadar uzanan dalgalı ormanlarından sonra düz ve geniş bir mavna içinde Olten, Suhrsee ve nihayet Lucerna'yı ağır ağır geçerek kantonların Reus ile kesiştiği karanlık gölünün derin ucuna geliyorum. Daha sonra tehditkâr Pilatus Dağı'nın eteklerinde kıvrılan, genelde erişilmez, ama insan, araba ve hayvan trafiği açısından yoğun olan patikalarda sırtlarındaki yükle nefes nefese ilerleyen yüzlercesi arasından Perna'nın eşyaları ve kitapları için tuttuğum da dahil olmak üzere iki katırın yardımıyla devam ediyorum yoluma. Güneşli yamaçlarla, Alp çayırlarıyla, etrafı çok yükseklerde arada bir hacı şahinin kanatları tarafından kesilen buz gibi havada pasparlak duran sivri tepelerle çevrili vahşi ama muhteşem ormanlarla süslü bu mecburi geçitte dolanıp duruyorum. İçimde bu berrak bahar sabahında yüksek rakımın canlandırıcı sarhoşluğu. Yeni bir mevsime götüren inanılmaz geçidi, Andermatt'tan Airolo'ya geçişi sağlayan boğazı, İtalya topraklarına bakan San Gotthard'ı izliyorum.

Tamamen delirmiş olmalıyım. Bu dağlardan dünyanın Türklerle burun buruna duran en büyük kerhanesine doğru yuvarlanan aklı başından gitmiş bir ihtiyarım işte.

Gülünç ve olağanüstü görüntü.

Kol ve bacaklarımı uyuşturan panik. Bir karaca ağaçlar arasından yıldırım gibi geçiyor.

Şimdi ölebilirim. Sızlayan yaşlı kaslarımı ısıtan güneşten felce uğramış gibi, korkunç bir mutluluğun esrimesi içinde. Şu anda. Kim olduğumu bilmeden. Herhangi bir plan yapmadan, yanımdaki iki çuval kitapla birlikte. Saçma eylemsizlik yeniden başlamadan, anlamsız zihin o katırın semerine dönmeden. İki çuval. Denize kadar devam eden ovadan önceki sarp İtalyan vadilerine bakıyorum. Kuyu'nun tabelası altında hayaletlerle buluşmak için. Benimle gel çatı ustası, kim olduğumu bilmiyorum çünkü. Ayaklarım artık o kadar da sağlam basmıyor yere. Şimdi.

Bergamo, Venedik Cumhuriyeti, 25 Mayıs 1545

Bu sarılmış uzun yapraklardan, Hollanda topraklarından alıp getirdiğim denizaşırı kokulu purolardan çekilen birkaç nefes o tepelere gerçekten bu kadar yoğun, bu kadar dengesiz duygular yükleyebilir mi?

Kafam hâlâ karışık. Ama yurdundan ayrılmanın getirdiği baş dönmesine benzer korkudan, bilinmeyenin çekiciliğinden, aşırı güçten ve keşfedilmemiş bölgelerin, derin görüşün heyecanından bu. Şarabın, biranın, likörün sarhoşluğundan farklı. O dumanlar, karmaşık düşünceler ve anlamsız uzun konuşmalar olmaksızın.

İçimde başka biri varmış gibi. Gövdemde izler değil değişmemiş sorular bırakarak yavaş yavaş yok oluyor.

Ticino bölgesini boydan boya geçip Biasca adlı küçük kasabaya geliyorum. Oradan, bir rehber eşliğinde dağdaki patikalardan doğuya, Chiavenna'ya doğru ilerlerken Perna'nın siparişi üzerine, kitapları, İtalya'nın kuzeyinden Alpler Cumhuriyeti'ne akın eden reformcu sürgünlere teslim etmek için Calanca ve Mesolcina Vadilerini geçiyorum.

Yolu var olmayan ve aynı zamanda bataklık bir yer olan Mera Irmağı kıyılarının bir kısmı çok eskiden meydana gelen toprak kaymalarıyla tıkanmış olduğundan buralarda kara, Como Gölü sularıyla kayboluyor ve çıplak, çok yüksek dağlar geçişi iyice zorlaştırıyor.

Chiavenna, vadilerin anahtarı, böylesine stratejik bir konuma ve bir sığınak olmasını sağlayan özerkliğe sahip olmasaydı gezginlerin sakınması gereken bir yer olduğunu söylerdim.

Alpler'deki bu yürüyüşün ardından kemiklerimi dinlendirmek için iki gün burada kaldıktan sonra yeniden güneye, Adda Irmağı'nın Lario Gölü'ne döküldüğü yere kadar ilerliyorum. Serenissima Cumhuriyeti topraklarının sınır komşusu olan Lecco'ya sandalla geçmek yarım saatimi alıyor.

Bir sürü iniş çıkıştan sonra yol, ovayı geçip Venedik'e kadar dümdüz gidiyor. Düzgün bağlantılı iyi bir hizmetle dört gün sürüyor yolculuğum.

Venedik

Bölüm 7
Venedik, 29 Mayıs 1545

Güneşi beyazımsı bir daireye dönüştüren sis perdesi nedeniyle daha da belirsiz hale gelen uzaktan ilk bakışta, yarıp geçtiğin denizin serap olup olmadığını bilmiyorsun. Oysa gördüğün kara, suyun üzerine yaslanmış gibi duran binalar ve kiliseler ise gerçekte mimari yapıları andıran kayalar.

Sonra koca tekne geniş bir kanala giriyor. Pencereler, balkonlar ve bahçeler renkli lekeler gibi dans ederek kıyılar arasında dağılıyor.

Yanlarda yalnızca küçücük tek bir teknenin geçebileceği sudan daracık sokaklar, kimi gerçekten o kadar dar ki sanki evlerin birbirlerine değen çatıları güneş ışınlarının geçmesini engelliyor. Perna bana kiliselerden, binalardan, meydanlardan ve kerhanelerden bahsetmişti ama sudan sokaklar mucizesi ve arabaların, tahteravanların atların yerini tutan, çeşit çeşit, boy boy inanılmayacak kadar çok kayıkla karşılaşmayı hiç beklemiyordum doğrusu. Bu şehrin tekerleklerden, ana caddelerin kalabalığından haberi yok sanki; her tür mimari mantığa meydan okuyan sıra dışı bir sürü bina, okyanustan ve Kuzey halklarının direnişinden söküp alınmış Hollanda topraklarını ve Amsterdam'ı utanç içinde bırakarak deniz üzerinde yüzer gibi.

Solgun gökyüzünü yaran martılar, derin sulardan bir ormandaki ağaç gövdeleri gibi çıkan, farklı şekil ve ebatlarda kayıklara iskele olan kalın, sık, çoğu kez renkli ve armalarla donatılmış kazıklar üzerine konuyor.

Dar ufuk yavaş yavaş genişleyerek sağdaki başka bir adacığı kucaklarken mat boyalı görkemli binalar topluluğunun arasında iri, keskin hatlı bir çan kulesi, bir ok gibi ta yükseklere kadar uzanıyor.

Solda sudan yeni bir sokak açılıyor; içinden nehir ya da benzer bir şey geçen hiçbir şehirde görmediğim, dalgalara gömülmüş binaların kapıları ve basamaklarıyla yüzen, gerçek bir sokak bu. Şehir ve deniz birlikte büyümüş gibi.

Tekne tamamı pembe mermer kaplı bir binanın muhteşem balkonunun neredeyse tam altına, kanatlı bir aslan heykelini taşıyan ve herhalde idam cezalarının infazı için kullanılan sütunun yanına demirliyor. Serenissima'nın gücünün sembolleri ve araçları yabancıların her zaman göz önünde bulundurması gereken ilk görüntüler.

Oysa ayağımı yere bastığım andan itibaren yaşanan karmaşadan, insanların koşuşturmasından, çığlıklardan, kalabalıklardan, bağırış çağırıştan, selamlaşmalardan, kavgalardan şaşkına dönüyorum; bu belki de gürültüleri yumuşatan denizi şehrin geri kalanından ayıran tek şey.

Hangi özelliklerden dolayı bilmiyorum ama karaya ayak basar basmaz Almanca konuşan bir yabancı olduğum hemen keşfediliyor ve etrafımı Venedik'i iyi bilmeden gezmenin imkânsız olduğunu, kaybolma ve kötü niyetli insanların eline düşme, borsada kaybetme tehlikesini anlatmaya çabalayan yirmi kadar çocuk çeviriyor; bu riskleri kibarca sayarken çocuklar bir yandan da ellerini çantamın içine sokmak için her yolu deniyorlar.

"Sayın bayım, buradan, buradan, beni takip ediniz beyefendi, kalacak bir yer mi arıyorsunuz? Ne arzu etmiştiniz? Benimle gelin bayım, size dünyanın en güzel şehrini göstereyim, valiziniz neredeydi? Mola yerinde mi? Kötü bir yer bayım, bir beyefendiye layık değil."

Bu kelimeler, yaşlılarınkini andıran tamamen dişsiz bir ağızdan dökülüyor ama birkaç bozuk paraya beni, şehri gezdirmek için ikna etmeye çalışan çocuk olsa olsa en fazla on beş yaşındadır.

"Gelin, gelin, şarap içmek ister misiniz? Hayır mı? Kadın ister misiniz? Burada İstanbul'dan Lizbon'a en güzel kadınları bulursunuz, pahalı da değiller bayım, hiç değiller, gelin, kadın bulalım mı? En güzel, en temiz, hastalıksız kadınlara götüreyim sizi, hayır

hayır, gencecikler. Yoksa iş için mi buradasınız beyefendi? İpek? Baharat? Değil mi? Doğru yere götürürüm ben sizi, hemen yakında, gelin, harika bir yer, sizin gibi büyük adamlar, tüccarlar var, gelin...

Meydanı geçerken de çenesi durmuyor, Venedik lehçesiyle yanımıza yanaşmaya kalkanlara sövüyor, gereken mesafeyi korurken göğsünde tuttuğu eliyle yanındaki yabancının kendisinin olduğunu, kimsenin dokunamayacağını ifade ediyor.

"Takip edin beni bayım, bir dakika içinde Rialto'da ve Alman Hanı'nda olacağız. Orada istediğin kadar para bozdurup ticaret yapabilirsin. Ama kârlı çıkmak istiyorsan beni dinle: Normal ağırlıkta otuz iki florine elli düka altını veriyorum."

San Marco Meydanı sanki şehrin bir parçası değil de binalardan birinin dans salonu; köprü yelkenli büyük bir savaş gemisiyle süslü, tabanı geniş tepesi dar o kocaman çan kulesi de ana gemi direğini oluşturuyor; tepesinde çanı çalmaya hazır iki amiralle saat kulesi ise şimdi altından geçtiğimiz pruvanın kıç güvertesi.

"Orası Cumhuriyet'in büyük hâkimleri San Marco savcılarının merkezi Procuratie denir. Şimdi tuhafiyecilere gidelim, kumaş almak ister misiniz? Veya baharat? En iyi fiyatlarla alışveriş yapabileceğiniz yerleri ben gösteririm size. Rialto'da alışveriş yapmak ister misiniz? O halde yanımdan ayrılmayın ve o ahlaksız, sahtekâr satıcıların sizi kazıklamasına izin vermeyin azizim."

Çocuğun söylediği her şeyi anladığımdan emin değilim. Zar zor anladığım bir dille, bir sürü sesle yüzün anlatılmaz kargaşası içinde kafasını fazla bana doğru çevirmeden, önüne bakarak konuşuyor. Oraya gitmek istediğimle ilgili bir şeyler geveledığimde bir anda kendimi onun elli adım gerisinde buluyorum, burnu havada, akıntıya kapılmış bir sünger gibi öyle ilerliyor. Mağazaların ve tezgâhların bulunduğu bu dar sokakları dolduran insanların yüzlerini inceliyorum; en garip telaffuzları, lehçeleri dinliyorum, bir dil Slavcayı andırırken diğeri Arapçaya benziyor.

Bu taş döşeli dar sokak beni şimdiye kadar tanıdığım bir dünyadan uzaklara alıp götürüyor. Baharat kokusunu daha önce de duy-

dum, tütün kokusunu içime çektim, ama daha önce hiç kendimi buradaki gibi görülecek yerler kavşağında bulmamıştım. İstanbul'da bir pazar, Çin'de bir liman, Semerkant'ta bir mola yeri, Granada sokaklarında bir kutlama, hepsi burada sanki.

"Bayım, ne dersiniz, bir şeyler almak istiyor musunuz? Sorun bana, ben yardımcı olurum."

Rehberim yeniden yanıma geldi, bir kolumdan sertçe çekiştirip duruyor. Garip bir şekilde yüzüme bakıyor, sanki benim zihinsel yetilerim konusunda kuşkuya düşmüş gibi.

"Görüyor musunuz efendim? İtalya'nın her tarafında meydan olarak anılan bu yere biz Venedik'te alan deriz ve sokaklar, caddeler daracıklarsa çıkmazdırlar. Kanal kenarlarındaki yollara *fondamenta* denir, ayrıca *salizada* ve *ruga** denen sokaklar vardır.

Sokak, görkemli bir ahşap köprünün tam karşısında suya bakıyor. Köprünün sağında kanalın kıyılarına demirlemiş gemilerin sayısına ve durmadan yüklenip boşaltılan mal trafiğine bakılacak olursa Serenissima'nın ticaret merkezinde olduğumuz açık.

"Rialto, bayım!"

Daha büyük gemilerin geçmesi için üst kısmı açılabilir muhteşem bir ahşap köprü.

Sağda, dış duvarları bina boyunca fresklerle süslenmiş koca bir balkon.

"Giorgione'nin eseri bayım ve öğrencisi Tiziano'nun, tanıyor musunuz? Hayır mı? Cidden harika beyefendi... Çok ünlü ressamlar, Tiziano İmparator'un resmini yaptı."

Sıkı ticari pazarlıkların iç avludan yükselen belli belirsiz gürültüsü arasında Almancanın en az dört farklı lehçesini ayırt etmek mümkün. Kuzeyliler, sarı kafalar, aşağı doğru inen bıyıklar ve doldurulan biralar.

"Alman Hanı, saygıdeğer beyefendi, işleriniz için. Bankalar, acenteler, zenginler. Şu aşağıdaki şubeyi görüyor musunuz? Dün-

---

* *Fondamenta*, *salizada* ve *ruga* sadece Venedik mimarisine özgü sokak terimleridir. Türkçe karşılıkları bulunmamaktadır. (y.n.)

yanın en büyük bankerleri olan Fuggerlerin işte, yetkilisini tanıyorum, isterseniz sizi de tanıştırayım bayım, arkadaşım benim, fahişe getiriyorum ona ara sıra, dilinizi bana o öğretiyor...

"Almanlarla tanışmak isteseydim Almanya'da kalırdım, değil mi?"

"Doğru bayım, ticaret ilginizi çekmiyor, zevkler önce gelir, değil mi? Çok güzel fahişeler var..."

"Kalacak bir yer lazım. Doğru düzgün bir yatak, doğru düzgün yemekler."

"Gözden uzak bir yer mi olsun? Elbette üstadım, olmuş bilin, buyurun, ben sizi düzgün bir yere götüreyim, iyi yemekler, yatak iyi, kadınlar da... Kadınlar gerçekten güzel, soru sormayın, Corte Rampani, San Cassiano'da, gelin, uzak değil, köprüyü geçer geçmez. Demetra sizi tanımaktan mutluluk duyacak, sizin gibi önemli bir beyi...

"Calle de' Bottai efendim, neredeyse geldik."

"Her taraf fahişe dolu. Bu şehirdeki kadınlar başka bir işle uğraşmazlar mı?"

"Başka işler bu kadar kazandırmıyor bayım. Kurul genelevleri Corte Rampani'de toplamak istiyordu ama yeterli yer yoktu, sonuçta, nasıl diyorsunuz, göz yumdu, doğru mu? İşte burası Caratello'nun hanı. Bayıma Demetra'yı takdim ederim."

Eşikte duran iki kız, Venedik lehçesinde bir şeyler söylüyor, yüzlerinde kocaman gülümsemeler, açık saçık elbiselerinden görünen göğüsler. Üç katlı, yarı ahşap yarı duvarla örülmüş bir ev. Kapıda küçük bir fiçı işareti asılı. Rehberim beni genç fahişelerle baş başa bırakıp içeriye süzülüyor.

"Alman?"

Hafifçe eğiliyorum, onlar da aynı şekilde karşılık veriyor. Daha genç olanı benim dilimden kelimeleri hatırlamaya çalışıyor.

"Tüccar?"

"Gezginim."

Yanıtımı arkadaşına tercüme ediyor, gülüşüyorlar.

İri göğsünü açıyor: "İster misin?"

En kibar tonumla yanıtlamaya çalışıyorum: "Şimdi değil hayatım, yaşlı kemiklerimi dinlendirmem lazım."

Belki anlamadı, omuz silkip açtığı göğsünü örtüyor. Evler ormanındaki küçük açıklık, iki adamı bile taşıyamayacak kadar ince görünen bir köprüyle kesiliyor. Aşağıda, kanalın çamurlu sular, ağır ağır akıyor. Tüm yön duygumu kaybettiğimin farkına varıyorum, bir sürü sokaktan, köprüden, meydandan geçtik, havadan gitmediğimizden emin gibiyim, bu şehirde imkânsız bu.

Yeniden kapıda beliren rehberim girmemi işaret ediyor.

Büyük bir mekân, duvar boyunca koca koca fıçılar dizili bir meyhane, büyük bir şömine, ortada masalar.

Beni, eğilerek selamladığım, simsiyah saçlı, Akdenizlilere özgü egzotik çizgilere keskin bir profile sahip kırk yaşlarında bir kadın karşılıyor.

"Ben Demetra Boerio. Genç Marco yatacak bir yer aradığınızdan bahsetti azizim. Hoş geldiniz."

Garip ama anlaşılır bir dille konuşuyor, yaptığı üst düzey Latince alıntılar da iyi bir eğitim aldığının göstergesi, ama selamı Almancaydı.

Latince konuşmayı tercih ediyorum: "Ben Ludwig Schaliedecker, Alman'ım. Birkaç gün kalmak istiyorum."

"İstediğiniz kadar kalabilirsiniz. Yataklarımız rahat, odalarımızın fiyatı uygundur. Marco valizinizi mola yerinde bıraktığınızı söyledi. Endişelenmeyin, çocuğu gönderip aldırırım, güvenilir biridir, çocukluğundan beri yanımda çalışıyor."

Her şey yoluna giriyor, gülümsüyorum.

"Valizim geldiğinde odanın parasını hemen ödeyeceğim."

Dişsiz Marco çıkını döşemenin üzerine bırakarak gözlerini ıslatan terini koluyla siliyor.

Verdiğim düka altını yüzündeki yorgunluğun izlerini silmeye yetti de arttı bile.

"Teşekkürler sayın bay, binlerce kez teşekkürler. Eğer başka bir şeye ihtiyacınız olursa beni bulun, memnun kalırsınız."

"Şimdilik yalnız bir adrese ihtiyacım var. Bir yere gitmem gerek."

Yüzü aydınlanıyor: "Sorun bayım, bütün Venedik'i bilirim, bir yere mi gitmek istiyorsunuz? İstediğiniz zaman götürürüm ben sizi."

"Şimdi değil. Andrea Arrivabene'nin kitabevi nerede biliyor musun?"

"Kitapçı Arrivabene, biliyorum tabii bayım, tuhafiye dükkânlarının orada."

"Kuyu işaretinin olduğu yerde mi?"

"Evet efendim, Rialto Köprüsü'nden sonra yürüyerek kısa bir sürede gidilir. Oraya mı gitmek istiyorsunuz?"

"Yarın. Şimdi dinlenmek istiyorum."

Birkaç kez eğilerek dışarı çıkıyor.

Küçük pencereden katedralin koca kubbelerini ve çan kulesini görüyorum. Demek ki aşağıda gemiden inmiştim. Bu garip şehrin beni şimdi San Marco'dan ayıran labirenti içinden bir şekilde geçtim işte. Aynı yolu gerisin geriye gidecek olsam nereden başlardım bilemiyorum. Farkına varmadan kim bilir nerelerden dolaşıp koca kilisenin birkaç adım ötesinde bulurdum herhalde kendimi. İçimi dolduran his de böyle bir şey zaten: Asla hayal bile edemeyeceğim, gizli yerlerde hiçbir yere varmadan sonsuza dek yürüyebilirim sanki. Her köşe başında, her dar sokağın sonunda bir mucize beni bekler gibi.

Venedik. Fresklerin, kiliselerin, binaların, mahzenlerin yanında tüccarlar, fahişeler ve kanallar. Perna haklıydı: Tezatlar ve imkânlar bu sokakların rutubetli havasını birlikte soluyor.

Yatağım rahat, bacaklarımın istirahata ihtiyacı var. Katedralden buraya pek fazla bir mesafe yok ama o köprüleri inip çıkmak, dolambaçlı sokakları geçmek kolay değil. Yapılacak ilk iş bir kayık edinmek.

Bölüm 8
Venedik, 1 Haziran 1545

Pietro Perna şehre gelmiş. Bir tablo sipariş etmek istediği ressam olan Jacopo Gastaldi'nin atölyesinde buluşmamız için Arrivabene'nin kitabevine benim için bir mesaj bırakmış.

Usta çıraklarından birine bir resmi tamamlamak için kullanacağı renk konusunda eğitim veriyor.

"Bay Perna gelmedi mi?" diye soruyorum kapıdan.

Başıyla girmemi işaret ediyor. Sehpadaki tuval gerçekten kocaman; su ve karadan, taş ve ahşaptan oluşan inanılmaz bir labirent ve farklı ırklardan en az yüz elli bin kişinin yuvası olan, yüzden fazla kiliseye, altmış beş manastıra ve belki de sekiz bin geneleve ev sahipliği yapan Venedik kuşbakışı görünüyor.

Birkaç saniye ben de üzerinden uçuyorum bu şehrin.

Surların, kapıların, savunma kulelerinin ve kalelerin olmaması insanın hemen dikkatini çekiyor. Lagündeki su, en azılı düşmanları bile caydırmaya yetiyor anlaşılan. Diğer taraftan birçok bina da en az surlar kadar yüksek; cepheleri süsleyen boya ve mermerlerin hakkını vermek için paletteki tüm renklerin kullanılması gerekeceği konusunda da iddiaya girebilirim.

Gastaldi'nin izniyle, bekleme süresini, bitmiş ve hâlâ üzerinde çalışılan tablolar arasında dolanarak geçiriyorum.

Bir öncekine göre bayağı küçük bir tabloda, zenci kürekçileriyle en görkemli kadırgalardan tek kürekli en basit sandallara kadar bir sürü tekneyle dolu bir kanal resmedilmiş. Kanalın yanından geçen sokakta Arap motifleriyle süslü kaftanıyla bir Türk ve giyildiğini daha önce de gördüğüm o yüksek topuklu nalınlarla kalabalığa tepeden baktıkları için ta uzaktan bile dikkat çeken, Almanya'da ol-

duğu gibi doğuştan olmasa da saçlarını esanslarla yıkayarak geniş kenarlı, tepesi olmayan o garip şapkalarla güneşte kurutma alışkanlığından dolayı buradaki neredeyse bütün kızlar gibi sarışın en az üç kadın resmedilmiş.

Bu tablonun hemen arkasında aynı ebatlarda iki tuval daha var. Tamamlanmamış iki portre: Biri bir kadına diğeri ise bir yargıca ait. Kadın, Venedikli kadınlarda tüm vücudu akıl almaz sayıda mücevher, inci ve değerli taşla süslemek âdet olduğundan baştan aşağı mücevherlerle donanmış; hatta kulaklarından bile altın gerdanlıklar sallanıyor. Yargıcın üzerinde, muhtemelen Serenissimo hükümetindeki sayısız cemaatten birine ait olduğunu ifade eden parlak renkli bir cüppe var.

Küfürlerden kavgalara, yabancılardan gece hayatına Venediklilerin yaşamındaki her şeyi düzenleyen özel bir yargı organı var. Pietro Perna bu sistemin gerçekten çok karmaşık olduğunu, hatta muhtemelen halkın da bunu anlamaya çabalamaktan vazgeçtiğini, artık insanların şikâyet edip güce karşı gelmeyi bırakarak kendilerini boğa avı, bir köprünün Castellani ve Nicolotti adlı iki tarafça yumruk ve sopalarla alınması için geleneksel dövüşler gibi en kaba oyunlara vererek gerilimlerini attıklarını iddia ediyor.

Alçı süs ve oymalarla süslenmiş değerli bir çerçeve aynı derecede gizemli bir tabloyu süslüyor: Burada kıvrımlı kumaşlar ve renklerle süslü olduğu için biri özellikle dikkat çeken her türden tekneyle dolu lagün görünüyor. Süslü geminin tepesinden açık denize doğru garip bir hareket yapan adam da Doç olmalı.

"Resim sanatıyla ilgilenir misiniz dostum?" Perna'nın hemen arkamdan gelen kulak tırmalayan sesiyle irkiliyorum. "Yoksa ilginizi çeken tuvalde canlandırılan konu mu?"

Tablonun ortasındaki şekli gösteriyorum: "Doç bu, değil mi?"

"En sakin duruşuyla, Bakirenin Göğe Yükselişi bayramında âdet olduğu üzere dalgaların arasına altın bir yüzük atıp denizle evlenirken. Venedikliler bu tip ritüellere bayılırlar." Elimi sıkarak yüzünde kocaman bir gülümsemeyle devam ediyor. "Venedik'e hoş geldiniz!"

"Sizi yeniden görmek çok güzel Bay Pietro. Madem buradasınız umarım bana bu labirentte rehberlik edersiniz, henüz çevreyi öğrenemedim de. Karşılığında belki ben de sizin için bir şeyler yapabilirim...

Dikkatli bakışlarıyla iyice yanaşıyor: "Evet, yapabilirsiniz... Bir kadınla ilgili, tamam mı? Elimde ona yazılmış bir mektup var ama hizmetçisine veremem, kocası da beni görürse öfkeden deliye döner. Acaba siz böyle bir iyilik yapabilir misiniz diye soruyordum ben de kendi kendime... Fazla göze batmadan yani."

"Bana Basel'de söz verdiğiniz yemeği ısmarlayacak mısınız sonunda?"

"Yeter ki siz isteyin dostum, aşk çılgınlığına kapılmış bir gönül masraftan kaçınmaz ki!"

Bölüm 9
Venedik, 12 Haziran 1545

Aşağıdan gelen gürültüyle ayağa fırlıyorum. Çığlıklar, havada uçuşan sandalyeler. Birisi koşarak merdivenleri çıkıyor. Hançerimi çıkarıyorum.

Kapı ardına kadar açıldığında karşımda Marco'nun korku dolu gözleri.

"Ne oluyor?"

"Büyük bir bela bayım, felaket... Öldürmek istiyor onu, eminim ki öldürmek istiyor!" Uzun sıkıcı konuşmak Venedik lehçesiyle devam ediyor.

"Hiçbir şey anlamıyorum. Ne oluyor?..

"Katır, bayım, Katır aşağıda, yanında iki de adamı var, Bayan Demetra'yı cezalandırmak istiyor, Ulu Tanrım, öldürecek onu!"

Onu odanın dışına doğru itiyorum.

"Katır kim?"

"Bottai Sokağı'ndaki fahişeler ondan sorulur, kızlarını Bayan Demetra'nın çaldığını söylüyor..." Diğer anlattıkları ise anlaşılmaz nitelikte.

Merdivenlerden iniyorum. Meyhaneyi sanki ücretli askerler basmış gibi: Masalar ters dönmüş, sandalyeler paramparça. Kızlar korkuyla bir köşeye sinmiş, ayaktaki üç adamdan birisinin elindeki bıçak bayan Demetra'nın gırtlağında.

En yakınındakiyle aramızda beş adım var: En fazla otuz yaşlarında olmalı, elinde sivri bir sopa. En iriyarı olanı Bayan Demetra'yı saçlarından yakalamış, bıçağını derisine değdiriyor, üçüncüsü ise kapıda.

Beni görüyorlar. İriyarı olanı Venedik lehçesinde bir şeyler söylüyor. Anlamsız yüzünde canice bir ifade var. Elebaşları.

Elinde sopa olan beceriksiz bir darbeyle atılıyor, kolunu tutarak bir kafa darbesiyle burnunu kırıyorum. Şaşkınlıkla geriye doğru sendeliyor. Yere düşürdüğü sopayı alırken Katır'ın gözlerinin içine baka baka yere tükürüyorum.

Ağzını çarpıtarak sırıtıyor. Bayan Demetra'yı yere savurup işaretparmağını sallayarak yüksek sesle bir şeyler söylüyor.

Yaklaşmaya yelteniyor: Sopayı omzunda kırıyor, elimde kalan kısmını da midesine indiriyorum. Yere çöküyor, canını yaktım.

Hançerimi çıkarıp burun deliklerinden birine sokuyorum, saçlarından kavradığım için kafasını hareket ettiremiyor.

Diğer ikisine de şöyle bir göz atıyorum: Biri elleri kanlar akan burnunun üzerinde tamamen oyun dışı, diğeri ise kaçıp kurtulmayı düşünüyor, bakışlarından belli.

"Marco!"

Çocuk hemen arkamda: "Ulu Tanrım, bayım, öldürecek misiniz onu?..

"Buralarda bir daha görünürse kafasını koparacağımı söyle ona."

Çocuk Venedik lehçesinde bir şeyler geveliyor.

"Bayan Demetra ya da onun kızlarından birine dokunacak olursa onu bulacağımı ve kafasını koparacağımı söyle."

Marco da cesaret kazanarak benim ifademde eksik olan öfkeyi de katıyor bu sözlerime.

Katır'ı kapıya doğru iterken son bir hamleyle kıçına ses veren bir tekme atıyorum. İki arkadaşı da onun arkasından sıvışıyorlar.

Bayan Demetra ayağa kalkıp saçlarıyla kıyafetine çekidüzen vermeye koyuluyor.

"Size müteşekkirim, bayım. Yaptığınızın karşılığını asla ödeyemem."

"Kimi dövdüğümü söylemeniz yeterli Bayan Demetra, o zaman ödeşiriz."

Kızlar tüm dikkatleriyle etrafını çevirip Marco elindeki suyu uzatırken o bir sandalye çekiyor.

"Katır, Bottai Sokağı'ndaki genelevlerinin işletmecisi."

"Sizden bu kadar nefret mi ediyor?"

Saçlarını açıyor: "Onun için çalışan kızlardan bazıları benim yanıma gelmeyi tercih ettiler. Katır'ın kendilerine karşı olan davranışlarından memnun değillerdi. Ücret az, dayak çok, anlarsınız ya..."

Onaylıyorum: "Tahmin edebiliyorum, centilmene benzer bir havası da yoktu zaten."

Bayan Demetra gülümsüyor: "Ama centilmenler ondan bile kötü olabilir bayım, işte bu yüzden bugünkü yardımınız mesleğimizin tüm risklerini önlemeye yetmez."

"Anlıyorum. O halde Bayan Demetra, ben burada olduğum müddetçe umarım size hizmet etmemde bir sakınca görmezsiniz."

Bölüm 10
Venedik, 20 Haziran 1545

Pietro Perna tereyağlı bir dilim ekmek alıp ağzında gevelerken bir yandan da gecenin özel yemeğini anlatmaya koyuluyor.

"Beyler, bu topraklardaki aşçılık sanatının dağların öte yanından gelen geleneksel bir yemek tarifine nasıl lezzet ve yenilik kattığı hakkında işte size küçük bir ders: Kurutulmuş morina balığı. Bizim Kuzeyli dostlarımız bu balığı iki gün suda tuttuktan sonra haşlamakla yetiniyorlar." Yanıma gelerek yüzünde bir acıma ifadesiyle bana sarılıyor. "Söylüyorum ben: Affedilmez bir hayal gücü eksikliği. Bu arada üstadım, siz daha önce yemiş miydiniz bundan?"

"Elbette, birçok kez."

İtalyan, dudakları arasından bir kahkaha savurduktan sonra gözlerini tavandaki kirişlere dikerek devam ediyor: "Eminim damağınızdan kayıp giden bir deneyim olmuştur. Bugün tadacağınız lezzetler ise, ebedi birer anı olarak kalacaklar. Neyse: Bizim morina balığı haşlandıktan sonra unlanıyor, tuz, biber ve tarçın dediğimiz Doğu'ya özgü bir baharatla tatlandırılıyor. Ardından da tereyağında, sarmısak ve soğanı hafifçe kızartıyoruz, tamam mı? Daha sonra bunun üzerine küçük küçük parçalanmış hamsi, doğranmış maydanoz ve şarap ekleniyor. Şarap buharlaştığında süt katılıyor ya, işte o zaman tüm bu karışım balığın üzerine dökülüp süt uzaklaşana kadar pişiriliyor. Yemeğimiz mısır unuyla hazırlanmış muhteşem dilimlerle birlikte servis ediliyor. Bakın, bakın ne kadar muhteşem!"

Kitapçı Arrivabene'nin hizmetçisi tabağıma kaşık kaşık yemek bırakırken Bindoni bardağımı titiz bir yavaşlıkla dolduruyor. Benimle konuşurken Latince, Almanca ve İtalyanca kelimelerden olu-

şan ve İspanyol tüccarlarınınkine benzeyen birkaç kelimesini anladığım karışık bir dil kullanıyor.

"Hiçbir içecek balığa Verona çevresindeki tepelerin şarapları kadar iyi eşlik edemez azizim."

Perna sandalyesinin üzerinde zıpladıktan sonra benimle Almanca konuşmaya başlıyor: "Buradaki matbaacımızın söylediklerini anlamamış olmanızı umut ediyorum, çünkü aksi takdirde not defterinizde 'Bindoni'nin saçmalıkları' diye bir başlık açmanız gerekecek." Ardından Latince olarak devam ediyor. "Dostlarımız Toscana şaraplarının en iyilerinin tadına bakma fırsatını bulduğunuzu bilmiyorlar henüz değil mi? İşte bu yüzden sizi Serenissima'nın şarap konusunda rakipsiz olduğuna inandırmaya çalışıyorlar."

"Aman Bay Pietro, Toscana'da bir balık yemeğiyle ne içeceğiniz hakkında en ufak bir fikriniz bile yok, herkes biliyor bunu!"

"Tıpkı Doç'un Mon-te-pul-cia-no'dan damacanalar getirdiğini herkesin bildiği gibi!"

"Venedikli tüccarların," diye lafa giriyorum kör topal bir Latinceyle." Yeni Dünya'nın keşfinden sonra Batı limanlarının kazanacağı ticari önemden dolayı endişeli olduklarını duymuştum. Ama iş konuşmaları gereken her sefer masaya oturup soslarla şarapları tartışırlarsa başarısızlıklardan yalnızca Kolomb'u sorumlu tutamazlar.

Perna beni bir an için izleyip nişan aldıktan sonra ateş ediyor: "Halbuki eğer Kuzeyli tüccarlar yalnız iş konuşmaktan vazgeçmezlerse kendilerini nasıl harcayacaklarını bilmedikleri para yığınları arasında bulacaklar, çünkü tek yemek işlenmiş ringa balığı, tek içki bira, tek kitapsa Luther'in Tevrat'ı olacak."

"Tamam," diyerek gülümsüyor Bindoni. "Şimdi kitaplardan konuşmayı deneyelim, Toscanalılar da en azından yayıncılık konusunda gururlarını kırmalı. Teklifiniz nedir?"

Perna, belki de her bir kelimeyi anlayabilmem için inanılmaz derecede basit bir şekilde anlatıyor: "*Lütuf.* Finansmanını ve Cumhuriyet sınırları dahilinde dağıtımını o üstlenecek, sen basacaksın, Arrivabene Venedik'te satacak, ben de Milano çevresiyle ilgileneceğim."

Bindoni siyah sakallarını kaşıyor. Kırk yaşlarında bir adam, şakakları hafif açık, teni zeytin yeşili.

"Yavaş, Perna, ağır ol. Bu çok kolaymış gibi davranıyorsun."

"Nasıl yani? Şimdiye kadar kaç kopya sattın?"

"Baskının tamamını, yaklaşık üç bin adet. Ama artık daha dikkatli olmak gerek. Yürütme işlerinden sorumlu yargıçlar geçen seneden beri yalnız kumar ve küfürlerle ilgili ihlalleri değil yayıncılık kanunlarını çiğneyenleri de denetliyor."

Perna kurnazlık yaparak beni Almanca bilgilendiriyor: "Venedikli denetçiler." Sonra çatık kaşlı Bindoni'ye bakıp şarabından bir yudum alıyor: "Ama Venedik'te her şey basılır."

Bindoni: "Evet, ama artık Onlar Konseyi'nin de gözü iyice açıldı. Her kitap basılmadan önce yasa yürütücülerinin iznini almak zorunda. *İsa'nın Lütfu*'na bu izni verecekleri konusunda ciddi şüphelerim var."

Perna konuşulanları anladığımdan emin olmak amacıyla bir an beni inceledikten sonra iki arkadaşa dönüyor: "Gizlice bassak sorun olur mu?"

Bindoni: "Hayır, ama gizleyici bir isim bulmak gerekir. Yani, dokuz eser için izin istediğimde onuncu eserin gözden kaçması için iyi fırsatlar olabilir, anlatabiliyor muyum?"

Morinayı elimle almaya yeltenecek oluyorum ki Perna öfkeli bakışlarını önce yüzüme dikiyor, ardından da suratıma iki ucu sivri bir alet sallıyor: "Ça-tal!"

Çatalı bir parça balığa batırıyor, ağzına götürüyor ve aynısını yapmam için beni bekliyor: "Böylece ellerin yağlanmaz."

Arrivabene kilolu bir tip, o da kırk yaşlarında, siyah saçları seyrek, ağzını fazla açmadan, biraz nazlı bir şekilde konuşuyor: "Baskı konusunda fon dışında herhangi bir sorun çıkacağını sanmam. Sizin kafanızdaki tiraj kaç?"

Verilen işaretin ardından hizmetçi de elinde yarı açık, uzun, siyah istiridyelerle dolu bir tepsiyle geliyor.

Sunumu Perna yapıyor: "Midye. İşte bunlar elle yenir." Birini alıyor, güzelce açıyor, üzerine birkaç damla limon sıkıp içini emi-

yor. "Maydanoz da koyuyor musunuz? Bunları bir de ekmek içi, kırmızı biber ve biraz zeytinyağı ile denemelisiniz... Toscana bölgesi yağlarından biriyle tabii! Neyse, ben üç senede on bin baskı diye düşünüyordum."

Şarap Bindoni'nin boğazına kaçıyor. O öksürürken Arrivabene de sırtına vuruyor.

Yeniden toparlandığında konuşmaya başlıyor: "Dalga mı geçiyorsun?.. Kim sandın sen beni? Manuzio* mu? Tek bir kitaba bu kadar para ve emek harcayamam ben."

"Çünkü kazancın kokusunu hâlâ almadın," diye cevaplıyor Perna. "Bizim Alman dostumuz ilk on bin baskıyı finanse edecek, tamam? Hem benimle birlikte yarımadada** dağıtımını da yapacak."

Arrivabene güvensiz: "Bu kadar satacağından nasıl emin olabiliyorsun ki?"

Perna küçük kollarını iki yana açıyor: "Çünkü yasaklanması ihtimali çok yüksek. Yasaklanmış olan bir kitabı ise istediğin fiyata satarsın, anladın? İçeriği hakkındaki merak beklentileri artırır. Peynir ekmek gibi satarız hem de! Savonarola yandaşlarına, Üçleme karşıtlarına, kuralcılara, gizli Luther yandaşlarına ve üstelik bütün meraklılara. İnsanların merakını hafife almayın dostlarım, bu merak, dağları bile yerinden oynatabilir...

"Bilemem. Burada, Venedik'te," diye açıklamaya başlıyor Arrivabene, "alıcı çevresi Strozzi'nin ve İngiliz elçisinin dostlarından ibaret: Hepsi de Luther ve Calvin yandaşı... tabii ki gezginler, tüccarlar ve edebiyatçılar dışında.

"Eminim," diye güvence veriyor Perna, "kitabın Milano'da satma şansı çok yüksek, aynı şey Ferrara ya da öğrencilerle dolu Bologna ve Floransa için de geçerli. Önce Cumhuriyet sınırlarını bir dolaşalım, sonra işler iyi giderse giderek dışarıya açılırız."

---

* Aldo Manuzio (1449-1515): İtalyan asıllı editör ve matbaacı. Devrinin en büyük yayıncısı ve modern anlamda ilk editör kabul edilir. (ç.n.)

** İtalya'da. (ç.n.)

Bindoni düşünceli, sakallarını düzeltip kızarmış gözlerle etrafa bakıyor. Eksiksiz hesapladığı risk ve henüz emin olamadığı muhtemel kazanç ihtimallerini yeniden değerlendiriyor.

Perna araya giriyor: "Kârın yarısı bizim, yarısı da sizin."

Bindoni onaylıyor: "Eğer baskı kaçak olarak yapılacaksa üzerine kendi adımı yazmam."

Perna elini uzatıyor: "Anlaştık. Toscana'da olsaydık bu işi layık olduğu şekilde ıslatırdık, ama madem bu lagündeyiz Veneto tepelerinin bu vasat şarabıyla yetineceğiz."

Bölüm 11
Venedik, 10 Temmuz 1545

Bayan Demetra'nın parfümünün tatlı ve hafif bir kokusu var. Zaman zaman keskin zaman zaman hafifçe yayılan inciçiçeği kokusu, sahibinin geçtiği ya da binanın odalarından birinde olduğu konusunda bilgi veriyor.

Odasının girişindeki yazı masasına oturmuş, kâğıt kalem elinde, aylık kazancını bölüştürüyor.

"Girin don Ludovico, yanıma oturabilirsiniz."

Gri-yeşil gözleri insanı konuşmaya davet ediyor, Venedikli bir kaptanla Yunanlı bir kadının kızı olarak dünyaya gelen Korfulu bu kadının yüzünde yaşadığı kırk yılı gösteren tek işaret, bilhassa boyamadan bıraktığı birkaç tel beyaz saç. Gövdesinden hâlâ el değmemiş bir enerji yayılıyor.

"Benimle mi konuşmak istemiştiniz Bayan Demetra?"

"Evet," diyor yüzünde bilge bir gülümsemeyle. "Ama oturun lütfen."

Ta üniversite yıllarından kalan anılar bu kentin tüccarlarının uyum sağladığı evrensel dile benzer; Latince ve Yunancanın harmanlanmasıyla oluşan farklı bir karışım olan Almancasını anlamamda yardımcı oluyor: Bu iş bağlantıları, baharatlar, kumaşlar ve porselen eşyalar ile ilgili bir dil.

Parlak gözlerinde biraz büyü, biraz geçmiş ve biraz da cazibe var. Venedik'i mecburi bir durak haline getiren, çok şekilli ve rengârenk bu dünyada olup biten konusunda uzmanlaşmış bir kadının zekâsının pırıltıları bu gözlerden yansıyor.

"İtiraf edeyim Bay Ludovico, biraz utanıyorum."

Bu cümle önceden çalışılmış, hem içeriği hem de tonlaması son derece sahte; beklediğim içtenliği önceden haber veriyor belki de.

Bayan Demetra ellerini karnının üzerinde kavuşturuyor: "Siz Alman'sınız, sizin oralarda bir kadının bir erkekle iş hakkında konuşmasının âdetten olmadığını, hatta bayağı da ender görüldüğünü biliyorum."

İçini rahatlatmaya çalışıyorum: "Eğer utancınızın sebebi bu ise hiç çekinmeyin. Hayatın gerçekleri kadınların yapmacıksız pratikliğinin uzun vadede erkeklerin dargörüşlü maddeciliğinden çok daha iyi olduğunu öğretti bana."

Yüzünü koca bir gülümseme kaplıyor: "Kendimi saf gibi göstermekle size bir iyilik yaptığımı sanıyordum: Erkekler genelde bir kadının kafasının içini okuma, tecrübeleriyle onları koruyabilme fikrinden özel bir zevk alırlar. Sizlerle eşit şartlarda pazarlığa oturmak için çok şaşırmış, aşağılık duygusu içinde kıvranıyormuş gibi davranmak gerekir, aksi takdirde kolayca kırılgan bir gururu incitme riskiyle karşı karşıya kalır insan."

Bakışlarımı zeytin yeşili boynundan geniş dekoltesine kaydırırken onaylıyorum.

"O halde gururu beceriksizlere bırakalım ve bir kereye mahsus kuralın dışına çıkalım."

Duymak istediği buydu: "Sizinle birlikte çalışmak, burayı tüm Venedik'in en özel, en aranan aşk mekânı yapmak istiyorum. Kafamda konuyla ilgili birkaç fikir, sizde de bu fikirleri gerçekleştirecek para var."

Sandalyeme şöyle bir yerleşip yanağımı bir elime dayıyorum: "Farklı bir teklif Bayan Demetra, böylece misafiriniz mal sahibi olacak yani."

Bir elini kaldırarak devam etmek istediğini belirtiyor: "İşlerin şu andaki gidişatından şikâyet edemem. Ama tecrübelerim birkaç değişiklikle evimin iş hacminin uzun vadede artabileceğini söylüyor."

Bu sürpriz beni çok eğlendiriyor: Oder ile Ren arasında bu konuları bu denli doğallıkla konuşacak başka bir kadın bulunmadığından eminim.

"Şimdi işler şöyle yürüyor: Erkekler kızları sokakta görüyor ya da buraya gelip kızların oturduğu divanların bulunduğu koridoru

geçerken hoşlarına gidenin yanına oturuyorlar, onu davet ediyorlar ve işleri bitince odayla aldıkları hizmetin parasını ödeyip gidiyorlar. Bu mekanizmada erkeklerin hoşuna giden ne?"

Bir yanıt bekliyor, rezil olmamak için çabucak aklımı başıma topluyorum: "Birçok şey bence, nasıl gönülden bağlandıklarına baksanıza. Öncelikle tüm bu merasimin doğallığı."

"Doğru. Kızlara da her zaman söylerim: İşteymiş gibi davranmayın ve sizi odalarına davet ettiklerinde dansa davet ediliyormuş gibi kalkın... Tüm bunlar her şeyi daha da doğal kılar. Müşteri tercih ettiği kızı baştan çıkarttığı hissine kapılmalı. Zemin katta da çok lüks bir meyhane düşünüyorum, pahalı şaraplar ve yemekler sunarız. Zengin bir tüccarın yalnız yemek yemek için de gelebileceği gibi bir yer."

"Yavaş olun Bayan Demetra, başım dönmeye başladı bile."

Yaptığım şakaya gülümseyerek yanıt verdikten sonra devam ediyor: "Şöyle düşünün: Belli bir saatten sonra kızlar salona giriyor. Bazıları oturuyor, bazıları masalara servis yapmaya başlıyor, birkaçı da şarap tezgâhına gidiyor. Müşterilerden en rahat hareket edenleri onları masalarına davet eder, daha çekingen olanlar ise garsonlardan birinden aracılık yapmasını ister."

Bayan Demetra yavaş yavaş ayağa kalkıyor, bu hareketi bana dekoltesinden yeni ve kaçamak bir perspektif sunmak için özel olarak çalıştığından eminim. Arkama geçip parmak uçlarıyla boynuma masaj yapmaya başlıyor. Vücuduma yayılan titremeyle dudaklarımdan hafif bir inilti dökülüyor.

"Bence Bay Ludovico, bir kadını yalancıktan bile olsa bir akşam yemeğinde baştan çıkarmak, bir koridorun divanında baştan çıkarmaktan çok daha iyidir. Yanılıyor muyum?"

"Çok haklısınız...

"İkinci teklifim kızların sayısını artırmak. On beş kız sürekli çalışacak diğer on beşi ise canları istediğinde, paraya ihtiyaçları olduğunda, kafalarına göre gelecek. Kızlar değiştikçe belli kızlara alışan müşteriler bunların profesyonel fahişeler olmadığı gibi bir yanılsamaya düşecekler ve dışarıda yanına yaklaşmaya cesaret bile

edemeyecekleri kızı burada yatağa atma fırsatına sahip olacaklardır."

Masaj boynumdaki ve sırtımdaki tüm gerilimi alıyor: Bana dokunan en becerikli eller bunlar.

"Böyle bir yerle ilgilenebileceğim nereden geldi aklınıza?"

Saçları kulaklarımı yalayıp geçiyor: "Bir yabancı Venedik'e ya iş için gelir... ya da saklanmak için. Tüccarsanız size kârlı bir iş teklif ediyorum. Kaçaksanız otoriteler tarafından hiçbir şekilde rahatsız edilmeyeceğinizi ve ağız sıkılığını garanti eden bir faaliyet."

Başımı sallıyorum: "Her iki durumda da bulundum. Ama artık beni en fazla ilgilendiren şey, bilgi."

Genç bir kız gibi şen bir kahkaha atıyor: "Bayım, o halde bırakın da tecrübem konuşsun: Erkekler yatakta öyle şeyler itiraf eder ki bunları günah çıkardıklarında bile duyamazsınız. Doç'un karanlık işlerini ben danışmanlarından daha iyi bilirim."

Bu kadın beni şaşırtmaya devam ediyor.

"Biliyorsunuz Bayan Demetra, sanırım sizi zengin edeceğim. Bir anda Venedik Cumhuriyeti'nin Vittoria Colonna'sı* siz olacaksınız."

Kollarımın göğsüne kaymasına izin verip dudaklarını kulağıma yaklaştırıyor: "Bir fark var Bay Ludovico, Vittoria Colonna itiraf etmek istemese de benimle aynı işi yapıyor. Çevresindekileri baştan çıkarma konusunda uzmanmış gibi davranıp Michelangelo gibi sanatçıların kendisinden beklediklerini bilmemezlikten geliyor.

"O halde zengin olacaksınız diyeyim yalnızca."

"Siz de. Buraya ne için geldiğiniz hakkında bana daha fazla bir şeyler anlatırsınız belki de. Ama eğer bir kadına iç güdüsünün henüz fısıldamadıklarını anlatma zevkini tatmak istiyorsanız acele etmenizi tavsiye ederim."

---

* Fabrizio Colonna'nın kızı, Pescara markizi İtalyan şair ve entelektüel. (ç.n.)

Bölüm 12
Venedik, 28 Şubat 1546

"Yavaş olun biraz, ta Padova'dan özel olarak getirttim onu ben!"

İşçiler fıçıyı salonun zemininde dikkatle yuvarlıyor.

Yıpranmış masalar gidip yerlerini Venedik'in en iyi marangozunun elinden çıkan parçalar aldı. Yeniden boyanmış eski, rutubetli duvarlar renkli örtülerle kaplı, büyük bir ayna ise likör barının tam arkasına yerleştirilmiş. İçinde iriyarı, yüzünde zamanın izlerini taşıyan, beyaz saçlı bir adamın görüntüsü yansıyor. Bir an durup ona bakıyor, kırk beş senelik hayatımın ardından nasıl göründüğümü inceliyorum. Beden sanki hâlâ aynı gücü saklıyor içinde, ama ona barikatlara ok yağdırtan o zinde ve çevik güç yok gözlerinde. Ayna ne garip bir büyü, bu şehir de ayna dolu, yerli cam ustalarının ince işçilikleriyle hazırlanmış güzel görünümlü bir aynanın bulunmadığı bir dükkân, bir tuhafiyeci yok. Tersine dönmüş, simetrik, sağın sol olduğu bir dünya: Burnumun bu kadar yamuk olduğunu daha önce hiç fark etmemiştim.

Zihnimi bulandıran düşünceleri hemen kovmalıyım, daha yapılacak bir sürü iş var: Açılış bu akşam.

Bayan Demetra gülümseyerek yanıma geliyor: "Kızlar hazır."

"Peki ya kızartmalar?"

"Aşçı elinden gelenin en iyisini yapıyor."

Neredeyse dalmış gibi etrafına bakıyor: "Farklı bir yer sanki burası!"

"Sizin sayenizde, zevkli seçimler yaptınız."

"Bu akşam yeni kıyafetinizi mi giyeceksiniz?"

"Endişelenmeyin: O kadar parayı kıyafeti bir çekmecede küflendirmek için ödemedim herhalde."

Pietro Perna kolları açık meyhaneye giriyor. Bayan Demetra'yı görünce ağzı açık kalıyor, kendini toparlamaya çalışıyor ve hafifçe eğilerek ilerliyor: "Tüm Venedik'in en güzel mücevherine saygılarımı sunarım!"

"Siz gördüğüm en kibar dalkavuksunuz Üstat Perna. Ama erken geldiniz, gün batmadan servise başlamıyoruz."

"Biliyorum ve emin olun bizim için hazırladığınız yemekleri tatmak için sabırsızlanıyorum."

"Sizi buralara hangi rüzgâr attı?"

"Eşiği geçmeden önce biliyordum, ama gözlerinizdeki ışık aklımı karmakarışık etti."

Bayan Demetra kahkahalara boğuluyor, ben de Perna'yı bir kolundan tutup salonun köşesine götürüyorum.

"İltifatı kesin, neler oluyor?"

Bir adım geri çekilip ellerini öne uzatıyor: "Dinliyor musun, dostum? Hazır mısın?"

"Kulak kesildim, söyle lütfen."

"Martin Luther öldü."

Şarap fıçılardan nehir gibi akarken lokalin kalabalığı içinde kıvrılan uzun bir insan zincirinde bardaklar elden ele dolaşıyor. Neşeli kadın ve erkek çığlıkları, tüccarlar, işadamları, hatta nispeten alt tabakadan birkaç aristokrat bile içeride.

Bindoni tüm dikkatini bir sülün buduna vermiş, şık elbisesine zarar vermemeye dikkat ederek özenle koparıp yiyor. Arrivabene kızlardan birine saçlarını düzelttirirken kulağına fısıldanan cümlelere gülüyor.

Perna masalardan birinde muhabbete sarmış, bir şehirden diğerine dolaşarak geçirdiği hayatından anekdotlar anlatıyor: "Hayır beyler, Colosseum sıkıcı bir yer... çirkin bir yapı, inanın bana, uyuz kediler, dana kadar sıçanlarla dolu bir yer!"

Yandaki masada baharatçılar kooperatifinden dört genç bir yandan domuz çevirmesinden kalan kemikleri sıyırırken salonun dibinde oturan kızlarla açıktan açığa bakışıyor.

Arkada, duvara dayalı masada görülen kafalardan, bir adamla genç bir kadının hayli yakınlaştıkları anlaşılıyor.

Barın arkasındaki Bayan Demetra'ya yaklaşıyorum.

"Şu uçta oturan iki kişi kim? Kimse geneleve sevgilisini getirmez ki..."

Bakıp başını sallıyor: "Eğer sevgilisi başkasının karısıysa getirir. Kadının adı Caterina Trivisano, Pier François Strozzi'nin karısı."

"Strozzi! Romalı mülteci mi? Şu İngiliz elçisiyle düşüp kalkan!"

"Evet o. Kadının yanındaki de kocasının bir arkadaşı, neydi... Donzellini, evet, Girolamo Donzellini. Kardeşi ve Strozzi ile birlikte Roma'dan kaçmak zorunda kaldı çünkü onun da peşindeydiler. Bir araştırmacı o da, eski Yunancadan tercümeler yapıyor sanırım."

"Peki neden peşindelermiş, biliyor musunuz?"

Bayan Demetra parlak gözlerini kısıyor: "Hayır, ama anlaşılan Roma'da uzun süredir insanların peşine düşmekten başka bir şey yaptıkları yok."

Gülüp bu ismi hafizama kazıyorum. Aykırı bir yazarlar çevresi elimin altında.

Az sonra Perna'nın etrafında toplanan neşeli kalabalığı uzaktan izleyen üç tip dikkatimizi çekiyor.

Bayan Demetra benden önce davranıyor: "Daha önce hiç görmedim bunları. Kıyafetlerine bakılırsa yabancı olmalılar."

Elime bir şişe ve bir bardak alıp o üç kişinin masasına gidiyorum. Perna'nın palavralarından biri gene kulağıma çalınıyor: " Floransa, elbette Floransa bayım, isterseniz altına imzamı bile atarım, dünyanın en güzel şehri!"

Kıyafetleri şık, kumaşlar ve kesim iyi, yüz hatlarından Akdenizli oldukları anlaşılıyor: Siyah saçları normalden biraz daha uzun, koyu renkli deriden bantlarla enselerinin arkasında bağlanmış. İncecik sakalları kulaklarından inerek hafif bir sivrilikle çenelerinde sona eriyor.

Latince konuşuyorum: "Merhaba beyler, ben Ludwig Schaliedecker, evin işletmecisiyim."

Başını hafifçe eğiyor: "Maalesef Latincem Portekizce ve Flamancaya kayıyor."

"O halde Anvers lehçesi ile anlaşabiliriz isterseniz. Umarım Caratello'nun sunduğu akşam yemeği hoşunuza gitmiştir."

Biraz şaşkın: "Adım João Miquez, doğumum Portekiz, sonradan Flaman oldum." Sağındaki genci gösteriyor: "Kardeşim Bernardo. Bu da Duarte Gomez, Venedik'teki ailemin temsilcisi."

Bu adamın mal varlığı hakkında kafamdaki şüpheler, sol kulağında taşıdığı masif altından halka küpeyi gördüğümde tamamen kayboluyor. Otuz yaşından biraz daha büyük olmalı, kapkara gözleri ve tabaklanmış deri, baharat ve yosun kokusuyla dikkat çekiyor.

"İçerken bana eşlik etmek ister misiniz?"

"Bize bu mükemmel yemeği ikram eden şahsın sağlığına içmekten mutluluk duyarız. Varlığınızla bizi şereflendirirseniz tabii... Zarif bir hareketle bana bir sandalye çekiyor.

Oturuyorum: "Bilmelisiniz ki bayım, bugün eski bir düşmanım sonunda nalları dikti. Bu mutlu olayı kutlamaya niyetleniyordum ben de."

Üçü de aralarında sanki yalnız düşünce gücüyle konuşur gibi, anlaşılmaz bir şekilde bakışıyorlar, ama bu düşünceyi herkes adına seslendiren gene aynı kişi oluyor: "Bu kadar nefret ettiğiniz kişinin kim olduğunu da söyleyeceksiniz herhalde."

"Benim gibi Alman asıllı eski bir Augustinyan rahip, gençliğinde bana ve daha binlerce talihsiz şerefsizce ihanet etmişti."

Portekizli kibarca gülümsüyor, kusursuz, bembeyaz dişleri var: "O halde izin verin de maalesef hâlâ dünyayı dolduran tüm hainlerin acılar içinde ölümlerine ben de kadeh kaldırayım."

Bardaklar boşalıyor.

"Uzun zamandır mı Venedik'tesiniz baylar?"

"Evvelsi gün geldik. Bir seneden fazla burada yaşayan teyzemi ziyaret etmek için buradayız."

"Tüccar mısınız?"

Küçük kardeş yanıtlıyor: "Venedik'e gelip de ticaret yapmayan var mı? Peki siz bayım, Alman olduğunuzu söylemiştiniz değil mi?"

"Evet. Ama Anvers'te de oraların dilini öğrenecek kadar ticaret yaptım."

Miquez'in yüzü aydınlanıyor: "Muhteşem bir şehir. Ama burası kadar değil... özgürlüğün daha az olduğu kesin."

Yüzünde anlaşılmaz bir gülümseme, ama bu cümlede sanki bir ima var.

Bardakları yeniden dolduruyorum. Bir şey söylemem gerekmiyor, burası benim evim.

"Anvers'i biliyor musunuz?"

"Son on senemi orada geçirdim, sizinle hiç karşılaşmamış olmam garip."

"Demek ki işlerinizi buraya nakletmeye karar verdiniz."

"Öyle oldu."

"Buraya ilk geldiğimde, Venedik'e ya tüccarların ya da kaçakların geldiğini söylemişlerdi bana. Ya da çoğu kere her ikisinin."

Miquez gözlerini kısıyor, diğer ikisi utanmış gibi: "Siz hangi gruba dahilsiniz?"

Pencere kenarında güneşlenen kedininkini andıran o sakin havasını hiçbir şekilde kaybetmeyecek gibi.

"Zengin kaçaklara... Ama sanırım sizin kadar zengin değilim."

Keyifle gülüyor: "Şerefinize içmek isterim bayım." Bardağını kaldırıyor. "Başarılı olmuş kaçışlara."

"Yeni topraklara."

Son müşteriler de rüzgâra karşı giden tekneler gibi sallana sallana, ayakta zor durarak kapıdan çıkıyorlar. Perna'yı yığıldığı masadan topluyorum.

"Dinleyicilerin nereye gitti?"

Başını güçlükle kaldırıyor, gözleri bulanık, anırır gibi anlaşılmaz bir şeyler geveliyor: "Hepsi pislik onların... kızları da alıp gittiler...

"Kızları bırak da bir yatağa at kendini. Yalnız Toscana nektarı değil Veneto şarabı da canına okumuş."

Kalkmasına yardım edip onu merdivenlere doğru sürüklüyorum. Bayan Demetra yanımıza geliyor.

"Misafirlerimizi bu kadar mükemmel eğlendiren asil kitapçımız için ne yapabiliriz?"

Perna gözlerini faltaşı gibi açıp yukarı doğru sıçrarken tiz sesiyle cevap veriyor: "Uykusuz gecelerimin kraliçesi! Bu biçimsiz yüz çizgileri sizi övmemi, size hayran olmamı, tap-ma-mı engelleyemeyecek..." Kendini tüm ağırlığıyla bırakıp Bayan Demetra'nın eteğinin altına dalıyor. Demetra neşeyle ona sarılıyor.

"Eğer uslanmaz bir çapkın olduğunuzu bilmeseydim, bilgi yoksunu, birçok eksikliği olan benim gibi bir kadına zaafınız olduğunu düşünürdüm."

Onu arkama doğru alıp sürükleyerek götürüyorum: "Yalvarırım!"

Yatağa atıyorum; artık tamamen zararsız, ölü gibi.

"Toscanalı, bu gecelik yeter, yarın sabah görüşürüz...

Zor duyulan bir sesle konuşmaya başlıyor: "Hayır, hayır... bekle." Kolumu yakalıyor. "Pietro Perna sırlarını mezara götürmeyecek. Yaklaş..."

Seçme şansım yok, iğrenç sarhoş nefesi beni istila etse de. Fısıldıyor: "Ben..." bir anlık bir tereddüt, "aslında Bergamoluyum."

Ağza alınamayacak bir günahı itiraf eder gibi, dokunsam ağlayacak: "Kaba saba insanlar... iğrenç kadınlar... dağlılar... cahiller... Sana yalan söyledim dostum, herkese yalan söyledim."

Yüzüne karşı koca bir kahkaha patlatmamak için kendimi zor tutuyorum. Ben kapıyı açarken o hâlâ konuşuyor: "Ama ruh... benim ruhum Toscanalı."

Bölüm 13
Venedik, 6 Mart 1546

Köprüden geçip Bottai Sokağı'na iniyoruz. Marco içi erzak dolu el arabasıyla arkamızdan güçlükle yürüyor. Önünden gitsem de garip bir şey olduğunu hemen fark ediyorum: Geçiş yok, iriyarı dört adam yolu kesmiş. İçlerinden biri de Katır.

Marco da onların görüp yavaşlıyor. Bir bakış atıp el arabasını alıyorum: "Arkamdan gel sen."

Yavaş yavaş inerken suratlarına bakıyorum, elimdeki araba bir koçbaşı gibi.

Bir tanesini duvarın orada sıkıştırıyorum, diğerlerinin korkudan ödü kopuyor, elimde bıçak var. Arkamda ayak sesleri ve Marco'nun korku dolu çığlıkları. Ellerinde kılıçlarla koşarak ilerleyen üç siluet belirliveriyor Portekizce küfürler savurarak.

Katır ve adamları yavaşlıyorlar, Portekizlilerden biri yanıma gelirken diğer ikisi ellerinde kılıçlarla koşuyor. Katır'ın adamları tabanları çoktan yağladı.

Duarte Gomez kılıcını kalan tek serserinin gırtlağına dayıyor: "Seni bir köpek gibi öldürmek hoşuma giderdi, *señor*."

Miquez kardeşler hızlı adımlarla geri döndüler, João gülümseyerek Flamanca sesleniyor: "Değmez dostum!"

Gomez sıkıştırdığı adamın yanağına bir virgül atıyor, kandan bir bıyık bırakıyor: "Toz ol piç."

Adam Canal Grande'ye doğru kaçıyor.

"Anlaşılan size teşekkür etmem lazım Don João."

Portekizli süslü Toledo kılıcını yeniden kınına soktuktan sonra eğilip gülümsüyor: "Geçen geceki muhteşem misafirperverliğinizin yanında lafi bile olmaz."

Miquez kardeşlerden küçük olanı, yani Bernardo, Bayan Demetra'yı sakinleştiriyor: "Artık hiçbir şeyden korkmanıza gerek yok bayan. O dört serseri bundan sonra canınızı sıkamayacak."

"Umarım beyler, umarım öyle olur. Size nasıl teşekkür etsem bilemiyorum."

"Bir daha gelmeyeceklerinden emin misiniz?" diye soruyorum.

Büyük olanı cevap veriyor: "Şüphem yok. Bazı yerlerde haberler çabuk yayılır. Bundan sonra size ya da kızlarınıza yapılan bir haksızlığın bize yapılmış gibi olacağı bilinecektir."

Anlaşılan aileniz çok kuvvetli?

Don João tepkimi kavramaya çalışarak, ağır ağır konuşuyor: "Sefarad ailesi çok büyük bir ailedir, yabancı topraklarda her zaman yabancı kalmanın güçlüklerine dayanabilmek için üyeleri birbirlerine ciddi yardımlarda bulunur."

Bir an sürne bir sessizlik.

"Şaşırdım. Ben ve Bayan Demetra nasıl olur da sizin ailenizin üyelerinden oluruz anlayamadım."

"Eğer öğle yemeği davetimi kabul edereseniz sizi bu konuda aydınlatabilirim."

Uzun teknemiz San Luca Kanalı'na girmek için Canal Grande'yi kesiyor.

Miquez'in kaptanı Kambur Sebastiano'nun pruvasının önünden geçen herkese savurduğu küfürlere kimsenin kulak astığı yok.

Çocukken, Bilgin Melanchthon'un geleneksel dersleri sırasında, Adis'in* kaptanını da hayalimde böyle canlandırmıştım. Pis, karmakarışık saçları şapkanın içinde durmuyor, öyle ağır bir koku yayıyor ki pupadan bize kadar ulaşıyor. Eğilerek upuzun küreğini neredeyse ıskarmozlara dik gelecek şekilde itiyor.

Miquez ince görüşlü bir adam: "Hainlerin ölümüne içmiştik, hatırlıyor musunuz? Sadık bir hizmetkârın dürüstlüğünün yanında güzel bir görünüm ve kibarlığın lafı bile olmaz."

---

* Yunan mitolojisinde ölüler diyarı. (ç.n.)

Bir havuzu andıran daha sonra küçük bir köprünün orada yeniden daralan bir açıklığı geçerek Barcaroli Kanalı'na iniyoruz.

Miquez sol tarafı işaret ediyor: "San Mosè Kilisesi. İçinde Eski Ahit peygamberleri anısına kurulmuş kiliseler bulunan tek Hıristiyan şehri Venedik'tir. Bunun Yeni Hıristiyanlar ya da daha küçümseyici bir ifadeyle Dönmeler dedikleri sonradan Hıristiyan olan Yahudilere duyulan ilgiden olduğunu sanmayın. Bize burada çok önem verilir."

"Don João anlattıklarınız gerçekten çok ilginç. Hangi inançtan olurlarsa olsunlar tüm mültecilere karşı bir sempati duymak benim gibi hayatı boyunca rahip ve kâhinlerden olan biri için neredeyse içgüdüsel bir tepki. Umarım anlatılarınızda azla yetinmezsiniz."

"Güzelce hazırlanmış bir masanın karşısına geçtiğimizde hiçbir şeyi saklamamız gerekmeyecek."

Canal Grande'nin sonunda Gümrüğün karşısında ortaya çıkıveriyoruz. Kanalda giriş ve çıkıştaki yoğun trafik karşısında şaşkınlığımı gizleyemiyordum. Venedik'in ana caddesinde her tür ve şekilden tekneler karınca gibi kaynaşıyor. Büyük San Marco Limanı'na demirlemiş Brigantinler ve kerrekeler; açıktan alarak yanaşan kadırgalar, gidip gelen her ebatta bir sürü kürekli ve yelkenli gemi. Bu arada Sebastiano'nun küfürleri kalabalığı yarıyor.

Hedefimiz Giudecca Adası.

Bölüm 14
Venedik, 6 Mart 1546

Campo Barbaro. Giudecca'nın en uç noktası.

Miquezlerin muhteşem evi, bunun gibi güneşli günlerde insanın hemen burnunun ucunda gibi görünen San Marco Meydanı'nın tam karşısında.

Beylere yaraşır bir ev, içeridəki bahçesi otlar ve nadir bitkilerle dolu. Eşyalarsa bitmeyen bir gezginciliğin hikâyesini anlatıyor: Halılar, porselenler, mobilyalar, kumaşlar İspanya ve Portekiz'e çok yaklaşan Afrika kıyılarından Doğu'nun kapılarına, Adriyatik'i yalayan Türk topraklarına kadar giderek burada Mağribilere ve İberlere özgü şekillerle karşılaşmış. Garip ama farklı bir karışım. Yunan haçları ve İspanyol yapımı koca koca gümüş istavrozların yanı sıra yedi kollu şamdanlar, içlerinde parşömen ruloları ve sikkeler saklanan muhafazalar, Tevrat'taki peygamberlerin mezarlarından çıkıp gelmiş sanki.

Bahçeye bakan geniş bir avluda ağırlıyorlar beni. João Miquez elindeki ahşap kutuyu dikkatle açıp bana bir puro uzatıyor. Heyecanıma ve hoş anılara engel olamıyorum.

"Hint topraklarının güzel kokularının değerinden anlayan birisiyle karşılaşmak çok hoş."

Düşüncelerim ani bir gölgeyle bulutlanıyor.

"Don João, hayatımda gösteriş ve lüksü pek tanımadığım için hep içgüdülerime güvenmek zorunda kaldım." Etrafıma bakıyorum. "Gördüğüm kadar siz Venedik'in en zengin adamlarından birisiniz. Genelevime yemeğe geldiniz, hayatımı kutardınız ve beni evinize davet ettiniz. Peki neden?"

Yumuşatıcı bir gülümsemeyle başını sallıyor: "Sonunda Almanlara yakışır bir tepki." Kristal küçük bir bardağa benim için bir par-

mak şarap dolduruyor. "Öyle olduğunuz bilinmeseydi buna inanmam biraz güç olurdu. Biliyorsunuz, insan yeni bir şehre gelip de bir şeyler yapmak isterse kendisini bekleyen fırsatları ve tanışması gereken insanları hemen anlaması şarttır." İmalı birbakış atıyor. "Sizin hemşerileriniz buna iş der. Bense ilginç ufuklar açarak hayatı daha tatlı kılan ilişkiler."

Araya giriyorum: "Aradığınız kişinin bir anda genelev işletmeciliğini üstlenen biri olduğundan emin misiniz?"

"İsviçre'den Venedik'e gelen bir Alman. Geçmişinin büyük bir kısmı bilinmiyor, muhtemelen Kuzey limanlarında edinilmiş göz ardı edilemez bir servet, yerli kitapçı ve yayıncılarla yakın ilişkiler içinde, ateşli tipleri gözaltında tutmayı biliyor ve şehrin en güzel genelevini açıyor. Bir de Anvers surları dışında yakıldığına şahit olduğum bir sapkının adını taşıyor üstelik: Lodewijck de Schaliedecker, daha iyi bir diğer adıyla Eloi Pruystinck...

Kanım çılgınlar gibi akıyor. Kontrolümü kaybetmemeliyim. Derin bir nefes alıyorum: Sonra tüm gerilimimi dışarıya veriyorum.

Gözlerimi ayırmadan yüzüne bakıyorum: "Sizce bu konuşma nasıl devam etmeli?"

Kara gözleri azıcık görünen bembeyaz dişleriyle tezat oluşturuyor: "İkimiz de hem tüccar hem de kaçağız. Yapmacık nezakete gerek yok."

"Bunda hemfikiriz. O halde söyleyin, kimsiniz siz."

Bir elinde puro, diğerinde bardakla sakin sakin sandalyesine yerleşiyor: "Benim kaçışım daha ben doğmadan yirmi sene önce, Aragon ve Castiglia Hanedanı Katolik Ferdinand ve Isabel 1492'de Engizisyon'u üstlerine salarak Yahudi bankerlerdeki sınırsız borçlarını kapatmaya karar verdiklerinde başlamış. Atalarım ilkinde alelacele kaçıp Portekiz'e sığınmış ve orada çıkarları gereği Hıristiyanlığı kabul ederek servetlerini garantiye almışlar. Ben 1514'te Lizbon'da doğmuşum, halam Beatriz de Luna da benden dört sene önce. Portekiz'in en zengin, en saygıdeğer ailelerinden biri olduğumuzu hatırlıyorum. Yakında tanışacağınız halam Beatrice, '30 yılından az önce servetini Banker Francisco Mendez'in servetiyle

birleştirdi. Birkaç sene geçmişti ki tarih tekerrür etti: Feci halde paraya sıkışan Portekizli hükümdarlar, Engizisyon'u, devreye sokarak servetlerini ele geçirmek için Yahudilerin üzerine saldılar. Ama biz hazırdık, tam kırk sene boyunca buna hazırlanmıştık: Halam dul kalıp Mendezlerin servetinin vârisi oldu, biz de zaten uzun zamandır Portekiz'den sonsuza dek ayrılmayı düşünüyorduk. 1536 senesinde Nederland'a geldik.

Küçük bir sessizlik. Omuzlarını silkiyor: "João Miquez, Juan Micas, Jean Miche, Giovanni Miches ya da burada söyledikleri gibi Zuan. Adım da geçtiğim ülkelere göre farklı şekiller alıyor. İmparator V. Karl'a göre Jehan Micas'tım."

Gerilimim biraz geçti, yüzündeki açık ifade bana güvendiğini gösterir gibi.

"İmparator'un bankeri miydiniz?"

Onaylıyor: "Evet, ama Augsburglu Fuggerlerle olduğu kadar cömert olmadı bize karşı. Küçücük payımızı rekabeti sevmeyen hemşerilerinizin cimriliğine rağmen söke söke almak zorunda kaldık. Kısa bir süre sonra İmparator da varlığımıza göz dikti ve akrabası olan bir asille, Aragonlu François ile evlendirmek için kuzinimi istedi. İmparator'un evlilik stratejilerine haklı olarak pek itimat etmeyen halam bu teklifi reddetti tabii. Böylece İmparator bizi gizli Yahudilikle suçlama yolunu seçti ve sahte Hıristiyanlar olarak Engizisyon'a ihbar edildik. Ne yüzsüzlük, değil mi? Önce bizi dinimizi değiştirmeye mecbur bırakıyorlar sonra da bunu yüzümüze vuruyorlar. Ama para sonuçta paradır, Nederland'da Engizisyon özellikle Karl'ın ve dostları Fuggerlerin çıkarlarını korur..."

Duruyor, yapacağı açık imayı yakalamamı beklediğinden eminim. Karşısındakinin tam olarak kim olduğunu bilemez, ama varsayımlar ve önseziler tıpkı benim gibi onun da zihnini meşgul ediyor olmalı.

Sözü yeniden alıyor: "V Karl'ın topralarından öyle kolaylıkla çıkmamıza izin vermeyeceğini biliyorduk, bu nedenle bir plan kurduk. Kuzinim Reyla ile şakadan bir kaçış tezgâhlayıp Fransa'ya kaçtık. Kandırılan kızının peşine düşme bahanesiyle halam da arkamız-

dan geldi. Ben sınırda kaldım, kadınları emniyete aldıktan sonra aile servetine el konulmasını önlemek için Anvers'e döndüm. İmparator'la tam iki sene süren sinir bozucu pazarlıkların ardından, Engizisyon yargıçlarına büyük paralar ödeyerek sonunda başardım. İşte şimdi de buradayım."

Arkasından yaklaşan bir hizmetkâr kulağına bir şeyler fısıldıyor.

Miquez ayağa kalkıyor: "Yemek hazır. Hâlâ bizimle yemek yemek istiyorsunuz değil mi?"

Bir an tereddüt edip gözlerine bakıyorum.

"Bugün hayatımı kurtardınız. Orada bulunmanız bir tesadüf değildi, yanılıyor muyum?"

Gülümsüyor: "Bu kadar geniş bir aileye sahip olmanın avantajlarından biri de insanın bir sürü gözünün, kulağının olması. Ama umarım diğer meziyetlerimizi de takdir etmeyi öğreneceksiniz."

"Sizin kaçışınız ne zaman başladı?"

Lüks bir kütüphane, dar ve uzun, kakmalı, ahşap raflar, eski kitaplar; tam arkasında, masanın gerisinde duvara asılı bir Mağribi palası.

"Daha önce de söylediğim gibi, rahipler ve kâhinler hayatıma sahip çıkmaya kalktıkları anda. Prenslere karşı Müntzer ve köylülerle birlikte savaştım. Münster'deki çılgınlıkta Anabaptislerleydim. Jan Batenburg ile kusursuz bir cellat oldum. Anvers'teki özgür ruhlar arasında Eloi Pruystinck'in dostuydum. Her seferinde farklı bir inanca sığındım, düşmanlarım hep aynıydı, yenilgi ise tek."

"Bu yenilgi size azımsanmayacak bir servet bırakmış. Bunu nasıl başardınız?"

"Fuggerleri kendi silahlarıyla dolandırıp istemediğim bir bedel ödeyerek. Eloi beni bulduğumda ölmüştüm, bana bir hayat, fırsatlar, sevilecek insanlar kazandırdı. Eski savaşma içgüdüm yeni amaçlar ve silahlarla birleşti. Engizisyon tepemize inene kadar iyi gidiyordu. Ama kaderin cilvesine bakın ki biz güvenlik kuvvetlerini beklerken başımıza üşüşen gene rahipler oldu."

Sözümü kesiyor: "Buna şaşırıyor musunuz? Hikâyemiz bununla ilgili bir şeyler söylemiş olmalı size. Şu Fuggerlerin dolandırılması hikâyesinin bir efsane olduğuna inandım hep, Anvers'te de anlatılıyordu ama mümkün olmaz gibi geliyor insana. Ne kadar aldınız onlardan?"

"Üç yüz bin florin. Sahte kredi mektuplarıyla."

Hayranlık dolu bir ifadeyle ıslık çalıyor: "Çakal Anton'un öylece durup seyredeceğini mi sanıyordunuz? İddiaya girerim Engizisyon'un kargalarını peşinize o takmıştır. Nederland'da Engizisyon da Fuggerlerin şubesi olarak çalışır, tarafınızdan kandırıldığını ihbar etmektense işinizi sapkınlar olarak bitirmek kesin Anton'un işine gelmiştir. Hayatta kalmanız bir mucize."

Düşünüyorum, Miquez'in basit ve doğrudan ifadeleri şüpheye yer bırakmıyor.

"Bundan alınacak ders ne? Her durumda canına okuyorlar. Öylece durmak, fazla riske girmemek gerek."

Miquez ciddi: "Ben tam tersini düşünüyorum: Çok hızlı hareket etmek lazım. Onlardan daha hızlı. Kalabalığa karışıp bir hedefe kilitlenmek, düşmanların gönlünü okşamak ve her zaman hafif bir valizle gezmek." Kollarını etrafı kucaklar gibi iki yana açıyor: "Yoksa burada ne yapıyoruz? Venedik, ne de olsa, dünyanın kerhanesi."

Onu sıkıştırıyorum: "O halde sadede gelelim. Kafanızda ne var?"

Purosunu yeniden yakıyor ve yüzünün düzgün çizgileri bir an için kıvrılıyor.

"Yayıncılık." Doğru kelimeleri arıyor: "Şu an yapılacak en iyi iş yayıncılık. Önemi yalnızca sunduğu kazançtan da ileri gelmiyor üstelik: Fikirleri duyuruyor, zihinleri döllüyor ve göz ardı edemeyeceğimiz bir başka husus da insanlar arasındaki ilişkiyi güçlendirmesi. Benimki gibi önemli ama her zaman tehlikede olan bir aile için, hatta genel olarak tüm Yahudiler açısından, edebiyatçılarla, araştırmacılarla, çevrelerinde başkalarını etkileyebilecek tanınmış ve güvenilir insanlarla ilişkiler kurmak çok önemli olabilir. Çıkarlara dayalı

bir sanatkâr himayeciliği diyebilirsiniz buna, işte bu yüzden beni tek ilgilendiren yalnızca Yahudi basını değil. Manuzio, Giolito gibi Venedik'in en büyük yayıncılarıyla halen pazarlık halindeyim. Halam Beatrice ile birlikte hem burada hem de Ferrara'da birtakım matbaalar belirledik. Talmud'u da basıyoruz Lando, Ruscelli, Reinoso'yu da. Edebiyat tutkusunu teşvik ediyoruz. Bayan Beatrice bunun dışındaki bütün faaliyetleri bir kenara bırakmaya hazır. Avrupa'nın en bilgili kadınlarından biri olduğundan hiç şüphem yok." Yazı masasına doğru hafifçe eğiliyor. "Toleranslı ve ılımlı kesimi hem Kilise içinde hem Kilise dışında desteklemenin, dini bağnazlığı ve Engizisyon tarafından açılan ruhsal savaşı yaymayı önlemenin benim için önemini rahatlıkla anlayabilirsiniz. Bana yeni düşünce akımlarının, ruhları harekete geçirecek, olayların gidişatını değiştirecek eserlerin kokusunu alacak insanlar lazım."

Raflarda dizili kitapların adlarına göz atıyorum, Arap, İbrani, Hıristiyan metinleri arasında Luther'in Kutsal Kitap'ı dikkatimi çekiyor. Ona dönüyorum: "Bu konuya yabancı olduğumu söyleyemem. Bu tip bir eser üzerinde çalışıyorum. *İsa'nın Lütfu* diye bir kitaptan bahsedildiğini duydunuz mu daha önce?"

Gözlerini döndürerek yukarıya bakıyor: "Hayır. Ama Bayan Beatrice'nin bunu duymuş olması yüksek ihtimal."

"Resmi yazarı Mantovalı bir Benedikten rahibi, ama arkasında Maneviyatçılar denen ılımlı Roma partisi temsilcileri Calvin sempatizanı bazı önemli yazarlar var. Kurnazlıkla yazılmış bir kitap, herkesin anlayabileceği bir dilde ifade edilmiş belli belirsiz içeriklere sahip olduğundan pek çok yabanarısı yuvasını ayağa kaldıracak. İmalı diliyle birçok kişiyi içten içe öfkelendiren bir başyapıt. İlk kez üç sene önce, burada, yani Venedik'te basılmış. O günden beri ünü arttıkça arttı. Elimizde dağıtıma hazır binden fazla kopya hazır bile, burada, Serenissima'nın batısında ve güneyinde olanlar da cabası. Üç sene içinde on bin nüsha dağıtabileceğimizi düşünüyoruz."

İnce parmaklarıyla masanın üzerinde ritim tutarken kafasıyla beni onaylıyor: "Güzel. Çok ilginç. Uygun araçlar gerektiren iddialı bir yatırım. Cumhuriyet'in batısında ve güneyinde kalan bölge-

lerden bahsettiniz. Doğudakileri ve kuzeydekileri neden düşünmüyorsunuz? Daha fazla yayınevini devreye sokarak, gizlenmek için başka yayıncıların adını kullanıp on beş, belki de yirmi bin kopya satabilirsiniz. Hırvatistan ve Fransa'da iyi bağlantılarım var. Sonra sıra İngiltere'ye gelecek, sonsuz fırsatlar ülkesi. Elimde gemiler, iyi bir bağlantı ağı ve herhangi bir şeyi dağıtmayı seve seve kabul edecek onlarca tüccar var. Umarım tüm bunları da göz önünde bulundurursunuz. Tüm bunların yanı sıra, her zaman rezalet nedenleri arayan halama armağan etmek için kitabın bir nüshasını da ben almak isterdim."

"İyi teklifler yapmayı bildiğiniz şüphe götürmez. Ama önce ortaklarıma danışmadan bir karar veremem. Sizinle bu işe girmek işlerin sınırlarını epey genişletmek anlamına gelir."

Miquez kollarını iki yana açıp gülümseyerek yanıtlıyor: "Sizi çok iyi anlıyorum. İstediğiniz kadar düşünün. Beni nerede bulacağınızı biliyorsunuz."

"Size ve umarım bu misafirperverliğinize teşekkür etme fırsatı bulabilirim. Bizim kızlardan birkaçının dikkatini çektiniz zaten."

Omuz silkip alaylı bir şekilde bana bakıyor: "Ne yazık ki kadınları çeken genellikle elde edemeyecekleri şeyler. Zevkler tartışılan bir konudur ve farklı yollar izler." Şaşkınlığımın farkına varıp ekliyor: "Ama tedirgin olmayın, Duarte ve ben kendimizi güzel yemeklerinizden ve Caratello'nun muhteşem mahzeninden mahrum etmeyiz."

Papalığa bağlı Bologna şehrinden Trento'ya, ekümenik konseyi üyesi Gianpietro Carafa'ya gönderilen 27 Temmuz 1546 tarihli mektup.

Saygıdeğer efendimiz Giovanni Pietro Carafa.

Yüce efendimiz, bu aylarda Trento'dan Bologna'ya gelen haberler bu gayretli ruhumu neşeye boğdu.

Bunun yanı sıra İmparator'un Luther yandaşlarının Konsey'de yer alacaklarına ilişkin tüm umutları boşa çıkmakla kalmadı aynı zamanda Protestanların tanrıbiliminin, ilk günah hakkındaki öğretinin ve *yalnız inanç için* fikrinin kesin mahkûmiyetine de tanık olmak zorunda kaldı. Bugün itibariyle Schmalkalden İttifakı'nın tüm Protestan prensleri dinden dönmüş ve din düşmanı kabul edilmek zorunda; böylece Karl'ın tüm Almanya'nın kontrolünü yeniden ele geçirmeye ve Türklerin karşısına yanında yer alan Alman prensleri sürmeye ilişkin umutları da boşa çıkmış oluyor.

Kardinal Polo'nun Luther yandaşlarını Kutsal Roma Kilisesi'nden tamamen ayıran konsey kararlarına karşı gösterdiği çabalar işe yaramadı ve belki de siz hazretleriyle gayretlilerin partisinin kazandığı en büyük zafer de bu.

Ayrıca İngiliz kardinalin konseydeki görevini vaktinden önce bırakmak için beyan ettiği sağlığa dayalı sebeplerin bahaneden başka bir şey olmadığını da söylüyorum: Çekilmesi Alp Dağları'nda muzdarip olduğu ateşten değil yaralarını iyileştirmek için Viterbo'ya dönmesi gerektiğinden.

Siz hazretlerinin emrinde geçen uzun yıllar insana düşman tamamen yenilgiye uğratılmadan zafer şarkılarının söylenmeye baş-

lanmaması gerektiğini öğretiyor. Habsburgların Protestanlara karşı tutum değişimi ile yeniden umut bağladığı Reginaldo Polo hâlâ İmparator'un en fazla tuttuğu adam ve bu İngiliz'in mevki ve şöhretinin artırılması için gerekirse entrikalara başvuracağı şüphe götürmez.

İşte bu yüzden *İsa'nın Lütfu*'nun konseydeki rahipler tarafından aforoz edilmesi, Maneviyatçıların ve Calvin yandaşlarının papalığa tabi olan bölgelerde alttan altta yürüttüğü planları bozmak konusunda siz efendimizin elini güçlendiriyor. Kutsal Engizisyon tarafından yasak kitapların bir fihristinin hazırlanmasına ilişkin niyetiniz, bugün tam bir gerekliliğe dönüştü. Mantovalı Benedikten rahibin tehlikeli kitabı elden ele dolaşıp sapkınlığa yatkın zihinleri döllemeye devam ediyor, öyle ki bugün Polo yandaşlarını tespit etmek ve onları suçlamak için kitaba sahip olanları bulmak yeterli. Engizisyon'a birçok ismi ben bile verebilirim.

Olaylar bu şekilde. Belki bugün ani zaferlerle sevinmek ve olayları, bu heyecanın yatışarak yerini bilgeliğe bıraktığında değerlendirmeyi beklemek yeterli.

Yeni emirlerinizi beklerken siz efendimizin dualarına sığınır, ellerinden öperim.

Bologna, 27 Temmuz 1546 günü
Sadık gözlemciniz
Q

27 Temmuz 1546

Luther öldü.

Reginald Pole Trento'dan mağlup ayrıldı.

İmparator safra kusuyor.

Viterbo grubu ve tüm gizli Lutherciler korkudan altlarına ediyorlar.

İsa'nın Lütfu aforoz edildi.

Yaşlılık, kimsenin asla okumayacağı satırlar yazmama sebep bu belki de. Delilik.

İsim ve yerleri not alıyorum. Modenalı Kardinal Morone, Mantovalı Gonzaga, Veronalı Giberti, Bergamolu Soranzo, Cortese. Cervini ve Del Monte hakkında bazı kuşkularım var. Pole'un arkadaşları ama bunlar korkak, küçük adamlar.

Papa III. Paul hazretleri Kardinaller Kurulu üyelerini dikkatle seçti: Her Maneviyatçı için bir Gayretli, her ılımlıya karşı bir tutucu. Bu denge politikasının ömrü uzun olmaz hesapların kapanması lazım. III. Paul Farnese eski kafalı bir adam, dalavereler, adam kayırma, yasadışı çocukları yetkin konumlara atama onun işlerinden. Bitmekte olan bir çağın son papası, koltuğuna ve gülünç oyunlara kök salmış, o devrin artık kapandığından, yeni askerlerin tıpkı Kuzey'de olduğu gibi buralarda da harekete geçtiğinden habersiz: Bu askerler Calvin'in seçilmiş azizleri, reformdan geçirilmiş inanç davasına ve onun korkunç Tanrı'sına hizmet eden tüccarlar; Engizisyon'un adamları, gayretliler muhafızlık gibi zavallı ve küçük

bir görevi katı bir şekilde üstlenen, görevlerine bağlı bu kişiler bilgi, haber, ihbarları topluyorlar titizlikle.

Loyolalı Ignatius ve ona bağlı Tanrı'nın askerleri tarikatı, İsa'nın Dostları; Ghislieri ve yeni Dominikenler ve tüm bunların arkasında geleceğin adamı Gianpietro Carafa, yetmiş yaşına rağmen ruhların denetimi için harp eden, ruhsal savaşın dürüst ve başarılı efendisi.

Ve aralarında ben. Yaşadıkları devrin ve olayların bedelini ödeyenler arasında ben de varım. Luther, Müntzer, Matthys. Savaş meydanında bıraktığım düşmanlarıma değil, onlarla savaşana, o zamanki kendime üzülüyorum. Bugün bana Pole denen birini verdiler, Tanrı'ya dürüstlükle hizmet edilmesi gerektiğine inanan dindar bir yazar. Onun ve dostlarının gerçek inancın ne olduğu konusunda hiçbir fikirleri yok oysa, asla fedakârlık yapmak zorunda kalmadılar. Kendilerinden önce başkalarını düşünmediler ve diğerlerini yok ederek kendilerini düşündüler; cinayet, yani katliam gerçek inanca ihanet. Müntzer, Anabaptistler ve kim bilir daha kimler; ne kadar kahrolası iyi niyet ne kadar masumiyet bu çılgınlığa kapıldı. Ne savurganlık. Ama masumiyet haddini en kötü böyle aşıyor, en kolay pişmanlığın, dürüstlüğün ardında gizlediği ile. Bizimse kaderimize yeniden bir Thomas More, bir Erasmus, bir Reginald Pole düşüyor. Bu akılsız çılgınlar, gücü anlama, güce hizmet etme ve güçle savaşma konusundaki yeteneksizlikleri yüzünden ölmeye hazırlar.

Siz benden daha yaşlısınız, hem tahttan hem de şerefsizlerin çamurundan çok uzaklarda bir düşün peşinde kaybolmuşsunuz. Beni iğrendiriyorsunuz, keşke midem eskisi kadar sağlam olsa, ama beni buraya getiren yolda kaybettim onu da. Seneler ruhumuzu güçlendirmiyor, aksine zayıflatıyor, sonunda insan boşluğu, aklın zavallılığını görmek için düşmanlarının gözlerine, ta içine bakakalıp aptallığa teşekkür etmeye hazır olduğunu fark ediyor.

Ortadasın. Gözler bir işe yarayana, inancın seni terk etmekte olduğu ve baltayı sisler ardında kalan yaşlı bir cellat gibi artık yalnız sarhoşken indirebildiğin anlaşılana kadar.

Bölüm 15
Venedik, 28 Temmuz 1546

Küçük İtalyan dostum beni dostça kucaklayarak sıkıştırıyor.

"Harika işler bağladım dostum. Milano büyük bir piyasa, emin ol senin gibi lahana yiyenlerle dolu ama bir sürü İspanyol, İsviçreli, Fransız da var. Milanolular da okuyucu olarak fena değiller, bir esere hak ettiği değeri vermeyi bilirler, *İsa'nın Lütfu*'ndan neredeyse üç yüz adet sattım, yüz nüsha da arkadaşım olan bir kitapçıya bıraktım, ne kadar satış yapıldığını en kısa zamanda bildirecek."

Onu durdurmanın tek yolu omuzlarından tutup oturtmak. Susuyor, anlamlı bakışlarımı inceleyip ağzını çarpıtarak soruyor: "Ne oldu?" Ses tonu sanki bir felaket bekler gibi.

Tam karşısına oturup kızlardan birine içecek bir şeyler getirmesini söylüyorum.

Hafifçe öksürerek söze giriyorum: "Bak Pietro, bir sürü şey oldu. Ve bunların hepsi de kötü değil."

Gözlerini tavana dikiyor: "Biliyordum, gitmemem gerektiğini biliyordum ben...

"Bırak da bitireyim. Konsey'in aforoz kararından haberin var mı?"

Başıyla onaylıyor: "Tamam, daha dikkatli olmamız gerekecek, ama bunu zaten hesaba katmıştık, değil mi? Sorun ne ki? Şimdiki fiyatının iki katına hem de daha yüksek adetlerde satarız..."

"Biraz susar mısın?..

Kollarını göğsünde kavuşturup gözlerini kısıyor.

"Lafımı kesmeyeceğine söz ver."

"Tamam, ama konuş artık."

"Bindoni harekâta katılmayacağını açıkladı."

İlk anda, bir kaşının belli belirsiz kalkması dışında fazla bir tepki vermeden öylece hareketsiz duruyor, devam ediyorum: "Artık kitabın aforoz edildiğini, başının belaya girmesinden, matbaasının kapatılmasından korktuğunu söylüyor." Tepkisine engel olmak için bir elimi kaldırıyorum. "Bir dakika! Bana kalırsa aslında yeni... ortağımız yüzünden işi bırakmak için iyi bir bahane arıyordu zaten."

Diğer kaşını da kaldırıyor, yüzü kızarıyor. Kendini daha fazla tutamayacak.

"Biliyorum. Anlaşmaya göre Padova'ya gidip kitabı Donzellini ve Strozzilerin arkadaş çevresinde dağıtmam gerekiyordu. Bunu yaptım da. Ama başka şeyler de yaptım."

Yüzündeki kızarıklık kayboluyor, bakışları canlılığını yitiriyor, Perna'nın yuvarlak kafası masanın üzerine eğilirken öfkesi ruhsal çöküntüye dönüşüyor.

Ümitsiz bir ses tonuyla rica ediyor: "Her şeyi en başından anlat, hiçbir şeyi atlamadan."

Likör servisi yapılıyor. Perna ilk bardağı hemen mideye indirip ikincisini dolduruyor.

"*İsa'nın Lütfu* işine girmek isteyen büyük, çok büyük bir banker var. Kitabın dağıtımı için ticari bağlantılarını kullanmamızı teklif ediyor." Perna'nın bakışları yeniden canlanıyor. "Hırvatçaya, Fransızcaya tercüme ettirebilirmiş." Sanki kulakları dikleşti dostumun, "Venedik'in içinde ve dışında faaliyet gösteren büyük yayıncılar ve gizli matbaalarla da bağlantıları var." Gözleri parlıyor. "Baskı adedini en az on bine yükseltmeye de hazır." Perna sandalyesinin üzerinde zıplıyor.

"Beni onunla tanıştırmak için daha ne bekliyorsun ki?"

"Sakin ol. Bindoni adamın adını bile duymak istemiyor, çok büyük bir balık olduğunu, bizi ezeceğini söylüyor...

"Kendisi ezilecek! Beceriksizliği yüzünden! Kim bu banker, adı ne?"

"Bir dönme, Portekiz asıllı bir Sefarad. João Miquez: İmparator'la da çalışmış... Giudecca'da bir sarayda yaşıyor."

Perna ayağa kalkıyor: "Bindoni ne hali varsa görsün. *İsa'nın Lütfu* işinin büyük bir iş olacağını söylemiştim ben, eğer küçük bir matbaacı bunu anlamaktan acizse o kendi bileceği iş." Kendi kendine konuşarak birkaç adım atıyor. "Yahudilerle iş yapacağız... Dünyanın en büyük işadamlarıyla iş yapacağız...

François Strozzi. Romalı. Çok bilge bir entelektüel, Luther'i okumuş.

Girolamo Donzellini. Romalı. Gizli Lutherci entelektüel. Eski Yunanca biliyor. Yeni bilim alanında çalışmaları yar. Kardinal Durante de' Duranti'nin hizmetinde çalışmış. Elyazmaları hazırlayan İspanyol bir keşiş tarafından Engizisyon'a ihbar edilmesi nedeniyle Roma'dan kaçtı.

Pietro Cocco. Padovalı entelektüel. Tüm Serenissima'nın en zengin kütüphanelerinden birine sahip. *İsa'nın Lütfu*'nu heyecanla satın aldı.

Edmund Harvel. Venedik Cumhuriyeti'ndeki İngiliz elçisi. Kitabı elinde ilgi ve şaşkınlıkla evirip çeviriyordu. Kim olduğumu anlamak için beni diğerlerinden daha dikkatli inceledi.

Benedetto del Borgo, Noter, Marcantonio del Bon, Giuseppe Sartori, Nicola d'Alessandria.

Calvin'e ve kendilerine âşık, zengin entelektüeller.

Salaklar.

Gerekli salaklar.

Sürmekte olan çatışmayı görmezden gelip bazı güzel fikirleri dillerinde dolaştırmayı seviyorlar. Ruhani savaşın kıskacında ilk düşecekler onlar.

Saygın insanların zihinlerini, entelektüellerin salonlarını onların nefesleri şekillendirmeli. Neden bahsettiklerini bilmemeleri önemli değil, önemli olan aynı şeylerden bahsetmeye devam etmeleri.

Bu yaygın uzlaşmazlığın sisli ortamında daha rahat hareket ediliyor.

Yeni, daha geniş ufuklar açılıyor. Trento Konseyi'nden gelen haberler, dürüst Maneviyatçıların zayıf yapılarını doğrular nitelikte. Bunlar mücadeleci insanlar değil, bu sakin entelektüellerin kilisede bıraktığı izlenim bu. Bir silkinmeye ihtiyaçları var: Ama nasıl? Bu kadar büyük bir işe gireceğim hiç aklıma gelmezdi, hele Engizisyon'un ilerlemesini durdurmayı en az benim kadar isteyen Yahudi Miquez gibi güçlü bir müttefike güvenebileceğimi hayal bile edemezdim.

Benim rolüm ne? Savaşa başkalarının katılması için gizlenmek mi? Maneviyatçıları fark ettirmeden izlemek mi?

Bu arada düşman saflarını da daha iyi değerlendirmek gerek: Güçleri bölmek, liderleri belirlemek, stratejilerini anlamak.

Bölüm 16
Venedik, 1 Ağustos 1546

Toprak olmayan bu topraklarda renkler insanın gözüne gözüne girerek hücum ediyor; çevredekilerin garip geometrik şekiller, pudralar ve açık göğüsler, uzun başlıklar, sıra dışı saç şekilleri ve inanılmaz ayakkabılar ile tamamlanan gerçekdışı kıyafetleri ise yolcuların yönünü şaşırtmak için özel olarak düşünülmüş sanki. Her sokakta insanı ürperterek dehşete düşüren heyecanlar başka bir dünyaya ait olan bu şehrin benzersiz sakinlerinin vazgeçemediği ani öfke fırtınalarıyla renkleniyor.

Toprak olmayan bu topraklarda, kadınların gücü, olayların gidişatını değiştiriyor, bitkin erkek zekâsına beklenmedik bir güç veriyor, bize bahşedilmemiş kaynakların bir meyvesi olan yüksek erdemleri konusunda daha önce de birkaç kez tattığım derin bir hissi zihnimde doğruluyor.

Kara üzerine kurulu olmayan, insanın duyularını yavaşlatan bir gerilim ve garipliklerle dolu bu topraklarda, şöhretiyle bu değerlendirmelerin doğruluğunu her şeyden daha fazla ortaya koyan kadının huzuruna kabul edilmeye hazırlanıyorum: Bayan Beatrice Mendez de Luna'nın yanına.

Beni Miquez'in evinin görkemli salonlarından birinde bekliyor: İnce işlemelerle süslü divanlar değerli ipek kumaşlarla kaplı, İhtiyar Bruegel'in Flaman hayatından sahneleri anlattığı arabesk süslemeli duvar halıları, Üstat Dürer'in bir tahta baskısı, Tiziano'nun muhteşem bir portresi, ünlü büyük kişiler ve Veneto bölgesinin sabahleyin ilk uyanan ve Marangona'nın çan sesleriyle en son yatağa giren yorulmak bilmez usta marangozları tarafından işlenmiş çekmeceler.

Kara gözlerinin ışıltısı üzerimde. İspanyol kadınlarına özgü yakıcı bir olgunluk, hafif beyaz çizgilerin göze çarptığı kapkara saçlar, korku uyandırmayan nazik hareketler. Beni karşılayan sessiz anlaşılmaz tebessümü bembeyaz dişleriyle yansıtıyor. Planlanmış hareketlerle Doğu'nun incileriyle süslü boynunu bir kedi gibi uzatarak oturduğu koltuktan kalkıp yanıma geliyor.

Eğiliyorum.

"Lodewijck de Schaliedeker, en sevdiğim yeğenim João'yu hayranlık içinde bırakan Alman sizsiniz demek, nihayet! Flaman isimli bir Alman, hem de ne isim! Bu isim, o etkin, açgözlü topraklardan ayrıldığım zorlu günlerde Anvers'in dini ve sivil otoritesinin en büyük düşmanıydı. İsimler ne garip varsayımlar getiriyor insanın aklına, değil mi? İnsanlar bir tanesine takılıp kalmış gibi, ama birden fazla vaftiz töreninin geçmesi ve bir topak yetiyor insanın bir sürü adının olmasının ne kadar faydalı, hatta eğlenceli olduğunu keşfetmesine. Haksız mıyım?"

Dudaklarım yüzüklerle kaplı eline hafifçe dokunuyor. Terliyorum.

"Haklı olduğunuz şüphe götürmez Bayan Beatrice. Ben insanları cesaretlerine göre değerlendirmeyi öğrendim, taşıdıkları isimlere göre değil. Sizinle tanışmaktan büyük mutluluk duydum."

"Cesaret. İyi söylediniz Bay Ludovico, sorun yok, değil mi, Ludovico? Ağzınıza sağlık. Buyurun, yanıma oturun. Ben de sizi tanımak için sabırsızlanıyordum, işte sonunda oldu."

Önümüzdeki süslü alçak sehpanın üzerindeki birbirine geçmiş yılanlarla süslenmiş geniş saplı gümüş tepside içinde aromatik otlardan oluşan bir karışım bulunan bir ibrik tütüyor.

"Peşiniz sıra gelen şöhret de en az sizin kadar gizemli, biliyor muydunuz?" diye yeniden söze giriyor karışımı büyük porselen fincanlara doldururken. "Konuyu uzatmayayım ama yeğenimden sizin hakkınızda duyduklarım beni uzun sözün kısası şaşkına çevirdi. Geçmişteki ve şimdiki ilişkileriniz, çevrenize yaydığınız o gizemli ışık ve yürüdüğünüz yollar bir merak uyandırıyor kuşkusuz. İnanın bu tanışma için ısrarcı olmama neden olan bir sürü sebep var, ilki

de ki sanırım bunu kabul etmeyeceksiniz, her hareketinizde, sözünüzde hatta imalarınızda bile elinizden geldiğince temkinli hareket etmek. Bu dikkatimi abartılı bulmamanızı ümit ediyorum."

Üzerinde oturduğumuz koltuğun yumuşak döşemesinde pozisyonunu değiştirdikten sonra iki eliyle tuttuğu fincanı ağzına götürerek sıcak, kokulu sıvıyı yudumlamasını izliyorum. Nefesimi tutuyorum.

"Merak etmeyin. Buna çok dikkat edeceğim, ama gizliliğe bu kadar önem vermenizin nedenini sormama da izin verin lütfen. Her zaman pusuda bekleyen gizli tehlikelere ima eden böyle zorunlu bir gizliliği."

Fincanını tepsiye bırakıyor: "Yanılmadınız. Burada işlerin nasıl yürüdüğüne ilişkin olarak size birkaç ayrıntılı bilgi vermeme izin verin. Doğu ile batı arasında bir köprü vazifesi gören bu şehrin büyük gücü, çılgın ve dâhi kaçakların düşündüğü gibi suya ya da burayı dolduran sanatçı ve entelektüellerden kaynaklanmıyor. Bu lagünün efendileri asırlardır güçten ve gözlerinden hemen hemen hiçbir şey kaçmayan casus, muhafiz ve yargıçlardan oluşan bir ağ örüyor. Bu insanların her bölgeden krallarla, diplomatlarla, zenginlerle, din alimleri, kilise mensupları ve her inançtan en yüksek otoritelerle kurduğu ilişkiler, bu toprakların tanıdığı tek ekin ve ürün olan ince dengelere dayanıyor. İçinde ise buradan geçen ya da bir süreliğine burada yaşayan herkesi saran, karmaşık bir denetim ağı var. Küfürbazlar için ayrı, fahişeler için ayrı, kadın satıcıları için ayrı, serseriler için ayrı polis var; denizcileri başka, gemi işçilerini başka kişiler denetliyor. Burada ipler kimin elinde kimse bilmiyor, ama su duran, salınan bu sokakları inceleyen binlerce gözden herkes çekiniyor. Terazinin iki kefesine yerleştirilen ağırlıklar sağlıyor Serenissima'nın gücünü, insanı yoldan çıkaran görüntüler yansıtan bu aynalar oyununda gerçekten önemli olan ise hiçbir şeyin göründüğü gibi olmaması ve gerçeklerin genellikle kalın perdelerin ardında saklanması. Örneğin Doç'u ele alalım, bir alay gemi ve insan ona saygı gösteriyor, seçildiği günden ölümüne dek. Ama o hiçbir önem taşımıyor, bu işle görevli danışmanlarının onayı olmadan

kendisine gönderilen mektupları bile açamaz. Aşağı tabakanın nefretini körükleyen, içlerinde eskiden beri çöreklenmiş bekleyen kör kini birbirlerine karşı ateşleyen, onları gruplara bölerek binlerce bahane, binlerce oyun ile birbirlerinin üzerine saldırtan, zalim ve sebepsiz bir şekilde kardeş kanı dökülmesine neden olanlardan, gücü elinde bulunduranlara karşı ise hiçbir şey yapmayanlardan hiç bahsetmiyorum. Bir sürü fahişe, baştan çıkarıcı renkler, sanatçılar sürüsü, yemekli eğlenceler, etrafı hiç durmadan dikkatle inceleyen casusları, aynasızları, yargıçları ve engizisyon görevlilerini gizlemeye yarıyor dostum Ludovico."

Gözüm göğsündeki açıklığa takılıyor, bu cömert Venedik kesimine hâlâ alışamadım. Sıcak basıyor. Fincanın dibini korkuyla inceliyorum: Siyah yapraklardan oluşan bir bulamaç. Kemiklerime kadar gevşediğimi hissediyorum, divana iyice gömülüyorum. Sebepsiz bir kahkaha yükseliyor.

"Tüm bunları eğlenceli mi buluyorsunuz?"

"Pardon, ama bu hoş durum sizin anlattığınız o karanlık öyküyle pek örtüşmüyor. Bir sürü savaş, bir sürü katliam gördüm, ama iktidarın ince silahlarına pek alışkın değilim."

"O silahları hafife almayın sakın. Söylemek istediğim, yetkinin tek bir prensin elinde değil, çeşitli kurum ve yüksek idari mercilerde bulunduğu yerlerde daha cesur girişimler yapmak mümkündür. Ancak bu yetki sahiplerini gerektiğinde tanımak ve ödüllendirmek şartıyla. Venedik'te hâkim olan işte bu özgürlük, herkesin övdüğü gibi düzen değil, kimse bunu anlamıyor."

Biraz daha yaklaştığında, parfümünün kokusu beni sarhoş ediyor: "Sonuçta, biz parayı kiralıyoruz. Bizi pohpohlayanlar er ya da geç peşimize düşüyor. Artık biz de aynısını yapmayı öğrendik. Önemli insanları kendimize bağlıyoruz, faaliyetlerini ve hayati çıkarlarını destekliyoruz, torbanın iplerini ne zaman ve nasıl gevşeteceğimize de biz karar veriyoruz. Rialto tüccarlarının çoğu bize borçlu, Tersanedeki'deki armatörler de. Cumhuriyet içindeki piskopos ve hâkimlerin atamalarını yapan konseydeki aristokrat ve ileri gelen aileler eskiden beri savurganlığa eğilimlidir, çevreye caka

sattıkları lüksün büyük bir kısmına bizim sayemizde sahipler. Onlar için paramız, nefes aldıkları hava kadar önemli: Dolayısıyla bizi karşılarına almadan önce enine boyuna düşünmeleri gerekir. Diğer taraftan, bizim aklımızdan çıkarmamamız gereken ise bu işbirliğinin çok uzun bir süre devam etmeyeceği."

Aklıma yeğeninin sözü geliyor: "Yani hafif bir valizle gezmek gerek."

Gülümsüyor: "Yolsuzluk karşılıklı ağırlıklarla gergin tutulan ince bir iptir. Size sözünü ettiğim ihtiyat bu işte." Yüzünü endişeli bir ifade kaplıyor. "İnsan kime dikkat edeceğini, bu dengeyi hangi güçlerin bozabileceğini bilmeli. Şimdiki engizisyon yargıçları farklı, son derece tehlikeli bir adam olan Kardinal Carafa tarafından desteklenen tutucu, kurnaz insanlar. Kardinal onlarca yıldır hep en doğru yerden Papa'nın kendisi için kurduğu Kilise yargı kurulunun başında ve kendisine gönülden bağlı, hiçbir şekilde satın alınamaz acımasız bir hafiye ordusu yetiştirerek '42'den beri ipleri elinde tutuyor. Onlara özellikle dikkat etmek gerek, kokusunu aldıkları ava nişan alıp düşürene kadar peşini bırakmıyorlar."

Bayan Beatrice sanki çok uzun bir zamandan beri kendisini izleyen eski bir korkuyu anlatarak bana tüm huzursuzluğunu açıklamayı başarıyor. İçim titriyor.

"Bu tip insanları tanıyorum ben. Korkuyu silah olarak kullanıp insanları sindiriyorlar. Tanrı korkusu, ceza korkusu, onlar gibi insanlarla karşılaşma korkusu. Bunlarla savaşmak için ordular toplayamayız elbette, ama bunu yapmaları için başkalarını ikna edebiliriz. Kardinallerden Engizisyon karşıtı olanlar da var, Maneviyatçılar; ama maalesef bu insanlar mücadelede pek de usta sayılmazlar: Diğerleri birlikler toplarken, yapmayı becerdikleri kayda değer tek girişimi göstereyim size."

Kıyafetimin kolunun içinde gizlediğim küçük kitabı çıkarıyorum.

Başını sallıyor: "*İsa'nın Lütfu*. Büyük bir dikkatle okudum ve size katılıyorum. Belki bu azgın köpekleri sakinleştirmeye yetmez ama Maneviyatçıların bile farkında olmadığı bir güce sahip. Bu fi-

kirleri kabul edebilecek insanlar arasında bir sürü rahip, bilimadamı, keşiş, entelektüel ve önemli kilise mensubu var. III. Paul bir korkak, ama eğer sonraki papa Maneviyatçılardan biri, belki de şu herkesin saygı gösterdiği Reginaldo Polo olursa, tüm bu hava değişir." Yeniden gülümsüyor. "Bizimle çalışın Bay Ludovico."

Elimi ellerinin arasında sıkıyor.

"Ne mükemmel bir çift!"

Odaya, arkasında Duarte Gomez ile João Miquez giriyor. İkisinin de bembeyaz dişleri ışıldıyor, çizmeleri döşemeyi dövüyor.

"Eee Beatriz, misafirimizi gerektiği gibi ikna ettin mi? Yalnız senin sapık kuzeninin aksine kadınlardan hoşlanır o."

Bayan Beatrice'nin cevabı hazır: "Ama senin de söylediğin gibi etrafı hayatının baharında kızlarla çevrili."

Şaşkınlıkla etrafıma bakınıyorum. İçimi bir utanç kaplıyor: "Rica ederim mübalağa etmeyin."

Miquez abartılı bir hareketle reverans yaparken Gomez kahkahalara boğuluyor. Çapraz ateşten korunmaya çabalıyorum.

"Dostlarım, beni sizinki gibi zarif bir misafirperverlikle ve içtenlikle karşılayan çok az insan oldu. Keskin zekânız beni sürekli şaşırtarak önümde çekici ufuklar açıyor. Halkınıza vurulan damganın ne kadar gerçeklikten uzak olduğunu şimdi daha iyi anlıyorum. Bunu bu denli açık görebilmek için belki de dünyayı enine boyuna gezmek gerek. Bana duyduğunuz güvenden dolayı size müteşekkirim. Gelip masamı yeniden onurlandırmanızı sabırsızlıkla bekliyorum João. Size gelince Bayan Beatrice, Caratello'ya gelen kızların sizdeki çekiciliğe sahip olmaları için en az üç kez daha doğmaları gerekir."

João ve Duarte neşeyle alkışlıyor.

"Birkaç sözle veda etmek istiyorum: İlk işimizi olmuş bilin."

Bölüm 17
Venedik, 7 Ekim 1546

Kırk beş düka altını. Artı otuz, seksen bir, on altı. Kızların maaşını, erzak ve şarap masrafını çıkar.

"Demetra! Mürekkep bitti!"

Şakacı, ciddiyetsiz sesi mutfak tarafından geliyor: "Hafızanı kullan, Ludovico, hafızanı!"

Kırk beş artı otuz: Yetmiş beş. Artı seksen bir: Yetmiş beş artı seksen bir...

Orospu çocukları, güzelim, sana bir kafayı takarlarsa bir daha peşini bırakmazlar. Her işine burunlarını sokmak, her şeyi dinlemek isterler...

Çılgınlar gibi haykırırken bir eliyle de eteğinin altını karıştırıyor. Yetmiş beş artı seksen bir eşittir yüz elli altı... evet, artı on altı.

Ama Carafa'nın aynasızlarının Venedik'te işi zor, tepemize çıkmalarına, her işimize burunlarını sokmalarına izin verecek halimiz yok herhalde... Sapkınlarla, kâfirlerle hesabımızı kendimiz görürüz biz...

Artı on altı, kes şunu, artı on altı: Yüz yetmiş iki.

Hem sen Kardinal Carafa'nın kim olduğunu biliyor musun tatlım? Bilmiyor musun? Ben söyleyeyim, gece karşına çıksa ödünü koparacak kadar buruşuk, dişsiz bir ihtiyar... Evet, ben onunla tanıştım ama ihtiyar pek ortalara çıkmıyor, ortalıkta olmayı sevmiyor... Şeytanlar, büyücüler gibi karanlıkta kalmayı tercih ediyor."

Gözucuyla eteklerin, dekoltelerin içinde dolaşan elini izliyorum. İşte, kızların maaşını çıkaracaktım, şimdi...

"Azılı bir ispiyoncu canım, herkesin her şeyini bilmek istiyor, listenin en başında ben olurum, şarabı ve fahişeleri seviyorum ya."

On iki, on beş daha, artı...

"Kaç yaşında olduğu bilinmiyor bile, ama eskiden beri vardı, ben ve annen hâlâ sütle beslenirken o casusluk yapıyordu. İmparator'u, İngiltere Kralı'nı, Luther'i, prensleri ve kardinalleri izliyordu. Sonra Papa bir iyilik yapıp onu Engizisyon'un başına getirdi de biraz eğlenmeye başladı. Kendini gösterdi hem de... Avrupa'nın dört bir köşesine dağılmış casuslarını geri çağırıp hepsini Kilise içine soktu." Kızların maaşı. "Söylüyorum ben, o adam casusluk yapmak için yaratılmış, çok tehlikeli, Venedik'te de olsak tetikte olmalıyız; buraya kadar gelip hepimizi sıradan geçirirdi..." *Luther'i takip ediyordu,* yirmi yedi eskudo, *Luther'i takip ediyordu, Avrupa'nın dört bir köşesine dağılmış casuslarını geri çağırdı,* yirmi yedi artı kırk iki, *Engizisyon, hep vardı sen ve ben hâlâ sütle beslenirken o casusluk yapıyordu, Luther'i takip ediyordu,* yirmi yedi artı kırk iki eşittir altmış dokuz, daha devamı var, *Avrupa'nın dört bir köşesine dağılmış casuslarını geri çağırıp hepsini Kilise içine sızdırdı, Engizisyon karanlığı tercih eder*, altmış dokuz, *sen Kardinal Carafa'nın kim olduğunu biliyor musun?* Şarap için on beş ekle, *kaç yaşında olduğu bilinmiyor bile, ama eskiden beri vardı, İmparator'u, Luther'i izliyordu.*

Luther'i izliyordu.

Gözlerimi tavana dikiyorum, hesaplar karışıyor: Yalnız kızlar var, üstlerinde dolaşan eller yok oldu. Sandalye boş. Başım zonkluyor, gözlerimin iç kısımlarıyla boynumun arkası, kafam bir taş gibi ağır.

"Nereye gitti?"

Kız omuzlarını silkerek elindeki parayı gösteriyor.

Dışarı çıkıyorum. Hava karanlık, kayganlaşmış taşlı yolda kayıyorum, çok uzaklardan gelen bir fısıltı Rialto'ya doğru gittiğini söylüyor. Koşuyorum, ya hızlı hareket edeceğim ya da onu tümden kaybetmeyi göze alacağım, koşuyorum. Sesi takip ederek bir köşeyi dönüyorum, bir tane daha, sonra bir köprü geçiyorum. Venedik lehçesinde gevelenen bir şarkı, gecenin içinde, sokağın sonunda şarapla sallanan şişman bir gölge.

Ağır adımlarım onu ürkütüyor ve en az iki karış uzunluğunda bir hançer çıkarıyor.

"Korkmayın! Korkmayın, Caratello'nun sahibiyim ben."

"Hesabı ödedim bayım..."

"Biliyorum. Ama değerli misafirlerimiz için özel olarak muhafaza ettiğimiz şarabın tadına bakmadınız."

"Benimle dalga mı geçiyorsunuz?" derken kızarmış gözlerini kısıyor, başı epey dönüyor olmalı.

"Hiç de değil, bizim ikramımız, o şişenin tadına bakmadan gitmenize izin veremem."

"Madem öyle, bana yolu gösterirseniz zevkle peşinizden gelirim."

Koluna giriyorum: "Kanala düşmeden yürüyebilecek misiniz?"

"Endişelenmeyin, Bartolomeo Busi daha kötü durumları da sağ salim atlattı...

"Adım Bartolomeo Busi, bir zamanlar Chietili bir rahiptim. Carafa'nın kara kargaları beni aforoz edene dek. İki sene önce oldu bu bayım, Tanrı'ya hizmet ediyordum, hoş kendimce şimdi de aynı şeyi yapıyorum ya. Evet, fahişelerle birlikte oluyorum, belki şarabı da abartıyorum biraz ama düşününce bunlar Tanrı için de pek sorun olmaz diyorum. Şimdi Tersane'de bütün gün yelken dikerek terlemem lazım, şu ellerimin haline bak! Piçler! Manastırda böyle değildi tabii, hayat daha kolaydı: Bostana bakıyor; mutfakla ilgileniyordum, bir sürü insan gelip gidiyordu, önemli misafirler, kardinaller, prensler. Yoksa manastırın bir inziva yeri olduğunu mu düşünüyorsunuz? Öyleyse yanılıyorsunuz, çünkü oralarda da sürekli bir hareket var, bir sürü de kadın. Önce oradaydım, pis domuzlar, kariyer falan yapmak istemiyordum ki, hep cahildim ben, ispiyoncular! Tamam, dışarıda satmak için zaman zaman birkaç patates, bir parça dana yürüttüğüm oluyordu, ama hepsi o kadar. Oğlancı olduğum dedikodusunu çıkardılar. Oğlancı! Eskiden beri kadınlardan hoşlandığımı bilmeyen yoktu, o sapık keşişler gibi gencecik delikanlılar ile rezil ilişkilere girmem. Bahane işte. Gerçek, olayların bir süredir kötü gitmeye başlamasıydı dostum. Her şeyin casusların, jur-

nalcilerin, aynasızların eline geçmeye başladığı anlaşılmıştı. Fakirlik yemini ettiğini, Kilise'yi yenilemek istediğini, Roma'daki hırsızlardan kurtulmak gerektiğini söyle söyleyebilirsen. Herkes o aziz Gaetano da Thiene'nin sırtından geçiniyordu. Aziz tabii, budalanın teki. Kimler vardı?.. Kimlerin olduğunu, onu kimlerin bir kukla gibi oynattığını biliyor musunuz?.. Ben söyleyeyim, tüm casusların babası: Giovanni Pietro Carafa. Evet bayım, o bunak, hep o, tüh! O herif yüz sene sonra bizim cesetlerimiz kurtları bile iğrendirirken hâlâ aynı yerde casusluk yapıyor olacak bence. Söyleyeyim ben, papa olur bu. Bir düşün, kırk sene önce piskopostu, kırk sene diyorum. İngiliz ve İspanyol saraylarındaki Papalık elçisi, neler anlattığını duymalıydın, İmparator'u daha yedi yaşındayken kucağında oturttuğunu söylüyordu! Daha '20 yılı gelmeden Brindisi Başpiskoposu oldu, sonra da pisliğin kokusunu aldı tabii: Luther, kerhaneler ve fahişelere giden Roma. O ne yaptı? Sözde her şeyi bırakıp görevinden vazgeçerek casuslarını Avrupa'nın dört bir yanına saldı. Bu arada burada o salak Gaetano ile birlikte çalışarak bizim tarikatı kurdu. '27 senesinden sonra, o pis Almanların San Pietro'nun içine etmesinin ardından herkes peşinde dönüp her şeyi yoluna sokması için dua edip yalvarıyordu. Peki o ne yaptı? Söylemeye gerek bile yok, kabul etti tabii, ama bir şartla: Her şey ciddi anlamda değişmeli, aksi takdire Luther hepimizi kovar. İşte o zaman herkes yakalanmalıydı. '37 senesinde kardinal olup Kilise'nin, dört bir yanı saran yolsuzluklardan, oğlancılardan ve sapkınlardan temizlenmesini emretti. Böylece casuslar herkesin peşine düştü. Her yerdeler. Hiç yorulmuyor ki, sürekli dolaplar çeviriyor, sanki hiç ölmeyecekmiş gibi. Ama söylüyorum ben, ona bunu yaptıran kim? '42 yılında Papa, o da başka bir âlem ya, ona bir kurul armağan etti: Kilise Yargı Kurulu, tam onun üzerine kesilmiş güzel bir kıyafetti sanki bu. Şerefsizler! Her şeyi yoluna sokmanın vakti geldi, diyor. Peki ne yapıyor? Tüm casuslarını, hepsini, Luther'in kaç defa işediğini sayanları bile çağırıyor. Ben gördüm hepsini, İspanyol, Alman, Hollandalı, İsviçreli, İngiliz, Fransız bir sürü casus manastıra geldi; hepsi uğrayıp yeni emirler aldılar. Onun söylediği ise şu: Beyler, ar-

tık zaman değişti, ekmenin bir zamanı olduğu gibi biçmenin de var, şimdi hasat zamanı. Yeniden casusluğa çıktı, bu bok asla hoşuma gitmediği için canına okunan ben oldum; biraz temizlik yapmak iyi ama yakalayıp yargılamak için insanın donunun içine kadar bakmak, yanlış bir laf etmesini beklemek olmaz. Tanrı bir mahkeme değil ki, bir aşk o; İsa söylüyor bunu, ben değil, İsa bizzat söylüyor. Bunların umurunda değil tabii, korkudan altına etmelisin, hepsi bu. Sonra suçlama geliyor hemen: Rahip Bartolomeo oğlancı, bir sürü de şahit var. İğrenç insanlar bunlar!.. Biliyor musunuz şansım yaver gitti, küçük bir balık olmasaydım kafamı çoktan koparmışlardı. Şimdi bir parça ekmek için Tersane'de bütün gün çalışmam lazım. Yaşlandım da, neredeyse elli yaşındayım. İşte bu yüzden fahişelere gidiyor, şarap içiyorum. Ama siz büyük adamsınız, geneleviniz bir hazlar bahçesini andırıyor. Ne hatunlar! Ama maalesef bana ödedikleri o üç kuruş parayla yanlarına bile yanaşamam. Dokunabilirim, o kadar. Özür dilerim ama anlayın beni, o domuzlar aklıma geldiğinde kan beynime sıçrıyor."

Demetra'nın hazırladığı bitki çayı onu biraz kendine getirmiş olmalı ki masanın üzerine koyduğum şişeyi meraklı bakışlarla inceliyor. Tıpayı açıyorum.

"Almanlar demek. Manastırda Almanlarla karşılaştınız mı?"

"Almanlar mı? Onun en sevdiği ırktır, güvenilir, dar kafalı. İspanyollar onlardan sonra gelir; onlara da kimi öldürmeleri gerektiğini söylersin öldürürler. Piçler!"

"Almanlarla ilgileniyorum ben." Bardağını dolduruyorum.

"Almanları da gördüm tabii. Hep Luther'den bahsederler..." Şarabı mideye indiriyor. "Almanların hiçbir şeyi gözden kaçırmadıklarını, çok titiz olduklarını, bizim gibi gevezeliğe dalıp serserilik etmediklerini bize Carata söylerdi. En güvenilir onlarmış."

"Aklına birkaç isim geliyor mu?"

Karnı masaya çarpıyor: "Siz de çok şey soruyorsunuz. İsim demek. Kilisede sadece adlar vardır Bartolomeo, Giovanni, Martino... İsimler hiçbir şey ifade etmezler."

"Kaç Alman gördün?"

Kırmızı şarabı yuvarlayıp geğiriyor: "En az altı-yedi, belki onu bulur, ama İsviçrelileri de sayacak olursam, çünkü onlar da aynı dili konuşuyor. Almanlar... tehlikeli insanlardır."

Başı dönmeye başlıyor. Masanın üzerine biraz para koyuyorum: "Kızlarıma söyle de sana iyi davransınlar."

Kendini toparlıyor: "Tanrı sizi korusun bayım, daha önce de söylediğim gibi, büyük adamsınız, isterseniz başka şeyler de anlatabilirim. Bartolomeo'nun hikâyelerine ihtiyaç duyduğunuzda bir ıslık çalmanız yeterli...

Bölüm 18
Venedik, 8 Ekim 1546

Rialto Köprüsü, itişip kakışmalarıyla her an Kanal'a düşecekmiş hissi veren gelip geçenler, satıcılar ve tezgâhlarla dolup taşıyor. Kalabalıkta kendime dirsek darbeleriyle yol açarken üzerime yağan küfürlere aldırış etmiyorum. Tuhafiyecilere doğru gidiyorum, kumaş tüccarlarının, kuyumcuların çığlıkları dar sokaklarda yankılansa da en azından nefes alınıyor.

Birçokları gibi amaçsızca dolaşan yaşlı bir Alman. Amacım Chieti tarikatının manastırına ulaşmaktı ama artık hevesim kaçtı, gerek yok.

Manastır. Bir manastırda neler olup bittiğini kimse bilmez, kim olduğundan haberi olmaz kimsenin: Manastırda ismin isimlerden herhangi birisidir, Bartolomeo böyle söylemişti. En akla gelmeyecek yerde bir casus dağıtım merkizidir.

Almanlar, en az yarım düzine Alman. Ta en başından, kimsenin tanımadığı bir Augustinus tarikatı rahibi tezlerini Wittenberg'te astığından beri Luther'in günde kaç defa işediğini sayan, doğru yerlerde konuşlanmış insanlar topluluğu.

San Salvador Kanalı'nı geçip, San Luca Meydanı'na doğru ilerliyorum. Alışveriş karmaşasından kaynaklanan gürültü belli belirsiz azalıyor.

Wittenberg. Bir ömür geçti orada. Benim ömrüm. Luther öldü. Protestanlar reformdan geçmiş yeni kiliselerini kurdular; oyunlar bitti. Casuslar yeni görevler için İtalya'ya geri çağrılıyorlar. Merkez Roma'daki iktidar, belki de Papalık tahtı. Yeni emirlerin ne olacağını hayal etmek hiç de güç değil: Karşıt grubun, Protestanlarla bir uzlaşmaya varmak isteyen Maneviyatçıların Roma Kilisesi içine sız-

masını sağlamak, attıkları her adımı izlemek ve yukarıya bildirmek. Gerekirse onlara kur yapmak, parlak zekâlarını övmek ve yanlış bir adım atmalarını bekleyip öldürücü darbeyi vurmak. Tıpkı Almanya'da olduğu gibi. Müntzer'le yaptıkları gibi. Anabaptistlerde olduğu gibi.

"Dikmenin zamanı var, sökmenin zamanı var."

Qoèlet 3, 2.

Fuseri Kanalı boyunca dizili sütunlardan birinin üzerine oturuyorum.

Kâğıt ellerimin arasında dağılıyor, ama zamanın lekelerinin mürekkep izlerini silmediği yerlerde yazılı kelimeler hâlâ okunaklı. Yirmi sene öncesinin, Almanya'nın Üstat Thomas'ın sözleriyle yandığı dönemin hikâyesini anlatan, özenle korunmuş mektuplar. Bunları seneler boyunca neden yanımdan ayırmadığımı şimdi anlıyorum. Seni hatırlamak için.

Qoèlet.

Parayı havaya fırlatıp yere düşmeden yakalıyorum. Üzerindeki yazı hâlâ okunaklı: TEK TANRI, TEK İNANÇ, TEK VAFTİZ. Başka bir yenilginin yadigârı. Münster darphanesinde basılmış, nadir, hatta eşsiz bir parça.

Bir kayıkçı, kanalın dirseğinden sapıp gözden kaybolmadan önce bağırarak haber veriyor, martılar dibi seyrederek sakin sakin yüzüyor.

Luther'i izliyordun. Müntzer'i izliyordun. Anabaptistleri izliyordun, hatta onlardan biriydin. Bizden biriydin. Belki tanıdım seni.

Qoèlet.

Ovadaki çiftçiler.

Surların içinde kuşatılmış Münster halkı.

Kadınlar ve çocuklar.

Ölü yığınları.

Buradasın. Carafa senin gibi önemli bir piyondan mahrum kalamaz. Ona hizmette kusur etmedin ama şimdi Engizisyon var, artık yalnız sancaktarlara gerek yok: En uygun zamanı yakalamak için haber, bilgi toplamak, Maneviyatçıları izlemek lazım.

Buradasın. Her zamanki gibi son karşılaşmanın yapıldığı bu yerde; tıpkı yirmi senedir olduğu gibi. Benim yirmi senem.

Ölü yığınları.

Üstat Thomas, Heinrich Pfeiffer, Ottilie, Elias, Johannes Denck. Jacob ve Matthias Ziegler; neredeyse hepsi çocuk.

Melchior Hofmann, birkaç sene önce Strasburg hapishanesinde öldü. Sadık Gresbeck ve Brundt kardeşler esir alınarak Münster surlarının dışında idam edildiler. Mayerler ve ismini bana ödünç veren Bartholomeus Boekbinder şehrin kahramanca müdafaası sırasında hayatlarını kaybettiler.

Eloi Pruystinck ve Anvers'teki tüm kardeşler de öyle. Bu kanalın kıyısında bir hayaletler alayı. Yalnız sen ve ben kaldık.

Batmakta olan bir çağın son şahitleri. İki yaşlı yorgun gölge.

O nefret gitti içimden, bu bir dezavantaj değil: Daha dikkatli, daha kurnaz olabilirim. Senin asla olmadığından daha çok.

Bugün seni gizlendiğin delikten çıkarabilirim.

San Marco Meydanı'nın ötesinde rıhtım, Venediklilerin rakip tanımaz gemilerinin ilk kez suya indirilmeyi beklediği tersaneye doğru uzanıyor.

Tarn karşıda, Benedikten Manastırı ile San Giorgio Maggiore Adası. Tersane havuzu solda: Marangozlar iki görkemli kadırganın iskeletleri üzerinde çalışıyor.

Oturup dünyaya nam salmış bu adamların ustalığını izlemeye koyuluyorum, ancak düşünceleri kovmak kolay değil.

Tabloyu oluşturan unsurlar hep aynı. Bir tarafta, Protestanlarla uzlaşmayı amaçlayan herkes tarafından sevilen İngiliz bir kardinal, İmparatorluk ellerinin arasından kayıp gittiği için Hıristiyanlık içinde dinsel bir barış umudu besleyen İmparator'un gözdesi; Engizisyon'un manevi savaşını körükleyen kardinallerin nefretinin odağı.

Diğer tarafta ise her seferinde bir parça koyarak mekanizmayı kuran ve savaş vermeye hazırlanan kilise yargı kurulunun kara prensi Kardinal Carafa. Maneviyatçıların üzerine salmak için bütün ca-

suslarını İtalya'ya çağırdı. Bir gözlemciler kıtası, gözlerden ve hiç kuşkusuz casuslardan oluşmuş bir ordu.

En önemlisi, en güvenilir olanı aralarından birisi. Eğer Wittenberg ve Münster'de bulunduğu doğruysa en başarılısı da o.

Münster.

Anabaptistler, eskiden kalma bir tanışıklık.

Bir fikir. Yalnızca bir sezgi.

Buralarda kimse Anabaptist hareketi tanımadı. Ama o haberdardı, Münster'deydi ve tam vaktinde arkadan vurmayı bildi.

Ne var ne yok bir bakalım: Bir kitap, *İsa'nın Lütfu,* Kalvinist görüşün Katolikler için uyarlanmış elkitabı; başka bir şeyler de bulunabilir ama. Tıpkı Anabaptistlerin Luther'in yazılarıyla yaptığı gibi. Çatışma alevlendirilebilir. Kitabın içindeki görüşler radikal hale getirilebilir: Kalvinizmden Anabaptizme.

Kalkıyorum, düşünmeye devam ederek meydana doğru hızlı adımlarla ilerliyorum.

Engizisyon görevlileri av köpekleri gibi, avın kokusunu alıyor, gözlerine kestiriyor ve bir daha bırakmıyorlar. Bayan Beatrice böyle söyledi.

Bir tavşan lazım.

Onları ortaya çıkaracak bir hedef gerek. Ava çıkan da aralarında en başarılısı, en tecrübelisi olmalı. Qoèlet.

Av Anabaptistlerden birisi, bir Alman olsaydı, onu gönderirlerdi. Münster'de daha önce canlarına okuyan, onları iyi tanıyan o.

Telaşlı adımlarla San Marco Meydanı'nı geçip tuhafiyecilerin oraya dalıyorum.

İtalya'da bir Anabaptist, işini bilen biri.

Nefes nefese, yüreğim ağzımda Alman Hanı'nın önünde duruyorum.

Derin derin soluk alıyorum.

İki kişilik bir karşılaşma. Aynı savaşlarda çarpışan iki kişi.

Görülecek tek bir eski hesap.

İninden çıkarabilirim seni.

Peki *İsa'nın Lütfu* olduğundan çok daha tehlikeli bir kitap haline gelseydi ne olurdu? Birisi elinde *İsa'nın Lütfu* ile dolanıp insanları yeniden vaftiz etmeye koyulsaydı ne olurdu?

Carafa ve adamları onun peşine düşerlerdi. Özellikle de Kardinal Reginald Pole ve bütün Maneviyatçılar meydana inip kendilerini Tutucuların saldırısına karşı korumak için savaşmaya mecbur kalırlardı. Bunun uzlaşma karşıtı, tutucu birisi, Carafa'nın dostlarından birisi, hatta daha da kötüsü belki de Carafa'nın kendisi papa seçilmeden önce olması iyi olur. Kara prensin hafiyeleri, casusları dürüst Pole'u ve onun saf takipçilerini köşeye sıkıştırmadan hesapların hemen görülmeye başlanması daha iyi.

Çatışmayı hızlandırmalı. Pole'u sessizlik içinde katlanmaya devam etmektense darbe üzerine darbe indirmeye mecbur bırakmalı. O parlak zekâlı İngiliz'i silah tutmaya zorlamalı. Bir sonraki papa o olmalı. Chieti tarikatının ihtiyar üyesini silip süpürmeli.

Ayna geçen seneleri gösteriyor, ama gözlerde hâlâ bir parıltı var. Münster'deki barikatların üzerinde ya da Thüringen'in çiftçi birliklerinin arasında şimşek gibi çakan bir şey. Yol tarafından yok edilemediği için yolda kaybolmayan bir şey. Çılgınlık mı? Hayır, ama Perna'nın söylediği gibi: Sonunun ne olacağını görme arzusu.

Aynadaki adamın saçları daha uzun. Sakalları da uzayacak. Kıyafetleri daha özensiz, Venedik kumaşları değil, eski Alman paçavraları giymiş.

Yaralı yüzü cama neredeyse yapışıyor, insanın içine işleyen keskin bakışları arada sırada gökyüzüne çevrilerek Tanrı'ya danışıyor.

"Dün beş yaşındaki bir çocuğa İsa'nın kim olduğunu sordum. Cevabı şöyle oldu: Bir heykel..."

Çılgın ihtiyar zevkle sırıtıyor.

Anabaptisti buldum işte.

Papalığa bağlı Viterbo şehrinden Trento'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 1 Ocak 1547 tarihli mektup.

Trento'daki saygıdeğer efendimiz Giovanni Pietro Carafa.

Yüce efendimiz, size aktarmaya hazırlandığım garip olay uygun bir şekilde değerlendirilmeyi hak ediyor.

İsa'nın Lütfu'nun yeniden birçok çevrede dolaşmaya başladığını kesinkes biliyorum. Son aylarda Ravenna, Ancona, Pescara ve güneyde, Adriyatik kıyısı boyunca birçok şehirde satın alındı. Bu, nakliyatın deniz yolu ile ciddi miktarlarda kitap taşıyabilecek yük gemileriyle yapıldığının bir göstergesi. Ve efendimiz, söz konusu olan birkaç yüz nüsha değil, binlerce nüsha, öyle ki bunun tek bir matbaanın işi olduğuna inanmak çok güç. Kitabın yayıldığı bölgelere bakılacak olursa Venedikli ya da Ferraralı matbaacıların işi olmalı, Roma Engizisyonu'nun girişine en fazla karşı çıkan devletlerin topraklarında yaşayanlar.

Siz hazretlerinin otoritesinin Serenissima bölgesine kadar ulaşmadığını biliyorum, ama gene de Venedikli Engizisyon memurlarını ve Dük II. Ercole d'Este'yi pirelendirmek faydalı olabilir. Onların kendileri hakkında, Konsey tarafından aforoz edilmiş bir kitabın basımına izin verdiklerine ilişkin bir intiba oluşmasını isteyeceklerini sanmam.

Garip olan, burada, Viterbo'da, kitabın bu yeni dağıtımının sorumlularıyla ilgili kimsenin bir şey bilmemesi. Anlaşılan bu kez Kardinal Polo ve dostlarının olayla gerçekten ilgileri yok. İnsanın için-

de bunun, Maneviyatçıların çevresinden uzak ama parlak bir zekâ tarafından idare edilen, geniş çaplı bir operasyon olduğu şüphesi uyanıyor.

Şimdi, efendimin de bildiği üzere birçok radikal gizli Luther yandaşı Venedik'te barınıyor. Dolayısıyla Venediklileri şüphelendirmeden faaliyetleri hakkında daha fazla bilgi toplamak faydalı olabilir; çünkü bilindiği üzere bu ülke halkı işlerine Papalık tarafından karışılması konusunda oldukça hassas.

Siz hazretlerinin lütfuna sığınır, ellerinizden öperim.

Viterbo, 1547 yılının ilk günü
Sadık gözlemciniz
Q

Viterbo, 14 Ocak 1547

Konsey hakkında

İmparator hiç vakit kaybetmedi. İhtiyar aslanın pençeleri hâlâ sağlam. Paralı askerlerini Trentino bölgesine gönderdi. Evvelden beri yanlarından ayrılmayan veba da onlarla geldi.

Mesaj açık: Destekçisinin Konsey'de uğradığı yenilgiden sonra kardinallerin dikkatli olması gerek. Papa olacak o beceriksiz Fransızlarla anlaşma sinyalleri vermeye başlamıştı. Ama Kutsal Roma İmparatorluğu'nun başı Karl aynı Karl, kimse arkasından iş çevirmeye kalkmasın.

Konsey askıya alındı, askerlerin vebalı soluğundan uzağa, Bologna'ya götüreceklermiş. Öyle söylüyorlar.

Carafa hakkında

Carafa dikkatli olmalı: İmparator karşısındakini tepesine çıkaracak insan değil, bunu kısa bir süre önce de gösterdi zaten. Belki de bu yüzden ihtiyar, Engizisyon'u *İsa'nın Lütfu*'nun, onu bulunduranların ve yazanların peşine salmaya çekiniyor. Reginald Pole hâlâ herkesin kalbinin tahtında, Papa ve en fazla da İmparator tarafından seviliyor.

Belki bu yalnızca üzerinde düşünülmüş bir zaman kazanmadan ibarettir. Belki ihtiyar zamanın hâlâ gelmediğini, daha ağa birçok balık düşmesi, kitabın birazcık daha dolaşması gerektiğini düşünüyordur. Ama ateşle oynuyor, çünkü kitapla birlikte fikirler de yayılıyor.

Kitabın yeni dağıtımı hakkında

İsa'nın Lütfu'nu basıp satacak kadar riske girmek kimin çıkarına olabilir ki?

Eğer Pole ve Maneviyatçıların olayla ilgileri yoksa bunun sorumlusu kim? İş konusunda kafa çalıştıran bir ya da birkaç tüccar belki. Peki neden? Başka yayınlarla da kazanç elde etmek mümkün, Kalvinizmin kaba bir özeti için hapse girme ya da hayatını tehlikeye atma riskini almaya gerek yok.

Henüz hâlâ anlayamadığım bir şey var. İçgüdülerimi takip etmeliyim.

Tiziano

Bölüm 19
Padova, 22 Ocak 1547

"Dün beş yaşındaki bir çocuğa İsa'nın kim olduğunu sordum. Ne cevap verdi biliyor musunuz? Bir heykel."

Mum ışığıyla belli belirsiz aydınlanan meraklı yüzler. Işığın etrafına toplaşmış, uykuya ve öğrenci yurdunun katı kurallarına meydan okuyan bir düzine kadar öğrenci. Birkaçını bugün öğleden sonra ilahiyat dersinin ardından anatomi laboratuvarında tanıdım. Koridorda kısa bir sohbet geceyi geçirmem için beni Benedikten yurduna davet etmelerine yetti.

"Basit bir zihin için nedir İsa? Bir heykel. Bu bir küfür mü? Hayır, çünkü kimseyi incitme amacı taşımıyor. Bir cahilin söylediği yalan mı o halde? O da değil. Söylüyorum size, o çocuk yalan söylemedi, hatta gerçeği iki kere söyledi. Öncelikle, kendisine diz çökmesi öğretilirken, gözlerinin önünde taştan bir istavroz vardı. O taşa hayat veren ne peki? Onu diğerlerinden ne farklı kılıyor? Temsil ettiği şeye ilişkin bilgi. Bilgi: Her şeye, dünyaya ve heykellere anlam veren şey. Neticede o heykeli yaşatmak için İsa'yı tanımalıyız. İsa'nın kim olduğunu birkaç basit kelimeyle anlatabilir miyiz? Evet, sevgi ve lütuf. İnsanlara duyduğu sevgi uğruna kendini istavroz üzerinde kurban eden, onları günahtan temizleyen, karanlıklardan kurtaran Tanrı. Ve inanç bu tek davranışla insanları Tanrı karşısında aklıyor: İsa'nın bize getirdiği lütuf bu. İsa'nın lütfu.

"Eğer bu heykeli yaşatan bilgi ve sevgiyse bizim ödevimiz bu bilgi ve sevgiyi en değerli armağanlar gibi besleyip bizi onlardan uzaklaştıranlardan kaçınmak, hatta onlara karşı savaşmak.

"Bu da bizi çocuğun ifade ettiği ikinci gerçeğe götürüyor. Günümüzde gerçekten İsa'nın can çekişmesine şahitlik ediyoruz. Kili-

se çocukları yaklaştırdığı İsa'yı ne sevgi ne de bilgi ile yaşatmıyor. İsa, laik bir otoriteye, Roma'nın yoldan çıkmış hiyerarşisine, dinden çıkar sağlayan Papa'ya koşulsuz bağlılık haline geliyor, Engizisyon tarafından sahnelenen ilahi ceza korkusuna dönüşüyor. Tüm bunlar yaşayan Tanrı'yı değil, kuru, dilsiz bir heykeli akla getiriyor.

"O halde yapılması gereken yeniden çocuk olup o çocuğun bilgelik dolu basit düşünce tarzına yeniden kavuşmak ve lütfun tekrardan üzerimize inmesini onaylamak. İsa'nın lütfuna tekrar katılmamızı sağlayacak yeni bir vaftizden söz ediyorum.

"Bu yenilenmiş gerçeklikle mahkemelerin ve yoldan çıkmış insanların riyakârlığı karşısında bile gerçek imanı dile getirmekten korkmamız mümkün değil. İşte bu yüzden beni iyi dinleyin, eğer size bunları söyleyenin kim olduğunu soran olursa adımı vermekten, Vaftizci Tiziano demekten çekinmeyin."

Bölüm 20
Rovigo, 30 Ocak 1547

"Dün bir kiliseden çıkarken beş yaşında bir çocukla karşılaştım ve ona İsa'nın kim olduğunu sordum. Ne yanıt verdi biliyor musunuz? Bir heykel."

Rahip Vittorio omuzlarını silkip sık sakallarının arasından belli belirsiz gülümsüyor: "İçinizi rahatlatacaksa bizim oralardan bir adam var, kırklı yaşlarında bir marangoz, her gün üç kez kiliseye gider, istavrozun önünde bir *Pater** okur sonra da işine döner. Tanrı'ya yaptığı ziyaretlerde nasıl oldu da bu kadar titizleştiğini sorduğumda, kendisine İsa'ya her gün üç kez dua ederse sırt ağrısının geçeceğini söyleyenin ben olduğumu söyledi. İsa'yı bulabileceğim, bildiğim en yakın yer burası diye de ekledi. Kendisine İsa'nın kadınların, çocukların içinde, havada, ırmakta, otta, ağaçlarda, her yerde olabileceğini açıklamaya çalıştığımda suratının aldığı şekli size anlatamam."

Alkışlayıp tevekkülümü ifade etmek için kollarımı iki yana açıyorum. Hareketim diğer iki rahibin de ilgisini çekiyor. Neden bahsedildiğini anlamak için yaklaşıyorlar.

"Vermiş olduğunuz örnek içimi pek de rahatlatmıyor kardeşim. Eğer kırk yaşında bir adam da tıpkı beş yaşındaki bir çocuk gibi İsa'nın bir heykelden ibaret olduğunu zannediyorsa bu kural ve öğütler, dogma ve cezalarla geçen otuz beş yılın Hıristiyan inancını hiç geliştirmediği anlamına gelir. Soruyorum size, nasıl olur da küçücük bir çocuk dini ayin ve uygulamalara, kendi basit dimağına göre bir heykelden ibaret olan bir şeyin önünde diz çökmeye, ate-

---

* *Pater noster*: "Babamız" duası. Hıristiyanlıktaki en çok bilinen dua olduğu tahmin edilmektedir. (ç.n.)

şin karşısında dinlediklerinin yanında hiç de tercih etmeyeceği bir masal olarak gördüğü İncil'i dinlemeye mecbur tutulur? Tüm bunlar mantıklı geliyor mu size? Bunun yalnız saçma olduğunu söylemiyorum kardeşlerim, aynı zamanda tehlikeli de. Nasıl, inananlar yetiştireceğiz? Daha en saf çağlarında çocuğu, anlamadığı şeyleri tepkisiz olarak kabul etmeye alıştırırsak o küçük yaratığın içinde İsa'ya karşı içten bir bağlılık oluşmasını görmeyi nasıl ümit ederiz? Heykellerin önünde diz çökmesini nasıl bekleriz ondan? Tekrarlıyorum kardeşlerim, İsa saf insanların kafasına zorla kazınan bir masal değil, bilinçli ve gerekçeli bir seçimdir. Ama bugün bizden beklenen bunun tam aksi. Anlamadan inanmamız, sessizce itaat etmemiz, hatta dehşete düşmemiz, hapse atılma, yargılanma, cezalandırılma korkusuyla yaşamamız isteniyor. Buna benzer duygular arasında gerçek inanç yeşerebilir mi? Elbette hayır kardeşlerim."

Karşımdaki üç Fransisken rahip kararsızlıkla birbirlerine bakıyorlar. Son kelimelerimi takip eden sessizliği bozmakta güçlük çekiyorlar. Aralarından birisi, uzaktaki diğer ikisini bir hareketle yanına çağırıyor.

Ben Tiziano, San Pietro'ya giden Alman asıllı bir hacıyım. Taşradaki bu küçük manastırda yaşayan Fransiskenler beni nezaketle karşılayıp büyük bir kibarlıkla ağırladılar.

Alçak sesle aralarında konuşuyorlar: Son gelenler için bir özet olmalı.

Rahip Vittorio zarif bir yetenekle kaskatı kesiliyor, ardından kahkahalarına hâkim olamıyor: "Olaya öyle bakmayın kardeşim Tiziano. Şöyle düşünseniz: Piskoposluğumuzun yakınlarındaki bir kasabada asırlık bir kavak var, şimdiye kadar gördüğüm en görkemli ağaç belki de. Çiftçiler ekim ayındaki dolunay vaktinde bu ağacın altına yerleştikten sonra eline ağacın rüzgârla düşen yapraklarından birini alıp yiyenin güçlü ve uzun ömürlü olacağını iddia ediyorlar."

Kaşlarımı çatıp bakıyorum: "Nereye varmak istediğinizi anlayamadım."

"Bundan yirmi sene önce," diye yeniden söze başlıyor ellerini arkasında kavuşturarak, "bu manastırda sizin gibi bir rahip gelip

konaklamıştı. Şu kavak hikâyesini ona da anlatıp ağacın yerini göstermiştik. Doğal mucizelerin Meryem Ana'nın kendisini evlatlarına göstermek istediği yerlerde ortaya çıktığından emindi. Oraya gitmiş ve Meryem Ana karşısına çıkıp şu sözleri söylemiş: 'Oğlumun eti ve kanı sonsuz yaşam veriyor.' O zamandan beri, ekim ayının dolunay vaktinde Kavağın Meryemi bayramını kutluyoruz ve çiftçiler Aşai Rabbani* ayini için buraya geliyorlar, ağaçtan mihraba düşen yapraklar kutsanıp tüm inananlara dağıtılıyor."

Duvarın yanındaki taş banklardan birine oturuyorum. Etrafımdaki rahiplerin sayısı arttı: En az on kişi kadar varlar. En yaşlıları yanıma oturuyor, diğerleri yere çömeliyor.

"Yani," diye soruyorum tüm gruba, "kardeşiniz kavak hikâyesiyle ne anlatmak istedi?"

Uzun burunlu, elmacıkkemikleri çıkık genç bir rahip cevap veriyor: "İsa'yı taşradaki insanlara tanıtmak için çok ince detaylara girilemez: Kimisi onun heykel olduğuna inanır, kimisi de gençliğinde bir ağacın yapraklarını yediği gibi onun etini yer."

Şimdi herkes oturmuşken aniden ayağa kalkıyorum: "'Oğlumun eti ve kanı sonsuz yaşam veriyor.' Kavağın Meryemi hacıya Hıristiyan inancının özünü ilan etti. Taşradaki insanlar İsa'yı anlamıyorlarsa bunun sebebi sizin onu karmakarışık hale getirmenizdir. İşte bu yüzden ona yaklaşmak için bir heykele, antik çağlardan kalma bir efsaneye ihtiyaçları var. Tanrı, biz de ebedi yaşama doğabilelim diye insan şekline bürünüp istavrozda can verdi. İnsanı kurtaran iman budur: Başka şey gerekmez. Hiçbir yeni doğan bunu dile getiremez: İşte bu yüzden yeni doğan bir bebeği vaftiz etmenin bir köpeği yıkamaktan daha değerli olmadığını size söylüyorum. Tek vaftiz, İsa'nın lütfuna duyulan inançtır!"

Aniden ayağa fırladığında üzerindeki upuzun cübbesine neredeyse ayağı takılıyor, kalın kara kaşları ve gözlerinin altındaki sakalıyla önümde. Beni heyecanla kucaklıyor, öpüyor, sonra da yakıcı

---

* Katoliklerce İsa'nın vücudunu, ruhunu ve kanını temsil etmek üzere yemek ve şarapla yapılan ayin. (ç.n.)

bakışlarını üzerime dikiyor: "Adalberto Rizzi sana müteşekkir, Alman kardeşim. Tam yirmi senedir burada içerde yaşıyorum, Meryem Anamız kavağın yaprakları arasında bana göründüğünden, varlığını birçok işaretle gösterdiğinden beri." Daha genç rahipler onu şaşkınlıkla izliyor. "Evet, evet, Rahip Michele'ye sorun isterseniz, doğru söyleyip söylemediğimi. Meryem Ana'nın bu tezahürünün ardından sen, kardeşim Tiziano'nun bugün söylediği şeyleri vaaz etmeye başladım. Hem de kelimesi kelimesine. Ama bana kafamın çok karışık olduğunu, dinlenmeye ve tefekküre çekilmem gerektiğini, Meryem Ana'nın anlattığım şeyleri anlatmamı aslında istemediğini söylediler. Beni ikna ettiler. Ama şimdi elimden alınanı bana yeniden verdiğini hissediyorum ve ben de ateşli sözlerimle yeni vaftiz ve İsa'nın lütfu inancını bütün dünyaya ilan edeceğim!"

Dizlerinin üzerine atıyor kendini, sanki bacakları artık gövdesini taşıyamıyor.

"Vaftiz et beni, kardeşim Tiziano, çocukken üzerime serptikleri su benim için artık hiçbir şey ifade etmiyor çünkü. Şu kuyunun pis suyuyla da olsa vaftiz et beni: İnancım onu temizleyecektir."

Etrafıma bakınıyorum: Başını kederli bir şekilde sallayan rahip Vittorio hariç herkesin ağzı bir karış açık öylece duruyorlar. Bulunduğum yer için yeterince iş yaptım. Apaçık kaba hareketlerle tehlikeye girmemek daha iyi olacak.

"Sen kendi kendini vaftiz edebilirsin kardeşim Adalberto. İçindeki bu değişimin şahidi sensin."

Yüzünde kendinden geçmiş bir ifadeyle bir an olsun bana bakıyor, ardından baş aşağı kendini çamurlu suyun içine atıp avazı çıktığı kadar bağırarak suyun içinde dönmeye başlıyor.

Özetle, her şey oldukça abartılı.

Bölüm 21
Ferrara, 4 Şubat 1547

Usque kitapçılarının gizli deposu yerin altında. Buraya tek giriş çapı en fazla bir kol boyunu bulan, döşemenin tahtaları arasında gizlenmiş bir yer kapağıyla sağlanıyor. Daha sonra merdivenlerden inildiğinde mahzene benzer bir yere ulaşılıyor. İçeride rutubet yok Usquelar burada saklanan, sıkıntı yaratacak, tehlikeli kitapların rutubetle berbat olmaması için dahiyane bir yol bulmuşlar. Girişteki ve çıkıştaki ambar ağızları sayesinde hava dolaşımı sağlanıyor, öyle ki dişlerimin birbirine vurmasına engel olamıyorum: Burası yukarıda olduğundan daha soğuk.

Yayıncımız, elinde bir fenerle bize özen ve titizlikle yığılmış ciltlerin yanına kadar eşlik ediyor.

"İşte burada beyler. Teslimata hazır bin nüsha. Diğerlerinin de gelmesi bir ayı bulmaz."

Miquez, yığının ortasını işaret ediyor: "Birkaç güne kadar memurlarım gelip beş yüz nüshayı alacak ve kıyıda gemilere yükleyecekler. Diğerlerini ise şimdi alıp yanımda Milano'ya götüreceğim. Hesapları Paskalya'ya kadar size gönderirim."

Usque araya giriyor: "Yüz kopya da bana bırakın. Sanırım buralarda satabilirim."

Fenerin ışığı altında Akdenizlilere özgü yüz hatları daha da belirginleşiyor: "O halde benimkilerin içinden alın. Araba dışarıda, kalanı hemen yükleyebilirsiniz."

Ferrara'nın en önemli Musevi yayıncılarının şık atölyesine çıkıyoruz. Altı baskı makinesi, nefes alacak vakit bile bulamayan bir düzine işçi eşzamanlı hareketleriyle beni büyülüyorlar: Ana kalıp yerleştiriliyor, mürekkebe bulanıyor, tornaya bir kâğıt yerleştirilip aşa-

ğı indirildikten sonra harflerin kâğıt üzerine iyice çıkması için bastırılıyor. Az ötede, önceden hazırlanmış parçalara büyük kasalardan çıkarılan harfler tek tek yerleştirilerek sayfalar hazırlanıyor, bu arada çalışanların bir gözü elyazmasında, diğeri küçük kurşun parçalarda.

Çalışma hattının sonunda ise ellerinde iğne, iplik ve balık zamkı ile kitaplara son halini veren ciltçiler var.

Miquez umursamaz bir tavırla yanıma geliyor. Alçak sesle konuşmaya başlıyor: "Usque ailesi yalnız Musevilikle ilgili eserleri basar. *İsa'nın Lütfu* bir istisna."

Sırıtıyorum: "Koca bir ailenin karşılıklı olarak yaptığı iyilikler söz konusu yani...

"Evet. Ve iyi bir işin ikna edici gücü."

Usque İspanyolca olarak bir şeyler soruyor.

"Evet. Devam edebilirsiniz. Kardeşim Bernardo burada dışarıda, malı emniyete almak onun işi."

Matbaacı kararsız görünüyor: "Başka bir şey daha var Bay João..." Miquez bakışlarıyla onu benim yanımda konuşmaya ikna ediyor. "Garip bir teklif geldi de bana. Saraydan. *İsa'nın Lütfu*'ndan bir nüsha istiyorlar."

Şaşkınlıkla birbirimize bakıyoruz, konuşan yine Miquez oluyor: "Dük mü istemiş?"

"Hayır. Prenses Renata, Fransız olan. Tanrıbilimle ilgileniyormuş."

Chiavenna. Alpler Cumhuriyeti.

İki sene önce.

Camillo Renato ve etrafındaki sürgünler.

İtalya'ya ilk yolculuğumu yaparken onlara Perna adına kitap taşımıştım.

Camillo Renato, diğer adıyla Lisia Fileno, bir diğer adıyla da Paul Ricci. Sicilyalı bir entelektüel, reform yanlısı, kaderci, kurallara bağlı, Son Akşam Yemeği'ni bir ziyafetle kutlayıp herkesi şaşkınlık içinde bırakıyordu. Onunla karşılaştığımda Lelio Socini'yi ve sürgündeki diğer entelektüelleri misafir ediyordu. Orada az bir sü-

re kaldım, ama tüm Avrupa'yı gezdiğini, Strasburg'ta Yılanbalığı'nda kaldığını ve Bologna'da sorguya çekildiğini öğrenmeme yetti. Sapkınlık suçlamasıyla Ferrara'da ömür boyu hapse mahkûm olmuş, neyse ki saraydan soylu bir kadının yardımıyla kaçmayı başarmış. O kadın Prenses Renata. Duyduğu minnet onu kurtarıcısının ismini almaya kadar itmiş.

Usque'ye dönüyorum: "Bugün içinde ellerine bir nüshanın ulaşması gerek."

Çantamdan bir kitap çıkarıyorum, Usque'nin yazı masasının üzerinde bir kalem ve bir hokka buluyorum. İlk sayfaya şu satırları yazıyorum.

İsa'nın insanlara karşı lütfuna eşit olabilecek iyi bir iş ya da eylem yoktur. Bir ruhun yazgısını yalnızca kurtarıcının bahşettiği lütuf ve inancın eşsiz armağanı çizebilir. Ve gerçek inananları İsa'yla buluşturan bu yeniden doğuştur.

Ortak bir dostumuzu kurtaran kadınla bir gün tanışma ümidiyle.

Tiziano Rinato. Pan'ın Hanı.

İki Yahudi şaşkınlıkla suratıma bakıyor.

Kitabı Usque'ye veriyorum: "Göndereceğiniz nüsha bu."

Miquez'e dönüyorum: "Göndersin."

Neşeyle yanıtlıyor beni: "Şu sakalı bıraktığından beri bir garip davranıyorsun."

"Saygın dostluklar edinmemi sen öğrettin bana."

Başını sallayıp matbaacıyla İspanyolca vedalaşıyor. Dışarıda bizi Bernardo ve Duarte bekliyor; kitap dolu kasalar yüklenerek kayışlarla sağlamlaştırılmış.

João omzumdan sarılıyor: "*Hasta luego, amigo.* Baharda görüşürüz."

"Küçük Perna'ya benden selam söyle."

Araba hareket ederken iki dosta el sallıyorum.

Bölüm 22
Venedik, 11 Şubat 1547

Kız, adamın kumral, hayli uzun boylu olduğunu, omzunda bir denizkızı dövmesi bulunduğunu söyledi.

Kız, adamın kumar oynamayı sevdiği için bir elinde hep zar bulunduğunu ve sürekli olarak bunlarla oynadığını, zarlara ne kadar çok dokunursa kendisine o kadar çok şans getirdiğini anlattığını da söyledi.

Kız ağlıyordu. Çünkü böyle bir yara, kapansa da soğuk günlerde rengi mora çalan ve bir hastalığı andıran beyaz, uzun bir yara izi bırakır.

Olay dört gün önce olmasına rağmen anlatırken ağlıyordu, çünkü yüzünde o iz sonsuza dek kalacak.

Demetra'nın gözleri buz gibiydi. Bakışlarındaki sitemi, hatta suçlamayı okumak mümkündü: Ben yoktum ve onun da elinden hiçbir şey gelmemişti. Genç Marco bir bıçak darbesi yiyebilirdi ama ne işe yarardı ki bu?

Kız hıçkırıklar içinde adamın garip bir şekilde konuştuğunu anlattı, benimkine benzemeyen, farklı bir aksanla; Yunan ya da Slav aksanı olabilirmiş. Onu dövmemiş, yalnızca bıçaklamış, ama kendisini öldürmek istediğine inanıyor ve bağırırsa onu bir kuzu gibi boğazlayacağını söylemiş.

Hiçbir şey söylemedim. Gerçekten hiçbir şey söylemediğimi sanıyorum. Bakışlarımın Demetra'nın gözleriyle karşılaşması yetti bana.

Yapmam gereken buydu.

Kumar oynamayı seven bir Yunanlı.

Şehri yürüyerek geçtiğimi hatırlamıyorum. Ama yaptım, çünkü çanlar çaldığında Afrikalının kumarhanesinin önünde, gözlerim kapıdaki devin suratına dikilmiş duruyordum.

"Afrikalıya söyle Alman onunla konuşmak istiyor."

Golia kapıdan içeriye girmeden önce sırıtmış olmalı, belki de doğal ifadelerinden biriydi.

Kapı yeniden aralanana ve fenerin ışığı Afrikalının beyaz dişlerinde yansıyana kadar bekledim.

Yüzünde köpekbalıklarınınkini andıran bir gülümseme.

Nezaket sözcüklerinin eksikliğini kimse hissetmedi: "Yunanlı bir adam, belki de Dalmaçyalı, zar oyunlarını seviyor, şık giyiniyor ve omzunda bir denizkızı dövmesi var. Kızlarımdan birinin yüzünü bıçakla yaraladı."

Afrikalı gözünü bile kırpmasa da bakışlarından haberin kendisine kadar ulaştığı anlaşılıyor: "Sana bir şartla bilgi veririm Alman dostum. Beni rahat bırakmaları için aynasızlara para ödüyorum: Bu işi mekânımın dışında hallet. Hançerini de Kemal'e bırak."

Başımı sallayıp bıçağımı kılıfından çıkardıktan sonra önümdeki deve uzattım. Afrikalı kenara çekilerek beni içeri davet eden bir hareket yaptı.

Salon, masalarda yuvarlanan zarların ve alçak sesle söylenen küfürlerin dışında sessizdi.

Dünyanın tüm ırkları sanki burada buluşmuştu. Duvarlara asılı tahtalara puanları yazan bir sürü Alman, Hollandalı, şık İspanyol, Türk ve Hırvat buradaydı. Şarap ya da likör yoktu, silah da: Afrikalı bela istemiyordu.

Ellerine özellikle dikkat ederek hepsine bir bir baktım. Eksik parmakları, şans getiren eldivenleri, değeri hemen oracıkta biçilerek masaya sürülen yüzükleriyle geçmişlerini anlatan dürüst elleri vardı.

Sonra parmaklar arasında ileri geri döndürülen kemikten yapılmış o küçük şeyi, sol el her attığında sağ elde dönen zarı gördüm.

Sokağın kaldırım taşlarını yanağında hissedene kadar hiçbir şeyin farkına varmamış olmalı.

Birisi kolunu sırtına yapıştırmış tutarken sol omzu açılıyordu.

Fildişi zarlar şansla birlikte cebinden kayıp giderken kendi dilinde küfretti.

Sonra tek yapabildiği bağırmak ve parmaklarını tamamen elinden kesip atan bıçağı izlemek oldu.

Balıkçılar parmakları şafak vakti pazarın parmaklıklarına birer birer çivilenmiş vaziyette buldular.

Venedik'te Alman Ludovico'yum ben. Genelevin işleriyle ilgilenmem lazım.

Bölüm 23
Venedik, 12 Şubat 1547

Miquez ve Perna Milano'da.

Alman, kendisine karşı bahse girilemeyeceğini herkese gösterdi.

Tiziano üç farklı durumda dikkatleri üzerine topladı. Hatta Ferrara'da sürgünlerin dostu, *İsa'nın Lütfu* ile ciddi olarak ilgilenen Prenses Renata ile bile tanıştı. Anabaptist, herkesi çok etkiledi.

Mutlu olabilirim ama bu kadarı yetmez. İkinci turu bekliyorum. Treviso, Asolo, Bassano ve Vicenza, sonra yeniden Venedik'e döneceğim. Artık Anabaptist vaizime karşı önlemler aldıktan sonra zamanı kısaltabilirim. On gün, en fazla iki hafta.

Bu gece rüyamda Kathleen ve Eloi'yi gördüm. Karmakarışık görüntüler dışında hiçbir şey hatırlamıyorum ama uyandığımda içimde herkesin kaderini etkileyecek bir şey olacakmış gibi bir his vardı. Kara bir gölge gibi zihnimi eziyordu.

Moral bozukluğunu San Marco'ya kadar bir yürüyüş yapıp tanımadığım birçok insanla selamlaşarak attım. Dönerken peşimde birileri olduğu hissine kapıldım, galiba arkamdaki yüzü bu sabah San Casciano Meydanı'nda da görmüştüm. İçimi saran şüpheden emin olmak için geniş bir tur attım. Otuz adım arkamda siyah kaftanlı iki tip gördüm. Belki aynasızlardı. O Yunanlı denizcinin elini kesip atanın kim olduğunu tahmin etmek pek o kadar da güç olmasa gerek. Ben de şehirde yaptığım gezintilerde peşimde birileri olmasına alışmalıyım artık. Yeniden yollara düşmek için bir sebep daha.

"Gidiyor musun gene?"

Sessizce arkamda belirdi, zümrüt rengi gözleri henüz kapanan çantama dikili.

Gözlerine bakmamaya çabalıyorum.

"İki hafta sonra burada olacağım."

İçini çeken Demetra yatağın üzerine, seyahat için hazırladığım torbanın yanına oturuyor. Bileğime bir mendil bağlamakla vakit kaybediyorum: Bir süredir romatizma ağrılarından çekiyorum, hareketlerimi dahi engelliyor.

"Burada kalsaydın, Sabina'nın güzel yüzü bozulmamış olacaktı."

Sonunda ona bakıyorum: "O piç cezasını çekti. Bundan sonra kimse kızların kılına bile dokunmayacak."

"Gebertmen lazımdı onu."

Heyecanımı güçlükle bastırıyorum: "Öyle yapsaydım aynasızlar tepemize binerdi. Bu sabah pazaryerinde peşime düştüler zaten."

Kızın aldığı yarayı yüzüme vurma isteğini bastırmak için yeniden içini çekiyor.

"Bu yüzden mi gidiyorsun? Korktun mu?"

"Yapmam gereken bir şey var."

"Şarap fıçısından daha mı önemli?"

Duruyorum. Haklı, ona bir açıklama yapmam lazım.

"Yapılması gereken şeyler var, olay bundan ibaret."

"Erkekler bu şekilde konuştuklarında ya sonsuza dek gitmeye hazırlanıyorlardır ya da almaları gereken bir intikam vardır."

Bilgeliği beni gülümsetiyor, yanına oturuyorum: "Döneceğim. Bundan emin olabilirsin."

"Nereye gidiyorsun? Beraber iş yapmaya başladığın şu Yahudiler bu işin içindeler mi?"

"Bunu bilmemen daha iyi. Halledilmesi gereken eski bir hesabım olduğu doğru. En az benim kadar eski."

Demetra başını sallıyor, gözlerinin yeşilini bir hüzün perdesi kararıyor: "İnsanın düşmanlarını da seçmeyi bilmesi gerek Ludovico. Yanlış insanlarla takışma."

Kocaman bir gülümsemeyle onu teselli ediyorum, genelevden çok benim için endişeleniyor.

"Korkma: Daha kötü durumlarda bile canımı kurtardım ben. Bu konuda uzmanım."

Q'nun güncesi

Viterbo, 5 Nisan 1547

Seçilemeyen hareketlerden biri de böceklerin yerde yavaşça sürünüşü. Ancak bakışlarını iyice odakladığın ve otların hafif dalgalanışının büyüsüne kendini kaptırdığın zaman hissedebilirsin bunu.

O karınca gibi kaynaşmada gizli bir düzenin, bir uyumun, bir amacın olduğunu hayal etmek zor.

Sezgilerimi izlemeliyim. Karınca yuvasının nerede olduğunu keşfetmeliyim. Bu yuvanın ihtiyaçlarını sağlayan güzergâhları teşhis etmeliyim.

Milano'ya gidiyorum. *İsa'nın Lütfu*'nun yeni dağıtımından sorumlu olanları keşfetmek için iz peşinde olduğumu Carafa'ya yazdım. Gerçek bu. Viterbo'da artık yapacak fazla bir şey yok. Bazıları haberleri bile olmadan Maneviyatçıları kayırıp kitabı her yerde dağıtıyorlar. Ne elde etmeyi umuyorlar. Yeni katılımlar mı, yardım mı? Reformdan yana bir isyanı başlatmak mı?

Önemli olan bunların kim olduklarını anlamak, ne istediklerini keşfetmek.

Milano'dayım. Oradaki engizitörler din değiştiren bir Yahudi'yi *İsa'nın Lütfu* adında sapkın bir eserin dağıtımına katkıda bulunmakla suçlayarak gözaltına aldılar.

Sanırım bu adam Portekiz asıllı bir Venedikli. Adı da Giovanni Miches.

Dönmelerin bu hikâyeyle ne ilgileri var?

Bölüm 24
Venedik, 10 Nisan 1547

João ve Bernardo Miquez, aralarında durup başını uzatan, saçları yanlardan dökülmüş o ufak tefek adama göre dev gibi, kapıda görünüyorlar. Ufak tefek adam kitap kaçakçısı ve şarap uzmanı. Birdenbire bana doğru sıçrayarak, uzattığım eli yakalıyor.

"Gerçekten bir zevk, yaşlı dostum. Başımıza gelenleri hayal bile edemezsin. Satışlar sapına kadar Katolik İmparator'un evinde pupa yelken gitti. Ama o lanet olası Kilise Yargı Kurulu bunu hiç istemiyordu."

İki kardeşi selamlayarak Perna'yı susturuyorum: "Hoş geldiniz."

Omzuma indirilen bir şaplak: "Umarım bize yiyecek bir şeyler verirsin. Seyahat esnasında çok az mola verdik."

"Şimdi bir şişe açıyorum. Oturun ve bana her şeyi anlatın."

Perna bir sandalye çekip konuşmaya başlıyor: "Lanet olsun. Neyse ki ucuz atlattık. Senin Yahudi arkadaşı az daha kandırıyorlardı, evet evet. Şimdi dünya umurunda değil ama büyük bir tehlike atlattı sana söyleyeyim. Eğer o pis papaza madeni paraları vermeseydi şimdi burada kadeh tokuşturamazdı, anladın mı? Şu anda Milano zindanlarında farelere eşlik ediyor olurdu."

"Sakin olun. Her şeyi baştan anlatın bana."

Perna titreyen ellerini masanın üzerine koyarak biraz toparlanıyor. Şimdi Bernardo konuşmaya başlıyor. João'nun yüzünde sevimli gülümsemelerinden biri beliriyor.

Engizisyon onu üç gün gözaltında tuttu. Sapık yayın satmakla suçlandı.

Susan ve kardeşinin konuşmasını dinleyen abisine bakıyor: "Bir sürü soru. Birileri ispiyonculuk yapmış olmalı. İşler iyi gitti. Doğru

kişilere paraları uzatmak yetti. Onu serbest bıraktılar. Neyse ki ciddi insanlar değillerdi. Ama bir dahaki sefer işler böyle iyi gitmeyebilir."

Bir an sessizlik oldu. Perna titriyor. João'nun bir şeyler söylemesini bekliyor. Dirseklerini masaya koyarak incecik parmaklarını birleştiriyor.

"Abartıyorlar. Onlar *Lütuf* hakkında hiçbir şey bilmiyor. Sadece belirsiz şüpheler var ortada. Birileri ismimi vermiş, onlar da gelip beni buldu. Hepsi bu. Eğer gerçekten bir ipucu kokusu alsalardı paralarımı kabul etmezlerdi... -alaylı bir el hareketiyle- ya da daha fazla para isterlerdi."

Kitapçımız kahkahayı basıyor: "Evet evet. O, bu işi hafife alıyor ama dikkatli olmalıyız. Ben de o dört iğrenç karganın hiçbir şey bilmediklerini biliyordum. Peki şimdi kim Milano'ya dönüyor? Kim? Şimdi orası yanmış bir meydan, yanmakta olan bir toprak. Anladın mı? Bütün dükalık kapalı. Her tehlikeyi göze alarak artık oraya ayak basamayız. Teslim ettiğimiz malların hasılatını nasıl geri alacağız?"

João onu sakinleştiriyor: "Başka yerden zararını çıkaracağız."

Kadehlere ikinci kez şarap dolduruyorum: "Biraz olsun Milano'yu bırakalım. Gene de gözlerimizi iyice açık tutalım: Engizisyon daha iyi düzenleniyor. III. Paul bir korkak. Bir dalavereci, ama sonsuza kadar gidemeyecek. Herkesin kaderi gelecekteki papaya bağlı. Bizim de..."

Üç ortak hep birlikte başlarıyla onaylıyorlar. Başka bir şey söylemeye gerek yok. Aynı düşünceleri paylaşıyoruz.

Milano, 2 Mayıs 1547

Carafa'nın tavsiye mektubu etkisini gösterdi: Bunu Rahip Anselmo Ghini'nin boncuk boncuk terlerle kaplı alnından ve yardımcılarının yapmacık hareketlerinden okudum. Etrafımda acayip bir uğultu vardı sanki. Herkes kulak kesilmiş ve başlarını yere eğmişti.

Kırk iki yaşındaki Rahip Anselmo Ghini son iki yılını kilise yargı kurulu hesabına, sapkınlık kokan metinleri titizlikle incelemekle geçirmişti. Domeniken Manastırı'nın okuma salonundaki yazı masalarından birinin arkasında bütün konuşma boyunca ellerini sinirli sinirli ovuşturup durdu. Arkamdaki heyecanlı gidiş geliş bir an bile durmadı. Sanki engizitör bendim. Salondaki herkeste hissedilebilir bir gerginlik vardı. Alçak sesle konuştuk.

Giovanni Miches aslında *İsa'nın Lütfu*'nun on kopyasıyla yakalanan bir kitapçının adıydı. Şehirdeki varlığı tespit edilince Miches 13 Mart'ta tutuklandı. Kardeşi Bernardo, uşakları Odoardo Gomez ve kitapçı Pietro Perna ona eşlik ediyorlardı. Ama bu üç kişi tutuklanmamıştı. İlk sorgulama Anselmo Ghini tarafından yürütüldü.

Milano'da bulunmasının sebebinin sorulması üzerine Miches Flandre'deki bazı aile mülklerinin üzerindeki kontrolü kaldırmak üzere İmparator'dan istediği bir aracılıkla ilgili Vali Dük Fernando Gonzaga ile pek yakında randevusu olduğundan bahsetti.

İsa'nın Lütfu'nun dağıtımıyla ilgili işlere bulaştığını kesin olarak inkâr etti. Fakat Giunti, Manuzio ve Giolito gibi Venedikli büyük yayıncıların işlerine ortak olduğunu söyleyerek yayıncılıktaki

çıkarlarını kabul etti. Miches *İsa'nın Lütfu*'nun varlığından haberdar olduğunu fakat içerdiği konuların onu hiç ilgilendirmediğini de ekledi. Ayrıca, hiçbir sınırlama olmadan Venedik'te elden ele dolaşan bir yazı yüzünden kendisiyle ilgilenilmesine çok şaşırdığını söyledi.

Ertesi gün zaptı tutulmayan, ikinci bir konuşmadan sonra Miches serbest bırakıldı. Zabıt tutulmaması gibi bir ihmalin sebebini sorduğumda Rahip Anselmo o durumda ilk güne göre daha başka verilerin ortaya çıkmaması olarak yanıtladı.

İlk bulgular: Giovanni Miches şüphesiz şaşırtıcı ilişkileriyle övünen kurnaz bir tipti. Açıkça ispat edilmediği taktirde böylesine önemli tanıdıklarla böbürlenilmez.

Giovanni Miches kimdir?

Rahip Anselmo bütün hakikati söylemiyor. Konuşmalarında aşırı tereddütler ve tutarsızlıklar var.

Miches'in arkadaşları neden tutuklanmadı?

İkinci sorgulamaya ait zabıttan niçin hiçbir eser yok?

Bugün notlar aldım, yarın rahip Anselmo'nun iyi gizleyemediği korkularına destek olacağım.

Milano, 3 Mayıs 1547

Rahip Anselmo'nun hücresinde konuşmaları gizlice dinleyen kimse yok.

Düşündüğümden daha azı yetti bile: Carafa'nın adı karanlık bir korku yaratıyor.

Miches'in para verdiği belli oluyor.

Martaval okumayı bırakmasını söyler söylemez rahip kekelemeye başladı. Brandaya oturmuş titriyordu. Ben de ayakta onun üzerine eğilmiştim. Bir süre sustuktan sonra kendini aklamaya başladı.

Gerekli bilgileri edinmişlerdi: Miches gerçekten de Milano valisini tanıyordu. Birçok soylu kişi onunla iş yapıyor, ondan para alıyordu. Burada işler Roma'daki gibi yürümüyor, burada emirleri

İmparator veriyor ve arkadaşlarının çok gayret göstermeleri Gonzaga'nın hoşuna gitmiyordu. Burası Roma gibi değildi, tedbirli olmak gerekiyordu.

Gerekli bilgileri almışlardı: Önemli bir kişi, güçlü bir aile söz konusuydu. İşte bu yüzden, diğerlerini tutuklamamışlardı. İmparator'un, kasalarından para aldığı bankerlerdi bunlar. Böyle birini hapishanede nasıl tutabilirsin? Dük'ün kendi muhafızları gelip onu oradan alırlardı. Bu arada bir şeyler kazanmaya değerdi. Manastır için birtakım şeyler. Yolsuzluk değildi bu. Binlerce engel arasında zor bir işti yolsuzluk. Burası Roma'ya benzemezdi.

Bunları Carafa'ya rapor etmemem için yalvardı. Acayip korkmuştu.

Ona bugünden sonra benim için çalışacağını, tüm yararlı bilgileri bana aktaracağını söyledim.

Elimi öperek teşekkür etti.

Alejandro Rojas. Milano Başpiskoposu'nun özel danışmanı. Yani Carafa'nın Başpiskopos'un peşine taktığı İspanyol haberci.

Yaşlanmış, çok da şişmanlamış. Piskopos'un sofrasının onuru. Her şeyi doğruladı, hatta yeni haberler de verdi.

Juan Micas, bir adı da João Miquez, diğer adı Johan Miches, bir başka adı Jean Miche, Giovanni Miches olarak da bilinir. İmparator'un bankerlerinden Mendezlerle birlik halinde olan Miquezler denilen zengin bir İspanyol Yahudisi ailesinden.

Yüklü bir mal varlığı ve karanlık bir geçmiş. Hep zafer ve talihsizlik arasında gidip gelen ama daima bir çıkış yolu bulmayı başaran bir aile. Hıristiyanlığa geçişleri bir zaman dostları olan kişilerin yarının işkencecileri olmasını önleyemedi. Sayıları azdı ama yetenekli ve kurnazdılar. Pek çok kişinin ağzının suyunu akıtan servetlerini korumasını öğrendiler. Birkaç yıldan beri yerleştikleri Venedik'te çeşitli ticari faaliyetlere giriştiler.

Din değiştirmiş Yahudiler. Orta Avrupa saraylarında tanınan girişken bankerler.

İsa'nın Lütfu'nu dağıtmakta ne çıkarları olabilir? Sadece bir iş mi bu? Kuşkulanılacak bir durum doğrusu.

Maneviyatçıların gizli müttefikleri mi yoksa? Doğrulamak lazım.

Kuşkusuz, kitabı hızla dağıtmak için gerekli araç ve temaslara sahipler.

Başka düşünceler: Carafa'nın günden güne kurmakta olduğu mekanizma henüz kusursuz olmaktan uzak. Adamların hepsi güvenilir değil. Milano ve Venedik Roma'ya benzemez. Her devletin bir efendisi var, her efendi de yolsuzluğun kabul edilebilir sınırlarını belirliyor.

Carafa'nın bunu hesaba katması gerek.

Milano, 4 Mayıs 1547

Buradan gidebilirim artık. Rahip Anselmo ve öteki ödlekler taleplerim karşısında çileden çıkacaklar. Miquez ya da ortaklarının buralardan ayrılmaları mutlaka dikkat çekecek. Her yararlı ayrıntıyı toplamak lazım. Onların hepsinin ipi elimde.

Bologna Ekümenik Konseyi'ne Ferrara Dükalığı kentinden Gianpietro Carafa'ya verilmek üzere gönderilen 13 Haziran 1547 tarihli mektup.

Pek sayın ve yüce kardinal Giovanni Carafa, Bologna.

Muhterem efendim, tabloyu bir bütün olarak düzenlemek için gerekli verileri elde etmek uzun zaman gerektirdiğinden araştırmamın sonuçlarını zatialinize ancak şimdi iletebiliyorum.

Şunu da söylemek zorundayım ki bütün bunlara rağmen uğraştığımız kişiler oldukça kurnaz ve ileri görüşlü olduklarından size sunmaya hazırlandığım bilgilerin mutlak kesinliğinden bahsetmek mümkün değil.

Hemen konuya giriyorum. Milano, Venedik ve Ferrara arasında seyahat ettikten ve bana sunmuş olduğunuz tavsiye mektupları sayesinde bu kentlerin engizitörleriyle temas sağladıktan sonra *İsa'nın Lütfu*'nun bütün yarımadadaki izah edilemeyen dağıtımından Avrupa'nın en önemli Yahudi ailelerinden birini sorumlu tutmaya yetecek kanıtları nihayet topladım. Bu ailenin gerçek dine dönmüş bireyleri Donna Beatriz de Luna'nın eşi ve aynı zamanda İmparator'un yakın dostu, ölmüş İspanyol Banker Francisco Mendez'in adı nedeniyle İmparatorluk sarayında Mendesiler olarak tanınırlar. Bugüne kadar Venedik'te oturan, işler ve ticari faaliyetlerin yanı sıra daima yayıncılık ve edebiyatla ilgilenmiş Donna Beatriz ailenin kadın efendisidir. Yeğenleriyle birlikte yalnızca Yahudilikle ilgili yayınların büyük kısmını değil aynı zamanda kendi çifte dininden yararlanarak Hıristiyan yazarları da finanse ediyor.

Aile çok geniş değil. Donna Beatriz'in Reyna adlı bir kızı ve Brianda de Luna adlı bir kız kardeşi var. Kız kardeşi Francisco Mendez'in kardeşi Diego'nun dul eşi ve ayrıca evlilik çağında Gracia la Chica adlı genç bir kızın annesi.

Ailenin erkekleri ölmüş bir kardeşin oğulları: Venediklilerin Zuan diye çağırdıkları Giovanni ile Bernardo Miquez. Birey sayısı altıyı geçmeyen bir aile. Bunların dördü kadın.

Buna rağmen Mendesilerin en önemli Venedikli tüccar ve armatörleriyle yaptıkları işler inanılmaz boyutlardadır. Sahip oldukları zenginlik devasa olup sağladıkları kârlarda Venedik'in en eski soylu aileleri de işin içindedir.

Ama efendimizi asıl ilgilendirecek olan hiç kuşkusuz, yayıncıların ortakları ve aynı zamanda dağıtımdan sorumlu olan sanatseverlerin muhasebe defterlerinde gördüğünüz yoğun kitap ticaretidir. Özellikle dağıtım etkinliğini Venedik'te kaldığım son ay içinde etraflıca inceledim ve elde ettiğim bulgular beni buraya Ferrara'ya yasak kitabın izlerini sürmeye sürükleyecek kadar ilginç.

Ama size gelişmeleri adım adım anlatmam gerek.

Venedik'e vardığımda João Miquez'in *İsa'nın Lütfu* adlı kitapla olan ilgisi hakkında elimde zayıf ipuçları vardı.

Bana yararlı bilgiler verebileceğini düşündüğüm tek kişi *İsa'nın Lütfu*'nun ilk yayıncısı Bernardino Bindoni'ydi. Bindoni Giunti ya da Manuzio gibi büyük isimlere karşı kin duyan küçük bir matbaacı. Önemsiz, sonuç olarak ağzı sıkı, olay hakkında konuşmaya istekli olmayan biri. Olayla ilgili sadece birkaç defa ağzından laf çıktığında hep geçmişe atıfta bulundu. Dükkânından onu hayal kırıklığı içinde bırakarak ayrılırken eğer gerçekten *İsa'nın Lütfu*'ndan bir stok satın almayı düşünüyorsam Yahudilere başvurmam gerektiğini söylemek cüretinde bulundu.

Bu, gerçeğin tam bir onaylanmasıydı.

Yahudi Yayıncı Daniele Bomberg sonunda beni Ferraralı meslekdaşları Usquelara yönlendirdi.

İşte Dük II. Ercole d'Este'nin topraklarındayım. Eğer Konsey'in sapkın olarak ilan ettiği bir kitabı bastırmak zorunda kalsam

hiç kuşkusuz seçeceğim yer burası olurdu. Burada, Roma'dan gelecek her türlü müdahaleye karşı hoşgörüsüz ve öfkeli birisi olan Dük Engizisyon'un elini kolunu bağlamış. Ferrara, Venedik ile Bologna arasındaki yolun tam ortasında, Venedik Cumhuriyeti ve Papalık devleti arasında denize kolayca çıkışlı olan küçük, bağımsız bir eyalet.

Beklemeyle geçen yavaş bir işti bu ama zahmete değdi doğrusu. Nehir gemileri Ferrara'dan başlayarak Po Nehri'nin kolu boyunca sahile kadar inerek burada yüklerini güneye giden ticaret gemilerine yüklerler. Usqueların kitap stoklarını sahilin birkaç mil açığına yanaşan Venedik gemilerine yüklerken aynı yöntemi kullanmaları'nda haklı sebepler var. *İsa'nın Lütfu'* nun Mendesiler tarafından Venedik'te donatılmış gemiler aracılığıyla Adriyatik boyunca dağıtımı böyle açıklanır. Normal yüklerine kitapları da eklemek için Ferrara sahillerinin açığına gönderilen gemiler daha sonra güneye yönelerek İtalya Yarımadası'nın etrafını dolaşırlar.

Gene de bütün bunlar hâlâ hiçbir şeyi açıklamıyor. Çünkü çok saygıdeğer efendim, hâlâ gözümüzden kaçan şey zengin bir İspanyol Yahudisi ailesinin Hıristiyanlık ile ilgili bir kitabın dağıtımıyla niçin ilgilendiğidir.

Sebebi gayet açık: Siz efendimin rakiplerini güçlendirmek, Kardinal Polo ve Maneviyatçılara yardım etmek. Sorunun muhtemel cevabı budur. Öyle ki, sizin de niyetlendiğiniz gibi, bu onur kırıcı yayının öncülerine darbe indirmek ve onları uzaklaştırmak giderek zorlaşmaktadır.

Bu zengin Yahudiler tarafından kullanılan sağ kalmayla ilgili ince stratejileri Venedik'te fark edebildim. Mendesiler kendi zenginliklerini ayarlanmış güç dengeleri, karşılıklı yardımlar, ticarete katılmalar, rüşvetlerle sürdürürler. Şimdiye kadar zulümden kaçmalarını sağlayan bir yöntemdir bu. Onlar gibi insanlar kilise yargı kurulunun gücünün artmasıyla, bağnazlığın gelişiyle her şeylerini kaybedebilirlerdi. Her ihtimalle onlar tutuculara üstün gelen Reginaldo Polo gibi olacaklarını umut ediyorlar. Başka bir deyişle bugün Luther taraftarlarıyla diyalog ve uzlaşma aramaya hazır, yarın ise

belki de Yahudilerle işbirliği yapabilecek dürüst ve hoşgörülü aydınlar gibi olacaklarını sanıyorlar.

Venedik'te bu insanlar dokunulmaz olmasa bile normal şekillerde zorlukla ulaşılabilen, oldukça güçlü kimselerdir. Genellikle Yahudiler o şehrin yaşamının temel bir bileşenidir. Öyle bir bileşen ki onlarsız Venedik batma tehlikesine maruz kalabilirdi. Siz efendimizin de iyi bildiği gibi Venedik Cumhuriyeti'nin düzeni nazik bir şekilde iç içe geçmiş bir yetki ve güç sistemine dayanır. Bu sistemde bir açık bulmak hemen hemen imkânsızdır. Mendesiler gibi bir aileye saldırmak bütün sonuçları göze alarak Venedik'in hassas bir sinirine dokunmak gibidir. Şimdilik sizden bir cevap beklemek ve *İsa'nın Lütfu* meselesinin gelişmesiyle ilgili başka veriler toplamak için Ferrara'da kalacağım. Siz muhterem efendimin ellerinden öper lütuflarına sığınırım.

Ferrara, 13 Haziran 1547 günü
Siz efendimin sadık gözlemcisi
Q

Viterbo şehrinden Bologna'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen 20 Eylül 1547 tarihli mektup.

Çok saygıdeğer ve yüce Giovanni Pietro Carafa.

Muhterem efendim, Papa'nın oğlu, Parma ve Piacenza Dükü Pier Luigi'nin öldürüldüğü haberi sizin hizmetkârınızda hüzünlü kehanetler yaratarak buraya kadar vardı.

Nitekim bu cinayeti Gonzaga'nın işlediğiyle ilgili söylentiler çıktığına inanıyorum. Ayrıca bu cinayeti olayların giderek şekillenen karmaşık tablosuna yerleştirmek zor değildir. Ferrante Gonzaga'nın Milano'yu İmparator'un hesabına yönettiği ve eskiden beri Piacenza üzerinde yayılmacı hedefleri olduğu düşünülecek olursa nasıl karanlık bir takasın olduğunu anlamak zor olmasa gerek. Pierre Luigi Farnese'nin ortadan kaldırılması Gonzaga'ya, bu olayla Papa III. Paul'e çok ağır bir gözdağı veren V Karl'a olduğu kadar yarar sağlar.

Sanırım bu, Papa'nın yeni Fransa Kralı'na gönderdiği zayıf ittifak sinyalleri konusunda İmparatorluğun bir uyarısıydı.

Fakat Karl kaderin kendisine hazırlamış olduğu uygun fırsatı harcamak niyetinde değildi. Sadece bir yıl içinde en eski düşmanlarından ikisi, İngiltere'nin dinden ayrılan kralı VIII. Henry ve savaşçı Fransa Kralı I. François öldüler. Buna bir de İmparatorluk ordusunu Mühlberg'te Schmalkalden İttifakı'na karşı kazandığı zafer eklenir: Protestan prensler sert darbeyi suçladılar ve bu da İmparator'u bir hayli güçlendirdi.

Habsburgların İtalya'da yeniden saldırıya geçmelerine çok şaşmamak gerekir. İmparator Trento konseyinde diplomasi ile yapamadığı şeyi kendi papa adayını yani siz efendimizin İtalya'dan ebediyen uzaklaştırılmasını istediği Reginaldo Paul'u Papalık koltuğuna yerleştirerek elde edebilirdi pekâlâ.

Bugün zararın tamir edilemez bir hale gelmesini önlemek için her zamankinden daha çok tedbirli davranmak gerekir. Şimdi tarafınızdan bana verilen görevle ilgili en yeni gelişmeleri açıklayacağım. Sizin bana verdiğiniz referanslar sayesinde polis yetkilileriyle ve yarımadanın bazı büyük kentlerinin engizitörleriyle mektupla temas kurdum. *İsa'nın Lütfu*'nun dağıtımcılarının eylem alanının genişlemekte olduğunu ortaya çıkardım. İki gün evvel yasak kitabın iki yüz kopyası Napoli'de bulundu. Bu, şimdiye kadar yapılan el koymaların en önemlisiydi. Bu el koymaların ikisinde kitapların taşınma masraflarının Mendesilerin zengin İspanyol Yahudisi ailesiyle ilgisi olduğunu gösteren bazı durumlar vardı ki artık Mendesilerin bu işe karıştıklarında tamamen eminiz.

Yerel otoritelerden uzaktan gözetim altında tutulmalarının daha iyi olacağına inandığım kişilerin bir isim listesini elde ettim.

Simone Infante, Napoli Krallığı'nda; Alfredo Bonatti Mantova, Modena ve Parma Dükalıkları için; Pietro Perna, Milano Dükalığı'nda; Nicolò Brandani Toscana'da; François Strozzi ve Girolamo Donzellini Venedik'te.

Bunlar sırasıyla Napoli Sarayı'na mal veren bir tüccar, Mantova Dükü'nün tavsiye ettiği bir saray adamı, sürgündeki Baselliler ile kitap değiştokuşu yapan bir gezgin satıcı, Floransa yün loncasının bir üyesi ve Roma'dan kaçan iki aydındı.

Bu şahıslar *İsa'nın Lütfu*'nun İtalya'ya ne yarar sağlayacağını bize anlattılar. Bunlar okumuş, efendilerinin saraylarına yakın tüccar ve zanaatkâr sınıflarının üyeleriyle soylular arasında fikir taşıyan insanlardı. Zamanın geçmesiyle tehlikeli olabilecek küçük balıklardı bunlar.

Benim tavsiyem şudur ki eğer güçlü Mendesileri sorgulamak mümkün olmazsa İspanyol Yahudilerinin ensesinde Engizisyon'un

nefesini hissettirmek için zincirin son halkalarından başlamak yararlı olabilir.

Bana, lütuflarınıza sığınarak emirlerinizi beklediğimi söylemekten başka diyecek bir şey kalmıyor.

Viterbo, 20 Eylül 1547 günü
Efendinizin sağlık gözlemcisi
Q

Bölüm 25
Venedik, 2 Ocak 1548

Günbatımında Miquez'in evinin bir salonunda. Şimdi Beatrice sessizce karşımda ayakta duruyor, silueti batıya bakan bir pencerede beliriyor. Yüz hatları ışığa karşı şu anda daha dağınık ve daha karışık. Bir sedirde oturmuş, Yunan şarabı içiyorum. Deniz çamı reçinesi kokan Retsina denilen birşarap.

Bir çocukla yollanan mesaj üzerine bir saat önce davet edildim buraya. Yeni haberler olduğunu düşündüm ama João yok, kardeşi de, Duarte Gomez de, hiç kimse yok. Ben geldikten sonra uşaklar da ortadan kayboldu. Ana kapıyı geçince eşikten iki adım ötede gülümseyen Beatrice'yle karşılaştım.

Halılar, tablolar, Anvers'te bile görmediğim eşyalar ve renkler arasında Perna'nın bana hiç bahsetmediği bu şarabı içerken kulağıma çok uzaklardan sesler, hafiflemiş gürültüler geliyor.

Eskiden beri her gün ve her gece dolaştığım yeraltı mezarları ve dar sokaklar'da görülmemiş bir sükûnet var. Beni bu kışın, bütün kışların ötesine götüren bir sükûnet. Tanıdıklarımdan çok farklı olan bu kadınla neler yapmam gerektiğini değil neler olabileceğini düşünüyorum.

Hiçbir Flemenk onun gibi Flemenkçe konuşamaz. Her türlü sertlikten uzak, ıslıklar, uzun sesliler ve hiç duymadığım ses birimleriyle dolu bir dildi bu. Kâh yıldız yeli kâh lodos tarafından taşınan, belkemiğim boyunca yeniden yayılmak üzere doğudan ve batıdan gelen çeşitli Kuzey ve Latin dillerinin yankıları gibiydi. Belki bir gün kıtanın dört bir yanında tüm erkekler ve kadınlar bu notaları, bu Avrupa yanlısı, çok sesli, binlerce yerel değişik biçimi yansıtan sakin teraneyi seslendireceklerdir.

Yüzünde tebessüm beliriyor. Burada sadece benimle yapayalnız. Soylu kişilerle ve tüccarlarla pazarlık eden, sanatçıları ve bilginleri koruyan Miquez hanedanının Ana Kraliçesi. Pezevenk ve kibar fahişelerle dolu bir kentte bir kraliçe. Himaye ettiği şairler eserlerini ona ithaf ediyorlar. Ortensio Lando adlı birinin kitabını karıştırıyorum: "Çok saygıdeğer Beatriz de Luna'ya." Gülüşü rahatsız edici değil tersine hoş bir merhamet uyandırıyor.

Bana Caratello'yu, yaptığı işi ve kızları soruyor. Yanıma oturuyor. Bu kadın geçmişimi, hangi ve kaç kan nehrini aştığımı öğrenmeye hiç hevesli değil. Benim pek çok ismim olduğu onu ilgilendirmiyor. *Şimdi* beni merak ediyor bu kadın. *Şu anda* sadece beni. Bu kadın şimdi bana insanlığımdan bahsediyor, ona meydan okuduğumu hissettiğini, uzun zamandır giydiğim zırhın, yine yaralanmamam için tenimi koruyan o dayanıklı malzemenin altında benim insanlığımı algılayabildiğini söylüyor.

Bir yudum şarap daha yuvarlıyorum.

Bu kadını düşünüyorum.

Beni arzulayan bu kadını.

Beatrice'yi ve şimdi olabilecek şeyleri.

Bölüm 26
Po Deltası, 26 Şubat 1548

Ferrara'yı sahile bağlayan Po Nehri'nin kolu boyunca Usqueların bize sağladığı ve *İsa'nın Lütfu*'nun beş yüz nüshasıyla yüklü iki tekneyle ilerliyoruz. Güneş tepede, yem aramak için başlarımızın üzerinde ve nehrin kuytu yerlerinde uçuşan kuşların iniş yaptığı bulanık sular üzerinde yansıyor. Rutubetli soğuk üzerimizdeki ağır yünlü harmanilere rağmen bizi uyuşturuyor.

Bunu çok geç fark ediyorum.

Yükün ilk yarısını taşıyan kayık bizimkinin önünde ani bir dönüş yaptı. Kamışların arasından nehrin ortasına doğru aniden çıkan saldan kaçınmak için dümenci pruvayı sağa çevirdi. Arkamda dümencinin bastığı küfürü duyuyorum. Bir anda büyük kayık yan kanallardan birinde gözden kayboldu. Sık bir bitki örtüsü nedeniyle görülmeyen nehir ağzıydı bu kanal. Üzerinde eğilmiş üç siluetin seçildiği sal hemen arkadaydı.

Hiç düşünmeden tüfeği kavrıyorum, nişan almaya çalışıyorum ama çoktan kayboldular. "Takip edelim onları!" diyorum dümenciye.

Geride kalmamak için ani bir dönüş yapıyor. Haykırışlar ve suya düşen cisimlerin çıkartıkları sesler duyuluyor, sadece çırpınıp duran iki kayıkçıya ulaşmak için dar kanala dalıyoruz. Sal ve kayık uzaklaşıyorlar. İki kayıkçıyı tekneye alıyoruz. Biri şakağından kan kaybediyor, başının yarısı parçalanmış.

Kaybetmeyin onları!

Kambur Sebastiano küfürler savuruyor ve elindeki uzun sırığı nehrin dibine batırarak tekneyi öne doğru itiyor.

Yaralının başını bir bezle sararken hayatta kalan ötekine dönüyorum: "Kim bu herifler?"

Bir solukta yanıtlıyor: "Haydutlar, don Ludovico, pusu kurmuşlar. Allahsız haydutlar. Bakın ne hale soktular şu adamı!"

Ben de bir sırık yakalayarak, pruvada ayakta, nehrin bilinmeyen bir dirseğine doğru suları yarıyorum. Miquezlerin kayıkçısının boğuk sesi duyuluyor:

"Burası bir labirentten daha kötü beyler. Bataklık ve yılanlar. Hem de binlerce. Hiç kimse geri dönemez buradan."

Karşı çıkıyorum: "Yükün yarısı o kayıkta. Onu kaybetmeye hiç niyetim yok."

Kayığın pupasını görür gibi oluyorum, fazla hızlı gitmiyorlar, takip edildiklerini düşünmüyorlar belki de. Solda yine bir kıvrım, sonra yine çok dar bir kanala girip yönümüzü kaybediyoruz. Tam öğle vakti, güneş tepede, ufuk görülmüyor. Hiçbir başvuru noktası yok. Şimdi artık nehirden en az birkaç mil uzaktayız.

Ferrara'ya sadece bir mal almak için geldiğimi düşünürken elimdeki sırığı tüm gücümle itiyorum. Düşüncelerimi, neredeyim ve ne yapmaktayım soruları üzerinde durdurduğumda adeta gülmek geliyor içimden ama kendimi tutuyorum çünkü arkamda Sebastiano sırıkla nehrin dibine vururken tükürüyor, küfür ediyor ve ter döküyor.

Sanki sular tarafından yutulmuşçasına iki teknenin gözlerimin önünde kaybolduğunu görüyorum. Onları tam olarak gözden kaybettiğim noktayı belirlemek için kanalın kıyısında dalları suya batmış ölü bir ağaç gibi bir ayrıntı, özel bir şey arıyorum.

"Daha hızlı, daha hızlı!"

Sebastiano'nun küfürleri atılan kulaçlara ritim veriyor. Kambura durması için işaret yapıyorum. Kamışlığın biraz seyreldiği bir nokta buluncaya kadar karşı sahili sırıkla tarıyorum. Kullanılabilecek bir geçit değilmiş gibi gözüküyor ama başka hiçbir yerden gidemezler.

"İçeri girelim!"

Sebastiano ısrar ediyor: "Beyler, beni dinleyin, oradan geçilmez."

Yaralıya bir göz atıyorum. Kanama durdu ama bayıldı. Öteki kayıkçı bana kararlı bir bakış fırlatıyor ve küreğe biraz asılıyor: "Gidelim."

Başımızın üzerinden ve arkamızdan tekrar kapanan kamışları aralayarak kayığa yol açıyorum. Pruvanın ötesinde birkaç kulaç atarak sırığın yardımıyla sazlığı karış karış tarıyorum. Bu kamış ormanı tekdüze ve yoğun bir biçimde etrafımızda millerce mesafe uzanabilir. Su bitkilerinin daha az direnç gösterdiği yeri hissederek sazlıktan geçen görülmeyen suyolunu düşünmeliyim sadece. Hiç ses çıkartmadan dikkatle ilerliyoruz. Kamışlar birden sona eriyor. Kumlu düz bir adaya kadar bataklık uzanıyor.

İşte kayık ve beş adam: Biri salı emniyete alıyor, diğer dördü iki sandığı taşıyorlar. Dil şeklinde bir arazide ilerliyorlar. Tüfeğime uzanırken iki kürekçim yeniden toparlanıyorlar. Bizi görmediler. Durgun suyu hızla yarıyoruz. Adam başını çok geç kaldırıyor. O sırada ben çoktan nişan almıştım. Ateş edince kuş sürüleri her tarafa uçuştular. Duman seyreldiğinde onun, arkadaşlarına doğru sürünerek ilerlediğini gördüm. Arkadaşlar yere bırakılan sandığı omuzlarına yükleniyorlar. Bir hamlede adaya çıkıyoruz. Hançerimi kınından çıkartıp en önde aşağıya atlıyorum. Kemerime kadar çamurlara gömülüp bir direk gibi orada dikiliyorum. İçimden hâlâ gülmek geliyor. Sebastiano biraz ötede karaya çıkıyor ve beni ağırlıktan kurtarıyor.

"Gidelim, gidelim efendiler, bakın kaçıyorlar!"

Diğer kayıkçıya dönüyorum: "Tüfeğini doldur ve kayıkta nöbet tut."

Dil şeklinde arazide sıkı ve kısa bir yürüyüşten sonra onları görüyoruz. Sandık ve yaralıyla birlikte güçlükle ilerliyorlar. Sebastiano'nun küfürleri kaçakların üzerine sıkılan mermiler gibi. Kısa kısa nefes alıyorum, büyük bir gülme arzusuna kapılıyorum.

Sular altında ve sık sazlıklarla kaplı adacıklarla dolu bir başka düzlük. Eğer biraz daha koşacak olursam kalbim yerinden çıkacak.

Birdenbire duruyorlar.

Yavaşlıyorum.

Sebastiano tükürerek yanıma yaklaşıyor. Havayı ciğerlerime çekerek tabancayı dolduruyorum. İlerliyoruz, kaçakların ellerinde sadece değnekler var gibi. Yaralı yerde uzanmış, ölmüş de olabilir. Korku dolu, kirli yüzler, üzerlerinde pis paçavralar. Hepsi sıska, başlarına yapışmış saçları çamurdan takkeleri andırıyor. Şaşırtacak kadar bir deri bir kemik kalmışlar, ayakları da çıplak. Artık onların çok yakınındayız, tabancamı doğrultuyorum, yerde yatan zavallıya göz atıyorum. Baygın değil, gözkapakları birbirine vuruyor. Görünürde kan falan yok.

İşte o anda ortaya çıkıyorlar.

Kamışlardan gelen kısa süreli bir hışırtıdan sonra paçavralar içinde, ellerinde sivri değnekler ve tırpanlar, otuz kadar hayalet belirdi.

Allah kahretsin!

Her tarafımız göz alabildiğine bataklık, şık giysilerimle ben ve sırığa dayanmış Kambur Sebastiano vahşiler tarafından çevrilmiştik.

Böyle mi sona ermeliydi?

Bu defa gülüyorum. Gürültülü, kaba bir gülüş bu. Yorgunluk ve gerginlikten zıvanadan çıkmış bir halde gülüyorum. Gülüşüm onları bir hayli şaşırtmış olmalı ki ellerindeki silahları sımsıkı göğüslerine bastırarak kuşkuyla geri çekiliyorlar.

Yoğun bitki örtüsünden bir gürültü yükseliyor. Bir siluet bütün diğerlerine egemen oluyor. Çamur kaplı bir rahip elbisesi, bir haç oluşturmak üzere boynundan sarkan birbirine bağlı iki tahta. Sağa sola salladığı budaklı bir değneği elinde sımsıkı tutarak anlaşılmaz kelimeler dökülüyor dudaklarından.

Sandığa yaklaşarak onu açıyor. Başını kederli bir şekilde gökyüzüne kaldırdığını görüyorum. Emrindeki sürüyü sert bir tonla azarlıyor.

Bize doğru geliyor: "Affedin rahipler, affedin." Gri sakalı benimkinden daha uzun, çamur ve böceklerle kabuk bağlamış. Gözleri, sanki yüzyıllık bir kirin yuvalanmış gibi durduğu kırışıklar arasında lacivert iki kor gibi duruyor. Omuzlarına kadar inen saçları bir kuş yuvasını anımsatıyor.

"Affedin rahipler. Çocuklarınki gibi basit beyinler bunlar. Sadece yemek yemeği bilirler. Hayatlarında kitap görmemişlerdir, adını bile duymamışlardır."

O anda adacıklar üzerindeki hareketi fark etmeye başlıyorum. Sazlığın yapay bir düzeni var, dar geçitler, canlanmış gölgeler, halatlar ve uçları su yüzeyinde sırıklar tarafından yukarı kaldırılmış geniş ağlar göze çarpıyor.

Bir köy burası. Tanrım, sazlık bir köymüş meğer!

"Onlar sizin misyonunuzu bilmezler, bilemezler. Kötü değiller, cahildirler." Elini göğsüne götürüyor. "Ben Rahip Lucifero, Fransiskenim."

Sözcükler bulmaya çalışıyor bu arada: "Korkmayın saygıdeğer rahipler, biliyorum. Manastırdan gönderilmiş bunlar." Sandığı işaret ediyor. "Hıristiyanlıkla ilgili kitaplar. Onlar bilmez bunları."

İnsan sürüsüne doğru dönüyor. Anlayamadığımız ama güven uyandıran cümleler söylüyor.

"Gelin, gelin."

Yaptığı bir işaretle düzlük canlılık kazanıyor. Kadınlar ve çocuklar kulübelerden çıkıyor ve bataklıkta beliriyorlar. Erkekler etrafa yayılan bir uğultuyla evlere akın ediyorlar. Yaralı adam kaldırılıyor, konuşuyor ve o da diğerlerinin şaşkınlığına katılıyor.

Sebastiano ağzı açık kalakalıyor. Susmasını söyleyerek beraberimde sürüklüyorum onu.

Rahip Lucifero Po Nehri'nin bataklıklarında adeta dokunulmaz bir kaledeymiş gibi gizlenen bu dışlanmış insanlara ışık götürüyor. Nehrin ağzından Romagne'ye kadar uzanan bir bataklık burası. Kimseye ait olmayan, Yeni Dünya gibi uzak ve vahşi bir toprak. Neredeyse otuz yıl önce bu unutulmuş insanları Hıristiyanlaştırmak için gönderilmiş Rahip Lucifero da burada unutulmuş. Günlük dilden ve devletlerin kaderinden uzak kalmış. Haritalardaki bir mürekkep lekesinde kaybolan Lucifero sanki İsa'nın haçını bu toprakların hareketli kumlarına dikmek için sökerek paganların batıl inançlarına meydan okurcasına rahip François d'Assisi'nin örneğini izlemiş.

Tam otuz sene.

Hayal edilmesi bile zor. Kiliseden tamamen uzak otuz sene. Luther'den, Calvin'den Engizisyon'dan ve Konsey'den uzak, yoksullara karşı saf bir yardımseverlik üzerine kurulmuş bir inancı geliştirerek geçirilen uzun yıllar.

Giysilerimize dikkat etmeden bizi Pomposa Manastırı tarafından öğretiyi yaymak ve öğretmek amacıyla kitabın dağıtımı için gönderilen Rahip Tiziano ve Rahip Sebastiano gibi kendine benzer misyonerlerle karıştırdı. Bizi yürekten gelen iltifatlara boğduktan sonra onun yerine ayini yönetmemizi rica etti. Onu kıramadım.

Ve böylece Venedik'in en lüks kerhanesinin yöneticisi Ludovico Rahip Tiziano'nun giysileri içinde kendini bataklık halkının karşısında, bildiği tek dini ayini yönetirken buldu. Birinciden sonuncuya kadar bütün yetişkinleri yeniden vaftiz etti.

Geri dönerken bize bir kılavuz ve yeni bir inanç ve *İsa'nın Lütfu'* nun iki kopyası karşılığında hediye olarak bir fıçı canlı yılanbalığı verildi.

Q'nun güncesi

Viterbo, 26 Şubat 1548

Eğer ihtiyarı iyi tanımışsam kitapçılar, aracılar ve matbaacılar gibi kendisine tavsiye ettiğim küçük balıklardan başlayacak. Bunlar harekâtın finansörleri olan büyük balıkların gözünü korkutmaya yetmezse onları ortadan kaldırmak için bir şeyler düşünecek. İhtiyar asla düşünmeden hareket etmez, beklemesini bilir. Sanki ölüm de onu bekler gibi görünüyor, planını tamamlayıncaya kadar onu alıp götürmek istemiyor. Reginald Pole gibi insanlar ve Mendesiler gibi sözü geçen aileler kolayca ortadan kaldırılamaz. Karmaşık birtakım şeyler planlamak, sağlam dengeleri bozmak gerekiyor. Zengin Venedikli Yahudiler kurnaz, takip edilmeye, kurtulmak için ödemeye, kendileriyle bir bütün oluşturmak için aydınlarla ve tüccarlarla kuvvetli bağlar kurmaya alışkındırlar. Mendesiler zorunlu bir hayranlık uyandırırlar. Özellikle Mendesi kadınları pazarlık ve kaçamak sanatını, ticaret ve siyaseti öğrenmek zorunda kalmışlardı.

Fakat Carafa'ya karşı çıkmak her zaman bir hataydı. Öldürücü bir hata hem de. Otuz yıldır ona hizmet eden benden daha iyi kim söyleyebilir bunu?

Bu arada Venedikli engizitörlerden gelen haberlere göre *İsa'nın Lütfu*'nun dağıtımıyla ilgili yeni endişeler ortaya çıkmıştı. Bu dağıtım işi kırsal kesimde kontrolden çıkmış olaylara neden oluyordu.

Venedik'ten haberler

Venedik engizisyonu Rahip Pioppo adıyla tanınan, Polesine'de eylem halinde olan bir Fransiskenin izini sürmektedir. O yörelerdeki birçok köylü "Hazreti İsa'nın Lütfu'nun yeni inancına göre" onun tarafından vaftiz edildiklerini itiraf etmişlerdir.

Po'nun öte tarafında bir balıkçı ailesi oğullarını vaftiz ettirmeyi reddetti "çünkü çocuk o yaşta çarmıh üzerindeki İsa'nın sırrını henüz anlayamaz."

Bassano'da bir kadın yeniden vaftiz olması için kendisini ikna etmeye çalışan kocası tarafından dövüldüğü için manastırdan sığınma talep etti. Adamın evinde *İsa'nın Lütfu*'nun bir kopyası bulundu.

Halkın kaba dindarlığı en akıl almaz sistemlere hayat vermektedir. Kuvvetli fikirler basit beyinlerin ellerindedir. Yetişkinleri yeniden vaftiz etme fikri nerden çıkmıştı? Kuşkusuz sapkın kitabın içeriğinden çıkmamıştı.

Yeni bilgiler toplayıp Carafa'ya bahsettim mi acaba?

27 Şubat 1548

İhtiyar, silah olarak *İsa'nın Lütfu*'nu niçin hâlâ Pole ve Maneviyatçılara karşı kullanmadı? Niçin hâlâ hasımlarını yalanlamadı? Kitap Konsey tarafından aforoza uğradığından ihtiyarın birkaç şey yapması yeterliydi: Rahip Benedetto da Mantova'yı hapse attırmak ve ondan koruyucularının, metni teslim aldığı kişinin, metni yayına hazırlayan ve basanın isimlerini almak.

Muhtemelen Carafa elindeki kâğıtları çok çabuk yakmaktan korkuyor. Hâlâ bekliyor. Ama neyi? III. Paul daha uzun süre iktidarda kalamayacak gibi ve İngiliz papa olabilir. Bu da Protestanlarla bir uzlaşma girişimi uman İmparator'u çok sevindirecektir.

Belki de ihtiyarın sabırla beklediği şey bu. Son anda indirilen öldürücü darbe. Ama daha ne kadar yaşayabileceğine inanıyor ki?

Viterbo, 4 Mayıs 1548

Rovigo'daki San Bonaventura Manastırı Başrahibi Michele da Este sapkınlıkla suçlanan Pioppo adlı bir rahibin eylemleriyle ilgili olarak 12 Mart 1548 tarihinde Venedik Cumhuriyeti engizitörleri tarafından dinlendi.

Bir isimle bir soyisim ele geçti: 1547 yılının ocak ayının sonunda Alman bir misafirle birlikte kaybolan San Bonaventura Manastırı'nın Fransisken Rahibi Adalberto Rizzi ve onun tarafından kirli su birikintisiyle vaftiz edilecek olan Tiziano adındaki bir hacı olan Alman misafir.

Venedikli engizitörler tarafından alınan başka haberler

Vicenza, 17 Mart 1548: Bir marangozla bir meyhaneci bir vaftiz esnasında köpek gibi havlarken suçüstü yakalandılar. "Yeni doğan bebekleri vaftiz etmek köpekleri yıkamak gibidir," fikri konusunda kendilerini ikna edenin kim olduğu sorulduğunda şu cevabı verdiler: "Almanya'nın inancını dile getiren ve bunu, Alman olduğundan yetkili olarak yapan biri."

Padova, 6 Nisan 1548: Öğrenci Luca Benetti herkesin önünde şöyle iddia eder: "İmanın ve özellikle İsa'nın insanlığa karşı lütfunun sırlarını bilemeyen beyinler için vaftiz beyhudedir."

İfadesi dinlendiğinde ona bunları Tiziano adlı bir Alman aydınının söylediğini iddia ediyor.

Tablonun öğeleri

Rovigo. Bassano. Vicenza. Padova.

Bir mesafe, bir yürüyüş. Bir seyahat mi bu? Ya da merkezi kuşkusuz Venedik olan bir yarım daire.

Bir Alman, varlığı belki de ikinci vaftiz fikrinin kökenini izah eden bir Alman.

(Bir Anabaptistçi mi?)

Tiziano olduğunu söyleyen bir Alman. *İsa'nın Lütfu*'nun kopyalarını hediye ediyor ve köylüleri yeniden vaftiz ediyor.

Alman Tiziano.

Venedik'te Almanların Hanı. Hanın dış duvarlarına Giorgione ve öğrencisi Tiziano'nun freskleri çizilmiş.

Bizim Anabaptistçi Venedik'te yaşayan bir Alman.

Yani başka bir deyişle samanlıkta bir iğne.

5 Mayıs 1548

Her şeyin başlangıcı ve sonu olan bir zaman ve bir yer vardır. Üstelik geri dönen şeyler de mevcuttur. Tıpkı bir gölün yüzeyindeki mantar parçaları gibi ruhun kuytu köşelerinden su yüzüne çıkarlar. Adeta karanlık tehditler gibi ya da yaşama nedenleri, intikamlar, kalıntılar, kıymıklar.

Savaş için bir zaman ve barış için bir zaman vardır. Her şeyin yapılabildiği bir zaman mevcuttur. Bir de seçime sahip olmadığın bir zaman söz konusudur ki çünkü yirmi yılın cesaret ve coşkusu birdenbire yüzün kırışıkları altında kayboluverir.

Ve bir habercinin gelişinden korkmaya başlarsın. Bir sonraki görev ne olacak? Mideden beyne giden dar sokağı kat eden tiksintiden korkuyorum. Tamamlanmış misyonların otoritesi ve tecrübesi arkasına gizleyecek şeyler var ama bunlar kaybolmaz, tersine her geçen gün daha güçlenir, öyle ki onları aşağı, dibe ne kadar atmak

istesen de Cehennem'e gönderilmiş binlerce kadın ve erkeğin tutunma noktası olan bir neden bulamazsın.

Sonra bir gün gelir, sana sen olmadığının söylendiğini keşfedersin. Kılıcı eline alanın sen olmadığını. Ve o zaman sonunun geldiğini anlarsın.

Q'nun güncesi

Viterbo, 10 Ağustos 1548

Yakın zamanlarda dük II. Ercole d'Este tarafından kökü kazınan, Ferraralı tüccarların korkulu rüyası olan "Po korsanları"nın çevresinde sapkınlık yaymayla ilgili olarak Rahip Lucifero'nun soruşturma zabtı Ferrara'dan geldi.

Sorguya çekilen kişi hangi senede yaşadığını bilmediğini ve X. Leo'nun hâlâ papa olduğunu söyleyerek bariz delilik işaretleri gösterdi.

Bataklıklardaki kanun kaçakları arasında putperest ve sapkın ayinler düzenlemekle ve özellikle yetişkinleri vaftiz etmekle suçlanarak bu görevi Pomposa rahibi tarafından gönderilen Tiziano denilen bir misyoner tarafından emanet aldığını iddia edip kendini savundu. Tiziano ona "yeni öğreti kitabı" olan *İsa'nın Lütfu*'nu hediye ederek ikinci vaftiz fikrini de aşıladı.

Mektubu yırttım. Venedikli engizitörler Doç'un beceriksiz uşakları sadece. Anabaptizmin ne olduğunu bile bilmiyorlar. Bizim Anabaptistçi misyonerimizi yüz sene arasalar gene bulamazlar. Çünkü aynı yerde asla iki defa bulunmuyor. Her işaret farklı bir bölgeden geliyor ve işaretlerin hepsinin merkezi Venedik. Sanki bir resim gibi. Tüm parçaları bir araya getirmek yeterli. Bir adam tek başına Venedik Cumhuriyeti'nin topraklarında dolaşıyor ve Ferraralı adam halkı vaftiz ederek seçtiği kişinin adının duyulmasını sağlıyor. Engizisyon geldiğinde çoktan ortadan kaybolmuş, kendisini kusan tarihin menderesinde yeniden ortaya çıkmıştı. Durum oldukça açıktı: Bu bir hac değildi, onu izlemenin imkânı yoktu. Yal-

nızca emin bir şekilde yapılan tek tek ziyaretler sonunda vaftiz ediyor, kulaklara iyice yerleşen kendi adını bırakarak kayboluyor. Aksi halde neden böyle garip ve ünlü bir isim seçmiş olsun?

17 Ağustos 1548

30 Haziran 1548 tarihinde Po'nun Ferrara sahilinde yakalanan ve Dük d'Este'nin zindanlarına konulan rahip Pioppo olarak da bilinen Rahip Adalberto Rizzi'nin itiraflarından:

"Hazreti İsa kimdir diye sorulunca, 'Bir heykel'dir cevabını veren bir çocukla ilgili olarak beni düşünmeye davet etti. Buradan şu sonuca varılıyordu ki anlamaktan aciz zihinlere öğretiyi sunmak doğru değildi."

"Heykellere ve putlara tapmanın cahilce ve işe yaramayan bir inanca yol açtığını söyledi..."

"Evet, Tiziano olduğunu ve Roma'ya gittiğini söyledi...

Çocuk ve heykel.

Ürpertiler. Kafamın içinde ürpertiler.

Çocuk ve heykel.

Hafızayı ortadan kaldıran bir rüzgârla sürüklenerek uzaktan hızla yaklaşan bir şey.

Çocuk ve heykel.

Bölüm 27
Venedik, 30 Ağustos 1548

Kapıda siyah bir siluet beliriyor. Duarte Gomez bir adım atıyor, duruyor ve çizmesinin topuğuna vuruyor. Zeytuni yüzünde hafifçe kadınsı hatlar ve alnında da bir kırışık göze çarpıyor.

Demetra'ya işaret ediyorum, kızları uzaklaştırıyor.

"Ne oluyor?"

"Gel, lütfen."

Miquezlerin emir eri bana dışarıya, sundurmanın altına ve oradan da şadece bir kişinin geçebildiği dar sokağa kadar eşlik ediyor.

İki kardeş, kurbanın yolunu bekleyen iki kiralık katil gibi oradalar.

Daha uzun boylu olan João'nun başında, üzerinde deri bir şerit bulunan büyük bir siyah şapka var. Çocuksu bir görünüşü olan Bernardo'nun çenesinin altında gülünç sakalımsı tüyler var. Pelerinlerinin altından Toledo kılıçları gözüküyor. Işık her an gittikçe azalıyor.

"Ne oluyor beyler? Bütün bu gizem neden?"

İçinde bulunduğu ruh hali elvermese de her zamankinden farklı çarpık bir gülümsemeye zorluyor kendini: "Perna'yı yakaladılar."

"Nerede?"

"Milano'da."

"Milano'da ne işi varmış? Meydanları oluruna bırakmaya karar vermedik miydi?"

Üç İspanyol Yahudisi'nin yüzleri daha da kararıyor, ışık azalmaya devam ediyor.

"Bergamo'da durması, kitapçılardan paraları toplaması ve geri dönmesi gerekiyordu. Görüldüğü kadarıyla riske girmek istemiş. Sapkın kitaplar satmakla suçlanıyor."

Dar sokağın bir ucundan ötekine iç çekişlerimin yankılandığını duyuyor ve duvara yaslanıyorum.

"Engizisyon'un işi mi bu?"

"Hiç kuşkusuz."

Gomez sinirli bir tavırla topuklarını kaldırım taşlarına vurmayı sürdürüyor.

"Ne yapacağız?"

João rulo yapılmış bir kâğıdı gösteriyor.

"Parayı ödeyip onu iş daha da ciddi bir hal almadan hapisten çıkartalım. Duarte bu gece hareket ediyor. Gonzaga'nın bana borcu var. İyi bir ifade verecek olursa borcunu silmeyi teklif ettim."

"İşe yarayacak mı?"

"Sanırım evet."

"Lanet olsun. Bu iş hoşuma gitmiyor, João, hiç hoşuma gitmiyor."

"Bir tesadüftü, eminim bundan. Şanssızlık ve düşüncesizlik."

Çok kötü önseziler, düşünemiyorum.

Miquezlerin büyüğü bana en içten tebessümünü sunuyor: "Sakin ol. Kentteki en önemli finansör hâlâ benim. Bize dokunmaya cesaret edemezler."

Sanki hareket ettirmek istiyormuşum gibi ellerimi duvarlarda bastırıyorum: "Ne zamana kadar João? Ne zamana kadar?"

***

Venedik, 3 Eylül

Galiba birisi yapbozun parçalarını bir araya getirmeyi başardı. Napoli'den kötü haberler: Bizim ordaki habercimiz olan delikanlı hapse atılmış ve engizitörler tarafından sorgulanacak.

Son iki sene içinde kurduğumuz düzeni yavaş yavaş keşfediyorlar.

Kardinal Carafa kuvvetli kozlarını savaşa hâlâ sürmedi. Pole, Morone, Soranzo ve diğer tüm Maneviyatçılar borularını öttürdükleri sürece Kardinal'in eli kolu bağlı.

Eğer Reginald Pole, Carafa saldırıya geçmeden önce papa olacak olursa Engizisyon durdurulacak. Bütün oyunlara yeniden başlanacak, hatta *İsa'nın Lütfu*'nun aforozu da askıya alınacak.

Tek bir adam için fazla büyük düzenler. Yaşamın ellinci yılına varmış ve hayatın geometrisini, tasarımını değerlendirmeyi başaran biri için belki çekici de olabilir bu düzenler ama yapılacak başka şeylerde var. Kişisel birtakım şeyler.

Yirmi senedir bekleyen bir şeyler. Kaslar sertleşmeye ve kemikler ağrımaya başladığında kapanmamış hesaplar savaşlar ve stratejilere göre daha çok ehemmiyet kazanıyor.

Anabaptistçi Tiziano yine vurmak zorunda kalacak ama buradan uzakta: Gerginleşmeye başlayan bir havada intikamı Venedikle ilgili işlerden uzak tutmak gerek.

Seni alabilmem için gelip beni aramalısın.

Venedik, 28 Eylül 1548

Venedik'te sapkınlık her yana yayılmış.

Göğüsleri elbiselerinden dışarı çıkmış, ayakkabılarının ökçeleri bir karış yüksek kadınların giyim tarzına, yasak öğretilerin fısıldandığı binlerce dar sokağa, kenti ayakta tutan akıl almaz yeraltı surlarına kadar her yere...

Venedik'te Almanlar da her tarafta. Luther'in dilinin sesini tanımayan tek sokak, kanal ya da meydan yok gibi.

Venedik: İz sürmek için ideal bir toprak.

Han Birahanesi. Anabaptizmle ilgili oraya buraya fırlatılmış işaretler: Şaşkın bakışlar, Münster katliamıyla ilgili imalar, yararlı hiçbir haber yok. Tiziano: *Kim? Ressam mı?* Hiç mi hiç.

Rialto pazarında havayı koklamak için bir tur atıyorum. Köprüde bir aşağı bir yukarı tuhafiyeciler sokağı boyunca San Marco'ya kadar yürüyorum. Halk ticarete dalmış, Alman deri satıcıları da var. Rovigo'nun bir manastırında bir rahibin vaftiz edilmesi akıllarına bile gelmez. Hem de Padovalı öğrenciler arasında.

Öğrenciler: Tiziano bilgili biridir. Üniversitelerdeki dili Bassano meyhanecisinin ve marangozunun dili gibi iyi konuşur.

Bir izlenim: Aradığım adam buralara uğramaz.

Venedik, 30 Eylül 1548

Engizisyon arşivi.
Sapkınlıkla ilgili davalara adları karışmış üç Alman:

– Mathias Kleber, otuz iki yaşında, Bavyeralı, on iki senedir Venedik'te lavtacılık yapıyor. San Rocco Kilisesi'nin kudas dolabından kutsal ekmek ve şarap çalarken suçüstü yakalanmış ve kentten kovulmuş, pişmanlık duyup Katolik dinine geçerek kurtulmuştur.

– Ernest Hreusch, kırk bir yaşında, kereste tüccarı, Mainz kökenli, San Mose ve San Zaccaria Kiliselerinin duvarlarında Luther'i öven yazılardan dolayı yargılanmış. Yazıları silmeye ve her iki kilise için yüz elli düka altını bağış yapmaya mahkûm edilmiş.

– Werner Klatz, yirmi altı yaşında, serseri, Zürih kentinden gelme, el falı, simya ve astrolojiyle uğraştığı için büyücülükle suçlandı. Piombi zindanlarından kaçan Werner hâlâ aranıyor.

Yarı bir ikona kırıcı, bir Luther hayranı ve bir büyücü. Onları, Tiziano'yu başoyuncu olarak gördükleri farklı durumlarda hayal etmeye çalışıyorum. Ama hiçbiri Anabaptistçi misyonerin rolüne gerçekten uygun değil.

Ters işlem: Tiziano'nun hayaletine yaşam verdiğini, onu kukla gibi kentin sokaklarında ve dükkânlarında dolaştırdığını bir düşünün. Hayır.

Venedik'te Tiziano, Tiziano değildir. Bir başkasıdır. Burada da yeniden vaftiz etmiş olsaydı bir yerlerde bir şeyler hatırlanırdı. Tiziano kendi kimliğini saklıyor. Oysa en büyük yankıyı kahramanca eylemlere vermeye çalışıyor.

Tiziano Venedik'te kimdir ve kimdi?

Bölüm 28
Venedik, 18 Ekim 1548

Geleceklerini bir mektupla önceden bildirmişlerdi... İşte bu yüzden şimdi burada rıhtımdayız, öfkeli bakışlarımızı gelecekleri Giudecca Kanalı'na diktik.

Bernardo Miquez bir aşağı bir yukarı dolaşıyor. João bir heykel gibi hareketsiz, her zamanki gibi çok zarif, deri eldivenlerini kemerine sokmuş, cübbesinin uzun kolları rüzgârda uçuşuyor.

Demetra bana bu buz gibi sonbahar için yün bir atkı örmüştü. Bir zamandır boynum bana kötü şakalar yaptığından atkı için ona minnettar olmalıyım.

İskelelere doğru yavaşça ilerleyen ve çeşitli renklerde garip insanları boşaltan mavnaları izliyorum.

"Doç ve San Marco için!"

Kafes içinde getirilmiş kocaman bir karatavuğun çınlayan sesiyle irkiliyorum.

João yüzümdeki ifadeye kahkahalarla gülüyor: "Konuşan kuşlar, arkadaş! Bu kentte şaşırmak asla sona ermeyecek."

Bernardo nerdeyse dengeyi kaybetmeyi göze alarak rıhtımın kenarına kadar öne doğru sarkıyor: "İşte oradalar."

"Nerede?" Görmemin eskisi kadar keskin olmadığını kabul ediyorum.

"Oradalar, şimdi göründüler!"

Bana hâlâ karanlık bir leke gibi görünen tekneyi sanki görmüş gibi yapıyorum: "Gerçekten onlar mı?"

"Tabii ki! Bak Sebastiano!"

"Musa ve bütün peygamberler için! İşte Perna orada. Başardı! Duarte başardı." João sevinç gösterisinde bulunuyor.

"Piçler, iğrenç yaratıklar, reziller, bokoğlu boklar. Az daha orada, aşağıda kalacaktım, Tanrım, mantar ve yosunlarla kaplanarak, aşağılık herifler!"

Nefes alıyor, gözlerinde hâlâ dehşet görülüyor.

"Katil bunlar. Olacak şey değil, Ludovicom, köpek yavruları büyüklüğünde fareler vardı, anlıyor musun? İnanmazsın, görmen lazım, öylesine büyük, lanet olasıcalar, hapishane dedikleri o hela gibi yerde tam bir ay kaldım. Keşke orada bütün Türkleri kazığa geçirseler! Bak Ludovico fareler bu büyüklükteydi, mahşerdeki canavarları hatırlatan kocaman gardiyanlar vardı. Bir adamı o hücrelerde bir yıl tutacak olsan sana her şeyi itiraf eder, hatta... Ah bir de her şeyi yazıyorlar, her şeyi, tek sözcüğü kaçırmıyorlar, orada daima senin her söylediğini yazan bir yazıcı var. Hızla yazıyor, başını kâğıttan kaldırmadan son derece hızlı yazıyor, hapşırsan onu bile yazıyor, anladın mı?"

Başındaki birkaç tel saç dağılmış, göz çukurları derinleşmişti. O laf seline kapılmış olmasa çeneleri Demetra'nın ikram ettiği bifteğe saldırmak ister gibiydi.

Sonunda ilk lokmayı yutuyor ve gerekli bilinçliliği yeniden kazanmış görünüyor.

Başını tabaktan zar zor kaldırıyor: "Başkalarını da içeri aldılar mı?"

"Napoli'deki delikanlıyı."

İçini çekiyor.

"En kötü haber değil bu."

Perna küçücük gözlerini anlayışla üzerimde gezdiriyor: "Başka kimi içeri aldılar?"

"Benedetto Fontanini'yi."

Kitapçı elini başında gezdirerek birkaç tutam saçını tarar gibi yapıyor: "Tanrım, boku yedik...

"Onu Padova'daki Santa Giustina Manastırı'na hapsetmişler. *İsa'nın Lütfu*'nun yazarı olmakla suçlanıyor. Orada sonsuza kadar çürüme tehdidiyle karşı karşıya."

Perna yeniden başını kaldırıyor: "Şimdiden sonra gerçekten dikkatli olmak lazım." Üçümüzü de inceliyor. "Hepimiz için ge-

çerli." João üzerinde duraklıyor: "Sen arkadaş, bizden daha emniyette olduğuna inanma. Eğer bu işleri cidden yapmaya koyuldularsa hepsi salak bunların. Burada Venedik'te şimdilik emniyetteyiz, ama bize güzel bir uyarıda bulundular."

"Ne demek istiyorsun? Bardağına şarap dolduruyorum."

"Anladılar. Kim olduğumuzu, ortada kimin olduğunu biliyorlar. Önce João'yu tutukladılar, sonra beni ve o zavallı haberci delikanlıyı. Şimdi de Benedetto da Mantova'yı avladılar." Lokmasını çiğniyor ve yutuyor.

Duarte hepimize bakıyor. "Kimden bahsediyoruz?"

Perna'nın çatalı tabağa düşüyor. Sessizlik oluyor. Caratello kapanmış, yalnızız, üç İspanyol Yahudisi ve azılı iki imansız bir masanın etrafında oturmuş engizitörlerin sıkıcılıkları hakkında gevezelik ediyorlar.

Perna kedi gibi gizleniyor: "Çetincevizden bahsediyoruz, beyler, evet, Kardinal Cetinceviz Giovanni Pietro Carafa'dan. Tutuculardan söz ediyoruz. Reginald Pole ve arkadaşlarının taşaklarından kolye yapmak isteyenlerden. Aşağılık piçler, onlar ve aynasızları. Aynasızları hâlâ ortalığa salmadılar ama pek yakında onu da yapacaklar, göreceksiniz."

João'ya göz atıyor. "Ve onları, arkadaş, satın alamıyorsun, anladın mı? Dürüst piçler bunlar."

Sözünü kesiyorum: "Ne Milano, ne Napoli ne de Venedik Roma Engizisyonu'nun kendi işlerine burnunu sokmasına izin vermeyecekler."

"İşler, bu sözcük tam oturdu. Şimdilik meydanı Engizisyon'a bırakan bir anlaşma yok, haklısın. Fakat her şey Papalık koltuğuna oturacak olana, III. Paul öldükten sonra kuralları koyacak olana bağlı. Bu arada Roma'nın müdahalelerini önlemek için Venedikliler Carafa ve arkadaşlarını beklemeden biz diğerleriyle hesaplarını bizzat kendileri görmek isteyeceklerdir."

Lokmasını yutuyor: "Ne iğrenç, o hela gibi hücreyi düşününce iştahım kaçıyor."

Venedik, 5 Kasım 1548

İsa'nın bir heykel olduğuna inanan çocuk.

Kentin her tartafını dolaştım. Sezgilerime güvenerek bir Alman'ı arıyorum. *İsa'nın Lütfu*'nu almış olabileceği kitapçılarda bulabilirim onu.

Andrea Arrivabene'nin, Tiziano'nun mutlaka bildiği, üzerinde kuyu resmi olan o tabelalı kitapçı dükkânını ziyaret ettim. Beni başvurabileceğim *birine* yönelteceklerini umarak Anabaptizm öğretileriyle ilgileniyormuş gibi yaptım.

Hiçbir sonuç alamadım.

Venedik, 7 Kasım 1548

Çocuk ve İsa'nın heykeli.

Çocuk, İsa'nın bir heykel olduğuna inanıyordu.

Çocuk *beş yaşında.*

Çocuğa Münster Pastörü Bernhard Rothmann İsa'nın kim olduğunu sordu.

Cevap: Bir heykel.

Hastalık günlerinde sonsuza kadar tekrarlanan bir anekdot.

Kral Davut'un günleri.

Geriye dönmek zor, acı verici. Vaiz'in çılgınlığını körükleyen, hayal kırıklığına uğramış ve kaybolmuş bir zihne en delice seçimleri öneren uzun, bitmek bilmeyen konuşmaların anıları.

Dehşet ve ağır bir çözülme.

Münster'in son günleri.

O surların dışında, belirsizlikten kaynaklanan ilk ürperti. Unutmak istedim.

Tiziano, diğer adı Rahip Pioppo olan Adalberto Rizzi'yi, Rahip Lucifero'yu ve Po korsanlarını vaftiz eden Alman hacısı Bernhard Rothmann'ı tanımıştı.

Münster'den tanıdığım biri.

Bu defa bir yüzü aramaya yeniden sokağa indim. Kendi dilimin konuşulduğunu ne zaman duysam başımı çevirip baktım. Yüzleri, sakalların altını, uzun ya da kısa saçları, yara izlerini ve kırışıkları tek tek inceledim. Tıpkı bir sanrı gibi her birinde şüphelerimi doğrulayan bir şeyler vardı.

Ama işe yaramayacaktı bu.

Bölüm 29
Venedik, 11 Kasım 1548

Onlara gitmek zorunda olduğumu açıklamak kolay değil. Eski bir düşmandan, Qoèlet'ten, her zamanki müttefik, hain, gizlice aranıza sızmış birinden bahsetmek kolay değil gerçekten.

Kolay olmayacak ama zorunlu bu. Son aylarda yapılan seyahatleri, bu sakalı açıklamak: Tiziano, bir elinde *İsa'nın Lütfu* ötekinde Ürdün'ün suyu olan havari. Yirmi yıldan daha önce açılmış bir hesabı kapatıp Carafa'nın en cesur, en kurnaz bir aynasızını adeta onun için sipariş üzerine yaratılmış Anabaptistçi bir sapkının peşine taktılar. Elde mevcut başka zaman yok. Çember öngörülenden daha önce kapanmaya başladı, ama böyle olacağını biliyordum. Ateşle oynuyorum ve onların tehlikeye girmesi riskini artık göze alamam. Tüm yaşamımın aynı affedilmez hatası: Geçmişim şimdiye saldırarak dostların, yoldaşların, sevgililerin etlerini parçalayıp katliam yapıyor. Demetra, Beatrice, João, Pietro. Ölümleri eli kulağında olan kişilerin isimleri bunlar. Olaylar başlamadan çekip gitmeliyim. Son mevsimin aşklarından uzak Ölüm Meleği ve ebedi aynasızın peşinde sürüklenmeliyim. Her tarafını karış karış dolaştığım bu Avrupa toprağının en son deliğine, en uç uzantılarına kadar yürümeliyim. Oraya kadar kendimi izletecek ve o pis kokulu lağımda bekleyip pek çok hayatın hesabını vereceğim. Hem de tek başıma.

Ne kadar zaman sürer önemli değil, Eloi kendi adını yeniden alabilir, ben yalnızca çılgın vaftizci Tiziano olacağım.

João benim yerime geneleve ve Demetra'ya göz kulak olacak. Yer değiştireceğim, ipuçları yayacağım, Qoèlet'i gün ışığına sürükleyene kadar dolaşacağım.

Perna, sen söylemiştin bunu: Nasıl biteceğini keşfetmek, kadere ve hayata anlam kazandırmak için onlarla oynamak lazım geldi-

ğini. Tüm yenilgilerin ve hatta yaşamdan arta kalanın nedenini açıklamak için gerekliydi bu. Oyunu terk etmiyorum, şöyle ya da böyle bitirmek istiyorum onu.

Şaşkın bakışlardan ve kapanmış dudaklardan Beatrice'nin berrak sesi çıkıyor sadece: "Yaşamın aileme zorladığı kaçamaklar içtenliği değerlendirmeme asla engel olmadı Ludovico."

Gülümsüyor, sözcüklerim onun kara gözlerini silahsızlandırmadı: "O halde bırak da samimiyetine karşılık vereyim. Bizi tehdit eden tehlikenin nedeni sen değilsin. *İsa'nın Lütfu*'nun dağıtım işine başladığımız ilk günden beri ne gibi risklerle karşı karşıya olduğumuzu hepimiz biliyorduk. Kilise konseyinin aforozuna, Engizisyon'a, Venedikli güç sahiplerinin akıl almaz stratejilerine meydan okuduk. Amaç neydi? Kilise yargı kurulunun kara köpekleri tarafından sürdürülen manevi savaş hepimiz için bir tehditti. Bunu bilmemezlikten gelmek bizi kurtaramazdı. Bak karşında kimler vardı: Yasadışı bir kitapçı, bir genelev sahibesi ve yarım yüzyıldır kaçak yaşayan zengin bir Yahudi ailesi. Sonra sen vardın: Sapkın, dışlanmış, hırsız ve kadın tüccarı biri. Bizler, ortadan kaldırmak istedikleri her şeydik. Yenecek olurlarsa her şeyi ele geçirecekler, her yeri işgal edeceklerdi. Hapsedilecektik, en şanslılarımız ölecekti."

Beatrice San Marco'nun arka planında Giudecca Kanalı'nın göründüğü pencereye yaklaşıyor. Şu an siyah bir siluet halinde görünüyor.

Devam ediyor: "Hesapları kapatman gereken kişisel bir kaderden bahsettin. Başının üzerinde dönüp duran, tüm hayatı sunan ve senin için değerli olanı silen kaderin o siyah kanadından. Endişelerin soylu ve sağduyuluydu ama herkes rolünü oynamak zorundaydı. Ben de ayrılmanın yararlı olacağına ikna oldum, ama yalnızca ortak bir planın amaçları etrafında birleşmiş kalmak şartıyla. Uzaklaşan Tiziano'nun planı sapkınlık ve kargaşa ekerek köpeklerin koku alma duygusunu bozup onları yolun dışına götürebilir, yeni papayı beklerken ilerleyişlerini yavaşlatabilirdi. Ama senin görevin buysa her birimizin başka görevleri olmalı."

João yerinden kalkıyor, yüzü hiç gülmüyor: "Sen teyze, çıkış yolunu açık tutabilirdin. Senin karizman ve düke verdiğimiz borç paralar ve senin zarafetinden dolayı iyi karşılandığımız Ferrara sarayındaki tanıdıkların işlerin hızla kötüye gitmesi halinde herkes için emin bir liman olabilir. Bağışlarımızı değerlendirmek için Venedik'te kalacağım. Şimdi bu kentin soylu kişileri ve tüccarları işlerini ve debdebelerini ayakta tutana destek vereceklerini kanıtlasınlar. Bu arada yeni ticaret sahaları, Türklerle kurduğumuz ilişkileri geliştirebilirim."

Perna'ya dönüyor: "Senin biraz uzakta kalman daha iyi. Doğu sahilleri için benim temsilcim olacaksın. *İsa'nın Lütfu*'nun yeni çevirisini Hırvatistan ve Dalmaçya'da Ragusa ve ötesine kadar yayacaksın. Sadece kitaplarla ilgilenmeyeceksin, Engizisyon'un menzili dışında benim bağlantı ajanım alacaksın."

Küçük adam yerinden sıçrıyor: "Türklere kitap satmak mı? Rüya mı görüyorum! O leş kokulu fıçılarla uğraşmak? Roma'da Basel'den saygı gören, bir adı olan Pietro Perna'nın talihine düşen şeye bak! Ludovico bir şeyler söyle."

"Evet sana yeni bir isim iyi gelir. Belki daha az saygı uyandıran ama aynasızların daha az tanıdığı bir isim."

Perna adeta içinde kaybolurcasına sandalyeye çöktü, ayakları sallanıyordu.

João, Demetra'ya gülümsedi: "Cazibeli Bayan Demetra sanki hiçbir şey olmamış gibi, kulakları varlıklı müşterilerinin görgüsüzlüklerine karşı daima açık, Caratello'yu işletmeye devam edecek. Her bilgi değerli olabilir. Ona ve kızlara Ludovico yokken göz kulak olacağız."

Beatrice: "Bizim kaderimizin büyük ölçüde seçilecek olan papaya bağlı olduğunu inkâr etmek beyhude olur. Yeni durumun ışığı altında nasıl hareket edeceğimize karar vermek için o ânı bekleyeceğiz."

Bernardo kadehleri dolduruyor, João ilk kadehi kaldırıyor, yüzü yeniden gülüyor: "Müstakbel papanın şerefine!"

Gürültülü kahkahalar atarak rahatlıyoruz.

Venedik, 14 Kasım 1548

Almanların ziyaret ettiği ve işlettiği yerlerle ilgili bilgiler:

– Hermann Reidel'e ait olan Luther ve kuralcılarla ilgili kitaplar konusunda uzman bir kitapçı.

– Kont Friedrich von Melleren Venedik'teki Alman aydınlarının dar çevresinin destekleyicisi, hanın tam arkasında bir sarayı var.

– Venedikli bir tüccar evli bir Alman hanım tarafından işletilen "Kara Orman" meyhanesi. Oymacı, kunduracı ve kuyumcu gibi esnafın buluşma yeri.

– Alman diye tanınan Ludwig Schaliedecker ile bir Yunanlı kadına ait olan "Caratello" meyhanesi. Yüksek sınıftan varlıklı Almanların yeğlediği bir genelev.

– Tüccarların buluşma yeri olan Hans Gastwirt'e ait "İpek" meyhanesi. Kumar oynanıyor ve avantajlı tarifeden para bozduruluyor.

– Camcı Jacobo Maniero'nun dükkânı. Her perşembe akşam duasından sonra Kalvinist cemaatlerin (İtalyan, İsviçreli ve Alman) toplanma yeri.

Venedik, 15 Kasım 1548

Bugün "Kara Orman"da ve Hermann Reidel'in kitabevinde geçti.

Hiçbir şey olmadı.

Önceden işitilmiş bir isim: Ludwig Schaliedecker. Nerede? Alman dönmeleri arasında mı? Wittenberg ile alıp vereceği mi var?

Ludwig Schaliedecker "Caratello"nun sahibi.

Yarın bunu doğrulamalı.

Bölüm 30
Venedik, 16 Kasım 1548

Miquez kardeşlerin adanın ötesinde demirlemiş olan yelkenli gemisine bizi götürecek mavnaya çıkarken dengesini kaybetmemek için bana yaslanıyor. Bir hizmetçinin yardımıyla öteki eliyle ağır etekliğini tutarak elbisesinin ıslanmamasına dikkat ediyor. Diğer soylu kadınların kendilerini süsleyen zırhlar içinde gülünç ve rahatsız göründükleri bir yerde sonsuz saygınlığını koruyor. Beatrice'nin özel, göz kamaştıran bir varlık olduğunu düşünmekten kendimi alamıyorum.

Kollarına dolaşmış etekliğiyle onun koltuğa oturmasına yardım ediyorum.

Kambur Sebastiano geminin kıç tarafında elinde kürekle duruyor.

João ve Bernardo bizi kucaklıyorlar.

"Teyze, korkma, seni emin ellere bırakıyorum. Ferrara'ya varır varmaz bana yaz ve Dük Ercole ile Prenses Renata'ya selamlarımı ilet."

"Sen de dikkatli ol João, bu sokaklar bir şatonun zindanlarından daha tehlikeli olabilir. Kardeşin Bernardo'ya göz kulak ol, ona bir şey olursa seni sorumlu tutarım."

"Korkma. Yakında birbirimizi tekrar göreceğiz."

João gülümsüyor: "Dostum, bol şanslar dilerim. Kendine dikkat et, fazla atılgan olma. Onlar tehlikeli insanlardır."

Zamanı geldiğinde ben de tehlikeli olmasını bilirim.

Sebastiano kayığı iskeleden çözdü, iki kardeş ellerini gökyüzüne kaldırıp bizi selamlıyorlar

Haber, gizlice sevişmek için Caratello'ya uğrayan bir Fransisken tarafından şafak vakti geldi. Venedik Engizisyonu Beatrice'nin tutuklanmasını planlıyor. Bugün onu gizli Yahudi, sahte Hıristiyan olarak gösteren bazı ihbarlara dayanılarak sorguya çekilmesi gerekiyordu.

Bir gözdağı, herkes için sorunlu bir aileyi baskı altına almayla ilgili zayıf bir teşebbüs. Belki de krediler üzerinde indirim sağlamak için aileye yapılan bir şantaj bu. Venedik Cumhuriyeti'nin soylu kişileri çok korktular. Mendesilerden ödünç para almayanlara burada ne diyorlar? Ailenin muazzam zenginliği kimin ağzının suyunu akıtmıyor?

João hemen yelkenli gemiyi hazırlattı, kaybedecek zaman yoktu.

Düşünmeye bile fırsat kalmadan işte böylece hareket ediyoruz.

Ferrara. Tiziano'nun yolculuğunun başlaması gereken yer. Bu defa, Venedik'teki durum üzerinde haberler toplamak için dönülecek emin birer ev olarak görülen Este kentlerine de uğrayarak yapılacak uzun bir yolculuk. Güneye, Bologna'ya doğru yönelmek ve Floransa'ya varmak için Apeninler'den geçmek istiyorum. Onunla vedalaşmadan önce Perna bana Floransa'yı görmeden ölmemem gerektiğini söyledi. Zavallı küçük Perna Hırvatistan sahillerine gönderildi. Orada da kendini saydıracağından hiç kuşkum yok. Kitapçı Pietro umutsuz bir halde ağlıyor, ama sonunda kocaman kel kafası her zamanki gibi yarasız beresiz görünüyor. Şimdi sonsuz bir laf kalabalıklığı yapmaya hazır görünüyor.

Artık hazırız. Koşunun sonuna vardık, yolun son kısmı ve yeni bir macera. Ben bir deliyim, bu koltukta pinekleyen yaşlı bir kuş, gri sakalım ve beni rahat bırakmayan hastalıklarla. Evet deliyim, içimden gülmek geliyor. Yeniden dolaşmaya başladığıma, fırtınayı haber vermek için geri döndüğüme hâlâ inanamıyorum. Her şeyin ne zaman başladığını anımsamaya çalışıyorum. Yaşamın savaşla, kaçışla, ovayı ateşe veren kıvılcımlarla ve onu kaplayan su dalgalarıyla örtüştüğünü düşünüyorum. Yorgun kemiklerimi bir yerlerde dinlendirmeli ve hafızamda kadınlarla erkeklerin yüzlerini yavaş yavaş canlandırmalıyım. Oysa hâlâ buradalar, beni köpeklere izletiyorlar

ve o yüzlerin hesabını bana soruyorlar. Bir türlü huzur bulamayan yaşlı bir sapkının takıntısı.

Son meydan okuma, son savaş. Frankenhausen'da, Münster'in meydanlarında, Hollanda'da, Anvers'te Engizisyon zindanlarında ölebilirdim. Oysa buradayım. Oyunu bitirmek, bilmeceyi çözmek yapılacak son şey.

Venedik, 16 Kasım 1548

"Caratello"yu ziyaret ettim. Ludwig Schaliedecker ya da "Don Ludovico," yönetici yoktu. Gitmişti ve nereye gittiği bilinmiyordu. Etrafa sorular yönelttim, kimseyi kuşkulandırmak istemiyordum.

Daha net anılar ise şunlar: Eloisius de Schaliedecker. Wittenberg'e, yirmi yıldan daha uzun bir süre evvel bir adam Luther ve Melanchthon'a meydan okumak için geldi. Günah ve mükemmellik hakkındaki garip fikirleriyle bütün üniversitede kendinden bahsettirdi.

Nederland ya da Fiandre'den geliyordu galiba, pek hatırlamıyorum.

Bilgiler toplamalıyım. Amsterdam ve Anvers Engizisyonlarına yazmalıyım. Carafa'nın bir tavsiye mektubu işe yarayacaktı. Bu, ona şüphelerimi ilettiğim anlamına gelecekti.

Yine de aylar isteyen bir işti bu.

Burada Venedik'te araştırmalara devam edeceğim. Dönmesini beklerken "Caratello"yu gözaltında tutacağım.

Anabaptistçi Tiziano hakkında yeni bilgiler almak için Milano, Ferrara ve Bologna engizitörlerine yazacağım.

Venedik'ten Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya 17 Kasım 1548 tarihinde gönderilen mektup.

Çok yüce ve saygıdeğer Giovanni Pietro Carafa.

Efendim, zatıalinizin göndermiş olduğu çok acil bildiri tam bugün elime geçti. Bu mektubum benim Roma'ya gelişimden en fazla iki gün evvel elinize geçecek. Siz efendimin bana vereceği görevleri yapmak için hemen emrinizde olacağım.

Papa Farnese'nin sağlığının ani kötüleşmesinin beni *İsa'nın Lütfu*'nun dağıtımıyla ilgili yararlı bir izden, gizleyemediğim bir üzüntüyle uzaklaştırdığını size bildirmek benim arzum ve görevimdir. Zatıalinizin Reginaldo Polo'yu önlemek için planlarınız arasında o anlaşma meselesinin olduğunu tahmin ediyorum. Olayların hızla kötüye gitmesinin aylardır sürdürdüğüm bir soruşturmanın askıya alınmasını gerektireceğini umuyorum. Çünkü bu soruşturma hâlâ sona ulaşmaktan ve ilgisini yitirmekten uzaktır.

Mümkün olduğunca erken emrinize amade olmak için İtalyan savaş atlarının süratine güvenerek zatıalinizin ellerinden öperim.

Venedik, 17 Kasım 1548
Efendimin sadık gözlemcisi
Q

Bölüm 31
Finale Emilia, Modena ve Ferrara Dükalıkları arasındaki gümrük sınırı, 2 Nisan 1549

Mola yeri düz ve tekdüze bir arazi ortasında ıssız bir dizi evden ibarettir. Şuraya buraya dağılmış birkaç orman düzgün ufuk çizgisini bozuyor. At da yorgun. Sırtım ve bacaklarım da.

İç avlu, çakıllı kumda görülmeyen ekmek kırıntıları için koşuşturup birbirleriyle yarışan tavuk ve serçelerle dolu. Burada bekçilik yaptığı yıllardan kalma bir alışkanlıktan kaynaklansa gerek yaşlı bir köpek bana pek güvenmediğinden havlıyor.

"Hey ahırcı, bu beygir için bir yer var mı?"

Ahırcı iriyarı bir tip, çenesinden aşağıya inen bıyıkları var. Üstteki pencere kanadı kapalı alçak bir kapı gösteriyor.

Zorla attan iniyorum, eyerde oturmaktan açılmış bacaklarımla birkaç adım atıyorum.

Dizginleri tutuyor: "Yolculuk için kötü bir hava," diyor.

"Niçin?"

Batıya doğru belirsiz bir hareket yapıyor: "Sağnak geliyor. Sokaklar çamur nehrine dönüşecek."

Omuzlarımı kaldırıyorum: "Burada kalacağımı mı söylüyorsun?"

Başını sallıyor: "Hiç yatak yok. Hepsi dolu."

Etrafa bakıp aşırı kalabalıkla ilgili birtakım işaretler arıyorum ama avlu boş, evden hiç gürültü gelmiyor.

Ahırcı dilini şaklatıyor, bıyığı yukarı doğru oynuyor: "Bir piskopusu bekliyoruz."

"Samanlıkta yatabilirim."

Atla birlikte ahıra girerken yine omuz silkiyor.

Köpek gidip güneşin altında uzanıyor, yüzünü çevreleyen gri kıllarıyla ahırcının hayvani bir kopyasını andırıyor. Ahırcıyı gölgeden çıkarken gördüğümde benzerliği düşünüyorum.

"Kaç yaşında?"

"Köpek mi? Yaklaşık sekiz-dokuz yaşında. Artık yaşlandı, dişleri dökülüyor. Yakında onu öldürmek zorunda kalacağım."

Köpek gözlerini kısmış, ayaklarını uzatmış, kuyruğunu hafifçe oynatıyor, bir kaşını kaldırıyor. Yüz ifadeleri de sahibininkileri anımsatıyor.

Kemiklerimi çatırdatarak geriniyorum.

"Eğer isterseniz içerde sıcak çorba var. Karımdan isteyebilirsiniz."

"Harika! Ama onu piskoposa vermeyecek misiniz?"

Terli ensesini kaşırken bir an şaşırıyor: "Buralara büyük beyler hiç uğramadı. Bir piskopos hiç gelmedi."

Düşünüyor: "Gerçekten de büyük bir sorun. Bir piskopos bütün maiyetiyle, at uşaklarıyla...

"Kâtipleri, hizmetkârları, kişisel muhafızları...

Telaşla oflayıp pufluyor ve omuzlarını kaldırıyor: "Bulduklarıyla yetinecekler."

Eve girmek için merdivenleri çıkıyor.

"At uşakları ve muhafızlar için çorba iyi gider. Ama piskopos için avlanmış hayvan eti... Bu arada kim bu?"

Kapıda duruyor: "Piskopos kardinal, Efendiniz Giovanni Maria Del Monte Ciocchi. Mantova'dan geliyor, Roma'ya gidiyor."

"Ah evet. Kardinaller Meclisi toplanacak... Papa'nın hasta olduğunu söylüyorlar, ama papaların ölüme karşı dirençli oldukları bilinir...

Şaşkın bir tavırla ayakkabılarının ucuna bakıyor, beni serbest mi bıraksın yoksa canımı cehenneme mi yollasın karar veremiyor.

"Hiçbir şeyden haberim yok. Bildiğim yalnızca piskoposla maiyetini bir gece misafir etmem gerektiğidir."

"Evet, evet. Ama akşam yemeğinde ikram edecek av etiniz yok."

Kıpkırmızı oluyor, bizi ayıran merdiven olmasa boynumun vurulmasından korkardım. "Bugün av eti yok! Burası mola yeri, han değil!"

Eve giriyor.

Kendi kendime gülüyorum ve köpeğe yaklaşıyorum. Şimdi sakin görünüyor, okşanmasına izin veriyor, artık pek öyle hırlama isteği de kalmamış, yaşama isteği bile yok. Yakında son saati gelecek.

"Senin durumun da Papa'dan daha iyi değil. Ama en azından başının üstünde dönüp dolaşan bir akraba sürüsü yok."

Kardinal Del Monte.

Carafa'yı mı Pole'u mu destekliyor?

Mantovano.

Köpek yüzüme bakarak dişsiz ağzıyla esniyor.

Mantovano, Rahip Benedetto Fontanini gibi.

Tutucu mu yoksa Maneviyatçı mı?

Arabanın kapıları üzerindeki Piskoposluk armalarına çamur sıçramış. Avlunun çakıllı kumları üzerinde bir düzine silahlı adam kamp kurmuş. Merdivenlerden bir aşağı bir yukarı çıkıp duruyorlar. Ahırcı armayı bir bezle hızla temizliyor.

Askerler bana yorgun bakışlar fırlatıyorlar. Üzerimdeki şık elbise bana saray adamı havası veriyor olmalı.

Zarif bir cübbe var başında ve gülünç bir şapkayla ince bir tip küçük adımlarla merdivenleri iniyor. Otuz yaşlarında biri.

Ahırcıya dönüyor: "Efendimiz yemekten önce sıcak su arzu eder." Ahmakça ve iğrenç bir ses tonu bu.

İri bıyıklı adam dünyadaki en salak tavırla arabayı bırakıp merdivenlere koşuyor.

Yaklaşıyorum.

"Bu mola yerlerinde hizmet giderek yarım yamalak hale geliyor," diyorum.

Onu hazırlıksız yakalıyorum, onaylamaktan başka bir şey yapamıyor: "Gerçekten utanç verici."

"Hele o seviyede biri için...

Bana bakamıyor, samimi tavrım onu afallatıyor: "Bu yaşta, bunca yoldan sonra..."

Üstelik bütün bu sıkıntılar içinde...

Nihayet tepeden bakan küçük gri gözleriyle tepki göstermeye karar veriyor:

"Siz Efendimizin hemşerisi misiniz?"

"Hayır bayım, ben Alman asıllıyım."

"Yaa." Derin bir gerçeği öğrenmiş birinin edasıyla yanıtladı. "Ben Felice Figliucci, Efendimizin kâtibiyim."

"Ben ressam Tiziano." Karşılık hafifçe eğiliyoruz. "Sanırım yolculuğunuz Roma'ya."

"Evet. Yarın sabah yola çıkacağız."

"Zor dönemler...

"Evet. Papa...

Bir an, derin tanrıbilim sorunları üzerinde düşünüyormuşuz gibi, başımız eğik sessiz kalıyoruz. Vedalaşmak istediğini biliyorum ama ona fırsat vermiyorum:

"Efendiniz için yapabileceğim bir şeyler varsa çekinmeden sorun."

"Çok naziksiniz... Tabii ki... İşte bu yüzden yukarı çıkıp işlerin yolunda olup olmadığına bakmam lazım."

Kaygılı bir tavırla vedalaşıyor.

Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyor, ama bir puro içmeyi şiddetle arzu ediyorum. Bir saçağın altına sığınarak dumanı sağanağa karşı üflüyorum. Yaşlı köpekten eser yok. Parmaklıklar arasında kaybolmadan evvel bir kedinin gözlerindeki yansımayı görüyorum.

Gerçek ve kendine has bir tarikatın çekirdeğini oluşturabilecek doğru insanları metotlu bir şekilde vaftiz edeceğim. Tarikatlar engizitörlerin hoşuna gider, bu konuda hiç durmadan efsaneler uydurabilir, her şeyi onlara mal edebilirsin: Halkın hoşnutsuzluğunu, vebayı, fahişeliği, karının kısırlığını... Tıpkı ihtiyar Matthys'in yap-

tığı gibi yeniden vaftiz etmeye giden havarilerden yararlanırlar. Onlardan biri zaten aklımda, Ferraralı biri ama daha uzağa gitmeliyim: Modena, Bologna, Floransa. Sonra bir de Romagne var. O topraklarda yaşayanların papanın bütün tebaası içinde en başkaldırıcı oldukları sanılıyor. Oralara başka şeylerin ulaşması ilginç olabilirdi: Sapkınlık ve isyan. Daha başka ne olsun?

Puroyu dişlerimin arasında tutuyorum ve ellerimi arkamda birleştiriyorum. Bir ürperiş hissederek içeri girmenin uygun olacağını düşünüyorum. Hastalanmama izin veremem.

Salonda şömine hâlâ yanıyor, birisi demir bir karıştırıcıyla ateşi körüklüyor, arkası dönük siyah bir siluet hanın tahta sandalyelerinden birine oturmuş. Ayaklarına kadar inen flanel bir gömlek iri vücudunu örtüyor, başındaki saçsız yerde ise eflatun renkli bir takke var.

Varlığı fark eder etmez başını çeviriyor.

Aceleyle onu sakinleştiriyorum: "Korkmayın efendim, sadece bir uykusuzun adım sesi."

Yüzünde, homurtu ile iç çekme arasında garip bir mimik beliriyor. Etrafları halkalı gözleri kırışık yanaklar üzerinde içeriye çökmüş gibi.

"Öyleyse sadece iki kişiyiz, oğlum."

"Size yardım edebilir miyim?"

"Birkaç satır yazıyı okumak için bu ateşi canlandırmaya çalışıyordum."

Yaklaşıyorum, körüğü tutuyorum ve kor üzerine üflüyorum.

"Uykusuzluk çok kötü bir şeydir."

"Bunu daha yüksek sesle söyleyebilirsin. Ama insan altmış altı yaşına gelince çok şikâyet etmemeli ve Tanrı'nın bize gönderdiği şeyi tevazuyla kabul etmeli. Hâlâ okuyabilecek kadar sağlam gözlere sahip olduğumuz ve gece saatlerinin nasıl geçtiğini anlayamadığımız için minnettar olmalıyız."

Ateş yeniden çıtırdamaya başlamıştı, Kardinal Del Monte açık bırakılmış kitabı yerden aldı. Şöminenin ışığında kitabın başlığını fark ediyor, şaşkınlığımı gizlemiyorum.

"Vesalius'yu mu okuyorsunuz?"

Endişeli bir homurtu duyuyorum: "Yüce Tanrı insan zihninden doğmuş acayipliklerden haberdar olmaktan başka bir zevki olmayan bir ihtiyarın merakını bağışlayacaktır."

"Ben de o kitabı okudum. Gerçekten cesetler üzerinde elle uğraşma işi çok garip ama bunun sonunda ortaya çıkan şey Tanrı'nın büyüklüğüne ve yarattığı mükemmelliğe karşı bir hediyedir, öyle düşünmüyor musunuz? Sizinle aynı merakı paylaşan kişilerin sayısı daha fazla olsaydı izine rastlanmayan bir yerde kötülüğü aramak gibi pek çok yanlış anlaşılmalar engellenmiş olurdu."

Sinsi bir edayla beni süzüyor, sandalyede çömelmiş yaşlı, saf bir ayı gibi duruyor.

"Demek kitabı okudunuz? Yanlış anlaşılmalardan söz ederken ne demek istediniz?"

Yanıtlamaya çalışıyorum:

"Bugün pek çok ateşli Hıristiyan Roma Kilisesi'ni yenilemek ve ona yeni bir güç kazandırmak için hapse girme riskini göze alıyorlar. Simyacı, büyücü ve zararlı fikirleri yayanlar olarak tehlikeli tarikatların üyeleri olarak damgalanıyorlar. Papanın ve ilahiyatçıların şaşmaz otoritesini asla tartışmamalarına rağmen Lutherciler Kilise'nin düşmanları olarak yargılanmışlardır. Eğer bir kimse bu yenilikçilerin fikirlerine karşı sizin şimdi gösterdiğiniz dikkatin sadece yüzde birini gösterse sanırım onları Kuzey Alplerindeki saplkınlardan ve bölücülerden ayırt etmek zor olmayacaktı."

Del Monte babacan bir bakış fırlatıyor bana. "Oğlum, şimdi bu ateşin karşısında sen ve ben yalnızca iki uykusuzuz. Yarın sabah ben yine Palestrina'nın piskopos kardinali olacağım ve bu gönül yüceliğini gösteremeyebilirim. Korunması gereken sevilen bir sürünün sorumluluğuyla akıl, kötü yorumlar ve çılgınca tümevarımlar yüzünden yoldan çıkmış, sokaklarda kaybolmuş koyunları yeniden toplamak için gerekli doğru ölçüyü birlikte ahenkli bir şekilde bağdaştırmak zordur."

Sonuna kadar gitmeye karar veriyorum: "Hâkimlerin korku ve düşüncesizliklerinden endişe ediyorum, korkarım ki bunlar her bir ottan bir demet yaparak yenileyici ruhu kesecekler."

Kardinal gözlerini kırpıştırıyor: "Aklınızda kusursuzluğuna inandığınız bir şey var, öyle değil mi?"

"Evet. Sizinle konuşabilecek miyim bilemiyorum ama gecenin bu saatinde bana gösterdiğiniz içtenlik uzun zamandır kafamı kurcalayan ve sizin bir hemşerinizle ilgili bir mesele hakkında birkaç söz söylemem için beni cesaretlendiriyor."

"Benim piskoposluğumun bir üyesi mi?"

"Dindar bir adam hakkında, sayın Kardinal. Mantovalı Rahip Benedetto Fontanini."

Kardinal'den hiçbir tepki gelmedi. Adım atılmıştı, artık devam etmeliydim.

"*İsa'nın Lütfu*'nun yazarı olmakla suçlanarak Padova'daki Santa Giustina Manastırı'nda aylardır hapis yatıyor. Dinden döndüğünden kuşkulanılıyor."

Hafifiçe öksürüyor: "O onur kırıcı kitap aforoz edildi oğlum."

Biliyorum Kardinal. Ama lütfen akıl yürütmeme kulak verin, rica ediyorum. Kitabın Trento Konseyi tarafından aforozu 1546'ya dayanır. Bunun kesin bir sebebi vardı: Ancak o zaman kilisenin bilginleri Luther'in kurtarıcılık öğretisini sapkın ilan ederek kurtuluş kapsamında Katolik öğretisini kesin olarak belirlediler. Öte yandan rahip Benedetto *İsa'nın Lütfu*'nu 1541'de yazdı. Yani Konsey'in kesin bildirisinden beş yıl evvel!"

Hiç ses çıkartmadan onaylıyor.

Devam ediyorum: "Rahip Benedetto o kitabı Luthercilerle bir uzlaşma zemini yaratmak gibi samimi bir amaçla yazdı. *İsa'nın Lütfu*'nda papanın ve piskoposların otoritesini tartışan tek bir sayfa, utanç verici hiçbir şey yoktur. *Yalnızca inanç için* kurtuluşun öğretisini anlaşılır bir dille basitçe açıkladı. Ama siz de benden daha iyi bilirsiniz ki, Kardinal, İncil'de o tür yoruma uygun olan pasajlar vardır."

"Matteo 25, 34 ve Romalılar 8, 28-30...

"Ve Efesliler 1, 4-6."

Del Monte iç çekiyor: "Neden bahsettiğini biliyorum. *İsa'nın Lütfu*'nu okudum ve Rahip Benedetto'nun kaderi beni de kaygı-

landırıyor. Ama bedelleri ödenecek çok nazik dengeler, giderilmesi zor çatışmalar var."

Hafifçe ona doğru eğiliyorum: "Rahip Benedetto'nun hapsedilmesinin kiliseyi sarsan içsavaşla alakası olsun istemem. Bu daha çok Luthercilerle ilgili bir durum. Böyle bir durumda masumların kendileriyle ilgisi olmayan bir çatışmanın kurbanı olmalarını önlemek için önemli kişilerin taraflar üzerinde her zamankinden daha çok müdahalesi gerekir."

Başıyla onaylıyor: "Gayet açık konuşuyorsunuz. Ama size kolay olmadığını söylüyorum hele şu sıralar papa hasta ve Roma'dan korkunç pazarlık rüzgârları esiyor. Barış taraftarı olmak isteyen biri için çatışmanın dışında kalmak zor. En iyi niyetle yapılan bir hareket bile taraflardan birinin yanında yer almak gibi yorumlanır. Masumların cezalandırılmasını önlemek isteyenler için tek çözüm Kilise yetkililerinin merhamet ve sağduyusuna başvurmaktır."

Onu sıkıştırıyorum: "Çok şey ifade eden alçakgönüllü bazı davranışlar vardır."

Sanki bir şeyler arıyormuş gibi sönmekte olan alevlere bakıyor. Üzerinde olacaklara boyun eğen ve yorgun bir hal var: "Benedettinilerin Generali'ni tanıyorum." Bir an başka bir şey eklemek istemiyor gibi duruyor. "Hâlâ rahatça yapabileceğim şeylerden biri Monte Cassino'ya bir mektup yazmak."

"Hiç fena olmaz."

"Sanırım artık uyuyabileceğim."

Vedalaşma vaktinin geldiğini bildiren gayet açık bir mesaj bu.

"Sayın Kardinal, sizin bu yüce gönüllülüğünüz bu dönemde az rastlanan bir jest. Gecenin bu ilerlemiş saatinde bir yabancıyla konuşmayı ve onun isteklerini kabul edecek çok az Kilise yetkilisi vardır. Benim ismim...

Elini kaldırıyor: "Hayır. Yarın Palestrina Piskoposu bu geceki gibi bir samimiyeti kabul etmeyecektir. Benim için siz, bana arkadaşlık eden uykusuz bir bilgin olarak kalacaksınız."

Viterbo, 25 Haziran 1549

Papa ölmek üzere. Ölüm üç ay içinde hatta yarın bile olabilir. Çılgınca süren pazarlıklar, sağlık III. Paul'ün yorgun vücudunu yavaş yavaş terk ettikçe şiddetleniyor.

Dengeler Tutucuların lehine değil. Reginald Pole İmparator'un adeta atı ve ünü doruklarda. İmanın şampiyonu pek çok kişiyle uzlaşmış görünüyor. Yarın Kardinaller Meclisi toplanacak olsa oyunlar bitmiş olur. Bu durumda son yıllarda Carafa'nın tezgâhladığı plan bozulmuş olur. En büyük rakibi, en amansız düşmanı olan İmparator tarafından Papalık koltuğuna seçilecek gibi görünüyor. Kaybedecek tek gün bile yok. Carafa Fransız müttefiğini karşı hamle yapması için kışkırtıyor. Şimdiki görüntüyü altüst etmek, zamanı yavaşlatmak, yeni oyunlar başlatmak istiyor.

Fransa Kralı II. Henry babasının izinden giderek Protestan prenslerle ittifakı yeniledi. Carafa onu savaşı yeniden başlatması için tahrik ediyor ama pek çok direnç var: İyice bozulmuş mali durumlar, sallantıdaki iç dengeler, İtalya'daki olaylardan giderek uzaklaşma. Kilise yargı kurulunun reisi kendisi için ölümcül olacak bir sonucu tersine döndürmek için bütün sanatını ortaya koymak zorunda.

Bir hesaplaşma iklimi hüküm sürüyor. Galip gelecek olan rakibini yok etmekte tereddüt etmeyecek. Hesaplar bitmek bilmiyor: Yer değiştiren her oy belirleyici olabilir. Herkese her şey vaat ediliyor. Dağıtılacak ayrıcalıklar ve kalan zaman bu çatışmanın gerçek efendileri.

Carafa nefret edilen imparatorun şansının en yüksek olduğu bir dönemde olayları göğüslemek zorunda. İçinde bulunduğu duru-

mun kara mizahına ve soğuk kararlılığına meydan okuyor görünüyor. Oysa burada Viterbo'da yüzler iyice gergin. Yakında gelecek olan "eski bir ekimin ürününe" olan güven yayılıyor. İnsanlar bunu gözüken sonuç olarak adlandırmayı seviyorlar. İngiliz, etrafında coşkunluk artarken gülücükler ve birkaç sakin söz dağıtıyor.

Viterbo, 7 Eylül 1549

Papa ölüme direniyor. Maneviyatçılar tepiniyorlar, gülümsemeler daha zoraki. Bekleyiş onları yoruyor. Lehlerindeki dengeleri değiştirebilecek olaylardan çekiniyorlar. Hiç saklamadan Carafa'nın her hareketinden korkuyorlar.

Hem de çok haklılar. Yaşlı Chietilinin daima gizli bir silahı vardır. Kaybedemeyeceği bir savaşın son hesabı: *İsa'nın Lütfu*.

Eğer tahminler değişmezse onu kullanmakta hiç tereddüt etmeyecek. Bana tetikte olmamı söyledi ama planlarını hâlâ gizli tutuyor.

İngiliz'i Konsey tarafından aforoz edilen bir kitabın gerçek yazarı olmakla suçlayarak Pole ve Maneviyatçılara cepheden saldırmak için *Lütfu*'nu kullanabilirdi. Viterbo'daki cemiyetin bazı küçük balıklarını sıkıştırarak onları itirafa zorlayabilirdi. Fakat kendini şahsen tehlikeye atarak şimdi yapması gerekiyordu bunu. Tehlikeli olurdu bu, Carafa kendini rakibinin ateşi içine atmak istemez. Eğer onu tanıyorsam başka bir yol seçecek.: Reginald Pole'un Papalık tahtına çıkmasının sonuçları hakkında hep daha ısrarlı, daha ayrıntılı söylentiler ortaya atacak. Örneğin, Trento Konseyi'nin aforoz ettiği öğretileri destekleyen bir papa... Parçalanma görüntüleri, usa aykırı ve dinmez bir çatışmaya ait karanlık kehanetler, Roma Kilisesi'nin dramatik zayıflaması ve İmparator'un laik otoritesine tam bağımlılık.

Pek çok kişiyi korkutacak, kararlı oyları değiştirecek karanlık bir tablo.

Ancak o zaman Carafa Kardinaller Meclisi toplantısı esnasında düzen ve yüksek bir anlayış getiren biri gibi devreye girecek. Uzlaştırıcı Carafa olarak...

Gülmek geliyor içimden.

Roma, 10 Kasım 1549

Papa III. Paul öldü. Avrupa'nın en sözü geçer hanedanlarından biri sönüyor.

Uzun bir can çekiş ve şimdi herkes tehdit edici bir şeyi hissederek buz kesmiş gibi nefeslerini tutmuşlar. Mesele artık Papalık gücünün dizginlerini elinde tutacak yeni aile değil, sorun bambaşka. Kilise'nin rolü, uygulaması gereken güçle ilgili görüş söz konusu. İki grup arasında çok çetin bir mukayese yapmamız gereken bir zamanın sonuna geldik. Hıristiyanlığı birbirine zıt iki görüş olarak ele almak zorundayız.

Kesin olan tek şey var: Geri dönüş yok artık.

Bundan böyle bilinen güçlerin birbirini izlemesi, birleşmesi ve bölünmesi değil, güçlü bir şekilde ortaya çıkan bir kuvvetler, örgütler ve yeni varlıklar topluluğunu dengede tutmak zorunluluğu söz konusu. Luther kilisesi, Calvin ve yandaşları, Engizisyon, iyiliksever tarikatlar, hiç kimseye soluk aldırmayan Ignazio ile Cizvitler. Bütün bunlar imparatorluklar, krallıklar ve prensliklerin değişken kaderlerine karşı koyuyor.

Hedefleri farklı iki amansız düşman olsalar da Carafa da Pole da Kilise'nin şimdiye kadar olduğundan başka bir şey olması gerektiğini biliyorlar. Eski modellerden uzak ileriye bakıyorlar.

Roma, 29 Kasım 1549

Kardinaller meclise girdiler. Roma'nın arka sokaklarında favori olarak Pole üzerine bahse giriliyor.

Ben Pole aleyhine bahse girdim.

Carafa'nın emirlerine uyarak meydanı dolduran oyuncu ve halk adamları, meraklılar, papaz adayları, papazların oluşturdukları gruplar arasında dolaşıyorum. *İsa'nın Lütfu*'nun gerçek yazarları hakkında yaptığım uygunsuz konuşmalarla onların kafalarını karış-

tırıyorum. Bu konuda tek değilim ayrıca. Maneviyatçılar Fransız kardinallerinin gecikmelerinden yararlanarak sorunu çözmeyi deneyecekler. Onların yolu hem karadan hem denizden gerçekten zor. Çünkü gelişlerini engelleyen İmparator'un arazilerinden geçmek zorundalar.

Maneviyatçılara karşı koymak için sayı eksik. Carafa, kararsızların yüreğinde o herkesçe bilinen korkuyu uyandırmak zorunda.

Roma, 3 Aralık 1549

Siyah dumanlar. Pole için 21 oy. Gerekli üçte ikiye varmak için 18 oy daha gerekiyor.

Haberlerin içerden nasıl çıkabildikleri daima bir sırdır ama kesin olan şu ki günde en az iki defa hiç gecikmeden ve ayrıntılı olarak ulaşırlar.

Roma, 4 Aralık 1549

Siyah dumanlar. Pole 24 oy aldı. Onay artıyor ama Fransız kardinallerin gelmekte oldukları haberi yayılıyor. Eğer Carafa, Pole'un seçimini bir gün daha geciktirmeyi başarırsa İngiliz devreden çıkabilir.

Roma, 5 Aralık 1549

Carafa'nın suçlamada bulunduğu söyleniyor.

Cepheden bir saldırı değil, onun tarzı değil bu. Daha çok bir uyarı, önlemeleri gereken riskler üzerinde düşünmeleri için bir davet. Konsey tarafından aforoz edilmiş bir kitabın, *İsa'nın Lütfu*'nun ortak yazarı olan bir papayla birlikte olmanın ne gibi büyük sorunları ve paradoksları beraberinde getireceğini o saygıdeğer kulaklara mutlaka fısıldayacaktır. Hiç kuşkusuz geçmiş zamanlarda Kilise'nin yaşamış olduğu piskoposlarla papalar arasındaki savaşları

o yaşlıların gözleri önünde sergilemiştir. İngiliz'in melek yüzlü tebessümüne karşılık selam verenlerin zihnine sinsice şüphe yerleştirmiştir.

Bugün öğleden sonra oylama var.

Bana bir mesaj ulaşturttı. Yaşlı Carafa'nın gerilimini gösteren birkaç söz. Maneviyatçılar üç tarafsız kardinalle anlaştılar. Eğer Pole 26 oy alırsa oylarını ona verecekler. Başaracak olursa hemen Domenikenlerin merkezine gidilecek.

Eğer başarırsa iş bitti.

Oylama bir saat içinde.

Sinirli bir şekilde vakit öldürüyorum.

25 oy. Sadece bir, tek bir oy eksik.

Başka hiçbir el kalkmadı.

Siyah dumanlar.

Roma, 6 Aralık 1549

Fransız kardinaller, Kardinaller Meclisi'nde. Pole artık kazanamaz. Kopmayan bir ipte asılı kaldık.

Roma, 14 Ocak 1550

Çok yorucu bir iş. Tam kırk sekiz gündür oraya, içeriye kapandılar. Uzlaşma yok. İnanması zor ama her gün yeni bir isim.

Kardinaller Meclisi'nden sağ çıkmayacak olanın üstüne bile bahse giriliyor. Güçlü kuvvetli ihtiyarlar kapalı odalarda ağır bir idrar ve dışkı kokusu içinde yıpranıyorlar. Yorgun yüzleri, zayıflamış vücutları ve bulanmış zihinleri hayal ediyorum. Carafa için ideal olan bu.

Roma, 8 Şubat 1550

Beyaz dumanlar.

*Nuntio vobis magnum gaudium. Habemus papam. Sibi nomen imposuit Iulius III.**

Yüzyıllık bir boşluğu kapatmak ve uzlaşma sağlamak için yetmiş üç gün yetti: Giovanni Maria Del Monte, Palestrina'nın piskopos kardinali.

III. Julius

* Size büyük sevinci ilan ediyorum. Papamız oldu. Kendine III. Julius adını taktı. (ç.n.)

Bölüm 32
Ferrara, 21 Mart 1550

Arkamıza bakmadan sessizce dar sokağa giriyoruz. Konuşur gibi yaparak duruyoruz bir an. Bizi izleyen yok.

Eve kadar yürüyoruz. Kapıya üç kere, sonra bir kere daha vuruyoruz.

"Kim o?"

"Biziz. Pietro ve Tiziano."

Kapıyı yuvarlak yüzlü, siyah kıvırcık sakallı, sivri bıyıklı biri açıyor: "Gelin, gelin. Sizi bekliyorduk biz de."

Bizi aletler ve tezgâhlarla dolu bir dükkâna sokuyor. Döşeme ayaklarımızın altında gıcırdayan talaşlarla dolu.

Bir merdivenle eve çıkıyoruz. Bu son yılda askere alınan ve bizzat Tiziano tarafından yeniden vaftiz edilen dört kişi bizi bekliyor.

Marangoz bizi yeni kesilmiş odun kokan taburelere oturtuyor.

"Her şeyi açıkladın mı?" diye soruyorum.

"Senin açıklaman daha iyi...

Cümlesini bitirmeden başımla onaylıyorum.

Hepsini tepeden tırnağa süzüyorum. Dördünün de yüzleri saygı dolu.

"Mesele oldukça basit. Ben ve Pietro cemaat üyelerini bir kurulda toplamak istiyoruz. Birbirimizi tanımalı ve güvenmeliyiz." Fısıldaşmalar duyuluyor. "Şimdiye kadar sadece vaftiz ettim. Bir an bile durmadan vaftiz yaptım ve vaaz verdim. Pietro son aylarda büyük dükalığı ve sınır kentlerini karış karış dolaştı. Şimdi adam toplamanın zamanı geldi. Şimdi siz de yerinizi almalısınız."

İçlerinden biri çekinmeden sözümü kesti:

"Ne zaman?"

Ötekiler onu bakışlarıyla kınadılarsa da önemsemedim: "Sonbaharda. Ama kurulun nerde toplanacağına henüz karar verilmedi. Şimdilik burası ile Abruzziler arasındaki tüm topluluklarla temasa geçmek gerekiyor. Her topluluk iki temsilci göndermek zorunda. Kurul için seçeceğimiz yer herkes Ferrara'ya geldikten sonra belli olacak. Boş yere tehlikeye girmemek en iyisi."

Ferrara, 21 Mart 1550, bir saat önce

"Kurula ne gerek var?"

"Kaç kişi olduğumuzu bilmek zorundayız. Düzenlenmemiz lazım."

"Ama bu tehlikeli, Tiziano. Engizisyon'u unutma."

"Engizisyon benim kim olduğumu pek bilmiyor. Senin hakkında da hiçbir bilgisi yok. Sayımızın çok olduğundan kuşkulanmadığı kesin. Sen merak etme. Sen hep benim ismimi kullanmaya devam et, kardeşlerimizin de bilmeleri gereken tek isim bu."

"Ama onlardan biri yakalanacak olursa ortadan kaldırılacak ilk kişi sen olacaksın."

"Evet ben. Sadece ben, başkası değil. Onları tanıyorsun. Din değiştirenlerle ilgilenmiyorlar, elebaşıyı istiyorlar."

Gülüyoruz.

"Tanrı bizi korusun. Ama kurul yüzünden hepimiz yakayı ele verebiliriz."

"Kurul gizlice toplanacak. Şimdi beni iyi dinle, Pietro. İşte bu yüzden her topluluk için iki temsilciden fazla istemiyorum. Elliden az olmayacağız ama yüzden fazla da değil."

"Yeni papanın neler yapacağını bekleseydik ya? Tutucuların mı yoksa Maneviyatçıların mı yanında yer alacağını bilmiyoruz."

"Kimsenin yanında yer almayacak."

"Nasıl?"

"Yer almayacak, ben onu tanıdım. Taraf tutmayacak. En zor yol budur çünkü bu yol onu herkesi memnun etmeye mecbur eder. Birilerinin çıkarı diğerlerinin felaketidir."

"Nasıl yani... Papa'yı ne zaman tanıdın?"

"Seçilmeden önce. Onunla uzun uzun konuştum. Engizisyon konusunda bizler gibi düşünüyor. Carafa ve arkadaşlarının yöntemlerine karşı. Onlara tam yetki verecek olursa pek çok masumun yok edileceğini biliyor. Fontanini'nin serbest bırakılması için Benedettinilerin Generali'ne şahsen aracılık edeceğine dair bana söz verdi."

"Fontanini mi? Mantovalı Benedetto mu? *İsa'nın Lütfu*'nun yazarı?"

"Şimdi yeniden serbest. Sence bizi yüreklendirmesi gereken yeterli bir işaret değil mi bu? Dengeler yeniden değişmeden ve birileri Papa'nın elini fazla zorlamadan kurulu bir an önce toplamalıyız. III. Julius'un reformcularla diyaloga hazır olduğundan hemen hemen eminim. Ancak bunu ne açıkça söyleyebiliyor ne de ima edebiliyor çünkü uzlaşma sonucu seçildiğini biliyor. Buna göre mantıklı olarak davranması gerekiyor. Yani sizin dediğiniz gibi çeşitli seçenekler ve ihtiyaçlar arasında ustaca hareket etmek zorunda."

"Eğer yapılacak en doğru işin bu olduğuna inanıyorsan ben de seninleyim."

Pietro Manelfi Volte Sokağı'nda yanımda yürüyor. Onu Floransa'da tanıdım. Papa'nın isyankâr tebaasından Marcheli bir papaz adayı. Yıllar önce başlayan manevi bir görev yüzünden rahip okulunu terk ederek mistik esini sapkınlıktan ayıran o sivri tepeden giderek daha hızla kaymaya başlamıştı. Aradığı cevapları ona verdim ve bana sahibine bağlanan bir köpek gibi sığındı. Tiziano'nun ilk havarisiydi. Onu denemek üzere, insanların dinini değiştirmesi için memleketine yolladım. Umutlarla dolu olarak buraya yanıma geldi. Günde birçok defa dua ediyor, ama korkunç bir belleği var, bütün vaftiz edilenlerin yerlerini, adlarını ve mesleklerini hatırlıyor, yoldaşlarla ilişki kurmamda bana yardımcı oluyor. Herkese benden bahsediyor, Ferrara dışında kimse, gizemli Tiziano dışında kimseyi tanımıyor. Eğer tutuklanacak olsalar birbirlerine ihanet edemezler. Tek hedef sadece tavşan Tiziano.

Yola tepeden bakan kemerlerin altından geçiyoruz. Hiç uyumayan bir sokak: Gündüzleri bir sürü sepici, demirci ve kunduracı, geceleri de kalça ve memelerle dolu. Arkamıza bakmadan dar sokağa dalıyoruz. Konuşur gibi yaparak duruyoruz. Kimse bizi izlemiyor.

Eve kadar geliyoruz. Kapıya üç defa vuruyoruz sonra da bir defa daha.

"Kim o?"

"Pietro ve Tiziano."

Ferrara'da yaşam rahat. Kendine özgü bir ritmi olan, her şeyin birbirine uyduğu bir kent. Ama Venedik gibi değil. Venedik karmaşık bir yer, Venedik'te bir topluiğneyi kımıldatsan bir devin kıçına batma riski vardır hep.

Ferrara küçük ve nehre karşı yerleşmiş bir şehir. Ama yine de sana çok eski sokaklarında kaybolduğunu hissettirir. Ferrara daha serbest, daha az yoğun, daha tenha, casus ve aynasızlar daha az. Venedik'te hep birilerinin gözü üstündedir, burada böyle değil, peşinde biri olup olmadığını anlamak için yolu kaybetme numarası yapmadan ve yürüyüşünü durdurmak zorunda kalmadan sokaklarda dolaşabilirsin. Ferrara'da selamlaşmak bir alışkanlıktır ama hiçbir işe yaramaz, rahatça yaşayabilirsin burada. II. Ercole Papa için gülücükler dağıyor ama bu arada İtalya'nın en etkin ve tehlikeli beyinlerinin kendi kentine sığınmalarına göz yumuyor. Sarayının edebiyatçılarla dolup taşması hoşuna gidiyor ve bir aziz gibi taptıkları Ludovico Ariosto'nun mezarındaki ışığın sönmesine hiç izin vermiyor. Elinin altında o değerde insanlar olmaması onu gerçekten üzüyor olmalı. Sonra Alfonso d'Este'nin dul karısı Renata var ki Kalvinistlere yakınlığını göstermekten hiç çekinmiyor. Aynasız ve engizitörlerden kaçmak için prensesin etekleri altına sığınan çok kişi var.

Yahudiler de Venedik'teki gibi geçinip gidiyorlar ama burada daha çok tefecilik yapıyorlar. Lagündeki kardeşlerine göre daha düşük faizle borç para verip çok iyi kazanç sağlıyorlar. Para dönüyor, hiç durmuyor. Bu da kentin sağlıklı olduğunun işareti. Adalet eşit

şekilde uygulanıyor. Ölümle sonuçlanan bir kavga üzerinde kimin yetkisi olduğuna karar vermek için uğraşan çok sayıda mahkeme, polis ve ve adalet görevlisi yok. Burada işler çabuk yürüyor, çok fazla göze batarsan seni sınırdışı ederler. Birini öldürecek olursan kuzey surlarında yaşayan ve çalışırken müstehcen şarkılar mırıldanan yaşlı bir sarhoş olan cellada teslim ederler seni. Eğer iki kişinin görülecek hesapları varsa düello sokağında randevulaşırlar. Kalın demir parmaklıklarla iki tarafından da kapalı, dar bir sokaktır bu. Sokağa iki kişi girer, bir kişi çıkar. Her şey gürültüsüz patırtısız, kentin etkin sessizliğini bozmadan olup biter.

Benim Anabaptistçi durgun sudaki bir balık gibi duruyor.

On ikiye yakın yoldaş topladım. Hepsi Ferraralı değildi bunların, bir kısmı yeni dini yaymak ve yeniden vaftiz yapmak için başka kentlere gitmeye hazırdılar. Bu arada arka taraftan dar bir geçitten geçerek Beatrice'nin evine giriyor ve öteki yarımı da orda Beatrice'yle paylaşıyorum.

Miquezler Katedral'in tam karşısında, kentin en iyi meyhanesi olan Gorgadello'nun sahibi Chiu'yla bana mesaj yolluyorlar. Oraya Ariosto'nun gittiğini söylüyorlar ve kimi onun kendi eseri olan *Öfkeli Orlando*'sundan birkaç kere mısralar okuduğunu anımsıyor. Kendisine kredi verilen Chiu dedikleri Chiucchiolino etkileyici bir tip: Gözleri kurbağaninkiler gibi başının kenarlarına çok yakın ve farklı yönlere bakıyorlar. Başı lüle lüle saçlarla bir aslan başını andırıyor. Bir yabandomuzunun kıllarına benzeyen karmakarışık saçları alnını örtüyor. Eğer bir sorunun varsa Chiu ile görüşmen yeter. O sana, sorunlarını kesinlikle çözecek birini tavsiye eder. Chiu sırlar bankasıdır. Ona her şeyini anlatabilir ve kimseye bir şey bahsetmeyeceğinden emin olabilirsin. Senin verdiğin bilgileri kasasında toplar ve nasihatlar, isimler ve başvuracağın adresler olarak sana faiziyle geri verir. Benim sırlarım da o bankada. Anahtar: Birkaç geleneksel işaret. Şarap: Hiçbir yenilik. Likör: Önemli haberler.

Bugün likör ikram etti. Güneş batana kadar Miquezlerdeydim.

Kentin içinden geçerek evime kadar yürüdüm. Oradaki küçük odamda Tiziano rolünden çıkıp birkaç saat dinlenecektim.

Ateşi küçük şöminede yakıp suyu ısıtıyorum. Venedik'te sık sık yıkanmaya alıştım. Tam bir alışkanlık haline geldi. Her zaman seyahat halinde olan biri için rahatsız edici pahalı bir alışkanlık.

Soyunup organlarımda biriken elli yılı inceliyorum. Göğsümde eski işaretler ve birkaç beyaz tel var. Neyse ki kaslarıma aşırı gelişmeleri için zaman bırakmadım. Daha durgun, daha dayanıklı, daha kaba bir kuvvet var hâlâ. Ama romatizma yakamı bırakmıyor. Yalnızca yazın kertenkele gibi güneşin altında uzanarak ve bu Nederland'ın tüm rutubetini kurutarak rahatlayabiliyorum. Artık sırtımı tamamen eğemediğimi de fark ettim. Bunu denemeye kalktığımda ok gibi ağrılar saplanıyor ve bu yüzden ata binmekten kaçınıyorum.

Garip olan şu ki insan yaşlılıkta basit hareketleri değerlendirmesini öğreniyor. Örneğin kendini rahat bir koltuğa, bir ağacın gölgesine terk ederek ya da kalkmak için geçerli bir neden arayarak yatakta dönüp durmakla zaman kaybetmeye her an hazır oluyor.

Vücudumun her köşesini titizlikle kuruluyor, brandaya uzanıp gözlerimi kapıyorum. Hissettiğim en küçük bir ürperiş odadaki tek eşya olan bavuldan temiz elbiselerimi, Venedik'ten aldığım o şık elbiseleri çıkartmama yetiyor. Yüzümü gizleyen geniş bir şapka, kemerimde takılı ince bir hançer. Sanki gitme zamanını bildiren bir çan sesini duyuyorum.

Omuzlarına dökülen siyah saçları esans kokuyor. Ellerim, ayaklarım ve bacaklarımla sararak kucaklayabileceğim, kendi göğsüme bastırabileceğim o sıcak vücudu algılıyorum.

Anlattığım hikâyedeki bazı sözcüklere pek inanmıyorlardı. Gelecekteki papayla karşılaşma, Fontanini'yi hapisten çıkartmak için aracılık yapma gibi sözcüklerdi bunlar.

Yanımda yatanın yüzünü görmüyorum ama uyanık olduğunu ve belki de gülümsediğini biliyorum.

Bir paradoks. Ya Konsey *İsa'nın Lütfu*'nu aforoz etmekle yanıldı ya da papa sapkın, dedi João.

Kadına bir şeyler söylemek isterdim. Midemi kerpeten gibi sıkan ve gözlerimden adeta yaşlar getiren o acıklı duyguyu tanımlamayı arzu ederdim.

Ne Tutucu ne de Maneviyatçıydı. III. Julius tarafsız biriydi. Sonunda üstün gelecek olanın yanında yer alacaktı. Oyunun sonu henüz belli değildi.

Aşktan bahsetmek için fazla yaşlıyım. Hayatımın uzak köşelerine uzaklaştırdığım ve bu gibi anların içtenliğini, kaderlerini değiştirmelerine izin vererek onları gelecekteki yıllarda sürdürme imkânını inkâr edip her zaman kurban etmeyi başardığım bir şeydi aşk.

Bu çıkmazın nasıl aşılacağını sordu Duarte. Venedik Engizisyonu tarafından henüz ilan edilmiş yasaklanmış kitaplar listesinin başında bulunan *Lütuf*'ne olacaktı?

Onun için farklı bir şey değildi bu. Neticede bizimkiler birbirine benzeyen hikâyelerdi. Birbirinize anlatmadığımız hikâyeler. Sorulmayan sorular.

Devam edin, dedi. Kendinden emin bir edayla, bizi bir kez daha şaşırtarak. Yerel otoritelerin desteği olmadan Engizisyon hiçbir şey yapamaz. Venedik Roma'nın müdahalelerinden nasıl korunacağını bilir. Devam edin. Kilise'ye karşı olan hoşnutsuzluğu körükleyin.

Beatrice hareketsiz duruyor. Sanki neyin önemli olduğunu biliyormuş, aynı düşünceleri paylaşıyormuş gibi bana soluk alışlarını duyuruyor.

"Buldun mu onu?

"Kimi?" Sesim mağaradan geliyor gibiydi.

"Senin düşmanını."

"Henüz değil. Ama yakınlarda olduğunu hissediyorum."

"Nasıl emin olabilirsin bundan?"

Sırıtıyorum: "Çünkü burada ölünceye kadar seninle kalmama gücünü ancak böyle buluyorum."

Roma, 17 Nisan 1550

Yeni papa Kilise Yargı Kurulu'nu yeniden düzenledi: Carafa ve De Cupis, *Tutucular,* Pole ve Morone *Maneviyatçılar,* Cevrini ve Sfondrato *Bağlantısızlar.* Herkesi memnun etmek istiyor, kimseyi memnun etmek istemiyor. III. Julius geçici bir ateşkes, Tutucuların ve Maneviyatçıların ölümüne yarışacakları bir örtü.

Carafa, Kardinaller Meclisi hâlâ dağılmamış gibi günlerini sıkı pazarlıklarla geçiriyor. Bana içerde "diriden çok ölüyü andıran o yaşlı insanlardan" bit kaptığını yazmış. Yetmiş dört yaşında, papadan daha yaşlı ve hemen hemen hiç uyumaz.

Aynı enerjiye sahip olmak isterdim. Oysa haftalardır burada durmuş emir bekliyor, Roma'nın tepelerinde faydasız gezintiler yapıyor, günlerini doldurmuş bir ihtiyar gibi yumuşak iklimin tadını çıkartıyorum.

Tiziano hakkında bilgi almak için Orta İtalya'nın engizitörlerine yeniden yazdım. Hâlâ hiç cevap yok.

Roma, 30 Nisan 1550

Tiziano Floransa'da.

Pier François Riccio, Cosimo de' Medici'nin vekilharcı ve sekreteri.

Pietro Carnesecchi, eski bir Viterbolu tanıdık, '47 yılında yargılandı ve papanın araya girmesiyle bırakıldı.

Benedetto Varchi, Floransa akademisinde okutman, Padova Ateşliler Derneği üyesi.

Cosimo Bartoli, Floransa akademisi temsilcisi, *İsa'nın Lütfu*'nun okuyucusu.

Anton François Doni, edebiyatçı, Floransa ile Venedik arasında ulaklık yapıyor.

Pietro Vettori, Marc'Antonio Flaminio'nun arkadaşı ve Kardinal Pole'un kâtibi.

Jacobo da Pontormo, ünlü ressam ve öğrencisi Bronzino.

Anton François Grazzini, diğer adı Lasca, Kilise'yi eleştiren şair.

Pietro Manelfi, Marcheli din adamı.

Lorenzo Torrentino, matbaacı.

Filippo Del Migliore ve Bartolomeo Pantiatichi, soylu kişiler.

İşte Floransalı gizli Luther yandaşlarının zengin çevresi. Çeşitli yerlerden gelip aynı yere, sanatkârların koruyucusu ve papaların amansız rakibi, kendi çıkarları için papa karşıtı polemiğin ateşini her zaman körüklemeye hazır olan dük I. Cosimo de' Medici'nin koruyucu kanadı altına sığınmışlar.

Tiziano geçen bütün kışı o bulanık sularda balık avlamakla oyalandı. Günlerini Kardinaller Meclisi'nin toplandığı kentte, Reginald Pole'un en ateşli yandaşları arasında geçirdi.

Engizitörler onun en çok Ressam Pontormo ve öğrencisi Bronzino'nun arkadaşlığını tercih ettiğini söylüyorlar.

Artık altmış yaşlarında olan Jacobo da Pontormo gecesini gündüzünü yaşamının en büyük işine, Pier François Riccio'nun Cosimo hesabına sipariş ettiği, San Lorenzo Basilikası'nın fresklerine adamış durumda. İşler azami bir gizlilik içinde yürüyor. Hazırlık resimlerinin taslakları bile gizli tutuluyor. Yalnızca Bronzino ve birkaç kişi daha Üstadın yaptıklarını görebiliyorlar.

Söylentilere, Floransa Engizisyonu'na ulaşan mektuplara ve gözlerinden bir şey kaçmayan birkaç rahibe göre Pontormo Cosimo de' Medici'nin gömüleceği kilisenin absidinde *İsa'nın Lütfu*'nu ayrıntılı olarak resmetmeye çalışıyor.

Kardineller Meclisi dağıldıktan sonra Floransa'da Tiziano'dan bir daha haber alınamadı.

Roma, 8 Mayıs 1550

Carafa Fransızlara güveniyordu. Ama Fransa'dan gelen haberlere göre II. Henry Habsburglara karşı babasının bıraktığı yerden yeniden savaş açamıyordu. Çünkü paraya ihtiyacı vardı ve kimsenin bu parayı ona verecek durumu yoktu.

Carafa, İmparator'un Luther yanlısı ilahiyatçılarla bir uzlaşmaya varmak için uğraştığını ve başardığı takdirde Maneviyatçıların üstün geleceğini söylüyor.

Carafa, Pole'u Roma'dan uzaklaştırmak, İtalya dışına göndermek istiyor. Carafa, İngiltere'de bir taht savaşının patlak vermek üzere olduğunu söylüyor. VIII. Henry arkasında, tacı ele geçirmek için yarışan bir sürü oğul bıraktı.

Carafa, İngiltere'de Katolikliğin yeniden egemen olması için gerekli zeminin hazırlanmasını ve bu işin Pole'a verilerek gerçekleştirilmesini istiyor.

Carafa, üvey kardeşinin tacına karşı çıkmaya niyetlenen ve Papa'ya yürekten bağlı olan Maria Tudor'un yandaşlarıyla temaslar kurmam için İngiltere'ye gitmem gerektiğini söylüyor.

Carafa yalnızca en güvendiği hizmetkârına verebileceği çok önemli ve hassas bir görevden bahsetti. Carafa bu şekilde hiç konuşmamıştı.

Carafa gümüş bir kupada baldıran sunuyor.

Er geç bunun olacağı kaçınılmazdı.

Carafa başlangıçtan beri izlediğim büyük oyundan beni çıkartıyor.

Qoèlet'in yıldızı söndü artık..

Cahil ve kötü giyimli dört soylu bozuntusuyla pazarlık etmek için İngiltere'deyim.

İngiltere'de *Lütuf* operasyonu artık benden çıktı.

Belki de geri dönmeyeceğimi, Londra'ya bile gelemeyeceğimi düşünüyorum. Bütün gözlerden uzak, bir sokakta kiralık bir kati-

lin bıçağıyla burun buruna geleceğim galiba. Otuz yıllık sırlar, Roma'daki mutlak güç savaşına yeni bir sayfa açmaya hazırlananları korkutuyor. Domeniken Ghislieri ve Cizvitler gibi fanatik ve bilinçsiz gençler var. Mekân da tükendi. Artık sorumluluğu başkasına vermek lazım.

Yorgunum. Korku içinde ve yorgunum. Bagaj hazır ve sanki benim değilmiş gibi ona bakıyorum. Gürültüsüzce sona eren bir hayattan miras kalan birkaç paçavra. Bu düşünce bana bir zamandır eşlik ediyordu ama her şeyin böylesine çabuk, yüreğimde bu bayağılık duygusuyla olup biteceğini düşünmüyordum. Bizim için hazırlanan şey böyle olamazdı.

Gerçekleşen olaylara tanıklık edebilecek bu sayfaları birine bırakmak isterdim. Ama niçin? Kimin için?

Bizler tarihin menderesleri ni yarıyoruz. Günlük haberlerin söz etmeyecekleri gölgeleriz biz. Mevcut değiliz.

Kendim için yazdım. Sadece kendim için. Bu günceyi kendime ithaf ediyor ve bırakıyorum.

Londra, 23 Haziran 1550

Konuşmalarla geçen yağmurlu günler. Diplomasiden zerre kadar anlamayan, işleri gün ışığında tezgâhlayan salak İngiliz aristokratları. Burada herkesin gösteriş için taşıdığı kılıçları kullanmayı bilirler. Başka bir şey değil. Her şey kanla çözülecek ve daha kalabalık ordusu olan galip gelecek.

Üç rakip, üç parti. Olmayacak dengeler.

Kendine eğitmen olarak Luther yanlısı büyük ilahiyatçı Martin Bucero'yu seçen, başında taç olan Edoardo adlı genç bir çocuk. VIII. Henry'nin Aragonalı Caterina'yla ilk evliliğinden olan, yarı İspanyol, papaya son derece bağlı kızı Maria. Sonra, annesi Anna Bolena'nın kanından doğan genç Elizabetta babasının ayrılıkçı seçimlerine hayran görünüyor.

Katolik Maria'yı destekleyen aileler Reginald Pole'un Katolikliğin savunucusu olarak vatana dönüşüne iyi gözle bakıyorlardı. Ona Canterbury'deki başpiskoposluk koltuğunu ayıranlar vardı. Gelgelelim rakiplerinin katliamından başka bir şey konuşmuyorlar. Bu soylular asırlardır siyaset sanatından çok Keltlerin barbarca âdetlerini hatırlatan aileler arası savaşlarda karşılıklı olarak birbirlerinin kökünü kurutmaya, yok etmeye çalışıyorlardı.

Burası sürgünden daha kötü. İtalya'dan haber alamıyorum.

O bıçak gelmedi. Carafa bana yine zaman veriyor. Belki de bana ne yapacağına karar veriyor. Ya da belki de her şey planın bir parçası.

Stoacıların çözülmesi beni ilgilendirmiyor. Hiçbir hayal kırıklığı, hiçbir üzüntü duymuyorum.

Burada, Kuzey'de, yağmur yağıyor. Durmadan yağıyor. Mevsimleri tanımayan ve onları tek bir güne hapsetmek isteyen bir ada.

Başka bir yerde öleceğim.

Görevim bitti. Görünüşte hiçbir kararlılık yok. Pek çok vaatlerle ve İngiliz soylularına karşı kesin bir güvensizlikle geri dönüyorum. Maria sadece bizim kapımızı çalmıyor, İspanyol danışmanlar da gördüm. Maria'dan en az on yaş daha genç olsa da V Karl'ın yeniden evlendireceği bir oğlu var. Eğer Carafa Pole'un vatanına dönmesini arzu ederse bu dönüşün tamamen İmparator'un yararına olarak İngiltere ile İspanya'nın yakınlaşması anlamına geleceğini hesaba katmak zorundadır.

Bu olaylara karşı ilgisizliğim Roma'ya yolladığım raporları yazmamı zorlaştırdı. Hareket etmeye hazırlandığım şu anda dönmek için hiç acele etmediğimi hissediyorum. Geride kalan sadece bir sırra duyulan merak ve yapılacak son bir şeyle ilgili duygu.

İzlerin peşinden gitmek ve yüzeye çıkmak için acele eden şeyin ne olduğunu anlamak için kendime zaman ayırıyorum.

Bölüm 33
Ferrara, 2 Eylül 1550

Aydınlar, ressamlar, şairler, matbaacılar. Ayrıca saray katipleri, üniversite okutmanları, rahipler. Kilise'yle ihtilaf halinde gizli bir dünya var. Saraylardaki kilit noktalarla, önemli kişilerle, prenslere fikir ve öğüt verenlerle temas halinde olan değişik bir dünya. Hepsi de Engizisyon'un ve fanatik kardinallerin güçlerinin çoğalmasından şikâyetçi. Derneklerinde derin bir hoşnutsuzluk birikmeyen ve boyunlarını sıkan o boğucu kemendin bilincinde olamayan tek şehir yok. Napoli'deki Valdocular, Floransalı gizli Kalvinciler, Pole'un Padova'daki arkadaşları, Venedikli reform severler. Ayrıca Milano ve Ferrara'da Cosimo de' Medici ya da II. Ercole d'Este gibi prensler bu kaynaşmalarda ve bu insanlarda Engizisyon'u kendi sınırlarından uzak tutacak ve bir özgürlük ve hoşgörü mevsimini başlatmak zorunda kalacakları sahili bulabilirler. Soylu kişilerin eski gücü Engizisyon'un yeni gücünün ilerleyişini önlemede yararlı olur. Bu zengin aileler Roma'nın müdahalesini servetlerine dikilen bir göz, onlara mekânı daraltan bir tehdit gibi görüyorlar. Ayrıcalıklara ve kilise hiyerarşisine karşı halkın hoşnutsuzluğunun arttığını görseler Engizisyon mahkemelerine karşı koyabilirlerdi.

Biz vaftizcilerin görevi bu edebiyat çevrelerinin müzmin kararsızlığını yenmek, onları dürtüklemek, vakit geç olmadan ortaya çıkmalarını sağlamak.

Ama kırsal kesime ve her tarafa yayılmış genel bir hoşnutsuzluk var. Rahiplerin aşırı gücüne karşı, halk yığınlarının içinde bulundukları sefil durumlardan kaynaklanan içgüdüsel ve adeta doğuştan bir düşmanlık var. Halktaki Protestanlık ruhu ile aydınların düşünce ayrılığı arasında hakem rolünü üstlenmek zorunda kaldığımız zor bir görev.

Bu zorunlu olarak gün ışığında ortaya çıkmamalı, niyetler ve iman ihtiyatla gerektiği gibi gizlenmelidir. Bizim konseyimiz yarımadaya dağılmış bütün yoldaşlarımıza doğrudan doğruya gelecek için bir gaye birliği oluşturacak. Konsey Venedik'te ekimde gizlice toplanacak. Ben bulunmayacağım.

"Nasıl? Sen tüm toplulukları birbirine bağlayabilen tek ipsin! Herkes için bir başvuru noktasısın..."

"Sana vereceğim belgede benden söz edilecek. Tek manevi otorite olduğum doğruysa gölgede kalmam çok daha iyi. Tiziano'nun yüzü bilinmesin ama sözlerinin gücü bilinsin."

Manelfi saygıyla başını eğiyor, kâğıdı yazıhanenin üzerine bırakıyor. Notlarla dolu ince bir yazı. İtalyan vaftizcilerinin konseyinde Tiziano'nun sözcüsü de olacak.

Anvers, 3 Eylül 1550

Lodewijck de Schaliedecker, öbür adı Eloisius Pruystinck ya da Eloi.

Mesleği çatı ustası. Sapkın kitaplar dağıtmaktan, Tanrı'nın varlığını, günahı inkâr etmekten, kadının ve erkeğin kusursuzluğunu iddia etmekten, ensest ve evlilikdışı ilişki yaşamaktan suçlanmış.

Loist tarikatının birçok üyesiyle birlikte 22 Ekim 1544'te ateşte yakıldı.

Adına pek çok defa Anversli yetkilinin yıllıklarında David Joris, Johannes Denck ve yörenin önemli ve zengin tüccarlarının adlarıyla birlikte rastlanır.

Daha otuzlu yıllarda onun pek çok yandaşı ve destekleyicisi tutuklanmıştı.

Pruystinck orta halli bir aileden gelmesine rağmen Anvers'te kilise karşıtı etkinliklerin elebaşlarından biri oldu ama Lutherciler tarafından da pek sevilmedi.

1526 yılının şubatında Luther'in ihbarı üzerine yargılanarak hafif bir cezaya çarptırıldı. Onunla Wittenberg'te karşılaşan Luther Anvers'in yetkililerine onun tehlikeli olduğunu bildirmişti. Sözlerini tamamen geri alarak ve o sırada yürürlükte olan zayıf yaptırımlar sayesinde cezadan kurtuldu.

1544'te küfür niteliğindeki fikirleri ve uygulamalarını itiraf etmesi için işkenceye tabi tutuldu.

Suç ortakları ve yandaşlarından hiçbirini ele vermeyerek ölüm kararını kendi eliyle imzaladı.

Karar onun son ifadelerini alan Domeniken Nicolas Buysscher tarafından onaylandı.

Aramakta olduğum Alman, Anvers Engizisyon arşivinde tam bir dosya işgal eden bir ölüdür. Ölü bugün Venedik'te lüks bir kerhanenin sahibidir. Aramakta olduğum Alman Anabaptist isyan yıllarında bu topraklardan geçmişti.

Anvers, 4 Eylül 1550

Nicolas Buysscher bugün Anvers Engizisyon rahibinin sağ koludur. Kırk yaşlarında, uzun boylu, zayıf, bakışları insanların kaderlerini elinde tutan birininkilere benziyordu. Beni nezaketle kabul etti. Her şeyi, inanılmaz bir olayın ayrıntılarını gerçekleri hiç saptırmadan hatırlıyordu.

Anvers'teki sapkınların elebaşı, kurnaz, aydın bir kişiydi. Gerek halkla gerekse kentin ileri gelenleriyle geniş bir ilişkiler ağı kurmayı başarmıştı. Bugün hâlâ pek çok kişi onu bir şehit ve bir kahraman olarak kabul ederler. Limanda Eloi adını ağzına alsan halk hâlâ gülümser. Çatı tamircisi Eloi çok değişik bir sapkındı. Günahı çürütülmesi çok zor bir kurnazlıkla inkâr ederdi. Cenneti yeryüzünde inşa etmek itiyordu sanki. Zengin esnafın ve tüccarın mallarını ve servetlerini halkla paylaşmalarını istiyordu. Bir ikna ve aldatma sanatı üstadıydı. Onun yandaşları Anvers'te daha zenginler tarafından kendilerine sunulan mülklerde beraber yaşıyorlardı. Yıllar boyunca onlarca ve onlarca kadın ve erkek Loist topluluğuna geçtiler. Eloi herkesi kabul ediyor başlarına ne felaket geldiği onu ilgilendirmiyordu. Anabaptizmin en aşırı ve kanlı gruplarına zıt olarak son derece özel bir sapkındı. Buna rağmen Münster'den ya da Batenburg çetelerinden gelen birden fazla kişi onun yanına sığınmıştı. Eğer yanlış insanların ayağına basmış olmasaydı, çok içten pazarlıklı biri olduğundan uzun süre başarısını sürdürebilirdi. Zabıtlarda olmaması gereken, Fugger bankerlerinin zararına karmaşık bir dolandırıcılık olayı, sahte kredi mektupları ve yüz binlerce florindi.

İnanılmaz bir şeydi bu. Bankerlerin kendileri bile olayın nasıl olduğunu açıklamakta zorlanıyorlardı ve bu nasıl hâlâ açıklığa kavuşmamıştır. Çalınmış mal hiçbir zaman ele geçirilemedi.

Eloi'nin bazı adamları bu şirketin üyeleriydi. Bunlardan biri Hans Grüeb isminde Alman bir tüccardı. Birdenbire kayıplara karıştı. Fuggerler olayın ortaya çıkmasına izin veremeyeceklerinden Engizisyon'un kapılarını çaldılar. Loistlere müdahale emri Roma'dan geldi. Hepsi yakalanmadı. Pek çoğunu, İngiltere'ye kaçtıkları sanılmaktadır. Yakasını kurtaran Münsterlilerden kaç tanesinin Loistler arasında olduğunu söylemek zordur. Hiç kuşkusuz bunlardan biri bir süre önce hapiste öldü. Balthasar Merck'ti bu.

Diğerlerinin ismi bilinmiyor. Tutuklananlar arasında da yoklar.

Eloi'nin ortağı, bilinmeyen Alman tüccar.
İmparator'un bankerlerinin başına gelen büyük bir dolandırıcılık.
Asla ele geçmeyen paralar. Venedik'te lüks bir kerhane.
Gizlenme stratejisi uzmanı.
Münster gazileri.
Küçük çocuk ve heykel.
Anabaptistçi Tiziano.

Anvers, 7 Eylül 1550

Bilmece beni gerilere, Münster'in surları dışına götürüyor.

Keyfi olarak, bir ölüyü izleyerek topladığım haberler bir sanrıydı belki de.

Kim? Ben de olabilirdim. Yaklaşan sonu uzaklaştırmak için son av. Eğer birisi ölmüş olduğunu biliyorsa ne yapar? Zihnin silmiş olduğu hatıralardan başlayarak, surların dışında eski hesaplar ödenmelidir.

Çamurlu bir çukurun içinde toprağa biçim veren kirli ellere tutulmuş benim hayatım. Ensemde bıçağı tutan paralı askerin bıyıkları son derece kibirli.

Hiç kimsenin toprağında, kent ile dünyanın geri kalanı arasında bir böcek gibi yere uzanıp yatarken ıslak ot kokusu duyuyorum. Geriye dönülmüyor. Bilinmeyenin önünde o surları aşanlara ateş etmeye hazır paralı askerlerden oluşan bir ordu duruyor.

Çamur parmaklarımın arasında kayıyor: Kale burçları en kolay girilecek noktalardır.

Senin hayatın beş para etmez diyor bana. Çoktan öldüğünü düşün.

Ona çoşkuyla her kaleyi, her geçidi, muhafızların nöbet değişimini, her kapıda kaç nöbetçinin beklediğini anlatıyorum.

"Hayatını yüzbaşının çadırına kadar uzatabilirsin," diyor ve gülüyor. Bana vuruyor ve beni sürükleyip götürüyor.

Yüzbaşı von Dhaun hayatımı kurtardı ve bana bir imkân tanıdı. İmkân, tam olarak şu: Eğer bu gece surların üzerine çıkıp ölmeden dönebilirsen sana güvenebileceğimi kanıtlamış olacaksın.

Bir yıldan fazla dirsek dirseğe yaşadığım delilerin şehrine gelir gelmez planladığım ve gizlediğim ihanet böylece gerçekleşti.

Son açlık ve çılgınlık ayları zihnin sildiği kara bir lekedir. Bütün bu zaman esnasında tam on beş sene, geriye dönüp o insanların yüzlerini ve sözlerini asla aramadım. Bunun sebebi belki de aşağıdaki o çukurda sanki çılgınlık bana da bulaşmış gibi zihnimi verilen ödevden ayırarak bir an için sendelediğimi kendimden saklamamdı. Ya da belki de o gün Psikopos'un paralı askerlerinin süngülerinin zoruyla sefil bir şekilde başarısız olmayı göze aldım. Oysa kaderin bir cilvesi olarak askerler beni yüzbaşılarına sürüklemeyi tercih ettiler.

Daha sonraki günlerde katliamdan sonra Münster'in mutlak efendisi olarak bir yığın cesetten oluşan bir tahta oturan Psikopos von Waldeck Hıristiyanlığın kahraman savaşçıları olan benim gibilerin resim gibi birtakım sanat eserlerinde sonsuza dek kalacağını ve sonsuza dek yaşacaklarını söyleyip duruyordu.

Yalan söylediğini biliyordu mendebur herif. O da tıpkı benim gibi geride hiçbir iz bırakmadan kaybolup gidecek biriydi. Cellatlar soylu efendilerin kirli görevler vermek için kendilerini topladığı sintineye geri yollanmaya hazırdı.

Bunun üzerine efendime, İsa'nın kara sancaktarına, beni bu topraklardan, etlerimi parçalayan ve imanımı bozan bütün bu dehşetten uzaklara götürmesi için yalvardım.

Bugün hiçbir imana sahip olmadan kapanan yaraları deşmek üzere dönmem gereken yer orasıdır.

Bölüm 34
Ravenna, 10 Eylül 1550

Sefalet sahneleri hep aynıdır. Zayıf ve paçavralar içindeki çocuklar, şişmiş karınlar, çıplak ayaklar, sadaka dilenen kirli ve küçük eller. Çalışmayı aksatmamak için yeni doğmuş bebeklerini sırtlarına bağlayan kadınlar bir mevsimin ürününü ihtiva eden büyük sarnıcın içinde dizlerine kadar gömülü, buğday çuvallarını dolduruyorlar.

Kemikleri sayılan, sakat, şaşı, birkaç ihtiyar. Güney kapısının dışında kuru çamurdan bir sokak uzanıyor. Surlara yaslanmış kulübeler kentin biçimsiz bir çıkıntısı gibi kırlara doğru gittikçe azalıyor. Görünürde kimse yok. Muhtemelen herkes tarlalarda bu kışın kullanılacak yataklar için samanları denk yapıyor ve efendilerinin hayvanları için kuru ot topluyor.

Sadece üç kişi kan ter içinde, sırtlarında bir arabaya yük çuvalları taşıyorlar.

Küçük kulübeler kasabası çamur ve sivrisineklerle bir arada tutulan kötü kokulu tahta ve kamışlar.

Çıkınımdaki ekmek ve peyniri parçalayıp etrafıma üşüşen küçük çocuklara dağıtıyorum. İçlerinde ancak yürüyen çok küçükleri ve buğday sarnıcına hücum eden serçeleri sapanlarıyla kovmaya çalışan daha büyükleri var. En açık gözlerden biri bana sapanını hediye ediyor. Hepsini bir gülümseme ve kutsama duasıyla selamlıyorum. Karşılığında hafif baş işaretleri geliyor.

Üç adam bana kuşkulu bakışlar fırlatıyorlar. Geniş omuzlu, koca kafalı adamlar bunlar. Sefalet çok çirkin bir şey.

Surlardan bir ıslık yansıyor.

Gözler kapıya dikilmiş. Üç adam büyük bir çuval beziyle arabayı aceleyle örtüyorlar.

Huzursuzluk alevleniyor. Adamlar kudurmuş gibi küfürler savuruyorlar.

Bir şeyler olmak üzere.

Süvarilerin sancağı kemerleri geçiyor. Zırhlı ve mızraklı on iki adet süvari sayıyorum. Üzerinde Piskoposluk arması bulunan sancak dalgalanıyor.

Kadınların protestoları arasında kalabalığı yarıyorlar, sonunda daha fazla ilerleyemeyip duruyorlar. Öfkeli haykırışlar duyuluyor.

Çuvalları doldurmakta olan kadınlardan biri, en öfkelisi, sancağı taşıyan süvarinin karşısına dikiliyor.

Bu yörelerin argosuyla karışık, pek anlaşılmayan, dilbilgisi yönünden bozuk bir Latinceyle birbirlerine bağırıyorlar.

"Buğdayın onda birini vereceksiniz."

"Ayın ortasında verecektik."

"Bu sefer daha erken vereceksiniz."

"Artık dayanamıyoruz."

"Hiç tartışmayın."

"Efendinizin emri bu."

Üç adam arabanın yanında kaldılar. Kaçamak bakışlar fırlatıyorlardı. Biri arabaya çıktı, diğer ikisi kenevir bezini kayışlarla iyice sıkarak sağlama aldılar.

Tahsildar onları fark ediyor. Birtakım emirler vererek o yönü işaret ediyor.

Kadın atı geminden yakalayarak onu engelliyor.

Domuza benzeyen adam kadının yüzüne bir kamçı darbesi indiriyor.

Dengesi bozuk bir sıranın üzerine çıkıyorum: "Alçak orospu çocuğu!"

Adam başını çeviriyor ama ben çoktan nişan aldım. Fırlattığım taş yüzünün tam ortasına isabet ediyor.

Elleriyle yüzünü tutarak atın üzerinde çöküyor, o sırada etrafta korkunç bir kargaşa kopuyor. Küçük çocuklar yan yana dizilmiş okçular gibi hep birlikte ellerindeki sapanlarla taş atıyorlar. Kadınlar atların altına girip küçük bıçaklarla atların topuklarının üst kısımla-

rını kesiyorlar. Araba paldır küldür hareket ediyor. Kanlar içindeki adi herif haykırıyor: "Durdurun arabayı! Durdurun arabayı!"

Atlar şaha kalkıyor, sonra yere yuvarlanıyor. Bir sürü taş süvarilerin üstüne geliyor. Sopalar, iş aletleri havaya kalkıyor. Çığlıkları duyan adamlar tarlalardan yardıma koşuyor.

Arabayı yükleyen iki kişi kendilerini izlemem için bana işaret ediyorlar. Kulübelerin arasındaki bir geçitte sıralanıyorlar. Ben arkada, giderek daralan geçitlerden geçerek kendimizi kurtlanmış tahtalardan yapılmış bir kulübeye atıyoruz ve kulübenin öte tarafından nerdeyse bir çukur büyüklüğündeki su birikintisinin hemen kenarına çıkıyoruz.

Çılgınlar gibi itişe kakışa, anlayamadığım küfürler arasında, düz ve ince bir kayığa doluşuyoruz.

Önümüzde sık bir çam ormanı bizi bekliyor.

Q'nun güncesi

Münster, 15 Eylül 1550

Judefeldertor malların girip çıktığı kapıdır. Çiftçiler ürünleriyle girerler tüccarlar el yapımı eşyalarla çıkarlar. Kumaş yüklü arabalar Münster'in en karlı etkinliğinin dokumacılar loncasının eski başkanı Knipperdorling'i unutarak yeniden güçlendiğini gözler önüne seriyor. Kadınlar ve erkekler günlük hayatı sahneye koyarak sokakları dolduruyorlar. Überwasser Manastırı bir hastaneye dönüştü. Belki birkaç rahibe kalacak yalnızca. Tabii ki Anabaptistçi isyanı günlerinde oraya sığınan Lutherci iki belediye başkanı, Tillbeck ve Judefeldt orada kalmayacak.

Büyük meydanda, şehrin ortasında, Katedral ve Belediye hâlâ orada karşı karşıya duruyor. Duomo tamamen restore edilmiş, Roma Kilisesi'ni yücelten heykel ve külahlarla süslenmiş. Belediye sarayın önünde varlığını her yerde hissettiren muhafız sancakları var.

Sonra Pazar Meydanı. Kenarlarda sıra halinde dizilmiş tezgâhlarda ürünler sergileniyor. Duyulan sesler fiatları ve pazarlıkları yansıtıyor.

San Lamberto.

Çan kulesinden üç kafes sarkıyor. Hepsi boş.

Kimse onlara bakmıyor.

Bockelson, Knipperdolling, Krechting.

Herkes yanımdan geçerken ben burnum havada tam olarak ne kadar bilmiyorum ama bir süre öylece kaldım. Kimi tezgâhlara yaklaşıyor, kimi kiliseye giriyordu.

Kimse kafeslere bakmıyor.

Geçmiş onların başları üzerinde. Eğer başlarını kaldırmayı denerlerse oradaki kafesler onlara geçmişi hatırlatacak.

Münster Hıristiyanlığı tehdit eden bir uyarı. Her şey eskisine dönüyor, en korkunç cezanın ebedi simgesinden başka kötülükten eser kalmıyor.

Kafeslere yerleştirilmeden evvel Bockelson'un, Kral Davud, Knipperdolling'in, Sion Krallığı'nın Adalet Bakanı ve Kral'ın danışmanı Krechting'in cesetleri kızgın kerpetenlerle parçalandı ve cellat tarafından bıçaklandı.

Kilisenin içinde isyancıların vaizi Bernhard Rothmann'ın, İsa'nın heykeli ve çocuk anekdotuyla başlayan o ateşli vaazları artık yankılanmıyor.

Vaiz'in vücudu ceset yığınları arasında bulunamadığından etraftakilere onun ne olduğunu sormak boşunaydı.

İtalya'yı dolaşan ihtiyar Tiziano'nun o olmasını ister gibiydim. Ama onu çökertmek için katkıda bulunduğum çılgınlıktan sonra aklını başına toplamak zorundaydı. Kilise'nin sütunları arasında çılgınlık ateşini körükleyerek Tevrat'taki ataların adetleri, çok eşlilik ve Musa'nın tartışılmaz kanunu üzerinde uzun tartışmalar yapılmıştı.

Münster yanlılarının manevi rehberi, isyancıların önderi, piskopos von Waldeck'in ilk düşmanı Bernhard Rothmann dönüşü olmayan umutsuzluk ve kıyamet uçurumuna tepetaklak düşüverdi. Hayır, Rothmann hayır. İster diri ister ölü olsun bugün asla baştan başlayamazdı.

Bütün kentte tek bir doğru olsaydı Sodom kurtulurdu.

Ama o tek doğru çekip gitmiş, kâbus ve kıyıma sığınmıştı.

San Lamberto'nun merdivenlerinden meydana baktım. Pazarın bir ucundan ötekine barikat haline getirilmiş tezgâhlar, meşaleler, sıralar göze çarpıyordu.

Anabaptistçilerin bu meydanda canlananumut ve hayallerine ihanet eden Rothmann, Matthys ve Bockelson oldu.

Ben ihanet etmedim. Sadece tek doğruya ihanet ettim ben.

Yaptıklarımla hesaplaşmam için dönmem gereken yer bu meydandı. Wittenberg'in sınıfları ve Viterbo saraylarına değil. Thomas Müntzer, Reginald Pole: Saflık, peygamberlerin çılgınlığı gibi kendi kendine ihanet ediyor. O günlerdeki ve o eylemlerdeki güce sahip olma duygusu ve bize bunları ilham edenin kararlılığı değildi ihanet eden.

Hesabını ödemek zorunda olan oydu, Carafa'nın bıçağı değil. On beş yaşında yenilgiden kaçmış, Hollanda isyanlarından sonra hayatta kalmıştı, ama hâlâ sağ olmalıydı. Anvers'teki Loistler cemaati tarafından kabul edilmiş olmalı, aldatmacanın meyvasını da yanında taşıyarak Fuggerlerin intikamından kaçmış olmalı, kaçakların vatanı Venedik'e gelmiş olmalıydı. Burada lüks bir genelevin sahibi olmuş ve Tiziano adıyla anabaptistçiliği yaymak için İtalya'yı dolaşmış olmalıydı.

Evet. Bu arada Türk de din değiştirmek zorundaydı.

Yıpranmış ve yaşlanmış hizmetkârları bekleyen kaderle karşılaşmak için şimdi Roma'ya dönmek zorundayım. Son günlerini yaşayan bir casusluğun huzursuz edici heyecanlarını yaşamak için aşırı büyük olaylar içinde geçen bir hayatın bayağı sonu. Bütün bu olaylar ve bu kafesler karşısında yaşamayı asla göze alamadım. Ancak insanların çılgınlık ve cesaretle hayal edebilecekleri en büyük eylemin alçakça ve kusursuz ihanet günlerinde böyle bir şeyi yaşayabildim. İlk günden beri hayranlık duyulan bir yüzbaşıya karşı bir teğmenin ateşli bağlılığı ve bir casusun parlak zekâsı: O günler, büyük entrikaların korkak uygulayıcısı olan benim hep uzak tutmaya çalıştığım, tıpkı yaşam gibi çelişkili duygularla yüklü anılarla dolup taşan benzersiz günler. Bilmeceyi çözmek için gerekli zaman yok olup gidiyor ve böylesi daha doğru. Seni öldürmem gerekirdi o sırada. Senin yiğitlerine karşı en büyük saygıyı ancak bu şekilde ifade etmiş olurdum. On beş yıl sonra, neredeyse her şeyin sonunda, gözlerinin ateşiyle ve kılıcının soğukluğuyla yeniden karşılaşmayı kendime böylece önleyebilirdim Yüzbaşı, Kuyunun Gerti.

Bölüm 35
Classe Çamlığı, Ravenna yakınları, 9 Ekim 1550

Hiç ay ışığı yok. Ağaçların en karanlık siluetlerini ve dalgaların sahile vuruşlarının yankılarını ancak algılıyorum.

Oysa Malcanton sanki nesnelerin varlığını ve uzaklığını mükemmel bir şekilde değerlendirebilirmiş gibi karanlığı dikkatle inceliyor. Yaşı belirsiz bir denizcinin sürekli bir endişeyle örtülü karanlık yüzü. Elleri kürek gibi, kulağından omzuna kadar inen bir yara izi var. Birisi kafasını kopartmayı denemiş ama başaramamış olmalı. Bu işe giriştiğindenmuhtemelen pişman olan biri. Malcanton, ani sağanakların, ürünü mahveden dolunun, gemileri deviren fırtınaların geldiği kuzeybatıdaki kötü kanton. Eğer biri gerçek adıyla ilgilenirse onu Ravenna Meydanı'nda okuyabilir. Kafası üzerinde sarkan yaftada görünür şekilde yazılıdır ismi. Başkaları da böyle bir yaftayla övünebilirler. Örneğin bir yılı aşkın süredir bir gümrükçünün öldürülmesiyle ilgili olarak aranan Melga ve Guacin, yani Rasi kardeşler.

Tamboc, yaşı yirmiden fazla olmayan, melek yüzlü, siyah lüle saçlı, acayip kuvvetli bir genç. Kaşarlanmış bir dolandırıcı, rahiplere ve otoritelere duyduğu nefretle birlikte babasından miras aldığı bir meslek dolandırıcılık. Sırtını bir ağaca dayayıp geceyi bizimle birlikte seyrediyor. Çamlıktan ormanın seslerini, tek tek tanıdığı hışırtı ve kanat çırpışlarını duyuyor.

Denizle karanın kaynaştığı bu toprak parçası Venedik, Ferrara ve Papa arasında tartışma konusu olan ve aynı zamanda hiç kimsenin toprağı olmayan bir sınırdır. Efendilerin her türlü transit mal ya da toprak ürünü üzerine koymayı denedikleri gümrük ve vergiler labirenti. Sonuçta fakir halk hiçbir yerde görülmemiş bir şekilde eziliyor ve her türlü ticaret, dolaşım zayıflıyor.

İşte bu yüzden kaçakçılar iş görüyor. Po deltasından Rimini'nin ötesine kadar dümdüz sahili karış karış biliyorlar. Acil durum iskeleleri, kullanılmayan dalgakıranlar, Romalılardan kalma kıyıdan gerilere kadar giden terkedilmiş kanallar, deniz çamlarının tek düze damı altında millerce uzanan bataklık. Belirsiz başvuru noktaları, tuzaklar, iyi gizlenmiş depoların sağa sola dağıldığı ve ancak bu kanun kaçaklarının kaybolmadan dolaşabildikleri bir su ve sivrisinek labirenti.

Venedikliler de dahil dalmaçyalı tüccarlar Romagneli kaçakçılarla pazarlık etmeye ilgi duyarlar. Limanlarda yorucu bekleyişlere, vergilere maruz kalmamak, yörenin silahlı soyguncuları tarafından haraç vermeye zorlanmamak için sıkı pazarlığa otururlar.

Kaçakçılığın büyük kısmı bu sahillerin uzağında ticaret gemilerinin balıkçı tekneleri şeklinde iyi kamufle edilmiş kaçakçı gemileriyle karşılaştıkları denizin ortasında görülmeyen noktalardan ibaret bir çizgi üzerinde meydana gelir. Kolay bir iş değil bu, denizde hiçbir şey kesin değildir. Herhangi bir hava durumuna bağlı olarak bekleyişler saatlerce, günlerce sürebilir. Sonunda karşılaşma gerçekleştiğinde mal gemiden gemiye nakledilir, hesaplar ödenir ya da ticaret gemileri seri hareket eden kayıklarla gizli rıhtımlara götürülür, yük sahile boşaltılır, fiat üzerinde pazarlık edilir ve iş biter.

Bu arada pusulara çok sık rastlanır, yaşam tehlikeye atılır ve çok ağır cezalar gelebilir. Fakat sadece bu görülmeyen ticaret ağı sayesinde buradaki insanlar açlıktan ölmez. Kaçakçılık mesleğini seçen kişi koyu bir sefalet içinden gelip bu topraklarda yaşayan her bireyin otoritelere beslediği içgüdüsel nefretle iyice bilenmiştir. Çeşitli suçlamalarla karşı karşıya bulunan bu kişiler aynasızlardan kaçmak için sık çam ormanına saklanmak zorunda kalırlar.

Herhangi bir kasabada onları sadece inatçı bir sessizlikle de olsa, korumayan hiçbir kadın, ihtiyar ya da çiftçi yoktur. Çünkü ortalıkta dolaşan mallar düzenli olarak halka dağıtılır. Tek vergi budur.

Piskopos tahsildarlarını ürünlerin onda birini almak üzere göndermeden evvel tüm ürünler üzerinden hesaplanan vergiyi hafiflet-

mek ve kışın halkın yaşamını sürdürmesi için ürünlerin bir kısmı kaçakçılar tarafından ormandaki depolarda saklanıyordu.

Bir ay önce vergi görevlilerinin sancağı köye vardığında durum böyleydi. Üstelik her yıl hep biraz daha erken geliyordu görevliler. Buğdayı bataklıktan gizli ambarlara taşımaya hazırlananlar Malcanton, Guacin ve Melga'ydı.

Bu halkın kalıcı saygısını kazanmak için bir sapan ve iyi bir nişancılık, kanda da biraz ateş yeterliydi.

Ay ışığı olmayan. Meşalelerin sinyalini görmek için bekliyoruz. Pelerinime bürünüyorum. Kemiklerime kadar ıslanmışım. Malcanton sabit bakışlarını denize yöneltiyor. Hilebaz Melga kürekleri ıskarmoz üzerinde olan kayığıyla hazır bekliyor. Kardeşi, karşılık olarak yakmaya hazırladığı fenerini elinde tutuyor. Tamboc kulaklarını çamlığa çevirmiş öylece duruyor. Onlar için bu gece şaşırtıcı ve aynı zamanda meraklandırıcı, yeni bir ticaretin başlangıcını işaret ediyor.

Gerçekten hiç düşünmüyorduk bunu. Gülüyorlardı. Pek çok soru sordular. Yasak mı? Peki neden? Zaten kimsenin bir şeyden anladığı yoktu.

Hayır, kitap kaçakçılığıyla para kazanabileceklerini düşünmüyorlardı.

Q'nun güncesi

Roma, 1 Kasım 1550

Carafa'nın benim için ayırdığı diğer görevler gibi nazik ve önemli, yapılacak son bir iş var. Belki ötekilerden de önemli, askerleri içinde en çok güvendiği, en layık olanından başkası tarafından yerine getirilemeyecek kadar hassas bir görev. Beni pek çok defa denediğini, benden daima en büyük gayreti istediğinin kendi de farkında. Bu son görevden sonra tabii ki eğer isterse hakkettiğim bir istirahatin keyfini çıkartacağım.

Görevi heyecanla kabul ettim. İhtiyar bu defa içimi okumayı beceremedi. Yahudileri, bu iğrenç parazitleri çoğu kere çıkar uğruna, sözüm ona gerçek iman için din değiştiren, tek amaçları pis işlerinden kar sağlamayı sürdürmek olan İsa'nın bu ıslah olmaz katillerini soymak lazım, dedi Carafa. Bunlar İsa'nın vücudunu içerden kemiren bir hastalık gibi. Kökünün kazınması vakti gelen bir hastalık. En çok kökleştiği yerden, Venedik'ten başlamak gerek.

Yazdığım raporlardan bu görevè en uygun kişi olduğumu bir kere daha anladığını söyledi. Gerçekte bu iğrenç tefeci ailelerinin nasıl bir güce sahip olabileceklerini sezdiğinde konunun önemini apaçık görmüştü. Zaten bir zamandır en uygun çözümü araştırıyordu. Şimdi tam zamanıydı, her şey hazırdı, anlaşmalar imzalanmıştı.

Venedik Cumhuriyeti'nin topraklarında yasak kitaplar indeksinin yürürlüğe girişi Venedikli yetkililerin kendilerini her zaman farklı kılan kibir ve kendini beğenmişliği yenerek sonunda bir uzlaşmaya varma zorunluluğunu anlamış olmalarının bir işaretiydi. Sebebi gayet açıktı: Venedik Cumhuriyeti'nin soylu aileleri gırtlağa

kadar borç içindeydiler, servetleri tamamen dönme bankerlerin iş lerine bağlıydı. Böylesine bir borçtan ancak alacaklıların ölümüyle kurtulunurdu. Alışveriş karşılıklı memnuniyeti sağlamış olurdu. Carafa için Roma'nın müdahalelerine en düşmanca tavır takınan kentte Engizisyon'un gücünün bir ispatıydı bu. Katolikliğin egemen olduğu bölgelerde engizisyonun gücünü sergileyeceği demir yumruğun bir başlangıcı, Venedikliler içinse zengin Yahudilerin servetlerine el konulmasıyla mali durumda bir düzelme olacaktı.

Mekanizma harekete geçmişti. Engizisyon ve Venedik'in yargı organları gizli Yahudilik suçlamasıyla İspanyol Yahudileri topluluğunun sıradan kişilerine dava açmaya başlamışlardı. Ama önemli kişilere de ulaşmak gerekiyordu.

Onlara ulaşmak için benim gibi birine ihtiyaç vardı. Geride otuz yıllık bir manevi savaş bırakmış, kentte Yahudilere karşı yaygın bir düşmanlık yaratabilecek, onları bütün kötülüklerin sebebi olarak göstererek tüm Yahudi topluluğunu ezip geçecek bir saldırıya zemin hazırlayacak birine.

Heyecanla kabul ettim.

Zamanımın uzadığını görmekten duyduğum şaşkınlığı gizledim.

Bugün artık bana ait olmayan o aşırı gayretlilik maskesini taktım.

Hak edilen istirahatten önceki son iş.

Oldum olası Carafa'nın sırlarını paylaşan birinin sakladığı son alçaklık.

Sona vardığımı düşünüyordum. Bana biraz daha zaman verildi. Ne kadar? Ve niçin?

Bu tür dolaplar çevirmek için bu koridorları dolduranlar güçlü kuvvetli, açgözlü Domenikenler değiller. Aşırı bağnaz bunlar. Sorumlu oldukları rolleri fazlasıyla benimsemişler ama ince stratejilerden yoksunlar, kendilerine gösterilen avı körü körüne izliyorlar, o kadar. Her şey gün ışığında gerçekleşiyor. Carafa onları manevi savaşın en önemli saldırısına hazırlıyor. On yıllık titiz bir planlamadan sonra hesaplaşma günü geldi. Tuğla üstüne tuğla koyarak inşasına katkıda bulunduğum yapı pek yakında başkaları tarafından

bitirilecek. İmparator'un çok istediği yaklaşan Konsey toplantısı Carafa'nın Maneviyatçılara karşı saldırıyı başlatarak kâğıtları açacağı saate denk gelecek gibi gözüküyor. Carafa'ya göre yükseklerden uçan yırtıcı bir kuş olan Michele Ghislieri tarafından yönlendirilen genç hafiyelerin seslerinde ve yüzlerinde gerilim seziliyor. İhtiyar kardinal tereddütlerin sona ermekte olduğunu söylüyor.

Bu oyuna girmeyeceğim çünkü oyunun önceki bütün hamlelerini biliyorum. Carafa gayet iyi bilir ki bir sırrı iki kişi şöyle saklayabilir: Eğer birisi ölürse.

Bu arada artık midemin kaldırmadığı kirli bir savaşı bana teslim ediyor: Yeni bir düşman yaratmak ve onu Hıristiyan ordusuna karşı harekete geçirmek. Kim savaşa girmeyi kabul ederse ona yüklü bir ödül verilecek: Kurbanlarının zenginlikleri ve cennette bir yer. Venedikliler ilk sırada, onları ötekiler izleyecek.

Bana her zamanki gibi ilk kıyım için gereken zemini hazırlamak görevi düşüyor. Sonra da iki karış toprak altında sırrı saklamaktan başka bir şey kalmayacak.

Venedik'i heyecanla kabul ettim. Bilmeceyi çözmek için daha zaman var. Bu defa Carafa'nın tanıdığı o yorulmak bilmeyen, becerikli hizmetkâr olmayacağım. Geri kalan zamanın ritmini vuran bilmece, onun yaklaşan çözümü olacak.

Bölüm 36
Romagne sahili, 5 Şubat 1551

"Dalmaçya'da başarılı olduk, arkadaşlar!" Perna su üzerinde bir taş sektiriyor. "Oldukça kötü beslenen bir halk ama okunacak şeyleri titizlikle seçiyorlar. Eğer bu adımla ileri gidersek Kutsal kitaptan sonra en yaygın kitabın dağıtımcıları olarak ünlü olmak riskini üstleneceğiz."

Gece, deniz ve reçine kokan bir rüzgâr. Sahilde bilgi alışverişi yapmak ve yakın geleceği planlamak için Pietro Perna ve João Miquez ile buluşuyoruz. Birkaç mevsim önce Hollanda sahillerindeki gibi korsanlar buluşması bu. El yavaşça soğuk kuma giriyor, güneş de bir o kadar çamlığın ötesinde batıyor.

Balıkçıların kulübesine giriyoruz. İçerde ateş çoktan hazırlanmış. Tavandan sarkan ağlar kurumaya bırakılmış.

João'nun bakışlarını inceliyorum: "Demetra hakkında bir şeyler biliyor musun?"

Onaylayarak başını çeviriyor: "O kadın seni zengin etmekle meşgul. Son defa Caratello'ya uğradığımda tek boş masa yoktu. Sanırım keyfi yerinde, onu rahatsız eden biri olacağını sanmıyorum."

"Burada, Romagne'de mi?" Perna beni kolumdan dürtüyor. "Umarım olağanüstü Öküz Kanı Sangiovese şarabını unutmazsın. Rüyalar gördürdüğünü söylüyorlar, anladın mı?"

Heybemden şarap şişesini çıkarıyor ve gözünün önünde mantarını açıyorum. "İşte buyur."

Perna bir dikişte birkaç yudum içiyor: "Bana iyi şarap ikram etmen için buraya gelip seni ininden çıkartmam gerekirdi. Bu bataklıkların ortasında bundan başka iyi bir şey var mı?"

Bu topraklarda yaşayan insanlar din adamlarından diş bileyecek kadar nefret ediyor. Çiftçileri ve balıkçıları, tüccarları ve sarhoşları

vaftiz eden çok farklı kimseler tanıdım. Hepsi de inatçıydı bunların, damarlarında kan yerine ateş vardı sanki. Bu yörelerde insanları kışkırtmak zor bir iş gibi gözükmüyor.

João: "*Lütuf* ne oldu?" diye sordu.

Mallar düzenli olarak geldi. Buradaki kaçakçılar aracılığıyla onları iyi fiata sattım. Ürkütücü görünüşlü, kaba insanlar. Hâlâ anlamakta zorluk çektiğim bir argo konuşuyorlar ama kurnaz ve halka yakınlar. Okuma yazma bilen tek kişi yok ama işin önemini hemen kavradılar."

João bir istiridye kabuğu içine ıslık öttürdü ve başını salladı: "Böylesi daha iyi. Sanırım senin biraz daha ortalarda dolaşman gerek."

Bakışlarımla açıklama istiyorum.

Yetkililer Anabaptistçilerin toplantısının kokusunu almıştı. Tutuklamalar olmadı ama herkes tetikteydi. Venedik aynasızlarla, casuslarla, jurnalcilerle dolup taşmıştı, hiçbir şeye güvenilemezdi. Kitap indeksi ilan edildiğinden beri özellikle matbaacılar göz altında tutuluyor, kitaplar eskisi gibi kolayca dağıtılmıyordu. Başka bir yenilik daha vardı: Dostumuz olan, iyi tanıdığımız bazı dönme Yahudiler gizli Yahudilikle suçlanarak gözaltına alınmışlardı. İlk yargılamalar belli olmuştu. Şimdilik çok ses getirmeyen kişiler yargılanacaktı ama bütün bunlar yabancı olmadığım durumlardı. Fırtınayı haber veren ilk kara bulut, İspanya'da ve Portekiz'deki gibi Engizisyonun silinmeyen damgasıydı bu.

Perna: "Senin büyük dostun, uygunsuz kitaplara meraklı Papa, bence Engizisyon'un köpeklerini gözaltında tutmaya hiç de niyetli görünmüyor. Büyük bir karışıklığı bastırmaya çalışıyor, anladın mı? Kendimizi kollamamız lazım."

Miquez: "Bizimle iş yapan tüccarların huylarını incelemek için bildiğim tüm diplomasiyi uyguluyorum. Karşılaşacağımız olası bir suçlamanın uğursuz sonuçları hakkında somut bir endişeyi dile getirmeye çalışıyorum. Bunun yeterli olduğuna inanmıyorum. Böyle bir zamanda diplomasi ve yozlaşma vazgeçilmez sanatlar ama her zaman yeterli değil. En iyisi her ihtimale karşı hazır olmak. Yine de

hava gergin olduğundan senin Venedik'ten uzakta olman daha hayırlı olacaktır."

"Tamam, ama çok uzun süre olmasın. Bu yaşta kâhinlik yapmaya tahammül edemiyorum. Tiziano artık ekeceğini ekti. Anabaptistçi konsey Kilise'yle aynı görüşte olmayan toplulukların birliğini onayladı. Yarımadanın her şehir devletinde önemli kişilerin devam ettiği dernekleryöneticileri sıkıştırıyorlar. Şans eseri tanıştığım büyük bir ressam, Jacopo da Pontormo, Cosimo de' Medici'nin gömüleceği şapeli *İsa'nın Lütfu*'nun freskleriyle süslüyor. Harika bir çalışma! Büyük bir gizlilik içinde gerçekleştirdiği fresklerin bir kısmını ve tasarım halinde olanları gördüm. Bütün topluluklar etkin halde. Artık taş atıldı, sonuçları görülecek. Ayrıca beni Venedik'te olup bitenler hakkında bilgilendirmeniz lazım. Ayrıntılar da önemli."

Bir sessizlik oluyor. Çatlayan bir dalga uykulu düşünceleri beşik gibi sallıyor, başlar ağırlaşmış. Gölgelerimiz upuzun duvarlar boyunca tavana kadar kayıyor.

Perna sanki ani bir gürültüyle uyanmış gibi başını kaldırıyor. Küçücük gözleri yorgunluktan kıpkırmızı olmuş.

"O nektardan biraz daha içebilir miyim?" diye soruyor.

Venedik, 24 Şubat 1551

Venedik'teki pek çok kişiden yalnızca biriyim. Casuslar ülkesinde bir casus. Gözetleyenler, not alanlar sonra da efendilik sırası kimdeyse o kişiye bildirirler. Bazıları aynı zamanda birden fazla efendiye çalışıyor. Türkler, Avusturyalılar, İngilizler. Gözünü kulağını bu kentin hiçbir köşesinden ayırmayan güçlerin, partilerin ve ticari kuruluşların hepsinin mutlaka bir çıkarı vardır. İç içe geçmiş ikili, üçlü, dörtlü bir oyunlar sisteminde herkes herkesi gözlüyor. Bu strateji ve karşıt komplolar labirentinde Yahudileri bir köşeye sıkıştırmak gibi ortak bir çıkarı göz önüne sermeliydim. Ama nasıl?

Bu arada zihnim Carafa ile Venedikliler arasındaki anlaşmayı kolaylaştıran entrikalarla meşguldu.

Bu ayın 21'inde Onlar Konseyi Barnabit rahiplerini ve Angelic-he rahibelerini İmparator'un vasalı Milano Valisi Ferrante Gonzaga'ya günah çıkarma hücresinde alınan gizli bilgileri iletmekle suçlayarak Venedik'in dışına sürdü. Böylece Carafa bir rakibinden kurtulmakla kalmadı V Karl'ın gözlerini ve kulaklarını Venedik'e kapattı. Yaşlı kardinalin kurnazlığı korkunçtu. Sadece büyük manevraları göz önüne alarak meydanı rakiplerden temizlemekle kalmıyor ama aynı zamanda Venediklilerin, kimsenin hatta Roma'nın bile müdahalelerine hoş bakmayan, kendi işlerinin son derece dürüst bekçileri olarak büyük ün yapmış olmalarını onaylıyordu. Kıskacı daraltırken üzülmüş gibi davranıyordu.

Birkaç aydır Venedik'teyim. Çok yer dolaşmıyorum, hizmetimde beni ilgilendiren şeyleri gözleyen çeşitli kimseler var. Her şeyden önce Anversli sapkınların ölmüş elebaşının genelevi ilgilendiriyor beni. Artık gölgesi bile yok, tam bir hayalet. Sabırlı olmalıyım. Tiziano hakkında başka bilgiler toplamalı ve bu arada bana verilen görevi yapmalıyım.

Venedik, 9 Mart 1551

Yüksek yargı organlarının Yabancılarla ilgili odalarında para ödeyerek görevlendirdiğim kimseler geçen senenin ekim ayında kente acayip bir akın olduğunu bildiriyorlar. Şüpheli şahıslar, küçük esnaf, tüccarlar, din adamları, edebiyatçılar, uzaklardan gelen bazı kişiler. Venedik'teki işlerden zorlukla sorumlu tutulabilecek yüz kadar kişi. Onların hiçbiri bir haftadan fazla tutunamadı. Yerel otoritelerin arşivlerinde kara bir leke onları bekliyordu.

Biri hariç isimler hiçbir şey ifade etmiyordu. Pietro Manelfi, İppolito Manelfi'nin oğlu, Anconalı papaz adayı.

Aynı isme, Floransa'nın gizli Protestan derneğinin aveneleri arasında da rastlanmaktadır. Aynı derneğe Tiziano '49 ile 50 yılları arasında devam etmiştir.

Bu bir ipucudur.

Milano, Ferrara, Bologna gibi sınır bölgelerinin engizitörlerine bu ismi vermek gerekir.

Venedik, 16 Mart 1551

Romagne'nin engizitör rahibinden bir mektup geldi. Mektupta yazılanlara göre Ravenna'daki bazı esnaf yetişkinlere uygulanan vaftizle ilgili sorguya çekilmiş. Esnaf kentin etrafındaki alçak topraklarda bir ay kadar önce bu uygulamayla ilgili olarak Tiziano adında birinden bahsedildiğini iddia etti. Bu Tiziano adlı bu şahsın

Kilise yetkilileri ve Kilise'nin varlığı aleyhinde konuştuğunu söylediler. Ayrıca halkın sempatisini kazandığını ve o yörelerde yalanlara başvurarak karışıklık çıkarmak için her türlü fırsatı değerlendirmeye hazır olduğundan bahsettiler.

Venedik, 18 Mart 1551

Ferrara Engizitörü'nden gelen habere göre Vaftizci Tiziano adı o kentin bazı çevrelerinde bilinmektedir.

Venedik, 21 Mart 1551

Bütün geceyi Yahudiler hakkında uygulanabilecek bir strateji üzerinde düşünmekle geçirdim. Belki bir çaresi vardı diye. En iyisi Carafa'ya yazmak.

22 Mart 1551 tarihinde Venedik'ten Roma'ya, Gianpietro Carafa'ya gönderilen mektup.

Çok saygıdeğer ve yüce beyefendi Giovanni Pietro Carafa.

Muhterem efendim, bu büyük ve acayip kentte geçirdiğim üç ay şimdi söyleyeceğim şeyin Yahudilere karşı uygulanabilecek tek strateji olduğunu anlamama yetti. Bu konu üzerindeki en akıllıca düşüncenizi almak ve bana yine ortak amaçlarda size hizmet etmek ayrıcalığını bana vermeniz için siz efendime hesap vermekte acele ediyorum.

Venedik'teki dengeler onun sokakları ve kanalları kadar karmaşık ve dolambaçlıdır. Bir casusun, yabancı bir gözlemcinin güçlü bir kişinin hesabına çalışan paralı bir askerin yürüdüğü yolda göz ve kulaklarının rastlamayacağı az yada çok gizli hiçbir olay yada hiç bilgi yoktur. Ben de gizli bilgilere ulaşmak için aynı metodu uygulamak zorunda kaldım. Gün ışığında her gün hiç durmadan sürüp giden işlere Venedik Cumhuriyeti'nde günlük hayatın her alanıyla ilgili aynı sayıda işleyiş kaçakçılık ve gizli anlaşmalar tekabül eder. İngiliz Kralı ve İmparator Karl gibi Osmanlı Sultanı'nın da Rialto'da casusları vardı. Siz efendimizin de gayet iyi bildiği gibi Gonzaga'nın da Venedikli din adamları arasında habercileri eksik değildi. Büyük tüccarlar ticari anlaşmaları dışarıya sızdırmamak ve en iyi kazanç fırsatlarını yitirmemek için gölgede dümen çevirirler. İster prens ister tüccar olsun hiç kimse San Marco Cumhuriyeti'nin içerde ve dışarıdaki güç oyunlarıyla ilgili hızla bilgi verecek kabiliyetli bir casuslar ağından yararlanmadan Venedik'te ayakta kalamaz.

Yahudiler bu tür ilişkilerde ikincil bir rol oynamazlar hatta onların sadece yarı yarıya Venedik'e ait olmaları, bankerlik ve finansörlük rolleri, çifte dinleri, onları kentin ticari ve siyasi hayatını önemli kilit noktalarından biri haline getirir. Onların bu durumu bir yandan onları dokunulmaz kılarken, öte yandan da bize zayıf noktalarını gösterir.

Yahudi ailelerin çoğu işlerine engel olabilecek olası her şeyi yok etmek ve kendilerini her tür saldırıdan korumak için Hıristiyan dinine geçmişlerdir. Bu gizlenme onların bazen yüzüne vurulabilir ve aynı zamanda kendilerine karşı yaygın bir düşmanlığın merkezi haline de gelebilir. Buna Türk Sultanı'nın pek çok durumda Venedik'e kendi çıkarlarını dile getirmesi için Yahudi finansörlerin danışmanlık ve yeteneğinden yararlandığı da eklenir. Bunun en iyi örneği *İsa'nın Lütfu*'nun dağıtımından sorumlu olan ve sultanla ticari ve diplomatik ilişkiler kurmuş olan Mendesilerdir. Venedik Cumhuriyeti arazisinde büyük Yahudi aileleri ile etkin Türk casusları ağı arasında bir ilişki kurulabilirse bu aileleri yetkililere Venedik'in çıkarlarını tehdit eden bir entrikanın sorumluları olarak göstermek zor olmayacaktır.

Yahudiler kendi yıkımlarının herkesin yıkımı olacağına inandırmada son derece uzman olduklarından herkes onlara karşı girişilecek geniş bir harekatın avantajını anlayabilir. Bütün entrikaları Yahudilere yükleyerek herkes kendi entrikasını daha sakince uygulayabilir. Bu stratejinin yararı kimsenin gözünden kaçmaz.

Sahte din değiştirmekle suçlama Venediklilerin Yahudilerin mallarına el koyarak, devletin kasalarını zenginleştirmelerini sağlar. Sultanla ortaklaşa entrika düzenlemek Hıristiyan güçler tarafından olası bir müdahaleyi kendi lehlerine ortadan kaldıracaktır.

Zatıalinizin görüşlerini bekler iyi niyetinize bütün kalbimle sığınırım.

Venedik, 22Mart 1551 günü
Sadık gözlemciniz
Q

Venedik, 2 Nisan 1551

İsyan başlıyor.

Michele Ghistlieri Bergamo'ya gelmiş. Bölge Psikoposu Soranzo, kendi psikoposluk bölgesinde *İsa'nın Luftu*'nun dağıtımına göz yummaktan suçlanıyor. Aforoz edilmiş kitabın bir kopyası onun özel kütüphanesinde bulundu.

Ghistlieri onu konuşturana kadar zorlayacak.

Venedik, 21 Nisan 1551

Como psikoposu da sorguya çekildi. *Lütuf* o psikoposluk bölgesinde de engelle karşılaşmamış.

Maneviyatçılar can çekişiyorlar. Doğrudan bir saldırıyı beklemiyorlardı. Domeniken Ghistlieri kudurmuş gibi. Tahmin edildiği gibi Carafa son saldırıya geçmek için Trento'daki konseyin yeniden toplanmasını bekledi.

Venedik, 16 Mayıs 1551

Aquilera ve Otranto psikoposları da öldürüldü. Başa baş, diş diş. Carafa'nın stratejisi hiçbir engelle karşılaşmıyordu. Çift bir avantaj vardı: İç düşmanların temizlenmesi ve her şeyi konseyin yeniden toplanmasına bağlayan İmparator'un planlarının yok edilmesi.

Venedik, 25 Haziran 1551

En sert kaya olan Modena Psikoposu, kilise yargı kurulunun üyesi, Reginald Pole'un güvenilir danışmanı, birkaç ay öncesine kadar dokunulmaz bir kişi olan Morone de Hıristiyanlığın yeni şahmerdanı Domeniken'in darbeleri altında öldürüldü. Bugünden itibaren tüm soruşturulanlar kendilerini savunmak zorunda kalacak. Diğerleri de korkmak zorunda... Yukarıda söz edilen kimselerin öldürülüşü artık hiç kimsenin emniyette olmadığını gösteriyor. *İsa'nın Lütfu*'nun zehrini yalayan kimse bu işten sağ salim kurtulamayacak. Yaptığım işin olgun meyveleri birbiri arında düşmekte. On sene evvel düşünülen bir harekatın sırlarını yer altına götürerek çoktan ölmüş olmam gerekirdi.

Bir tedbirsizlik yada belki aşırı bir güven yada düşmanı yok etme coşkusu, sonumu getirebilirdi. Yahudilerin kalbine çarmıhı çakabilmek için gerekli bir zaman kalıyor bana.

Venedik, 10 Temmuz 1551

Romagne engizitöründen yeni bir mektup aldım. İmola ile Ravenna arasında Bagnacavallo kasabasında Tiziano isminde bir Alman'ın olduğu bildirildi.

Venedik, 29 Temmuz 1551

Kentte Maneviyatçı kardinallerin soruşturması herkesin ağzında. İşaretler yanlış anlaşılmalara yer vermiyor. Bergamo Psikoposu Soranzo'nun suçlanmasıyla Roma sancağını Venedik Cumhuriyeti sınırları içine dikti ve bunu Carafa'nın adamı Gistlieri sayesinde Venedik engizitörünü aşarak yaptı.

Bu arada benim bölge engizisyonuna gönderdiğim isimsiz mektuplar ilk meyvelerini verdi: Yahudiler üzerinde belli bir kuşku uyanmaya başladı; dönmeler tarafından eski dini uygulamaların korunması ve büyük Yahudi ailelerinin şüphe uyandıran çıkarlarıyla il-

gili sesler yükselmeye başladı. Venedik'teki tüccarlar topluluğu bu söylentilere kefil olmuyor, çünkü tüccarların işleri Yahudi bankerlere sıkı sıkıya bağlı. Devam eden davalar yayılabilecek gibi gözüken bir düşmanlığı benziyor, ama yangını alevlendiren bir kıvılcım olarak iş görüyor.

İçinde bulunulan duruma yararlı olabilecek bazı şüpheli Levantenlere gözümü dikiyorum. Gerektiği gibi eğitilmiş ve güçlü bir Yahudi ailesinin hizmetinde Türk Sultanı'nın bir casusu olduğunu Venedikli yetkililer karşısında itiraf eden bir Türk beklenen tepkiyi yaratabilirdi.

Venedik, 8 Ağustos 1551

Ferrara Engizitörü, Pietro Manelfi'nin Este kentinde bulunduğunu bildiren bir mektup yazıyor.

Venedik, 21 Ağustos 1551

Carafa kendini ön planda sergiliyor. Konsey'in huzurunda Maneviyatçıları kuralları uygulamamak, *İsa'nın Lütfu*'nun dağıtımını önleyecek hiçbir şey yapmamaktan suçluyor. Pole ve arkadaşlarının Luthercilerle uzalşmak gibi karanlık amaçlar yüzünden Fontanini'nin kitabının sapkınlık yönünden önemini hesaba katmak istemediklerini öne sürüyor. Onlara Protestanlığın fikirlerine boyun eğdikleri için suçlamada bulunuyor. İtham son derece ağır.

Yaşlı kardinal savaş meydanına o güne kadar bizzat hiç çıkmamıştı. Eğer Maneviyatçılar zamanında tepki göstermezlerse, yenik düşmeleri kaçınılmaz olacak.

Bölüm 37
Ferrara, 11 Eylül 1551

Gattamarcia sokağı. İnsan isimleri hiçbir şey ifade etmezler, ama yer isimleri asla gelişigüzel değildir.

Pislik ve hayvan leşi kokusu. Kurumuş kedi iskeletleri, fareler kemiklerini kemirmeden önce tavuk oldukları sanılan canlılara ezilmiş tüy demetleri. Her yer boklar içinde, üstlerine basmamak neredeyse imkânsız. Kaçamak ve karanlık buluşmalar dışında buralardan kimse geçmiyor. Asıl transit yollar binaların, bütünüyle dışarıya kapalı mahallerin tünellerin, geçitlerin, evler, atölyeler ve dükkânlardan oluşan karmaşık sistemlerin içinden geçiyor. Bu dar yol dışkı ve atıkların açıkta görülür şekildeboşaltıldığı bir yer.

Pietro Manelfi heyecanlı, titiz ve ürkmüş.

Çok kere izlenmiş, gözetlenmiş gibi bir hisse kapıldım. Ama hepsinden çok sana söylediğim gibi etrafta dolaşan bütün o sorular, meyhanelerde adımdan söz edilişi, soru soran fakat hiç görmediğim kişiler beni rahatsız ediyor. Bir de işitilen ve hatta dışarıda da, Romagne'de, Marche'de, yoldaşların ensesinde soluğunu hissettiren bütün o şeyler. Pek çok şey kulağa geliyor, Kitapların indeksi ve *İsa'nın Lütfu* hakkında koparılan bütün bu yaygara bunlardan başlıcaları. İşler böyle gitmemeliydi, bu papanın daha çok önlem alacağını söylüyordun oysa artık kimsenin, kardinallerin bile, güven içinde olmadıkları görülüyor. Bir de bizi düşün. Etrafta birçok insan soru sorup duruyor, başımızdan ayrılmıyorlar, birtakım hazırlıklar içindeler. Burada da durum aynı. Giorgio Siculo'nun başına geleni görmedin mi? Dük onu yakmak için iki kere bile düşünmedi. Venedik'te, konseyde, nikodemizmden, inancımızı gizlemekten bahsedildi, bahsedildi, ama seni yakaladıkları zaman

işkence yapıyorlar, kızgın kerpetenler kullanıyorlar, eğer şansın varsa seni ömür boyu hapse atıyorlar."

"Yeter Pietro! İzlenmekten dolayı duyduğun korkuyu anlıyorum, ama bana randevu verdiğin bu lağımın iğrenç kokusu zihnini bulandırıyor. Roma'daki din adamlarının bizim müttefikimiz olabileceğini mi düşünüyordun? Ya da prenslerin bizim lehimize bir kelime sarfetmek için kendilerini tehlikeye etacaklarını mı? O zaman niçin imanımızı gizlemek ihtiyacını duyacağız? Bizi korkutmaya çalıştıklarını anlamıyor musun? Onların stratejisi bu: Herkesten şüphelenmek öyle ki kim korkmakta haklıysa yanlış bir adım atsın ve kendini ele versin."

O da ter ve korku kokuyor: "Ama ya beni yakalarlarsa? Siculo'nun sonunu yaşamak istemiyorum."

"Benden bahset, sadece benden ve her şeyi anlat. Senin zihnini sahte inançlarla dolduranın ben olduğumu, zayıf olduğunu ve doğru öğreti için yalanlar yaymakta başarılı olduğumu söyle."

Huzursuz bir şekilde ellerini ovuyor: "Ya seni yakalarlarsa?"

Onu duvara yaslıyorum, yüzümü yüzüne yaklaştırıyorum: "Beni iyi dinle Pietro, Ferrara'dan çek git. Marche'ye dön, bir manastıra kapan, bir dağın tepesine kaç, kendini güvende hissedeceğin herhangi bir yere ve korkunu yen. Etrafta dolaşan bir soru yüzünden dizlerinin bağı çözülen ödleklerden hiç hoşlanmam." Onu bırakıyorum, büzülmüş halde aşağıya doğru kayıyor. "Eğer daha ihtiyatlı ve daha kurnaz olmanı sağlarsa korku bir müttefik olabilir. Ama korkudan altına yapacak olursan düşman bok kokusunu izleyerek seni bulacaktır."

O ağır kokudan uzaklaşıyorum.

Bölüm 38
Ferrara, 2 Ekim 1551

Chiu likör boşalttı. Kadeh tokuşturduk ve hızla vedalaştıktan sonra Miquez'in evine doğru yöneldim.

Beatrice büyük bir kuş kafesinin yanında ayakta duruyor, Hindistan'dan gelen bir karatavuk elindeki elmayı gagalıyor.

Onu ne zaman görsem Manelfi gibileri bulmak için neden etrafta dolaşmaya fazla istekli olmadığımı anlıyorum. Durup ona bakarken varlığımı fark etmesini bekliyorum.

"Ludovico! Bu berbat halinle yüreğimi ağzıma getirmek mi istiyorsun?"

"Özür dilerim, kılık kıyafetime çekidüzen verecek zamanı bulamadım."

"Burada sana João'dan bir mesaj var."

"João-João!" diye sesleniyor karatavuk.

Birden kafese doğru dönünce Beatrice gülmekten kırılıyor:

"İnsan sesini taklit edebilmeleri çok ilginç."

Mühürlü kâğıdı bana uzatıyor.

İlk bakışta insan şaşırıyor. Kır hayatını övgüler yağdıran bir alay cümle var.

"Bununla dene," diyor Beatrice ve bana sayfa kadar büyük, üstü delikli ince demir bir levha uzatıyor. "Bizim aile kütüğümüz. Senelerdir kötü gözlerden korunmak için bunu kullanıyoruz. Delikli levhayı kâğıdın üstüne koy."

Levhadaki oyulmuş boşluklar birden anlam kazanan kelimeleri, cümle parçalarını, heceleri ötekilerden ayırıyor.

Yeni bir. köpek. Roma kırsalından. Alman. avcı. yabani ot. İnceliyor. okuyor. öğüt veriyor. Daima içerde. Sığınak. Göstermiyor. Yüzünü. sürüyü saymak. Buğdayı karamaktan ayırmak için. çobanlara yardım ediyor. Patrona hizmet ediyor. Elbise giymeden. Lagüne. Dönmeye. Çalışma. Ressamı. Arıyorlar. Yeni. Gelecekler.

Carafa'nın bir adamı Venedik Engizisyonu'nu destekliyor. Laik bir Alman.

Tiziano'yu arıyor.

Qòèlet.

Sona geldik.

Yapmam gereken işin sonuna.

Qoèlet

Bölüm 39
Venedik, 6 Ekim 1551

Gecenin tam ortası. Giudecca gökyüzüne karşı uzanmış, ev ve ağaçlardan oluşan uzun bir dil gibi görünüyor. Kayık iskeleye, Ca'Barbaro'nun arka tarafına yavaşça yanaşıyor, kürekçiye durmasını işaret ediyor ve halatı kazığa bağlıyorum.

Sayma zamanı geldi, çabucak ödüyorum ve dengemi bozmayı göze alarak sandalı açığa itiyorum.

Adımlarım tahtalarda davuldaki gibi yankı yapıyor. Kapıya vuruyorum. Hiç ses yok. Daha kuvvetle vuruyorum. Başımın üstünde açılan bir pencereden ses geliyor.

"Kendinizi tanıtın."

"Ben Ludovico. Geri döndüm."

Kapı birden aralanıyor, yayılan ışık bir tabancanın namlusunu aydınlatıyor.

"Duarte, benim!"

Uykulu gözlerini faltaşı gibi açıyor: "Vay canına! Delirdin mi sen?! Ne işin var burada?"

"João ile konuşmam gerek."

Evin bahçesine giriyorum. Merdivenleri paldır küldür çıkıyorum: "Kim o?"

"Ludovico!"

Portekizce bir küfür işitiyorum.

Dantelli bir gömlek var sırtında, saçları omuzlarına dökülmüş: "Niçin döndün? Sana yazmıştım..."

"Bana ne yazdığını biliyorum. Ama zaman yok. Konuşmalıyız."

João işaret ve ortaparmaklarıyla gözünü ovuşturuyor.

"Cehennemin dibine git, delisin sen. Gel içeri."

Yazı masasına kadar bana yol gösteriyor: "Engizisyon senin Anabaptistçi arkadaşlarının toplantısını soruşturuyor. Tiziano'nun adı birkaç kere geçti. Buraya gelmek senin için salakça bir hareket."

Şöminedeki ateşi canlandırıyor. Sonra oturup uykusunu dağıtmak için gözlerini ovmaya devam ediyor.

Açıklama bekleyen birinin edasıyla bana bakıyor.

"Almandan ne kadar zamandır haber alamıyorsun?"

Esnemesini önlüyor: "Birkaç haftadır ortalıkta görünmüyor. Yanına varılması çok güç."

"Venedik'e ne zaman geldi?"

"Bilmiyorum. Altı ay, belki de daha evvel."

Dişlerimin arasında bir küfür mırıldanıyorum: "Yahudilerin ne zaman tutuklanmaya başladıklarını ben sana söyleyeyim."

João ciddi bir ifadeyle yanıtlıyor: "Engizitör'ün özel danışmanının sapkınlıkla ilgili en küçük bir ip ucunu yakalamak için bütün vaktini Venedik'te basılan kitapları okumakla geçirdiğini söylüyorlar."

"Söylentilere kulak asma. Ortada başka şeyler var."

"Ne demek istiyorsun?"

"Roma'nın adamlarından birini Venedik'e yollamasını ve birden Yahudileri tutuklamaya başlamaları sana acayip gelmiyor mu?"

Aniden uyanmış gibi ayağa fırlıyor, gözleri döşemeye çevrili, sinirli birkaç adım atıyor.

"Sakın bizi kıstırmak için anlaşmış olmasınlar?"

"Tabii ki. Eğer o düşündüğüm Alman Carafa'nın adamıysa gerçekten en iyisi o olmalı."

"Bir elini sakalında gezdirip yüksek sesle oflayıp pufluyor."

"Eğer öyleyse bunu kesinlikle bilmek zorundayız. Ama bir süredir bilgi almak giderek zorlaştı. Etrafımızı çöle çeviriyorlar. Bu yetmiyormuş gibi bizi her an göz altında tutuyorlar. Caratello bile gözaltında. Onların casuslarını denetlemek için casus kiralamak zorunda kaldım."

Duruyor. Bakışlarını benimkilerden kaçırıyor.

Onu sıkıştırıyorum: "Bana her şeyi anlat."

"Ortaya bir Türk çıktı, sık sık tersanede görünen beş para etmez bir dolandırıcı. Bize bok atmaya çalışıyor. Venedik donanması hakkındaki bütün bilgileri Türklere vermek için zengin bir Yahudi'den para aldığını söylüyor."

Bileğimde duyduğum sancıyla dişlerimi sıkıyorum.

"Çok geç olmadan bir şeyler yapmalıyız João."

Bir ürperişle sarsılıyor. Ağır bir harmaniyi sırtına geçirip sarınıyor. Deri koltuğa gömülürken altın yaldızlı arabesk süslemeler şçminenin önünde parlıyor.

Üzerindeki yorgunluk gitti, ses tonu eskisi gibi: "Söyle bana aklında ne var?"

Venedik, 20 Ekim 1551

Üç gün önce Pietro Manelfi, Bologna Engizitörü'ne kendiliğinden teslim oldu.

Bölüm 40
Venedik, 2 Kasım 1551

Küçük çocuk ne yapması gerektiğini biliyor. On yaşında kadar var. Çan çalınca mesajı, katlanmış kâğıdın arkasına bırakılmış önceden tespit edilen bir işaretle saraya teslim ediyor. Bu işaret bir kılıca sarılmış bir yılan figürü. Mesajda şöyle diyor: *Alman Venedik'te. Yer ve saat kararlaştırıldı.*

Küçük çocuk çok iyi biliyor ki Ekselans onu hemen kabul etmek zorunda. Aksi halde kamçılanacak, ağlıyor, onu oraya gönderen efendisinin bu işin acil olduğunu söylediğini yoksa "senin ve benim için" kötü olacağını bildiriyor.

Omuzlarına kadar sarkan lüle lüle sarı saçları ilk kar gibi bembeyaz dişleriyle küçük çocuk eğitilmiş bir sansar gibi: Israr ediyor, ağlıyor, mesajı teslim ediyor ve kayboluyor.

Yer Türk Hanı'nın arkasındaki San Giovanni Kilisesi.

Bilinmeyen adam çok dakik. Önceden kararlaştırıldığı gibi günah çıkarma hücresinde oturup bekliyor.

Parmaklığın öte tarafında bulunan dazlak kafalı küçük adam hikâyesine başlıyor. İşlediği günahlardan, ayinlere ne kadar az iştirak ettiğinden, yıllardır günah çıkarmadığından bahsediyor. Ama kiliseleri seviyor. Bir dinginlik duygusu uyandırıyorlar insanda. Özellikle böylesine küçük kıyıda köşede kalmış bu kilise onda vicdanını rahatlatma isteği yarattı.

Bilinmeyen adam içinden küfür ediyor. Beklediği kişi Toscana aksanlı bu bilgiç herif değildi. Sessizce durup karşısındakinin sözlerini bitirmesini bekliyor.

Ses, oyunun çekiciliğine direnç gösteremeyen birininki gibi kulak tırmalıyor. O paraları kazanmanın onu ne kadar bunalttığından

ve onlarla bağış yapma ihtiyacından bahsediyor. Parmaklığın altındaki aralığa, perdeden sızan ışık altında parlayan bir şeyler sokuluyor, kenarda sıkışıp kalıyor ve son bir itmeyle o şey kucağına sıçrıyor.

Bilinmeyen adam çok şaşırmış durumda.

Ses teşekkür edip duruyor. Gerçekten de bu ağırlıktan kurtulma ihtiyacı duyuyordu. Neyse ki dinlemeye hazır kutsal kişiler daima mevcut ve bu arada ses gücünü kaybediyor. Son sözcükler er geç hepimizin Yüce Tanrı'nın huzuruna çıkacağımızı hatırlatıyor.

Günah çıkarma hücresi şimdi boş. Bilinmeyen adam irkiliyor. Sütunların ayırdığı koridora çıkıyor. Orada da kimse yok. Parayı örten avucunu açıyor paranın hem ön hem arka yüzündeki yazılar çok sık. Okuyabilmesi için gözüne yaklaştırması gerek. Yazılar kendi dilinde.

BİR TANRI, BİR DİN, BİR VAFTİZ.

HER ŞEYİN ÜZERİNDE DOĞRU BİR KRAL.

SÖZ ETE BÜRÜNDÜ.

MÜNSTER 1534.

Bilinmeyen adam kiliseden dışarı fırlıyor.

Işık gözlerini kamaştırıyor, duruyor, küçük adamdan eser yok.

Sion Krallığı. Münster. Venedik.

Ortada bilinmeyenle dolu bir zaman denizi.

Bir ölünün adını taşıyan Alman.

O parayı oraya kadar getiren hayalet.

Her şey son derece çabuk, birden bire gök yüzünün kaldırım taşlarına yansıması altında olup bitiyor.

Küçük meydan acayip bir kargaşayla canlanıyor. Öfkeli asık suratlı iriyarı gençler meydanın dört bir yanından koşup geliyorlar: Nicolottiler Castellanilere karşı. Önce hakaretler, küfürler, fırlatılan birkaç taş, birkaç değnek, sonra çılgına dönmüş bir insan karmaşası tüm sahneyi işgal ediyor.

Bilinmeyen adam şaşkın bir durumda sırtını duvara dayamış San Giovanni kilisesinin yanındaki çok dar sokağa sapmak istiyor.

Hemen yanında beliren kocaman biri onu o dar sokağa itiyor. Bilinmeyen adam iki metre boyundaki bir kadının inanılmaz gö-

rüntüsünden etkilenmiş bir halde geri çekiliyor. Kadının başındaki şapka nerdeyse çıkmaz sokak kadar geniş. Şapkadan Medusa'nınki gibi yüksek saçlar dışarı çıkıyor. Mavi çizgilerle çevrelenmiş gözlerin bulunduğu yüz bembeyaz. Karmen kırmızısı renginde meme uçları adamın yüzünün hizasına yönelmiş, ayağındaki çok yüksek nalınlarla koltuk değnekleriyle yürüyor gibi ilerliyor ve gülümsüyor.

Bilinmeyen adam artık gördüğünden emin değil. Başını çevirip giderek darlaşan sokakta adımlarını hızlandırıyor.

Sokağın ucunda küçük çocuk onu bekliyor. Elleriyle geniş işaretler yapıyor: Gel beyim gel. Buraya gel.

Küçük çocuk on yaşında ve ne yapması gerektiğini biliyor.

Bilinmeyen adamın o altın sarısı lüle saçlı çocuğa doğru gitmekten başka yapacak hiçbir şeyi yok. Sağındaki karanlığa açılmış kapıyı gördüğünde geri dönmek için artık çok geçtir. Taşaklarının altında küçük çocuğun elini kıpırdatmadan parmağıyla işaret ettiği bıçak parlıyor.

Bilinmeyen adam gördüğünden emin değil.

İspanyol Yahudisi'nin kardeşi onu teslim alıyor. Soğuk bıçak şimdi ensesindedir. Yüz çizgileri kibar ve yüzünde hafif bir tebessüm görülüyor. Kapı, arkasından kapanıyor. Bilinmeyen adam bir meşalenin zayıf ışığına doğru dar merdivenlerden iniyor. Keskin bir küf kokusu ve o anda kemiklerini sızlatan rutubeti algılıyor.

İspanyol Yahudisi'nin sadık arkadaşı adamın başına bir başlık geçiriyor, bileklerini arkasına bağlıyor. Kimse konuşmuyor.

Onu sallanan bir sıraya oturtuyorlar.

Bilinmeyen adam görmüyor. Zamanın geçtiğini artık fark etmiyor. İspanyol Yahudisi'nin kardeşi beklemesi gerektiğini açıklamaların gerekli zamanda, daha önce değil, geleceğini söylüyor. Sonra yeniden sessizlik oluyor.

Başlıklı adamın kol ve bacakları iyice uyuşmuş. Hava çok soğuk, sırtını eğiyor, bacaklarını uzatıyor, yorgunluktan dolayı vücudunda titremeler başlıyor.

Çok uzun bir zaman sonra bodrumun dibinden üç boğuk darbe duyuluyor. İspanyol Yahudisi'nin kardeşi ve arkadaşı koluna onu kaldırıyorlar ve dar bir geçide sürüklüyorlar. Başlıklı adam direnç göstermiyor, bacakları sallanıyor. Bir teknenin suda çıkardığı sesi işitiyor. Onu tekneye çıkartıyorlar.

Kambur, ince uzun sırığı, suya batırıyor ve kayığı karanlıkla korunan kanallar labirentine doğru yöneltiyor.

Başlıklı adam kendisini bekleyen kaderi bilmiyor.

İspanyol Yahudisi *Sacca della Misericordia*'ya* bakan güvenli bir evde bekliyor. Başlıklı adam karaya çıkartılıyor ve eve götürülüyor. Merdivenlerden hızlı bir iniş çıkıştan sonra bir koltuğa oturtuluyor.

İspanyol Yahudisi tam karşısına oturuyor. Başlıklı adam puro kokusunu kokluyor ve yumuşak bir ışık algılıyor.

İspanyol Yahudisi'nin hareketleri kibar ve fikirleri gayet açık. Esir düşmenin acıklı durumunun her insanın, hatta en güçlüsünün bile, yakın kaderi önceden görmesini engellediğini söylüyor. Bir de üstelik başkalarının kaderleri üzerinde karar vermeye alışmış birine esaret uygulanacak olursa bunun nasıl bir rahatsızlık yaratacağı düşünülebilir. Gene de olup bitenleri biraz olsun aydınlatmaya yarayan bazı bilgiler vermek kuşkusuz esaretin ağırlığını hafifletebilir.

İspanyol Yahudisi Venedik'te özellikle habercileri seçmede çok dikkatli olunmasını söylüyor. Venedik'te fahişelikten sonra en yaygın iş muhtemelen haberciliktir ve denilebilir ki fahişelikten pek de bir farkı yoktur. Venedik'te haberciler çabucak taraf değiştirirler. Kısacası bir casus iyi bir maaş ve kendi güvenliğinden başka bir şey istemez. Ona bunları sağlayana hizmette kusur etmeyecektir. Bu yüzden bütün terslikler engizitörlerin ödemede cimri davrandıkları yada engizitörlerin düşmanlarının aşırı cömert davrandıkları durumlarda ortaya çıkar. Bu hallerde, aşırı cömert davranışların oldum olası cimri ve tefeci unvanını taşıyanlardan geldiği de oldukça gariptir.

---

* Venedik'te sahil kenarında ünlü bir mahalle. (ç.n.)

Başlıklı adam, onun adımlarıyla daire çizdiğini hissediyor.

Birkaç saniye sonra ses yeniden başlıyor. Fazla sadık olmayan habercilere güvenmenin kuşkusuz bir hafiflik olduğunu söylüyor. Ama tek hafiflik değildi bu. Düşmana kaçacak yol bırakmamak bir o kadar ağır bir ihtiyatsızlıktır. Bütün bir topluluğun boynuna kement geçirmek o topluluğa ıstırap ve ölüm vaat eden bir geleceği önceden haber vermek çok şaşırtıcı tepkiler doğurmaktan başka bir işe yaramaz. Sırtı duvara dayalı adam kendini daha iyi savunur. Maddi manevi her savaş, kendisini meydana getiren diplomasi kadar ince bir sanattır. Ve bu savaşta Yahudiler istemeyerek üstün gelmek zorunda kaldılar. İnsan, etrafı sarıldığı zaman entrikalar hazırlamaya başlar. Ölümün karşısında savaşır.

İspanyol Yahudisi Sultan'ın hesabına Yahudilerin hizmetinde olmakla övünen o Türk örneğinde olduğu gibi konuşacak daha çok şey olduğunu haber veriyor ama her şey doğru zamanda olmalı, çünkü önce, birkaç saatlik bir istirahatten sonra onu başka bir yolculuk beklemektedir.

Başlıklı adam bir brandaya kendini bırakıyor ve huzursuz bir uykuya dalıyor.

Bölüm 41
Venedik, 3 Kasım 1551

Şafağın buz gibi aydınlıkları.

Beni yenilgiye götüren, onunla yüz yüze getirecek lagündeki hafif dalgalanmaları inceliyorum.

San Michele Adası. Bir kilise, bir manastır, bir mezarlık.

Birkaç günde tüm yaşamın kahramanlıkları adeta pıhtılaşıyor. Nasıl biteceği öngörülmeden oyunun sonu oynanıyor.

Hiçbir tereddüdün kalmaması lazım. Sonunda yaşlı vaftizci, sapkın tavşan Tiziano'nun izi kovalanıyor. Avcısı Venedik'te. Yahudiler kendilerini doğruca dar ağacına götürecek şekilde kıskıvrak sarıldılar.

Onlarca komplo ve baskın, ihanet ve geri çekilme, hamle ve pişmanlık birdenbire birbirlerini kovalıyorlar. Tek bir, trajik günün kâhinleri ve kralları; kardinaller, papalar ve yeni papalar; bankerler, prensler, tüccarlar ve vaizler; aydınlar, ressamlar, casuslar, danışmanlar ve pezevenkler. Heryerde ve herkes için aynı savaş. Aralarında benim de bulunduğum insanlar en şanslıları. Savaşmak ayrıcalığını tattılar en azından. Serseriler ya da soylular, piçler ya da kahramanlar, rezil casuslar ya da yoksulların şövalyeleri, iğrenç tüccarlar ya da yeni bir zamanın kâhinleri, bunların hepsi savaş alanını seçti, bir inancı kucakladı, umudun ve beyhudeliğin ateşini körükledi. Alan, etlerini parçalayanı buldukları yer, inanç son gün onlara ihanet eden inanç, ateş ise hâlâ yandıkları odun yığınıydı. Onlar anlaşılmaz talihin ve bitmeyen yıkımın yaratıcılarıydı. Günbegün kendilerini öldürecek olan zehirle kadehi doldurdular.

Fazlasıyla elverişli bir talihten af dilemeli, ayrıcalığın sonuna kadar tadını tatmalı, son bir plan hazırlamalı ve çılgınca saldırıyı denemeliyiz.

Bekleyecek fazla bir şey kalmadı. Şafağın belirsiz ışığı suya kadar seyrek bir sıra halinde inen mezar taşlarına ve beyaz haçlara biçim vermeye başlıyor.

San Michele'nin çan kulesi birer birer sönen yıldızlara karşı dimdik, tüm düz ada üzerinde göğe yükseliyor. Denizden esen meltem yün pelerinde kabartı yapıyor. Yorgunluk kendini kol ve bacaklarda ve sağ gözün arkasında başı adeta çatlatan ağrıda hissettiriyor. Her şey ve her ayrıntı nedeniyle dağılmış dikkat, João ile birlikte operasyonu en ince noktalarına kadar tasarladığımız uzun, uykusuz gecelerden sonra ateş kes istiyor gibi. Uzaklarda inik denizin tehlikeli sığlıklardan kaçınmak için açıktan seyreden balıkçı kayıkları geri dönüyor. İlk martılar uçarak yükseliyor veya sakin su üzerinde duruyorlar.

Gergin, heyecanlı olmam gerekirdi. Oysa kemiklerde bitkinlik, sızılar hissediyorum yalnızca. Bir de belli bir kararsızlık. Belki de aslında bilmemek istiyordum. Bütün bu yıllarda bana eşlik eden kuşkuyu muhafaza etmeyi, sayfayı çevirmeyi ve yumuşak yataklar ile bir o kadar sıcak sevgilerden oluşan daha kendi halinde bir öyküye başlamayı, kendimi savaş alanının dışına sürüklemeyi ve sonunda dinlenmeyi arzuluyordum.

Fakat ölüler beni sorguya çekmek için geri geleceklerdi. Bütün o yüzler hafıza üzerinde ısrar ediyorlar ve hesapları ödemenin ayakta kalan son kişiye düştüğünü söylüyorlar. Gerçeği keşfetmeyi belki de kendimden çok onlara, savaş meydanında kalanlara, kendi kehanetleri tarafından ihanete uğramış kâhinlere, çapalarını kılıç gibi kullanan çiftçilere, piskopos ve prensleri devirmek için asker olan dokumacılara, yaşamımdaki bütün dostlarıma borçluyum. Yolun son kısmında bana eşlik eden amaçsız, garip hacılar topluluğu olan Yahudilere de borçluyum.

Belki de hayır. Kimi zaman bunun devam etmeme, yeni rotalar çizmeme, durmamama ve bana ihanet edenin her şeyden çok yıllar olduğunu kabul etmeme yarayan yanılsama olduğunu düşünüyorum.

Biri ve öteki birlikte belki de. Şeylere bir zamanlar verdiğim önemi veremiyorum artık. Oysa vermem gerek. Hele şimdi, böyle-

sine uzun zamandır aradığım kanıtı bulmam yakınken, tarih bir sonuca ulaşmak üzereyken. Oysa şimdi üzülüyorum. Çünkü sonuç yüzünden hayal kırıklığına uğrayacağımı biliyorum. Sona varmaktan, otuz yıldır bizi düşmana satan adamı tanımaktan doğan bir hayal kırıklığı bu. Ondan geçmişi hatırlamasını, bütün o yüzleri yine gözünün önünden geçirmesini istemem ve her şeyden çok bu isteği duymam çok gülünç ve tuhaf. Benim hikâyemi gerçekten bilen, bana hâlâ o tutkudan, o umuttan söz edebilen tek kişi o. Bir ihtiyarın budalaca ve basit bir isteğinden başka bir şey değil. Ya da beni geriye götüren yorgunluk yalnızca, ruhu söndüren ihmal edilen uyku.

Ufukta adaya yönelmiş bir kayık beliriyor.

Pekâlâ, şimdi onu durdurmak zamanı.

Kambur kayığı küçük iskeleye yanaştırıyor. Başlıklı adamın inmesine yardım ediliyor: İspanyol yahudisi

Ellerini çözüyor ve başlığı çıkartıyor. Sonra geriye dönüp tekneye biniyor.

Yaşlı adam bileklerini ovuşturuyor, kızarmış gözlerini kırpıştırıyor. Yüzünden yorgunluk akıyor, gri saçları karmakarışık. Bir elini kaşı üzerindeki derin bir yara izine götürüp onu ovuyor sonra bakışını bana dikiyor.

Onun suratından yılları kazımaya çalışıyorum.

Qoèlet.

Önce o konuşuyor: "Yüzbaşıya, Kuyunun Gerti'ne yakışır bir iş."

"Ne zaman anladın bunu?"

Avucunu eski yarasına bastırıyor: "Münster'e döndüm." Koyu renkli harmanisine sarınarak öksürüyor. "Yıllardır seni aradım ve sonunda beni bulan sen oldun."

"Ama çoktan anlamıştın."

"Çok zor olmadı: Vaftizci Tiziano, bir sapkının adını taşıyan bir pezevenk, Anvers, Münster'den kurtulanlar. Üç gün önce son kanıtı ele geçirdim. İyi düzenlenmiş bir tuzak. Sadece sen bu tuzağı hazırlayabilirdin."

"Bana senin piskoposların engelini zorlarken Münster'de öldüğünü söylemişlerdi."

Bir mezar taşına yaslanıyor, elleri dizlerinde, bakışlarını yere eğiyor. O da, bunun gibi dondurucu şafaklar için uygun yaşta değil artık. Özellikle hatırlamamak için bir hakkı da yok.

"Sen '34 ilkbaharında Hollanda'da para ve cephane aramak için buradan gitmiştin. Bana bir iyilikte bulunmuştun: Hızlanmasını hazırladığım yıkımın seni de yuttuğunu görmek beni üzecekti. Münster'e bir görevle gelmiştim: Piskopos'a karşı olan mücadelede anavaftizcileri desteklemek her yönden onlardan biri gibi olmak, kenti Yeni Kudüs'e dönüştürmede onlara yardımcı olmak ve gerekli zamanda o umudu alevlendirmek. Yıllardır Münster'den uzak kalmış bir paralı asker olduğumu anlatarak ortak dava için yüklü bir parayla Bernard Rothmann'ın karşısına çıktım. Anlattığım öyküden çok para işe yaradı."

O sırtını eğik adama bakıyorum, Münster'i aldığımız günlerde kendisini Pazar Meydanı'nın savunmasını emanet ettiğim kişiyi tanımakta zorlanıyorum. Teğmenim Heinrinch Gresbeck'in bir enkazı yalnızca.

Yeniden söz alıyor: "Thomas Müntzer'le birlikte savaştığını söyledikleri için sana bağlanmıştım. Güvenebileceğim tek kişi sendin, Matthys'in gelişi, onun hızlı sonu ve Bockeleson'un halefi olarak beklenmedik bir şekilde onaylanması işi çok kolaylaştırmıştı. Eksik kalan tek şey senin buradan gitmendi. Artık Piskopos'a karşı anabaptistçileri kışkırtmış olan ateşli vaizin belirsiz gölgesinden başka bir şey olmayan Bernhard Rothmann'ın en güvendiği kişi olmuştum. Wittenberg Üniversitesi'ndeki kitaplara yeniden göz attım. Günlerimi ve gecelerimi onun bocalayan zihninin en öldürücü saçmalıkları üretmesi için yardımcı olmak üzere onunla birlikte Yeni Siyon'un düzeni, Kutsal Kitap'taki peygamberlerim alışkanlıkları üzerine tartışıyorduk.

"Bu bile zor olmadı. Kısa bir zaman sonra Bockelson kendini Sion Kralı Yeni Davut olarak ilan etti. Sarayın tanrıbilimcisi Rothmann'ın tavsiyesi üzerine Kilise babalarının alışkanlıklarını yeniden

işler hale koymak için çok eşliliği getirdi. İşte bu bir yıkım oldu. Yeni emirlere boyun eğmek istemediklerinden öldürülen kadınların sayısını hatırlamıyorum. Tıpkı bir rüya gibi, o aylarla ilgili belirsiz bir anım var. Açlık, son ekmeği de bulmak için alt üst edilen evler, sokaklardaki aşırılıkları parmakları ile gösteren, gözlerinde ölüm okunan yargıç çocuklar, kentte sürüklenen artık bilinçsiz solgun bir deri bir kemik kalmış vücutlar. Çekip gidebilir ve sonun tek başına gelmesine göz yumabilirdim. Oysa birkaç garip düşünce nedeniyle son merhametli davranışın sadece bana düştüğünü hissetmiştim. O can çekişmeye son vermek zorundaydım."

Sanki omuzları çok ağırlaşmış gibi zorlukla sırtını doğrultuyor. Gözlerini lagün üzerinde belirsiz bir noktaya dikiyor.

"Surların ötesine atladım, surları piskoposların cephesinden ayıran yarım mili kat tettim, yağan mermileri göze alarak bir çukurda saklandım ve orada saatlerce kaldım. Hiç kuşkusuz kafamı kaldıracak olsaydım von Waldeck'in paralı askerlerine mükemmel bir hedef sunmuş olurdum. Sonra beni yakaladılar ve surların çamurdan bir modelini yapıp girilebilir noktalarını işaret ederek ölümden kaçtım. Bu da yetmedi. Gece gündüz surların tepesine çıkıp sağsalim ordugaha dönerek söylediklerimin gerçekliğini kanıtlamalıydım. Hatırlıyor musun? Savunma hatlarının denetimini sen bana vermiştin. Onları karış karış bilirdim. Ancak ben bu görevi yapabilirdim. Öldürücü darbeyi indirmek bana düşüyordu."

Yeniden, ağırlığından ezilmiş gibi ikiye katlanıyor.

Toz içinde parmaklarımla ona sarı kâğıtları uzatıyorum. Sayfaları gözünden belli bir mesafede tutarak ve gözlerini kırparak okuyor.

"Bu kadar zamandır saklamışın bunları... Yirmi beş sene evvel Magister Thomas'a yazdığı mektupları bana geri veriyor."

"O zaman da Carafa'nın hizmetinde miydin?"

"Onlarca yıl süreyle oluşturulan bir mozaikin parçası oldum. Beni askere aldıklarında Wittenberg Üniversitesi'nin kütüphane yardımcısıydım yalnızca. Görevim Luther'i göz altında tutmaktı. O sıralarda yalnızca birkaç kişi o ufak tefek, dar kafalı agostin ra-

hibinin birden önem kazanacağının farkındaydı. Alman prenslerinin Roma kapılarını kırmak ve Fuggerlerin, uğruna imparatorluk tacını satın aldıkları o kibirli soyu cezalandırmak için onu bir koçbaşı olarak kullanacaklarını ilk anlayan Carafa oldu. Bu karmaşık planda benim rolüm prenslere ve onların saray dönmesine karşı köylü isyanının ateşini beslemek için Luther'in en büyük kahramanının, Thomas Müntzer'in ateşli ruhunu kışkırtmaktı. İsyan tüm Almanya'ya yayılırken Roma zaman kolluyor, Carafa ise Luther'in sergilediği tehlike konusunda kardinalleri ikna etmeye çalışıyordu. Ama sonra olaylar patlak verdi. Çocuk imparator öngörülenden daha hırslı çıktı. Onun İspanya'dan Bohemya'ya kadar uzanan bir arazide Katolik dininin savunuculuğuna yükselmesi Roma'nın gözünde onu küçük Alman prenslerinden çok daha tehlikeli hale getirdi. O andan itibaren Luther'in koruyucuları İmparator'a karşı daha güçlü müttefik oldular. Bu barada baş kaldıran çiftçiler korku saçmaya başlamışlardı. İsyan bitmeliydi. O mektuplar tüm entrika çarkını yağlamaya yaradı. Bana savaş alanında üstünlük sağladılar."

Yaşlı Gresbeck nefes alıyor, yine öksürüyor, bana bakıyor. Yüzünü buruşturduktan sonra devam ediyor:

"27 senesinde Roma yağmalandıktan sonra Carafa tahminleri sayesinde avantaj elde etti, kimse artık ona karşı çıkamıyordu. Ta en başından doğruyu görmüştü. Lutherciler aforoza hiç aldırmayan, papanın kentini soyan Tanrıtanımaz insanlardı. Carafa güç toplamaya başladı, kilise hiyerarşisinin basamaklarını tırmandı ve yine çok iyi öngörülere sahip oldu."

Kelimeler kendiliğinden ağzımdan çıkıyor: "Her devlette bir casus ağı."

Onaylıyor: "Her kilit noktaya pek çok kişiyi gözcü koyduğundan haberleri herkesten önce almayı başarıyordu. Herhangi bir yerde bir olay olsa ihtiyarın orada mutlaka bir adamı olduğuna bahse girebilirdin."

Onu sıkıştırıyorum: "Sana niçin Münster'de Anabaptistçileri kandırmanı emretti? Roma ile ne ilgileri vardı?"

"Roma her yerdedir Gert. Sizde güçlülere karşı isyan ruhu hep vardır. Luther koşulsuz itaati vaaz etmişti. Şu kadarı yeterliydi: Krallarla her zaman pazarlık edilebilir. Sizle asla, siz onların boyunduruğundan kurtulmak istiyordunuz, özgürlük ve itaatsizliği öğütlüyordunuz. Carafa bu tür fikirlerin yayılmasına hiç izin veremezdi. Benim ayrıntılı raporlarım sayesinde bütün halinde ilerleyen bir kitlenin gücünü tanıyabilmiş, Thomas Müntzer gibi tek bir vaizin bile ne yapabileceğini görmüştü. Anabaptistçiler ciddi bir tehlike haline gelmeden evvel yenilgiye uğramalıdırlar."

"Carafa otuzlu yılların sonunda tüm casusları topladı. Chietililerin manastırı toplanma merkezi olmuştu."

Şaşkın görünüyor: "Başarılı oldun." Bir titremeyle omuzları sarsılıyor ama konuşmayı sürdürüyor: "İtalya'da bize ihtiyaç vardı. Carafa papadan Kilise yargı kurulunu kurma projesinin onayını almak üzereydi. Gerekçeler son derece soyluydu: Sapkınlığın yayılmasını yeni yöntemlerle engellemek. Gerçekte bu yöntemleri ihtiyar adam, Roma'daki iç düşmanlarına karşı kullanacaktı. Ortaya konulan para çok yüksekti."

"Papalık koltuğu."

Ürperti bana ulaşıyor.

"Tüm düşmanlarının yok edilmesi. Çetin ceviz biri olan İngiliz Pole onu epeyce terletmişti ama Carafa da elindeki kâğıtları iyi oynamıştı doğrusu. Sonunda onu aldatmış, ancak kıl payı başarmıştı bunu."

"*İsa'nın Lütfu.*"

"Aslında bütün operasyonu ben hazırladım. En azından Carafa bana ihtiyacı olduğunu kabul edene kadar. Fontanini'nin ve kitabının arkasında Pole ve arkadaşlarının çevresi vardı. Maneviyatçı kardinallerin kitabı okuyacaklarını ve Luthercilerle yaklaşma işi için ondan ipuçları çıkartacaklarını biliyorduk. Eğer başaracak olsalardı V. Karl Hıristiyanlığı Türklere karşı başlatılacak bir Haçlı seferinde kendi bayrağı altında toplayacak ve bugün artık düşmanları olmayacaktı. Ama Pole papa olmadı ve şimdi Maneviyatçılar Engizisyon'un darbeleri altında birer birer öldürülüyorlar. Yaşlı Chietili bir

kere daha ne kadar kurnaz olduğunu ortaya koydu. Düşmanlarının silahını onlara çevirdi."

Suya izini fırlatan kan kırmızısı bir daire olan Güneş lagünde doğdu. Düşünceler zihnime yığılıyor fakat onları tutmaya çabalamalıyım ve zamanın kıymetli olduğunun bilmeliyim.

"Bütün bu olaylarda Yahudilerin rolü ne? Carafa Venediklilerle bir anlaşma yapmıştı, doğru değil mi?"

Gene bir onay işareti yaptı, gözleri iyice küçülmüş ve yorgunluktan çukura kaçmıştı: "Yahudiler ticari bir maldır. Onların yıkımı herkesin çıkarına olur. Eğer Dönmeler yahudiliği gizlice icra etmekten suçlu bulunacak olurlarsa venedikliler onların tüm mallarına el koyabilir. Carafa onları gümüş bir tepside sunuyor ve karşılığında Roma'dan bağımsızlığı yüzünden giderek ünlenen devlette topyekun bir operasyon gerçekleştirerek Venedik'te Engizisyon'un sancağını dikiyor. Bu tür bir haberle Avrupa'da soğuk ter dökecek pek çok kral vardır. Bu defa da öte taraftasın Yüzbaşı."

Sessizce duruyoruz, gelgitin yavaş köpüklü dalgaları ve bir martının sesi duyuluyor.

"Senin görevin bu mu? Yahudileri sıkıştırmak mı?"

Bakışları gölgeleniyor, sanki konuşmakta zorlanıyormuş gibi sesi bir mırıltı halini alıyor: "Venedik'e bu yüzden gönderildim."

Bitkinlik vücudumun her köşesini istila ediyor, başımda ağrı arttı, bir parmağımı şakağıma bastırıyor, bacaklarımı rahatlatmak için ben de bir mezar taşına yaslanıyorum.

Heinrich Gresbeck ufku inceliyor sonra dönüp bana bakıyor: yıllar onu bağışlamamış, gece ikimiz için de uzun ve uykusuz geçti.

"Bu defa ödül ne olacak?"

Gülümsüyor: "Muhtemelen hızlı bir son."

"En sadık hizmetkâra ödenen ödenen ücret bu mu?"

Omuzlarını kaldırıyor: "Prensin tüm öyküsünü bilen bir tek benim. Carafa artık beni ortalıkta tutma riskini göze alamaz. Tüm gücü kendisinde toplamaya şimdi hazırlanmıyor."

Bakışlarımı mezarlar üzerinde dolaştırıyorum. Her mezar taşı üzerinde bir yoldaşın adını okuyabilir, beni buraya getiren bütün aşamaları yeniden kat edebilirdim. Ama nefret duymayı başaramıyorum. Küçümsemek için gücüm yok artık. Gresbeck'e bakıyorum ve sadece bir ihtiyar görüyorum.

Bölüm 42
Venedik, 3 Kasım 1551

Tekne sahilden uzaklaşıyor. Bernardo ve Duarte birlikte kürek çekiyorlar. Sebastiano kıç tarafında, elindeki sırıkla sığlıklardan kaçınmaya ya da görev değiştirmeye hazır. João baş tarafında, hemen yanımda. Başlıklı adam önümde oturuyor.

Şehrin dışında bir mil ötede demir atmış, Miquezlere ait bir nakliye gemisi sadece sudaki kürek darbeleri ve martıların çığlıkları ile bozulan sessizlikte bizi bekliyor.

Tüm bir yaşam boyunca sürüp giden bir düello böyle mi bitmeli?

Miquezlerin gemisinden bize bir halat ve bir ip merdiven atıyorlar. Derinlerden, kulaklarıma tıpkı bir ölüm önsezisi gibi karanlık gelen bir ses duyuyorum. Gresbeck'in attığı iğrenç bir kahkaha bu. Sanırım João'nun kulaklarına da öyle gelmiş olmalı ki bir an yüzünde herkesçe bilinen gülümsemesi kayboluyor ve homurdanıyor: "*¿Porque coño te ries?*"*

"Beyler söyleyecek çok şeyiniz olduğunu biliyorum. Ama ne yazık ki durum hatıralara dalmamıza elvermiyor."

Bakışlarını Gresbeck'e dikiyor: "Anlayacağınız gibi Ekselans, ben João Miquez'im. Aldatmaya çalıştığınız adam."

Gresbeck söyleyecek söz bulamıyor, susuyor.

João için gülümsenecek bir gün değil.

"Konsey'in on kalleş üyesiyle yaptığınız anlaşmanın önemi en gülünç uydurmaları bile yeterli saydıracak kadar iki taraf için de

---

* Niçin gülüyorsun? (ç.n.)

açık olmak zorunda. O kişinin... adı neydi onun... itirafları hakkında tasarladığınız uydurma gibi. Sanırım adı Tanusin Bey olan bu kişi ailemi, Venedik Cumhuriyeti'nde Sultan'ın casus ağının zirvesi olarak suçluyor. Onu hangi lağım çukurundan dışarı çıkarttığınızı soruyorsun kendime. Herhangi bir gırtlak keseni amaçlarınız için uğraşmaya ikna etmek sizin için zor olmayacak sanırım."

Gresbeck sessiz kalıyor, tavırları soğukkanlı.

Miquez devam ediyor: "Ya sahte Yahudilikle ilgili davalara ne demeli? Önce yanan odun ateşiyle bizleri haçı öpmeye zorladınız ve şimdi de gelip onu çıkarlar için yaptığımızı, gerçekte her zamanki kimseler olduğumuzu söylüyorsunuz." Kendi kendine onaylıyor. "Pekâlâ. Sizi Roma'dan buraya bizi ortadan kaldırmak için yolladılar. Venedikliler de bunu yapmanıza izin verecek hatta size bu işte yardım edecekler. Çılgın bunlar ve mahvolacaklar. Sizler ve ben bunu biliyoruz. Buradaki tüccarlardan beş yıl içinde ailemle iş yapmayan tek kişi yok. Konsey'de yer alan çakalların hepsi bizden ödünç para aldı. Yahudiler olmadan Venedik rotalarını kaybeder, Sultan onların bütün rotalarını tek tek ellerinden alır, işler ölür, bu kent haritalarda, imparatorluklar arasında sıkışmış bir tükürük haline gelir. Bu kibir dolu aristokratlar kırsalın küçük birer efendileri olmak üzere kendilerini cezalandırıyorlar."

İç çekiyor: "Ama bu kadarı fazla. Eğer buna karar verdilerse, bilin ki Ekselans, kan dökmeden teslim olmayacağız. Eğer yetkililer ayrım gözetmeyen bu yahudi avına son vermeyecek olurlarsa benim parama bağımlı olan tüccarlar daha şimdiden Doğu'yla bütün ticareti askıya alacaklarını bildirdiler. Size gelince eğer buradaki eski ahbabınızın dedikleri doğruysa sanırım bu defa Kardinal Carafa en gözde gizli ajanından yoksun kalmak zorunda olacak."

Gresbeck sakin tavırlarla, yorgun bir yüzle ağır ağır nefes alarak gözlerini kırpmadan ona bakmayı sürdürüyor.

João kalkıyor ve düşünceli bir edayla bir aşağı bir yukarı dolaşıyor.

"Kuşkusuz, beni ilgilendiren şeyin ne olduğunu anlayacak zekâya sahipsiniz bayım."

Yeniden oturuyor. Sessizlik çöküyor ortalığa. Sadece dalgaların çalkantısı ve köprüde sakin ayak sesleri duyuluyor. Yanlardaki iki büyük pencereden giren gün ışığı bir masa, iki koltuk ve bir brandadan başka bir şey bulunmayan kaptan kamarasını aydınlatıyor.

Ayağa kalkmak bana büyük bir çabaya maloluyor. Gresbeck dingin bakışlarla beni süzüyor. Adriyatik haritasını kenarından iterek yazıhanenin yanına oturuyorum. Söz sırası bende.

"Buraya kadar gelmiş olmamızın avantajı artık karşılıklı aldatmalara ihtiyacımız olmayışıdır. Elli yaşında damarlarımda isyanın kutsal ateşi yok artık ve iki gecedir uyumuyorum. Yorgunluk açık olmakta, sözcükleri ölçülü kullanmakta bana yardımcı olacak." Yarım baş ağrısını hafifletmek için parmaklarımı şakağıma bastırıyorum. "Lanet olası efendin yetmiş beş yaşında. Pek çok insanın yerin altında geçirdiği bir yaş bu. Bu iğrenç ihtiyarın kendi kendinden, adamlarından ve bizlerden istediği şey nedir diye soruyorum kendime."

Bütün bu yıllarda onu harekete geçiren gerçek tasarımı neydi merak ediyorum. Sapkınlığı yenmek mi? Serserilerin fidye isteme girişimlerini cezalandırmak mı? İnsanların düşüncesini denetim altında tutmak için vicdan mahkemeleri kurmak mı? Bütün bu gücü biriktirmek ne işe yaradı, soruyorum kendime. Şimdi bile, Maneviyatçı kardinallerin kafaları teker teker kesilirken ve Venedik'te Yahudilere karşı başkaldırı artarken, niçin diye soruyorum. İspanyol Yahudilerinin paraları değil, Venedik Cumhuriyeti'ndeki ticaret işleri ve Maneviyatçı düşmanlarla hesaplaşma da değil. Papalık koltuğu olduğunu da sanmıyorum, Heinrich. Yetmiş beş yaşında biri için olacak şey değil. Şimdiye kadar Carafa papa olarak seçilmeye hiç kalkışmadı. Ortadaki para şimdiye kadar toplananlardan çok daha büyük. Kafalarımızın üzerinde sallanan bir tehdit. Burada olup bitenleri, bizi neyin beklediğini anlamak için tasarımı ayrıntılarıyla bilmeliyiz.

Gresbeck'in bıyıkları altında kibir taşımayan bir tebessüm yansıyor.

Boğuk nefes alıyor, sesi derin: "Her şeyin nedeni Plan. Carafa'nın bütüm ömrünce üzerinde çalıştığı plan. En küçük bir köy rahibinin bile dilinde dolaşan, orduların sancaklarında, Yeni Dünya

fatihlerinin kılıçlarında, kilise ve katedrallerin ön cephelerinde kamp kuran şey." Sözcükleri sanki birer taşmış gibi düşürüyor. "Tanrı'nın en büyük zaferi."

Kafasını güçlükle sallıyor: "Dünyaya bir düzen vermek. Pietro'nun kilisesinin insanların ve halkların kaderi hakkında tartışılmaz hakem olarak kalmasını sağlamak. Her şeyden çok, Carafa bin yıllık bir gücün neyin üzerine kurulduğunu anlamıştı. Basit bir mesaj: Tanrı korkusu. Âdetlerin ve vicdanların içine kadar sokabileceği dev ve karmaşık bir düzen. Mesajı yaymak, bilgiyi yönetmek, insanların ruhunu gözlemlemek ve incelemek, Tanrı korkunun ötesine geçmeye cüret eden her isteği soruşturmak. Carafa yeni zamanların ışığında, o gücün temellerini güncellemeyi büyük bir görev olarak üstlendi. Yarattığı hırs, kilise kurumunun her zayıflığından alıntı yaparak onu bir kuvvet noktasına dönüştürmeyi başardı. Luther onun en amansız düşmanı ve en iyi müttefiki oldu. Tanrı korkusuna dokunmadan Aziz Agostino rahibi herkesi bir değişikliğin zorunlu olduğuna ikna etti. Bunun farkına varan ilk kişiler Carafa, Pole, yeni manastır tarikatlarının kurucuları gibi çok zeki insanlardı. Otuz yılı aşkın bir süredir hâlâ oyunda kalan yegâne kişiler.

"Luther'in meydan okumasına uygun silahlarla cevap vermek gerekiyordu. İşte çatışma bu noktada ortaya çıktı: Pole ve Maneviyatçılar sırf Hıristiyanlığı bir arada tutmak için aracılık etmeye hazırdılar. Carafa ise Kilise'nin mutlak otoritesinde küçük bir çatlağa izin vermektense Protestanları kendi kaderlerine terk etmeyi tercih ediyordu. Luther yanlılarına darbe üstüne darbe indirmek, kilisenin içerisinde temizlik yapmak, ve meydan okumaya karşı koyan yeni düzenler kurmak gerekiyordu. Maneviyatçılar galip gelecek olurlarsa Roma için bu üstünlüğün kaybedilmesi demek olurdu. Herhangi bir rahip ya da Luther gibi bir laik Pietro'nun* torunlarıyla dengi dengine tartışma imkânını elde ederse bin yıllık düzenin hali ne olurdu? Roma Kilisesi ne duruma düşerdi? Plan ne hale gelirdi?"

Gresbeck bitkin bir halde sözlerine ara veriyor.

---

* İsa'nın, Roma'daki San Pietro Kilisesi'ni kuran havarisi. (ç.n.)

Miquez artık kendisini tutamıyor: "Bulunduğumuz durumda, bayım, bir başka soru akla geliyor. Bize ne olacak?"

Aynı sakin ses cevap veriyor: "Kurban edileceksiniz."

Gözlerinin içine bakıyorum: "Tanrı'nın büyük zaferine."

"Elbette. Bu defa, bay Miquez, Portekiz'de, İspanya'da ya da Nederland'daki gibi olmayacak. Bu defa sonsuza dek olacak. Bayan Beatrice'nin engizisyon işlemleri çoktan hazırlandı. Birkaç gün içinde yürütmeye konulacak. Venedikliler sadece sizin paralarınızla ilgileniyor. Carafa Engizisyon'un bir kuvvet gösterisi yapmasını istiyor. Sizi iyice güçsüz hale sokmak, etrafınızı çöle çevirmek ve ezmek istiyor. Herkes için uyarı olabilecek bir ders vermeyi düşünüyor. Geçmişte yaptığınız gibi kurtuluşunuzu satın alamazsınız. Carafa'nın adamları dürüsttür, tamamlayacakları bir görev var ve işlerini çok iyi yaparlar. Tüccarlar tarafından toptan işten çıkartılma gibi bir korkuları yok, hiçbir şeye aldırmıyorlar. Haklısınız, Venedik bu işten onarılması imkânsız bir zarar görecek ama yeni zamanlara uyum gösteremeyen yok olmaya mahkûmdur."

João mahun ağacından yapılmış bir heykel gibi siyah ve katı, konuşmuyor.

Gresbeck bana dönüyor: "Senin Anabaptistçilerin de her biri ortadan kaldırılmak üzere."

"İmkânsız."

"Tiziano çok iyi bir plan tasarlamıştı. Ama mükemmel bir plan asla yoktur. Yanlış kimseye güvenmek bedeli ödenen bir hata türüdür."

Midem sanki ısırılmış gibi oluyor.

"İki hafta evvel Pietro Manelfi Bologna Engizisyonu'na teslim oldu. Şaşırtıcı bir hafızası var gerçekten. Tüm tarikat üyelerinin isimlerini, mesleklerini ve bağlı oldukları yerleri söyledi. Tabii ki Tiziano'dan da bahsetti. Böylesine kaderine razı olmuş bir tavır sürdürürse affedilecek."

Derin nefes alıyorum, her şey başımın içine üşüşüyor. Sonra bir önseziye kapılıyorum: "Sen onunla karşılaştın."

Öksürüyor: "Bir süredir onun izini sürüyordum, beni sana götüreceğini umuyordum. Haberi alınca hemen Bologna'da soluğu

aldım. Onunla karşılaşmak için ancak yetişmiştim çünkü Engizitör Leandro Alberti böylesine büyük bir işin sorumluluğunu üstlenmemek için Manelfi'yi Roma'ya göndermeye karar vermişti. Şimdi Manelfi Kilise Yargı Kurulu'nun önünde itiraflarını tekrarlıyor. Bu yıllarda vaftiz ettiğin herkesin günleri sayılı." Gri gözler benden sonra João'ya yönelşiyor. "Cesur davrandınız. *İsa'nın Lütfu*'nu basmak, bütün o aydınlarla temas kurmak. Pontormo'nun darbesi kusursuzdu. Anabaptizm uygulanabilmesi yönünden akıl almaz bir fikirdi. Ama bunu Carafa'ya karşı başaramazdınız."

João ani ve zarif bir hareketle kılıcını çıkartıyor: "O halde Ekselans, kirli işinizin meyvasını görme zevkini elinizden alarak sizi kendi elimle cehenneme göndermek mutluluğunu en azından bırakın tadayım."

Gresbeck kımıldamıyor, kılıca bakmıyor.

Bir elimi kaldırıyorum. "Hayır. Bize her şeyi söylemedin. Seni bekleyen kaderin ne olduğunu biliyordun, yüzümü gördüğün andan itibaren biliyordun bunu. Susabilirdin. Hiçbir şey söylemeyebilir, bizleri kuşku içinde bırakarak kendini öldürtebilirdin."

Gülümsüyor: "Benim vaktim doldu Gert. Yahudiler diz çöktüklerinde Carafa benim ölmemi isteyecek. O kadar çok şey biliyorum ki."

"Başka şeyler de var değil mi?"

"Mükemmel bir plan mevcut değil. Beklenmedik şeylerden korunabilecek bir plan yoktur. Bir terslik, son anda her şeyi mahvedebilecek, önemsiz gözüken, unutulmuş fakat birden tüm mekanizmayı altüst edebilecek bir etken haline gelen küçük bir ayrıntı daima vardır."

João kılıcı indirdi: "Neden bahsediyor?"

Gresbeck: "Benim bile damarlarımda o ateş yok artık Gert. Ben çoktan öldüm. Sen veya Carafa'nın bir kiralık katili, çok fark etmez. Ömrüm boyunca emirleri yerine getirdim. Bir sonraki köşenin ardında benim için ayrılmış olandan farklı bir son hazırlayabilirim kendime. O sonu sana, Yüzbaşı Gert'e, bütün hayatımın düşmanına da hazırlayabilirim."

"Niçin?"

"Çünkü aynı paranın iki ayrı yüzüyüz, çünkü aynı savaşta yer aldık ve ikimizden biri galip gelmedi. Meydan Carafa'nındır, serserilerin umudu çamura gömüldü ama Qoèlet de sahneden çekilmelidir."

Bu defa gülümseyen ben oluyorum, kelimeler sanki dilimin üstünde tartıyormuşum gibi yavaşça çıkıyor ağzımdan: "Yanılıyorsun Heinrich, inanması kolay görünse de ben ve sen hiç de eşit değiliz. Sen bir başkasının savaşına katıldın, emirlere itaat ettin, onun planında yer aldın. Hayatın boyunca gerçekleşmesini görmene bile izin verilmeyen bir amaca hizmet ettin. Senin yenilgin budur. Efendilerine ve Roma'nın gücüne karşı savaşan o binlerce serseri ve sapkın gibi meydanda vurulmadın.Sana hiçbir şey kalmadı, yaptıklarının anlamı bile. İşte bu yüzden bana son fırsatı vermelisin, bu senin içinde bir fırsat. Bir başkasına satmış olduğun hayatı ele geçirmen için son fırsat."

Sessizce duruyor. Elini cübbesinin altına sokuyor ve bana bir kâğıt uzatıyor: "Manelfi sadece yoldaşlarının isimlerini vermedi. Engizitör'ün huzurunda bir hikâye anlattı. Etrafta dolaşıp insanları yeniden vaftiz eden bir sapkınla sonradan papa olan bir kardinalin hikâyesini. Öyle bir hikâye ki doğru kulaklara ulaşacak olsa Carafa'nın bütün planını altüst edebilirdi."

***

İlk olarak kendisini Anabaptistçi öğretiye teşvik eden kişi hakkında sorguya çekildi. Şöyle cevap verdi:

Floransa'da Tiziano anabaptistçi öğretiyi anlatmaya başladı ve beni yeniden vaftiz etti çünkü ben vaftiz olduğumda daha çocuktum ve hiçbir inancım yoktu. Bana Anabaptistçilerin diğer eski düşüncelerinden de bahsetti. Hıristiyanlar hâkim, efendi, derebeyi ve kral olamazlardı. Bu anabaptistçilerin ilkelerinden biriydi. Ama bu anabaptistçiler arasında İsa'nın Tanrısallığıyla ilgili henüz bir karar alınamamıştı. Yukarda bahsettiğim gibi Venedik'te yapılan toplantıda başka yeni konular saptandı ve belirlendi. Adı geçen bu Ti-

ziano Anabaptistçilerin efendimiz III. Julius tarafından sevildiğini ve buna çok iyi tanıklık edebileceğini söyledi. Çünkü Tiziano onunla daha papa olmadan önce karşılaşmıştı. Tiziano'nun kardinal Giovanni Maria del Monte'ye gittiğine inanıp inanmadığı soruldu. Şöyle yanıtladı:

Tiziano bana çok saygıdeğer kardinalle bütün bir gece çeşitli konular hakkında konuştuklarını söyledi. Özellikle İsa'nın Lütfu *adı verilen o çok ünlü kitaptan ve yazarı Mantovalı rahip Benedetto Fontanini'den bahsetmişler. Tiziano o gece efendisiyle o kitabın sapkınlığı hakkında tartıştığını ve sonunda kitapta hiçbir sapkınlığın yer almadığına beraberce karar verdiklerini söyledi. Aynı zamanda yukarda adı geçen ve Padova'da hapiste olan Fontanini için, suçsuz olduğunu düşünerek, efendisinden onun için aracılık yapmasını rica etmiş. Fontanini kurtarıldıktan sonra Tiziano'nun anlattığı hikâyeye inandım.*

Tiziano ayrıca pek çok aydını, saray adamını ve hatta toprak sahiplerini de ziyaret ederek onları anabaptistçi düşüncelerin ve sözü edilen İsa'nın Lütfu'*nun yararlı olduğuna ikna etmeye çalıştı. Floransa'da da Cosimo de'Medici'nin sarayındaki adamlarla ve Ferrara'da prenses Renata d'Este ile görüştü.*

Aynı zamanda efendimiz III. Julius'u Anabaptistçi doktrin konusunda ikna etme işini yine o üstlendi.

İtiraflarımda bahsedilen Tiziano'nun soyadını bilmiyorum ve bildiğim kadarıyla İtalya'ya bu Anabaptistçi öğretiyi o getirdi ve bu doktrini yaymak ve öğretmek için durmadan dolaşıyor.

João'nun da okumasını bitirmesini bekliyor: "Bu, sorgulanan Manelfi'nin en şaşırtıcı rolü, Pietro Manelfi'nin Bologna Engizitörü Leandro Alberti'ye verdiği ifadedir. İfadenin bir kopyası pişman olan kişiyle birlikte Roma'ya geldi ve emin olunuz ki Carafa'nın adamlarından biri kopyaya göz attığı anda kopyada gerekli değişiklikler yapılacak. İmza ve onay imzalarıyla dolu ikinci kopyayı Carafa'ya bizzat teslim etmek üzere Alberti'den aldım. Bütün dosyayı Fuggerlerin Alman Hanı'ndaki şubesine bırakmadan önce bu met-

nin bir kopyasını yeniden yazdım. Kuşkusuz kasalarında bugüne kadar sakladıkları en değerli emanet ve neyse ki bundan haberleri yok. Burada apaçık biçimde, Engizisyon tarafından aranan bir numaralı adam vaftizci Tiziano'nun papa seçilmeden evvel cardinal Del Monte'ye yaklaşmayı ve *İsa'nın Lütfu* adlı kitabın masumiyeti konusunda, kitabın yazarının tahliyesi için arabuluculuk yapacak kadar onu ikna etmeyi başardığı yazılıdır. Gerçekten de Fontanini güçlü birinin arabuluculuğu sayesinde hapisten çıkmıştır. Benedetto tarikatının lideri papa del Monte'yi şahsen tanıyor. Hikâyenin doğruluğu konusunda elle tutulur kanıtlar var."

Gülüşüm sanki bir onay gibi yankılanıyor: "Çılgınca görünüyor, ama gerçek bu."

Miquez şaşırıyor: "Bu kadar değerli olan şey nedir anlayamıyorum."

Gresbeck gayet ciddi bir tavırla konuşuyor: "Ghislieri ve arkadaşları piskoposluk bölgelerinde *İsa'nın Lütfu*'nun dağıtımı konusundaki sorumlulukları yüzünden Maneviyatçıları birer birer hapsediyorlar. Carafa Trento Konseyi'nde kitabın dağıtımını engellemedikleri ve hatta çoğu zaman destekledikleri için Maneviyatçıları açıkla suçluyor. Eğer engizitörler papanın yazara ve *İsa'nın Lütfu*'nun içeriğine olan ilgisini öğrenecek olurlarsa neler olacağını hiç düşündünüz mü? Ya sorguya çekilen kardinaller bu tanıklıktan yararlanıp kendilerine yöneltilen suçlamaları yok etmeye kalkacak olurlarsa neler olur?"

João masadan uzanıyor: "Carafa tongaya düşmüş olur. Peki bu belgenin gerçekten var olduğunu kim bize garanti edebilir?"

"Ne benim ne de sizin kaybedecek hiçbir şeyimiz yok."

Bölüm 43
Venedik, 5 Kasım 1551

Sekiz saatlik uykuyla hafifletilmiş iki günlük uykusuzluk benim gibi ağrı sızı içinde elli yaşlarında birinin cübbesini düzgün biçimde bağlamasına engel oluyor. Ancak üçüncü teşebbüsümün sonunda her günkü hareketlerime uyum sağlıyorum. Üzerimdeki yorgunluğu atmak için midemdeki gazı dışarı salıyorum.

Gresbeck çoktan avluda. Pelerinine sarılmış, sırtını üstüste konmuş çekmecelere dayamış, başını arkaya bırakmış sanki uzun uzun nefesler yardımıyla düşüncelerini toplamaya çalışıyor. Yanında ateşli silah bulundurmayacak. Sadece en kısasından bir bıçak taşıyabilir. Benim kadar yaşlı, benden daha yorgun, ona güvenebilirim.

Rengârenk, üst üste katlanmış, beş parmak uzunluğunda, kolumun ön tarafının yaklaşık yarısını örten hafif bir şark kumaşıyla sıkıca bağlanmış bileğimde sancı hissettim.

Gresbeck şüphe uyandırmadan acentaya girecek. Elinde beyaz kâğıt var, Fuggerler görüştükleri kişinin kim olduğunu bilirler.

Elimde genç Bernardo Miquez'in hediyesi, İspanyol deri ustalarının yaptığı koyu derili, ince parlak sıkı eldivenler var.

Garip kader, hesaplaşma beklediğin gibi değil. Giudecca'nın bir ucunda bulunan Miquezlerin evinin boyu benim kadar, eni benimkinin iki katı olan görkemli aynasından görüntüm yansıyor. Beklediğin gibi bir görüntü değil. Yüzümü seyrek gri bir sakal çerçeveliyor.

Nezaket sözcükleri sarf etmeden dosyayı geri almak için belli bir zaman ayırmak zorunda,

Burnumun üzerindeki eskiden kalma bir şişkinlik burnun ucunu sola doğru hafifçe zorlamış. Saçlarım ensemde bağlanmış ve Beatrice'nin hediye ettiği yağla düzgünleştirilmiş. Tabancalar kemerimde

çapraz duruyor, sırtımda sağlama aldığım bıçağın sapına değdiriyorum elimi.

İçinde belge bulunan küçük bez çantayı vererek bana yardımcı olacak.

Pelerinimin bir kenarını omzuma çekerek silahları örtüyorum. Aynı pozisyonda aynada yansıyan Heinrich'e göz atıyorum.

Sebastiano bizi teknede bekliyor.

Değiştokuştan sonra Han'ın karşısındaki kıyıya, doğrudan doğruya Canal Grande'ye çıkacağız. Oradan Caratello'ya sonra da karaya ayak basacağız.

João aniden beliriyor, işler yolunda. Gresbeck'e işaret ediyorum, gidiyoruz.

San Marco'nun kubbeleri ve San Zaccaria çan kulesi arasından Vin Kanalı'na sapıyoruz. Sebastiano kayığı itiyor, ben ve Gresbeck karşı karşıya oturuyoruz. Uzun uzun masaj yapınca boyun kaslarımdaki gerginlik azalıyor. Kimse konuşma ihtiyacı duymuyor. Geniş bir dönemeçten sonra geniş ve dolambaçlı bir yol olan San Severo Kanalı'na giriyoruz. San Giovanni Kanalı'na kadar bir çift köprünün altından geçiyoruz, sonra sola dönüyoruz, kanal önümüzde dümdüz açılıyor.

Karadan Brenta Vadisi'ni yeniden geçip alelacele Trento'ya yöneliyoruz. Miquezlerin en iyi altı adamının koruması eşliğinde, sadece mola yerlerinde durarak iki gün atlarla dörtnala gidiyoruz. Amacımız ne olursa olsun Pole'a ulaşmak.

Miracoli Kanalı'yla kesişme noktasında Fondaco Kanalı'na kadar solu takip edip karaya çıkıyoruz.

Tek istediğimiz Manelfi'nin itiraflarını İngiliz kardinalin ellerine teslim etmek. Ancak Heinrich yapabilir bunu yapabilir.

Elli adım sonra içerdeyiz. Girişin etrafında bir sürü kulübe var. Duarte'nin bakışlarıyla karşılaşıyorum. Başıyla işaret yapıyor sadece. Gresbeck benim yanımda. Dörtgen şeklinde düzenlenmiş Alman Hanı'na giriyoruz.

Avlunun ortasında yerden iki taş basamak yüksekte bir kuyu var. İşte benim yerim. Girip çıkan işadamları, hiç durmadan dolup boşalan bira bardakları.

Gresbeck soldaki sütunlu girişten sola sapıyor, doğruca Fuggerlerin acentasına yöneliyor. Üçüncü kemerin hizasına geldiğinde içeri giriyor.

Pelerinimin altındaki silahlarımın saplarına dokunuyorum.

Avlunun dört duvarı üzerinde üç sıra sütun yükseliyor. Yerde beş kemer var, üst sıraların her biri üzerinde de on kemer bulunuyor, yukarı doğru çıktıkça kemerler giderek alçalıyor.

Sağda dört kişi, parmaklarının uçlarıyla sayarak hararetli bir şekilde tartışıyorlar.

Kanala bakan çıkışta adamın biri bir sütuna yaslanmış.

Dipteki köşede arkamda bir grup Alman birbirlerine kâğıtlar veriyor.

Bakışlarımla Almanları izliyorum. Öteki adamlar işleriyle meşgul, sürekli girip çıkıyorlar, kemerlerden geçiyorlar. İlk kattan yüzleri avluya çevrili, sohbete dalmış birahanenin sürekli müşterilerinin gürültüsü işitiliyor.

Ana girişte, sürekli insan trafiğinden başka siyahlı iki adam girişin iki yanını tutmuşlar.

Cepkenlerinin altında şişkinlik göze çarpıyor. Bankanın kapısını göz altına almışlar. Bok herifler.

Gresbeck hâlâ içerde. Sağda dört adam hâlâ parmaklarıyla sayıyorlar. En uzakta duran eliyle acentayı işaret ediyor. Arkamda bulunan üst kemerlere doğru bakıyor. Herkes bekleyiş içinde.

Başımı çeviriyorum. Birahanedeki başka bir aynasız bankayı göz altında tutuyor.

Sütuna yaslanmış olan hâlâ orada, gözleri aynı yöne çevrilmiş öylece duruyor.

Bu bir tuzak.

Bizi kandırıyorlar.

Yeniden ana girişteyiz. Kargaya benzeyen iki herif dışardan gelen gürültü patırtıya sinirleniyorlar.

Duarte Rialtolu tüccarların başında Hana giriyor.

Acentadayım.

Gresbeck yardımıma geliyor. Kolunu kaldırıp tabancayı doğrultuyor.

Beni yeniden kandırdı.

Ateş ediyor.

Arkamda bir adam haykırarak sırtüstü kuyu üzerine yığılıp kalıyor. Yerde hurda demirlerden gelen gürültüler.

Tüccarlar avluyu işgal ediyor.

Gresbeck bana çantayı uzatıyor: "Haydi çabuk ol salak!"

Belirsiz bir uğultu içinde kalabalığa karışıyorum, her dilde haykırışlar ve itiş kakışlar arasında beni kalkan gibi koruyan kalabalığı yarıyorum.

Pietro Perna hemen yanıma geliyor. Elimdeki çantayı kapıp bana bir benzerini veriyor.

Gözünü kırpıyor: "*Papa seçildi!*"

Kalabalığın dışına çıkıp ana kapıya yöneliyor. Manelfi'nin itirafları artık emniyette.

Zıt yöne, Kanal'a bakan çıkışa doğru ilerleyen tüccar kalabalığına kendimi bırakıyorum. Gresbeck'i göremiyorum, delirmiş gibi görünen, bağırıp çağıran bir sürü insanın zorladığı kapıya varıyorum. Darbeler. Çığlıklar. Kapıdaki aynasız hızla sürüklenip götürülüyor. Gresbeck yeniden yanımda beliriyor. Bir yol açılıyor ve kendimizi kayıkta buluyoruz.

Çabuk, çabuk, Caratello'ya.

***

Rialto'nun altından geçiyoruz, Sebastiano tüm gücüyle kayığı itiyor, San Salvador Kanalı'na sapıyoruz.

Heyecandan ellerim titriyor, başımdan ayaklarıma kadar her yanımı alev dalgaları kaplıyor.

Ne olup bittiğinden emin değilim. Gresbeck karşımda gayet sakin şaşılacak derecede duygusuz duruyor.

Scoacamini Kanalı'na girmek için sağı izlerken Gresbeck aldığı barutla tabancasını dolduruyor. Başını çevirip arkasına bakıyor, güven verici bir ifadeyle izlenmediğimizi haber veriyor.

Düşüncelerimi toparlıyorum, ellerimi yüzümde gezdiriyorum.

"Nerden buldun bu tabancayı?"

"Gert, Fuggerlere her şeyi rehin bırakabilirsin. Ne düşündüğünü biliyorum. Ama gördüğün gibi güvenin kötüye kullanılmadı. Münster'de bile hakkımda yanılmamıştın. Heinrich Gresbeck iyi bir teğmen oldu her zaman."

"Bana ateş ettiğine inanmıştım."

"Onlar Carafa'nın kiralık katilleri... Avları bendim. Nasıl olur da beni orada beklediklerini merak ettim."

Yeniden Canal Grande'ye çıkmak için Fuseri Kanalı'nı izleyerek San Luca Kanalı'na kadar gidiyoruz. Oradan doğru Meloni Kanalı'na yöneliyoruz.

"Fuggerler kimin ne olduğunu bilirler Heinrich. Onların herkesçe bilinen ihtiyatlılığı Tanrı'nın onlardan yana olduğunu garanti edenin karşısında kaybolur. Carafa'ya onlar haber verdi."

"Sant'Apollinaire Kanalı'nın girişi görülüyor. Artık geldik sayılır."

Gresbeck başını sallıyor: "Av daha yeni başladı. Trento'ya nasıl varacağız? Bunu başarmak zorunda olsak bile, Carafa kollarını açmış bizi, bekliyor olacak."

Kayık yanaşıyor.

Tebessümü andıracak şekilde yüzümü buruşturuyorum: "Yaşıyız Heinrich, Deneyeceğiz."

Cebinden bir not defteri çıkarıyor. Bir bağcıkla kapatılmış deri bir şeritle sarılı sarı kâğıtlar görülüyor.

"Fuggerlerin kasasında bu da vardı. Buradan geçtiğimi gösteren tek iz. Sakla onu yüzbaşı, senindir o."

Not defterini gömleğimin kolunun içine sokuyorum. Aşağıya atlıyoruz.

Caratello'nun arkasındaki girişe kadar art arda dizilerek çok dar yolu izliyoruz.

Hesaplaşma beklediğin gibi değil.

Bölüm 44
Venedik, 5 Kasım 1551 (bir an sonra)

"Pis domuzlar, kıçıkırık Yahudilerin arkadaşları!" Bir tokat patlıyor. "Şenlik bitti!"

Pietro ve Demetra sandalyelere bağlanmışlar, yüzleri şişmiş.

"İğrenç boklar, sizin burada içeride kebap olmanızı görmeden önce eğlenmek istiyorum."

Zift kokuyor etraf.

Ağır adımlarla silahlarımı doğrultarak içeri giriyorum. Katır daha sırtını dönmeye fırsat bulamadan tabancam omuzunda patlıyor ve yere yığılıyor.

Öteki tabancamı doğrultuyorum, Gresbeck de kendi silahını hedefe yönlendiriyor.

Onlar üç kişi. Silahlarını çıkaracak zaman bulamadılar. Gözlerini faltaşı gibi namlulara dikmiş hareketsiz duruyorlar.

Gözümün ucuyla tezgâhtaki çantayı işaret ediyorum. Manelfinin itiraflarının bulunduğu çantayı.

İleriye kayıp onu almak lazım.

Heinrich duvar boyunca yavaşça hareket ederek elini parlak mermer üzerine koyuyor. Çantayı almayı başardı.

Onun arkasında, merdivenlerde bir gölge belirdi.

"Dikkat!"

Birden dönüyor, bıçak yüzünü sıyırıyor, tabancasıyla ateş ediyor ve onu tam göğsünden vuruyor. Katırın aynasızı basamaklarda sendeliyor.

Şöminenin yanındaki adam fıçıya bir tekme atıyor, zift kızgın kor üzerine dökülüyor, bir alev tavana sıçrıyor.

Elindeki bıçakla bana saldırıyor. Köpek gibi sol kolumu ısırıyor. Haykırıyorum. Dengesini kaybederken ensesinin arkasındaki saçlarından yakalıyorum ve yüzünü tezgâhın köşesine çarpıyorum.

Alevler perdelere tırmanıyor, döşemenin üzerinden hızla Perna ile Demetra'nın ayaklarına ulaşıyor.

Çabucak, koluma saplanan ağrıya aldırmadan bağları çözüyorum. Önce Demetra'yı sonra da Pietro'yu kurtarıyorum. Pietro hıçkırıklar içinde ıslık gibi bir sesle konuşuyor: "Orospu çocukları!"

Ateş duvarının öte tarafında Gresbeck'in hançerini çıkardığını görüyorum.

Bire karşı bir.

Öteki duraksıyor.

Heinrich gülümsüyor. Ani bir hamleyle bıçağı fırlatıyor.

Bir hırıltı duyuluyor, alçak herif canını ağzından kusuyor sanki.

Öksürüyorum, duman odayı işgal etti. Demetra bayılıyor, tek kolumla onu çıkışa kadar sürüklüyorum. Şimdi dışardayız, yerde bir kan şeridi. Benim kanım olmalı. Başım dönüyor, bacaklarım artık beni taşımıyor.

Perna öksürüyor: "Çanta... itirafname... diye fısıldıyor."

Başımı çeviriyorum. Gresbeck ortalarda yok.

Geri dönmeliyim. Çok bitkinim, midem bulanıyor, bakışlarım bulanık. Derin nefes alıyorum, bayılmamam gerek. Kapıya kadar birkaç adım gidiyorum, sanki sonsuz bir mesafe kat etmiş gibiyim.

Kapının eşiğinden odanın ortasında Gresbeck'in, çanta elinde, siluetini görüyorum..

Onunla aramızda bir ateş duvarı var.

Devrilmiş iki masayla engellenmiş dar bir geçit.

"Buradan!" diye bağırıyor.

Bir dizim çöküyor.

Gresbeck'in arkasında Katır'ın parçalanmış yüzü dumanlar arasında beliriyor. Elinde ateş karıştırmaya yarayan demir bir çubuk var.

Çubuk aşağıya doğru inerken bağırıyorum.

İkisi birden yere yuvarlanıyor.

Onları göremiyorum artık. Yooo, hayır, Gresbeck yerinden kalkıyor, sendeliyor. Elinde çanta yok artık. Etrafına bakıyor.

Tavandan kopan kirişin üzerine düstüğünü görmem için sadece bir an yeterli oluyor.

Bölüm 45
Ferrara sahili, dört gün sonra

Uzun ve dar tekne denizciler tarafından sürüklenerek karaya oturtuluyor. Sağlam kolumla Demetra'ya kenarları suda ıslanmış etekleriyle yürümesine yardım ediyorum. Öte yandan kemerine kadar suya girmiş olan Perna alçak sesle küfür ediyor.

Kumsalda, ısıtmayan donuk güneşin altında duruyoruz.

Demetra sargılarıma dokunuyor: "Dikkat et yaranı ıslatma. Bol bol et ye, bir hayli kan kaybettin."

Gülümsüyorum, makyaj yüzündeki morlukları ancak örtüyor:

"Merak etme, bu hırpalanmış kolla çok iyi bir iş yaptın. Tıpkı yenisi gibi olacak."

João ve Bernardo küçük Pietro'nun elini sıkıyorlar.

"Emin misiniz?" diye soruyor Pietro.

Perna kollarını açıyor, elmacıkkemiği üzerindeki dikiş yerleri yüzünden bir gözünü yarı kapalı tutmak zorunda kalıyor: "Gidelim João, beni orada Müslümanlar arasında hayal edebiliyo musun? Sarık bana hiç yakışmaz, hem o insanlar şarap içmezler. Sudan başka bir şey içmezler! Yok yok teşekkür ederim, Pietro Perna da Lucca'ya uymaz bunlar. Kalmayı tercih ediyorum."

Demetra'ya gönül alıcı bir bakış fırlatıyor: "Çok iyi arkadaşlık edeceğim, merak etme."

Bernardo onu tutup kucaklıyor. Duarte ise yaralı yanağından öperek yüzünün kızarmasına sebep oluyor.

Demetra'nın zümrüt gözleri pırılpırıl parlıyor. Yüzünü okşuyorum: "Ne yapacaksın şimdi?"

"Bir yerlerden tekrardan başlayacağım sanırım. Ya da belki de Pietro'nun teklifini kabul edeceğim. Merak etme, bir yolunu bulurum."

Perna rahatsız olmuş gibi: "Ferrara her zaman iyi bir meydandır, anladın mı? Başlangıç için iyi bir hareket noktası. İtalya'da oraya buraya dağılmış hâlâ bir çok tanıdığım var, bir sürü iş beni bekliyor. Kitaplar yayınlanmaya devam edecek dostum, hiç korkma. İnsan zekâsı yasaklanmış kitap indekslerini kandırmanın ve hatta bir gün onları silmenin bile bir yolunu bulacaktır. Kitapları satmak için ortalarda dolaşan birileri daima olacaktır, emin ol bundan.

"Senin ağzından çıkan söz Pietro, bir garanti gibidir."

Duygulanmış gibi kıs kıs gülüyor. Kucaklaşıyoruz.

João çamlığın sınırındaki keçiyolunu gösteriyor: "Atlı araba sizi bekliyor."

Pietro torbasını alıyor: "Hoşça kal, inatçı Alman." Sesini alçaltıyor. "Müslümanlar arasında kıçını kolla ve kiminle düşüp kalktığına dikkat et, anladın mı?" Sonra gülümsüyor.

"Herkese elveda!"

Demetra: "Bol şanslar Ludovico. İyi seyahatler."

"İkinize de şansların en iyisini dilerim."

Islak kum üzerinde yürüyorlar. Adam küçük ve tombalak, kadın uzun boylu ve zarif. Ağaçların bittiği yerde Perna bize dönerek kollarını sallayıp son bir selam veriyor. Rüzgârın sürükleyip uzaklaştırdığı bir şeyler haykırıyor.

Onları çamların arasında gözden kaybolurken görüyoruz.

João bana yanaşıyor: "Gitmeliyiz. Donna Beatrice'nin kayığı çoktan gemiye varmıştır."

Beatrice bizi Miquezlerin donanmasına ait amiral gemisinin güvertesinde karşılıyor. Rüzgâr, dişiliğinin sihrine hiç dokunmadan hatta ona, erkeğin belinin aşağısını ve kalbini etkileyen şehvetli bir hava katarak birkaç tutam saçını dağıtmış.

Bir an elini ellerimin arasında tutarak öpüyorum: "Seninle birlikte seyahat etmek olasılığı yenilgiyi daha tatlı kılıyor Beatrice."

Yüzüne düşen saçları okşar gibi uzaklaştırıyor: "Yenilgi mi Ludovico? Gerçekten inanıyor musun buna? Yoksa hâlâ hayatta olup denizi serbestçe yarmıyor muyuz?"

Bernardo geminin kaptanına bazı emirler veriyor, güvertenin bir ucundan ötekine ıslıklar ve uyarılar yankılanıyor.

Ona gülümsüyorum: "Haklısın."

Başka bir şey söylemiyorum. Kızı ve genç hizmetkârı ona kamarasına eşlik ediyorlar.

João kıç güvertesinden yanına gelmem için işaret ediyor.

"Kaptan rüzgârın uygun olduğunu söylüyor. Bundan yararlanmak lazım. En çok birkaç içinde Lissa'ya varacaksınız. Sonra Ragusa'ya. Corfu'ya ulaşmanız da iki gününüzü alır. Zante'ye ulaştınız mı venediklilerin menzili dışına çıkmış olacaksınız."

"Ne demek bu?" diye soruyorum.

Başını eğiyor: "Ben ve Bernardo Venedik'e dönüyoruz."

"Çıldırdın mı sen? Sizin ölünüzü istiyorlar."

İspanyol yahudisi sisten silikleşmiş sahil çizgisine gözlerini dikiyor. İç çekiyor.

"Ludovico, sen anlayamazsın. Biz bir aileyiz. Koruyacak mal varlığımız var. Benim görevim mallarımızın mümkün olduğu kadarını Venediklilerden geri almak. İnan bana bu görevi ben seçmedim."

Hemen Beatrice'nin kamarasına başımı çeviriyorum.

Miquez gülümsüyor: "Bir anlamda ben de, bu gemide gördüğün herkes gibi bir ücretliyim."

Gene başını çevirip sahile bakıyor: "Her şeyimizi Venedik'te bırakamayız."

"Sizi kandırmak için yaptıkları bunca şeyden sonra gözünüzün önünde malı götüreceklerini mi sanıyorsun?"

"Hiç de değil. Diplomasiye, aldatmaya ve belki de kuvvete başvuracağım. Miquezlerin silah deposundaki tüm silahları kullanacağım belki de."

Kahkahayı basıyorum.

"Ayrıca geri dönmek için başka bir neden daha var. Sana bahsettiğim aile bir halk kadar geniş. Venedik'te, hani nasıl derler, beş

bin kadar Dönme var ve bunların hepsi hapsedilme ya da öldürülme tehdidi altındalar. Bunların mümkün olduğu kadar çoğunu Venedik'ten dışarı çıkarmak için bir yol bulmak gerek."

Onaylıyorum.

"Sultan'ın topraklarında ne yapacağız?"

"İstanbul hoşuna gidecek, göreceksin. Yarım milyondan fazla insanla dünyanın en büyük kenti. Orada da başta Süleyman olmak üzere bize gerektiği gibi yardıma hazır birçok kişi var."

"Ne tür yardımlar? Tanusin Bey denen birinin seni suçladığı şeyler mi?"

Gülümsüyor: "Ludovico, Miquezlerin evi dünya kadar büyük. Kapanan her kapının yerine bir başkası açılır mutlaka." Omzuma okkalı bir şaplak indiriyor. "*Hasta luego*,* dostum. İstanbul'da görüşürüz."

João, Duarte'nin kardeşiyle birlikte kendisini beklediği güverteye iniyor.

Geminin yanına yanaşmış küçük tekneye varıyorlar. Yelken şaklama sesi çıkararak rüzgârda açılıyor.

Amiral gemisinin kaptanı demir alma emri verirken teknenin kayarak uzaklaştığını görüyorum.

Romagne sahillerinin açığında soğuktan uyuşarak ufku seyretmekten vazgeçtim.

Bir brandanın üzerinde battaniyenin altında sızlayan kemiklerimi dinlendiriyorum. Beatrice beni bekliyor, ama önce bir düşünceler ve duygular düğümü çözülmeyi bekliyor.

Geçen otuz yılın tozlarını taşıyan eski püskü kâğıtlar.

Bir tek günlük krallığın parası.

İz bırakmayacak bir kitabın kopyası.

Notlarla dolu bir cep defteri. Kaderin bana teslim edebileceği en garip miras bu.

---

* Sonra görüşürüz. (ç.n.)

Heinrich Gresbeck, ya da adı neyse o olan kişi, hayaletler galerisinde yerini alan son yüz. Onun en iyi günleri benim yanımda geçti belki de. Galiba onu böyle hatırlamalıyım.

Ölümünün Carafa'nın kiralık katillerinin değil benim ellerimle olmasını istiyordu. Halbuki en gülünç düşmanımın entrikasına kurban gitti. Yahudilere karşı çıkartılan yaygaradan yararlanan Katır denen o sefil pezevenk uğradığı hakaretin intikamını almak istiyordu. Onu o zaman öldürmeliydim. Son zamanlarda bana eşlik eden kahkaha yine gırtlağımdan yukarı tırmanıyor: Kaderleri son salağın hareketine bağlı olan kimseler ve güçlüler.

Manelfi'nin itirafnamesi yandı. İnsanlar o birkaç sayfanın olayların akışını ebediyen değiştirebileceğini asla bilemeyecekler. Ayrıntılar gözden kaçıyor, tarihi dolduran küçük gölgeler kaybolup gidiyor. Pezevenkler, küçük yoksul papaz adayları, Tanrısız kanun kaçakları, aynasızlar, casuslar. İsimsiz mezarlar. Hiçbir şey ifade etmeyen, ama stratejileri, savaşları karmakarışık hale getirerek kimi zaman inatçı bir mücadele bilinciyle, kimi zamanda sadece basit bir tesadüf eser, tek bir hareket, tek bir sözle savaşların kaderini etkileyen isimler.

Ben de bu isimler arasındayım. Öte yandan dünyanın düzenine meydan okuyanın tarafındayım.

Üst üste yenilgilerden sonra planın gücünü denedik. Planın gidişatını engellemek için her defasında her şeyi kaybettik. Başka hiçbir seçim olmadan ellerimiz boş kaldı.

Beraberimde başka bir dünyaya doğru götürdüğüm kadın ve erkeklerden oluşan evrensel meydandaki yüzleri tek tek inceliyorum.

Bir hıçkırık göğsümü sarsıyor, o duygu ve düşünce düğümünü dışarı kusuyorum.

Kardeşlerim, bizleri yenemediler. Denizi yarmak için hâlâ özgürüz.

***

Güvertede rüzgâr günbatımına dönük yüzümü adeta kesiyor. Not defterini ellerimde çeviriyorum. Sayfaları bir arada tutan bağı

çözüp göz atıyorum. Tarihler, yerler, isimler. Çok ince bir yazıyla yazılmış düşünceler.

Katlanmış bir kâğıt kucağıma düşüyor. Farklı bir kâğıt bu.

Giovanni Pietro Carafa'ya.

Efendim, bu size otuz yıldan fazla hizmet eden birinin son mektubudur.

Açılışını yapmaya hazırlandığınız yeni dönem isimsiz kahramanlarını, planla uyuşmak için olaylara yön verenleri unutmak zorundadır. Yenen ve yenilenlere ait ünlü isimler günlük tarihi olaylar listesinde, bir dönemin entrikalarla dolu olaylarını ve o dönemin oluşturduğu her şeyi yeniden düzenlemek isteyenlerin emrine amadedirler. Eylemler artık çok uzaklarda kaldığında ve yaşam geleceğe öncelik tanımak için ona yol verdiğinde o sessiz paralı askerler ordusundan, labirentin karanlık yapımcılarından geriye hiçbir iz kalmayacaktır. O halde mesele bu kayboluş anını hızlandırmaktan ibaret, son infazdan kurtulmaya yetecek kadar bir süre bu.

Saflık, silmeye katkıda bulunduğum umutlarla birlikte arkada kalan yarım asırda kayboldu. Benim için ayrıldığını bildiğim kaderden kaçmak hiçbir hayal kurmuyorum. Bana baskı yapan yaşam değil, çünkü planın dışında etrafı ölülerle kuşatılmış yaşlı, paralı bir askerden başka bir şey değilim. Savaş meydanında kalanlar ve dünyaya sahip olanlar. Onların hiçbirinden kaçmayacağınm ama benim görevim burada sona eriyor. Başkaları bu görevi sona erdirecekler. Eski, son bir düşmanla karşılaşmaya hazırlanıyorum, umarım yaşamı boyunca size böylesine sadakatla hizmet eden birinin gözlerini kapatacak olan da o olacaktır. Onlarca yıl sonra binlercesiyle birlikte kayıp giden, kanda boğulan bir hayatı keyfimce bitirmeyi seçtim.

Hiçbir şey yapamazsınız, yolun sonunda en iyi gizli ajanınızın ihanetini önceden göremediğiniz için kendi kendinizi azarlayamazsınız bile. İnsan zihni garip değişimler gösterir ve her şeyi hesaba katan bir plan mevcut değildir.

Bu, her zaferin sonuna kadar gerçekleşmesinin engelleyecektir, sizinkini de.

Bu öyle bir şey ki hiç kimse boş yere ölmez, hatta son davranışıyla size bu dersi veren bile.

Gözlemciniz
Q

Son bölüm

İstanbul, 1555 Noel

Cuius regio, eius religio.

Yani her ülkede o ülkenin kralının dini geçerlidir.

Prenslerle her zaman pazarlık edilir, iyi işler yapılabilir.

Buna iki ay önce Augsburg'ta bütün İmparatorlukta malların, arazilerin ve itirafların dağıtımını onaylayan bir anlaşma imzalanarak karar verildi. Yeni Papa IV. Paul bugüne kadar Kilise'nin el koyduğu malları Potestanlara bıraktı ve kavuşulan barışı kutsadı.

Böylece onlarca umuda, başkaldırıya, kan davasına ve yeniden düzenlemeye olanak sağlayarak yaklaşık kırk sene evvel soylu Almanların kuklası Luther'in kaldırmış olduğu kapak kesinlikle kapandı. Kırk yıl, halklara kendi kaderini yeniden seçmek ve insanlara da kendi dinlerini seçmek için gerekli fazla uzun bir zaman.

Bu şekilde bir çağ kapanıyor. V. Karl, çöküşün eşiğine gelmiş bir imparatorluğun bitkin efendisi, borçları ve gelecekteki savaşları genç Philip'e miras bırakarak tahttan çekilmeye hazırlanıyor.

Muhteşem Fuggerlerin yıldızı da, ödenmesi imkânsız bir borçla kararmış olduğundan sönmek üzere. Yaklaşık yarım yüzyıldır Habsburgların istek ve özlemlerini finanse ettiler. Şimdi de onların kaderini izleyecekler.

Cuius regio, eius religio. Bir prense boyun eğmek ya da tek bir toprağa bağlanmak istemeyen kişinin seçeneği yoktur. Venedik'teki Yahudilerin kaderi bunun bir örneğidir.

Ağustos '53'te Talmudlar* Rialto'da yakıldığı zaman João yaklaşık bin kadar İspanyol Yahudisi için Doğuya bir kaçış yolu sağla-

---

* Tevrat'ta İbranilerin dini ve hukuki kurallarının yorumlarıyla birlikte kotlandığı bölümler. (ç.n.)

mıştı. III. Julius'un fermanından sonra ateşte yakmalar, tutuklamalar birbirini kovalamış, Getto için yapacak bir şey kalmamıştı artık. Bugün IV Paul'ün yüzünden başka yerde aynı şeyler oluyor.

Heinrich Gresbeck bunu biliyordu. Venedik bütün bunların, meydanı en ikiyüzlü ve en vahşi işkenceye bırakmanın ağırlığını taşıyacaktı. Tevrat halkı deneyin hazinesini, bilgiyi, ustalığı son bir kaçışa doğru beraberinde getirir. Onları, değerini bilerek kabul eden bir başka imparatorluğun kapısı açılıyor. Fakat Yahudilerle birlikte pek çok Hıristiyan, yersiz yurtsuz kadın ve erkekler, Akdeniz sahillerinin ötesinde, bize nefret etmesini öğreten ve şimdi bizi dini belgeler olmaksızın kabul eden tek ulus olan o İmansızların arasında kendilerine hayat kurdular.

Adı daha ağızdan çıkar çıkmaz her bir venedikliyi korkudan titretmeye yeten, Türklerin tartışmasız hükümdarı Muhteşem Süleyman dünyanın en zengin ve güçlü adamı, sınırları Kırım'dan Cebelitarık'a, Macaristan'dan Bağdat'a uzanan bir imparatorluğun efendisidir. İnsanları ve halkları çok iyi tanıyan bu adam bir zamanlar Konstantin'in olan tahtta yenilmez bir savaşçı ve bilge bir titan edasıyla oturmaktadır. Onun Mezopotamya fatihi olduğunu, ordularını Viyana surlarına kadar getirdiğini, V. Karl'ı Mohaç'ta yendiğini, başının bir işaretiyle Doğu ile ticaret yollarını kapatıp Venedik'i küçük bir liman kentine dönüştürebileceğini düşünmeden huzuruna çıkılamaz.

Eğer Süleyman bana topraklarıyla sınırları olan kıtayı soracak olursa ona kendi hikâyemi anlatacağım ve kuvvetle inanıyorum ki o bu hikâyeyi bir elçinin raporundan daha iyi değerlendirecektir.

Bundan alınacak dersler ve izlenecek hiçbir plan yok. Hâlâ hayattayım, hepsi bu. Dünyanın öteki yarısıyla, bir kış günü sisler içinde kayıp gittiğini gördüğüm o uzak topraklarla artık paylaşacak hiçbir şeyim yok. Bu toprakları tahtlarını sağlamlaştıran ve tebaalarına izlemeleri gereken dini seçen prenslere,

Calvin'in metinlerini ezbere okuyarak Fuggerlerin yerine geçmeye hazırlanan yeni bankerlere, bilim adamı ve Teolog Michele Serveto'yu odun ateşine atan Calvin'in ta kendisine, kitapları yakan

engizitörlere, dün uzlaşmayı savunan bugün ise İngiltere'de protestanlara işkence yapan Canterbury Başpiskoposu'na bırakıyorum.

Ama hepsinden çok gerçekleşen planın mimarı, 23 Mayıs 1555 de yetmiş dokuz yaşında IV Paul adıyla Papalık koltuğuna oturan Giovanni Pietro Carafa'ya bırakıyorum.

"Hâlâ yatakta mısın?"

Odaya girdiğini görmedim. Homurdanarak başımı çevirdim.

Beatrice gözlerimin içine bakmak için başını eğiyor: "Sultan sizin seviyenizde iki imansızı beklemekten memnun kalmayacak."

Yatağın üzerinde oturup bir kolumu beline doluyor öteki kolumla da onu kuvvetle kendime doğru çekiyorum: "Güçlüleri bekleterek onlardan korkmadığını kendilerine ispatlamış olursun."

"Evet, ve böylece kafanı boynundan kopartırlar."

Gülüyoruz. Kalkıyorum ve yaşlılığımın tesellisi olan banyo odasına gidiyorum. Ne zaman buraya ayak bassam, her gün en az iki defa, durumumdan dolayı hem duygulanıyor hem de tuhaf bir hoşnutluk hissediyorum. Karmaşık bir duygu bu. Mavi ve deniz yeşili çiniler döşemede ve duvarlarda yansıma yapıyor. Eni iki kol boyu olan büyük banyo küveti odanın bir tarafını tamamen kaplıyor. Soğuk ve sıcak su boşaltan iki boruyla küvete sürekli olarak su akıtılıyor. Üst kattaki bir sarnıçta ısıtılan su isteğe göre aşağıya akıtılıyor ve öteki borudan inen soğuk suyla karışıyor.

Bu rüyalar kentinde hamamlar yüksek bir uygarlığın ve Avrupa'da bilinmeyen bir vücut bakımı ve sağlık korumasının göstergesi. Her yerde çeşitli büyüklük ve çeşitli amaçlarda hamamlar var. Ama hepsi de organları ve zihni yorgunluk ve iklime karşı yeniden güçlendiriyor.

Ilık suyun içine, öylece hareketsiz, kendimi bırakıyorum. Varsın Sultan beklesin.

Jossef büyük bir gürültüyle içeri girerek yüreğimi ağzıma getiriyor.

"Banyoda boğulmadın değil mi ihtiyar?..

En şık giysilerini sergiliyor: Her zaman giydiği, dizlerine kadar gelen çizmeler, parlak geniş pantolon, göğsü nakış işlemeli uzun ve

kalın bir gömlek, kemerinde kabzası kakmalı eğik duran bir hançer, bu ülkenin kendine özgü bir başlığı olan, üzerine altın toplu iğneyle beyaz bir tüy yerleştirilmiş mavi bir sarık.

"Sultan'dan evvel karşılaşmamız gereken başkaları var. Çabuk ol, Samuale çoktandır bizi bekliyor. Bu şehrin rahatlığı seni iyice tembelleştiriyor."

Küvete bir parça sabun atarak yüzüme su sıçratıyor. Sonra bana büyük bir bez uzatıyor. "Acele et!"

***

Büyük Kapalıçarşı'da her şeyi bulabilirsin. Önümüzde acemi adımlarımıza kılavuzluk eden Samuele ve Jossef, binlerce tezgâh ve dükkânlar arasındaki dar koridorlarda yürüdükten sonra baharat ve havyan yemi sergileyen bir lokale giriyoruz.

Her çeşit koku burnumuzu işgal ediyor. Etrafta işlerine, gevezeliğe ve nargileye dalmış insanlarla dolu alçak küçük masalar, halılar ve yastıklar var.

Güler yüzlü, şişman iki osmanlı yerlere kadar eğilerek bizi selamlıyorlar.

Biri Jossef'e gayet ateşli sarılıyor, sonra ötekine dönüyor:

"Bu bey çok saygıdeğer Jossef Nassi, kendisi bir efsanedir. Bu da onun kadar değerli kardeşi Samuele." Yüzü aydınlanıyor. "Venedik'te João ve Bernardo Miquez olarak bilinen bu adamlar eskiden beri bizim arkadaşlarımız olduklarından Venedik Cumhuriyeti'nin baş düşmanları olarak kabul edilir. Venedik'e dönecek olsalar emin ol ki onları hemen San Marco'nun sütunlarında sallandırırlar."

Keyifle gülüyorlar, öteki Osmanlı hayran kalmış görünüyor.

Konuşma sırası İspanyol Yahudisi Jossef'in: "Gene de bir gün oraya dönmem bir ihtimaldir. Efendilerine rağmen Venedik şahane bir şehir. Beyler size ortağım Işmael'i tanıtayım. Kendisi Dünya Gezgini olup Avrupa'daki tüm güçlülerin düşmanıdır. Çeşitli serüvenler yaşayarak soğuk topraklardan buraya kadar geldi."

İki zengin tüccar yeniden saygıyla eğiliyorlar.

Bizi buyur ediyorlar. Onlardan biri nargileye tütün doldurıyor, diğeriyse Josséf'e, Venedik'ten inanılmaz kaçışını ortağına anlatmasını rica ediyor.

"Bir dahaki sefere. Sarayda bizi bekliyorlar. Ayrıca elimizdeki az zamanı işe yaramayan övünmelerle harcamak istemiyorum. İşlerden bahsetmek daha iyi."

"Tabii." Ellerini hızla birbirine çarpıyor ve beyaz tunik giymiş bir genç, üzerinde dumanlar tüten bir ibrikle birkaç fincan bulunan bir tepsi getiriyor.

Hizmet eden genç bilinmeyen ve keskin kokulu koyu renkli bir sıvıyı fincanlara boşaltıyor.

Josséf'e bakıyorum. Benimle Flemenkçe konuşuyor. Anvers'teki o eski günlerin diliyle.

"Tartışmamız gereken iş bu. Bir tadına bak."

Kuşkuyla bir yudum içiyorum. Sıcak sıvı boğazımdan aşağı iniyor. Hafif acı, kuvvetli bir tadı var. Etkisini derhal göstererek dinçlik hissini ve duyularda keskinleşmeye sebep oluyor. Birkaç yudum daha içiyorum. Dilimde fincanın dibindeki telveler kalıyor.

"Lezzetli bir şey ama, ne olduğunu anlayamadım."

"Bu sıvıya ***kahve*** deniyor. Arabistan'da yetişen bir bitkiden elde ediliyor."

Tüccarın uzattığı yeşil tanelerle dolu torbaya elini sokan Josséf bir avuç aldı.

"Taneler kavruluyor, toz haline gelene kadar eziliyor ve sıcak suda kaynatılmaya hazır hale geliyor. Avrupa'da buna deli olurlar." "Şaşkınlığımı seziyor. "Sultan kendisine verdiğimiz hizmetleri ve bilgileri değerlendirmeyi biliyor ama başka projeler ve iyi ticari ilişkiler geliştirmek uygun olur. İnan bana Avrupa'nın görgüsüz halkları hayatı renkli kılan bu küçük zevkleri art arda değerlendireceklerdir."

Gülümsüyor ve ılık su dolu banyo küvetimi düşünüyorum.

Josséf konuşmasını sürdürüyor: "Burada enerji veren içecekleri tadabildiğim dükkânlar açılmaya başlandı. Bunun gibi, sohbet edilen, iş görüşmeleri yapılan ve bu fantastik su pipolarından tütün içi-

len yerler. Göreceksin, birkaç yıl geçmeden Avrupa'da da bu alışkanlıklar yayılacak. Bizim yapacağımız bu kıymetli kahve taneleriyle dolu çuvalları ticari olarak sevk etmek ve tanıtımını yapmak."

"Avrupa zevkleri sevmez Josséf. Biliyorsun bunu."

"Avrupa bitti artık. Şimdi anlaşmış gibi görünseler de, barbarca bir üstünlüğün hayalini besleyerek yeniden birbirleriyle savaşmaya başlayacaklardır. Dünya bize kalıyor."

Genç çocuk fincanı yeniden dolduruyor.

Nargilenin çubuğundan içime bol bol duman çekiyorum. Kollarım ve bacaklarım gevşerken yastığa gömülüyorum.

Gülümsüyorum. Her şeyi önceden gören bir plan yoktur. Kimi baş kaldıracak, kimi meydanı terk edecek. Zaman mücadeleye devam edecek olanlara zafer ve yenilgi sunmayı durdurmayacak.

Mutlu bir şekilde kahveyi yudumluyorum.

Artık bize düşen hamamların ılıklığı. Varsın günler amaçsız geçsin.

Eylem bir plana göre devam etmesin.

SON

Kişiler, şehirler, belgeler

1616 yılından kalma bir broşürde Martin Luther'in yaşamının çeşitli dönemleri görülüyor. "İşte bu yüzden, bu durumda kim yapabilirse öldürmeli, boğmalı ve kılıçla delip geçmelidir ve bunu yaparken bir isyancıdan daha zehirleyici daha tehlikeli ve daha şeytani hiçbir şeyin mevcut olmadığı düşünülmelidir. Bu tıpkı bir kuduz köpeği öldürmek gibi bir şeydir. Eğer sen onu vurmazsan o, seni ve senle birlikte tüm ülkeyi vurur." (Haydut ve katil çeteleri halinde toplanmış köylülere karşı, 1525)

Thomas Müntzer, Christoffel Van Sichem'e ait bir el oymasında görülmektedir. "Söyle o zaman, sefil ve iğrenç solucan. Seni kim halkın prensi yaptı." (Kont Manzfeld'e mektup, 12 Mayıs 1525)

Van Sichem'e ait bir el oymasında Jan Matthys görülmekte.
Arka planda Münster kuşatması esnasında Jan Matthys'in öldürülüşü.
"Tanrı bahçesini süpürmelidir."

Leidenli Jan, Heinrich Aldegrever'in 1536'da yaptığı bir el oymasında görülmektedir. "Anabaptisçi destan ve düşmanların efsaneleri bizi birer kurnaz ve sapık canavarlar haline getirdi. Zaten gerçekte bunlar mahşerin atlılarıdır. Fırıncı bir kâhin, pezevenk bir şair ve ebediyen kaçmakta olan isimsiz dışlanan bir kişi."

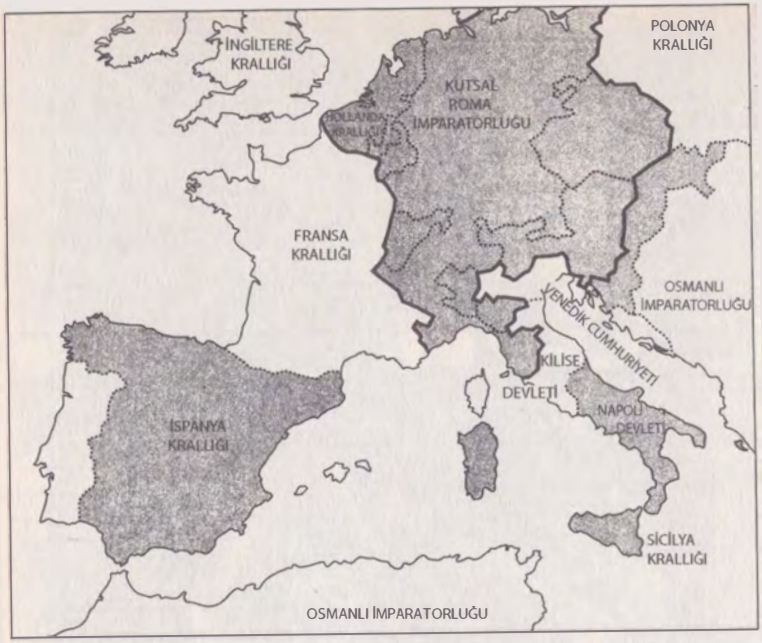
Bernhard Knipperdolling 1536'da Heinrich Aldegrever'e ait bir el oymasında. "Mücadeleyi biz başlattık, biz sona erdireceğiz."

Melchior Hofmann, Van Sichem'e ait bir gravürde. "Şimdiye kadar rastladığım en garip kâhinlerden biri. Kendi türünde eşine az rastlanan, delilik ve hitabet yönünden ise sadece büyük Matthys'e göre ikinci."

Avrupa'nın dışında: Beatrice de Luna ve João Miquez. Arthur Szyk'e ait 1932'de yapılan bir resimde.

"Siyasi seçimlerin Alman bankerleri tarafından belirlendiği bir Avrupa; burada dini inançlar paralı asker çeteleri tarafından sancaklar üzerinde taşınmıştır. Halklar sıkı yönetim altında yaşamak zorunda kalmıştır. Öyle bir Avrupa ki kaçan mülteci kafileleriyle dolup taşar, umutsuzların isyanı eski soyların ve ortaya çıkan ticari güçlerin sert cevabıyla karşılaşmıştır. Her zamanki aynı iğrenç cevaptır bu: Toplar ve soykırımlar ve yine demir ve ateş..."

"Genel barış çağrılarıyla hiç ilgilenmedik: Bugün de, dört asır önce olduğu gibi, savaşın varoluşunun çokuluslu güçlerin ve devletlerin iktisadi ve siyasi kriminal seçimlerinden kaynaklanan çok kuvvetli bir sebebi vardır. Birleşik Devletler V. Karl'ın imparatorluğu gibidir. Etnik temizlikler ve misillemelerin de iğrenç bir nedeni vardır. Bize ait olamayan ve her zaman savaştığımız bir nedendir bu. Yönetilenlerin kayıtsızlığını ve yöneticilerin çılgınlığını ihbar etmek için her mekân ve kamusal imkânı kullanmamak son derece tutarsız ve ahlakdışı olacaktı" (*Q* romanı yazarlarının 1 Nisan 1999'daki Nato bombardımanlarına karşı yayımladıkları basın bildirisinden)

Nürnberg'in güneyden görünüşü. Wilhelm Pleydenwurff ve Michael Wolgemut'un tahtabasımı, 1493. "İmparatorluk kalesinin güçlü kuleleri bildiğimiz bazı şeyleri bize hatırlatıyor. Bu kent tüm Avrupa'nın en büyük, en güzel ve en zengin kentlerinden biridir."

ANVERS

Anvers'in görünüşü. Albrech Dürer'in resminde aynı kentin limanı görülmektedir. Sağda, Jacopo de' Barbari'nin Venedik'in görünüşüyle ilgili resminde Rialto köprüsü.

"Ürünleri için giderek yaygınlaşan pazarlar ihtiyacı burjuvaziyi tüm yerküreye doğru itmektedir. Burjuvazi her yere sokulmalı, her yerde yerleşmeli ve ilişkiler kurmalıdır." (K. Marx ve F. Engels, *Komünist Parti Manifestosu*)

Frankenhausen savaşından sonra kafaları kesilen köylüler. "Toplam sayı: Başı kesilenler 80 kişi, bunların 69'unun gözleri oyulmuş ve parmakları sökülmüş, 114 florin ve iki santim. Bu rakamdan aşağıdakiler çıkartılmalıdır: Rothenburg sakinlerinden alınan 10 florin; Ludwig von Hutten'den alınan 2 florin; geri kalan: 102 florin. Buna iki aylık asker aylığı eklenmelidr. Her ay için 8 florin=16 florin: 118 florin ve 2 santim yapar." (Awe denen Augustin celladının Margravio'ya gönderilen makbuz)

Suabiya köylülerinin *On iki maddesinin* alınlığı.

Ein erbermkliche aufrůr der Paurſch
Thoman Müntzer in Thüringen/vnd d
pöret ſich das volck wider die fürſten/her
wider die geiſtlichen. Sölicher aufrüriſch
100000. erſchlagen vnd gericht. Die jarz
büchſtaben des nachgeſetzten verſlins/

1548'deki bir gazete haberinde işkence gören köylüler. "Padova bölüğünün kışlasında işkence gördüm. Masaya bağladılar, başım aşağıya sarkık bir halde bana litrelerce su ve tuz içirttiler. Kaburgalarımı kırıncaya kadar dövdüler ve kulağımın içinde bir yara oldu. Hayalarıma elektrik verdiler ve kasığımı yaktılar. Kalça ve baldırımı kesip üzerine tuz serptiler." (Cesare di Lenardo, Mayıs 1982, Luther Blissett Project'ten, *Devletin Düşmanları,* Derive Approdi, Roma, 1999, sayfa 63)

ond gemeinden erhůb ſich durch Paurekrieg.
gieng gantz Teütſchland/do em
afften/oberkeiten/ vnnd merteils
ölcker wurdend allenthalben ob
ſes paurenkriegs ſtadt in den zal

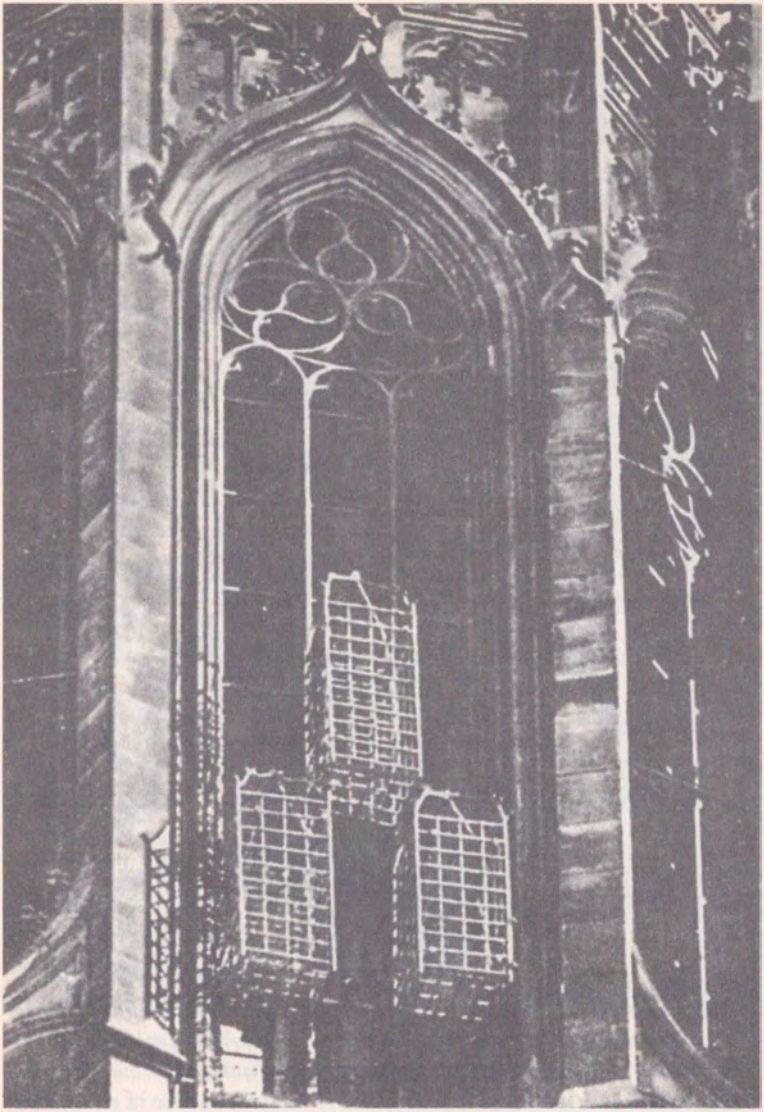

"Anabaptistçiler topluluğu," Heirich Aldegrever'e ait kötüleyici bir resim. "Modena'nın aşağı mahallerindeki mezarlıklıkların bulvarlarında sınırsız zevk âlemlerinde kendi çocuklarının ya da tanıdıklarının çocuklarının ırzına geçen yirmi-otuz sübyancıya ait dehşet verici sahneler." (Tarihi olaylar yazarı Luigi Spezia, *Societa degli anabattisti* adlı eser, sayfa 149)

Kızgın kerpetenlerle işkence, R. Vaneigem, *İl movimento del Libero Spirito* (Özgür Ruh Hareketi), Nautilus, Torino 1995. Altta: "Bir Tanrı, bir din, bir vaftiz" Münster krallığına ait bir para üzerine çizilmiş slogan.

Münster'in şeflerinin cesetlerinin sergilendiği kafesler. "Kimse kafeslere bakmıyor. Geçmiş onların başları üzerindedir. Eğer başlarını kaldıracak olurlarsa kafesler geçmişi onlara hatırlatmaya hazırdır."

Bir "Newe Zeytung" Anabaptistçisi: Leidenli Jan, Davud tarafından yere serilmiş Goliat olarak gösteriliyor.

’500’lerin sonunda din adamları aleyhinde bir broşür. “Bir oğlancı! Her zaman kadınlardan zevk aldığımı herkes bilir, erkek çocukları ve rahiplerin bütün o rezillikleriyle hiç işim olmaz.”

Ünlü manyerist ressam Arcimboldo tarzında bir papa büstü. Thomas Stimmer'e ait bir resim.

"Rahiplerin kökeni." Lucas Cranach'a ait 1545 tarihli bir broşür.

"31 Ekim 1517'de keşiş, endüljans satışına karşı kendi eliyle doksan beş tez yazarak Wittenberg Kilisesi'nin kuzey kapısına asıyor.

İsmi Martin Luther.

Bu hareketiyle Reform başlıyor.
Olayların başlangıç noktası bu. Bir çağın parçalarını bir araya getiren hatıralar. Benim çağımın.

Ve düşmanımın: Adı Q."

Ayaklanmaların, düşünce savaşlarının, mezhep ayrılıklarının yol açtığı katliamların ortasında adsız bir isyankâr ve bir ajan: Q.

Yüzlerce Avrupalının aynı kimliği benimseyip paylaşmasıyla hayat bulan "Luther Blissett" projesi. Ve bu projenin bir parçası olan dört adamın kaleminden anlatılan özel bir hikâye...

ISBN: 978-975-289-645-1
9 789752 896451
www.everestyayinlari.com